Sven Wimnell 7 februari 2021:
Några artiklar 4 och 7 februari 2021 om människorna och världen. Debattartiklar 25 januari -7 februari. Utrikes och inrikes artiklar 25 - 30 januari 2021.

http://wimnell.com/omr36-39zzzzzzy12.pdf

Sven Wimnell 7 februari 2021:
Några artiklar 4 och 7 februari 2021 om människorna och världen. Debattartiklar 25 januari -7 februari. Utrikes och inrikes artiklar 25 - 30 januari 2021.
http://wimnell.com/omr36-39zzzzzzy12.pdf

Sida **Innehåll:**

4 **Kapitel 1: Några artiklar 4 och 7 februari 2021 om människorna och världen.**

22 **Kapitel 2: Debattartiklar i DN 25 januari - 7 februari 2021**

85 **Kapitel 3: utrikes och inrikes DN-artiklar 25 - 30 januari 2021**

86 **Om samhällsplaneringens problem**

87 Sven Wimnells hemsida med projekt: Samhällsplaneringens problem. Hur ska man kunna förbättra världen ?

87 Mänskligheten har förändrats mycket sedan tidernas begynnelse.

88 Människornas levnadsförhållanden och utvecklingens krafter.

91 Utvecklingens krafter.

92 Systemet för mänskliga verksamheter.

95 Den fundamentala påverkanskedjan

97 Det är huvudsakligen människornas verksamheter som styr utvecklingen i världen.

99 Innehållet i Sven Wimnell 20 mars 2018 del 1 av 3: Samhällsplaneringens problem. Områden 1-5 samt 1-9 med myndigheter och professorer, yrken och utbildningar m m. **http://wimnell.com/omr40zl.pdf.**

104 Ansvarsområden

105 Mänskliga rättigheter i svensk utrikespolitik

108 Folkmängd 2017 i världen

112 Kapitlet om Världen från Big Bang till början på mars 2020

113 EU-kommissionärerna

130 Klimatet och FNs mål för framtiden

134 Om SIDA

139 Sven Wimnells hemsida med projekt: Samhällsplaneringens problem. Hur ska man kunna förbättra världen ?

139 En balansakt mellan kungen och penningpåsen

141 Ateism är inte en livsåskådning.

145 **Utrikes och inrikes DN-artiklar 25 - 30 januari 2021**

146 **Utrikes DN-artiklar om USA 25 - 30 januari 2021**

201 **Utrikes DN-artiklar 25 - 30 januari 2021, utom USA**

293 **Inrikes DN-artiklar 25 - 30 januari 2021**

294 Riksdagen och politiska partier

313 Statsrådsberedningen och statsministern

322 Utrikesförhållanden, försvar och klimat hanteras av utrikesdepartementet, försvarsdepartementet och miljödepartementet.

375 Inre ordning och säkerhet hanteras av justitiedepartementet

460 Infratruktur hanteras av infrastrukturdepartementet. Med digitalisering och energi

519 Hälso- och sjukvård och hushållens problem hanteras av socialdepartementet. Coronakrisen och hushållens problem

762 Utbildning och forskning hanteras av utbildningsdepartementet och kulturdepartementet. Med kulturella verksamheter och idrott.

916 Arbetsmarknad och företagare hanteras av arbetsmarknadsdepartementet och näringsdepartementet.

953 Penningverksamheter hanteras av finansdepartementet m fl.

965 De 21 länsstyrelserna, de 21 regionerna och 290 kommunerna. - 985

Kapitel 1: Några artiklar 4 och 7 februari 2021 om människorna och världen.

I SVT1 är det nu nära slutet på en programserie om människornas hjärna. Pr0gramman kan antagligen ses en tid på SVT play. Det har sagts att hjärnan är uviversums mest komplicerade konstruktion. Den innehåller omkring 85 miljarder celler med mängder av kopplingar mellan dem.

Månniskorna har haft skriftspråk sedan 5000 år tillbaka med vars hjälp man kunnat följa utvecklinen på jordklotet. Det har varit mycket elände under åren på grund av maktförhållandena mellan månniskor och grupper.

För cirka 100 år sedan slog demokratin igenom. I princip, men demokratin fungerar ofta dåligt. Första världkriget låg på gränsen för demokratins början. Efter det försöktes med Natinernas Förbund för att få ordning på världen, men det lyckades inte.

Efter andra världskriget bildades Förenta Nationerna. FN. som nu är det man hoppas på. Klimatkrisen och Coronakrisen sätter käppar i hjulen för världens framtid.

Den första artikeln i det följande handlar om Max Weber, 1864-1920, tysk sociolog, filosof och nationalekonom som levde i en tid då religionerna ännu hade stor betydelse för uppfattningrna om maktförhållandena i världen.

I artikeln står det :
"Ett begrepp som mer än ett sekel efteråt blivit något av ett modeord i samtidsdiagnostiken är ”avförtrollning”. Ofta används uttrycket för att beskriva ett tillstånd där känslan av under och magi försvunnit ur världen, men vad Weber avsåg var något mer konkret. Avförtrollningens kärna är i hans ord: ”tron på att vi, om vi bara vill, när som helst kan bli varse att det, i princip, inte finns några mystiska, oförutsägbara krafter i rörelse, utan att allt – i princip – kan kontrolleras genom kalkyl.”

Avförtrollningen består således i synen på världen som mekanistiskt ordnad i kedjor av orsak och verkan. En värld vars rörelse därför är möjlig att såväl planetärt som atomärt beräkna eoner framåt i tiden.
”I princip”, betonar Weber.

För än i dag är ju världsalltets mekanik bara ett antagande. Så fort den mörka materien ska avtäckas eller medvetandet förklaras med hjärnan, heter det att ”mer forskning behövs”. Därmed inte sagt att sökandet efter orsak och verkan skulle vara bortkastat.

Som Weber konstaterade har det mekanistiska grundantagande som avförtrollningen springer ur vidgat den kollektiva kunskapen. Samfällt förstår vi, tack vare vetenskapen, allt mer av världen. För den enskilde individen är det däremot inte lika självklart att kunskapen har ökat. .....

För det är ju också det, experterna behöver inte vara överens. Alltför sällan erbjuder ens vetenskapen något entydigt svar på vilka riskerna är och hur de bäst bör hanteras. I skarpa lägen, som under en pandemi, kan det till och med visa sig att en disciplin som medicinen – sina hjärttransplantationer och gensaxar till trots – knappt förmår besvara om munskydd är en god idé eller inte. "

I den andra artikeln framgår att vi nu lever i antropocen den epok då mänskligheten är den största verkande kraften på planeten. Nu finns ordet i läroböckerna. Begreppet introducerades av Paul Crutzen, en kreativ vetenskapsman som tidigt insåg hur mycket människan påverkar planeten.

Den tredje artikeln: "Därför är fängelsedomen mot Aleksej Navalnyj en fråga för hela världen."

”Sanningen ska göra er fria.” Aldrig har bibelordet varit mera revolutionärt än i Ryssland 2021. Den osannolikt modige Aleksej Navalnyjs match mot den osannolikt cyniske Vladimir Putin är framför allt en match mellan sant och falskt.

Vi har under fyra år fått följa utvecklingen i USA där presidenten anses vara världens mäktigaste man som borde ha förbättrat USA och världen men som ägnat sig åt att förstöra. I USA har man inte kommit långt med den avförtrollning Max Weber arbetade med under slutet av 1800-talet.

Den fjärde artikeln handlar om Coronasjuka på äldreboenden som inte fått tillräcklig vård på grund av att kommunerna snålat på personal och kompetens.

Sedan artiklar:
Människor – inte dörrhandtag – för smittan vidare
Regeringen inför krav på covidtest vid inresa.
Anna-Lena Laurén: Förljugenheten är en pelare i Putins system.
Peter Wolodarski: Putins senaste drag vittnar om rädsla.Regeringsombildning den 5 februari 2021

Projektet Samhällsplaneringens problem: Hur ska man kunna förbättra världen? har pågått sedan 1960-talet och på internet sedan den 29 april 1998 på hemsidan wimnell.com.

Projektet har fyra viktiga frågor, hur var det ?, är det ? , kan det bli ? och hur bör det bli ?. Problemet om hur det är tas upp i kapitel 3 där tidningsartiklar om utrikes och inrikes förhållanden visas.

Kapitel 3 börjar med en redovisning om samhällsplaneringens problem. Efter ariklar om utrikes förhållanden i USA och övriga världen kommer artiklar om inrikes förhållanden ordnade efter det regeringens ministrar har att sköta.

ATT LEVA MED RISKER. DEL 2. 4 februari 2021

"Den sexuella oron fick sociologen att vilja kastrera sig

Alltmer tid och energi i människors liv tycks gå åt till att - minimera risker – både privat och i samhället i stort. I en - artikelserie för DN Kultur frågar sig sociologen Roland Paulsen om det gör att vi får svårare att identifiera verkliga faror.

I dag*:* Det läbbiga vetandet.

Under det sena 1800-tal då den tyske sociologen Max Weber levde, var livet osäkert. Epidemierna härjade, medellivslängden var knappa 50 år, fattiga avled i svältfeber och vart femte barn dog före sin femte födelsedag.

Att Weber var en orolig man var därför inte konstigt. Det konstiga var att han, likt många andra män under denna tid, oroade sig för helt andra saker än den ansenliga risken för att när som helst mista livet.

Särskilt oroade sig Weber för sin sexualitet. Så till den grad att hans familj under en tid övervägde kastration som en möjlig bot. Hans hustru och mor var båda aktiva i frågan och diskuterade den i samråd med psykiatrin. Efter en tid övergav de dock idén eftersom en kastration ”antagligen bara skulle ersätta pollutionerna med ett nytt gissel”, som det står att läsa i deras brevkorrespondens.

Detta var alltså Webers främsta huvudbry: Pollutioner. Nattliga utlösningar. Våta drömmar.

Hur Weber tog sig an detta problem speglade märkligt väl den moderna rationalitet som han i sin forskning riktade sin sociologiska blick emot. Framför allt försökte han kalkylera sina bekymmer. Åkommor som ansågs höra pollutionerna till, hans erektionsproblem och sömnsvårigheter inte minst, balansräknade han mot olika doseringar av brom, sömnmedel, arbete, socialt umgänge och annan stimulans. En skogspromenad kostade honom exempelvis tre fjärdedels natt utan sömn. Att utbringa en skål på sin systers bröllop skulle ha kostat honom tre nätter, varför han avstod.

Allt skulle in i kalkylen.

Trots sina anspråk på kylig rationalitet var Webers självhjälp påfallande irrationell sett till utfallet. Han blev inte botad, antagligen eftersom det inte fanns så mycket att bota till att börja med. Men medan han kämpade med vad han ibland kallade sina ”nerver”, ibland sina ”demoner”, lyckades han – i ett under av självreflexivitet – förse samhällsvetenskapen med några oförgängliga begrepp för att förstå den moderna rationalitetens många baksidor.

Ett begrepp som mer än ett sekel efteråt blivit något av ett modeord i samtidsdiagnostiken är ”avförtrollning”. Ofta används uttrycket för att beskriva ett tillstånd där känslan av under och magi försvunnit ur världen, men vad Weber avsåg var något mer konkret. Avförtrollningens kärna är i hans ord: ”tron på att vi, om vi bara vill, när som helst kan bli varse att det, i princip, inte finns några mystiska, oförutsägbara krafter i rörelse, utan att allt – i princip – kan kontrolleras genom kalkyl.”

Avförtrollningen består således i synen på världen som mekanistiskt ordnad i kedjor av orsak och verkan. En värld vars rörelse därför är möjlig att såväl planetärt som atomärt beräkna eoner framåt i tiden.

”I princip”, betonar Weber.

För än i dag är ju världsalltets mekanik bara ett antagande. Så fort den mörka materien ska avtäckas eller medvetandet förklaras med hjärnan, heter det att ”mer forskning behövs”. Därmed inte sagt att sökandet efter orsak och verkan skulle vara bortkastat. Som Weber konstaterade har det mekanistiska grundantagande som avförtrollningen springer ur vidgat den kollektiva kunskapen. Samfällt förstår vi, tack vare vetenskapen, allt mer av världen.

För den enskilde individen är det däremot inte lika självklart att kunskapen har ökat.

Weber jämför med någon som kör en bil längs vägen. Om vi inte råkar vara fordonstekniker vet vi vanligtvis inte mycket om hur bilen fungerar. Vi trycker på gasen och litar till att någon specialist kan hjälpa oss om något slutar fungera – på samma sätt som vi själva ibland kan hjälpa andra på något smalt område där vi är experter. Bara i det ytterst lilla vet vi något om något.

”Vilden”, skriver Weber, ”vet ojämförligt mycket mer”.

Denna spekulation, som på senare tid populariserats av exempelvis Yuval Noah Harari och James C Scott, fångar avförtrollningens fenomenologi: upplevelsen av världen som en monstruös maskinpark, förutsägbar och ändå så obegriplig.

Och med det: upplevelsen av att den egna erfarenheten inte är att lita på, att de enda godtagbara orienteringspunkterna är de som kommer från en extern auktoritet.

Ingenstans är detta skifte tydligare än i hur vi förhåller oss till risker.

De risker som en arktisk jägare eller svedjebrukare ställdes inför fordrade exempelvis mer uppmärksamhet än beläsenhet. Riskerna var mer livshotande, men också synligare och lättare att avgränsa.

I ”risksamhället”, för att låna ett uttryck av den tyske sociologen - Ulrich Beck, är riskerna dunkla och invecklade. Riskernas komplexitet tilltar av att de uppstår i system som konstruerats för att undvika andra risker. De flesta kan bara uppfatta dessa risker genom information som individen normalt saknar kunskap för att själv utvärdera.

Ta exempelvis de sjukdomar som vår livsmedelsproduktion medfört. Det industriella jordbruket har, en ojämn fördelning till trots, kraftigt reducerat risken för undernäring. Enligt FN:s livsmedels- och jordbruksorganisation produceras tillräckligt mycket mat för att mätta jordens befolkning – plus en halv världsbefolkning ytterligare.

Men jordbruket innebär också ett samröre med djur som tidigare inte fanns. Vilket i sin tur innebär risk för sjukdom. De flesta av civilisationens pandemiska sjukdomar – från pest till tuberkulos till covid-19 – kommer från så kallade zoonoser, sjukdomar som uppstår i närkontakten mellan människor och djur.

Att avvärja risken för dessa sjukdomar är, med rådande djurhållning, en komplicerad sak. Smittspridningen syns inte. Det räcker inte att vara uppmärksam. Frågan är hur många som ens skulle uppfatta att vi nu genomlever en pandemi om det inte var för att vi via medier informerats om den. Likt andra bekymmer av i dag – global uppvärmning, radioaktiva moln, förgiftade vattendrag – är det först med mätinstrument, statistik, experiment och forskare som vi blir varse dem. Även de oskyldigaste av handlingar kan visa sig vara livsfarliga. Ett handslag, ett hembesök, en kram – kärlekshandlingar eller dödskyssar? Att lita till sin intuition går inte.

I förfrämligandet från den omedelbara erfarenheten framträder avförtrollningens depressiva slagsida. Världen skjuts på avstånd. Med riskens abstraktion är inget längre vad det synes vara, inte ens individens egna tankar och känslor. Bara att oroa sig kan i sig indikera fara å färde med den psykiska hälsan: ett retligt nervsystem, ett bortträngt begär, en kemisk obalans i hjärnan – allt beroende på vilken expert man frågar.

För det är ju också det, experterna behöver inte vara överens. Alltför sällan erbjuder ens vetenskapen något entydigt svar på vilka riskerna är och hur de bäst bör hanteras. I skarpa lägen, som under en pandemi, kan det till och med visa sig att en disciplin som medicinen – sina hjärttransplantationer och gensaxar till trots – knappt förmår besvara om munskydd är en god idé eller inte.

Kvar står då en handfallen individ, utelämnad åt sitt otränade omdöme; i bästa fall vis om ovissheten, i värre fall uppslukad av egna kalkyler som i fallet Weber, och i värsta fall övertygad om att själv ha funnit svaret på vilka riskerna är och hur världen är beskaffad.

Fotnot: Roland Paulsen är författare och sociolog. Hans senaste bok ”Tänk om – en studie i oro” (Albert Bonniers förlag) kom ut 2020.

Roland Paulsen "

7 februari 2021

"Crutzen gav världen en knuff

Nobelpriset i kemi blev för honom ett bevis på miljöforskningens betydelse. DN-medarbetaren *Sverker Sörlin* minns Paul Crutzen, en underbart kreativ vetenskapsman som tidigt insåg hur mycket människan påverkar planeten.

Få har hört talas om Cuernavaca, men i denna mexikanska provinsstad tog vår värld en ny riktning i februari år 2000. En grupp klimatforskare var församlade. En av dem var Paul Crutzen, Nobelpristagare i kemi 1995. Som vanligt talades det fram och tillbaka om holocen, vår geologiska epok sedan istiden. Mitt under en session stod Crutzen inte ut längre:

”Sluta tjata om holocen, vi lever redan i antropocen!”

Det blev tyst en stund.

Anthropos – människa. Den epok då mänskligheten är den största verkande kraften på planeten. Nu finns ordet i läroböckerna.

Nederländaren Paul Crutzen var underbart kreativ, även med ord. Atmosfären efter ett kärnvapenkrig kallade han 1982, med en blinkning till Arthur Koestler, ”Twilight at noon”, som snart blev ”atomvinter”. Nobelpriset fick han för sin upptäckt att kväveoxid från marken påverkar ozonbalansen i stratosfären. Han kunde också visa att konstgödsel och jetflygplan bidrog till uttunningen av ozonskiktet.

Forskningen hade han börjat vid Stockholms högskola 1959. Han såg en annons i DN. Meteorologiska institutet sökte en programmerare.

Kallt krig rådde. Amerikanska flygofficerare som kommit över för att ta en lic-examen behövde hjälp att programmera processer i stratosfären.

Crutzen hade aldrig programmerat. Han såg annonsen för att han bodde i Gävle, dit han flyttat året innan med sin finska hustru Terttu, född Soininen, student i historia och litteratur. De hade träffats på en alptopp i Schweiz, brevväxlade i två år innan de gifte sig. Var skulle de bo? Sverige låg bra till, mellan Helsingfors och Amsterdam.

Paul hade gått en kort ingenjörsutbildning i Holland, inriktat sig på brobyggnad. Han blev anställd på Huskonsult AB och gick på Brynäs hemmamatcher. Men något inom honom ville mer.

I skolan var han intresserad av matematik, fysik och språk, inte kemi. Han minns hungervintern 1945 när svenska Röda korsets plan kom med fallskärmsmat från himlen. Han spelade fotboll, schack, åkte skridskor på kanalerna. Pojken drömde – om rymden och om att studera. Vid läroverkets slutprov var han febersjuk och fick för dåliga betyg för att få stipendium till universitetet. Inte heller ville han ligga familjen till last. Pappan var kypare, ofta arbetslös. Mamman, tyska från Ruhrområdet, städade i ett sjukhuskök.

Som programmerare kunde han äntligen läsa, matematik, meteorologi, vid sidan av. Han drogs in i de första svenska raketuppskjutningarna, utanför Jokkmokk 1961, för att undersöka nattlysande moln. Ledaren för raketprojektet Bert Bolin, också Nobelpristagare – fredspris 2007 med FN:s klimatpanel – ansåg att Crutzen var mogen för forskarutbildning. När han disputerade 1973 talade han svenska, bodde i Trångsund med Terttu och döttrarna Ilona och Sylvia, födda i Sverige.

Han fick jobb i Boulder, Colorado, blev chef för ett Max Planck-institut i Mainz och professor i Chicago, San Diego, Seoul, Utrecht, Atlanta. Vart han än kom lade man märke till hans förmåga att se mönster som ingen annan sett. En doktorandkamrat, Henning Rodhe, senare livslång vän och kollega, minns en kurs i Italien för unga forskare från hela Europa. De fick ett svårt prov. Bara en klarade alla frågor – Crutzen.

Nobelpriset såg Crutzen som en bekräftelse av miljöforskningen. Hans övertygelse var att planeten ska förstås som ett stort, känsligt sammanhang med gränser som inte får överskridas och att vi måste inse det när vi ska inrätta våra samhällen och våra liv. Det är nu en del av vår moderna världsbild.

Inget av detta kunde han ana när han läste sina läxor i Amsterdam under kriget, samma ockuperade stad där Anne Frank satt gömd.

Så spinns våra ödens trådar. Från en alptopp i Schweiz till brobyggnad i Gävle till stratosfärforskning i Stockholm till ett ögonblick i Mexiko, då en liten pojke som blivit stor finner ordet för vår tid.

Det finns ett ord för det också – ”serendipity”. Tillfälligheternas spel. Synar man detta spel finner man ofta drömmen längst därinne, som knuffar alla oss blinda framåt. Ibland knuffar den hela världen.

Sverker Sörlin är idéhistoriker och författare, professor i miljöhistoria vid KTH. Har bland annat skrivit boken ”Antropocen – en essä om människans tidsålder” (Weyler).

Sverker Sörlin "

"**Paul J Crutzen 1933–2021**

Nederländsk atmosfärkemist.

Fick Nobelpriset i kemi 1995 tillsammans med Mario Molina och Sherwood Rowland.

Utbildad vid Stockholms universitet, docent i meteorologi 1973.

1980–2000 professor och föreståndare för Max Planck-institutet för kemi i Mainz, Tyskland.

Sedan 1992 utländsk ledamot av Kungliga Vetenskapsakademien och Kungliga Ingenjörsvetenskaps-akademien.

Känd för att använda begrepp som ”atomvinter” (den globala klimatpåverkan som skulle bli följden av ett kärnvapenkrig)

och ”antropocen” – människans tidsålder. "

"Niklas Ekdal: Därför är fängelsedomen mot Aleksej Navalnyj en fråga för hela världen

”Sanningen ska göra er fria.” Aldrig har bibelordet varit mera revolutionärt än i Ryssland 2021. Den osannolikt modige Aleksej Navalnyjs match mot den osannolikt cyniske Vladimir Putin är framför allt en match mellan sant och falskt.

Tsaren kan förgifta oppositionsledarens kalsonger. Han kan kasta honom i fängelse, låta batongerna vina över demonstranter, pumpa alternativa fakta i statens alla kanaler. Den sanning som Navalnyj släppt loss om elitens korruption går inte att låsa in.

Dramat i Moskva är lika episkt som det i Washington för en månad sedan. Två akter i samma pjäs, med *illusionen* i huvudrollen. Ett misslyckat kuppförsök och ett lyckat frihetsförsök.

För enkelhets skull brukar vi säga att allt handlar om demokratin, men detta går djupare än så. Charaden ”en man, en röst, en gång” har aldrig ändrat något, särskilt inte i Ryssland. En sann verklighetsuppfattning ändrar allt.

Vintern 1993 reste jag i sällskap med valövervakare på den ryska landsbygden. Kallt, dystert, i skarven mellan frihetens löften och den ekonomiska chockterapins realiteter. Vid vägkanten såldes bensin och vodka i plastflaskor, samma literpris.

Trots snöyra drog Rysslands första fria val mycket folk till vallokalerna, men där blev de ofta lurade. Politruker instruerade om

rätt alternativ, alltså Boris Jeltsin. På väggarna hängde valsedlar med regeringspartiet förkryssat. Döda själar i röstlängderna väcktes till liv för att göra sin plikt. När valdeltagandet riskerade att hamna under 50-procentsgränsen bussades motvilliga åldringar, värnpliktiga och funktionshindrade in.

Valet var riggat för att leverera makten åt Jeltsins ”liberaler”. Valobservatörerna från väst tonade ner kritiken, eftersom alternativet till alkoholisten som sänkt Sovjetunionen var nationalism, kommunism och kaos.

Inte ens under Rysslands friaste tid stod sanningen högt i kurs. Demokrati i västlig mening kom att förknippas med förödmjukelse och fattigdom. Tunga minnen av 1991, 1941 och 1917 – ögonblick när det väldiga landets öde stått och vägt – blev Vladimir Putins trumfkort.

Olja och gas gjorde resten. Lillefars fasta hand fick något att dela ut. Men efter tjugo år av kleptokrati och desinformation inträder nu en ny fas. Det beror inte främst på sjunkande råvarupriser, utan på höjda insatser i kampen om sanningen.

Putin är en Donald Trump utan motkrafter. Han njuter av att ljuga, därför att lögnen verkar som effektivast när den är uppenbar. Bakom självförtroendet finns en lika uppenbar övertygelse om att historien är på hans sida.

”Vi ska begrava er”, sade Sovjetledaren Nikita Chrusjtjov till den fria världen 1961. Hans hopplösa kommunism hade ingen chans att infria löftet. Sedan 2016 har vi dock blivit varse en annan nygammal kraft som faktiskt kan göra jobbet.

Putins KGB-tricks är den felande länken mellan ortodox mystik och ett internet där sanningen flämtar efter luft under trycket av suggestion och konspirationsteorier. Bildens, ikonens triumf över ordet.

Vi trodde naivt att friheten skulle sprida sig från väst till öst. När den amerikanska demokratin sånär krossas av en president med Fox News som informationskälla och Twitter som megafon är det snarare en kulturell import åt andra hållet. Turkiet, Ungern, Polen framstår som brygga.

Ingenting är sant och allting är möjligt, som Putinkännaren Peter Pomerantsev uttryckt det. Naturligtvis kan inte hela bakslaget för upplysningen skyllas på Ryssland, en republik vars ekonomi är lika stor som Nordens, där det bor ungefär lika många invånare som längs Nilen.

Kampen mot lögnen är universell. Det dramatiska med Ryssland är att den utvecklats till ett nollsummespel. För Putin och hans klienter står valet mellan en ålderdom i finkan, eller på något slott med ett harem av prostituerade. Inget mellanläge, inget att förlora.

Rysslands geopolitik och tusentals kärnvapen är viktiga nog, men viktigast är slaget om sanningen. Det pågår i Washington, London och Stockholm lika väl som i Moskva.

Aleksej Navalnyjs sak är vår i mer än ett avseende.

Niklas Ekdal "

"Covidsjuka avled ensamma på sina rum på äldreboenden

Göteborg. På flera kommunala vård- och omsorgsboenden i Göteborg hittades gamla avlidna i covid-19. De hade lämnats ensamma på sina rum, delvis av rädsla för att personalen själv skulle smittas. Det framgår av en granskning från Inspektionen för vård och omsorg, Ivo. – Det är förstås förfärligt och fruktansvärt att läsa om. Just detta var nog inte känt för mig tidigare, säger Elisabet Lann (KD), ansvarigt kommunalråd.

I november riktade Ivo svidande kritik mot landets regioner efter en uppmärksammad granskning av hur de skött den medicinska behandlingen av de som bor på kommunala och privata vård- och omsorgsboenden.

Därefter har myndigheten gått vidare och undersökt hur vården bedrivits kopplat till covid-19 hos 55 kommuner och privata utförare. Sex av dem finns i Västra Götaland.

Mot så gott som samtliga boenden riktas mer eller mindre allvarlig kritik. Anmärkningar riktas till exempel mot verksamheten på tre äldreboenden i dåvarande Angereds stadsdelsnämnd i nordöstra Göteborg (nämnderna upphörde vid årsskiftet, DN:s anm).

Där, och på flera andra håll, anser Ivo att ”det inte funnits förutsättningar för att ge en sakkunnig och omsorgsfull hälso- och sjukvård av god kvalitet till äldre med misstänkt eller konstaterad covid-19”.

Precis som på många andra granskade boenden pekar Ivo på brister i personalens kompetens och att bemanningen varit för låg.

Och kanske mest graverande: På boendena i Angered ska äldre som haft covid-19 ha hittats avlidna på sina rum.

Med anledning av detta vill Ivo ”påtala att personer, som förväntas ha mycket kort tid kvar att leva, inte bör lämnas ensamma, såvida det inte är klarlagt att detta är deras önskemål. Närvaro av någon under den sista tiden i livet är viktigt för den döendes trygghet och välbefinnande.”

Ett av de granskade boendena i Angered är Hammarhus i Hammarkullen. DN har tidigare skrivit om en sjuksköterska där som i intervjuer med Ivo sagt att ”alla patienter som fick symtom på covid-19 blev ordinerade palliativ vård”.

– Det hade behövts mer medicinsk personal på plats, medgav då Anna Hildesson, sektorschef för äldreomsorg i Angered.

Sjukskrivningar gjorde att det ibland var svårt att alls få tag på sjuksköterskor. Det nämns att sjuksköterskorna tvingades utbilda omsorgspersonalen i basala hygienrutiner, liksom ”utmaningar kring språkförbistring, kompetensbrist och nyutbildade sjuksköterskor”.

Även i denna stadsdel i Göteborg pekar man på att det förekommit att äldre med covid-19 avlidit ensamma på sina rum.

Ivo skriver, efter intervjuer med anställda, att under inledningen av pandemin fick ingen sitta vak ”då personalen inte skulle vistas så länge i ett och samma rum med en smittad patient”. Detsamma gällde till en början även anhöriga.

Kommunalråd med ansvar för äldreomsorgen i Göteborg är Elisabet Lann (KD). Hon har tagit del av Ivos kritik och säger till DN att de flesta brister som nämns har varit kända länge och att arbetet med att komma till rätta med dem pågår.

Men på en punkt reagerar Elisabet Lann, och det gäller de som avlidit ensamma:

– Det framgår att det var under en kort period, men det är förstås förfärligt och fruktansvärt att läsa om. Just detta var nog inte känt för mig tidigare.

Elisabet Lann säger att hon själv gått igenom det så kallade palliativregistret och då blivit lättad.

– Andelen som har någon hos sig när man avlider inom äldreomsorgen brukar ligga strax över 80 procent. Det är till exempel klart bättre än på sjukhus, men ibland avlider ju gamla utan förvarning så att säga. I våras låg andelen på knappt 80 procent, alltså bara en liten försämring. Det skulle kunna bero på att vi hade en period då anhöriga inte släpptes in, eller inte ville komma. Men att personal kan ha avstått från vak på grund av rädsla var nytt för mig.

De kommuner och ägare av äldreboenden som pekas ut i rapporten har fått till den 15 mars på sig för att svara på Ivos kritik.

Lars Näslund lars.naslund@dn.se "

"FAKTA. IVOS KRITIK MOT ÄLDREBOENDEN I GÖTEBORG

Några exempel som Ivo:s inspektörer noterar:

Vård i livets slutskede har i några fall initierats efter beslut enbart av sjuksköterska. Detta är, enligt Ivos mening, inte förenligt med gällande regler.

Det ska ha framkommit att så kallad kohortvård, där smittade separeras från friska, ”inte bedrevs och att omvårdnadspersonal dagligen gick mellan avdelningar vilket ledde till att smittan spreds.”

På boendena i Angered ska äldre som haft covid-19 ha hittats avlidna på sina rum.

Att det ”i något fall” har saknats utrustning för att kunna ge ordinerade läkemedel och att ”sjuksköterskor inte har följt läkares ordination att ge läkemedel på grund av bristande kompetens.” "

"Människor – inte dörrhandtag – för smittan vidare

Den allra största smittspridningen av coronaviruset sker genom luften, inte på grund av kontaminerade dörrhandtag eller bussäten. Därmed inte sagt att en god handhygien inte är att föredra.

I början av pandemin hittade forskarna rester av det nya coronaviruset nästan överallt. På dörrhandtag, på ansiktsmasker och bussäten, i sjukhussängar och på sedlar.

I april kom en studie som visade att, jo, coronaviruset kan överleva i flera dagar på olika ytor. De aktuella virusmängderna kunde också infektera celler som hade odlats i ett laboratorium. På hårda ytor, som plast och rostfritt stål, var överlevnadstiden sex dagar, på sedlar tre dagar och på ansiktsskydd hela sju dagar. Rubrikerna gick varma, och därefter kom en studie som visade att viruset kan leva i upp till fyra dagar på huden.

Sedan dess har ett stort fokus och stora belopp lagts på desinficering, det vill säga rengöring av allt från hela gator och torg, som i en del länder, till arbetsytor och bussäten.

Nu, däremot, har forskarna blivit alltmer övertygade om att den största smittspridningen sker genom luften, genom de små droppar eller aerosoler som bildas när vi andas, skrattar eller sjunger och att risken för så kallad kontaktsmitta är förhållandevis liten. Det visar en genomgång av det aktuella kunskapsläget i tidskriften Nature.

Att man hittar rester av viruset lite överallt är inte så konstigt, men det är oftast inte sådana rester man blir sjuk av.

– De här resterna går att jämföra med virusets (döda) kropp. De är inte infektiösa, säger Emanuel Goldman, mikrobiolog vid Rutgers New Jersey Medical School i USA, till tidskriften.

Om studierna från förra våren, som visade att virusrester från ytor kan infektera celler, säger han:

– Det var studier som utgick från enorma virusmängder, inga som man skulle stöta på ute i det verkliga livet.

TT

"Regeringen inför krav på covidtest vid inresa

Från och med lördag kommer utländska medborgare att behöva visa upp ett negativt covidtest för att få resa in i Sverige. Det beslutade regeringen på onsdagen. – Utan ett sånt kommer man inte in i landet och testet får som huvudregel vara maximalt 48 timmar gammalt, säger statsminister Stefan Löfven (S).

Förra veckan uppmanade Folkhälsomyndigheten i en hemställan regeringen att införa krav på utländska medborgare att uppvisa ett negativt coronatest vid inresa i Sverige. Syftet är att minska risken att nya varianter av viruset får spridning i landet.

De nya virusvarianterna är oroväckande, säger Stefan Löfven (S) på onsdagens digitala pressträff.

– Vi vet att det är stor osäkerhet i vilka länder de olika varianterna finns. Vi har redan infört inreseförbud mot Storbritannien, men det finns dessutom i ett antal andra länder, säger han.

På onsdagen meddelade regeringen att krav på testintyg införs från och med lördag för alla utländska medborgare över 18 år.

Det negativa covidtestet ska vara högst 48 timmar gammalt vid inresa. Även svenska medborgare ska testa sig när de anländer till Sverige.

– Personer under 18 år, personer som bor i Sverige, personer som har familjeskäl eller humanitära skäl. Regleringen har utformats så att de inte ska slå onödigt hårt mot arbets- och gränspendlare. Det finns särskilda regler för dem, säger Mikael Damberg.

Elitidrottare är även en kategori som utför arbete och som omfattas av undantaget, menar han.

– De har också stora möjligheter att testa, säger Mikael Damberg.

Om man inte kan uppvisa ett negativt test innebär det att man får vända vid gränsen då det inte finns någon serviceanläggning vid gränsen, förklarar inrikesministern.

– Man ska ha gjort testerna innan, säger han.

Folkhälsomyndighetens hemställan gick under helgen ut på remiss till bland annat Polismyndigheten, som ansvarar för att upprätthålla inreseförbud. I svaret till regeringen konstaterade polisen att myndigheten kommer att behöva prioritera var och i vilket utsträckning kontrollerna ska göras.

Johanna Sundbeck johanna.sundbeck@dn.se

Gustav Olsson gustav.olsson@dn.se "

" Anna-Lena Laurén: Förljugenheten är en pelare i Putins system

Moskva. Ryska rättegångar är ofta mycket svåra att följa med i. Det beror på att statliga tjänstemän i Ryssland har lärt sig att tala obegripligt för att dölja att de ljuger.

KOMMENTAR. Någonting som kännetecknar diktaturer är att dess hantlangare aldrig kan uttrycka sig begripligt. Som journalist för en oberoende tidning är det inte så ofta jag behöver sitta och lyssna på mumbojumbon, några längre stunder i alla fall.

Men när Putins motståndare dras inför rätta är jag tvungen. I tisdags under rättegången mot oppositionspolitikern Aleksej Navalnyj satt jag på en stenhård bänk i flera timmar och spetsade öronen för att kunna uppfatta ens en bråkdel av den värsta *quatsch* – struntprat – man kan föreställa sig. Den levererades av kapten Aleksandr Jarmolin, representant för den ryska fängelsemyndigheten. Han försökte förklara varför en person som blivit förgiftad av nervgift och ligger i koma bryter mot lagen om han inte anmäler sig till myndigheterna.

Som ni förstår går den saken inte att förklara. Alla människor utrustade med sinne för rimlighet förstår att det är omöjligt. Det förstod även kapten Jarmolin. Men han hade fått ett uppdrag, och han gjorde så gott han kunde.

Det vill säga: Han lät som en repig gammal grammofonskiva, som hade hakat upp sig. Förmågan att rada ord efter varandra utan varje logiskt sammanhang är ett arv från kommunismen.

Under sovjetdiktaturen kunde tjänstemannens liv hänga på förmågan att tala utan att säga något. Att fylla varje samtal med en störtflod av irrelevanta detaljer och oväsentligheter. Att trötta ut motståndaren genom att oupphörligt tala, tala och tala, utan att säga en enda meningsfull sats. Att ljuga lika naturligt som man köper en limpa bröd i affären.

Aleksandr Jarmolin kunde inte bevisa varför oppositionsledaren Aleksej Navalnyj borde ha dykt upp hos myndigheterna varannan måndag medan han låg i koma. Däremot tog det inte längre än två timmar för honom att få åhörarna att vilja skjuta sig med en kula för pannan.

Förljugenheten var en pelare i det sovjetiska systemet. Det är den även i Putins system. Den som arbetar inom det ryska rättsväsendet måste lära sig att bortse från det rimliga.

Kapten Jarmolin är inte ensam. Jag bevittnade en exakt likadan tjänsteman då jag följde rättegången i Groznyj mot människorättsorganisationen Memorials aktivist Ojub Titijev 2018. Rättegången var lika fingerad som den mot Navalnyj. Polischefen som försökte bevisa att Titijev hade haft droger i sin bil var lika obegriplig – och samtidigt nästan rörande tafatt – som kapten Jarmolin.

Även tjänstemän inom Putins system är nämligen människor. De har förmåga att känna skam, även om detta kan vara svårt att tro vid första anblicken. Någon annan förklaring kan inte finnas till varför de gör allt för att ingen ska höra vad de säger.

Medan Navalnyj talade tydligt och klart från sin glasbur mumlade Jarmolin bakom sitt munskydd. Medan Navalnyj tittade ut över hela salen medan han pratade stirrade Jarmolin ned i bordet. Navalnyjs

advokater glömde aldrig att sätta på mikrofonen och talade högt och tydligt så att deras ord fyllde salen. Jarmolins röst var så svag att orden inte gick att uppfatta och upprepade gånger lät han bli att sätta på mikrofonen.

Om kapten Jarmolin hade fått bestämma hade rättegången inte hållits alls. Därför att hur inkörd han än är i Putinregimens sätt att fungera så var det uppenbart att han visste att han ljög – och att han skämdes.

Jag frågade en rysk kollega på samma bänk om hon kunde höra vad Jarmolin sade.

– Nej. Den enda som går att förstå är Navalnyj.

Anna-Lena Laurén "

"Peter Wolodarski: Putins senaste drag vittnar om rädsla.

De gångna två veckorna i Ryssland är historiska. President Putin är hårt pressad och tar till de maktmedel han har kvar: repression och våld.

Domstolen där Aleksej Navalnyj ställdes inför rätta, har ett porträtt av en känd domare från Tsarryssland. Till bilden hör ett citat, som lyder så här: ”Ord är ett av människans viktigaste vapen”.

Aleksej Navalnyj har inte bara brukat ordet i sin kamp mot Putinstyrets korruption, maktfullkomlighet och despoti. Efter att regimen misslyckades med att mörda honom, genom att placera nervgiftet novitjok i Navalnyjs kalsonger, vidtog Rysslands främsta oppositionspolitiker ett briljant grepp som hämtat ur en spionroman. Han ringde upp den FSB-agent som var med om att försöka likvidera honom, låtsades vara en överordnad och lyckades locka fram ett erkännande.

Alltsammans spelades in av Navalnyj, för att publicera på Youtube. Säkerhetstjänsten framstod som klåpare. Putinregimen exponerades. Och Navalnyj tog än en gång initiativet i kampen mot Kreml – en Davids strid mot Goliat.

2021 började med två historiska veckor i USA. De har följts av två minst lika dramatiska veckor i Ryssland.

Den gemensamma nämnaren: folkstyrets framtid.

I USA har trycket kommit från dem som vägrat att acceptera utslaget i presidentvalet, uppviglade av den avgående presidenten, vars respekt för demokratin är minimal.

I Ryssland har kraften kommit underifrån: från de unga, från dem som tröttnat på maktmissbruket, från människor som inte längre nöjer sig med Putins enmansvälde.

Och på två veckor händer plötsligt mer än på många år. Efter att ha tillfrisknat från förgiftningen, väljer Aleksej Navalnyj att återvända till Ryssland från Tyskland, där han vårdats. Han gör det med vetskap om att resan hem till Moskva är förenad med stora faror för honom själv. Och inte bara det. När Navalnyj landat i den ryska huvudstaden släpper han en video som anklagar Putin för att ha uppfört ett hemligt palats åt sig själv. Den har hittills setts på internet av över 100 miljoner.

Navalnyj har gripits, i hela landet har människor gått ut och protesterat, tusentals har häktats och slutligen har Navalnyj dömts till några år i fängelse – efter en bisarr anklagelseakt.

Det krävs inte bara politisk talang av rang för rubba Putinstyret. Vad framför allt Aleksej Navalnyj har demonstrerat är ett okuvligt mod.

Han hade kunnat leva ett tryggt liv utomlands, men väljer i stället att konfrontera de mäktiga och de våldsamma. Hans vapen: ord och bilder.

Det var ingen tillfällighet att Navalnyj protesterade när Donald Trump blev avstängd från Twitter. Han hade själv aldrig kunna kommunicera med den ryska befolkningen utan sociala medier.

Putin kontrollerar den traditionella televisionen. Den är fortfarande extremt potent. Men Navalnyjs digitala närvaro har åstadkommit sprickor i propagandamuren. Han når fram i det ryska landskapet, budskapen är oerhört effektiva. Särskilt stort är genomslaget bland de unga.

Men det historiska är att de inte mottar budskapet passivt. De reagerar och visar ett imponerande mod, som DN:s Rysslandskorrespondent Anna-Lena Laurén rapporterat utförligt om, väl medvetna om att de lever i en polisstat. Över hela Ryssland har tusentals tagit till gatan på sistone och visat sitt stöd till Navalnyj.

Vad riskerar de? Att bli misshandlade, torterade, kastade i fängelse, separerade från sina familjer. Att få sina liv plågade av myndigheternas repressalier, att barnen inte ska komma in på universitetet, att påhittade brott ska stämplas på familjens panna.

I Ryssland är det enligt lag tillåtet att demonstrera fredligt. Men regimen hanterar sedan länge lagen som en à la carte-meny. I veckan har våld använts för att skärra, skrämma och jaga bort. Häktena är nu överfulla – inte av brottslingar, utan av dem som försökt utnyttja sin rätt enligt lagen.

I sociala medier sprids bilder från överfulla rum, där de intagna delar på en enda – helt öppen – toalett, placerad i ett hörn.

I åratal har Putinregimen försökt att göra sig synonym med Ryssland i stort. Efter skenrättegången mot landets främste oppositionspolitiker har den klyftan aldrig varit så stor. Och Putin framstår som skakad.

Hans modus operandi under de två decennierna vid makten har alltid varit att verka oberörd, aldrig visa sig svag.

Putin har specialiserat sig på att utnyttja sina motståndares brister, oavsett om de varit ryssar eller utlänningar. Han har svävat ovanför dagspolitikens vindpustar. Han har effektivt kväst och förlöjligat eventuell opposition.

Med Navalnyj är det annorlunda. Putin framstår plötsligt som pressad, som defensiv, som kraftlös. Det enda drag han är förmögen till är att fängsla sin motståndare, att ta ett polisiärt järngrepp om Moskva och Sankt Petersburg.

Det vittnar om att den ryske presidenten är rädd. Aleksej Navalnyj har inte vält Putin. Men han har fått honom och hans system ur balans. Navalnyjs mod, och det stöd som människor i Ryssland vågar visa honom, är en källa till hopp och beundran.

Putins palats kommer inte att räcka som skydd om vanliga ryssars vrede fortsätter att växa.

peter.wolodarski@dn.se "

7 februari 2021

"Michael Winiarski: Relationen med Ryssland är nu på bottennivå

Relationerna mellan EU och Ryssland har nått en ny bottennivå efter att den ryska regeringen låtit utvisa tre diplomater, varav en från Sverige. Det är tydligt att Kreml går till motangrepp på grund av EU-ländernas kritik mot förgiftningen och fängelsedomen mot oppositionsledaren Aleksej Navalnyj.

Utvisningen av de tre diplomaterna motiveras av det ryska utrikesministeriet med att de skulle ha deltagit i de ”icke-auktoriserade” aktionerna då tiotusentals ryssar protesterade mot fängslandet av Navalnyj i Sankt Petersburg och Moskva den 23 januari.

Från Stockholm, Warszawa och Berlin tillbakavisades anklagelsen; diplomaterna hade endast, helt i enlighet med sitt uppdrag, observerat den pågående politiska utvecklingen på sina stationeringsorter.

Tysklands förbundskansler Angela Merkel kallade utvisningarna för ”oberättigade”. Det tyska utrikesministeriet kallade upp Rysslands ambassadör i Berlin för att protestera. Motsvarande gjorde också det polska utrikesministeriet i Warszawa. Även Sveriges statsminister Stefan Löfven fördömde utvisningen: ”Jag fördömer starkt Rysslands grundlösa beslut att utvisa flera EU-diplomater, däribland en svensk diplomat”, skrev Löfven i ett uttalande till TT.

Det är talande att ryska UD:s besked om att förklara de tre som ”personae non gratae” dröjde nära två veckor efter det påstådda brottet mot de diplomatiska spelreglerna: Det kom mitt under ett besök av

EU:s utrikesföreträdare Josep Borrell hos den ryske utrikesministern Sergej Lavrov i Moskva.

Valet av tidpunkt kan knappast ha varit en slump, utan tvärtom väl kalkylerat för att maximalt skada och förnedra Borrell.

Under den gemensamma presskonferensen sade Borrell att han tagit avstånd mot behandlingen av Navalnyj och begärt att han friges

Lavrov gick genast till motattack och kallade EU för en ”opålitlig partner” och han sade sig betvivla västländernas slutsats att Navalnyj förgiftats av nervgiftet novitjok.

– Ryssland bygger sin egen värld, i medvetande om att EU inte är en partner som går att lita på, sade Lavrov.

Det måste vara en av de fränaste markeringarna hittills mot EU från rysk sida.

För första gången har den ryska statens förföljelse av Navalnyj och massarresteringarna av fredliga demonstranter på allvar fått internationella konsekvenser. Stämningen har inte varit sämre på länge.

I mars är det EU-toppmöte om strategin gentemot Ryssland. Man kan vänta sig att man inom den inbördes oeniga EU-kretsen nu kommer att dryfta nya sanktioner, även om inget medlemsland ännu har lagt fram ett sådant förslag.

På en punkt har Merkel varit tydlig: hon överväger inte den mest kännbara bestraffningen mot Ryssland - ett stopp för gasledningen Nord Stream 2.

Michael Winiarski "

Pressmeddelande från Arbetsmarknadsdepartementet, Finansdepartementet, Miljödepartementet, Statsrådsberedningen, Utrikesdepartementet

"Regeringsombildning den 5 februari 2021

Publicerad 05 februari 2021

Statsminister Stefan Löfven presenterar i dag en regeringsombildning. Två nya statsråd har utsetts och två statsråd har fått förändrade ansvarsområden. Statsrådet Isabella Lövin lämnar sina uppdrag.

Nytillträdande statsråd

Arbetsmarknadsdepartementet
Jämställdhets- och bostadsminister med ansvar för stadsutveckling och arbetet mot segregation och diskriminering: Märta Stenevi

Utrikesdepartementet
Minister för internationellt utvecklingssamarbete: Per Olsson Fridh
Statsråd med förändrade ansvarsområden

Finansdepartementet
Finansmarknadsminister och biträdande finansminister: Åsa Lindhagen

Miljödepartementet
Miljö- och klimatminister: Per Bolund

Presskontakt

Hanna Björnfors
Pressekreterare hos miljö- och klimatminister och vice minister Per Bolund
Telefon (växel) 08-405 10 00
Mobil 073-5092605
e-post till Hanna Björnfors

Frida Färlin
Pressekreterare hos finansmarknadsminister och biträdande finansminister Åsa Lindhagen
Telefon (växel) 08-405 10 00
Mobil 073-0785224
e-post till Frida Färlin

Anna Söderström
Tf pressekreterare hos Märta Stenevi
Mobil 073-5875955

Robert Englund
Pressekreterare hos minister för internationellt utvecklingssamarbete Per Olsson Fridh
Telefon (växel) 08-405 10 00
Mobil 073-0448965
e-post till Robert Englund "

Kapitel 2: Debattartiklar i DN 25 januari - 7 februari 2021

Kopior av artiklar blir i den form Dagens Nyheter levererar.

”Ett svek att äldreomsorgens problem förblivit olösta”

Vi har nu läst rapporten från den utredning om äldreomsorgen som regeringen Löfven skrotade när den tillträdde år 2014. Så gott som alla de problem som både vi och utredarna såg för sex år sedan har förblivit olösta. Vårt besked är detta: välfärdslöftet till Sveriges äldre ska inte bara hållas. Det ska utökas, skriver Ebba Busch (KD) och Michael Anefur (KD).

DN. DEBATT 210125

På många sätt är Sverige ett fantastiskt land att åldras i. Från vänster till höger råder bred politisk enighet om att rätten till en värdig ålderdom är grundläggande. Under 2019 hade 401 000 personer över 65 år minst en pågående insats enligt socialtjänstlagen. 108 500 personer bodde på särskilt boende under året.

Äldreomsorgen är även en central del av Sveriges arbetsmarknad. Totalt arbetar 135 300 människor som undersköterska inom hemtjänst, hemsjukvård eller på äldreboende. Det gör dem till Sveriges största yrkesgrupp. Därtill kommer andra yrkeskategorier och naturligtvis alla hundratusentals anhöriga till de människor som har någon form av äldreomsorg. Hur äldreomsorgen fungerar är därför en fråga som direkt och indirekt påverkar vardagen för nästan alla i Sverige, om inte här och nu så åtminstone i framtiden. Det är hög tid att detta faktum påpekas och att äldreomsorgen får den plats den förtjänar, i centrum för den politiska debatten.

För även om Sverige lägger stora resurser på äldreomsorgen, även om drygt 80 procent är nöjda med sitt äldreboende och nästan 90 procent är nöjda med sin hemtjänst, så finns stora problem som måste lösas. Coronakrisen har satt flera av dessa problem i blixtbelysning. Vi får aldrig låta stoltheten över det

som åstadkommits skyla de brister som måste åtgärdas.

I slutet av vår senaste regeringstid tillsatte vår partikamrat, dåvarande äldreminister Maria Larsson, en stor och heltäckande utredning som skulle se över de strukturfel som alltjämt finns inom äldreomsorgen. Tyvärr fick den utredningen aldrig arbeta färdigt. En av regeringen Löfvens första åtgärder blev nämligen att skrota utredningen och kasta bort det arbete som hunnit utföras.

Utredarna själva har beskrivit det som att deras kritik mot äldreomsorgen ”begravdes i ett bergrum”. Vi har besökt bergrummet, i form av den 90 sidor långa slutpromemoria som utredarna på eget initiativ skrev, i hopp om att någon ändå skulle intressera sig för deras slutsatser. Utredarna visade sig ha identifierat ungefär samma problem och brister som vi kristdemokrater hade sett.

De pekade på hur äldres omsorg och sjukvård måste integreras med varandra. På hur viktigt det är att gamla och sjuka människor får kontinuitet i sin behandling. På hur många äldre kan få it-stöd så att de, när de så vill, kan kommunicera hemifrån med läkare, biståndsbedömare och annan personal, i stället för att behöva utsättas för väntrummen inom vård och socialtjänst. Utredarna föreslog även att fler äldrecentraler, alltså vårdcentraler för äldre, bör inrättas. Det finns äldrecentraler här och var i Sverige, men de skulle behöva bli många fler. Rapporten pekar även på hur de förebyggande insatserna måste bli mycket bättre. Fallolyckor och annat som kan förebyggas innebär i dag både ett stort mänskligt lidande och en rejäl belastning för sjukvård och äldreomsorg.

Det går inte att återge slutrapportens alla 90 sidor här, detta är bara ett litet axplock. Men vi hoppas verkligen att de ansvariga ministrarna tog sig tid att läsa rapporten, så att de åtminstone förstod vad de kastade bort.

Vi har frågat statsminister Stefan Löfven varför utredningen lades ner. Hans svar var att utredningen

inte mötte de behov som regeringen såg. Gott så. Kan man göra något bättre, så ska det vara fritt fram. Men vad blev egentligen bättre? Så gott som alla de problem som både vi och utredarna såg för sex år sedan har förblivit olösta. I flera fall har arbetet med att lösa dem inte ens kommit i gång.

Detta måste kallas vad det är, ett svek mot Sveriges äldre.

Vi kristdemokrater är det parti som alltid lyfter frågorna om sjukvården och om äldreomsorgen, varje gång riksdagspartiernas ledare möts för debatt. Vi gjorde det före pandemin, vi har gjort det under pandemin, vi kommer göra det efter pandemin och så länge det behövs. Vårt besked är detta: välfärdslöftet till Sveriges äldre ska inte bara hållas. Det ska utökas.

Vårt välfärdslöfte vilar på tre ben. Det ena handlar om de människor som är i behov av omsorgen och vården. Det andra handlar om de som arbetar i omsorgen och vården. Det tredje handlar om de fysiska byggnader som äldreomsorgen ska bedrivas i.

I Norge är var femte anställd på äldreboendena en sjuksköterska, mer än tre gånger så hög andel som i Sverige. Den medicinska kompetensen inom äldreomsorgen är därför högre där. Vi vill fördela en prestationsbaserad ersättning om 1,25 miljarder kronor per år till kommuner som anställer fler sjuksköterskor.

I dag har kommunerna inte lagstöd för att anställa läkare. Även här kan man ana en delförklaring till den höga dödligheten på Sveriges äldreboenden. Lagstiftningen, som infördes 1992 när kommunerna tog över äldreomsorgen, är feltänkt och måste ändras fortast möjligt.

I dag är varje kommun skyldig att ha en så kallad Mas – medicinskt ansvarig sjuksköterska. Vi vill bygga vidare på den modellen. Målet är att varje kommun även ska ha en medicinskt ansvarig läkare och en medicinskt ansvarig för rehabilitering. Vi vill även ge kommuner möjlighet att anställa äldreöverläkare. Vi vill lägga 300 miljoner kronor per år till kommuner som köper in läkarkompetens från regionerna och 450

miljoner kronor per år för inrättande av medicinskt ansvarig för rehabilitering.

De som hör till den grupp som kallas ”mest sjuka äldre” behöver både äldreomsorg och sjukvård. I dag bollas de ständigt mellan kommunerna som ansvarar för äldreomsorgen och regionerna som ansvarar för sjukvården. Vi vill tydliggöra vårdens ansvar för denna grupp och underlätta för kommuner och regioner att dela information om patienterna så att det förebyggande arbetet kan förbättras.

Bristen på äldreboendeplatser gör att fler som borde få plats i särskilt boende i stället får hjälp i hemmet. Det leder till undvikbara skador, som fallolyckor, som både orsakar lidande och belastar vården. Vi vill därför införa en äldreboendegaranti för alla över 85 år och avsätter 500 miljoner till kommuner som lyckas anvisa platser inom tre månader.

Fler äldreboendeplatser kräver fler äldreboenden. Vi vill därför lägga 3,5 miljarder kronor till och med 2023 för att bygga fler äldreboenden. Den ekonomiska smäll som pandemin har medfört innebär dessutom att det finns ledig kapacitet i byggsektorn. Här kan vi både få fler äldreboenden och rädda byggjobb som annars riskerar att förloras.

Pandemin har visat på flera av bristerna inom äldreomsorgen. Men tecknen fanns långt före den. Vi har länge vetat att Sveriges befolkning blir äldre, att vård- och omsorgsbehoven ökar, att personalförsörjningen är hotad och att bristen på fysiska boenden blir alltmer akut. Frågan är alltså inte bara hur äldreomsorgen ser ut i dag, utan även hur den kommer att se ut om fem till tio år.

De åtgärder vi redovisar här syftar alla till att lindra och lösa de här problemen. Drygt sex år med Stefan Löfvens regering har inte löst dem, snarare tvärtom. Vi har ambitionen, engagemanget och de konkreta förslagen som krävs. Och vi kommer göra allt för att genomföra dem. Det är Kristdemokraternas välfärdslöfte till Sveriges äldre.

Ebba Busch (KD), partiledare

Michael Anefur (KD), talesperson i äldrepolitiska frågor

”Så här vill Centerpartiet utveckla valfriheten i skolan”

För att möta utmaningar som finns i svensk skola behöver vi utveckla valfriheten genom goda reformer. Vi vill bland annat ha ett aktivt skolval där det tidigast går att ställa sig i kö tre år före skolstart. Och vi vill ha utökad obligatorisk lovskola och digitaliserade nationella prov som rättas externt, skriver Annie Lööf (C) och Fredrik Christensson

(C).DN. DEBATT 210126

Alla skolor ska vara bra skolor. Men i dag är det alltför många elever som går i en skola som inte håller måttet. Vi behöver därför åtgärder som gör skillnad. Det handlar om att reformera och tillgängliggöra skolvalet, stärka lärarprofessionen och ställa höga och tydliga krav på huvudmännen. Det ger oss en skola som utjämnar livschanser.

Alla barn får inte en bra skolgång. Kunskapsresultaten har de senaste decennierna sjunkit. Var sjätte elev klarar inte grundskolan och var fjärde elev lämnar gymnasiet utan fullständiga betyg. Ofta är det pojkarna som har svårast att klara skolan, och klarar en elev inte skolan är dörren till många jobb och vidare studier stängd.

Även likvärdigheten har försämrats. Elevens adress och bakgrund spelar allt större roll för skolresultatet. Och trots flertalet reformer på senare år har spridningen av kunskapsresultaten ökat. Därtill finns en pedagogisk segregation där de skickligaste lärarna arbetar på skolor med lättare förutsättningar, där eleverna har en stark socioekonomisk bakgrund medan lärare på skolor med stora utmaningar, ofta i mer utsatta områden, i större utsträckning är obehöriga.

Vi har ett unikt system i Sverige som gör att alla elever, oavsett tjockleken på föräldrarnas plånbok, kan välja

skola. Att frånta dem den rätten genom att begränsa det fria skolvalet är inte att ha elevernas bästa för ögonen. Tvärtom, det kommer bara att medföra ökade orättvisor. Valfriheten är något vi i stället ska vårda och utveckla.

För att möta utmaningar som finns i svensk skola ska vi ställa tydliga och höga krav på huvudmännen, fördela resurser efter behov och fokusera på det som gör skillnad för skolors kvalitet, likvärdighet och trygghet. Men det handlar också om att utveckla valfriheten. Genom att skruva och utveckla goda reformer kan vi få en skola som ger alla elever möjlighet att lyckas, en skola som utjämnar livschanser.

Centerpartiet vill se följande insatser:

1 Valfrihet för alla. För att skolvalet ska bidra till att motverka segregation krävs att fler väljer skola. Det förutsätter ett aktivt skolval där elever och vårdnadshavare ges stöd och information, att antagning blir transparent och samordnad och att kösystemet reformeras. Det ska tidigast gå att ställa sig i kö tre år före skolstart och finnas en inflyttarkvot vid val av kö på förslagsvis 10 procent så att alla elever får faktisk möjlighet att komma in på skolan de önskar. Ansvaret för ökad information bör ligga hos Skolverket och kommunerna. Förutom att tillhandhålla information om själva valet och tillvägagångssättet bör kommunen bistå med information om vilka huvudmän som finns i kommunen och olika typer av kvalitetsdata.

2 Avgörande för det svenska skolsystemet är att det råder öppenhet och transparens. Det är grundläggande i arbetet med att stärka skolors kvalitet och likvärdighet men också en förutsättning för det fria skolvalet. Sen det stod klart att statistik från fristående skolor inte längre skulle vara tillgänglig har Centerpartiet drivit på hårt för att hitta en lösning. Nu har vi äntligen snart en sekretessbrytande bestämmelse på plats. Alternativet, att införa ett komplicerat juridiskt system som offentlighetsprincipen, hade gett de små skolorna, många av dem på landsbygden, en administrativ börda

svår att bära. För många skolor skulle de innebära slutet.

3 Läraren är avgörande för elevers framgång i skolan. Lärarens kompetens är den mest betydelsefulla resursfaktorn för elevers skolframgång. Att svensk skola om 15 år riskerar att sakna runt 45 000 behöriga lärare och förskollärare är därför en av samhällets stora utmaningar. En del i att motverka lärarbristen är att göra läraryrket mer attraktivt. Det handlar bland annat om en stärkt lärarutbildning och professionsprogram som möjliggör kontinuerlig kompetensutveckling och fler karriärtjänster. Samtidigt kan vi inte blunda för att hundratusentals elever varje dag möter en obehörig lärare. Vi behöver därför stärka de obehöriga lärarna med ökat stöd.

Vi behöver också finna fler vägar in i läraryrket. Bland annat bör duktiga obehöriga lärare som arbetar på skolor i utanförskapsområden, där behörigheten är särskilt låg, ges förbättrad möjlighet att läsa utbildningen – vidareutbildning av lärare (Val). Vid studier på halvfart vill vi därför se upp till 50 procent betald lön.

4 Elever som har svårt att klara målen behöver mer lärarledd tid. Centerpartiet har varit med och infört obligatorisk lovskola för elever de sista två åren i grundskolan. Det är bra, men det räcker inte, insatserna behöver komma tidigare. Vi vill därför att lovskola ska bli obligatoriskt från årskurs fyra. Alla elever som behöver ska genomgå obligatorisk lovskola under sommaren om två veckor per år efter årskurs 4–5 och 4 veckor per år efter årskurs 6–9. På lång sikt behöver vi även öka undervisningstiden för alla.

5 Alla skolor ska vara bra skolor. Skolor måste få kontinuerligt och anpassat stöd i sitt kvalitetsarbete. En viktig del är att öka skolmyndigheternas regionala närvaro vilket möjliggör för ett mer lokalt och behovsanpassat stöd. Stödet ska vara frivilligt och ses som en möjlighet att få hjälp i arbetet med att stärka skolans kvalitet. Men de skolor som inte håller måttet, där kunskapsresultaten uteblir ska tvingas ta emot hjälp för att vända utvecklingen.

Och de skolor, oavsett huvudman, som återkommande inte når upp till kraven om hög kvalitet ska snabbare kunna stängas. Det gäller både vid bristande kunskapsresultat men även då skolor frångår den demokratiska värdegrunden. Här måste det finnas en tydligare kontroll och handlingskraft från myndigheterna. Oseriösa aktörer som använder skattemedel i syfte att sprida extremistideologier eller på annat sätt underminerar det svenska skolsystemet, ska bort. Men samtidigt som undermåliga skolor ska kunna stängas måste friskolor med bevisligen hög kvalitet och goda kunskapsresultat, lättare än i dag, tillåtas expandera för att möta efterfrågan.

6 För att stärka likvärdigheten är det också viktigt att de nationella proven digitaliseras och rättas externt. Centerpartiet är därför, efter att ha drivit frågan under en längre tid, positivt till att det nu äntligen genomförs inom ramen för januariavtalet.

För Centerpartiet är det självklart att skolors kvalitet och resultat ska vara styrande, inte om de går med vinst eller inte. Vi behöver därför lägga fokus på det som gör skillnad för elevens resultat. Först då kan vi få en skola som utjämnar livschanser och ger alla elever möjlighet att lyckas.

Annie Lööf (C), partiledare

Fredrik Christensson (C), utbildningspolitisk talesperson

”Ett museum om Förintelsen ska öppna i Stockholm 2022”

Regeringen vill inrätta Sveriges museum om Förintelsen som ett självständigt museum i Stockholm. Vi kommer att återkomma med besked om hur en särskild museibyggnad ska etableras och vi bedömer att museet ska kunna ta emot sina första besökare i juli nästa år, skriver Stefan Löfven (S), Anna Ekström (S) och Amanda Lind (MP).

DN. DEBATT 210127

Förintelsen saknar motstycke i historien men kommer för alltid att ha en universell betydelse. Förintelsen är en avgörande händelse, inte bara för de miljoner som förföljdes och mördades utan även för efterkrigstidens syn på humanism och etik. Morden, förföljelsen och det fruktansvärda lidandet som drabbade det judiska folket, romerna och miljontals andra offer för nazismen har lämnat ett outplånligt ärr över Europa. Även om mördandet inte ägde rum på svensk mark kom Sverige att både påverka och påverkas av det som skedde. Förintelsen är också en del av Sveriges historia.

Vi som samhälle har ett åtagande att främja utbildning, hågkomst och forskning om nazisternas och deras allierades folkmord för att nya generationer ska kunna lära av historien.

Sommaren 2018 föreslog Max Safir, överlevande från Förintelsen, att ett museum borde inrättas i Sverige för att föra vidare hans och de andra överlevandes vittnesmål när de inte längre kan berätta. Betydelsen av att berättelserna lever vidare går inte att överskatta. Dessa vittnesmål har nått ut till generationer av svenskar och utgör en betydande kulturhistorisk gärning.

I regeringsförklaringen efter valet 2018 tillkännagav regeringen att ett nytt museum skulle etableras för att bevara och föra vidare minnet av Förintelsen. I dag, på Förintelsens minnesdag, tar regeringen nu nästa steg för att förverkliga detta.

Ett av förslagen i den utredning som regeringen låtit genomföra är att ett museum om Förintelsen bör inrättas i en befintlig museimyndighet. Därigenom kan museet ingå i en etablerad organisation vad gäller till exempel ledningsfunktioner och museikompetens vilket bidrar till stabilitet i uppbyggnaden av ett nytt museum. Lokaler för magasin, konservering, arkiv och andra funktioner kan samutnyttjas och samordnas.

Regeringen kommer att gå vidare med utredarens förslag om att inrätta Sveriges museum om Förintelsen som ett självständigt museum vid en befintlig museimyndighet och gör bedömningen att museet kommer att kunna ta emot sina första besökare i juli nästa år.

Minnet av Förintelsen finns runt om i vårt land. Det finns i Karlstad, dit 150 judiska kvinnor från koncentrationslägret Bergen-Belsen kom för att vårdas på Herrhagsskolan som gjorts om till beredskapssjukhus. Det finns i Landskrona där många av de 7 000 danska judarna som flydde över Öresund i oktober 1943 togs emot, och i

Malmö, som blev ”hoppets hamn” för de överlevande som kom med de vita bussarna. Det finns i alla lokalsamhällen där tusentals svenskar kom att engagera sig som frivilliga för att hjälpa flyktingar och överlevande med omvårdnad, matlagning, insamling av kläder och leksaker eller för att de skulle ha någon att prata med.

Förintelsen och minnet av den är en angelägenhet för alla i vårt land. En lokalisering i Stockholm underlättar för skolelever och allmänhet runt om i landet att besöka museet. Organisationer som Föreningen Förintelsens överlevande i Sverige och den romska föreningen É Romani Glinda har förordat Stockholm. Regeringens bedömning är att museet ska inrättas i rikets huvudstad och regeringen kommer att återkomma med besked om hur en särskild museibyggnad ska etableras.

Det finns många viktiga aktörer som ett museum om Förintelsen bör samverka med: de överlevande, deras anhöriga, det judiska och romska civilsamhället och andra berörda grupper. Även länsmuseerna och lokala museer bör få en särskild roll, både för att det underlättar för hela landets befolkning att ta del av verksamheten och för att berättelser, vittnesmål, föremål och platser som rör Förintelsen finns i hela landet.

Runt om i världen ser vi hur Förintelsen utnyttjas av olika läger för att uppnå politiska poänger eller för att det egna landet eller den egna gruppens roll i det historiska skeendet ska framstå som mer tilltalande. Det nya museets politiska oberoende och självständighet är avgörande för att det ska kunna utföra sin uppgift. Det är centralt för det nya museets framgång och legitimitet att det kan utveckla

samarbeten med forskare och institutioner i Sverige och internationellt som arbetar med Förintelsen och det romska folkmordet.

Antisemitism, antiziganism och rasism, de drivkrafter som ledde till nazisternas folkmord, finns fortfarande i våra samhällen och tar sig nya uttryck. Hatet mot judar finns i vår historia, högerextrema grupper, i delar av vänstern och i islamistiska miljöer. Vi ser antisemitism hos vuxna och barn som flytt till Sverige från länder där judehat präglar skolundervisning och statlig propaganda. Antisemitiska budskap återfinns hos de som angrep den amerikanska kongressen i Washington och i grupper som sprider konspirationsteorier om vaccinationer och covid-19-pandemin, inte minst i sociala medier. Judar och judiska församlingar och organisationer utsätts för hot och hatbrott, även i Sverige.

I oktober 2021 står regeringen värd för Malmö internationella forum för hågkomst av Förintelsen och bekämpande av antisemitism. Stats- och regeringschefer från cirka femtio länder, organisationer, forskare, civila samhället och företag har bjudits in för att delta vid forumet och uppmanats att presentera nya konkreta åtaganden på området. Med anledning av forumet pågår en nationell satsning för att öka kunskapen om Förintelsen och antisemitism och att stärka undervisningen i skola och vuxenutbildning.

Forum för levande historia har sedan myndigheten bildades 2003 haft regeringens uppdrag att fungera som ett nationellt forum som ska främja arbete med demokrati, tolerans och mänskliga rättigheter med utgångspunkt i Förintelsen. Regeringen ser ett fortsatt behov av att utveckla Forum för levande historia som

expertmyndighet även efter att ett museum om Förintelsen inrättats. Myndigheten har ett viktigt uppdrag att samordna och följa upp regeringens nationella plan mot rasism, liknande former av fientlighet och hatbrott. Myndigheten ska även fortsättningsvis ha till uppgift att främja högtidlighållandet av Förintelsens minnesdag den 27 januari och att dela ut priset till Per Angers minne för humanitära och demokratifrämjande insatser. Forum för levande historia kommer att företräda Sverige i International Holocaust remembrance alliance, där Sverige tillträder som ordförandeland i mars nästa år.

Max Safir föddes i en judisk familj i Polen 1925 och han överlevde bland annat koncentrations- och förintelselägret Auschwitz-Birkenau och koncentrationslägret Ebensee. Max Safir kom till Sverige i mitten av 1950-talet och slog sig ned i Katrineholm där han arbetade och bildade familj. Under 2000-talet var han mycket engagerad i att föreläsa i skolor om sina upplevelser och att resa med svenska ungdomar till Förintelsens minnesplatser i Europa. Max Safir gick bort i juni 2020 och han kommer inte att besöka det museum han tog initiativ till. Men hans och andra överlevandes namn kommer att bestå och deras berättelser kommer att räddas undan glömskan och ingå i det kulturarv vi gemensamt förvaltar inför framtiden.

Stefan Löfven (S), statsminister

Anna Ekström (S), utbildningsminister

Amanda Lind (MP), kultur- och demokratiminister

”Regeringen måste stärka skyddet för digitalt privatliv”

Regeringen vill att Sverige ska vara bäst i världen på digitaliseringens möjligheter och i användningen av AI. Ambitionerna måste nu kompletteras med stärkt integritetsskyddspolitik. Annars riskerar vi att bygga in oss i en storskalig insamling och användning av data som inskränker mänskliga rättigheter och som är oetisk och olaglig, skriver Lena Lindgren Schelin.

DN. DEBATT 210128

Vi befinner oss i den fjärde industriella revolutionen. Ny teknik har på kort tid gjort det enklare och billigare att samla in och med hjälp av artificiell intelligens bearbeta och analysera stora mängder data.

Att så gott som allt vi gör online lämnar spår och kan kartläggas förvånar knappast någon längre. Vi har vant oss vid att en viss sökning på internet, ett besök på en viss webbsida eller nedladdning av en viss app strax efteråt resulterar i att annonser på samma tema syns i våra digitala flöden. Många gånger är det i praktiken omöjligt att förstå vilka uppgifter som registreras och hur dessa uppgifter säljs och sprids vidare.

Undersökningar visar att appar och webbsidor ofta säljer informationen vidare till ett stort antal andra företag.

Med kroppsnära teknik som till exempel pulsklockor, träningsarmband och teknik för positionering har datainsamlingen kommit att omfatta våra rörelsemönster och beteenden även i den fysiska världen. Till vilka adresser åker vi, hur ofta, hur länge stannar vi, vilka andra är där samtidigt? Utvecklingen ger en mängd aktörer tillgång till en fullständig bild av våra liv, våra intressen, våra kontakter, våra rörelsemönster, vanor och beteenden.

Samtidigt som företag och myndigheter samlar in allt fler och detaljerade uppgifter om oss, så har vi alla rätt till privatliv och till skydd av vår personliga integritet. Vi har rätt att även i digitala miljöer kunna vara privata och kommunicera förtroligt utan att bli kartlagda, spårade eller övervakade, vare sig av myndigheter eller av globala storföretag.

Rätten till privatliv är en grundläggande mänsklig rättighet men också i hög grad en säkerhetsfråga, eftersom vi riskerar att utsättas för till exempel bedrägerier, stölder, utpressning eller diskriminering om våra personuppgifter hamnar i fel händer.

Genom utvecklingen av sakernas internet och 5G tar den omfattande insamlingen av data som tidigare främst skett på nätet steget ut i den fysiska världen. Uppkopplade enheter som vitvaror, termostater, belysning, tv-apparater, lås och larm, bilar men också utrustning i industrin, vården och infrastrukturen gör att alltmer data samlas in.

Sverige kan komma att hamna i ett läge där vi först sent i den pågående digitaliseringsvågen

på allvar inser vidden av hur den personliga integriteten påverkas av den omfattande data-insamlingen och kartläggningen.

Regeringen har de senaste åren gjort ambitiösa satsningar för att främja användandet av öppna data, AI och datadriven innovation i såväl privat som offentlig sektor. Nu behöver dessa delar av politiken kompletteras med lika konkreta mål och åtgärder för att säkerställa att den snabba digitala utvecklingen är långsiktigt hållbar ur ett integritetsperspektiv. Annars riskerar Sverige att bygga in sig i storskalig insamling och användning av data som är olaglig, oetisk eller på ett allvarligt sätt inskränker kommande generationers mänskliga rättigheter.

Regeringen har gett Integritetsskyddsmyndigheten (IMY) i uppdrag att löpande följa och analysera teknikutvecklingen och att vart fjärde år rapportera till regeringen om den mest aktuella och betydelsefulla utvecklingen som påverkar den personliga integriteten.

<u>När vi i dag överlämnar den första integritetsrapporten till regeringen är vår viktigaste rekommendation att Sverige behöver en tydligare integritetsskyddspolitik.</u> Med detta menar vi ett väl definierat politikområde med målet att säkerställa människors rätt till privatliv och rätten till självbestämmande när det gäller hur deras personuppgifter samlas in och används av företag och myndigheter.

Regeringen bör i sin integritetsskyddspolitik bland annat:

Särskilt fokusera på områden där integritetsriskerna är stora, som exempelvis AI, sakernas internet och biometri.

Göra offensiva satsningar på forskning och utveckling av teknik som skyddar människors rätt till personlig integritet. Det kan till exempel handla om investeringar för att utveckla säker och etisk AI, molntjänster och teknik för sakernas internet där skyddet för personuppgifter byggs in från början.

Ta fram konkreta mål och åtgärder för att stärka enskilda individers rättigheter och möjligheter att kontrollera hur deras personuppgifter hanteras av myndigheter och företag.

Integrera integritetsskyddspolitiska mål och aktiviteter med det nationella arbetet med informations- och cybersäkerhet, bland annat genom ett ökat samarbete mellan IMY, MSB och andra relevanta myndigheter.

Noga följa upp hur arbetet med dataskydd utvecklas inom den offentliga förvaltningen, eftersom det är särskilt viktigt för tilliten till den pågående digitaliseringen att offentlig sektor inte kartlägger människor på ett oproportionerligt sätt.

Vår bedömning är att många verksamheter fortfarande, två och ett halvt år efter att dataskyddsförordningen, GDPR, började tillämpas brister i sitt sätt att hantera personuppgifter.

De närmare 500 sanktionsavgifter, en slags böter, som hittills utfärdats inom EU visar att de vanligaste överträdelserna av GDPR rör grundläggande skyldigheter som exempelvis att enskildas rättigheter inte respekteras eller att säkerhetsåtgärderna för att skydda personuppgifter varit otillräckliga.

Hittills har vi haft 17 ärenden med sanktionsavgifter i Sverige, 2 under 2019, 15

under 2020, totalt uppgår sanktionsavgifterna till drygt 150 miljoner kronor.

Med den snabba teknikutvecklingen följer också motsvarande ökning i risken för hur våra personuppgifter används. Sverige behöver ta till större och mer övergripande åtgärder för att minska dessa risker och säkerställa en långsiktigt hållbar utveckling. Ett avgörande steg i det arbetet är att lyfta upp integritetsskyddsfrågorna på den politiska agendan.

Lena Lindgren Schelin, generaldirektör Integritetsskyddsmyndigheten (IMY)

BAKGRUND. INTEGRITETSSKYDD

Den 28 januari är den internationella dataskyddsdagen. Det är Europarådet som har utnämnt dagen till Data Protection Day. Runt om i Europa ordnas denna dag olika aktiviteter för att öka medvetenheten om hur personuppgifter samlas in och behandlas och vilka rättigheter man har som medborgare. Datumet har valts eftersom Europarådets Dataskyddskonvention antogs den 28 januari 1981.

Svenska Integritetsskyddsmyndigheten hette före den 1 januari 2021 Datainspektionen.

Integritetsskyddsmyndighetens rapport överlämnas i dag till regeringen.

”Stress över ekonomi och skola bakom ungas psykiska ohälsa”

Ekonomisk stress och skolstress är två mycket sannolika förklaringar till att psykisk ohälsa ökat bland unga i Sverige. Risken är att ungas psykiska hälsa försämras ytterligare i spåren av coronapandemin till följd av ökad ekonomisk stress. Skolstressens negativa effekter riskerar att bestå om inte förändringar görs, skriver forskarna Curt Hagquist och Jan-Eric Gustafsson.

DN. DEBATT 210129

Alltsedan 1990-talets ekonomiska kris i Sverige har oro för ökad psykisk ohälsa bland unga präglat den folkhälsopolitiska debatten. Mellan år 1985/86 och år 2017/18 har andelen 15-åringar som uppger att de haft minst två psyko-somatiska besvär mer än en gång i veckan fördubblats enligt studien ”Skolbarns hälsovanor”. Det vetenskapliga kunskapsunderlaget om orsakerna till den negativa utvecklingen har varit mycket begränsat. Trots uppmaningar till forskarvärlden från en expertpanel vid Kungliga Vetenskapsakademien om att arbeta ”...för att hitta de viktigaste orsakerna bakom ökningen av den psykiska ohälsan”, och trots 300 statliga

forskningsmiljoner, har inte frågetecknen rätats ut.

Efter decennier av spekulationer om orsakerna till att ungas psykiska ohälsa ökar kan vi nu presentera empiriskt välunderbyggda slutsatser om specifika faktorer som ligger bakom ökningen. Detta har möjliggjorts genom tvärvetenskapligt samarbete mellan forskare från olika discipliner, och genom tillgång till longitudinella data från såväl återkommande tvärsnittsstudier med långa tidsserier som en longitudinell individstudie. I vår rapport sätter vi fokus på ekonomisk stress (1990-talet) och skolstress (senaste decennierna) som förklaringsfaktorer till den ökade psykiska ohälsan bland unga.

1 Ekonomisk stress. I spåren av 1990-talets ekonomiska kris i Sverige hamnade barns och ungdomars uppväxtvillkor i fokus. Många familjer drabbades av arbetslöshet och ekonomiska nedskärningar, vilket åtföljdes av försämrad psykisk hälsa bland både barn och vuxna. Redan under 1990-talet kunde två former av ekonomisk stress identifieras som starka riskfaktorer för psykosomatiska besvär bland ungdomar:

Oro för familjens ekonomi, vilket också var den typ av oro som vid jämförelser med andra orostyper uppvisade den starkaste kopplingen till psykosomatiska besvär.

Ekonomiska umbäranden, som att inte kunna delta i fritidsaktiviteter av ekonomiska skäl.

Ekonomisk stress som en förklaring till att andelen unga med psykisk ohälsa ökat kraftigt över tid har däremot inte tidigare studerats närmare. Trendanalyser omfattande perioden 1988–2008 som genomförts i

forskningsprogrammet visar att ekonomisk stress spelade en avgörande roll för ökningen av psykosomatiska besvär under periodens första hälft men inte under dess andra hälft. Ökad oro för familjens ekonomi förklarar hela ökningen av ungdomars psykosomatiska besvär under 1990-talet. Dessa resultat ligger till grund för slutsatsen att ökningen av ungas psykiska ohälsa under 1990-talet med mycket stor sannolikhet orsakades av ekonomisk stress.

Ekonomisk stress som riskfaktor för psykisk ohälsa belyses ytterligare av resultaten från två andra studier i programmet:

Såväl bland yngre som äldre ungdomar är kopplingen mellan ekonomiska förhållanden och psykosomatiska besvär mycket stark. Ungdomar med sämre ekonomiska livsvillkor löper mycket högre risk för psykisk ohälsa än ungdomar med bättre ekonomiska livsvillkor, oavsett familjestruktur och relationer till föräldrar.

Sambandet mellan ekonomiska resurser och psykisk hälsa påverkas av den ekonomiska ojämlikheten i samhället; sambandet blir starkare när inkomstskillnaderna ökar, i synnerhet bland flickor.

2 Skolstress. Att tilltagande stress i skolan återkommande förs fram som orsak till ungas psykiska ohälsa ska ses i ljuset av de omvälvande förändringar som skett inom den svenska skolan sedan 1990-talet. Nyckelord som kommunalisering, fritt skolval, friskolor, betyg och nationella prov sammanfattar förvandlingen.

Från att ha varit ett av världens mest likvärdiga skolsystem utmärks den svenska skolan i dag av polarisering och segregering. Flera studier i

forskningsprogrammet bekräftar att tilltagande skolstress med mycket stor sannolikhet bidragit till den ökade psykiska ohälsan hos ungdomar under de senaste decennierna, framför allt bland flickor.

Analyser av longitudinella data visar att skolstressen ökade kraftigt mellan skolår 6 och 9 för elever födda 1998, den sista åldersgrupp som inte fick betyg i årskurs 6. Framför allt ökade stressen bland flickor. Ökad stress och ökade skolkrav från skolår 6 till 9 förklarade hela könsskillnaden i psykosomatiska besvär i årskurs 9. Skillnaderna i stressnivåer mellan ett betygsfritt mellanstadium och ett högstadium med betyg ger en tydlig indikation om betygens roll för uppkomst av stress och psykosomatiska besvär.

Preliminära analyser som ännu inte publicerats visar att både skoltrivsel och förmåga att klara skolarbetet försämrats mycket efter det att betyg infördes i skolår 6.

Slutsatserna om skolstress understöds av studier utförda vid Umeå universitet i vilka forskare från Forte-programmet medverkat. En trendstudie av perioden 1993–2017 visar att skolstress förklarar en betydande andel av ökningen av psykosomatiska besvär bland flickor, men endast en mindre del av ökningen bland pojkar. En annan studie visar att skolstress och psykosomatiska besvär ökade i spåren av införandet av 2011 års läroplan som innebar mer av betygsättning och prov i skolan. Även i denna studie var de negativa effekterna starkare för flickor än för pojkar.

Viktiga slutsatser för framtiden kan dras utifrån de forskningsresultat vi presenterat:

Det finns en uppenbar risk för att ungas psykiska hälsa kommer att försämras ytterligare i spåren av coronapandemin till följd av ökad ekonomisk stress, försämrade jobbmöjligheter och föräldrars arbetslöshet.

Risken är också stor för att skolstressens negativa effekter kommer att bestå om inte betygssystemen ändras och den ökade polariseringen och segregeringen inom skolan bryts.

Curt Hagquist, gästprofessor i folkhälsovetenskap, Göteborgs universitet, tidigare föreståndare för Centrum för forskning om barns och ungdomars psykiska hälsa, Karlstads universitet, där han var ledare för forskningsprogrammet om ungas psykiska ohälsa

Jan-Eric Gustafsson, professor i pedagogik, Göteborgs universitet

BAKGRUND. RAPPORTEN

Vår rapport till forskningsrådet Forte sammanfattar resultaten från ett forskningsprogram med syfte att studera hur ungas psykiska hälsa påverkats av de djupgående samhällsförändringar som ägt rum i Sverige under de senaste decennierna.

Forskningen har bedrivits tvärvetenskapligt av Centrum för forskning om barns och ungdomars psykiska hälsa, Karlstads universitet och Institutionen för pedagogik och specialpedagogik, Göteborgs universitet.

”Unga män minst intresserade av att öka jämställdheten”

Jämställdhetsmyndighetens nya rapport slår hål på myten att det är den unga generationen som ska se till att jämställdheten fortsätter öka. Vi kan varken förlita oss på att tiden eller den unga generationen automatiskt för jämställdhetsfrågorna framåt. Målmedvetna och verkningsfulla åtgärder krävs för att vi inte ska riskera ett bakslag, skriver Lena Ag.

DN. DEBATT 210130

Utvecklingen mot jämställd representation i politiken har stagnerat, samtidigt som en av fyra unga män tycker att kvinnor överdriver hur ojämställt de behandlas. 100 år efter att kvinnor fick rösträtt och blev valbara till riksdagen är det fortsatt svårt för kvinnor att ta plats i politiken på lika villkor som män. Jämställdhetsmyndighetens rapport som nu överlämnas till regeringen borde oroa varje beslutsfattare som är för jämställdhet.

Myndighetens uppföljning av det jämställdhetspolitiska delmålet om en jämn fördelning av makt och inflytande analyserar hur könsfördelningen ser ut på en rad viktiga

positioner inom politik och offentlig förvaltning. Den visar bland annat att:

1 Unga män visar minst intresse av att bidra till jämställdhet. Jämställdhetsmyndighetens attitydundersökning med 6 400 svenskar visar att även om den stora majoriteten av svenska folket är positivt inställd till jämställdhet som samhällsmål finns det stora skillnader mellan kvinnor och män i olika åldrar. Skillnaderna i attityder till jämställdhet är som störst mellan grupperna unga kvinnor och unga män. En av fem unga män i åldrarna 16 till 24 år instämmer helt i att samhället är jämställt. Motsvarande resultat bland unga kvinnor är en av tjugo. En av fyra unga män svarar också att det stämmer helt att kvinnor överdriver hur ojämställt de behandlas i Sverige. Endast en av tjugo unga kvinnor svarar samma sak. Jämfört med andra grupper tar unga män i vår undersökning inte heller lika ofta avstånd från påståenden som att män är bättre chefer och politiska ledare än kvinnor.

2 Kommunens ”starke man” är sällan en kvinna. Att utvecklingen mot en jämn fördelning av makt och inflytande har stagnerat är som tydligast på kommunal nivå. Sju av tio kommunstyrelseordförande i Sverige är män. Efter att den allmänna rösträtten infördes ökade länge kvinnors representation, men de senaste 25 åren har den legat stilla runt 40 procent. Vid valet 2018 minskade andelen valda kvinnor till kommunstyrelser och kommunfullmäktige i landet som helhet. Också i sametinget minskade kvinnors representation, medan andelen män på posten som regionstyrelsens ordförande ökade. Även om förändringarna i vissa fall verkar marginella, sker de från en redan svag

utgångspunkt och i fel riktning utifrån ambitionerna med jämställdhetspolitiken.

3 Kvinnor och män i politiken verkar inte på lika villkor. Andelen kvinnor och män på beslutsfattande positioner säger inte allt om de olika villkoren att ta sig till och befinna sig på ledande poster. Statistiken indikerar att det fortsatt är svårare för kvinnor än män att bli chefer och att nå ledande positioner inom politiken. Ett av de mest seglivade maktmönstren i det svenska samhället är att män dominerar kraftigt på de högsta, mest prestigefulla och ledande positionerna. Forskning visar att kvinnor missgynnas mer ju högre upp i den politiska hierarkin de kommer. Inom exempelvis kommunpolitiken har en kvinna 40 procent lägre sannolikhet att inneha en ledande position och 50 procent lägre sannolikhet att vara ordförande i kommunstyrelsen än en man. Skillnaderna kan enligt forskning inte förklaras av ledamöters familjesituation, meriter, utbildning, eller att det saknas kvinnliga kandidater. Forskning från både Sverige och USA visar dessutom att kvinnor är mer utsatta för våld, hot och hat än män, ju högre upp i den politiska hierarkin de kommer och ju mer synliga de är i det offentliga samtalet.

4 Livet i politiken stöter bort unga kvinnor. Det är viktigt att också titta på ålder när vi undersöker jämställdhet hos makthavarna. Unga kvinnor och unga män är mest underrepresenterade i politiken. Unga kvinnor hoppar också oftare av sina politiska uppdrag. Kvinnor är underrepresenterade i kommunerna, men det skiljer sig stort mellan olika åldrar, med fler kvinnor i åldrarna 50–64 år och färre unga kvinnor. Studier av europeiska parlament

och Sveriges riksdag visar också att yngre kvinnor är den grupp som är mest utsatt för sexism, trakasserier och härskartekniker.

År 1995 utsågs Sverige till världens mest jämställda land av FN, med den högsta andelen kvinnor i det nationella parlamentet. Mycket har hänt sedan demokratins genombrott och vi har sett kvinnor ta plats på flera områden. I dag är mer än hälften av ministrarna i Sveriges regering kvinnor och bland partiledarna är kvinnor för närvarande i majoritet. Men de senaste 25 åren har Sverige tappat sin topposition internationellt när det gäller kvinnors andel av riksdagsledamöterna.

Det övergripande målet för Sveriges jämställdhetspolitik är att kvinnor och män ska ha samma makt att forma samhället och sina egna liv. En vanlig uppfattning om jämställdhetsutvecklingen i Sverige är att den unga generationen ska vända utvecklingen. Jämställdhetsmyndighetens rapport slår dock hål på den myten och visar att vi varken kan förlita oss på att tiden eller den unga generationen automatiskt för jämställdhetsfrågorna framåt.

I stället drar vi slutsatsen att medvetna åtgärder och påtryckning över hela det politiska spektrumet är nödvändigt för att få resultat. Att konkreta åtgärder gör skillnad har bland annat visat sig i effekterna av den frivilliga kvotering som infördes av politiska partier i mitten av 1990-talet. Forskning visar att varvade listor, med varannan man och varannan kvinna, både ökade kvinnors representation och politikernas generella kompetens. Den internationella utvecklingen, där kvinnors representation ökat i flera länder, visar att medvetna åtgärder och politiskt tryck ger samma effekter. Att Sverige

tappat mark internationellt kan således förklaras både genom andra länders ökade fokus på frågan och att det saknats åtgärder på området i Sverige sedan mitten av 1990-talet.

En orsak till den stagnerade utvecklingen kan vara den utbredda uppfattningen att en jämn fördelning är uppnådd när andelen kvinnor och män ligger inom 40 till 60 procent. Om målsättningen ligger där finns ingen anledning att fortsätta förändringsarbetet, kan tyckas. Statistiken på samhällsnivå visar dock att kvinnor i stort sett alltid är den grupp som ligger närmast en andel om 40 procent och män 60 procent. Inom statsförvaltningen har regeringen satt målet hälften kvinnor och hälften män inom olika områden. Det har till exempel inneburit att det nu finns nästan lika stor andel kvinnor som män på de högsta chefsposterna inom Regeringskansliet.

Motsvarande målmedvetenhet behövs på andra håll för att politiken ska bli effektiv och få genomslag.

Det verkar stundtals som att politiken på samtliga nivåer har lutat sig tillbaka i tron att kvinnors representation automatiskt ökar. Tyvärr missgynnar snarare villkor i den politiska miljön kvinnor som vill engagera sig, och utvecklingen går på sina håll bakåt. Resultaten av vår attitydundersökning tyder också på att arbetet för jämställdhet inte löser sig med den unga generationen. Tvärtom riskeras fler bakslag om inget görs. För att målet om jämn fördelning av makt och inflytande mellan kvinnor och män ska kunna nås krävs målmedvetna och verkningsfulla åtgärder från dagens beslutsfattare.

Lena Ag, generaldirektör
Jämställdhetsmyndigheten

”När nästa pandemi kommer behöver vi mer än vaccin”

Vi saknar effektiva, smittbromsande antivirala läkemedel. Inte bara mot coronavirus, utan även mot de flesta andra virusinfektioner som drabbar oss. Tillgänglighet till antiviral behandling hade kunnat hejda pandemin genom att effektivt minska såväl smittspridning som dödlighet i covid-19, skriver företrädare för Svenska sällskapet för virologi.

DN. DEBATT 210131

För exakt ett år sedan, den 31 januari 2020, hade vi vårt första fall av covid-19 i Sverige. Dagen efter publicerades på DN Debatt en artikel från oss i Svenska sällskapet för virologi om hur virus-infektioner påverkar livet för enskilda människor och för samhället i stort.

Vi sammanfattar här våra lärdomar från året som gått, och pekar på behovet av en strategi för att tackla framtida virusorsakade utbrott och pandemier mer framgångsrikt. En strategi som går ut på att vi agerar proaktivt i stället för reaktivt.

Vad har vi lärt oss av året som gått? De flesta länder har drabbats hårt av pandemin, kanske oavsett strategi. Munskydd, handsprit, social distansering, distansundervisning, besöksförbud, alkoholförbud, utegångsförbud och ännu fler förbud. Dessa åtgärder har sannolikt bidragit till att rejält bromsa pandemins framfart, utan dessa hade vi sannolikt haft betydligt högre dödstal och en sjukvård som blivit ännu mer belastad. Men oavsett åtgärder och strategier så har pandemin haft en förödande effekt på människors hälsa, sjuk- och äldrevård, näringsliv, idrott, kultur, skola, ekonomi, jämlikhet och på samhället i stort.

Åtgärderna ovan kan liknas vid att försöka bekämpa en omfattande skogsbrand med olika typer av vattenpistoler. Några enstaka länder har lyckats baxa fram en och annan trädgårdsslang men trots detta haft marginellt större framgång än andra länder.

Givet att vaccinerna som nu kommer till användning verkligen fungerar och får stopp på pandemin, ska vi då återgå till vardagen och försöka glömma vårt trauma, eller bör vi i stället försöka lära oss av detta? Vi menar att vi bör tänka och agera mer proaktivt för att kunna tackla framtidens virushot.

Vi vet i dag att det finns hundratals kända virus som orsakar sjukdomar hos människor. Varje vinter drabbas vi av influensa, vinterkräksjukevirus, RS-virus, rhinovirus, metapneumovirus, paramyxovirus, vanliga coronavirus och många fler som orsakar ohälsa, belastning på sjuk- och äldrevård och bidrar till överdödlighet bland äldre. Februari kallas i folkmun för ”vabruari” då småbarnsföräldrar är hemma med snoriga, febriga, hostiga och magsjuka barn, vilket sannolikt utgör en betydande del av de sju miljarder som Försäkringskassan betalar ut för vabbandet varje år. Dessutom finns det i naturen, andra kända och okända virus som kan kliva över artbarriären och spridas mellan människor, vilket i framtiden riskerar att leda till nya pandemier.

WHO:s generaldirektör Tedros Adhanom Ghebreyesus, Bill Gates, med flera har innan och under den pågående pandemin uppmanat världens länder och beslutsfattare att uppmärksamma virusorsakade infektioner och att virusorsakade pandemier kommer att slå hårt mot jordens befolkning om vi inte tar gemensamma krafttag.

WHO har under de senaste tolv åren utlyst globala nödlägen inte mindre än sex gånger, och samtliga gånger har orsaken varit ett virus: svininfluensan (2009), ebolavirus (2013–2016), poliovirus (2014), zikavirus (2016), ebolavirus igen (2019), och nu coronavirus. Med anledning av detta har WHO tagit fram ett dokument där man pekar ut fler än tio infektionssjukdomar som anses utgöra allvarliga hot mot mänskligheten. Sjukdomarna pekas ut för att de är dödliga, för att de är smittsamma, och för att vi

saknar läkemedel som lindrar sjukdom och bromsar smittspridning. Samtliga orsakas av virus.

Pandemin har ökat medvetenheten om att vi måste ta virusorsakade infektioner på betydligt större allvar än vi gjort tidigare. Vi har lärt oss att vi i bästa fall får fram nya vacciner mot ett pandemiskt och tidigare okänt virus på ett år, och det tar minst 18 månader innan en stor del av befolkningen kan vaccineras. Konsekvenserna behöver inte beskrivas i detalj, det räcker med att konstatera att de har varit förödande för folkhälsa, sjukvård, industri, kultur, idrott, ekonomi, kort sagt för alla sektorer av samhället, och inte minst för den enskilda människan. Frågan vi bör ställa oss är: är vi nöjda med utfallet eller behöver vi andra verktyg än de som funnits tillhands eller utvecklats under pågående pandemi?

Vi anser att det saknats ett viktigt verktyg i den nationella såväl som i den globala strategin – effektiva, smittbromsande antivirala läkemedel. Sådana läkemedel saknas inte bara mot coronavirus, utan även mot de flesta andra virusinfektioner som drabbar individer och samhälle. Sådana läkemedel skulle kunna användas som tidig behandling vid insjuknande, men också som effektiv profylax vid utbrott på våra vårdinrättningar, på alla nivåer från äldreboende till iva.

Vi är övertygade om att tillgänglighet till antiviral behandling hade kunnat hejda pandemin genom att effektivt minska såväl smittspridning som dödlighet i covid-19. Vi saknar alltså antivirala läkemedel (och vacciner) mot hundratals olika virus som orsakar sjukdomar hos människor. Läkemedel som inte bara lindrar sjukdom men som också hindrar smittspridning. Läkemedel som minskar belastningen på sjuk- och äldrevård och sparar stora kostnader för samhället, och läkemedel som kväver nästa virusorsakade pandemi i sin linda.

Så hur når vi dit? Det ligger dessvärre i sakens natur att vi inte kan utveckla vacciner mot okända virus. Vacciner är extremt specifika och fungerar mot kända virus, så länge de inte muterar för snabbt. Om vi inte vill vänta 18 månader på utveckling av nya vacciner varje gång vi drabbas av en ny virusorsakad

pandemi, så behövs ny kunskap, mer engagemang, och mer samarbete, det vill säga proaktivt arbete som leder till att vi bygger upp en arsenal med högeffektiva, smittbromsande antivirala läkemedel, och helst med bred effekt mot flera olika virustyper. Trots vår snabbt ökande förståelse av hur virus infekterar våra celler, orsakar sjukdom och smittar mellan människor så återstår många akilleshälar att upptäcka: molekylära och cellulära mekanismer som kan angripas med effektiva och smittbromsande läkemedel.

Lyckas vi få fram läkemedel mot kända virus, så är sannolikheten stor att sådana läkemedel även fungerar mot nya, okända virus. Med tillgång till fler effektiva, smittbromsande antivirala läkemedel så kommer vi att stå betydligt bättre rustade när nya, okända virus kliver över artbarriären och orsakar utbrott och pandemier i framtiden.

I dag den 31 januari, ett år efter att Sverige fick sitt första bekräftade fall av covid-19 önskar vi alla att pandemin ska vara över. Men vi hoppas samtidigt att den växande allmänkunskap och det stora engagemanget som vi sett under årets gång ska bestå. För om vi ska kunna hantera nästa viruspandemi med större framgång måste vi arbeta tillsammans – individer, politiker, näringsliv, universitet och andra myndigheter. Inte bara nu och i sviterna av den här pandemin, utan även i framtiden när vi helst bara vill glömma och blicka framåt.

BAKGRUND. FÖRENINGEN

Svenska sällskapet för virologi är en ideell förening som funnits sedan 2009. Våra medlemmar arbetar på svenska lärosäten och sjukhus. Vi forskar på olika typer av virus som infekterar såväl människor som djur. Vår målsättning är att bekämpa virusorsakade infektioner och pandemier.

Företrädare för Svenska sällskapet för virologi:

Jan Albert, professor i smittskydd, särskilt klinisk virologi, Karolinska institutet, styrelseledamot

Niklas Arnberg, professor i virologi, Umeå universitet, styrelseordförande

Mikael Berg, professor i veterinärmedicinsk virologi, Sveriges lantbruksuniversitet, styrelseledamot

Tomas Bergström, seniorprofessor i klinisk mikrobiologi, Göteborgs universitet, medlem

Kristina Broliden, professor i infektionssjukdomar, Karolinska institutet, styrelseledamot

Marianne Jansson, docent i virologi, Lunds universitet, styrelseledamot

Michael Lindberg, professor i virologi, Linnéuniversitetet, styrelseledamot

Åke Lundkvist, professor i virologi, Uppsala universitet, styrelseledamot

Johan Nordgren, docent i medicinsk mikrobiologi, Linköpings universitet, styrelseledamot

Kristina Nyström, docent i virologi, Göteborgs universitet, styrelseledamot

Lennart Svensson, professor i molekylär virologi, Linköpings universitet, Karolinska institutet, medlem och fd styrelseordförande

”Techjättarna kan inte tillåtas styra svensk politisk debatt”

Techjättarnas politiska agenda leder till att åsikter som på lösa grunder anses vara olämpliga tas bort med en knapptryckning. Detta demokratiska dilemma måste hanteras. SD vill nu sammankalla en parlamentarisk kommitté med uppdraget att säkerställa en fri åsiktsbildning på internet utifrån svenska förutsättningar, skriver Jimmie Åkesson (SD), med flera.

DN. DEBATT 210201

Människor inom civilsamhället och arbetarrörelsen har genom historien, med sina åsikter som utgångspunkt, arbetat för att driva igenom förbättrade levnadsvillkor för den breda massan. Under mitten av 1900-talet infördes viktiga välfärdsreformer och en stadig förbättring av arbetsvillkoren genom demonstrationer och ett folkligt tryck underifrån. Om sådana demonstrationer hade skett i dag hade de antagligen

skett på Facebook genom en stor mängd kommentarer och debattinlägg.

Skillnaden mellan dåtidens demonstrationer och nutidens digitala versioner är att de i dag kan tas bort och tystas ned med en knapptryckning, bortsorterade av amerikanska oligarker som inofficiellt tycks vilja gå i samma riktning som de styrande i Sverige.

I denna nya tid kan vem som helst, även de mäktigaste i världen, tystas av dessa så kallade techjättar. Regeringens svar på detta är i princip att yttrandefriheten inte gäller när det är en tredje part – ett bolag – som ska avgöra om meddelandet ska spridas vidare eller inte. Google eller Facebook är fristående företag och har inga skyldigheter gentemot medborgarna att föra deras budskap vidare, menar arbetarrörelsens gamla parti. Det är en nonchalant och synnerligen problematisk inställning.

Stefan Löfven sa i partiledardebatten nyligen att *”Man måste få säga vad man vill – ja, men inte i alla kanaler. Om man går ut på gatan och säger vad man vill är det en sak, men det kan inte vara en mänsklig rättighet att få häva ur sig vad som helst i de sociala medierna.”*

Strikt tolkat menar alltså Stefan Löfven att man ska ha större frihet på en gata än på ett åsiktstorg på nätet, varför? Vill man få genomslag i dag är det mer avgörande att ha en bred närvaro på internet, snarare än en kraftig megafon och en hög pall att stå på.

Ett argument som har cirkulerat är ”bygg din egen plattform”. Om användaren får sitt Facebookkonto borttaget föreslås att man startar en blogg eller byter till en annan plattform. Hade den socialdemokratiska regeringen sagt samma sak till arbetarrörelsen för hundra år sedan? Facebook är vår tids åsiktstorg. Om traditionella demonstrationer stoppas, ska man då konstruera sitt eget torg?

Den hopplöst otidsenliga retoriken som statsministern för fram, står i kontrast till det faktum att techjättarna i dag har utvecklats till att tillhandahålla en mer eller mindre avgörande samhällsfunktion. All form av reglering bör därför utgå från rätten till ett konto, precis som när det gäller bankväsendet med kontraheringsplikt eller med tillgången till elnätet. Det enda innehållet som ska tas bort från internet är det som tydligt bryter mot lagen. Rätten till överklagande måste också värnas och alla som får sitt innehåll borttaget måste få en tydlig förklaring med hänvisning till den

lagstiftning man brutit mot. I dagsläget får många användare sitt material borttaget utan grund och utan förklaring. Rätten till överklagande är därtill begränsad eller obefintlig, vilket är en oacceptabel ordning.

Regeringen och EU har chansen att reglera detta i och med EU:s initiativ på området. Det är viktigt att reglerna då utgår ifrån transparens, rättssäkerhet och likvärdighet. EU-processer tar dock i många fall flera år, särskilt med tanke på de föreslagna lagarnas komplexitet. Här menar vi, finns det skäl att höja tempot.

De demokratiskyddande åtgärderna som måste till bör vara på plats så snart som möjligt för att stävja en påfallande risk för valpåverkan. I kommande riksdagsval 2022 vet vi att bland andra Facebook kommer att vara en aktör i valrörelsen. Det kan röra sig om selektiv faktagranskning, begränsning av viss spridning, eller regelrätta nedstängningar. Google, genom Youtube, raderade exempelvis en av våra valfilmer förra riksdagsvalet och skyllde allt på ett ”misstag” – något som märkligt nog verkar drabba en sida i debatten oftare än den andra. Det faktum att det i dagsläget är oklart om pandemin tillåter att vi om 1,5 år kan ha torgmöten, knacka dörr och åka på valturnéer kommer att sätta än mer fokus på just den digitala arenan.

För att säkerställa en fri åsiktsbildning i samhället behöver regler och transparens införas på de plattformar där det demokratiska samtalet äger rum. Sådana regler bör vara långsiktiga, hållbara och bygga på en bred samsyn om yttrandefrihetens betydelse för en levande demokrati, både i formell mening och utifrån dess bakomliggande syften. Sverigedemokraterna begär att regeringen i samråd med riksdagens partier tar fram direktiv till en parlamentarisk kommitté med uppdrag att ta fram lagstiftning i syfte att säkerställa yttrandefriheten på Internet. Utgångspunkten bör vara att innan valet 2022 ha på plats ett regelverk där följande punkter bör vara centrala för en kommande utredning.

1 Domstolsprövning av olagligt innehåll. Enbart olagligt innehåll ska raderas från sociala medier. Olaga hot, exempelvis, är lika olagligt om det sker på internet eller ute på gatan. Avstängningar eller borttagande av innehåll med hänvisning till brott bör kunna överprövas av svensk domstol.

2 Lagligt innehåll ska skyddas . På samma sätt som plattformarna åläggs att radera olagligt innehåll bör de ha en skyldighet att bevara innehåll som håller sig inom lagens ramar och inte diskriminera innehåll utifrån subjektiva

värden. Obekväma åsikter, tvetydig information eller hätska debatter är något som vi alla utsätts för i vår vardag. Hur och var vi utsätts för detta förringar inte nödvändigheten av källkritik eller sakliga genmälen i debatten. Skyddet av det kontroversiella är yttrandefrihetens kärna och syftar bland annat till att undvika skadliga åsiktskorridorer, lägga grunden för medborgarnas möjlighet att filterlöst värdera information och säkerställa att meningsskillnader löses genom debatt. Att sådant utbyte sker på internet i stället för ute i det fria är ovidkommande.

3 Algoritmer ska inte diskriminera politiska ståndpunkter. Datadiagnostik, programkod och automatiserade funktioner ska vara neutralt i förhållande till politiskt innehåll och krav på transparens och granskning av hur innehåll värderas bör införas. Det bör inte vara möjligt att genom dolda åtgärder eller extern manipulation påverka spridning av material utifrån dess värdemässiga innehåll.

4 Företag som felaktigt modererar innehåll bör kunna åläggas med vite. Om en plattform bryter mot regler om neutralitet, i ett enskilt fall godtyckligt stänger av användare eller raderar lagligt innehåll ska dessa kunna åläggas att betala kännbara viten.

Gamla tiders arbetarrörelser hade nog inte velat höra ”bygg ditt eget torg” när de kampanjade för arbetares villkor eller allmän och lika rösträtt. Demokratin riskerar att urholkas när amerikanska bolag underkänner vissa individers åsikter. Om vi inte gör något snart så kommer framtidens val att avgöras på plattformar som inte tvekar att ta bort åsikter som inte passar in i deras egen konstruerade åsiktsmall. Det, om något, är ett allvarligt hot mot demokratin.

Jimmie Åkesson (SD), partiledare

Jessica Stegrud (SD), Europaparlamentariker

Aron Emilsson (SD), gruppledare kulturutskottet

Matheus Enholm (SD), gruppledare konstitutionsutskottet

”Låt en haverikommission rätta systemfelen i äldreomsorgen”

Coronakommissionen konstaterar att äldreomsorgen inte var rustad för en pandemi och att de anställda lämnades ensamma att hantera krissituationen. Regeringen bör nu bjuda in till blocköverskridande samtal där partierna gör upp om en lägsta nivå på resurstillskotten till äldreomsorgen för de närmaste mandatperioderna, skriver Nooshi Dadgostar (V).

DN. DEBATT 210202

Coronapandemin har drabbat Sverige hårt. Över 11 000 personer har i skrivande stund avlidit och många fler lider i dag av sviterna av sjukdomen som vi ännu vet för lite om. Bakom siffrorna finns en älskad mormor, pappa eller nära vän. Många av dem avled med föreställningen om att de var trygga i den svenska äldreomsorgen.

Vård- och omsorgspersonal har gjort enorma insatser för att förhindra smittspridningen. Krisavtal är aktiverade i många regioner och utarbetad sjukvårdspersonal har jobbat 60 timmarsvecka och många har gått på sina knän. Att Sverige är det land som på grund av personalbrist har minst antal vårdplatser i EU har blivit tydligt.

Före jul kom regeringens egen coronakommission med sina slutsatser. Förödande kritik riktas mot regeringen och tidigare regeringar för att äldreomsorgen länge satts på undantag. Det som beskrivs är en äldrevård med grova systemfel som har möjliggjort för smittan att ta sig in på äldreboendena. Tre av fyra personer som har dött har gjort det i äldreomsorgen. Kommissionen konstaterar att äldreomsorgen inte var rustad för en pandemi och att de anställda lämnades ensamma att hantera krissituationen.

Enligt coronakommissionen är äldreomsorgen *”en resursmässigt eftersatt del av samhället med en undervärderad yrkeskår”*. Var fjärde anställd i äldreomsorgen har en timanställning. Timanställningarna, de låga lönerna och de uteblivna satsningarna på utbildning har förvärrat smittspridningen på äldreboendena.

Kommissionen skriver att äldreomsorgen stod oförberedd och illa rustad när pandemin slog till. Det bottnade i strukturella brister vilka varit kända före virusutbrottet. För

dessa brister bär den sittande regeringen och tidigare regeringar det yttersta ansvaret. Regeringen borde ha tagit de initiativ som behövdes för att äldreomsorgen skulle stå bättre rustad för en kris av detta slag.

Strategin att skydda de äldre har, enligt kommissionen, misslyckats. De strukturella bristerna i äldreomsorgens beredskap beror, enligt kommissionen, bland annat på:

en fragmenterad organisation,

ett behov av högre bemanning, ökad kompetens, och rimliga arbetsförhållanden,

ett otillräckligt regelverk,

hinder för kommunerna att anställa läkare och få tillgång till medicinsk utrustning, och

sena och ibland otillräckliga beslut och åtgärder.

Inspektionen för vård och omsorg (Ivo) kommer i sin tillsynsrapport från november 2020 fram till att var femte sjuk i covid-19 på landets äldreboenden inte fick en egen läkarbedömning. Endast några procent fick träffa en läkare. Oftast sattes livsavslutande palliativ vård in, med mediciner som lugnar och minskar smärtan.

Tidningen Kommunalarbetaren gjorde en kartläggning av äldreomsorgens finansiering år 2019. De kom fram till att 62 procent av kommunerna sparade på äldreomsorgen under 2019 och ytterligare 25 procent av kommunerna hade oklara budgetar som kan ha inneburit besparingar. *”Exempel på besparingar är: Minskad bemanning. Stopp för vikarier vid frånvaro. Kortare tid för dusch, städ och inköp i hemtjänsten. Återinförda delade turer, jobb varannan helg i stället för var tredje.”*

Än så länge är det ingen som har alla svar på de komplicerade frågor om covid-19 och smittspridningen som regeringen och våra myndigheter har ställts inför. Hela den svenska strategin kommer att utvärderas i ett senare skede och det kommer att ge oss fler svar.

Men Vänsterpartiet har under lång tid pekat på de stora bristerna i äldreomsorgen. Det gäller både nedskärningarna och privatiseringarna. De båda hänger ihop på så vis att kommuner under lång tid haft för lite resurser till äldreomsorgen och som en del i att försöka lösa det har de valt att privatisera när de ska göra nedskärningar genom att

låta privata bolag lägga låga bud på verksamheter vilket inneburit fler deltider, otrygga anställningar och färre anställda vilket i sin tur försämrat kontinuiteten. Dessa låga bud bygger på nedskärning av personal. Och vi ställde frågan om den utsatta äldreomsorgen redan på första statsministerträffen efter det första covid-19-utbrottet.

Här kunde politiken ha gjort något, och här kan politiken fortfarande göra något. I vårt tidigare budgetsamarbete med S-regeringen har vi kunnat tillföra äldreomsorgen två miljarder extra per år och tio miljarder extra till välfärden i allmänhet. Det har varit svårt att följa upp att pengarna verkligen använts till äldreomsorgen då en del kommuner samtidigt har sänkt skatter eller privatiserat äldrevård till ett lägre pris än det har kostat i kommunal regi.

Ett exempel av många är Region Gotland som har fortsatt in i kaklet med privatiseringar under brinnande pandemi. Där genomförs nu, under protester från de anställda, en privatisering av äldreomsorgen i Hemse till lägst budande Attendo Care. Stefan Löfvens vädjan från partiledardebatten om arbetsro i äldreomsorgen hörsammas inte.

Nu har coronakommissionen och Ivo pekat ut vad som inte fungerar i svensk äldreomsorg och nu krävs det åtgärder för att få en fungerande äldreomsorg utan systemfel. Det gäller inte bara resurser, också lagstiftningen är för svag. Vi anser att det behövs en genomförandeplan. En kommission som ser över alltifrån regelverk kring privatiseringar, samordningen, de osäkra anställningarna och resurserna. En haverikommission som pekar på en väg framåt. Vi anser att både regeringen och oppositionen borde kunna ställa upp på det i det här läget.

Till en sådan blocköverskridande diskussion och kommission vill vi bidra med ett förslag om en bottenplatta för finansiering av äldreomsorgen. Äldreomsorgen måste få mer resurser men för att kommunerna ska kunna göra de förbättringar som behövs, våga anställa och fastanställa, så måste de veta att statliga satsningar håller långsiktigt, även över valen. Det är centralt för att lösa äldreomsorgens strukturella problem. För att våga anställa måste man veta att pengarna inte försvinner nästa år.

Regeringen borde därför bjuda in till blocköverskridande samtal om en gemensam bottenplatta för kommande tillskott till äldreomsorgen. I de samtalen skulle partierna som deltar göra upp om en lägsta nivå för de närmaste mandatperioderna på resurstillskotten till äldreomsorgen.

Det skulle naturligtvis stå kommande regeringar fritt att satsa mer utöver bottenplattan.

Det är upp till varje regering att välja hur finansiering av en sådan satsning ska se ut. Det är ingen hemlighet att Vänsterpartiet tycker att de rikaste kan betala mer i skatt än vad de gör i dag men andra partier kan och väljer säkert ett annat upplägg. Men då är i alla fall en miniminivå på resurstillskotten till äldreomsorgen säkrad.

Pengarna i bottenplattan ska vara öronmärkta till äldreomsorgen och de ska komma till rätta med de strukturella problemen med underbemanning, otrygga anställningar och styrningsproblem som har blivit så akuta under pandemin.

En ny äldreomsorgslag behövs men vi kan inte invänta den innan vi agerar. Det har vi inte tid med för det finns ett akut behov av åtgärder, systemfelen som finns måste åtgärdas snarast. Den bottenplatta och den haverikommission vi föreslår blir ett första avgörande steg. Och vi måste agera nu om vi vill åtgärda de allvarliga brister som faktiskt har kostat liv.

Nooshi Dadgostar (V), partiledare

”Folkbokföringen utnyttjas som verktyg för brott mot välfärden”

Ingen ska behöva ha en okänd människa folkbokförd på sin hemadress. Skatteverket måste ges lagliga möjligheter att flytta dessa personer från den adressen, även om vi inte kan ta reda på var de egentligen bor. Vi behöver nu fler och vassare verktyg för att förhindra att våra välfärdspengar hamnar i orätta fickor, skriver Katrin Westling Palm och Peter Sävje, Skatteverket.

DN. DEBATT 210203

Skatteverket genomför just nu en informationskampanj i sociala medier för att minska de oavsiktliga felen i folkbokföringen. Det gör vi för att frigöra tid så att våra medarbetare kan göra fler kontroller av de som använder felaktig folkbokföring för att begå brott.

Tyvärr räcker inte det på långa vägar för att stoppa det allvarliga fusket. Vi gör vårt allra bästa varje dag, men för att lyckas måste det snarast till viktiga lagändringar som ger

oss och samverkande myndigheter de verktyg vi behöver. För trots att beslutsfattare och myndigheter är rörande överens om att den organiserade brottsligheten måste bekämpas går det för långsamt.

Skatteverket ansvarar för folkbokföringsdatabasen och samordningsnumren. Vi bedömer att den organiserade brottsligheten i ökande grad utnyttjar dessa för grova brott. Det handlar om allt från ligor som använder falska identiteter för systematiskt svartjobb till personer som tillskansar sig oriktiga bidrag från välfärdssystemen.

Även brott där oriktiga person- och identitetsuppgifter används har ökat kraftigt över tid. Omkring tre fjärdedelar av dessa är olika former av kort- och kreditbedrägerier, som ofta sker via näthandel.

Att just folkbokföringen är intressant för de yrkeskriminella beror på att det svenska samhället i hög grad förlitar sig på de uppgifter som finns i systemet. Folkbokföringen förser andra myndigheter och privata aktörer, som banker och försäkringsbolag, med basinformation om de som bor i Sverige.

Falska uppgifter i folkbokföringen fortplantas därför ut till hela samhället, med följden att beslut fattas på felaktiga grunder. Ett konkret exempel är personer i yrkesverksam ålder som flyttar från Sverige men fortsätter vara folkbokförda här för att längre fram kunna få högre garantipension.

År 2018 blev det olagligt att medvetet lämna felaktiga uppgifter till folkbokföringen. Ett steg i rätt riktning, men det behövs fler och större kliv.

Det pågår en statlig utredning som ska presenteras under våren och Skatteverket fick under 2020 i uppdrag att driva två pilotprojekt för att kontrollera misstänkta adresser, med det primära syftet att utveckla metod, kartlägga och samla kunskap. Det är vällovligt med ökade kunskaper, men än mer angeläget är att Skatteverket ges de legala förutsättningarna för att göra träffsäkra urval, vilket innebär att vi kan välja ut vilka som ska kontrolleras utifrån misstankar om fusk.

Varför tar det då sådan tid att göra nödvändiga lagändringar?

En förklaring står att finna i att det svenska samhället till stor del bygger på tillit. Vi har ett mycket starkt skydd för

individens integritet, med följden att många uppgifter rörande både personer och företag är belagda med sekretess. Till och med inom Skatteverket råder stark långtgående sekretess mellan folkbokföringen och skattesidan.

Men världen ser annorlunda ut i dag än när välfärdsstaten byggdes upp. De yrkeskriminella utnyttjar både den ökade rörligheten mellan länder och digitaliseringen för avancerade brottsupplägg. De känner väl till hur sekretessreglerna fungerar och utnyttjar dessa framgångsrikt och förslaget.

Som det är nu klarar inte Skatteverket av att leva upp till förväntningarna på vad vi ska uträtta. Det råder en kapplöpning mellan oss och den organiserade brottsligheten. Därför är det angeläget att de förslag som hamnar på lagstiftarnas bord möter behoven som finns.

Här presenterar vi fem konkreta förslag på nödvändiga förändringar:

1 Minskad sekretess mellan myndigheter. Vi vill ha ökade möjligheter att digitalt få tillgång till relevant information från andra myndigheter. Ett exempel är Migrationsverket. I dag måste vi ställa frågor i varje enskilt ärende kring invandringar där vi bedömer att något behöver kontrolleras. Med direkt tillgång till deras uppgifter kan vi automatiskt och effektivt inhämta uppgifter som gör att vi kan bedöma risker i alla invandringsärenden innan de registreras och inte, som i dag, vid tidsödande efterkontroll.

2 Bättre urval. För att arbeta effektivt måste vi ha fungerande verktyg för att hitta vilka som ska kontrolleras. När vi ser mönster, till exempel hundra personer folkbokförda på samma adress, behöver vi få samköra det med Lantmäteriets data. I dag får vi enbart utreda enskilda ärenden, vilket gör att vi i efterhand ofta letar efter nålar i en höstack.

3 Säkra identiteter. Vi föreslår att den som flyttar till Sverige för att till exempel arbeta eller studera ska lämna biometriska markörer, till exempel fingeravtryck. Vi måste också utveckla metoder och informationsutbyten för att effektivt granska de identitetsdokument den som flyttar hit visar upp. På så sätt säkrar vi att en person verkligen är den hen utger sig för att vara. Uppgifterna i våra register blir därmed korrekta och med biometrin, i samspel med ny teknik, kan Sveriges myndigheter göra säkra identifieringar av personer som vistas här.

4 Utökade rättigheter vid kontrollbesök. Vi kan besöka en adress med misstänkt felaktiga folkbokföringsuppgifter. Däremot har vi inte laglig rätt att gå in i bostaden eller kräva att personer som vistas där visar legitimation. Om kontrollbesök ska vara meningsfulla måste vi få utökade befogenheter.

5 Fredad hemadress. Vi vill kunna ändra registrerad adress för personer som folkbokför sig hos en för dem okänd människa. Som lagen är skriven nu måste Skatteverket veta var personen ska vara folkbokförd i stället innan vi kan flytta hen från den felaktiga adressen. Då dessa personer ofta håller sig undan är det vanligt att vi inte får tag i dem.

Katrin Westling Palm, generaldirektör på Skatteverket

Peter Sävje, chef för Skatteverkets folkbokföringsavdelning

”Regeringens handlingsplan mot korruption räcker inte”

Det är bra att regeringen nyligen beslutade om en handlingsplan mot korruption. Men någon handling föreslås inte, någon plan är den inte och nationell är den inte heller. Den avser i princip endast korruption i den statliga förvaltningen, trots att det inte är där som vi har våra problem, skriver korruptionsexperten Claes Sandgren.

DN. DEBATT 210204

Sverige är impregnerat av intressekonflikter eftersom vi traditionellt ansett oss vara världsmästare på att sitta på två stolar. Intressekonflikter är allvarliga därför att de är en grogrund för maktmissbruk – och dess granne maktfullkomlighet – såsom korruption, fusk, vänskapskorruption, jäv, bisysslor, närståendetransaktioner, övergångar mellan offentligt och privat, sammanblandning av roller, nätverk, spioneri med mera.

Det var därför bra att regeringen nyligen beslutade om en ”Handlingsplan mot korruption 2021–2023”. Men någon

handling föreslås inte, någon plan är den inte och nationell är den inte heller. Den avser i princip endast korruption i den statliga förvaltningen trots att det inte är där som vi har våra problem.

I Transparency internationals index över korruption inom förvaltningen kom nämligen Sverige år 2020 på 3:e plats bland 180 länder. Och enligt en SOM-undersökning 2015 svarade 0,8 procent av respondenterna att de ”under de senaste 12 månaderna blivit tillfrågade om att betala någon form av muta i kontakt med en offentlig myndighet/ tjänsteman”. Siffran kan knappast bli lägre.

Planen mot korruption, som ska genomföras av Statskontoret (”myndigheten för en effektiv statsförvaltning”), omfattar alltså dem som arbetar inom den statliga förvaltningen. Men Sverige har omdanats under senare decennier så att en uppdelning mellan statlig förvaltning och andra aktörer är överspelad. Privatiseringen, decentraliseringen och samverkan mellan offentligt och privat har skapat en ”hybridisering”: offentligt och privat har glidit samman.

Ekonomistyrningsverket har funnit att 579 organ som inte var statliga myndigheter hade ett statligt åtagande. Samma principer bör gälla för dessa organ som gäller för statlig verksamhet som bedrivs i myndighetsorganisationen. Alla sådana organ, även privata bolag, bör därför omfattas av en plan riktad mot korruption och annat maktmissbruk.

Likaså har bolagiseringen av den offentliga förvaltningen skapat ökade förutsättningar för maktmissbruk. Muthärvan i Göteborg illustrerar det. Benämningen ”Muteborg” var missvisande eftersom korruptionen i egentlig mening var ringa. Problemet var att man transformerade de kommunala förvaltningarna till privaträttsliga bolagsstrukturer. Medan Stockholm stad hade 17 bolag hade Göteborg cirka 130. De Göteborgspolitiker som satt i styrelserna för de kommunala bolagen hade ägaransvaret och skulle se till bolagens bästa. Men de var också fullmäktige- kommunstyrelse- och nämndledamöter och skulle som sådana granska sig själva. Intressekonflikten var uppenbar, insynen försämrades och ansvarsutkrävandet tunnades ut eller till och med omintetgjordes.

Även de statligt helägda bolag som fått ett samhällsuppdrag bör ingå i en plan mot korruption. Postnord, Samhall, Sveaskog, Svenska Spel, Swedavia Airports, Systembolaget och Teracom Group med flera borde ha lika strikta krav på

sina anställdas integritet som de krav som ställs på dem som arbetar inom förvaltningen.

Hybridiseringen har också formen av statliga bidrag till en mängd organisationer. Enbart det civila samhället får cirka 15 miljarder kronor årligen. Staten bör kontrollera i vad mån de organisationer som får bidrag fördelar detta utan inslag av maktmissbruk och motverkar fusk. Riksidrottsförbundets krav på två till fyra miljarder kronor i stöd är ett färskt exempel (DN Debatt 19/1). Allt stöd med anledning av pandemin borde uppfylla krav på öppenhet och mekanismer för kontroll av medlens utnyttjande.

En strid ström av statliga befattningshavare går numera över till näringslivet eller intresseorganisationer till gagn för dessa. Men det finns en risk att de agerar på ett sådant sätt i sina befattningar att de blir anställningsbara eller i vart fall uppfattas agera så. Övergångarna innebär att de kan utnyttja sin kunskap på ett otillbörligt sätt men också att det uppstår nätverk som omfattar dem som gått över från staten och deras kollegor som stannar, med den risk för samförståndskultur som detta kan skapa. Det finns regler om karantän som ska motverka förtroendeskadliga övergångar för statsråd, statssekreterare och Riksbankens direktion. Men det saknas sådana regler för myndighetschefer och andra befattningshavare i utpräglad förtroendeställning.

Den offentliga upphandlingen – 700 miljarder kronor årligen, varav kommunerna svarar för 80 procent – är påtagligt riskfylld. Enligt EU-Barometern 2019 uppfattas visserligen korruptionen vara låg i Sverige, men tre av tio företag ”tror” dock att de under de tre senaste åren förlorat en offentlig upphandling på grund av korruption. Den kommunala upphandlingen genomförs i betydande omfattning av de kommunala bolagen, som styrs av politiker och tjänstemän som har uppdrag även i organ som granskar upphandlingen.

Det är vanligt att kommuner saknar kontroll över sina anställdas bisysslor. Det finns därför risk för att de anställda missbrukar sina kontakter för att gynna sig själva. Och många anställda inom statliga myndigheter bedriver privat verksamhet inom sin egen myndighets område. Riksrevisionen har i en granskning identifierat 99 fall där de anställda kunde påverka inköpen.

En lag som ger stärkt skydd åt visselblåsare väntas träda i kraft senare i år. Det innebär att de statliga myndigheterna, kommunerna och de kommunala bolagen, skolan,

sjukvården och så vidare ska ha rapporteringskanaler. De offentliga organen behöver planera inrättandet av rutiner för detta åliggande.

Som framgått är inte korruption i egentlig mening ett framträdande bekymmer men det finns ändå ett uppenbart problem, nämligen företagens affärer utomlands. Detta är inte de offentliga organens ansvar men de har uppgiften att bekämpa korruptionen i näringslivet. Det har lett till mångåriga och kostsamma utredningar som lagts ned eller gigantiska rättegångar med oviss utgång. Bofors, Saab, Telia med flera är exempel.

Den internationella trenden är att åklagare ges möjlighet att träffa överenskommelser med misstänkta företag om sanktioner. Utredningarna kan då skäras ned och rättegångarna undvikas – till fördel för både de misstänkta, myndigheterna och skattebetalarna.

Även Sverige bör överväga en sådan form för lagföringen av korruption och annan grov ekonomisk brottslighet. Som det nu är tvingas företagen erlägga böter till amerikanska myndigheter – i Ericssons fall 10,1 miljarder kronor – för oegentligheter som begåtts utanför både Sverige och USA. Pengarna går alltså till de amerikanska skattebetalarna, inte de svenska.

Så det behövs en konkret och operativ handlingsplan, värd namnet, som är inriktad mot maktmissbruk. Som framgått finns här mycket att göra och detta är långt ifrån allt som bör tas upp i planen. Den bör utarbetas samfällt av staten, regionerna och kommunerna i samråd med andra aktörer, såsom näringslivet och det civila samhället.

Claes Sandgren, professor emeritus i civilrätt vid Stockholm Centre for commercial law, fd ordförande för Institutet mot mutor (IMM)

”Fel strategi att i blindo jaga mutantvirus bland inresande”

Trots påtryckningar från regeringen i Helsingfors har det självstyrda Åland inte infört masstestning av inresande, främst från Sverige. Vi har framgångsrikt hanterat pandemin på andra sätt. Sverige bör inte slösa tid och energi på att i blindo jaga muterade virus bland inresande, skriver företrädare för Ålands sjukvård och svenska forskare.

DN. DEBATT 210205

Sverige sällar sig nu till en lång rad länder som tycker att det är rimligt att lägga stor energi på att stoppa import av en smitta som redan härjar i det egna landet. Det aktuella mantrat är masstestning av inresande. Om inte denna landskamp i testhysteri skulle varit så tragisk skulle man kunnat tycka att spektaklet var lika charmigt som knattefotboll. Alla springer efter bollen. Bollen är nya virusvarianter. Målet förefaller vara att flytta fokus från bristfälligt inhemskt smittskydd till hotfulla utländska mutanter.

Gränshinder har blivit en så vedertagen del av covid-19-bekämpningen att ingen längre tycks reflektera över dess rimlighet. Alla nordiska länder har infört olika grader av resebegränsningar vars like man inte sett sedan den nordiska passunion infördes för över ett

halvt sekel sedan. Vi ifrågasätter detta destruktiva smittskyddsparadigm utifrån vedertagna screeningprinciper och lärdomar i en gränsregion mitt i Östersjön som drabbats hårt av gränshinder men väldigt lite av själva viruset: Åland.

Masstestning är inte lösningen på de utmaningar vi står inför. Med test är det som med munskydd. Det räcker inte med att de ska vara kvalitetssäkrade. De måste användas i rätt situation och på rätt sätt för att inte orsaka mer skada än nytta och ett enormt resursslöseri. Ett testresultat ska tolkas i relation till patientens symtom och riskprofil. När man urskillningslöst screenar symtomfria personer blir tolkningarna oftast andra än när man testar personer som har de symtom och riskfaktorer som är typiska för den misstänkta sjukdomen. Det finns en hel vetenskap kring detta, vilken nu verkar ignoreras.

Vi har räknat på effekterna av att screena inresande med ett covid-19-test som har 95 procent känslighet och 99,5 procent specificitet. Det kanske låter som ett bra test, och det är det om man använder det på rätt sätt i en klinisk kontext. Men inte om man använder det för masscreening i grupp som har låg virusförekomst.

Bland 100 000 inresande från ett land med 100 fall av covid-19 per 100 000 invånare under en 14-dagarsperiod (en ungefärlig incidens i en del nordiska grannregioner) skulle det finnas cirka 100 smittsamma personer vid tidpunkten för screening. Men man skulle få 595 positiva provsvar, varav 500 (84 procent av de positiva) skulle vara falskt positiva. Ett falskt positivt resultat kan bero på såväl problem med själva

testningsmetoden som det faktum att en del bär på icke-smittsamma virusrester flera veckor efter genomgången infektion (känd eller okänd). Således kommer mer än 4 av 5 som testas positivt isoleras under lång tid och smittspåras i onödan. Samtidigt kommer 5 av 100 som faktiskt bär på smittsamt virus missas och invaggas i falsk trygghet, eftersom ett test bara ger en ögonblicksbild av virusförekomsten.

Man kan utveckla komplicerade testalgoritmer med verifierande test i olika steg för att fria eller fälla med större säkerhet. Detta kräver i sin tur en avancerad infrastruktur med uppföljning kopplat till tydlig information till den som testas om vad olika resultat kan betyda, vad som händer i nästa steg, samt nyttan och riskerna kopplade till möjliga felbedömningar (jämför med nationella screeningprogram, till exempel för cancersjukdomar).

Detta är ingen trivial sak som kan hanteras av gränspolis, transportföretag, tulltjänstemän eller ens sjukvårdspersonal utlokaliserade till flygplatser, hamnar eller tusentals gränsövergångar längst landgränser. Om det ordnas inom den reguljära sjukvården krävs det ändå klok planering för eventuella upprepade test och konsultationer.

Om man nu ändå bedömer det lämpligt med masscreening vid geografisk förflyttning borde man, vilket EU:s smittskyddsmyndighet ECDC påpekat, börja inrikes, till exempel vid resor från regioner med högre incidens eller där nya varianter identifierats i större utsträckning. Eller varför inte ställa krav på test en gång i veckan för att få migrera utanför hemmet? Smittskyddsrelevansen skulle vara högre (eller mindre låg) än att testa inresande från länder

med lägre incidens och lägre förekomst av nya varianter än Sverige.

Från andra sidan Ålands hav har man med stor häpnad tagit emot nyheten om Sveriges nya testpolicy för inresande. Beslutet att kräva intyg på negativt test för andra än svenska medborgare som reser från Åland samt krav på test efter inresa för svenskar som reser hem från Åland är obegripligt eftersom det på Åland har varit mycket få fall och inga tecken på samhällsspridning sedan nyår.

Åland är en gränsregion som i normala tider präglas av intensiv arbets- och studiependling, ett gränsöverskridande socialt liv och omfattande regional turism. Drastiska gränsåtgärder under pandemin har ändrat detta men resandet över gränsen har ändå fortsatt i ganska omfattande utsträckning eftersom det är en livsnödvändighet. Därför har det hela tiden funnits en hotbild av massinvasion av svenska virus till Åland. Många, inklusive Finlands regering, har efterfrågat screening av inresande från Sverige till Åland.

Det självstyrda Åland har emellertid, baserat på liknande analyser som redovisas ovan, hittills idogt stått emot önskemål från Helsingfors att införa oselekterad masstestning av inresande från Sverige. Detta trots att 14-dagarsincidensen sedan pandemins början hela tiden varit mer än 10 gånger högre i Sverige än på Åland (just nu 40 gånger högre: 10/100 000 på Åland och cirka 400/100 000 i Sverige). Det har gått utmärkt så här långt, genom en kombination av frivillig karantän i sju dagar, tydlig information om allmänna försiktighetsåtgärder och rigorös smittspårning kring de få importfall (med symtom) som identifierats.

Efter att Finlands undantagstillstånd med nästan total nedstängning av gränstrafiken upphörde kom resandet successivt i gång igen under sommaren 2020, även om det bara blev en bråkdel av resandet en vanlig sommar. Under juni–december 2020 var det mer än 60 000 gränspassager från Sverige till Åland, alltså dubbelt så många som Ålands befolkning. Samtidigt var det bara 20 personer som fått smittan i Sverige. De insjuknade i medeltal två dagar efter inresa (max sex dagar). Smittkedjorna var få, korta och lätthanterliga.

Det har inte funnits tecken på signifikant ”läckage” av smitta till exempel från symtomfria inresande som inte varit i frivillig karantän. Incidenstalen har varit låga och samhällssmittan begränsad. Ett ytterligare kvitto på detta är att ingen över 80 år insjuknat, ingen har krävt vård i respirator, ingen har dött av eller med covid-19 och ingen smitta har nått in i sjukvården eller äldreboende. Proaktivt agerande av sjukvården, kommunerna, omsorgspersonalen och allmänheten har bidragit starkt till detta. Detta sagt med ödmjuk vetskap om att läget när som helst kan försämras snabbt och att nya varianter kan ändra förutsättningarna för smittskyddsåtgärderna.

Frivillighet under ansvar, tydlig information, välfungerande smittspårning och några selektiva tvingande begränsningar för befolkning enligt smittskyddslagen har varit hörnstenar i den åländska strategin. Åland har hittills klarat sig fint utan masstestning. Sverige verkar vara på god väg att få kontroll på situationen genom aktivt lärande och kunskapsstyrning. Smittspårning optimeras, sekvensering expanderar. Fortsätt så och slösa

inte tid och energi på att i blindo jaga mutanter bland inresande. Det är inte bara vetenskap, beprövad erfarenhet och screeningetik som åsidosätts utan även det nordiska samarbetet som redan tagit stryk tillräckligt.

Knut Lönnroth, landskapsläkare, Ålands landskapsregering och professor i socialmedicin, Karolinska institutet

Tora Woivalin, specialist i allmänmedicin, smittskyddsansvarig, Ålands hälso- och sjukvård

Marika Nordberg, överläkare, specialistläkare i infektionssjukdomar, Ålands hälso- och sjukvård

Christian Jansson, laboratoriechef, docent i farmakologi, Ålands hälso- och sjukvård

Jeanette Pajunen, hälso- och sjukvårdsdirektör, Ålands hälso- och sjukvård

Anders Björkman, professor i infektionssjukdomar, Karolinska institutet

Lena Serrander, docent, överläkare, specialistläkare i infektionssjukdomar och klinisk mikrobiologi, Universitetssjukhuset i Linköping

”Gröna investeringar riskerar pensioner till liten klimatnytta”

Nya finansmarknadsministern Åsa Lindhagen (MP) måste se till att det inte byggs upp överdrivna och riskabla förväntningar på gröna investeringar. De fungerar inte som huvudverktyg för klimatomställningen. Det centrala verktyget för att göra världen klimatneutral är att sätta pris på utsläppen genom koldioxidskatter eller handel med utsläppsrätter, skriver fyra forskare.

DN. DEBATT 210206

Från många håll ställs nu krav på att de statliga pensionsfonderna ska bidra till klimatomställningen genom att bara investera hållbart. Förväntningarna på gröna finansiella investeringar är mycket höga – de ska vara ett centralt verktyg för att stoppa klimatförändringarna och samtidigt ge bättre avkastning till spararna. Dessa förväntningar är inte realistiska. Risken är stor att förväntningarna grusas med negativa konsekvenser för engagemanget i klimatfrågor och att övergripande samhällsmål som klimatomställning, god avkastning för

pensionssparare och finansiell stabilitet motverkas.

Det är förstås inget fel att vilja göra rätt som investerare – att till exempel inte vilja tjäna pengar på skadlig verksamhet som tobaksindustri eller kolbaserad energiproduktion. I dag erbjuds sparare en rad möjligheter att investera i aktie- och obligationsfonder som följer klimatsmarta strategier eller att sortera bort branscher och företag baserat på hållbarhetshänsyn. Att välja dessa påminner om att göra hållbara val som konsument – man köper ett grönare tvättmedel eller väljer en kortare semesterresa. Kostnaden för sådana val är ofta liten. Att det är svårt att veta exakt vad mitt val har för effekt spelar då inte så stor roll – det räcker att det känns rätt.

När det gäller statliga pensionsfonder kan det dock inte räcka att det känns rätt. Den nya finansmarknadsministern Åsa Lindhagen bör därför se till att de som bestämmer över vårt sparande gör det utifrån realistiska förväntningar. Regeringen har hittills pressat de statliga pensionsfonderna att öka innehav av aktier och obligationer klassade som gröna och att dra sig ur alla fossila verksamheter. Detta riskerar att kosta – minska framtida pensioner – men kan inte förväntas att göra betydande klimatnytta. I stället bör de stora statliga fonderna använda sitt breda innehav i börsnoterade bolag för att söka påverka omställningen genom att äga och styra företagen. Ansvariga myndigheter som Finansinspektionen, Pensionsmyndigheten och Riksbanken bör också ta ansvar för att inte överdrivna och riskabla förväntningar på gröna investeringar byggs upp.

Gröna finansiella investeringar fungerar inte som huvudverktyg för klimatomställningen. Det helt centrala verktyget för att göra världen klimatneutral är att sätta pris på utsläppen av koldioxid. Det kan ske genom koldioxidskatter eller handel med utsläppsrätter. Vi vet att dessa verktyg fungerar och kan uppnå acceptabla klimatresultat till minsta möjliga kostnad. Redan det modesta priset på utsläpp inom EU:s utsläppshandel gör kolkraften olönsam. Omfattande utredningar från den Internationella valutafonden IMF visar att pris på utsläpp är effektiva och nödvändiga.

Koldioxidavgifter fungerar eftersom de gör utsläpp kostsamma och därmed minskar lönsamheten i ohållbar verksamhet. Syftet med att dra sig ur fossila investeringar är också att avskräcka investeringar i dessa genom att minska deras lönsamhet.

Problemet är att detta verktyg av tre skäl är alldeles för svagt för att ha någon avgörande effekt:

1 Börsen är bara en finansieringskälla av många – kolkraftverk och andra bruna investeringar kan finansieras på annat håll -- utanför börsen eller från andra länder. Och de flesta investeringar finansieras internt, från företagens vinster och kassa, och är därmed oberoende av finansieringsvillkor.

2 Att sälja en aktie (eller avstå från att köpa) minskar dess pris. Därmed ökar lönsamheten för andra som överväger samma eller liknande investeringar. Om svenska pensionsfonder säljer oljeaktier så blir oljeinvesteringar alltså lönsammare för andra. Forskningsöversikter visar att de direkta effekterna på utsläpp av att vissa investerare drar sig ur fossilbranschen

därför är obetydliga så länge som fossil-branschen är lönsam.

3 Om hållbarhetsinriktade ägare säljer aktier i mindre hållbara företag tappar de också rätten att påverka verksamheten i hållbar riktning. Inte ens de allra mest ambitiösa omställningsplanerna innebär att alla fossila företag omedelbart ska stoppa sin verksamhet. Konventionell olja och gas kommer att användas i ett par decennier till. Att sälja fossila företag innebär inte att företagen försvinner utan att inflytande över dem lämnas över till andra, sannolikt mindre ansvarsfulla, ägare.

På senare år har stora internationella kapitalförvaltare börjat samarbeta för att genom sitt ägande motverka oetiskt beteende som korruption, kränkning av arbetstagarnas rättigheter och antiklimatlobbing som är ett stort hot mot omställningen. Det behövs fler som gör sådant, inte färre.

Gröna fonder ger inte bättre förväntad avkastning. Det kan låta som en självklarhet att det långsiktigt hållbara måste ge bäst avkastning och under det senaste året har avkastningen på gröna investeringar också varit mycket god. Många marknadsför nu gröna fonder med dessa argument men decennier av finansiell forskning visar dock att man bör vara skeptisk. Det har genom historien inte fungerat att öka avkastningen på lång sikt genom att använda allmänt känd information utan att samtidigt öka risken.

Den som vet något om ett företags framtid innan andra vet det kan förstås tjäna pengar på börsen. Detsamma gäller om man med tur eller skicklighet lyckas hitta en framtidsbransch före alla andra. Om klimatpolitiken i omvärlden

framöver blir mer kraftfull än vad dagens investerare tror kan också investeringar i gröna företag ge en överavkastning. Men en strategi där man tror sig veta bättre än alla andra är för aktivister och små hedgefonder, inte offentliga pensionssystem.

Kapitalbrist är inte problemet. Den globala omställningen kräver investeringar som kostar pengar. Särskilt stora krav kommer detta att ställa på Kina, Indien och många andra utvecklingsländer. Att svenska pensionsfonder skulle bekosta denna omställning genom att låna ut pengar lite billigare är helt enkelt inte realistiskt. På hemmaplan, i Sverige och i EU, tyder inget på att omställningen till klimatneutralitet försinkas av brist på kapital. Tvärtom finns ett enormt utbud av investeringsvilligt kapital både för stora kapital-investeringar och i små nya företag som utvecklar ny teknik. En överdriven tilltro till avkastningen i gröna investeringar kan dock riskera en kapitalflykt om förväntningarna inte infrias.

Omställningen till klimatneutralitet är nödvändig och vi är optimistiska om att den kommer att ske. För att den ska göra det måste klimatpolitiken bygga på realistiska förväntningar om vad som fungerar och vad som inte gör det. Vi måste flytta fokus till det som fungerar – blicken på bollen!

Bo Becker, professor i finansiell ekonomi, SHOF, Handelshögskolan i Stockholm

John Hassler, professor i nationalekonomi, IIES, Stockholms universitet

Jonas Nycander, professor i fysisk oceanografi, MISU, Stockholms universitet

Per Strömberg, professor i finansiell ekonomi, SHOF, Handelshögskolan i Stockholm

”Regeringen duckar sitt ansvar för giftskandalen i Chile”

Giftigt gruvavfall från Sverige har orsakat hälso- och miljöskador i staden Arica i norra Chile. Företaget Bolidens ansvar för detta har fått stor uppmärksamhet. Eftersom svenska staten har varit helt passiv under alla år, i strid mot principer i internationell rätt, är det befogat att nu kräva att regeringen engagerar sig, skriver miljörättsprofessorn Jonas Ebbesson.

DN. DEBATT 210207

Sedan mer än 35 år orsakar 20 000 ton giftigt gruvavfall från Rönnskärsverken i Sverige hälso- och miljöskador i staden Arica i norra Chile. Genom att skeppa dit avfallet 1984–85 kunde Boliden undkomma hårdare svenska miljöskyddskrav och bli av med ett kostsamt miljöproblem på hemmaplan. I stället skapade Boliden ett allvarligt miljöproblem som fortfarande finns kvar i Arica. Svenska staten kände till utförseln, men gjorde inget för att stoppa den.

Bolidens ansvar för skadorna i Arica var 2013–2019 föremål för en omfattande rättsprocess, ”Arica Victims mot Boliden Mineral”. I målet drev Arica Victims ersättningskrav för cirka 800

personer mot Boliden för skador på grund av avfallet. Frågorna om Bolidens ansvar och vårdslöshet prövades emellertid aldrig slutligt i sak eftersom hovrätten ansåg att skadeständs-anspråken var preskriberade. Men även om Arica Victims hade vunnit rättsprocessen mot Boliden, skulle avfallet ha varit kvar i Arica med alla de risker det innebär (enligt sajten Environmental Justice Atlas har mer än 10 000 personer påverkats direkt eller indirekt av avfallet).

Medan Bolidens ansvar har fått stor uppmärksamhet, bland annat genom dokumentärfilmerna ”Blybarnen”, från 2009, och ”Arica”, med svensk premiär i mars i år, har svenska statens ansvar hamnat i skuggan.

Avgörande för statens ansvar är dels vad som krävdes av Sverige vid tidpunkten för utförseln av avfallet och därefter, dels vad Sverige har gjort eller underlåtit att göra. De regler och normer som gällde vid tiden för Bolidens avfallstransporter ställde tydliga krav på Sverige.

För det första gällde då, som nu, den grundläggande regeln i internationell rätt, att stater måste se till att verksamheter som omfattas av deras rättstillämpning och kontroll inte orsakar skada på andra länders miljö. För det andra hade OECD, där Sverige ingår, i februari 1984 – alltså innan transporterna ägde rum – fattat beslut om ”Principer för gränsöverskridande förflyttningar av farligt avfall”. Enligt OECD:s principer skulle medlemsländerna kräva att företagen inte genomförde avfallstransporter i strid med gällande lagstiftning. De skulle dessutom kräva att företagen återtog ansvaret för avfallshanteringen, om nödvändigt genom att

återimportera avfallet, ifall säkert förvar eller återvinning i mottagarlandet inte kunde fullföljas. OECD:s principer kom att utvecklas i 1989 års Baselkonvention om farligt avfall, som Sverige är part till.

Svenska staten har inte vid något tillfälle agerat i enlighet med dessa principer ifråga om avfallet i Arica.

Boliden varken sökte eller fick något tillstånd till att frakta avfallet till Chile, men det är väl belagt att Naturvårdsverket kände till utförseln medan den pågick. Naturvårdsverket uppfattade Rönnskärsverken som den största och besvärligaste föroreningskällan i Sverige under 70- och 80-talen och visste hur farligt avfallet var. Ändå gjorde Naturvårdsverket ingenting för att förhindra att avfallet fraktades ut från Sverige till Chile. Vi ska då komma ihåg att Chile vid denna tid styrdes av Pinochets militärjunta. Inte heller genomförde Naturvårdsverket någon uppföljande kontroll av avfallet direkt efter utförseln eller när nyheten om hälsoskadorna i Arica fick stor uppmärksamhet i svenska medier i slutet av 1990-talet.

I nästan 15 år låg gruvavfallet öppet i en stor oskyddad hög bredvid bostadsområden i Aricas utkant, sedan flyttades det till en ”provisorisk” deponi några hundra meter från bostadsområdena. Där ligger det fortfarande, så gott som oskyddat just under markytan och det riskerar att orsaka ytterligare skada.

Eftersom svenska staten har varit helt passiv under alla år, i strid mot de beskrivna principerna i internationell rätt, är det befogat att nu kräva att regeringen engagerar sig.

Det är precis vad invånarna i Arica gör. I många år har de krävt att Boliden bidrar till att åtgärda skadorna och nu kräver de även att Sverige ska arbeta för att få bort avfallet. Bland annat har 2 700 invånare skrivit till svenska ambassaden i Chile, som lovat att återkomma med svar.

Parallellt har jag sedan drygt ett år tillbaka haft kontakter med miljödepartementet för att diskutera svenska statens ansvar för att få bort avfallet från Arica. Jag har också träffat Chiles ambassadör för att höra om Chiles inställning. I kontakterna med miljödepartementet, och senare även utrikesdepartementet, framförde jag att regeringen måste ta initiativ för att tillsammans med Chile, och även Boliden, flytta avfallet från Arica. Det bästa vore att Bolidens avfall, i enlighet med OECD:s beslut och Baselkonventionen, återfördes till Sverige och den anläggning för slutförvar av farligt gruvavfall som Boliden färdigställt vid Rönnskärsverken. Där skulle avfallet förvaras i bergrum på ett par hundra meters djup, med hårda säkerhetskrav, i stället för vid markytan.

Aricaborna har väntat i mer än ett år på besked från svenska ambassaden i Chile, men inte fått något. Däremot fick jag i mitten av januari svar från regeringen via statssekreterare Gunvor Ericson på Miljödepartementet och kabinettsekreterare Robert Rydberg på Utrikesdepartementet, som skriver att det inte ”finns något behov” av att diskutera frågan eller kontakta Chiles ambassadör om detta.

Regeringens svar är inte bara nedslående, utan också märkligt motiverat. Anledningen till att regeringen inte behöver diskutera frågan är enligt Ericson och Rydberg att domstolen i rättsprocessen mot Boliden ansåg att skadeståndsanspråken var preskriberade. Men

det finns ingen sådan koppling mellan rättsprocessen och regeringens ansvar. För det första gäller ingen motsvarande preskriptionsregel i internationell rätt, och Sveriges ansvar är inte preskriberat. För det andra handlar regeringens ansvar inte om skadeståndskraven som Arica Victims drev mot Boliden, utan om att förhindra framtida hälso- och miljöskador i Arica.

Regeringens svar framstår tyvärr bara som ett bekvämt, men oengagerat, sätt att försöka ducka för ansvaret. Sveriges internationella ansvar påverkas naturligtvis inte av vilka partier som sitter i regeringen. Likväl är det särskilt beslående att en regering med Socialdemokraterna och Miljöpartiet, som talar högt om internationell solidaritet och globalt miljöengagemang, inte ens anser att det finns ”behov” av att diskutera frågan eller kontakta Chiles ambassadör för att hitta en hållbar lösning.

Det är svårt att överskatta hälsoeffekterna av de gifter som Boliden skickade till Arica. Människor har, utan att kunna skydda sig, exponerats för extremt höga halter av arsenik, bly och kvicksilver. Aricaborna behöver hjälp med att lösa de mängder av problem som Bolidens avfall orsakar dem. Såväl Boliden som den svenska regeringen kan visa gott internationellt föredöme och agera mer konstruktivt än hittills genom att stödja de drabbade och den chilenska regeringen med att minska skadorna och få bort avfallet.

Jonas Ebbesson, professor i miljörätt, Stockholms universitet, var ett av Arica Victims tre juridiska ombud i rättsprocessen ”Arica Victims mot Boliden Mineral”

Utrikes och inrikes DN-artiklar
25- 30 januari 2021

Om samhällsplaneringens problem

.Sven Wimnells hemsida:

Samhällsplaneringens problem.Hur ska man kunna förbättra världen ?

På Sven Wimnells hemsida på Internet, http://wimnell.com, ges en redovisning av ett forskningsarbete med titeln: Samhällsplaneringens problem. Hur ska man kunna förbättra världen. Med ett klassifikationssystem för mänskliga verksamheter som styr världen. Forskningen har med varierande intensitet pågått sedan mitten av 1960-talet.

Hemsidan lades in på Internet våren 1998. Redovisningen omfattar sju inledande dokument och 129 dokument med verksamhetsområden som i första hand ska belysa hur verksamheterna fördelas på de olika områdena. De första åren fylldes de 129 sidorna med sådant, men det visade sig att allt inte kunde läggas in, det skulle bli för mycket. Därför gjordes särskilda bilagor, vanligen i pdf-format, som fick länkar på de 129 sidorna.

De särskilda utredningarna/bilagorna finns förtecknade i följande pdf, som också innehåller innehållsförteckningar till de senaste årens utredningar.
Sven Wimnell 080203+++: Samhällsplaneringens problem. Hur ska man kunna förbättra världen? Ett forskningsarbete. Utredningar och deras innehåll. (http://wimnell.com/omr40zf.pdf)

De senaste bilagorna, som var för sig ofta redovisar aktuella saker i alla de 129 delområdena. förtecknas i kronologisk ordning på hemidan http://wimnell.com med den senaste allra överst.

Från **http://wimnell.com/omr36-39zzzzzzn.pdf**

Mänskligheten har förändrats mycket sedan tidernas begynnelse.

Historisk tid med skriftspråk är cirka 5000 år. Religionerna är cirka 2000 år. Demokratins formella genombrott skedde för cirka hundra år sedan. Tekniken har utvecklats: transporttekniken, internet, TV och mobiltelefoner o d gör att världen nu är ett stort gemensamt samhälle för jordens alla folk.

I Svenska regeringen har biståndsministerns område omvandlats till ett område för internationellt samarbete. Sverige är ett litet land, men bör använda samarbetsministern för att förbättra världen utanför Sverige.

Men regeringens huvuduppgift är de inrikes förhållandena.

Förbättringar både utomlands och Sverige kräver i första hand förbättringar av människornss kunskaper och väderingar. Och de måste gälla alla kunskapsområden.

Som hjälp har forskats fram ett allomfattande system för mänskliga verksamheter som gäller både tänkande/kunskaper och handlingar.

Människornas levnadsförhållanden och utvecklingens krafter.

Människornas levnadsvillkor beror av fyra föränderbara faktorer :

Individens kroppsliga förhållanden, dvs individens kroppsliga status och personliga hjälpmedel för de kroppsliga behoven.
Individens psykiska förhållanden, dvs individens olika psykiska tillstånd och aktiviteter, individens inre verklighet.
Individens fysiska miljö - fysiska samhälle. De fysiska miljöerna gäller det fysiska i omgivningarna. De fysiska miljöerna kan gälla:
* De fysiska miljöerna som estetiska objekt med kulturella värden och funktioner.
* De fysiska miljöerna som materiella objekt med ekonomiska värden och teknologiska funktioner.
Individens sociala miljö - sociala samhälle, dvs människornas psykiska samspel, de sociala miljöerna.

Förändringsprocesserna i världen hålls i de mest väsentliga avseendena igång av människornas verksamheter :

Individernas viljor.
Kollektiva viljor. (Politik).
Handlingar för kroppen (ekonomiska- teknologiska handlingar).
Handlingar för psyket (informationshandlingar- kulturella handlingar).
Verksamheterna påverkar varandra i en påverkanskedja utan slut.

Människorna påverkar och påverkas genom verksamheter i fyra olika roller i livet:

A.Huvudroll: allmän levnadsroll lekmannaroll-fritidsroll.
A1: att i största allmänhet leva med kropp och psyke i de fysiska och sociala miljöerna med de möjligheter och innanför de ramar som ges av de politiska styrningarna.
A2: att påverka de politiska styrningarna som direkt eller indirekt styr individernas levnadsförhållanden, som beror av de fyra ovan nämnda faktorerna.
B. Biroll: förvärvslivsroll-expertroll-yrkesroll.
B1: att hitta lämplig plats i de gemensamma förvärvslivssystemen och göra arbetet med hänsyn till egna egoistiska krav.
B2: att sköta arbetsuppgifterna i förvärvsarbetet med hänsyn till vad de övriga samhällsmedlemmarna kan begära att få uträttat i den gemensamma arbetsfördelningen.

Individer och samhällen planerar framtiden.
Planeringar går ut på att finna vad man bör vilja och innehåller fyra planeringsmoment som kan redovisas på många olika sätt alltefter omständigheterna i varje planeringsfall :

Hur var det ?	Kunskaper och erfarenheter från det förgångna.
Hur är det ?	Riktiga kunskaper om rådande förhållanden.
Hur kan det bli ?	Vilka alternativ är möjliga i framtiden ?
Hur bör det bli ?	Vilket eller vilka alternativ bör man välja ?

Dessa frågor bör ställas ifråga om alla mänskliga verksamheter. Man bör utforma svaren på frågorna om hur det bör bli med hänsyn till effekterna, sedda i jämlikhetsperspektiv, på individernas levnadsvillkor, som ges av

psykiska och
kroppsliga förhållanden och av deras
fysiska och sociala miljöer.

Vill man förbättra världen - göra världen till en bättre plats - måste man arbeta på alla de fyra områdena om psykiska och kroppsliga förhållanden och fysiska och sociala miljöer. De fyra områdena påverkar varandra och direkt eller indirekt slutmålet: tillfredsställelse för individen.

Ska man gemensamt kunna åstadkomma en bättre framtid i världen måste man ha gemensamma framtidsvisioner, det kräver gemensamma viljor och gemensamma planeringar. I en demokrati är alla medansvariga för utvecklingen och får försöka bilda sig uppfattningar och ta ställning och försöka påverka verksamheterna inklusive samverkansverksamheterna i lämplig riktning. I en demokrati är det viktigt att alla medborgare är så väl informerade att de kan delta i styrningarna mot framtiden. Det ställer stora krav på informationssystemen.

Resonemangen leder till att man bör göra allt som är möjligt för att till alla genom utbildning och information sprida ut kunskaper om världsförbättringsproblemen, dvs kunskaper om hur det var och är, kan bli och bör bli. För att ha något att sprida ut måste man hålla igång forskningar, utredningar och planeringar. För att hålla ihop allt detta måste man hålla igång även kontinuerliga planeringar om forskning, utredning, utbildning, information och planeringar.

Planeringar bör finnas dels för en mängd ämnesområden-verksamhetsområden, dels för geografiska områden av olika storlekar. För alla planeringar bör finnas flera framtida tidshorisonter. Både tillstånd och framför allt processer bör planeras. Man bör alltså ha planeringar för tillstånd i rummet vid olika tidpunkter och planeringar för processer som fördelar i rummet och förändrar med tiden.

Man bör noga skilja mellan planeringar och beslut. Planeringar är beslutsunderlag. När alla fått alla informationer i planeringsprocesserna ska allas åsikter slussas igenom i hierarkierna till dem som fått makt att besluta, och det är också informationsprocesser som ingår i samhällsplaneringens problem.

Till problemen hör också informationsprocesserna från beslut till det slutliga verkställandet. Samhällsplaneringsprocesserna bildar ett jättelikt informationssystem som rymmer alla informationsflöden. I själva verket är det så att de förekommande informationsprocesserna bildar eller utgör de förekommande planerings- och beslutsprocesserna.

Samhällsplaneringsprocessernas och beslutsprocessernas problem kan ses som en mängd informationsproblem med ca 7 miljarder personers, dvs världsbefolkningens, inre informationsproblem i psykiska processer och ett yttre informationsproblem med informationsutbyten mellan alla dessa personer. Samhällsplanering innebär bl a konstruktion av förslag till framtider, då det konstruktiva arbetet utförs i de psykiska processerna med hjälp av kunskapsmaterial som tillkommer genom både inre och yttre informationsflöden.

Förändringsprocesserna hålls igång av informationsflöden i och mellan människorna, och därför övergår förändringsproblemen och samhällsplaneringens problem i ett stort problem om produktion och spridning av kunskaper och värderingar, som leder till handlingar som förändrar världen.

Vill man förbättra världen bör man i första hand förbättra individernas inre verkligheter och viljor och förbättra de politiska-demokratiska styrningsprocesserna. Det kan man göra genom åtgärder på planerings-, forsknings-, utrednings-, utbildnings- och informationsområdena.

Arbetet om samhällsplaneringens problem vänder sig till dem som har makten över förändrings- och fördelningsprocesserna på olika nivåer och i synnerhet på de politiska nivåerna. Eftersom Sverige är en demokrati har i princip folket makten. Arbetet vänder sig därför till folket, men då den s k representativa demokratin tillämpas har de förtroendevalda politikerna makten och arbetet vänder sig därför främst till dem.

Men det vänder sig också i hög grad till alla som på ledande sätt på opolitiska nivåer medverkar vid förändring av individernas kroppsliga och psykiska förhållanden och deras fysiska och sociala miljöer, och de finns inom alla delar av systemet. Arbetet vänder sig i hög grad till alla som sysslar med utbildning och information.

I rollen A1 behöver man information så att man klarar det dagliga livet. I den rollen kan man ställas inför problem var man ska köpa varor bäst, hur man lagar bra mat, hur man kan resa bäst, hur man gör för att bota krämpor, vart man vänder sig när man blir sjuk, hur man knypplar, vad aktierna står i, vad de ger på bio och teater, vem som vann fotbollsmatcherna etc etc. I den rollen vet man vad man vill efterfråga och det kan då vara bra med en söktjänst där man bara skriver in t ex ”fotbollsmatcher” eller ”magont”. I ett väl utvecklat nät ska man då få ”träffar” som beskriver det man är ute efter.

I rollen B1 gäller det att hitta ett bra jobb man trivs med och man får betalt för så mycket man vill ha. I den rollen måste man välja utbildning om man inte har någon man tycker räcker och då får man söka på utbildningar och lediga jobb.

I rollen B2 gäller det att göra jobbet bra, dvs man måste göra det på bästa sätt och på rätt tid. Vill man använda Internet för den här rollen får man söka på det yrke man valt och se om man kan få några tips om hur man bör göra. Arbetsgivarna bör tala om hur arbetet ska skötas och anställda och specialister och forskare kan komma med förslag till förbättring av arbetsrutinerna.

Rollen A2 är den verkligt svåra rollen : Att påverka de politiska styrningarna som direkt eller indirekt styr individernas kroppsliga och psykiska förhållanden och fysiska och sociala miljöer. Klassifikationssystemet som redovisas här är uppbyggt i första hand med hänsyn till rollen A2, men tillfredsställer automatiskt informationsbehoven i de andra rollerna eftersom man i rollen A2 behöver veta bland annat allt som man behöver veta i de andra rollerna. Det som man ytterligare behöver veta i rollen A2 är hur alla verksamheter påverkar varandra och behöver veta vad man ska sträva mot, dvs veta vilka verksamheter som behövs och hur de bör vara fördelade.

Information för rollen A2 kan man inte få genom att söka på ett enda ord utan man måste orientera sig i hela informationsutbudet. För att inte drunkna i all information måste man ha hjälp att få ordning på frågorna, och den hjälpen får man med det uppgjorda klassifikationssystemet för verksamheter.

Följande sidor från omr36-39zzzn

Utvecklingens krafter.

Utvecklingen i världen i framtiden beror av människornas verksamheter och av naturens verksamheter, dess krafter och resurser. Människornas verksamheter gäller tankeverksamheter och handlingar hos individer, grupper, organisationer och institutioner o d. Naturen och människorna påverkar och påverkas.

För att få grepp om utvecklingen måste man ha beskrivningar om människornas och naturens verksamheter. Människornas tankar och handlingar är för det mesta inte beskrivna utan bara utförda, Individer, grupper, organisationer etc är ofta dåliga på att beskriva sina tankar och handlingar, det behövs i stor utsträckning särskilda åtgärder för att få fram nödvändiga beskrivningar, det behövs bl a forskningar inom en lång rad vetenskaper och utredningssystem.

Naturen har inga tankar och kan inte själv beskriva vad den gör, för att få fram beskrivningar om naturens krafter och resuser blir det bl a uppgifter för människor inom naturvetenskaperna att göra beskrivningar om naturen. På det hela taget är det då människornas verksamheter som avgör världens framtid.

För framtidsplaneringen har forskats fram en planeringsfilosofi och ett klassifikationssystem för mänskliga verksamheter som ska ge bättre underlag för kunskaper om verksamheterna och deras samband - för bättre demokrati och bättre framtid i en gemensam värld.

De mänskliga verksamheterna har på översta nivån grupperats i nio huvudområden:

1. Psykologiska och filosofiska verksamheter.	**20 områden**
2. Religiösa verksamheter o d.	**5 områden**
3. Politikvetenskaper och politiska verksamheter.	**15 områden**
4. Sambandsforskningsverksamheter. Infostruktur.	**3 områden**
5. Naturforsknings- och matematikverksamheter.	**11 områden**
6. Teknologiska / Ekonomiska verksamheter.	**30 områden**
7. Formgivning av fysiska och sociala miljöer.	**21 områden**
8. Språkvetenskap. Litteraturvetenskap. Skönlitteratur.	**12 områden**
9. Blandade saklitterära verksamheter. Tidningar. Allmän geografi. Biografi. Allmän historia.	**12 områden**
Summa	**129 områden**

Huvudområdena har underindelats i delområden enligt en decimalprincip som framgår av de härefter följande sidorna.

Alla röstberättigade måste känna till vad demokratiska samhällen består av och hur de fungerar och behöver känna till systemet för de mänskliga verksamheterna.

Isynnerhet de som sysslar med information och utbildning och de som har makt och ledande ställning i verksamheterna behöver kunskaper om allt och har i sitt arbete nytta av att väl känna till alla verksamheter som formar framtiden.

Systemet för mänskliga verksamheter.

1. Psykologiska och filosofiska verksamheter
20 områden:
Texten för områdena är länk till hemsidan.

SW 1 Psykologiska och filosofiska verksamheter.

SW 10 Samlade kunskaper och övergripande värderingar
SW . 101 Bibliografiska verksamheter. Arkiv.
SW . 102 Biblioteksverksamheter. Databaser. Internetsökning
SW . 103 Allmänna encyklopedier. Övergripande värderingar.
SW . 104 Övergripande filosofiska verksamheter om samband
SW . 105 Övergripande om forskning
SW . 106 Övergripande om ekonomiska verksamheter
SW . 107 Övergripande filosofier om utbildning o d.
SW . 108 Samhällskunskap.
SW . 109 Ide- filosofi- och lärdomshistoria.

SW 11/19 Individernas inre verkligheter.
SW 11 Individens lager av kunskaper, erfarenheter o d.
SW 12 Individens visioner, framtidsvisioner o d.
SW 13 Individens känslor, värderingar od. Estetik.
SW 14 Individens ideologi / uppfattning om samband o d.
SW 15 Individens psykiska mekanismer Psykologi o d.
SW 16 Individens logik. Vetenskpsteori o d.
SW 17 Individens moral och uppfattningar om moral.
SW 18/19 Filosofer, äldre och senare, i öst och väst.

2. Religiösa verksamheter o d.
5 områden:

SW 2 Religiösa verksamheter o d.
SW 20 Övergripande religiösa verksamheter o d.
SW 21 Allmän religionsvetenskap.
SW 22/28 Kristna religioner.
SW 29 Icke kristna religioner o d.

3. Politikvetenskaper och politiska verksamheter.
15 områden

SW 3 Politikvetenskaper och politiska verksamheter.

SW 31 Statistik och demografi.
SW 32 Statsvetenskap.
SW 33 Nationalekonomi, internationell ekonomi.
SW 34 Lagar o förordningar, traktat, juridik.

SW 35 De demokratiskt valda församlingarnas verksamheter.
SW . 351 Sveriges riksdag (och motsvarande utomlands)
SW . 352 Kommun- och landstingsfullmäktige (och mots.)
SW . 353 Sveriges regering (och motsvarande utomlands)
SW . 354 Mellanfolkliga centrala organ (FN, EU o d).

SW 36/39 Politiska krav och politiska planeringar:
SW 36 ...om individernas kroppsliga förhållanden.
SW 37 ...om utbildning o d.
SW 38 ...om fysiska miljöer o ekonomiska verks.
SW 39 ...om sociala miljöer, nöjen, sport o d.

4. Sambandsforskningsverksamheter. Infostruktur.
3 områden:

SW 4 Sambandsforskningsverksamheter.
SW 40 Systemvetenskap.Infostruktur.
SW 41-49 Samband o samordning mellan olika verksamheter.

5. Naturforsknings- och matematikverksamheter.
11 områden

SW 5 Naturforsknings- och matematikverksamheter.
SW 50 Allmänt om naturforskning. Naturkunskap.
SW 51 Matematik.
SW 52 Astronomi, rymdforskning.
SW 53 Fysik o d.
SW 54 Kemi o d.
SW 55 Geologi, meteorologi, hydrologi o d.
SW 56 Paleontologi, arkeologi o d.
SW 57 Biologi, ekologi. Naturgeogr. Utv.lära, ärftlighet
SW 58 Botanik.
SW 59 Zoologi.

6. Teknologiska / Ekonomiska verksamheter.
30 områden:

SW 6 Teknologiska / Ekonomiska verksamheter.
SW 60 Allmänt om teknologiska o ekonomiska verksamheter.

SW 61 Hälso- o sjukvårdsverks., räddning o d. Veterinärverks.
SW 62 Ingenjörsverksamheter (konstruktion o d)
SW 63 Biologisk produktion. Jordbruk, skogsbruk, jakt, fiske od.
SW 64 Hushållsarbeten. Energi- och hygienförsörjning.
SW . 641 Matlagning. 642 Måltider, matservering.
SW . 643 Organisation av boende, personalrum o d, hotell.
SW . 644 El-, gas-, värme-, vatten- hygienförsörjning o d.
SW . 645 Användning av inventarier o d.
SW . 646 Personlig hygien o d, klädvård (utom tvätt o d)
SW . 647 Allmän hushållsekonomi. Inkomster o utgifter mm.
SW . 648 Städnings-, rengörings- och tvättverksamheter o d.
SW . 649 Personvård: barn, hemsjukvård.

SW 65 Adm, distribution, kommunikation, organisation o d.
SW . 651 Kontorsarbete o d. Datoranvändning.
SW . 6520-6524 Opolitisk offentlig civil förvaltning.
SW . 6525-6529 Militära verksamheter.
SW . 654 Telekommunikationsverksamheter.
SW . 655 Förlagsverksamheter o d.
SW . 656 Transportverksamheter, resbyrå, lagring o d.
SW . 657 Penningverksamheter. Finans. Försäkring. Skatter.
SW . 658 Allm.företagsekonomi, Arbets-förmedling o -marknad.
SW . 659 Marknadsförings- och reklamverksamheter od.

SW 66/68 Tillverkning av varor.
SW 66 Tillverkning av kemivaror od.
SW 67 Tillverkning av bearbetningsvaror o d
SW 68 Tillverkning av komplexvaror.

SW 69 Tillverkning/ byggande av byggnader o anläggningar.

7. Formgivning av fysiska och sociala miljöer.
21 områden:

SW 7 Formgivning av fysiska och sociala miljöer.
SW 70 Allmänt om konst o kultur.

SW 71 Övergripande formgivning/planering av fysiska miljöer.
SW 72 Formgivning av byggnader o anläggningar, arkitektur.
SW 73 Skulptur o d. Museiverksamheter, konstutställning.
SW 74 Konsthantverk, formgivning av bruksföremål. Inredning.
SW 75 Konstmåleri. 76 Grafisk konst, teckenkonst. 77 Fotografi.
SW 78 Musik (konserter o d 792)

SW 79 Seder o bruk, nöjen, sociala miljöer o verks. Sport.
SW . 7911-7913 Seder och bruk.
SW . 7914-7919 Film, radio, TV, offentliga fester mm.
SW . 792 Teater. Opera. Konserter. Revyer. Konstdans.
SW . 793 Sällskapsnöjen. Sällskapsdans. Lek.
SW . 794 Spel. Skicklighets-och turspel. Lotteri. Lotto. Tips etc.

SW 795 Sociala miljöer och sociala verksamheter.
SW . 7951 Sociologi. Socialvård..
SW . 7952/7956 Sociala miljöer, sociala verksamheter.
SW . 7957 Undervisning o d.
SW . 7958 Sociala miljöer o sociala verksamheter i boendet.
SW . 7959 Sociala miljöer o verks.i allmänna grupper o d.

SW 796/799 Sport, idrott o d.

8. Språkvetenskap. Litteraturvetenskap. Skönlitteratur.
12 områden:
SW 8 Språkvetenskap. Litteraturvetenskap. Skönlitteratur.
SW 80 Språkliga verksamheter. 802/809 motsvarar 82/89.
SW 81 Litteraturvetenskap. Litteraturhistoria.
SW 82/89 Skönlitteratur på olika språk.
SW 82 Engelsk skönlitteratur o d.
SW 83 Tysk, nederländsk, nordisk skönlitt.
SW 84 Fransk skönlitteratur o d.
SW 85 Italiensk skönlitteratur o d.
SW 86 Spansk och portuguisisk skönlitteratur o d.
SW 87 Grekisk och latinsk skönlitteratur o d.
SW 88 Slavisk och baltisk skönlitteratur o d.
SW 89 Skönlitt på orientaliska och övriga språk o d .

9. Blandade saklitterära verksamheter. Tidningar. Allmän geografi. Biografi. Allmän historia.
12 områden:
SW 9 Saklitterära verks.Allmän geografi o historia. Biografi.
SW 90 Tidningar, tidkrifter, journalistik. Blandade ämnen.
SW 91 Allmän geografi, reseskildringar. 913/919 mots. 93/99.
SW 92 Biografiska verksamheter, släkthistoria o d.
SW 93/99 Historieskrivande verksamheter, allmän historia.
SW 93 Allmänt om allm. historia. Världs- och forntidshistoria.
SW 94 Medeltidens o nya tidens hist. i allmänhet och i Europa.
SW 95 Medeltidens o nya tidens historia i Asien.
SW 96 Medeltidens o nya tidens historia i Afrika.
SW 97 Medeltidens o nya tidens hist i Nord- o Mellanamerika.
SW 98 Medeltidens o nya tidens historia i Sydamerika.
SW 99 Medeltiden o nya tiden: Australien. Oceanien. Poler. Rymden.

Den fundamentala påverkanskedjan

Det är viktigt att observera den fundamentala påverkanskedjan, där individernas inre verkligheter ger viljor som styr världens utveckling. Viljorna styr de kollektiva politiska viljorna och individernas viljor och de politiska kollektiva viljorna styr tillsammans handlingarna i den yttre verkligheten.

Handlingarna styr dels ekonomiska/teknologiska verksamheter till kroppslig nytta (eller onytta), dels kulturella verksamheter som är informationsverksamheter med olika uttrycksmedel - till psykisk nytta (eller onytta).

De kulturella verksamheterna påverkar individernas inre verkligheter som i sin tur ger upphov till nya viljor, nya kollektiva viljor och och nya ekonomiska och kulturella handlingar.

Vill man förbättra världen måste man se till att individernas inre verkligheter blir lämpliga, vilket kan göras bara med hjälp av lämpliga kulturella verksamheter.

Man kan säga att individernas inre verkligheter och viljor idag på det hela taget är olämpliga, hur ska man då kunna åstadkomma lämpliga kulturella verksamheter? Bland de kulturella verksamheterna finns de offentliga utbildningssystemen (grundskola, gymnasium etc) som genom åratal av förändringar i teorin blivit tämligen bra, i Sverige. I världen för övrigt finns många dåliga utbildningssystem eller inga alls.

Men utbildningssystemen är bara en liten del av alla kulturella verksamheter. Verksamheter som påverkar individenas inre verkligheter och viljor finns också i alla andra kulturella verksamheter: i nöjesindustrin, i reklamindustrin, i tidningar, tidskrifter, radio, TV, video etc, i konst- och designvärlden, överallt. Dessa verksamheter översvämmas av informationer och program som visar livsstilar som inte befrämjar uppkomsten av lämpliga inre verkligheter och lämpliga viljor.

De ekonomiska/teknologiska verksamheterna är beroende av individernas inre verkligheter och viljor och av de kollektiva/politiska viljorna. Det innebär idag fördelning av produktion och konsumtion av varor och tjänster som är mer ojämlik än den behövde vara. Den nuvarande fördelningen är resultat av de bilder av livsstilar som de kulturella verksamheterna förmedlar.

Individernas inre verkligheter och deras viljor, politiken, de ekonomiska verksamheterna och de kulturella verksamheterna bildar alltså fyra stora problemkomplex, som påverkar varandra i ständigt pågående påverkanskedjor.

Komplexen innehåller många skevheter som borde rättas till.

Vill man rätta till skevheterna i de fyra komplexen bör man ha lämpliga värderingar som utgångspunkt. Eftersom hela jordklotet bildar ett enda stort system bör man ha värderingar som gäller överallt. Det som då finns att tillgå är bland annat FNs mänskliga rättigheter och mål med komplement som bl a FNs Millenniedeklaration och senare överenskommelser

Den fundamentala påverkanskedjan

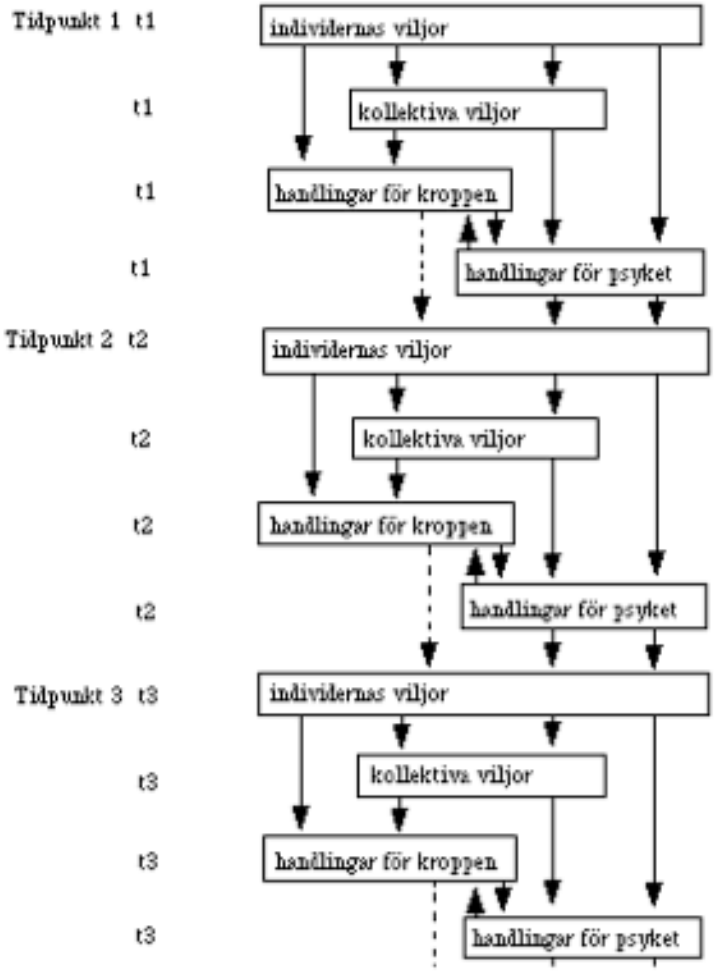

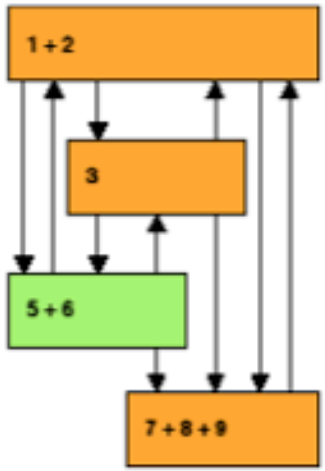

1-2 Filosofiska, psykologiska och religiösa verksamheter.
3 Politiska vetenskaper och politiska verksamheter.
5-6 Naturforskning och teknologiska/ ekonomiska verksamheter.
7-9 Kulturella verksamheter.

4 Bakgrundens med pilarna: Sambandsforskning på samhällsnivå.

Påverkan enligt pilarna sker direkt eller indirekt.

020130

Det är huvudsakligen människornas verksamheter som styr utvecklingen i världen.

Kunskaps- och värderingsverksamheter:

Samlade kunskaper och övergripande värderingar
Samhällenas arkiv, bibliotek och gällande kunskaper och värderingar. Bl a Mänskliga Rättigheter.Kunskapsforskning. Överblickande samhällskunskap. Lärdomshistoria.

Individernas inre verkligheter.
Tankar om hur det var, är, kan bli och bör bli. Framtidsvisioner. Individens känslor, värderingar o d. Estetik. Ideologi, uppfattningar om samband o d. Psykiska mekanismer. Psykologi od. Individens logik. Vetenskapsteori od. Individens moral och tankar om moral.

Religiösa verksamheter od.

Politiska vetenskaper.
Statistik. Demografi. Statvetenskap. Nationalekonomi. Internationell ekonomi. Lagar och förordningar, traktat, juridik

De demokratiska församlingarnas verksamheter.
Riksdag. Kommun- och landstingsfullmäktige. Regering. Mellanfolkliga centrala organ, FN, EU od.

Politiska krav och politiska planeringar.
Poltiska partier o d om indidviernas kroppsliga förhållanden, utbildning o d, fysiska miljöer och ekonomiska verksamheter, sociala miljöer o d.

Sambandsforskningsverksamheter.
Samband och samordning mellan olika verksamheter

Naturforsknings- och matematikverksamheter.
Naturkunskap. Matematik. Astronomi, rymdforkning. Fysik. Kemi. Geologi. meteorologi, hydrologi o d. Arkeologi o d. Biologi, ekologi, naturgeografi, utvecklingslära, ärftlighet. Botanik, Zoologi.

Teknologiska/ ekonomiska verksamheter:

Allmänt om Teknologiska / Ekonomiska verksamheter.

Hälso- och sjukvårdsverksamheter, räddning o d. Veterinär.

Ingenjörsverksamheter, konstruktion o d.

Biologisk produktion. Jordbruk, skogsbruk, jakt, fiske od.

Hushållsverksamheter.
Mat, boende. El-, gas- värme-, vatten-, avloppsförsörjning o d. Sophantering. Användning av inventarier od. Personlig hygien och verksamheter i hemmet. Hushållsekonomi, inkomster och utgifter o d. Städning od. Personvård: barnuppfostran, hjälp till gamla och sjuka i hemmet.

Kontorsarbete o d. Datoranvändning.

Opolitisk offentlig civil förvaltning.

Militära verksamheter. Fredsarbete.

Handelsverksamheter.

Telekommuniationsverksamheter.

Förlagsverksamheter o d.

Transportverksamheter. Resebyrå. Lagringsverksamheter o d.

Penningverksamheter. Finans. Försäkring. Skatter.

Allmän företankjgsekonomi. Arbetsförmedling. Arbetsmarknad.

Marknadsförings- och reklamverksamheter o d.

Tillverkning av varor.

Tillverkning / byggande av byggnader och anläggningar.

Kulturella verksamheter:

Allmänt om fysiska och sociala miljöer och konst och kultur

Övergripande formgivning av fysiska miljöer.
Klimatproblem. Jordens geologi. Växt- och djurvärd. Världsplaner. Riksplaner. Länsplaner. Stadsplaner. Vägar, ledningar. Kvartersplaner. Kulturvård.

Formgivning av byggnader och anläggningar. Arkitektur.

Formgivning av föremål och ljud.
Skulptur. Museer. Konsutställningar. Konsthantverk. Bruksföremål. Konstmåleri. Grafisk konst. Teckenkonst. Fotografi. Musik

Sociologi. Seder och bruk.

Film, radio, TV, offentliga fester m m. Teater. Opera. Konserter. Revyer. konstdans, Sällskapsnöjen. Sällskapsdans. lek. Spel. Lotteri. Tips etc.

Socialvård.

Äldre sociala miljöer.

Vissa sociala miljöer. Bl a brott och kriminalvård m m

Undervisning o d. Forskning.

Sociala verksamheter i boendet.

Verksamheter i allmänna grupper od.

Sport. Idrott od.

Språkvetenskap.
Litteraturvetenskap.
Skönlitteratur.

Tidningar o d.

Allmän geografi. Lokalhistoria. Reseskildringar.

Biografiska verksamheter.

Historieskrivande verksamheter, allmän historia.
Allmänt om allmän historia. Världs- och forntidshistpria. Medeltidens och nya tidens historia i allmänhet och i Europa. Medeltidens och nya tidens historia i Asien. Medeltidens och nya tidens historia i Afrika. Medeltidens och nya tidens historia i Nord- och Mellanamerika

Sven Wimnell 20 mars 2018 del 1 av 3: Samhällsplaneringens problem. Områden 1-5 samt 1-9 med myndigheter och professorer, yrken och utbildningar m m.
http://wimnell.com/omr40zl.pdf. del 2=40zm.pdf. del 3=40zn.pdf

Innehåll:

7 **Kapitel 1: Människornas levnadsförhållanden och utvecklingens krafter. Systemet för mänskliga verksamheter.**

7 Mänskligheten har förändrats mycket sedan tidernas begynnelse.

8 Människornas levnadsförhållanden och utvecklingens krafter

11 Utvecklingens krafter.

12 Systemet för mänskliga verksamheter

15 Den fundamentala påverkanskedjan

17 Systemet med mänskliga verksamheter, nedbantat till 44 områden. Kan vara lämplig uppställning på biblioteken.

37 Sveriges regeringar under 100 år

39 Makthavare i världen efter andra världskriget.

41 Världskarta med världens befolkning

42 Sven Wimnells hemsida på Internet: Samhällsplaneringens problem.Hur ska man kunna förbättra världen ?

52 **Kapitel 2: Något om världshistoria och Sveriges historia**

53 ÅKE HOLMBERG: Vår världs historia.

61 World Values Survey
62 Kulturkartan 2015

63 Världsarvslistan
63 Världsnaturfonden WWF

64 Utrikespolitiska institutet

65 Gapminder
65 Exempel på statistik: Choose a graph

66 MÄNSKLIGA RÄTTIGHETER I SVENSK UTRIKESPOLITIK
67 Afrika söder om Sahara
68 Asien och Oceanien
69 Europa och Centralasien
70 Mellanöstern och Nordafrika
71 Nordamerika Latinamerika och Karibien

72 Amnesty. Årsrapport - mänskligarättigheter 2016/2017
74 Amnestys årsrapport 2016: En politik som demoniserar skapar rädsla och splittring

80 Sveriges historia
85 Vänstervåg. Högervåg
89 Sveriges kungalängd
92 Regeringskansliet genom tiderna
106 Palm, August, "Mäster Palm"

107 **Kapitel 3: Något om områdena 1-5**

110 **SW 1 Psykologiska och filosofiska verksamheter.**

111 **101 Arkiv och 102 bibliotek. Om det vetande som finns.**
111 Kungliga biblioteket - SverigesNationalbibliotek.
117 Klassifikationssystemet för verksamheter och biblioteks-systemen.
118 Om klassifikation
120 LIBRIS/SAB klassifikationssystem
121 Dewey decimalklassifikation

124 **103. Encyklopedier och övergripande värderingar**
123 Encyklopedi
125 FN:s högkommissarie för mänskligarättigheter
126 Europeiska konventionen om de mänskligarättigheterna
127 Medborgerliga fri- och rättigheter

129 **104. Övergripandefilosofiska versamheter om samband**
130 Systemet för mänskliga verksamheter
139 Kommentarer till Samhällsplaneringens problem.
142 Kort om skillnader mellan klassifikationssystemet för mänskliga verksamheter och biblioteksystemen DC, DK och SAB.

148 **105. Övergripande om forskning. Om det mer vetande man vill ha**
148 Samhällsplaneringens problem.
150 Standard för svensk indelning av forskningsämnen 2016
177 Vetenskapsrådet
181 forskning.se
183 Formas
184 Forte
185 Riksbankens Jubileumsfond
186 VINNOVA
186 KK-stiftelsen

187 **106-107. Övergripande om ekonomiska och kulturella verksamheter**
187 Yrkesverksamheter enligt SSYK 2012. Näringsliv enligt SNI 2007. Utbildning enligt SUN 2000, SCBs statistik om allt.

189 Läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet 2011 Reviderad 2016
194 Gymnasiet

208 **108. Samhällskunskap**
208 Klassifikationssystemet för verksamheter. Med några förtydligande kommentarer
214 Mer om verksamheter
216 Sociologi
222 Framtidsplaneringar
223 Schema över påverkans- och förändringsproblem
224 Förteckning över verksamheter

225 **109. Filsofins historia. Idé- och lärdomshistoria**
226 Filosofi
234 Filosofins historia. Bertrand Russel om västerlandets visdom.
235 De stora filosoferna
236 Ludwig Wittgenstein
238 Idé- och lärdomshistoria
241 I skuggan av framtiden. Modernitetens idéhistoria.

262 **11-19. Individernas inre verkligheter**

262 **SW 11 Individens lager av kunskaper, erfarenheter**
263 Schema om inre och yttre verkligheter och verksamheter
264 Hjärnan
285 människosyn
287 tro och vetande
288 erfarenhet
289 minne
294 bildning
297 realism
300 idealism
302 förnuft
303 intuition
304 attityd
306 inlärning
307 intellektualism
310 antiintellektualism
313 vanföreställning
314 dagdröm
315 hallucination
317 fördom
318 opinion
320 norm
321 institution

323 **SW 12 Individens visioner, framtidsvisioner o d**.
324 förändring.
354 framstegstanken
327 tradition
328 framtidsforskning
330 Framtidskonventet
332 växthuseffekten

338 **SW 13 Individens känslor, värderingar od. Estetik.**
339 värdering
340 emotion
341 empati
343 sympati
344 kärlek
352 erotik
353 estetik
358 stress
360 depression

362 **SW 14 Individens ideologi / uppfattning om samband o d**.
363 nätverk
364 världsbild
366 världsåskådning
367 livsåskådning
368 ideologi
370 religion
372 buddhistisk filosofi
374 indisk filosofi
375 islam
382 konservatism
385 liberalism
389 socialism
392 kapitalism
395 globalisering
397 nationalism
399 populism
400 rasism
403 främlingsfientlighet
404 hedersvåld
406 islamisk kvinnosyn.
407 etnicitet
408 integration
409 levnadsnivå
410 livskvalitet
411 politik

413 **SW 15 Individens psykiska mekanismer Psykologi o d.**
414 biologisk psykologi
417 personlighetsutveckling
418 personlighetspsykolog
420 perceptionsstörning
421 ADHD
422 psykisk störning
424 psykossjukdom
425 psykiatri
429 socialpsykologi

430 **SW 16 Individens logik. Vetenskpsteori o d.**
431 logik

437 **SW 17 Individens moral och uppfattningar om moral.**
438 etik
443 moral
444 kardinaldygder
445 dödssynd
446 rättvisa
447 brottslighet
448 polisen
454 Tidningsutgivarna
455 dagstidning

460 **SW 18/19 Filosofer, äldre och senare, i öst och väst.**

461 Informationsstress vår nya folksjukdom.
462 Opinionsundersökningar.SOM-institutet

464 **2. Religiösa verksamheter.**

465 **31-34. Politiska vetenskaper**

466 **35. De demokratiskt valda församlingarnas verksamheter**
467 SW . 351 Sveriges riksdag

468 SW . 352 Kommun- och landstingsfullmäktige

469 Sven Wimnell 9+16+26 maj 2016: Sveriges 6 regioner. Länsstyrelser, landsting och kommuner. Invånare 2005 och 2013. Antalet bostäder 2010. Länkar till deras hemsidor på internet 6 maj 2016 med uppgifter om allt de vill visa upp. http://wimnell.com/omr36-39zzzq.pdf

470 SW . 353 Sveriges regering
471 Politikområden för politiken 28 juli 2017
473 Politiska och opolitiska planeringar

474 SW . 354 Mellanfolkliga centrala organ (FN, EU o d).

475 **36-39. Politiska partier och organisationer. Politiskt verksamma personer. SOU.**
475 Politiska partier i Sverige
475 Statens Offentliga Utredningar, SOU
475 Sven Wimnell 27 februari 2010 + 3 april 2014: Fackföreningar och arbetsgivareföreningar 2014. Statistik om arbete och näringar. Arbetsförmedlingens hemsida. http://wimnell.com/omr658f.pdf

476 **4. Sambandsforskningsverksamheter**

477 **5. Matematik och naturvetenskap.**

478 **Kapitel 4: Statliga myndigheter stiftelser och bolag. Professorer vid universitet och högskolor**

479 Kompletteringar med yrken, näringsliv, utbildning m m

480 **SW 1 Psykologiska och filosofiska verksamheter.**

515 **SW 2 Religiösa verksamheter o d.**

521 **SW 3 Politikvetenskaper och politiska verksamheter.**

535 **SW 4 Sambandsforskningsverksamheter.**

536 **SW 5 Naturforsknings - och matematikverksamheter.**

549 **SW 6 Teknologiska / Ekonomiska verksamheter.**
550 SW 60 Allmänt om teknologiska o ekonomiska verksamheter.
551 SW 61 Hälso- o sjukvårdsverks., räddning o d. Veterinärverks.
570 SW 62 Ingenjörsverksamheter (konstruktion o d)
586 SW 63 Biologisk produktion. Jordbruk, skogsbruk, jakt, fiske o
595 SW 64 Hushållsarbeten. Energi- och hygienförsörjning.

605 SW 65 Administration, distribution
606 SW . 651 Kontorsarbete o d. Datoranvändning.
607 SW . 6520-6524 Opolitisk offentlig civil förvaltning.
608 SW . 6525-6529 Militära verksamheter o d
614 SW . 653 Handelsverksamheter.
623 SW . 654 Telekommunikationsverksamheter
624 SW . 655 Förlagsverksamheter o d.
625 SW . 656 Transportverksamheter, resbyrå,lagring o d.
628 SW . 657 Penningverksamheter. Finans. Försäkring. Skatter.
633 SW . 658 Företagsekonomi, Arbetsförmedling. Arbetsmarknad.
642 SW . 659 Marknadsförings- ochreklamverksamheter od

643 SW 66/68 Tillverkning av varor.
646 SW 69 Tillverkning/ byggande avbyggnader o anläggningar

647 **SW 7 Formgivning av fysiska och sociala miljöer.**
648 SW 70 Allmänt om konst o kultur

653 SW 71 Övergripande formgivning/ planering fysiska miljöer.
SW 72 Formgivning av byggnader o anläggningar, arkitektur.
664 SW 73 Skulptur o d. Museiverksamheter, konstutställning
667 SW 74 Konsthantverk, formgivning av bruksföremål.
672 SW 75 Konstmåleri. 76 Grafisk konst, tecken 77 Fotografi.
675 SW 78 Musik (konserter o d 792)

681 SW 79 Seder o bruk, nöjen, sociala miljöer o verks. Sport.
683 SW . 7911-7913 Seder och bruk.
686 SW . 7914-7919 Film, radio, TV, offentliga fester mm.
688 SW . 792 Teater. Opera. Konserter. Revyer. Konstdans.
691 SW . 793 Sällskapsnöjen. Sällskapsdans. Lek.
692 SW . 794 Spel. Skicklighets-och turspel. Lotteri. Lotto. Tips
693 SW 795 Sociala miljöer och sociala verksamheter.
694 SW . 7951 Socialvård..
695 SW . 7952/7956 Sociala miljöer, sociala verksamheter.
701 SW . 7957 Undervisning o d.
724 SW . 7958 Sociala miljöer o sociala verksamheter i boendet
725 SW . 7959 Sociala miljöer i allmänna grupper o d.
726 SW 796/799 Sport, idrott o d.

730 **SW 8 Språkvetenskap. Litteraturvetenskap. Skönlitteratur**
731 SW 80 Språkliga verksamheter. 802/809 motsvarar 82/89.
735 SW 81 Litteraturvetenskap.Litteraturhistoria.
737 SW 82/89 Skönlitteratur på olika språk.

738 **SW 9 Saklitterära verksamheter. Allmän geografi och historia. Biografi.**
739 SW 90 Tidningar, tidkrifter, journalistik. Blandade ämnen.
741 SW 91 Allmän geografi, reseskildringar. 913/919 mots. 93/99.
743 SW 92 Biografiska verksamheter, släkthistoria o d.
744 SW 93/99 Historieskrivande verksamheter, allmän historia.

Ansvarsområden

Kulturministern, utbildningsministern och forkningsministern i regeringen svarar för verksamhetsområdena 1-5, 8-9 och en stor del av 7. Övriga ministrar svarar för område 6 och en liten del av 7.

I omåde 6 sköts område 61 hälso- och sjukvård huvudsakligen av regionerna och område 64 av kommunerna. I område 7 sköter kommunerna områdena 71 och 72 och kulturministern områdena 73- 794 och 796-799. Det blir inte mycket kvar till de övriga ministrarna huvudsakligen övergipande delar av 795.

Kulturministern, utbildningsministern och forkningsministern har inte hög hand om sina områden, beklagligt eftersom kunskaper och värderingar har stor betydele för demokratin.

I Sven Wimnell 7 januari 2021: Om stora regioner och regionstyrelser. Debattartiklar. Utrikes och inrikes artiklar till 1 januari 2021.
http://wimnell.com/omr36-39zzzzzzy6.pdf
gjordes en genomgåg av regionerna med följande slutsats

Slusats
Det kan vara lämpligt att ha
290 kommuner,
6 stora självständiga regioner,
21 länsstyrelser samt
6 statliga regionstyrelser för planering av verksamheter som rör regionala förhållanden i de 6 stora områdena.

Regionstyrelserna kan ligga direkt under regeringen eller ha myndighetskaraktär.

Det viktiga är att staten får planeringar för de 6 stora regionerna som de nu inte tycks ha och som behövs.

Regeringen behöver ha en regionminister, oklart var, som kan hantera regionerna. Det kan kanske vara klimat- och miljöministern som omvandlas till klimat- och regionminister.

De 6 regionstyrelserna ska styras av klimat- och regionministern, som ska ha en rikspolitik som grund som ska innehålla statens krav på regionernas och kommunernas fysiska och sociala miljöer. Länsstyrelserna som har lång tradition blir kvar för kontinuiteten och får tillsyn över länen.

Man ska få kvar självständigheten i kommuner och regioner och samtidigt ha en statlig styrning med hjälp av de statliga regionstyrelserna.

Man kan skilja mellan planeringar och beslut. Planeringarna ska följa processerna hur det var och är, kan bli och bör bli.

Kommunerna och de självständiga regionerna måste förbättras enligt vad man lärt sig nu. Det som tillkommer är den statliga planeringen, som lider av stor brist nu.

.

Från regeringen.se 3 januari 2021
Mänkliga rättigheter

Afrika

- Angola
- Burkina Faso
- Burundi
- Centralafrikanska republiken
- Demokratiska republiken Kongo
- Eritrea
- Etiopien
- Gambia
- Kenya
- Liberia
- Mali
- Moçambique
- Niger
- Nigeria
- Republiken Kongo
- Rwanda
- Senegal
- Somalia
- Sudan
- Sydafrika
- Sydsudan
- Tanzania
- Uganda
- Zambia
- Zimbabwe

Amerika 3 januari 2021

- Antigua och Barbuda
- Argentina
- Bahamas
- Barbados
- Belize
- Bolivia
- Brasilien
- Chile
- Colombia
- Costa Rica
- Dominica
- Dominikanska republiken
- Ecuador
- El Salvador
- Grenada
- Guatemala
- Guyana
- Haiti
- Honduras
- Jamaica
- Kanada
- Kuba
- Mexiko
- Nicaragua
- Panama
- Paraguay
- Peru
- Saint Christopher och Nevis
- Saint Lucia
- Saint Vincent och Grenadinerna
- Surinam
- Trinidad och Tobago
- Uruguay
- USA
- Venezuela

Asien och Oceanien 1 januari 2021

- Afghanistan
- Australien
- Bangladesh
- Bhutan
- Brunei
- Demokratiska Folkrepubliken Korea (Nordkorea)
- Fiji
- Filippinerna
- Hongkong
- Indien
- Indonesien
- Japan
- Kambodja
- Kina
- Kiribati
- Laos
- Macau
- Malaysia
- Maldiverna
- Marshallöarna
- Mikronesien
- Mongoliet
- Myanmar
- Nauru
- Nepal
- Nya Zeeland
- Pakistan
- Palau
- Papua Nya Guinea
- Republiken Korea (Sydkorea)
- Salomonöarna
- Samoa
- Singapore
- Sri Lanka
- Taiwan
- Thailand
- Tonga
- Tuvalu
- Vanuatu
- Vietnam
- Östtimor

Europa och Centralasien 3 januari 2021

- Albanien
- Andorra
- Armenien
- Azerbajdzjan
- Belarus
- Belgien
- Bosnien-Hercegovina
- Bulgarien
- Cypern
- Danmark
- Estland
- Finland
- Frankrike
- Georgien
- Gibraltar
- Grekland
- Irland
- Island
- Italien
- Kazakstan
- Kirgizistan

- Kosovo
- Kroatien
- Lettland
- Liechtenstein
- Litauen
- Luxemburg
- Malta
- Moldavien
- Monaco
- Montenegro
- Nederländerna
- Nordmakedonien
- Norge
- Polen
- Portugal
- Rumänien
- Ryssland
- San Marino
- Schweiz
- Serbien
- Slovakien
- Slovenien
- Spanien
- Storbritannien
- Tadzjikistan
- Tjeckien
- Turkiet
- Turkmenistan
- Tyskland
- Ukraina
- Ungern
- Uzbekistan
- Vatikanstaten
- Österrike

Mellanöstern och Nordafrika 3 januari 2021

- Algeriet
- Bahrain
- Egypten
- Förenade Arabemiraten
- Irak
- Iran
- Israel
- Jemen
- Jordanien
- Kuwait
- Libanon
- Libyen
- Marocko
- Oman
- Palestina
- Qatar
- Saudiarabien
- Syrien
- Tunisien
- VästsaharaFrån regeringen.se Från http://wimnell.com/omr36-39zzzzzzv.pdf

Folkmängd 2017

http://wimnell.com/omr36-39zzzze.pdf

Antal invånare i länderna i miljontal hämtade 20 februari 2017 från

2016 WORLD POPULATION DATA SHEET, WITH A SPECIAL FOCUS ON HUMAN NEEDS AND SUSTAINABLE RESOURCES

http://www.prb.org/pdf16/prb-wpds2016-web-2016.pdf

Afrika (söder om Sahara)

Angola	25,8
Benin	10,8
Botswana	2,2
Burkina Faso	19,0
Burundi	11.1
Centralafrikanska Republiken	5,0
Dr Kongo	79,8
Djibouti	0,9
Ekvatorialguinea	0,9
Elfenbenskusten	23,9
Eritrea	5,4
Etiopien	101,7
Gabon	1,8
Gambia	2,1
Ghana	28,2
Guinea-Bissau	1,9
Guinea-Conacry	11,2
Kamerun	24,4
Kap Verde	0,5
Kenya	45,4
Komorerna	0,8
Kongo	4,9
Lesotho	2,2
Liberia	4,6
Madagaskar	23,7
Malawi	17,2
Mali	17,3
Mauretanien	4,2
Mauritius	1,3
Mocambique	27,2
Namibia	2,5
Niger	19,7
Nigeria	186,5
Rwanda	11,9
Sao Tomé Och Principe	0,2
Senegal	14,8
Seychellerna	0,09
Sierra Leone	6,6
Somalia	11,1
Sudan	42,1
Suan syd	12,7
Swaziland	1,3
Sydafrika	55,7
Tanzania	54,2
Tchad	14,5
Togo	7.5
Uganda	36,6
Zambia	15,9
Zimbabwe	16,0

Asien och Oceanien

Afghanistan	33,4
Australien	24,1
Bangladesh	162,9
Bhutan	0,8
Brunei	0,4
Fiji	0,9
Filippinerna	102,6
Hong Kong	7,4
Indien	1328,9
Indonesien	259,4
Japan	125,3
Kambodja	15,8
Kina	1378,0
Kiribati	0,1
Laos	7,1
Macao	0,7
Malaysia	30,8
Maldiverna	0,4
Marshallöarna	0,06
Mikronesien	0,1
Mongoliet	3,1
Myanmar (Burma)	52,4
Nauru	0,01
Nepal	28,4
Nordkorea	25,1
Nya Zeeland	4,7
Pakistan	203,4
Palau	0,02
Papua Nya Guinea	8,2
Salomonöarna	0,7
Samoa	0,2
Singapore	5,6
Sri Lanka	21,2
Sydkorea	50,8
Taiwan	23,5
Thailand	65,3
Tonga	0,1
Tuvalu	0,01
Vanuatu	0,3
Vietnam	92,7
Östtimor	1,3

Europa och Centralasien

Albanien	2,9
Andorra	0,08
Armenien	3,0
Azerbajdzjan	9,8
Belgien	11,3
Bosnien Och Hercegovina	3,5
Bulgarien	7,1
Cypern Mr-Rapport 2010.Doc	
Cypern	1,2
Danmark	5,7
Estland	1,3
Finland	5,5
Frankrike	64,6
Georgien	4,0
Grekland	10,8
Irland	4,7
Island	0,3
Italien	60,6
Kazakstan	17,8
Kirgizistan	6,1
Kosovo	1,8
Kroatien	4,2
Lettland	2,0
Liechtenstein	0,04
Litauen	2,9
Luxemburg	0,6
Makedonien	2,1
Malta	0,4
Moldavien	3,6
Monaco	0,04
Montenegro	0,6
Nederländerna	17,0
Norge	5,2
Polen	38,4
Portugal	10,3
Rumänien	19,8
Ryssland	144,3
San Marino	0,03
Schweiz	8,4
Serbien	7,1
Slovakien	5,4
Slovenien	2,1
Spanien	43,3
Storbritannien	65,6
Tadzjikistan	8,6
Tjeckien	10,6
Turkiet	79,5
Turkmenistan	5,4
Tyskland	82,6
Ukraina	42,7
Ungern	9,8
Uzbekistan	31,9
Vatikanstaten	
Vitryssland	9,5
Österrike	8,8
Sverige	9,9
Channel Islands	0,2

Mellanöstern och Nordafrika

Algeriet	40,8
Bahrain	1,4
Egypten	93,5
Förenade Arabemiraten	9,3
Irak	38,1
Iran	79,5
Israel	8,2
Jemen	27,5
Jordanien	8,2
Kuwait	4,0
Libanon	6,2
Libyen	6,3
Marocko	34,7
Oman	4,4
Palestinska Områdena	4,8
Qatar	2,5
Saudiarabien	31,7
Syrien	17,2
Tunisien	11,3
Västsahara	0,6

Nordamerika Latinamerika och Karibien

Antigua Och Barbuda	0,09
Argentina	43,6
Bahamas	0,4
Barbados	0,3
Belize	0,4
Bolivia	11,0
Brasilien	206,1
Chile	18,2
Colombia	48,8
Costa Rica	4,9
Dom Rep	10,6
Dominica	0,07
Ecuador	16,5
El Salvador	6,4
Förenta Staterna	323,9
Grenada	0,1
Guatemala	16,6
Guyana	0,3
Haiti	11,1
Honduras	8,2
Jamaica	2,7
Kanada	36,2
Kuba	11,2
Mexiko	128,6
Nicaragua	6,3
Panama	4,0
Paraguay	7.0
Peru	31,5
St Kitts Och Nevis	0,05
St Lucia	0,2
St Vincent Och Grenadinerna	0,1
Surinam	0,5
Trinidad Och Tobago	1,4
Uruguay	3,5
Venezuela	31.0
Curacau	0,2
Guadelooupe	0,4
Martinique	0,4
Puerto Rico	3.4

Klicka på
http://wimnell.com/omr36-39zzzzzzv.pdf
och läs sidorna 7-173 om Världen från Big Bang till början på mars 2020

Sidorna ger en bild av universum, mänsklighetens historia och Förenta Nationerna, FN.

Sida

8 Världens befolkning i början på 1990-talet
9 Världshistorien på nio sidor. Sven Wimnell 1995
18 Filosofins historia. Bertrand Russel om västerlandets visdom.
24 I skuggan av framtiden. Modernitetens idéhistoria.
44 Kunskapens makt (och maktens kunskap)
48 Tillägg 20 november 2020 om ny filosofibok

49 ÅKE HOLMBERG: Vår världs historia.
58 Exempel på inre verkligheter och sociala miljöer.
59 Världen byggdes om på 1900-talet.
80 Sverige under 1900-talet.
84 1900-talet.

89 Om FN och Svenska FN-förbundet som undersöker hur världen är och försöker göra den bättre
90 FN, *Förenta Nationerna* (engelska *The United Nations*), internationell freds- och säkerhetsorganisation och institution för mellanfolkligt samarbete, bildad vid andra världskrigets slut. Från
96 Medlemsstater
103 Förenta Nationerna, FN.

107 Svenska FN-förbundet 16 mars 2020.
110 Vad gör FN?
111 FN:s arbete för fred, säkerhet och nedrustning
117 FN:s arbete med mänskliga rättigheter och demokrati
124 FN:s arbete för utveckling och fattigdomsbekämpning

135 Om Svenska FN-förbundet

141 FN som organisation
155 FN:s underorgan
166 Sverige och FN

169 Agenda 2030 och klimatet: Museer. myndigheter, skolor m m ska ha tydlig information om framtidsproblemen
170 Förenta nationernas mål i Agenda 2030
171 Klimatförändringen och miljöerna
172 Hav och marina resurser
173 Ekosystem och biologisk mångfald

Från Europeiska kommissionen 14 december 2019

Europeiska kommissionen

Home - Europeiska kommissionen

Sök

Om Europeiska kommissionen

Läs om kommissionens roll när det gäller att ta initiativ till och genomföra EU:s politik. Kommissionens arbete leds av ett kollegium av kommissionärer med en ordförande. Kommissionärerna arbetar med vissa politiska prioriteringar som fastställs av kommissionens ordförande.

Ordförande Ursula von der Leyen

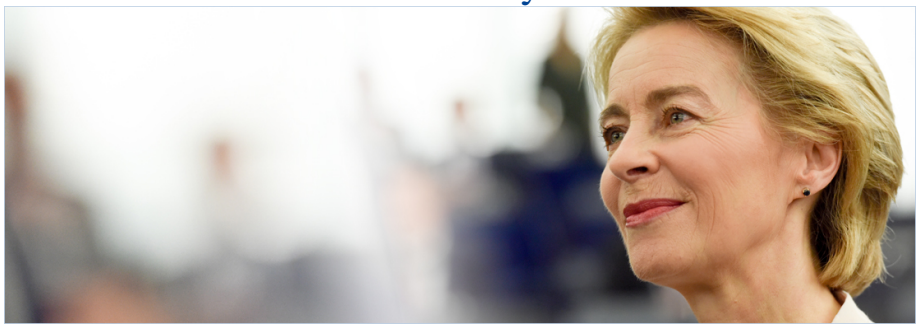

Ordförande Ursula von der Leyen

Ordförande Ursula von der Leyen

Kommissionärerna

Organisation

Organisation

Hur kommissionen är organiserad
Personal
Kommissionens kontor

Avdelningar och genomförandeorgan

Avdelningar och genomförandeorgan

Läs om generaldirektoratens, serviceavdelningarnas och genomförandeorganens funktioner och ansvarsområden.

Vad EU-kommissionen gör

Vad EU-kommissionen gör

Strategi och initiativ
Lagstiftning
Budget och finansiering
Internationella förbindelser

Principer och värderingar

Principer och värderingar

Kommissionens arbete följer principer för öppenhet och insyn, språktäckning, miljöhänsyn, lika möjligheter och etiskt uppförande.

Var med och påverka

Var med och påverka

Tyck till om EU:s initiativ och lagar
EU:s medborgarinitiativ
Medborgardialoger
Framställning till EU

Besök kommissionen

Besök kommissionen

Besökscentrumet
Bibliotek och arkiv
Avdelningar och byråer
I ditt land
Andra EU-institutioner och organ

Kontakt

Kontakt

Press services
Representationskontor i EU-länderna
Problem och klagomål

I fokus
EU:s nästa långtidsbudget
#EUandME
#investEU
#investEU
Läs också
Basfakta om EU
KOLLEGIET (2019-2024)

Kommissionärerna

Klcka på kommissionärerna och se på svenska vad de gör

Europeiska kommissionens politiska ledarskap

- **Så här arbetar vi**
- **Regler och förfaranden**
- **Kalender**
- **Öppenhet**
- **Historik**
- **Kommissionens prioriteringar för 2019-2024**

Ordförande

- Ursula von der Leyen

- ORDFÖRANDE
  Ursula von der Leyen

Kommissionärer
Funktion Kommissionärsgrupp
Namn

Frans Timmermans

VERKSTÄLLANDE VICE ORDFÖRANDE
Frans Timmermans

En europeisk grön giv

- Margrethe Vestager

VERKSTÄLLANDE VICE ORDFÖRANDE
Margrethe Vestager

Ett Europa rustat för den digitala tidsåldern

- Valdis Dombrovskis

VERKSTÄLLANDE VICE ORDFÖRANDE
Valdis Dombrovskis

En ekonomi för människor

- Josep Borrell Fontelles

HÖG REPRESENTANT/VICE ORDFÖRANDE
Josep Borrell Fontelles

Ett starkare Europa i världen

- Maroš Šefčovič

VICE ORDFÖRANDE
Maroš Šefčovič

Kontakter mellan institutionerna och framtidsfrågor

- Věra Jourová

VICE ORDFÖRANDE
Věra Jourová

Värden och öppenhet

- Dubravka Šuica

VICE ORDFÖRANDE
Dubravka Šuica

Demokrati och demografi

- Margaritis Schinas

VICE ORDFÖRANDE
Margaritis Schinas

Främjande av vår europeiska livsstil

- Johannes Hahn

KOMMISSIONÄR
Johannes Hahn

Budget och administration

- Phil Hogan

KOMMISSIONÄR
Phil Hogan

Handel

-

- Mariya Gabriel

KOMMISSIONÄR
Mariya Gabriel

Innovation, forskning,kKultur, utbildning och ungdomsfrågor

- Nicolas Schmit

-

KOMMISSIONÄR
Nicolas Schmit

Sysselsättning och sociala rättigheter

- Paolo Gentiloni

- KOMMISSIONÄR
  Paolo Gentiloni

  Ekonomi

- Janusz Wojciechowski

- KOMMISSIONÄR
  Janusz Wojciechowski

  Jordbruk

- Thierry Breton

KOMMISSIONÄR
Thierry Breton

Inre marknaden

- Elisa Ferreira

KOMMISSIONÄR
Elisa Ferreira

Sammanhållning och reformer

- Stella Kyriakides

KOMMISSIONÄR
Stella Kyriakides

Hälsa och livsmedelssäkerhet

- Didier Reynders

KOMMISSIONÄR
Didier Reynders

Rättsliga frågor

- Helena Dalli

KOMMISSIONÄR
Helena Dalli

Jämlikhet

- Ylva Johansson

KOMMISSIONÄR
Ylva Johansson

Inrikes frågor

- Janez Lenarčič

KOMMISSIONÄR
Janez Lenarčič

Krishantering

- Adina Vălean

KOMMISSIONÄR
Adina Vălean

Transport

- Olivér Várhelyi

KOMMISSIONÄR
Olivér Várhelyi

Grannskap och utvidgning

- Jutta Urpilainen

KOMMISSIONÄR
Jutta Urpilainen

Internationella partnerskap

- Kadri Simson

KOMMISSIONÄR
Kadri Simson

Energi

- Virginijus Sinkevičius

KOMMISSIONÄR
Virginijus Sinkevičius

Miljö, hav och fiske

Europeiska kommissionens webbplats

Webbplatsen sköts av generaldirektoratet
för kommunikation

Strategier
Om Europeiska kommissionen
Företag, ekonomi och euron
Bo, jobba och resa i EU
Lagstiftning
Bidrag och upphandling
Forskning och innovation
Energi, klimat och miljö
Utbildning
Bistånd, utvecklingssamarbete och grundläggande rättigheter
Livsmedel, jordbruk och fiske
EU-stöd till regioner, landsbygd och städer
Jobba hos EU-kommissionen
Statistik
Nyheter
Evenemang
Publikationer
Contattare la Commissione europea
Följ kommissionen på sociala medier
Resurser för partner
Språkpolicy
Kakor ”cookies
Skydd av personuppgifter
Rättsligt meddelande

Från http://wimnell.com/omr36-39zzzzzzu.pdf

Klimatet och FNs mål för framtiden

Det största problemen i världen nu är klimatkrisen, coronasjukan och problemen bakom FNs 17 mål för framtiden. Alla enskilda och alla myndigheter och organisationer bör observera detta.

Förenta nationens 17 mål gäller för hela världen och också för Sverige.

Som de viktigaste problemen nu kan ses FNs mål om klimat, hav och marina resurser och ekosystem och biologisk mångfald.

Här från regeringens skrivelse till riksdagen: **Politiken för global utveckling i genomförandet av Agenda 2030, skr. 2015/16:182 (pdf 782 kB) :**

Klimatavtalet från Paris från december 2015 är en milstolpe i klimatarbetet. För första gången har världen ett globalt klimatavtal där alla länder åtar sig att bidra med allt ambitiösare åtaganden. Avtalet skapar förutsättningar för ökat stöd till utvecklingsländer, både för att begränsa utsläppen och för att anpassa sig till klimatförändringarna.

Fattiga och sårbara länder som inte har resurser att anpassa sig samt kvinnor, män, flickor och pojkar som lever i fattigdom och utsatthet drabbas särskilt hårt av klimatförändringar. Åtnjutandet av de mänskliga rättigheterna kan påverkas av miljöförstöring och klimatförändringar, inklusive ursprungsbefolkningars rättigheter.

Fattigdomsbekämpningen riskerar att avstanna eller gå om intet om inte klimatförändringarna hejdas. Detta på grund av klimatförändringarnas effekter som t ex. extremare väder som torka, skyfall och stormar, vilket i sin tur också påverkar bl.a. vattentillgång och livsmedelsproduktion, men också stabilitet och säkerhet samt migrationsflöden. Arbeten som syftar till att reducera riskerna för, och minska konsekvenserna av, olyckor och katastrofer är också viktiga för anpassningen till ett förändrat klimat.

Sverige ska gå före i klimatfrågan som är vår tids ödesfråga. Alla länder måste ställa om till ett hållbart samhälle med låga utsläpp och hög motståndskraft mot klimatförändringarnas effekter. Det kräver ett sammanhållet globalt och nationellt klimatarbete samt att klimatarbetet, såväl utsläppsminskningar som anpassning, integreras på ett samstämmigt sätt i alla politikområden.

Sverige ska fortsatt vara en pådrivande part för genomförandet av klimatavtalet från Paris, inte minst i förhållande till utvecklingsländer. OECD-länder som Sverige har ett särskilt ansvar för att gå före genom ambitiösa utsläppsmål. Sverige ska bli ett av världens första fossilfria välfärdsländer. Sverige driver på inom EU för en ambitiös klimatpolitik samt arbetar aktivt med andra länder och aktörer för att stärka allianser och samarbeten.

Sverige bidrar substantiellt till ett flertal globala klimatfonder. Sverige bidrar även till att främja kapacitetsuppbyggnad, teknikutveckling och innovativa lösningar för minskade utsläpp och klimatanpassning inte minst i utvecklingsländer. Sverige ska också bidra till att stödja utvecklingsländernas genomförande av de nationella klimatplanerna.

Kopplingarna mellan utvecklingsstrategier och klimatplanerna bör därmed också stärkas. Det är dock viktigt att även utvecklingsländerna har åtaganden under det nya avtalet och att fler länder uppmuntras att bidra till klimatfinansiering.

Hav och marina resurser
Sammanfattat handlar det om att förebygga och avsevärt minska alla slags föroreningar i havet, i synnerhet från landbaserad verksamhet, inklusive marint skräp och tillförsel av näringsämnen, samt om att hållbart förvalta, skydda och återställa marina och kustnära ekosystem. Havsförsurningens konsekvenser ska minimeras och åtgärdas. Effektiv fångstreglering ska införas. Överfiske, olagligt, orapporterat och oreglerat fiske liksom destruktiva fiskemetoder ska stoppas.

Vetenskapligt baserade förvaltningsplaner ska genomföras i syfte att återställa fiskbestånden på kortast möjliga tid till minst de nivåer som kan ge maximal hållbar avkastning. Minst 10 procent av kust- och havsområdena ska skyddas. Fiskesubventioner som bidrar till överkapacitet, överfiske eller olagligt, orapporterat och oreglerat fiske bör avskaffas och nya sådana ska förhindras.

Utvecklingsländers och de minst utvecklade ländernas behov bör integreras i WTO-förhandlingarna om fiskesubventioner. Den ekonomiska nyttan av ett hållbart nyttjande av marina resurser bör öka för små önationer under utveckling och de minst utvecklade länderna, bl.a. genom en hållbar förvaltning av fiske, vattenbruk och turism.

Vetenskaplig kunskap, forskningskapacitet och havsteknik ska utvecklas, med hänsyn till Oceanografiska kommissionens kriterier och riktlinjer, med fokus på små önationer under utveckling och de minst utvecklade länderna. Tillträde för småskaliga icke-industriella fiskare till marina resurser och marknader ska säkerställas. Bevarandet och hållbart nyttjande av haven och havsresurserna ska stärkas, bl.a. genom att genomföra FN:s havsrättskonvention.
Havens resurser bidrar till global livsmedelstrygghet och kan bidra till en hållbar tillväxt. Detta är viktigt för många fattiga länder och människor som är beroende av kustnära fiske. Det är också av betydelse för utveckling av hållbar turism där attraktiva miljöer med friska kustvatten och korallrev är viktiga.

Tillståndet för kustvatten och haven är mycket allvarligt. Ekosystemen och därmed havets ekosystemtjänster påverkas negativt av bl.a. klimatförändringar, havsförsurning, utvinning av mineral och bottentrålning, marin nedskräpning och miljögifter. Havens motståndskraft och förmågan att uppta och bryta ner näringsämnen och gifter, reglering av klimat m.m. försämras. Många fiskebestånd minskar kraftigt och arter dör ut.

Arbete mot ohållbara fiskesubventioner och överfiske är centralt. Att utveckla och genomföra vetenskapligt baserade förvaltningsplaner i syfte att återställa fiskbestånden till minst de nivåer som kan ge maximal hållbar avkastning är nödvändigt för att säkra livsmedelsresursen i utvecklingsländer och bidra till en hållbar ekonomisk utveckling.

För att bidra till arbetet med hållbara hav behövs samarbete över landgränser och samstämmiga åtgärder mellan flera politikområden som t.ex. miljö-, jordbruks-, fiske-, närings- utbildnings- och utrikespolitik.

Ekosystem och biologisk mångfald
Sammanfattat handlar det om att bevara, återställa och hållbart använda ekosystem på land och i vattendrag och deras ekosystemtjänster, särskilt skogar, våtmarker, berg och torra områden, i enlighet med de skyldigheter som anges i internationella överenskommelser.

Hållbart brukande av alla typer av skogar ska främjas, avskogning stoppas, utarmade skogar återställas och ny- och återbeskogningen kraftigt ökas i hela världen. Ökenspridning ska bekämpas och förstörd mark och jord ska återställas. Bergsekosystemen ska bevaras.

Omedelbara åtgärder ska vidtas för att minska förstörelsen av naturliga livsmiljöer, hejda förlusten av biologisk mångfald och skydda utrotningshotade arter. En rimlig och rättvis fördelning av den nytta som uppstår vid användning av genetiska resurser ska främjas samt lämpligt tillträde till sådana resurser, i enlighet med internationella avtal.

Omedelbara åtgärder ska vidtas för att stoppa tjuvjakt på och handel med skyddade djur- och växtarter. Åtgärder ska införas för att förhindra införseln av invasiva främmande arter samt kontrollera eller utrota prioriterade arter. Ekosystemens och den biologiska mångfaldens värden ska integreras i nationella och lokala planerings- och utvecklingsprocesser, strategier för fattigdomsminskning samt räkenskaper.

Finansiella resurser för biologisk mångfald, ekosystem och hållbart brukande av skogar ska öka och utvecklingsländer ska ges lämpliga incitament att utveckla ett sådant bruk, inklusive bevarande och återbeskogning. Globalt stöd mot tjuvjakt och illegal handel med skyddade arter ska öka, bl.a. genom ökade möjligheterna till hållbar försörjning i lokalsamhällen.

Fungerande ekosystem och biologisk mångfald är grunden för de processer som förser oss med mat, vatten, energi, kläder etc. Skydd, bevarande av och hållbart nyttjande och restaurering av ekosystem och naturresurser samt bevarande av biologisk mångfald är därför nödvändigt.

De viktiga sambanden mellan ekonomisk utveckling och behovet av att skydda och bevara ekosystem, inklusive biologisk mångfald behöver tydliggöras.

Den pågående utarmningen av den biologiska mångfalden drabbar i särskilt hög grad människor som lever i fattigdom vilka ofta livnär sig på naturresurser. Många av dessa är kvinnor. Arbetet i konventionen om biologisk mångfald och de s.k. Aichimålen är väsentligt för att nå flera av de globala målen.

Hållbart brukande av skogsresurser, inklusive minskning av avskogning, är viktigt bl.a. vad gäller klimatpåverkan, hållbar energi, tryggad livsmedelsförsörjning, ekonomisk tillväxt och fattigdomsbekämpning.

Olagliga avverkningar och handel med associerade trävaror ger negativa effekter på skogar och på människorna som lever av och i dessa skogar. Utvecklingsländer har särskilda behov av tekniskt och vetenskapligt kunnande, liksom av resurser, för att utveckla, bevara och hållbart bruka skogsekosystem, inklusive återbeskogning.

Arbete med skog och hållbar utveckling kräver samstämmiga åtgärder mellan olika politikområden som närings-, jordbruks, miljö-, klimat- och utrikespolitik.

För mer om detta se regeringens hemsida på internet
https://www.regeringen.se/sveriges-regering/

Förenta nationernas mål i Agenda 2030

Mars 2019

Mål 1 är att avskaffa all form av fattigdom överallt.
- **Ingen fattigdom**

Mål 2 är att avskaffa hunger, uppnå tryggad livsmedelsförsörjning, uppnå en bättre kosthållning och främja ett hållbart jordbruk.
- **Ingen hunger**

Mål 3 är att säkerställa att alla kan leva ett hälsosamt liv och verka för alla människors välbefinnande i alla åldrar.
- **Hälsa och välbefinnande**

Mål 4 är att säkerställa en inkluderande och jämlik utbildning av god kvalitet och främja livslångt lärande för alla.
- **God utbildning för alla**

Mål 5 är att uppnå jämställdhet, och alla kvinnors och flickors egenmakt.
- **Jämställdhet**

Mål 6 är att säkerställa tillgång till och hållbar vatten- och sanitetsförvaltning för alla.
- **Rent vatten och sanitet**

Mål 7 är att säkerställa att alla har tillgång till tillförlitlig, hållbar och modern energi till en överkomlig kostnad.
- **Hållbar energi för alla**

Mål 8 är att verka för en inkluderande och långsiktigt hållbar ekonomisk tillväxt, full och produktiv sysselsättning med anständiga arbetsvillkor för alla.
- **Anständiga arbetsvillkor och ekonomisk tillväxt**

Mål 9 är att bygga upp en motståndskraftig infrastruktur, verka för en inkluderande och hållbar industrialisering och främja innovation.
- **Hållbar industri, innovationer och infrastruktur**

Mål 10 är att minska ojämlikheten inom och mellan länder.
- **Minskad ojämlikhet**

Mål 11 är att städer och bosättningar ska vara inkluderande, säkra, motståndskraftiga och hållbara.
- **Hållbara städer och samhällen**

Mål 12 är att främja hållbara konsumtions- och produktionsmönster.
- **Hållbar konsumtion och produktion**

Mål 13 är att vidta omedelbara åtgärder för att bekämpa klimatförändringarna och dess konsekvenser.
- **Bekämpa klimatförändringen**

Mål 14 är att bevara och nyttja haven och de marina resurserna på ett hållbart sätt i syfte att uppnå en hållbar utveckling.
- **Hav och marina resurser**

Mål 15 är att skydda, återställa och främja ett hållbart nyttjande av landbaserade ekosystem, hållbart bruka skogar, bekämpa ökenspridning, hejda och vrida tillbaka markförstöringen samt hejda förlusten av biologisk mångfald.
- **Ekosystem och biologisk mångfald**

Mål 16 är att främja fredliga och inkluderande samhällen för hållbar utveckling, se till att alla har tillgång till rättvisa samt bygga upp effektiva och ansvarsskyldiga och inkluderande institutioner på alla nivåer.
- **Fredliga och inkluderande samhällen**

Mål 17 är att stärka genomförandemedlen och återvitalisera det globala partnerskapet för hållbar utveckling.
- **Genomförande och globalt partnerskap**

Från https://www.sida.se/Svenska/

4 december 2020 (Det går att klicka)

- Om Sida
- Organisation
  - Styrelsen
  - Generaldirektörens stab
  - Internrevision
  - Avdelningen för ledningsstöd
  - Avdelningen för HR och kommunikation
  - Avdelningen för verksamhetsstöd
  - Avdelningen för internationella organisationer och tematiskt stöd
  - Avdelningen för partnerskap och innovation
  - Avdelningen för Europa och Latinamerika
  - Avdelningen för Asien, Mellanöstern och humanitärt bistånd
  - Avdelningen för Afrika
  - Sidas vetenskapliga råd
- Så styrs vi
  - Förordning med instruktion
  - Regleringsbrev
  - Policy och strategier
- Budget
- Lediga jobb
- Om webbplatsen
  - Sajtkarta
  - Tillgänglighet för sida.se
  - Behandling av personuppgifter

Aktuellt och press

- Nyheter
  - 2020
  - 2019
  - 2018
  - 2017
  - 2016
- På gång
  - Tidigare evenemang
- Development Talks
- Pressrum
  - Pressmeddelanden
  - Pressinbjudningar
  - Pressbilder
  - Logotyp
  - Sidas bildbank
  - Historiska biståndsbilder
- Debattartiklar

- 2020
- 2019
- 2018
- 2017
- Sida i medierna
  - 2020
  - 2019
  - 2018
  - 2017
  - 2016
  - 2015
  - 2014
  - 2013
  - 2012
- Prenumerera

Så fungerar biståndet

- Svenskt bistånd
  - Svenskt utvecklingssamarbete får högst betyg
  - Globala Målen och klimatavtalet
  - Prioriteringar i biståndet
  - Uppföljning och kontroll av biståndet
  - Bra bistånd är effektivt
  - Syftet med biståndet
  - Åsikter om bistånd
- Olika sorters bistånd
  - Långsiktigt utvecklingssamarbete
  - Humanitärt bistånd
- Finansieringsformer
  - Alternativ finansiering av utveckling
- Aktörer i biståndet
  - Civilsamhället
  - Offentlig sektor
  - Forskare och universitet
  - Näringslivet
  - Svenskt bistånd via FN
  - Svenskt bistånd via EU
  - Världsbanken
- Öppenhet och anti-korruption
  - Vårt arbete mot korruption
  - Öppenhet och transparens
- Resultat av svenskt bistånd
  - Resultat av svenskt bistånd 2019
  - Att mäta och kommunicera resultat
  - Människan i centrum
  - Resultatexempel

Teman

- Demokrati, mänskliga rättigheter och yttrandefrihet.
  - Resultatexempel
- Fredliga och inkluderande samhällen
  - Resultatexempel
- Sexuell och reproduktiv hälsa och rättigheter
  - Sida försvarar aborträtten
- Jämställdhet
  - Resultatexempel
- Utbildning
- Forskning och innovation
- Miljö och klimat
  - Resultatexempel
- Hållbara hav och vatten
- Hållbar energi
- Hälsa
  - Sidas arbete mot covid-19
  - Resultatexempel
- Vatten och sanitet
- Lantbruk och livsmedelsförsörjning
  - Resultatexempel
- Handel
- Privatsektorutveckling
- Sysselsättning
- Migration

Länder

- Afrika söder om Sahara
  - Burkina Faso
  - Centralafrikanska republiken
  - Demokratiska republiken Kongo
  - Etiopien
  - Kamerun
  - Kenya
  - Liberia
  - Mali
  - Mauretanien
  - Moçambique
  - Niger
  - Nigeria
  - Rwanda
  - Somalia
  - Sudan
  - Sydsudan
  - Tanzania
  - Tchad
  - Uganda
  - Zambia

- Zimbabwe
- Regionalt samarbete i Afrika
- Mellanöstern och Nordafrika
  - Sidas regionala arbete i Mellanöstern och Nordafrika
  - Irak
  - Jemen
  - Palestina
  - Syrien
- Asien
  - Regionalt samarbete i Asien och Oceanien
  - Afghanistan
  - Bangladesh
  - Kambodja
  - Myanmar
- Europa
  - Regionalt samarbete i Europa
  - Albanien
  - Belarus
  - Bosnien-Hercegovina
  - Georgien
  - Kosovo
  - Moldavien
  - Nordmakedonien
  - Ryssland
  - Serbien
  - Turkiet
  - Ukraina
- Latinamerika
  - Bolivia
  - Colombia
  - Guatemala
  - Kuba
  - Venezuela
- Globala utvecklingsinsatser
  - Resultatexempel

Engagera dig

- Att arbeta med bistånd
- Lediga jobb på Sida
  - Tillsatta befattningar
  - Personalstrategi
- Internationella tjänster
  - Bilaterala Biträdande Experter (BBE)
  - Junior Professional Officer (JPO)
  - Special Assistant to the Resident Coordinator (SARC)
  - Junior Professionals in Delegation (JPD)
  - UN Youth Volunteer

- Traineeprogrammet
- Sidas stipendier och praktikprogram
- Boka en föreläsning genom Sida Alumni
- Vanliga frågor om engagemang

För samarbetsparter

- Aktörsgrupper
  - Civila samhället / organisationer
  - Forskarsamhället och universitet
  - Näringslivet
  - Offentlig sektor
- Resurser för alla aktörsgrupper
  - Att samarbeta med Sida
  - Kurser och utbildning
  - Metod och verktyg
  - Mål- och resultatstyrning
  - Utlysningar
  - Upphandlingar
  - Utvärderingar
  - OECD-DAC
  - Globala målens logotyper
  - Sidas logotyp

Sidas uppdrag

Styrelsen för internationellt utvecklingssamarbete, Sida, är en statlig myndighet som arbetar på uppdrag av Sveriges riksdag och regering för att minska fattigdomen i världen. Genom vårt arbete och tillsammans med andra bidrar vi till att genomföra Sveriges politik för global utveckling.

Läs mer om oss

Kontakt

Valhallavägen 199
105 25 Stockholm
Växel: 08-698 50 00
Fax: 08-20 88 64
E-post: sida@sida.se

Ställ din fråga i vårt forum.

Kontakta oss

Snabblänkar

Pressrum
Publikationer
Kurser
Sajtkarta
Om webbplatsen och cookies
Sidas behandling av personuppgifter
Anmäl korruption
Openaid.se

Följ oss

Sven Wimnells hemsida med projekt: Samhällsplaneringens problem. Hur ska man kunna förbättra världen ?

Ska man kunna förbättra världen måste man ha bra kunkaper om världen: Hur den var, hur den är, kan bli och bör bli. Vetenskapliga forskningsrapporter om det tar flera år att göra och är vanligen inte dagsaktuella när resultaten presenteras. För förbättringar av världen behövs aktuella uppgifter, i tidningsartiklar kan man få underlag. Men de kan vara sanna eller falska, låmpliga eller olämpliga.

I projeket om samhällsplaneringens problem har under många år införts tidningsartiklar från DN, Dagens Nyheter, som är Sveriges största morgontidning och har många medarbetare över hela världen, och på ett enkelt sätt, vad man kan antaga, ger en bild av världen som kan vara till hjälp när man vill förbättra världen. Artiklarna kan ha brister men det finns ingen möjlighet att kunna kommentera alla artiklar om hur bra eller dåliga de är.

Regeringen har ingen minister för grundläggande livsåskådningar och idéer för politik, det närmaste de kommer det är Kulturministern som ska stå för demokrati och kultur och i arbetsuppgifterna har bl a religion och idrott. Kulturministern har enligt arbetsuppgifterna, verkar det, ett mycket bredare arbete än det hon visar upp. Aktörer inom politiken har svårt att hantera det som borde ingå i kulturministerns uppgifter .

När det gäller livsåskådingar o d är bland de främsta i Sverige Sven - Erik Lidman och när det gäller religion Christer Sturmark. De har artiklar i DN den 10 december 2020, som bifogas här.

" En balansakt mellan kungen och penningpåsen

DN 10 dec 2020

Moderaternas nya idéprogram genomsyras av en nostalgisk vurm för familjen och nationen. Idéhistorikern Sven-Eric Liedman synar tankarna om liberalkonservatism och finner en skvader.

Sverige har på några få år genomgått en dramatisk ideologisk förändring. Den började med att Sverigedemokraterna kom in i riksdagen 2010. Budskapet var ett och bara ett: invandringen höll på att förstöra Sverige.

Deras röstläge skruvades upp i falsett när den stora flyktingströmmen kom 2015. Snart var de inte ensamma i sin kritik. Parti efter parti talade om vikten av en stram invandringspolitik, i takt med att SD:s opinionssiffror sköt i höjden.

Både Kristdemokraterna och Moderaterna fick nya partiledare. Den fräna unga Ebba Busch övergav den lite veliga politik som Göran Hägglund fört. Hon drömde om en kristen höger i Sverige, lik den i USA.

Moderaternas Ulf Kristersson gjorde en ännu skarpare gir med sitt parti. Nu skulle det breda välfärdssystem som hans företrädare Reinfeldt försvarat bantas ordentligt. Sverige skulle också bli svenskare.

Jimmie Åkesson började drömma om ett stort högerblock.

I april 2019 tillsatte Moderaterna en grupp som skulle ta fram ett nytt idéprogram för Moderaterna. Sekreterare blev Alice Teodorescu. Hon hade redan gett liberalkonservatismen ett ansikte. Det är också liberalkonservatismen som genomsyrar det programförslag som kommittén nyligen lagt fram.

Nationalismen är påfallande. ”Svensk kultur och svensk historia förenar människor över generationerna, men är också en viktig brygga in i det svenska samhället.”

På Reinfeldts tid höll man tyst om svenskhet och nationalstat och judisk-kristen tradition. Desto viktigare har dessa stora ord nu blivit. Vi får veta att ”Sverige är format av ett kristet socialt och kulturellt arv som sträcker sig mycket långt tillbaka”. Ja, ”Sverige är en av världens äldsta nationalstater”.

Gamla tiders högermän skulle ha skrockat belåtet inför sådana meningar, Men kanske hade de blivit lite betänksamma när de läst hyllningen till ”upplysningens och förnuftets tradition”.

Å andra sidan hade de tagit till sig de stränga orden om brott och straff i förslaget och än mer åt allt det vackra som sägs om vikten av ett starkt svenskt försvar (låt vara nu inlemmat i Nato).

I god konservativ anda värnar programförslaget också om familjen. Skribenterna är visserligen inte helt omoderna utan talar om familjen ”i de olika former den kan ha i vårt samhälle idag”. Men det är i familjen som vi framför allt tar ansvar för andra människor. En trygg familj gör barnen till ”starka vuxna”.

Ändå har inte allt återgått till det gamla. Plötsligt får man veta att Moderaterna också är ”individualismens parti”. Så sa man inte i gamla Högerpartiet. I all traditionell konservatism var familjen samhällets minsta beståndsdel. Men här är det fråga om den liberala sidan i det nya liberalkonservativa partiet.

Programförslagets rubrik är ”Frihet och ansvar”.

Vad är då frihet? ”Friheten att välja” står det först. Det är vad alla de gamla allianspartierna hävdade och fortfarande hävdar. Det är med valfriheten som vårt bisarra skolsystem motiveras. Valfriheten gör människan till konsument. Hon väljer fritt i det utbud som finns till salu.

Kanske har programkommittén funnit att det också krävs något mer. Friheten har ”ett avgörande existentiellt värde”, heter det. Det öppnas en vidare rymd över oss; vi slipper ut från varuhuset. Är det inte lite Jean-Paul Sartre över orden?

Å nej, så roligt ska det inte bli. Friheten är vägen till ”nya vetenskapliga insikter, till ett växande välstånd och till kulturella landvinningar”. Förhållandet mellan den enkla valfriheten och frihetens existentiella sida förblir oklart.

Friheten tillhör individen, men individen har också ett ansvar ”för sig själv, sina nära och vårt samhälle”. Ja, individen måste också göra sig ”anställningsbar” och därmed smidigt anpassa sig till den rådande arbetsmarknaden. Arbetslinjen gäller fortfarande.

När människor flyr från krig och nöd har vi också ett ansvar. Men ansvaret gäller först och främst närområdet, i synnerhet grannländerna. Underförstått: vårt ansvar för syrier och afghaner är begränsat.

Därmed är vi inne på det hetaste området i programmet, invandringen. Invandringen ska vara ”ändamålsenlig”, heter det. Människor som söker sig hit ska vilja arbeta eller ”driva företag”.

Massinvandringen har skadat Sverige. Integrationen har under de senaste årtiondena varit usel. Denna integration är en enkelriktad process – kort sagt, de som kommer hit ska anpassa sig efter oss, inte vi efter dem. De ska bli som vi.

Uppenbarligen är detta en norm, ett påbud och inte en beskrivning av hur integration gått till i verkligheten. Kulturer tar färg av varandra. Under hela efterkrigstiden har det svenska samhället påverkats av dem som kommit hit.

Men nu ska det enligt Moderaterna bli slut på detta. Människor långt bortifrån ska anpassa sig efter den uråldriga kristna svenska kulturen. Och helst ska de inte komma hit alls.

I några meningar sammanfattas den moderata versionen av den svenska utvecklingen efter 1945.

Fram till slutet av 60-talet genomgick landet en strålande utveckling (inte ett ord om att detta var socialdemokratins stora period). Sedan stagnerade ekonomin under ett kvartssekel, staten blev för stor, vård och skola likriktades. (I själva verket hade det varit så sedan reformationen.)

Så kom räddningen på 90-talet, den alltför stora välfärdsstaten ersattes med entreprenörskap.

Arbetslinjen gällde! Men under 10-talet stannade allting åter upp, och brottsligheten blev aggressivare. (Åter en sanning med modifikation: antalet mord ökade inte.)

Och nu är det alltså dags för liberalkonservatismen.

Liberalismen är närmare bestämt nyliberalism. Men en förändring har skett sedan Bildts tid. Då följde man Milton Friedman med hundlik tillgivenhet. Friskolorna var en kopia av Friedmans förslag. ”Voucher” blev ”skolpeng” på svenska.

Nu är det den andre store nyliberalen, Friedrich Hayek, som håller i taktpinnen. Det moderna samhället är ”oöverblickbart”. Därför är det omöjligt att detaljstyra.

Hayek in i detalj!

Men miljö och klimat måste man åtminstone ta tag i. Människan och inte den övriga naturen ska vara utgångspunkten. Vi har ett ”förvaltaransvar” (väl samma ansvar som Gud gav Adam i Bibeln). Och allt måste förenas med ”ekonomisk tillväxt”.

Himmel och jord må brinna, men tillväxten den står kvar.

Jämlikheten är enbart en jämlikhet inför lagen. Inte ett ord om de skenande sociala, ekonomiska och kulturella skillnaderna i dagens Sverige. De är inte politikens problem.

Till sist är frågan oundviklig: Hur går liberalism och konservatism ihop? Man kan lugnt svara: inte alls! Å ena sidan kungen och altaret, å andra sidan den ständigt mer välfyllda penningpåsen.

Men Sverigedemokrater och Kristdemokrater slickar säkert girigt i sig den kristna och nationalistiska grädden. Ekonomin får man ta på köpet.

Sven-Eric Liedman"

" Idéhistorikern och författaren Sven-Eric Liedman är aktuell med ”Från Platon till demokratins kris” (Albert Bonniers förlag). "

"Ateism är inte en livsåskådning. Karikatyren av icke-troende skapar inga samtal, skriver Christer Sturmark

DN 10 dec 2020

Ett stort antal människor – bland andra undertecknad – menar att religion inte spelar någon betydande roll eller någon roll alls i deras liv. Men vi har fel, enligt religionshistorikern Paul Linjamaa (DN Kultur 4/12).

Religion, hävdar han, spelar i själva verket fortfarande en central roll i alla människors liv och det är till och med svårt att föreställa sig tillvaron utan den.

Vi behöver ha ett seriöst samtal om livsåskådningsfrågor i den offentliga debatten. Vår samtid präglas av en tilltagande globalisering och migration. Om vi inte förstår varandras livsåskådningar, eller ens vår egen, så kan vi inte heller förstå eller kommunicera med varandra. Det försvårar en fredlig samexistens.

Detta mål gagnas inte av den typ av resonemang som det Paul Linjamaa för där begrepp omdefinieras till oigenkännlighet och resonemang förenklas till halmgubbar (till exempel i kritiken av Björn Ulvaeus).

De flesta människor uppfattar begreppet ”religion” som någon form av tro på övernaturliga fenomen, gudar, andar, transcendenta själar, återfödelse eller liknande, vilket bekräftas av de flesta uppslagsverk.

Men det är uppenbart att vi är ett stort antal – sannolikt ett växande antal – människor, i Sverige och i världen, som inte tror på sådana fenomen. När Linjamaa påstår att religion spelar en central roll även för dem, och att det är svårt att föreställa sig en tillvaro utan religion, så beror det inte på att han i grunden ifrågasätter detta.

I stället utgår påståendet från en omdefiniering av begreppet religion till att vara i det närmaste identiskt med kultur. Man brukar kontrastera kultur mot natur; med kultur i vid bemärkelse avses all mänsklig aktivitet. Till den räknas – för att ta exempel från Linjamaas artikel – litteratur, musik och konst, men också sociala företeelser som att människor gifter sig, ger sina barn namn och begraver sina döda.

Linjamaa låtsas som om dessa ritualer alltid utövas i en religiös kontext, men faktum är att de i växande omfattning sker under helt sekulära former. Allt färre gifter sig i kyrkan eller döper sina barn. Men i Linjamaas värld spelar det ingen roll. Alla dessa mänskliga aktiviteter är enligt honom ett uttryck för religion.

Vi människor har naturligtvis en stor frihet att sätta namn på ting och företeelser. Men kommunikationen oss emellan underlättas om vi är någorlunda överens om definitionerna. Med den etablerade förståelsen av begreppet religion råder det knappast någon tvekan om att ett stort antal människor inte är religiösa, särskilt i Sverige.

Linjamaa vill emellertid omdefiniera religion på ett sätt som innebär att den omfattar precis alla. Om man omdefinierar religion så att det är detsamma som fascination och förundran inför verklighetens natur och alla kulturella uttryck, så inkluderas givetvis fler i begreppet. Men det förlorar samtidigt sin innebörd och relevans, och Linjamaa missar att berätta vilket nytt begrepp han vill använda för det som hittills har kallats religion.

Linjamaa lyfter också fram det kända fenomenet att en grupps samhörighet och identitet ibland i högre grad formas av gemensamma yttre fiender än av en inre gemenskap. Han hävdar att det här gäller ateister, som enligt honom betraktar religion som en fiende.

Däremot menar han att gudstroende människor genom sin religiositet får både identitet och samhörighet. Det är riktigt, som Linjamaa själv konstaterar, att det enda som förenar ateister är en specifik fråga, nämligen uppfattningen att Gud inte existerar. I andra frågor som rör värderingar, kultur och politik har ateister runt om i världen vitt skilda uppfattningar. Det finns därför knappast någon strävan efter en gemensam identitet.

Men samma motsättningar finns bland religiösa. Den ”identitet och samhörighet” dem emellan som Linjamaa talar om existerar inte. I själva verket råder det, som alla har noterat, starka motsättningar inte bara mellan skilda religioner utan också mellan olika inriktningar inom samma religion. De leder många gånger till krig snarare än samhörighet.

Han skriver vidare att ”oavsett om man är kristen apologet eller ateist finns det anledning att stanna upp och tänka efter exakt vad det är man egentligen diskuterar”. Han myntar begreppet ”bekännande ateist”, ett begrepp som rimligen inte betyder någonting. (Jag tror inte att astrologi fungerar, är jag då en ”bekännande a-astrolog”?)

Linjamaa gör ett kategorifel när han ställer kristendom (en livsåskådning och religion) mot ateism (en uppfattning i en enskild sakfråga).

Ateism är inte en livsåskådning. Ateism är tomt på både innehåll och värderingar. En ateist kan tro på astrologi och spöken, kan vara vänster eller höger, demokrat eller antidemokrat. Ateism är förutom uppfattningen att det inte finns någon gud en innehållslös beteckning.

För egen del bekänner jag mig till livsåskådningen sekulär humanism. Den har en specifik kunskapsteoretisk hållning som bland annat leder till uppfattningen att astrologi inte fungerar och att spöken inte finns. Den livsåskådningen har en värdegrund och människosyn som vilar på en sekulärt formulerad etik. Den har också en naturalistisk verklighetsuppfattning: uppfattningen att världen definieras och styrs av naturliga, snarare än övernaturliga, krafter. Av naturalismen följer ateism. Så därmed är jag också ateist, men det är bara en av många konsekvenser av att vara sekulär humanist.

Alla sekulära humanister är således ateister (eller agnostiker), men alla ateister (eller agnostiker) är inte sekulära humanister. Att som Paul Linjamaa betrakta ateismen som ett kulturbärande och meningsskapande begrepp är bara vilseledande.

Vi behöver tala om kultur och livsåskådningar med respekt och utan att göra karikatyrer av andras livsåskådningar. Först då kan diskussionen bli meningsfull.

Christer Sturmark
Författare, bokförläggare och vd för fackboksförlaget Fri Tanke. "

"Den ”identitet och samhörighet” religiösa emellan som Linjamaa talar om existerar inte. I själva verket råder det, som alla har noterat, starka motsättningar inte bara mellan skilda religioner utan också mellan olika inriktningar inom samma religion. De leder många gånger till krig snarare än samhörighet. "

Utrikes och inrikes
DN-artiklar
25 -30 januari 2021

Kopior av artiklar blir i den form Dagens Nyheter levererar.

Utrikes DN-artiklar om USA 25 - 30 januari 2021

25 januari 2021

Polariseringens djupa spricka går rätt igenom den kristna kyrkan

Gud berättade för pastor Jeremiah Johnson att Donald Trump skulle bli återvald som president. Det skedde i en ”profetisk dröm”, som också avslöjade att Amy Coney Barrett skulle väljas in i Högsta domstolen och att Los Angeles Dodgers skulle vinna World Series i baseboll. De två första stämde ju, så… ”Jag blev övertygad om att Donald J Trump skulle bli återvald, och började villkorslöst profetera detta”, skriver Johnson på sin hemsida.

Pastorn blev inte sannspådd. För detta ångrade han sig och bad om ursäkt. Vi ska snart återkomma till vad som hände sedan.

När USA och västvärlden de senare åren polariserats i snabb takt har samma sak hänt de kristna.

Det amerikanska opinionsinstitutet Pew mätte före valet hur amerikanernas röstande hängde ihop med deras tro och satte en ackurat rubrik: ”Stor spricka mellan vita kristna och alla andra”. I gruppen ”vita evangelikala protestanter” lockade Trump 78 procent av väljarna. Vita vanliga protestanter och vita katoliker gav honom en knapp majoritet. I alla andra grupper föredrog man Biden.

Det finns fler trender att hålla ögonen på. New York Times-kolumnisten Thomas B Edsall beskrev i våras hur framför allt vita amerikaner antingen dras mot de mer radikala, evangelikala, församlingarna – eller blir allt mindre religiösa. Den första gruppen röstar på Republikanerna, den andra på Demokraterna.

”Mitten”, alltså protestanter i mittfåran, blir allt mindre.

Sprickan går också rätt igenom många samfund och församlingar. ”Total polarisering bland kristna efter USA-valet”, skriver tidningen Dagen och beskriver hur såväl evangelikala ledare som vissa katolska präster och kommentatorer fortfarande ser Trump som legitim president.

Den 12 december i fjol hölls en så kallad Jericho March i Washington. Den bestod av kristna och judar för Trump och bevakades av Rod Dreher som själv beskriver sig som katolik och ”ortodox kristen” och som skriver för en publikation vid namn The American Conservative. Med andra ord rätt långt ifrån en religionshatande kommunist. Men till och med Dreher blev chockad av vad han såg:

En exorcist bad för att USA skulle befrias från demoner – underförstått Trumps motståndare. Den katolske ärkebiskopen (och påvekritikern) Carlo Maria Viganò deklarerade att folkmassan var ”Ljusets barns tysta armé”.

En talare i svart cowboyhatt predikade att Trump skulle låta hammaren falla över förrädarna och sa att presidenten hade ”milisen” med sig. Detta alltså bara veckor innan Kapitolium stormades av en folkmassa där deltagare bar kristna symboler, sjöng psalmer och bad böner.

Och, framför allt, konspirationsteoretikern Alex Jones fick plats på scenen med sitt budskap: Facebookchefen Mark Zuckerberg är Satans slav, världsregeringen är här och Joe Biden kommer att bli bortknuffad från makten ”på det ena sättet eller det andra”.

Det kommer att bli oerhört svårt att få USA att läka och fungera på ett vettigt sätt igen. Vanligtvis spelar kyrkor och andra religiösa samfund en oersättlig roll i sådana försoningsprocesser. Kyrkan predikar ett kärleksbudskap och i församlingen träffas människor med alla bakgrunder och politiska åsikter. Men vad gör man när sprickan går rätt igenom kyrkan själv? När den som ska erbjuda boten är så svårt sjuk att den kanske inte ens kommer upp från båren?

Hur gick det då för Jeremiah Johnson, han som profeterade att Trump skulle bli återvald och bad om ursäkt för sin felprofetia? Tidningen Dagen berättar vad som skedde:

Flera dödshot. Tusentals mejl från kristna som säger ”de mest elaka och vulgära saker” om pastorn och hans familj. Han kallas fegis, sellout och ”förrädare mot den Helige Ande”.

Han menar att många kristnas stöd för Trump har börjat likna avgudadyrkan och drar en slutsats.

”Det smärtar mig på djupet”, skriver han, ”men jag är övertygad om att delar av den profetisk-karismatiska rörelsen är mycket sjukare än jag någonsin kunde föreställa mig”.

Erik Helmerson

erik.helmerson@dn.se

25 januari 2021

Republikaner: Riksrätt inte giltigt för någon som avgått

Washington. Den andra riksrätten mot Donald Trump blir ett spektakel som president Joe Biden helst hade sluppit. Men för de flesta demokrater i kongressen är det en principsak att inte låta expresidenten komma undan ansvaret för stormningen av Kapitolium. Ändå tyder det mesta på att han gör det.

KOMMENTAR.

På måndagen bärs ett papper högtidligen över från representanthuset i Kapitoliums södra flygel till senaten i dess norra.

På papperet finns den enda åtalspunkten mot expresidenten Donald Trump, den som säger att han

uppviglade den folkhop som bröt sig in i kongressbyggnaden den 6 januari – och att han därmed utgör ”ett hot mot nationens säkerhet, mot demokratin och mot konstitutionen”.

Måndagens överlämnande av ett dokument är bara en formalitet, eftersom själva rättegången i senaten har skjutits upp till den 9 februari.

Grundförutsättningen är att Trump bara kan fällas om minst två tredjedelar av senatorerna röstar för det. Demokraterna, med 50 senatorer, behöver alltså övertala 17 republikanska avhoppare.

Skulle detta lyckas blir det en andra omröstning som stänger av Trump från alla framtida federala ämbeten, inklusive presidentskapet.

Men det är en brant uppförsbacke för Demokraterna.

En handfull republikaner anses luta åt att fälla Trump. Det är bland andra förre presidentkandidaten Mitt Romney – den ende som ville fälla expresidenten i hans förra riksrättsrättegång – och en grupp moderater som Lisa Murkowski, Ben Sasse, Susan Collins och Pat Toomey.

Detta är en grupp som utmärker sig för att ha erkänt Joe Bidens seger i presidentvalet samtidigt som Trump trummade in sitt falska budskap om valfusk, och för att ha kritiserat hans beteende den 6 januari. Men inte ens de kan anses som säkra fällande röster.

Hur de röstar kommer inte nödvändigtvis att avgöras av vad de tycker om Trump, utan mer av en politisk kalkyl: är det värt att stöta sig med expresidentens tiotals miljoner anhängare för att stå upp för en princip?

Mycket anses bero på hur Mitch McConnell, senatens högst rankade republikan, bestämmer sig för att rösta.

Han har sagt att ”mobben matades med lögner”, att den ”provocerades av presidenten och andra mäktiga personer”. Men han säger att omröstningen ska ske enligt vars och ens samvete, utan att avslöja vad hans eget samvete säger honom.

Många kongressledamöter, både demokrater och republikaner, fruktade för sina liv under stormningen av Kapitolium, när den skränande mobben letade efter Mike Pence och andra namngivna politiker.

Men när några veckor har gått kan minnet av dramatiken ha börjat falna. Då kan de höga principerna ge vika för mer praktisk politik.

En stor grupp republikaner argumenterar nu för att själva rättegången är okonstitutionell och därför omedelbart bör läggas ner – eftersom man inte kan avsätta en redan avgången president. Kanske försöker de få igenom en omröstning om detta när rättegången inleds den 9 februari.

– Jag anser inte att riksrätt är giltigt för en person som har avgått. Det är omtvistat. Men om man ser till konstitutionen så är det fel, säger den republikanske senatorn Mike Rounds till Politico.

Han och andra republikaner ser uppenbarligen denna diskussion som en räddningsplanka. Genom att prata om hur konstitutionen ska tolkas hoppas de kunna undvika frågan om vilket ansvar Trump har för attacken mot den amerikanska demokratins innersta rum.

I själva verket har Demokraterna, stödda av en rad juridiska experter, bra argument för att en avgången president visst kan fällas i riksrätt. Om det inte gick – då skulle ju presidenter ha fritt fram att begå brott under de sista veckorna av sina mandatperioder.

För dem är kärnan i åtalet just att Trump aldrig ska kunna komma tillbaka som president.

Flera republikaner har också hävdat att en riksrättsrättegång riskerar att fördjupa klyftorna i det redan polariserade USA – samtidigt som Biden talar om att amerikanerna måste enas.

Det avfärdas av Nancy Pelosi, representanthusets talman, som påminner om att ”folk dog här den 6 januari”:

– Jag tycker inte det är speciellt enande att säga ”låt oss bara glömma det här och gå vidare”. Du kan inte säga till en president ”gör vad du vill under dina sista månader så får du ett gå ut ur fängelset-kort”.

En framträdande demokrat skulle helst slippa cirkusen kring riksrätten: president Joe Biden.

Rättegången kommer att bli ett avbrott för honom och hans administration, som nu försöker hantera en pandemi och en djup ekonomisk kris, samtidigt som viktiga ministrar ännu inte har godkänts av senaten.

Därför undviker Biden så långt han kan att tala om riksrätten eller ens nämna Donald Trump vid namn.

Ingmar Nevéus

25 januari 2021

Joe Bidens planer på Iranavtal oroar Israel

Jerusalem. President Joe Bidens avsikt att återansluta USA till 2015 års kärnenergiavtal med Iran vållar oro, för att inte säga ångest, i Jerusalem. Premiärminister Benjamin Netanyahu har beslutat att skicka underrättelsetjänsten Mossads chef Yosi Cohen till Washington för att vädja till Biden att skärpa kraven på Iran.

Israel hoppas kunna övertala USA att ställa en rad krav på Iran innan de ekonomiska sanktionerna mot den islamiska republiken hävs: att sluta utveckla nya ballistiska missiler och uran-centrifuger, och att dra sig ur Syrien, Jemen och Irak. Allra viktigast för Israel och Irans arabiska rivaler är att avtalet skrivs om så att det hindrar Iran att utveckla kärnvapen för all framtid och inte endast i tio år.

När Donald Trump 2018 drog USA ur stormakternas kärnenergiavtal, JCPOA, och proklamerade massiva sanktioner mot Iran prisades han av Netanyahu, som kämpat med näbbar och klor mot avtalet.

Netanyahus relationer till dåvarande presidenten Barack Obama präglades av en djup misstro, som nådde kulmen då Netanyahu reste till Washington och konfronterade Obamas politik under ett tal i kongressen.

Biden är en hängiven Israel-vän, men hans vänskap sattes på prov under tiden som Obamas vicepresident. Två ambitiösa amerikanska försök att nystarta fredsförhandlingarna kraschade efter brist på samarbete från den israeliska och den palestinska ledningen.

Vid ett av Bidens Jerusalem-besök tillkännagavs ett nytt koloniseringsprojekt på palestinsk mark just då han landade, i avsikt att genera honom. Biden, känd för sitt jämna humör, reagerade mycket häftigt.

Sedan dess har en hel del hänt på Iran-fronten. När Israel nu vädjar till USA att pressa Iran till nya eftergifter har landet två viktiga USA-allierade på sin sida, Saudiarabien och Förenade arabemiraten. Iran har gjort klart att de är redo att återgå till 2015 års avtal – vilket de bryter mot sedan drygt ett år tillbaka – men vägrar resonera om några av de eftergifter som Israel krävt.

Om USA normaliserar sina relationer till Iran så återstår det att se om Israel fortsätter sina attacker mot iranska vetenskapsmän och kärnanläggningar, och om detta i så fall kommer att komplicera Israels relationer till USA:s nya ledning.

Nathan Shachar

naranjal@gmail.com

Börsen gillar Biden – trots skattepolitiken

Börsen verkar gilla Joe Biden, trots hotet om höjda bolagsskatter och att han gav sig på oljeindustrin första dagen som USA:s president.

Fokus på covid-19-pandemin, ett stort krispaket och en mer förutsägbar ledare än företrädaren Donald Trump välkomnas.

– Man behöver inte ligga vaken på nätterna och oroa sig för att man ska vakna till nya tullar. Det blir en betydligt större förutsägbarhet i internationella spelregler, även om man inte snabbt rullar tillbaka allt som Trump har gjort, säger Elisabet Kopelman, ekonom på storbanken SEB.

Maktskiftet i Washington borde vara goda nyheter för många svenska företag.

– Global tillväxt får en skjuts av Bidens stimulanser på kort sikt. Det är positivt för utsikterna för svensk exportindustri, inte minst med vår inriktning på investeringsvaror, säger Kopelman.

Högst upp på dagordningen i Washington just nu är Bidens krispaket på 1 900 miljarder dollar – med bland annat en kontantutbetalning på 1 400 dollar per person till de flesta hushåll i USA.

TT 25 januari 2021

25 januari 2021

.

Martin Jönsson: Larry King gjorde något som nästan inga andra tv-intervjuare gör

Larry King, som dog på lördagen, påstås ha gjort uppemot 60 000 intervjuer. Många av dem kan användas som skolexempel – trots att han själv aldrig var utbildad som journalist.

King, som nådde ikonstatus med sin show Larry King Live på CNN under 25 år, beskrev alltid sig själv som en enkel kille från Brooklyn. Han halkade in i yrket med en radioshow på en restaurang i Miami där han helt enkelt intervjuade vem som helst som råkade komma in i lokalen. Under drygt 65 år i yrket fortsatte han med det: att intervjua alla, verkligen alla.

Frånsett hängslena och hans enorma glasögon hade Larry King ett yrkesknep och en unik egenskap. Den sistnämnda var att lyssna, det förstnämnda att inte förbereda sig. Det hade gjort honom fullständigt omöjlig i dagens intervjushow-format. I ett söndermallat programformat som, säg ”Skavlan”, är gästerna fullständigt sönderresearchade, varje fråga uppgjord, varje svar välrepeterat, varje ”spontan” ögonbrynshöjning noga intränat.

Larry King var inte sådan. Hans käpphäst var att han inte skulle veta mer än publiken. Därför gjorde han inte minutiösa förberedelser, snarare kunde han vara påfallande okunnig även om berömda gäster. I stället ställde han raka, konkreta frågor – helst bara en enstaka mening, aldrig mer än ett par. ”Vad, var, vem, när och varför – det räcker för mig”. Men – och detta framstår i dag som smått unikt – han lyssnade oerhört noga på svaren. Han drev sällan eller aldrig en linje i sina intervjuer och avskydde dem som gjorde sig till uttolkare av sina intervjupersoner: i stället reagerade

han på vad de faktiskt sade, med blixtsnabba och relevanta följdfrågor.

Det gjorde att hans intervjuer nästan alltid blev intressanta, vem som än satt på andra sidan. Han visste inte ens själv var de skulle landa, eller vilka frågor han skulle ställa senare i intervjun. Han jobbade på instinkt – och det höll spänningen vid liv.

Utan Larry King Live, som sändes under 25 år, hade Ted Turners nyhetskanal CNN aldrig fått samma genomslag. Han avskydde vad efterträdaren Piers Morgan gjorde med programformatet – och sade det ofta och gärna direkt till honom. Lika mycket avskydde han det alltmer politiserade – och pr-styrda – formatet på många intervjuprogram i tv.

Många av hans intervjuer har blivit smått ikoniska: Frank Sinatra, Michail Gorbatjov, Vladimir Putin, Muhammad Ali och många andra. Men man kan lyssna på nästan vilket avsnitt som helst av framför allt hans tidiga radioshower och fastna direkt. Larry King var genuint nyfiken på den han pratade med. Det höll som yrkeshemlighet i mer än sex decennier. Många kan lära av hans exempel.

Martin Jönsson

martin.jonsson@dn.se

26 januari 2021

Martin Gelin: Bidens rivstart står i skarp kontrast till Obamas första tid som president

Pandemin och krisen för amerikansk demokrati har skapat ett politiskt klimat där drastiska åtgärder inte bara accepteras, utan förväntas. I ryggen har president Joe Biden även en välorganiserad progressiv rörelse som ställer hårda krav på en ambitiös politisk agenda.

NEW YORK. Under Joe Bidens första vecka som president har det haglat nya besked om drastiska åtgärder och progressiva reformer. Redan första dagen på jobbet skrev han under 17 presidentordrar. Mycket handlade om att upphäva Donald Trumps reformer, inte minst i klimatpolitiken, där USA nu åter träder in i Parisavtalet, stoppar oljeledningen Keystone XL och omedelbart inför ett hundratal nya miljöregleringar. Biden stoppade även Trumps gränsmur mot Mexiko, inreseförbudet från länder med stor muslimsk befolkning och en rad kontroversiella invandringslagar.

Biden har framför allt gjort det klart att han tänker lansera en ambitiös inrikespolitisk agenda. Han vill genomföra ytterligare två ordentliga krispaket, med kraftigt utökat stöd för arbetslösa och stora bidrag till delstater och städer för att hålla i gång infrastruktur och lokal ekonomi.

Hans storskaliga agenda står i bjärt kontrast till exempelvis Barack Obamas första månader som president. Då tycktes Obama mestadels lyssna till veteraner från partiets mittfåra och Wall Street, i ett försök att tämja oron över att han stod för långt till vänster.

I många år försökte Obama kompromissa och samarbeta med Republikanerna, men fick inte mycket för det. Hans invandringspolitiska strategi var ett tydligt exempel, där han slog historiskt rekord i utvisningar av papperslösa i hopp om att få trovärdighet bland konservativa. Ändå var det knappt några republikaner som röstade för hans invandringsreformer.

Joe Biden verkar mån om att undvika dessa taktiska misstag. Hans administration tycks ha gjort kalkylen att den mest riskabla politiska strategin just nu är försiktighet.

Biden tar över ett trasigt land under en fruktansvärd pandemi och en djup kris för USA:s demokrati. Omständigheterna har vidgat fönstret för det politiskt acceptabla så att drastiska åtgärder inte bara accepteras, utan förväntas av honom.

Barack Obamas stimulanspaket efter finanskrisen fick kritik för att hjälpa Wall Street, men inte Main street. Biden har hittills priorite- rat de mest utsatta familjerna. I veckan förbjöd han alla vräkningar i USA så länge pandemin pågår och införde även en paus för studielån, så att studenter med studieskulder kan vänta med att betala dem till åtminstone september. Biden lovar även nya bidrag och skatteavdrag till barnfamiljer och försöker få igenom ett akut stöd till de 29 miljoner amerikaner som lider brist på mat.

Det mesta av detta kan göras utan några röster från republikanerna i senaten.

En viktig förklaring till Bidens reformplaner är att han, till skillnad från Barack Obama 2009, tillträder med en energisk progressiv rörelse i ryggen.

Under Trumps tid som president mobiliserades ett landsomfattande nätverk av progressiva aktivister. Allt från feminister, antirasister och unga klimataktivister till ex-republikaner i Söderns villaförorter har nu mobiliserats för att sätta press på såväl Biden som Demokraterna i kongressen.

Till skillnad från Obama kan Biden inte räkna med någon smekmånad från progressiva intressegrupper, utan möter redan hårda krav från den väljarkoalition som tog honom till Vita huset.

Det kan innebära att Biden regerar som en omvänd version av Barack Obama, som valdes till president med ett klart mandat för förändring, men mestadels genomförde försiktig mittenpolitik.

Biden står redan stadigt förankrad i partiets mittfåra, men har faktiskt möjlighet att genomföra de mest drastiska progressiva reformerna i USA sedan 1960-talet.

Den amerikanska journalisten Anand Giridharadas har skrivit att Bidens främsta politiska tillgång är att allt han rör vid förvandlas till måttfull, småtråkig mittenpolitik. De flesta amerikaner är så övertygade om att Biden är en mittendemokrat från Washingtons etablissemang att han kan anamma relativt äventyrliga idéer och omedelbart få det att framstå som Washingtons nya konsensus.

Ett tydligt skifte verkar redan ha ägt rum i Demokraternas syn på ekonomiska frågor. Som rådgivare har Biden haft så väl luttrade veteraner som Larry Summers och vänsterekonomer som Stephanie Kelton, som i den omtalade boken ”Underskottsmyten” hävdar att oron för statsskulder som präglat tidigare regeringar varit missriktad och att regeringar bör spendera sig ur kriser.

Det signalerar en klar brytning med de ekonomiska idéer som dominerat i Washington sedan 1970-talet, där kriser generellt har följts av åtstramningar och nedskärningar.

Men kan inte Bidens storskaliga reformer leda till en stark motreaktion från höger? Biden verkar ha gjort den förmodligen korrekta analysen att det kommer att ske oavsett vad han gör.

När Obama var president genomförde han en sjukvårdsreform som utformats av konservativa tankesmedjan Heritage och Mitt Romney, men det

hindrade inte miljontals republikaner från att kalla reformen ”marxism” och ett hot mot nationen.

Mycket av det Biden förespråkar är inga vänsteridéer. Förslagen om storskaliga infrastruktursatsningar har tidigare haft visst stöd av republikaner på delstatsnivå och av Donald Trump. Det lär även bli svårt för Republikanerna att trovärdigt kritisera statligt slöseri när de under senaste året godkänt fyratusen miljarder dollar i stimulansåtgärder.

Demokraterna verkar även arbeta utifrån premissen att de bara har två år på sig. Efter Obamas valseger 2008 hade många demokrater en naiv övertygelse om att partiet nu skulle regera för all framtid.

I dag vet partiet däremot att de kanske bara kan behålla majoriteten i kongressen till mellanårsvalet 2022. Det ska mycket till för att Demokraterna ska bryta det historiska mönster där den sittande presidentens parti förlorar platser.

Det förklarar varför Demokraterna ser de kommande månaderna som ett unikt tillfälle att genomföra reformer de drömt om i många decennier.

Martin Gelin

27 januari 2021

President Joe Biden måste stå kvar vid Taiwans sida

Det kom en hel säck med avskedspresenter från Trumpadministrationen till kommunist-diktaturen i Peking. Den avgående utrikes-ministern Mike Pompeo kallade förföljelsen av muslimska uigurer i Xinjiang för ”folkmord”. Alla amerikanska licenser för att sälja komponenter till telekomjätten Huawei drogs in. Och de över 40 år gamla restriktionerna för bilaterala kontakter mellan USA och Taiwan upphävdes.

I helgen svarade Kina med att skicka ett moln av strids- och bombplan genom Taiwans flygövervakningszon. Sådana kränkningar sker regelbundet, men detta var den mest burdusa styrkedemonstrationen på länge.

Den nye presidenten Joe Biden har därmed ett dilemma. Han hade säkert velat lägga upp sin Kinastrategi själv. Nu kan han knappast backa från Trumps och Pompeos sista beslut utan att se ut som en mjukis gentemot Peking. I stället måste han mana den kinesiske ledaren Xi Jinping att hålla tassarna borta från Taiwan.

För frågan om Taiwan är känslig på flera sätt. Sedan 1949, när nationalisterna förlorat det kinesiska inbördeskriget och flytt till Taiwan, har ön i praktiken varit självständig. Kina

insisterar på att den är en ”utbrytarprovins” som snarast möjligt ska införlivas med fastlandet. Försök att utropa en suverän stat skulle utgöra skäl för militär intervention.

Men dessutom är Taiwan en blomstrande demokrati, och därmed en ständig påminnelse om att diktatur inte alls är det allena saliggörande styrelseskicket för kineser. Detta faktum är vad Peking avskyr mest.

Taiwan är utestängt från FN och de flesta internationella forum. USA har också formellt hållit sig till principen ”ett Kina” sedan 70-talet, men ändå garanterat Taiwans säkerhet och sålt vapen dit.

Kinas ekonomiska frammarsch har följts av en kraftig militär upprustning, som fundamentalt har ändrat balansen i Östasien. För Trump var dock både Taiwan och mänskliga rättigheter bara brickor i ett spel som gick ut på att minska det amerikanska handelsunderskottet mot Kina.

Joe Biden måste ha högre ambitioner. Han har själv tidigare kallat det som pågår i Xinjiang för folkmord, och signalerat en tuff attityd mot Kina. Det betyder att fortsätta försvara demokratier som Taiwan och brännmärka Pekingregimens växande förtryck i till exempel Hongkong. För att understryka kraften bakom orden är befintliga militära allianser, som med Japan och Sydkorea, av nöden.

Logiken talar för att Taiwan en dag blir självständigt, och USA får inte vika från landets sida. Kina är en ekonomisk gigant som kommer att behövas i kampen mot klimatförändringarna. Men som politisk modell är kommunismen den sämsta möjliga.

Gunnar Jonsson. gunnar.jonsson@dn.se

Trumps ”pressis” vill bli guvernör

USA. Sarah Huckabee Sanders, som länge var talesperson för USA:s dåvarande president Donald Trump, ställer upp i guvernörsvalet i sin hemdelstat Arkansas. Och hon gör det med en trumpsk retorik.

– När den radikala vänstern nu kontrollerar Washington är er guvernör ert sista försvar. Som guvernör kommer jag att försvara er rätt att stå fria från socialism och tyranni, säger Huckabee Sanders i en första kampanj video.

TT-AFP 27 januari 2021

Biden stoppar nya oljerättigheter

USA. Joe Biden har skrivit under flera presidentordrar om klimat- och miljöfrågor. Han beordrar att nya olje- och gasutvinnings-rättigheter på federala landområden stoppas. Han minskar också bidrag till bolag som bedriver handel med fossila bränslen.

Besluten visar att president Biden tänker förändra USA:s politik i miljö- och klimatfrågor och gå emot flera beslut Donald Trump drev igenom.

– Jag anser att vi har väntat alldeles för länge med att hantera klimatkrisen, säger Biden.

TT-AFP-Reuters 28 januari 2021

28 januari 2021

Sanna Torén Björling: Nu ökar pressen på Biden att stärka pressfriheten efter Trumps angrepp

Donald Trumps angrepp på medierna fick konsekvenser för pressfriheten i USA. Om Joe Biden ska kunna återupprätta mediernas ställning kommer det att krävas mer än ord.

Som vattnet urholkar stenen hade Trumps hot, förolämpningar och nedsättande epitet på medierna effekt. Bara under protesterna 2020 rapporterades 856 fall av olika typer av fysiska angrepp mot journalister i USA, det stora flertalet oprovocerade, enligt US press freedom tracker.

Många journalister som har bevakat Trump och hans sympatisörer kan vittna om en hotfull stämning, undertecknad inkluderad.

Det år Trump valdes, 2016, sjönk amerikanernas förtroende för journalister till rekordlåga 32 procent, enligt Gallup som följt frågan sedan 1972. Siffran har sedan dess segat sig uppåt, men ligger alltjämt lågt, på omkring 40 procent. Republikaner är avsevärt mer

negativa till journalister än demokrater, något som överensstämmer med trenderna i andra länder, också i Sverige: misstroendet mot medier är större hos de som står politiskt långt till höger.

I USA har det ibland vuxit till ett våldsamt hat. Vid skjutningen på Capital Gazettes redaktion i Annapolis 2018 avled fem människor.

Men också Trumpadministrationen sträckte sig bortom prat och inställda pressträffar. Genom att till exempel byta ut chefen för US global media agency har kanaler som Voice of America och Radio free Europe politiserats, med följd att dess journalister slagit larm om strypt journalistisk frihet.

Trumpadministrationen fick också kraftig kritik för att inte försvara amerikanska journalister utomlands, i synnerhet i samband med mordet på journalisten Jamal Khasoggi. Trumps inställning till medier bidrog till att andra länder fått ökat spelrum för repression. Förra året fängslades 387 journalister i världen, ett rekordhögt antal.

Den nyinstallerade presidenten Joe Biden har slagit fast att han värnar pressfriheten och respekterar journalister. Vita husets dagliga pressträffar, som Trump tog bort, återinfördes dag ett.

Men det krävs mer än ord för att läka skadorna. Organisationer som Reportrar utan gränser, Committee to protect journalists (CPJ) och Internationella Pen-klubben följer utvecklingen och har serverat Biden några förslag.

CPJ rekommenderar Biden att hålla ett brandtal för de fria medierna och snabbt inrätta ett

särskilt diplomatiskt sändebud för global pressfrihet.

På hemmaplan finns flera sätt för administrationen att stötta den fria journalistiken – med ekonomiska stöd, till exempel, men tydligast genom att leva som den lär. Den kan vara öppen, transparent och tillgänglig, respektera visselblåsare och källskydd.

Trump bär inte ensam skulden för mediernas situation. Han har haft draghjälp av ett splittrat, digitalt medielandskap där känslor och konflikt premieras.

Människors förtroende är också i regel större för lokala medier än för nationella, och lokaljournalistikens kris har lett till att många platser saknar medier med rimliga resurser. Trenden har pågått länge men har accelererat. Till det läggs en kris signerad pandemin, som lett till att tiotusentals journalister förlorat sina jobb.

Man kan påminna om all den utmärkta journalistik som producerats under Trumps år: sällan har mediernas uppdrag känts så tydligt och så viktigt. Tidningar som The New York Times och The Washington Post har också kraftigt ökat antalet prenumeranter under Trumps tid.

Och en sak kan man ge honom – Trump var mer tillgänglig än de flesta presidenter. Inte minst Barack Obama kritiserades för att vara sluten. Under hans styre efterforskades källor systematiskt. Sex offentliganställda tjänstemän och två konsulter (en av dem Edward Snowden) åtalades för att ha brutit mot spionerilagstiftningen genom att ha läckt till medierna. Det totala antalet liknande åtal under

samtliga tidigare presidenter var tre. Under Obamas tid tvingades journalister att vittna i domstol, och mejl och telefonloggar togs i beslag.

Då var Joe Biden vicepresident.

Kanske är läget helt annorlunda nu, efter de turbulenta år som gått, men om Bidens ord om fri journalistik och respekt för medierna också följs av handling vet vi inte riktigt än.

Sanna Torén Björling

29 januari 2021

15

miljoner kronor – så mycket har fotografiet på en vantklädd Bernie Sanders dragit in till välgörenhet. Bilden på den amerikanske senatorn, där han i vantar och parkas sitter vid Joe Bidens presidentinstallation, blev snabbt en internetsuccé. Nu har fotot på den 79-årige senatorn tryckts upp på en mängd t-tröjor och andra prylar, som sålts till förmån för välgörenhet i hans hemdelstat Vermont

29 januari 2021

Martin Gelin: President

Bidens nära relation till Silicon Valleys teknikjättar osar korruption

New York. Mycket har förändrats i amerikansk politik sedan Joe Biden blev president. Men Vita husets nära relationer till Silicon Valleys teknikjättar verkar bestå. Många av de stora teknikföretagen har donerat miljontals dollar till Biden. Det verkar ge resultat i allt från tillsättningar till hans administration till lukrativa militärkontrakt för artificiell intelligens.

En imponerande fyrverkeriuppvisning avslutade Joe Bidens invigningsceremoni förra veckan.

Explosionerna tajmades med kulmen på Katy Perrys sång ”Firework” och erbjöd ett ögonblick av ren optimism under en ceremoni som annars präglats av sammanbitet allvar.

Mindre känt är att Google finansierat spektaklet. Google var ett av fyra amerikanska teknikföretag som donerade minst en miljon dollar till Biden efter presidentvalet. Även Amazon, Qualcomm och Microsoft bidrog. Det

är kutym att USA:s största företag donerar pengar till nyvalda presidenter, men det speglar också faktumet att Silicon Valley nu blivit Washingtons mest inflytelserika lobbyister.

Det gör att man kan ifrågasätta trovärdigheten i Bidens löften om radikala etiska reformer för att ta itu med den korruption som frodades under Donald Trump.

Joe Biden har gjort klart att han vill vara Trumps ideologiska motsats. Men när det gäller intima relationer med USA:s teknikjättar står Bidens administration snarare för en kontinuitet. Under såväl Barack Obamas som Trumps tid i Vita huset bjöds teknikföretagens ledare, som Tim Cook på Apple, Mark Zuckerberg på Facebook och Eric Schmidt på Google, ständigt in för luncher och privata samtal.

Dessa relationer ger dem chanser att påverka Washingtons lagstiftning eller få lukrativa federala kontrakt. I ett privat telefonsamtal som avslöjades av affärssajten CNBC i veckan säger Microsoft VD Brad Smith att donationerna till politiker innebär en chans för teknikföretagen att ”lyfta luren” och ”be om hjälp” från Washington när som helst.

I Bidens temporära administration under vinterns övergångsfas tillsattes en person från Uber, två från Amazon, en från Google och tre från Eric Schmidts nystartade företag för militär artificiell intelligens, Rebellion Defense. Bidens utrikesminister Antony Blinken har tidigare tjänat en förmögenhet på konsultföretaget Westexec Advisors, som haft Facebook, Google och Uber som kunder.

Flera viktiga poster i administrationen kan också tillsättas med veteraner från Silicon Valley.

Biden sägs, enligt Politico, ha planer på att nominera Renata Hesse för att leda reformerna av monopollagstiftning, trots att Hesse tidigare jobbat med att stoppa den sortens regleringar på uppdrag av Google.

– Att tillsätta folk från teknikjättarna till ledarskapsroller för konkurrenslagar vore en politisk katastrof. Vi vet hur den här svängdörren fungerar. De stora företagens ideologi formar regeringens ideologi, säger Zephyr Teachout, en jurist som förespråkar nya konkurrenslagar, till The Intercept.

Teknikföretagens främsta argument mot regleringar och nya monopollagar är att alla försök att tämja Silicon Valleys världsherravälde innebär att USA försvagas i slaget med Kina om teknisk innovation. Den strategin speglas inte minst i Eric Schmidts försök att integrera Google och nystartade Rebellion Defense i den amerikanska försvarsindustrin. Schmidt har sedan en tid tillbaka en ledarroll i en ny federal utredningsgrupp för AI, det hemlighetsfulla National Security Commission on Artificial Intelligence.

Schmidt stod mycket nära Obamas administration, men behöll goda relationer med Vita huset även under Trump. Schmidts företag belönades bland annat med ett kontrakt med försvarshögkvarteret Pentagon värt 17 miljoner dollar, för att utveckla artificiell intelligens för militärens drönare. Teknikföretagens ledare verkar ha ambitionen att sudda ut gränsen mellan privata företag och amerikansk

militärindustri, så till den grad att alla försök att reglera dem kan viftas bort som opatriotiska.

Schmidt och teknikjättarnas lobbyister beskriver allt oftare Silicon Valleys innovationsförmåga som en strategisk kraft i amerikansk säkerhetspolitik. Mycket tyder på att Bidens administration redan delar den uppfattningen. ”Teknik förblir kärnan i kampen mellan USA och Kina”, sade Vita husets talesperson Jen Psaki i en presskonferens om utrikespolitik i veckan.

Teknikföretagen vet i sin tur att nya regleringar i Washington är det enda som kan tämja deras globala expansion. Försök att förändra teknikföretagen genom exempelvis bojkotter på användarnivå har fått marginella resultat. Wall Street verkar ha gjort bedömningen att risken för omfattande regleringar av teknikföretagen är i princip obefintliga. Efter Bidens valseger steg aktiekurserna för Facebook, Amazon, Apple och Google kraftigt.

Åtminstone fem rättsfall som rör konkurrenslagar väntar under året för Facebook, Amazon och Google.

Martin Gelin

29 januari 2021

Risk att QAnon-anhängarna radikaliseras efter Bidens tillträde

Anhängare till högerextrema konspirationsteorin QAnon var först drivande i attacken mot Kapitolium, för att sedan chockas när Joe Biden svors in som president.

Experterna befarar att rörelsen, i stället för att dö ut, framöver kommer att radikaliseras. Kanske finns svaret på dess dragningskraft i spelens värld?

Dagarna före 20 januari, då Joe Biden skulle sväras in som USA:s president, var förväntningarna skyhöga bland anhängare till den högerextrema konspirationsteorin QAnon.

Enligt följare av QAnon utkämpar Donald Trump i hemlighet ett världskrig mot en satanistisk pedofilring. Installationsdagen sågs nu som deadline för när apokalypsen, i deras värld kallad ”stormen”, skulle äga rum, med Trump som segrare.

”Vilken vacker svart himmel”, skrev QAnon-influeraren Dave Hayes på det sociala nätverket Gab den 20 januari i ett inlägg som snabbt fick över 10 000-gillamarkeringar.

Men ”stormen” kom så klart inte den 20 - januari. I stället reste Trump hem till Florida medan Joe Biden svors in som USA:s president och tog över Vita huset. Att den demokratiska processen fortgick som planerat var en överraskning och en rejäl besvikelse för QAnons följare.

– Den omedelbara reaktionen i samband med installationen var chock, ilska och bestörtning. Även några av de mest framträdande influerarna i rörelsen uttryckte tvivel gentemot dess tankevärld, säger Shayan Sardarizadeh, journalist på BBC som granskar desinformation.

Det fanns anhängare som påverkades psykiskt. I en video som den senaste veckan fått stor spridning online syns en uppenbart förkrossad kvinna vädja till Donald Trump om hjälp.

”President Trump. Snälla, jag hoppas att du har en plan. Gud, snälla, rädda oss. Rädda oss från djävulen”, säger den gråtande kvinnan.

Det var ett hårt nederlag för QAnon-anhängarna, kort efter att det blev uppenbart för alla hur farlig konspirationsteorin är.

○ ○ ○

QAnon har figurerat som konspirationsteori sedan 2017, och fick under fjolåret ett stort uppsving. Framför allt i USA, men även i delar av Europa.

Idéerna är totalt vettlösa men konspirationsrörelsen har nått gatorna och bedömts utgöra en potentiell inspirationskälla till våld och terror i verkliga livet.

Faran blev uppenbar för alla och envar i samband med attacken mot den amerikanska

kongressen, där flera QAnon-anhängare var pådrivande. QAnon-symboler syntes på både klädesplagg och banderoller i samband med attacken.

I QAnon-sfären försökte dock vissa i efterhand distansera rörelsen från attacken, berättar Shayan Sardarizadeh.

– Många låtsades som att de aldrig hört talas om välkända karaktärer, så som ”QAnon-schamanen”. Man visste att uppploppet skulle följas av krafttag från sociala medier-bolagen, vilket skulle göra det svårare för dem att rekrytera nya följare, säger Shayan Sardarizadeh.

QAnon-experten Annie Kelly, forskare vid universitetet East Anglia i Norwich, påpekar även att många anhängare till rörelsen anslutit sig just för att de lyssnat till Donald Trump, som hejade på mobben som attackerade Kapitolium.

– Han radikaliserade många av sina supportrar efter valet 2020 genom sina påståenden om valfusk. Det uppmuntrade dem att engagera sig i konspirationsteorier i sociala medier, och ledde dem till QAnon-sfären, som är mycket framgångsrik i att sprida ”förklaringar” till pågående händelser, säger Annie Kelly.

Försöket att stoppa den demokratiska processen misslyckades, men att Joe Biden installerades som president var långtifrån det första för QAnon-anhängare.

Påståenden som spridits av rörelsens profet, den anonyma internetanvändaren ”Q”, har genom åren gång på gång visat sig vara falska. Svaret bland rörelsens influerare har då varit att

alla felaktiga förutsägelser i sig är en del av planen.

Det är en anpassningsbarhet som hjälpt konspirationen att överleva.

○ ○ ○

QAnon är i dagsläget en till stor del ledarlös rörelse. Användaren ”Q” själv har bara publicerat fyra inlägg sedan USA:s presidentval i november 2020, det senaste den 8 december.

Ron Watkins, tidigare administratör för nätforumen 8kun och 8chan där ”Q” publicerat sina anonyma inlägg, har uppmanat följarna att ”gå tillbaka till sina liv”. Watkins, vars pappa Jim äger och driver 8kun, misstänkts av flera bedömare vara eller samarbeta nära ”Q”, som påstått sig vara en högt uppsatt militärkälla och är roten till konspirationsteorin.

Men är ”Q”:s tystnad och Trumps förlorade makt tillräckligt för att rörelsen ska tyna bort? Varken Annie Kelly eller Shayan Sardarizadeh tror det.

– Jag tror att QAnon-rörelsen går mot en period av fragmentisering. De mindre involverade anhängarna kommer troligen att fortsätta tro att valet var ”stulet”, men inte nödvändigtvis ansluta sig till hela konspirationsteorin, säger Annie Kelly.

Shayan Sardarizadeh säger att det verkar som anhängarna omgrupperat och återfallit i leden, efter en kort tid av besvikelse.

– Jag förväntar mig inte att människor som investerat så pass mycket av sina liv och sin tid tar farväl över en natt, säger Sardarizadeh och fortsätter:

– Säkerligen skulle en aktiv ”Q”, som postar inlägg som tidigare, har varit ännu bättre för följarna – men rörelsen har en enorm publik och en stor bredd av influerare som anhängarna lyssnar på. Och de kan alltid gå igenom de 4 953 drops som redan finns, och koppla dem till pågående händelser, utan att känna ett behov av att få nya, säger Shayan Sardarizadeh.

I QAnon-sfären har man också snabbt släppt den 20 januari som en deadline, och i stället skapat en ny: den 4 mars 2021. Följarna tror då att Donald Trump kommer att sväras in som president på nytt. Idén är delvis inspirerad av den extrema sovereign citizen-rörelsen, och dess tro på det moderna USA som en i det dolda ockuperad, olaglig nation.

Datumet den 4 mars kommer sig av att det var det ursprungliga datumet en ny president svors in i USA, ett datum som ändrades i och med USA:s konstitutions 20:e tillägg.

Exakt hur detta skulle gå till finns det i sin tur olika förklaringsmodeller för. Ett blogginlägg som fått över 100 000 reaktioner, kommentarer och delningar bara på Facebook gör till exempel gällande att USA egentligen avskaffades 1871, och att Trump den 4 mars kommer att återställa det tidigare USA.

Så formas en ny del i konspirationsrörelsen, som blivit självförsörjande även utan nya profetior från ”Q”.

En förklaring till styrkan kan hittas i spelens värld.

○ ○ ○

Speldesignern Reed Berkowitz har kommit med en av de just nu mer omtalade teorierna kring QAnon, och dess dragningskraft.

I en essä på nätplattformen Medium skriver Reed Berkowitz att QAnon är i det närmaste identiskt med så kallade *alternate reality games* (ARG), spel där deltagarna på olika sätt ska samarbeta för att hitta ledtrådar och lösa olika typer av problem.

Det är spel som pågår både virtuellt och i verkliga livet, där spelare exempelvis på reklamtavlor eller flygblad kan hitta ledtrådar (”rabbit holes”) som tar dem vidare. Tidigare välkända exempel är exempelvis ”I love bees” och ”The beast”, som skapades som en del av marknadsföringen för spelet ”Halo 2” respektive spelfilmen ”AI – Artificiell intelligens” (2001).

QAnon har sedan starten byggt på samma teknik men spegelvänd, menar Berkowitz. Anhängarna har intalats att tro att de med hjälp av ledtrådar från ”Q” gemensamt ska komma fram till svaret på hur världsordningen ser ut, för att sedan lösa ”problemet” i grupp.

– Utifrån kan det vara svårt att se, men vi som skapar den här typen av spel förstår att man stulit den här tekniken. Skillnaden är att man försöker leda människor in i villfarelsen att det här är på riktigt, säger Reed Berkowitz till DN.

– Det är väldigt upprörande. Speldesigner arbetar hårt för att se till att deras spel inte leder till våld och skador. Men nu har man bestämt sig för att försöka skapa kaos och sprida så mycket desinformation som man bara kan.

Enligt Reed Berkowitz är apofeni, tendensen att hitta mönster och samband där dessa inte finns, alltid någonting den som utvecklar den här typen av verklighetsbaserade spel bör vara medveten om och någonting som ofta orsakar problem. Skälet till det är att färdiga spel har tydliga lösningar. Då är apofeni en distraktion. QAnon-rörelsen har däremot, enligt Berkowitz, inga lösningar. I stället är syftet att sprida propaganda, och där fyller apofenin en poäng.

”Kanske är ’guidad apofeni’ ett bättre ord. Guidad eftersom marionettmästarna är direkt involverade i att antyda vilka slutsatser man bör komma fram till. Slutsatserna är förutsedda från början. De gör att spelaren konstant tappar bort sig genom att peka på irrelevanta, slumpmässiga skeenden och använda dessa för att skapa en mening som passar Q:s propagandabudskap”, skriver Berkowitz på Medium.

– Man hoppas att det skulle vara ögonblicket då människor förstod att de blivit lurade, men direkt pågår försök att leda dem i en annan riktning. Jag tror att QAnon kan fortsätta i flera olika riktningar, men tekniken man använt är så pass effektiv att den kommer att finnas kvar. Det är som slutet på en skräckfilm när man förstår att faran fortfarande finns kvar, säger Reed Berkowitz.

○ ○ ○

Ett viktigt skäl till QAnons stora spridning det senaste året har varit att budskapen fått spridning i de sociala medier där flest människor befinner sig, som Facebook, Instagram och Youtube.

Följarna har bland annat tagit sig in i föräldragrupper på Facebook, under den till synes oskyldiga hashtaggen *savethechildren*. Både mammabloggare och träningsinfluerare har spridit dess budskap.

Efter attacken mot Kapitolium skedde förvisso en stor rensning av QAnon-relaterat material, bland annat på Twitter som stängde ned 70 000 konton. Men att det skulle få stopp på konspirationsrörelsen tror inte Annie Kelly.

– Samtalen kring QAnon som jag följt efter installationen sker framför allt på appar som Gab och Telegram. Men även om sociala mediers nedstängningar varit mer effektiva den här gången så kan man hitta pågående diskussioner även på Twitter, Facebook och Youtube. Om sociala medier-sajterna menar allvar med att stoppa konspirationsteorin så måste de aktivt rensa, i stället för att stänga ned ett stort antal konton vid ett och samma tillfälle, säger Annie Kelly.

Både hon och Shayan Sardarizadeh befarar att det finns QAnon-anhängare som kommer att radikaliseras ytterligare, och att hotet om våld blir större. Det kan också drivas på av att samtalet stängs ute från de stora plattformarna, menar Sardarizadeh.

– För det första innebär det faktum att QAnon-anhängare hänvisats till mindre plattformar, som Telegram och Gab, att de mer sannolikt kommer att interagera med extremhögern, extremister och miliser som är aktiva på dessa tjänster, säger Shayan Sardarizadeh och fortsätter:

– För det andra så kan chocken och ilskan över Bidens presidentskap pusha vissa anhängare över en gräns, få dem att ta händelserna i egna

händer och bli utåtagerande. Vi bör aldrig glömma att massgripanden och avrättning av ”satanistiska pedofiler” är en av kärnorna i den här tankevärlden.

Hugo Lindkvist

hugo.lindkvist@dn.se

29 januari 2021

Amanda Gorman läser dikt inför Super bowl

Den 22-åriga poeten Amanda Gorman, som med sin dikt ”The hill we climb” tog världen med storm under Joe Bidens presidentinstallation, har nu blivit inbjuden att framföra en av sina originaldikter inför årets upplaga av Super bowl, uppger CNN.

Super bowl, säsongsfinalen i den amerikanska fotbollsligan, är den överlägset största sporthändelsen i USA och förväntas locka över

100 miljoner tittare världen över. Nu står det klart att poeten Amanda Gorman blivit inbjuden att recitera en av sina originaldikter. Enligt ett uttalande av fotbollorganisationen NFL:s kommissionär Roy Goodell, som CNN tagit del av, ska dikten läsas för att hedra tre personer som är speciellt inbjudna av organisationen. Dessa tre ska på ett eller annat sätt ha exemplifierat ledarskap under pandemin.

Gorman, vars diktuppläsning närmast stal rampljuset från USA:s president Joe Biden under hans installation, har sedan dess blivit världskänd. Intresset för hennes kommande diktsamlingar sköt i höjden, och toppade redan dagen efter framträdandet Amazons boklistor.

Joakim Hulterström

joakim.hulterstrom@dn.se

30 januari 2021

Det är Amanda Gorman som är den riktiga patrioten, inte Donald Trump

Både Amanda Gorman och Joe Biden lyfter fram det sköra i den amerikanska självbilden. Hur står det till med vår egen, svenska självbild?

När Kapitolium i Washington stormades den 6 januari skapades poesi. Inte av Trumps

anhängare, utan av deras raka motsats: poeten Amanda Gorman, som suttit och kämpat med en dikt om nationell endräkt till Joe Bidens installationsceremoni. Nu lossnade det plötsligt för den 22-åriga afroamerikanska poeten. Samma natt skrev hon färdigt ”The hill we climb”. Två veckor senare, framför samma Kapitolium, kom den att bli höjdpunkten vid ett maktskifte som följdes av hela världen.

I Sverige har fokus legat på diktens okuvliga framtidstro. Demokratin är här ständigt på väg, ”levande ofullbordad”, skrev Åsa Beckman (DN 23/1). Gorman förmedlade en ”oförblommerad nationell stolthet och en benhård tro på det amerikanska folkets möjligheter”, enligt Josefin de Gregorio Holmström (SvD 21/1).

Men det mest anmärkningsvärda med Gorman är egentligen det bakåtblickande och bräckliga. För under den klargula kappan och det majestätiska diademet fanns en ung tjej som likt president Biden länge lidit av talsvårigheter och vars första politiska minne är ”samtalet”. Det när hennes ensamstående mamma inskärpte i henne redan som barn hur hon skulle agera om hon kom i kontakt med polisen. ”Samtalet” är ett vanligt fenomen bland afroamerikaner. Det är lätt att tänka sig rösterna från alla skjutna, strypta eller kvävda av polisen vädjande i bakgrunden.

Det USA som Gorman målar upp är sårigt och skamfilat. Dikten öppnar med ett hav av sorg att vada igenom. Att vara amerikan handlar om mer än ärvd stolthet, fortsätter hon, det är också att träda in i det förflutna och att laga det. Framtiden och historien går alltså in i varandra. Samma sak gäller berget i titeln. Det anspelar på den ”strålande staden på berget”, som puritanen John Winthrop predikade om 1630 och som

blivit synonymt med USA:s roll som kristendomens och sedermera demokratins ljus i världen. Men i Gormans dikt har amerikanerna fortfarande den mödosamma bergsbestigningen framför sig. Samtidigt är de redan mörbultade och slitna.

Dikten är ett strålande exempel på konstruktiv patriotism: en nationell samhörighetskänsla som sträcker sig över generationerna, både bakåt i historien och in i framtiden, men som samtidigt håller ett kritiskt vakande öga på vi:et och dess symboler. De patriotiska inslagen i Gormans dikt är alltså inte, som man lätt kan få intryck av i de svenska analyserna, ett onödigt och lite pinsamt tillägg till huvudsaken: demokratin. Tvärtom. Den majoritet vars politiska val vi måste acceptera även när det går emot vårt eget består ju oftast av våra landsmän. Och en övergripande nationell identitet gör det möjligt för oss att känna någon form av tillit och gemenskap med dem, även när de inte delar våra politiska ideal. Till exempel har forskare visat att det räcker med att påminna om enkla nationella symboler för att minska amerikaners affektiva polarisering, det vill säga benägenheten att demonisera våra politiska motståndares personlighet.

Jag har tidigare skrivit om hur vi i Sverige enligt attityddata jag undersökt är oväntat duktiga på nationell stolthet, men sämst i klassen på nationell självkritik (DN 22/6 2020). När det gäller nationella symboler som midsommar förhåller vi oss till dem som vore de den typ av popstjärnor som folk antingen älskar eller hatar. På ena sidan: de som likt SD stjärnögt konstaterar att idolen är fulländad. På andra sidan: det stora flertalet som vrider på sig i

genans och dömer ut vederbörande som töntig, men ändå lyssnar på dem i smyg.

Ungefär så var det när Mattias Karlsson och Mona Sahlin diskuterade patriotism i SVT:s valvaka under presidentvalet i november. Båda missade därmed det väsentliga: För Trump är det inte nationen som är central utan hoten mot den, som han kan piska upp rädsla för och ilska mot. Det gör honom inte till patriot. Precis som högerpopulistiska väljare i Europa utmärks han inte av en känsla av samhörighet med, kärlek till eller ens stolthet över sitt land. Faktum är att han upprepade gånger tagit avstånd från idén att USA skulle vara bättre än andra. För en man som knappast är känd för sin ödmjukhet är det anmärkningsvärt.

Patrioten är i stället Biden. Som Obama och andra demokratiska föregångare lyfter han fram plikterna till landsmännen, sanningen och världen. Men här finns också något nytt. Likt sin installationspoet lägger Biden större tonvikt vid det sköra och det trasiga i gemenskapen. Det bottnar i hans personliga förluster av en ung fru och två barn, liksom i hans katolska tro. Men också i vad som tycks vara ett genuint erkännande av den sorg som nu hemsöker många i USA. Liksom i Sverige.

Under den tysta minut Biden höll för covidoffren mitt under sitt installationstal frågade jag mig: Hur står det till med bräckligheten i vår svenska självbild? Kanske är det dags för de starka och självständiga – för Bamse och Pippi Långstrump, denna övermänniska i ett barns gestalt – att stå tillbaka. I deras ställe kunde en hungrig Kulla-Gulla, en bortföst Katitzi och en utsliten Kristina från Duvemåla träda fram i berättelsen om vilka vi varit, är och vill bli tillsammans.

Gina Gustavsson är docent i statskunskap och fristående kolumnist i Dagens Nyheter.

Gina Gustavsson

30 januari 2021

Trump ense med partiet om att återta kongressmakten

USA:s förra president Donald Trump är fast besluten att hjälpa republikanska ledamöter, åtminstone de närmaste åren.

Det säger representanthusets minoritetsledare Kevin McCarthy och förtydligar att målet är vinna tillbaka kongressens båda kammare i mellanårsvalet.

En knapp vecka efter stormningen av Kapitolium konstaterade Kevin McCarthy att president Trump bar ansvaret för de dödliga upploppen. Den slutsatsen har han dock lämnat och är numera av den uppfattningen att ansvaret ligger på ”alla i hela landet”. Som ett fortsatt försök att gjuta olja på vågorna med den tidigare statschefen åkte McCarthy till Trump i Mar-a-Lago på torsdagen. Efter mötet lät sig paret fotograferas och de offentliggjorde ett gemensamt uttalande om att i slutet av nästa år återta majoriteten i representanthuset som de förlorade 2018.

Trumps åtagande omfattar också senatsmajoriteten som Republikanerna i början av januari blev av med minsta möjliga marginal. Därmed skulle Trumps spekulationer om att starta ett eget parti vara begravda tills vidare. Flera republikaner har uttalat kritik mot Trump efter valet och upploppen i parlamentsbyggnaden, och fem senatorer med Demokraterna i frågan om hur grundlagsenlig den andra riksrätten mot Trump är.

Liz Cheney, representanthuset tredje högsta republikan, är i Trumps skottlinje efter att hon röstat med Demokraterna för den andra riksrätten och inför 2022 väntas han därför lägga all energi på utmanaren Anthony Bouchard. Sittande eller kandiderande republikaner på olika nivåer i bland annat viktiga Pennsylvania och Georgia kan också vänta sig stöd från Trumps och McCarthys nya allians om de uttrycker sin lojalitet, medan andra får räkna med kraftig motvind.

Fördelningen i kongressens kammare är 50–50 i senaten där vicepresident Kamala Harris är vågmästare respektive 221–211 i representanthuset där tre mandat är vakanta.

Samtliga stolar i underhuset står på spel den 8 november 2022 och i senaten handlar det om 34 platser varav 14 nu innehas av demokrater.

Ossi Carp

ossi.carp@dn.se

30 januari 2021

Beväpnade republikaner upplevs som ett dödligt hot i kongressen

Flera demokrater i USA:s kongress – inklusive talmannen Nancy Pelosi – varnar för att deras republikanska kollegor utgör ett fysiskt hot. Vissa republikanska ledamöter har försökt ta med vapen till Kapitolium. Bland

demokraterna har några skaffat skottsäkra västar.

Bara en dryg vecka före den andra riksrätten mot Donald Trump är demokrater och republikaner inte bara politiska motståndare.

De är fiender. I vissas ögon fiender på liv och död. Demokraten Nancy Pelosi, representanthusets talman, varnade i torsdags för vissa republikanska ledamöter.

– Fienden finns inom representanthuset, det är ett hot som många ledamöter är oroliga över, sa hon.

Bakgrunden är att flera republikaner envisas med att ta med sig skjutvapen in i kongressbyggnaden, även efter Trumpanhängarnas våldsamma attack den 6 januari.

Lauren Boebert, en nyvald kongresskvinna från Colorado, skröt kring nyår i en tv-kampanj om att hon tänkte ta med sig sin halvautomatiska pistol till representanthuset. När metalldetektorer installerades efter attacken vägrade hon gå igenom dem och stoppade vakter som ville undersöka hennes handväska.

En annan republikan, Andy Harris, fastnade i en kontroll den 21 januari med ett dolt skjutvapen, enligt Washington Post.

Kongressledamöterna bryter inte mot lagen när de bär vapen i och kring Kapitolium. Enligt ett särskilt undantag från 1967 får de ha oladdade vapen med sig, dock inte inne i senatens och representanthusets kammare.

Enligt Washington Post har vissa demokrater nu skaffat skottsäkra västar som skydd mot attacker från kollegernas sida.

Ur demokraternas synvinkel förstärks hotet av att de flesta republikaner nu – i vissa fall efter en period av tvekan – åter sluter upp bakom expresidenten Trump.

Sedan 45 av 50 republikanska senatorer röstat för att ställa in den kommande riksrättsrättegången mot Trump ses utsikterna att fälla honom som näst intill obefintliga.

Nästan inga republikaner vill stöta sig med Trumps väljare. Därför får de nu finna sig i att demokraterna ser dem som inte ett dugg bättre än den mobb som härom veckan hotade dem till livet.

I de republikanska kongressleden finns också folk som mer eller mindre öppet har gett stöd åt politiskt våld mot demokrater.

Marjorie Taylor Greene, nyvald ledamot från Georgia, är en anhängare av den högerextrema QAnonrörelsen som hävdar att ledande demokrater är satanister som dödar barn. Hon har också på Facebook uppmuntrat personer som vill mörda demokratiska politiker. Vi ett tillfälle ”gillade” hon en uppdatering som föreslog att ”ett skott i huvudet” var det enklaste sätter att bli av med Pelosi. En annan gång kommenterade hon ett förslag att ”hänga Obama och Clinton”: ”Förberedelser pågår… Vi måste ha tålamod. Detta måste göras perfekt, annars kommer liberala domare att låta dem gå.”

Att de republikanska ledarna i kongressen har släppt in en person som Taylor Greene upprör många. Men även mer etablerade republikaner ses nu av Demokraterna som hot. Ted Cruz, senatorn som 2016 var motståndare till Trump i republikanernas primärval, är numera en av hans ivrigaste försvarare. Han har inte sagt ett

kritiskt ord mot expresidenten efter den 6 januari – och uppfattas därmed själv som uppviglare.

I torsdags lade demokraten Alexandria Ocasio-Cortez ut ett inlägg på Twitter om börsdramatiken kring aktiehandelsappen Robinhood – som hon föreslog borde utredas av kongressen. Cruz twittrade tillbaka: ”Jag håller med helt och hållet.” Men Ocasio-Cortez betackade sig för republikanens hjälp:

”Jag samarbetar gärna med republikaner i den här frågan. Men du såg till att jag nästan blev mördad för tre veckor sedan, så dig hoppar jag över. Jag jobbar gärna med vilken republikan som helst som inte vill se mig dödad. Om du vill hjälpa till, avgå.”

Ingmar Nevéus

30 januari 2021

Katrine Marçal: Berättelsen om Gamestop kommer säkert bli film

Gamestop är en historia om när internetkultur möter Wall Street. Berättelsen om hur anonyma investerare på internet lyckades hota stora hedgefonder kommer med all säkerhet att bli till storfilm.

Men är det som hänt egentligen något nytt?

De kallar det för ”dumma pengar”. Folk som sitter hemma och investerar som en hobby. ”Smarta pengar” däremot är de som placeras av folk vilka jobbar med det på heltid – de som har tillgång till sofistikerad data och tjusiga kontor i Connecticut utanför New York eller i Londons Mayfair.

Huruvida dessa personer alltid är så smarta, det är förstås en helt annan fråga.

För att förstå vad som har hänt de senaste dagarna måste man antagligen gå hela vägen tillbaka till den stora finanskrisen 2008. Som ni minns gjorde den många människor förbannade på Wall Street. Ett ej oansenligt antal unga människor i finansbranschen förlorade dessutom sina jobb. Många av dem blev desillusionerade: inte minst för att de stora spelarna som varit med och kraschat ekonomin aldrig behövde betala notan för den skada de åstadkommit.

Åren gick och dessa unga människor blev äldre. Och det är den här generationen som i hög grad befolkar de internetforum som drivit fram de senaste dagarnas börsdramatik.

Det hela började på ett hörn av internet som heter ”Wall Street Bets”. Här hänger folk med användarnamn som ”deepfuckingvalue” eller ”flyingrubberduck” och eftersom det råkar vara pandemi i världen har de tråkigt.

De tillbringar mer tid än vanligt framför skärmen.

Det var i kretsen runt Wall Street Bets på Reddit som man för några månader sedan började prata om företaget Gamestop. Det är en kedja

med affärer som säljer olika former av spel och som knappast går särskilt bra. Men på Wall Street Bets hörn av internet började man fundera på om aktien var undervärderad. Användarna började investera vad som i finanssammanhang naturligtvis var småslantar i Gamestop för att få upp aktien.

Leken var extra rolig eftersom ett antal stora hedgefonder hade lagt ägg i den andra korgen. De hade satsat pengar på att Gamestops aktie skulle gå ner, detta kallas för att ”blanka”.

Blankning är en riskabel form av handel. När du blankar lånar du aktier i ett företag från en annan investerare mot en avgift och säljer dem omedelbart. Sedan hoppas du på att priset går ner så att du kan köpa tillbaka aktierna billigt, lämna tillbaka den till ägaren och stoppa mellanskillnaden i fickan.

Detta kan naturligtvis gå hur dåligt som helst. Aktien kan gå upp i stället för ner, teoretiskt kan den då rusa nästan hur högt som helst. Däremot kan den förstås bara falla till 0.

När en blankning slår fel brukar blankarna därför snabbt köpa tillbaka aktierna de har lånat. Därmed kan de lämna tillbaka dem till ägaren utan ännu större förluster. Men, när blankarna (alltså de som satsat på att aktien ska gå ner) också börjar köpa aktien, går den naturligtvis upp ytterligare. Detta brukar kallas för en ”short squeeze”.

Och en ”short squeeze” är vad vi har sett de senaste dagarna. Gamestops aktie har rusat och ett antal amerikanska hedgefonder har hamnat i stora svårigheter.

De ”dumma pengarna” tycktes ha vunnit över de ”smarta pengarna”.

Ett tag i alla fall. Efter att aktiens värde pressats upp mer än 700 procent på en vecka började den rasa på torsdagen. Det hände efter att flera populära plattformar för aktiehandel som Robinhood och Interactiv Brokers införde restriktioner.

Men ilskan mot dem blev stor från småspekulanterna på internet. Hur kan de stora grabbarna få krascha hela världsekonomin som de gjorde 2008 utan att något händer, men så fort vi ger igen lite på marginalen får vi på fingrarna.

Sagan fortsätter i skrivande stund.

Hela historien är förförisk just eftersom den just tycks ha något av David mot Goliat i sig. Massvis med ”dumma pengar” i händerna på mindre investerare går samman med hjälp av internet och utsätter hedgefonderna för deras egen medicin.

Många av småspekulanterna har förstås också blivit rika på kuppen. I alla fall tillfälligt. Men det spelar kanske ingen större roll – detta är en berättelse om folk som blir rika över en natt (och sedan eventuellt kommer förlora allt igen). Det gör naturligtvis alltihopa oemotståndligt för Hollywood och det förhandlas säkert redan om bok och filmrättigheter.

För det är lätt att se filmatiseringen framför sig. Det kommer bli en enkel berättelse om ett gäng små killar på internet som välter ett par stora killar på hedgefonder i Connecticut: alltihopa insvept i tillräckligt mycket finansjargong så att man ändå känner sig smart när man tittar på tv-serien.

Men helt bortsett från detta: är det som har hänt de senaste dagarna egentligen något nytt?

Den engelska ekonomen John Maynard Keynes konstaterade redan för över hundra år sedan att det egentligen inte var någon reell skillnad mellan att spela på hästar och att investera i aktier. Båda aktiviteterna gav dig ”nöje parat med viss spänning”. Han liknande det hela vid att dricka alkohol: ”Det var oftast trevligt och ruinerade dig bara ibland.”

Keynes skrev att konsten att investera framgångsrikt var konsten att ”förutse andra människors förutsägelser”. Det handlar med andra ord inte om huruvida företaget Gamestop har framtiden för sig eller inte. Det handlar om huruvida andra människor tror det eller inte. Det finns ingen från människan fristående ”marknadskraft”: allt är människan och hennes idéer och känslor.

Vad som har fått många människor att fascineras av historien om Gamestop är hur den illustrerar hur en grupp människor bara kan bestämma sig för att ”ja, Gamestops aktie ska gå upp” och hur de sedan genom sitt handlande också kan få den att gå upp.

Fast så fungerar det ju väldigt ofta. Detta är bara en mer filmisk variant och med ”dumma pengar” i huvudrollen.

Att finansmarknaden är något annat än verkligheten borde vara ganska tydligt för oss vid det här laget. Den amerikanska aktiemarknaden gick trots allt upp 5,2 miljarder dollar de första elva månaderna förra året samtidigt som fem miljoner amerikaner förlorade jobbet och den amerikanska demokratin nästan kollapsade.

Någonstans då borde vi ha fattat vinken.

Kan man ju tycka.

Katrine Marçal

katrine.marcal@dn.se

FAKTA. SÅ FUNGERAR BLANKNING

Blankning används för att kunna tjäna pengar på en fallande aktiekurs. Det sker genom att man lånar aktier som man inte äger på marknaden genom att ta upp en blankningsposition. Sedan säljer man aktierna och hoppas kunna köpa tillbaka dem billigare i framtiden. Blankaren har, eftersom han eller hon har lånat aktierna av någon, ett krav på sig att någon gång i framtiden lämna tillbaka de lånade aktierna. Om priset som man köper tillbaka aktierna för är lägre än priset man från början sålde dem för, har man gjort en vinst när man lämnar tillbaka de lånade aktierna.

Men om aktiepriset i stället stiger blir det en förlust. Dessutom riskerar den förlusten bli allt större eftersom blankaren måste köpa tillbaka aktien för att kunna lämna tillbaka lånet, aktiepriset stiger ytterligare. Det blir då en ond spiral för blankaren, och stora kursvinster för dem som spekulerat i en uppgång.

Handeln stoppades på börsen i New York

Handeln i spelbutikskedjan Gamestop stoppades i samband med att börserna i New York öppnade på fredagen, rapporterade Reuters. Detta efter att aktien stigit 83 procent.

Flera andra aktier som också figurerat i samband med att kurserna drivits upp av börsspekulanter noterade kraftiga kursuppgångar. Biografkedjan AMC steg 53 procent medan hörlursföretaget Koss lyfte 63 procent.

Joakim Bornold, sparekonom på Söderberg & Partners, säger att handelsstopp oftast införs när det finns information som alla investerar inte har tillgång till, eller för at handeln inte anses vara normal.

– Det är för att säkerställa att alla aktörer på marknaden handlar efter samma information, säger han.

De svenska nätmäklarna Avanza och Nordnet har dock inga planer på att stoppa köp av aktien. De uppger att det är kontroversiellt att som mäklare blanda sig i ett sådant beslut, och att det inte är aktuellt för dem att begränsa handeln så länge den tillåts på börsen.

– Vi tycker att det är marknadsplatsens uppgift att fatta beslut om ett eventuellt handelsstopp

och det är inte vår uppgift som mäklare, säger Johan Tidestad, kommunikationschef på Nordnet.

– Går det att handla på marknaden så går det att handla via oss, så nej, vi har inga planer på att handelsstoppa den. Däremot ligger det ett stort ansvar på oss att försöka utbilda och informera våra kunder om riskerna när det blir en sådan här hajp och du får en sådan här rejäl rörelse, säger Nicklas Andersson, sparekonom på Avanza.

Båda mäklarna uppger att de vidtagit extra åtgärder för att informera om den speciella situationen.

– Vi har bett våra kunder att vara uppmärksamma på att det förekommer stora kursändringar i vissa aktier och exemplifierat vilka aktier det handlar om, säger Johan Tidestad.

I nuläget ser inte Nicklas Andersson varför handeln av aktien skulle stoppas på börsen.

– I det här fallet vet vi ju var rörelsen kommer från, det är inte så att man kan fundera på om det läckt någon hemlig information.

Kan det räknas som manipulation?

– Det återstår ju att se, det här kommer vara föremål för en utredning, såklart, säger Nicklas Andersson.

Marit Sundberg

marit.sundberg@dn.se

Lovisa Ternby

lovisa.ternby@dn.se

och TT

30 januari 2021

Elon Musk nu rikast i världen

Grundaren av elbilsföretaget Tesla, Elon Musk, är rikast i världen, enligt amerikanska Bloomberg News. Detta tack vare företagets stigande börsvärde. Han äger 20 procent av aktierna och har samlade tillgångar till ett värde av 1,55 biljoner kronor. Olika publikationer beräknar dock tillgångarna olika och marginalen till tvåan, Amazongrundaren Jeff Bezos, är tillräckligt liten för att exempelvis Forbes inte ska räkna Musk som världens rikaste.

DN. 30 januari 2021

30 januari 2021

Ståhlis: Som att låta vädret i Skellefteå styra

En amerikansk presidentinstallation kommer aldrig bli sig lik igen efter Bernie Sanders entré i stickade vantar och friluftsjacka.

Mitt bland alla välklädda prominenta gäster i sprakfärgade designkreationer och dova Ralph Laurenpaletåer satt Sanders som ett utropstecken i sina fyrfärgade grovstickade tumvantar. Vantarna har nu gjort succé på nätet.

Bilden på Sanders iförd dessa handbeklädnader har tryckts upp på t-tröjor och kaffekoppar och lär ha dragit in miljoner i välgörenhet till hans hemdelstat Vermont.

”I Vermont är det kallt”, sa Sanders som ett något märkligt svar på journalisternas frågor om varför han bar vantar vid den ceremoniella presidentinstallationen i Washington.

Enligt Sanders princip skulle jag då när jag ger mig ut på Stockholms snöiga gator och termometern visar minus två, ikläda mig dunjacka, fårskinnsmössa och fotlappar för att det är minus 22 i Skellefteå.

Vantar är något annat än handskar. Man tar i med hårdhandskarna men aldrig med hårdvantarna. Och aldrig någonsin har man sett en krigsfilm där skrikande nazioberstumführen bär tumvantar. En tumvante är nämligen inte gjord för att peka ut folk.

När jag gick i skolan fick vi lära oss att sticka vantar. Vi satt och småslamrade med våra strumpstickor på slöjdtimmarna och så småningom växte en vante fram. Vår till synes alltid lika missbelåtna slöjdlärarinna kom till lektionerna i kippande stora pumps och i ett moln av kafferastens cigarettrök. Vi såg henne aldrig le men hon lärde oss den ädla konsten att sticka.

Och det ska sägas, det är skillnad på stickade vantar och stickade vantar. Bernies vantar står sig slätt mot de fantastiska mönsterstickade vantar som har frambringats genom tiderna och i olika landsändar i bland annat Sverige och Norden. De är små konstverk i ull.

Så jag går ut i min hall och kollar in mitt handsk- och vantförråd. Jodå, där ligger ett par vackert mönsterstickade mjuka yllevantar i svart och vitt. Ute är det minus fyra men i Skellefteå minus 25. Det får med andra ord bli vantar i dag.

Carin Ståhlberg

carin.stahlberg@dn.se

Utrikes DN-artiklar 25- 30 januari 2021, utom USA

25 januari 2021

Inreseförbud från Norge införs – UD avråder från resor till landet

Efter utbrottet av den brittiska coronamutationen i norska Nordre Follo avråder svenska utrikesdepartementet från resor till landet.

Sverige inför också inreseförbud från grannlandet från natten till i dag, måndag, fram till den 14 februari, meddelar inrikesminister Mikael Damberg.

På fredagen beslutade den norska kommunen Nordre Follo tillsammans med Folkehelseinstituttet och Helsedirektoratet att stänga ned samhället fram till den 27 januari. Bakgrunden är utbrottet i kommunen av coronamutationen B117, som först upptäcktes i Storbritannien.

Nordre Follo har omkring 60 000 invånare och många pendlar till Oslo för att arbeta. Därför beslutade Norges regering på lördagen att skärpa restriktionerna också i huvudstaden och åtta andra närliggande kommuner tills smittläget är under kontroll. Kommunerna bedöms nu ha nått risknivå fem för smittspridning – den högsta möjliga i landet. På söndagskvällen kom beskedet att ytterligare 15 kommuner delvis stängs, men med något mildare restriktioner.

Spridningen av virusmutationen har också fått den svenska regeringen att agera. Sverige införde inreseförbud från grannlandet från och med natten till i dag, måndag, fram till den 14 februari, meddelade inrikesminister Mikael Damberg (S) på en pressträff på söndagen.

Personer som bor eller utför arbete i Sverige, personal inom transportsektorn och personer med trängande familjeskäl är undantagna från inreseförbudet.

Även inreseförbudet från Storbritannien och Danmark förlängs till den 14 februari.

Damberg motiverar stängningen av gränsen mot Norge – som hittills rapporterat betydligt färre fall av det muterade viruset än Sverige – med det osäkra läget.

– Det första skälet är att det finns en stor osäkerhet kring smittspridningen i Norge och att de norska myndigheterna befarar ett större utbrott. Det andra är att när Oslo-regionen stänger ned kraftigt finns det en risk att det blir en ökad inresa av folk som vill handla och gå på Systembolaget i Sverige. Den effekten vill vi minska med ett inreseförbud, säger Mikael Damberg till DN.

Han jämför med inreseförbudet mot Danmark, som även det hade till syfte att förhindra ökad trängsel i Sverige på grund av att danskar kommer för att ”shoppa och gå på restaurang”, när Danmark införde hårdare restriktioner.

En annan av åtgärderna mot spridningen av muterade virus som Damberg lade fram är att Folkhälsomyndigheten har börjat bygga ut kapaciteten för att sekvensera virus, alltså att undersöka vilka olika varianter som finns.

Varför det görs först nu menar Damberg är Folkhälsomyndighetens sak att svara på, men att frågan varit komplicerad.

– Vi har efterlyst en bättre rapportering från Folkhälsomyndigheten.

Från och med söndagen avråder också utrikesdepartementet från icke nödvändiga resor till Norge. Beslutet gäller tills vidare.

Folkhälsomyndigheten uppmanar svenskar som reser från Norge, eller har varit i landet de senaste fjorton dagarna, att isolera sig i hemmet under minst en vecka och testa sig för covid-19.

– Med avrådan, inreseförbudet och de nya reglerna för dem som varit i Norge har vi tagit höjd för smittspridningen från Norge, säger Mikael Damberg.

Norges statsminister Erna Solberg säger till NRK att hon har förståelse för de skärpta svenska åtgärderna.

– Det är så i många länder i Europa. Norge har hela tiden varit bland dem som haft hårdast regler. Vi kan inte klaga på att svenskarna säger att de inte vill ha in det här muterade viruset, säger hon.

Mia Holmgren

mia.holmgren@dn.se

Juan Flores

juan.flores@dn.se

Gustav Olsson

gustav.olsson@dn.se

FAKTA. **DET GÄLLER I NORSKA KOMMUNERNA MED HÅRDAST RESTRIKTIONER**

Påbud om att arbeta hemifrån för alla som kan.

Förbud för alla arrangemang inomhus och utomhus (förutom begravningar).

Stopp för restaurangverksamhet och alkoholservering (med undantag för take away).

Vinmonopolet (det norska Systembolaget) stänger.

Stängning av nöjesetablissemang som bingohallar, spelhallar, nöjesparker, konsertlokaler, museer, religiösa byggnader, teatrar, biografer, tränings- och simhallar.

Påbud om munskydd när man inte kan hålla minst en meters avstånd till andra än hushållsmedlemmar.

Stängning av vissa skolor och förskolor. All utbildning för äldre elever sker på distans.

Stängning av köpcenter och butiker med undantag för apotek, livsmedelsaffärer och bensinstationer.

Stark avrådan från alla resor som inte är nödvändiga.

Stark avrådan från sammankomster i hemmen. **TT**

25 januari 2021

Så nära var det att riksdagshuset i Berlin stormades

Fyra månader innan scenerna från Kapitolium i Washington skakade om världen tog sig flera hundra demonstranter förbi polisen och fram till entrén till det tyska riksdagshuset. Kort dessförinnan hetsades folkmassan av en svartklädd kvinna med mikrofon.

– Trump är i Berlin! skrek hon.

Vad var det egentligen som hände vid riksdagshuset i augusti?

Polisen kommer senare att meddela att 38 000 människor var ute på Berlins gator för att demonstrera. Bland dem fanns ”en författare av kokböcker för veganer” och en hes, svartklädd kvinna med långa dreadlocks.

Vi ska återkomma till dem.

Lördagen den 29 augusti i fjol har den så kallade Querdenker-rörelsen planerat en demonstration i Berlin. Direktöversatt betyder querdenker ”tvärtänkare”, och officiellt står rörelsen för motstånd mot regeringens coronarestriktioner, som gruppen menar innebär oacceptabla inskränkningar av människors grundlagsskyddade rättigheter.

Vissa påstår att regeringen använder pandemin som en ursäkt för att upprätta vad de kallar för en ”coronadiktatur”. Men gruppen är bred och rymmer människor med helt olika världsbild. Vid protester har missnöjda egenföretagare stått sida vid sida med högerextremister och konspirationsteoretiker.

22 000 personer väntas delta vid demonstrationen i Berlin, och 3 000 poliser har kallats in. På internet har människor uppmanats att vara beredda att ta till våld.

Reportern Katja Thorwarth är på plats på nyhetsredaktionen på Frankfurter Rundschau. Hon är beredd på en intensiv dag.

– På sociala nätverk som Facebook, Twitter och Telegram spreds falska uppgifter inför demonstrationen, bland annat om att sex miljoner människor skulle komma till Berlin, vilket självklart inte stämde. Vissa skrev att ryska och amerikanska trupper var på väg för att avsätta regeringen. Allt detta bidrog till en känsla bland demonstranterna att världen hade ögonen på det som hände, säger hon.

Under förmiddagen samlas demonstranter vid monumentet Siegessäule i centrala Berlin, vid Brandenburger Tor och vid den ryska ambassaden. Tyska public-service-bolaget ARD rapporterar om att vissa bär symboler för konspirationsteorin QAnon, som hävdar att flera av världens makthavare ingår i ett pedofilnätverk. Andra håller upp så kallade ”Reichskriegsflaggen”.

De svart-vit-röda flaggorna användes som krigsflaggor och som symbol för den tyska stormakten under slutet av 1800-talet och början av 1900-talet. På senare år har flaggorna ofta använts som symboler för en högerextrem rörelse som kallas ”Reichsbürger”. Hit räknas personer som förnekar den tyska förbundsrepublikens existens, och tar avstånd från demokratin och rättssystemet.

Även svenska flaggor syns till, rapporterar tidningen Tagesspiegel. Bland demonstranterna som kräver ett slut på coronarestriktionerna i Tyskland är Sveriges strategi populär.

Omkring lunchtid är det trångt på gatorna i centrala Berlin. Reportern Jan-Henrik Wiebe, utskickad av nyhetsportalen t-online.de, tar sig fram mellan demonstranterna. Han reagerar på deras olikheter.

– Nynazister, muslimska kvinnor med slöja, hippies, QAnon-anhängare... Jag har aldrig sett en sådan grupp människor demonstrera tillsammans förut, säger han.

Vissa av demonstranterna vägrar prata med Jan-Henrik Wiebe, eftersom de inte litar på etablerade medier. Andra försöker förmedla sin egen världsbild. En politiker från liberala FDP är på plats för att försöka övertyga människor om att ta covid-19 på allvar.

– Hon hade själv blivit allvarligt sjuk, men överlevt. Men det var få av demonstranterna som var beredda att lyssna på henne, säger Jan-Henrik Wiebe.

Utanför den ryska ambassaden filmar han demonstranter som skanderar ”Putin, Putin, Putin!” Samma demonstranter som anklagar den tyska regeringen för att upprätta en ”coronadiktatur” hyllar den ryska ledaren.

”I Ryssland hade den här demonstrationen inte varit möjlig”, påpekar Jan-Henrik Wiebe på Twitter.

Enligt Berlins regering är uppemot 3 000 personer på plats utanför den ryska ambassaden när demonstrationen urartar. Tyska medier rapporterar om att högerextremister och så kallade reichsbürger kastar stenar och flaskor mot polisen. 200 personer grips. En av dem är ”en författare av kokböcker för veganer”, meddelar Berlinpolisen.

En obegriplig formulering. För alla som inte hört talas om Attila Hildmann.

Mannen som talat under demonstrationen vid den ryska ambassaden är ursprungligen känd för sina populära kokböcker. Efter sin fars hjärtinfarkt blev Attila Hildmann vegan, uppmanade människor att tänka på sitt kolesterolvärde, gästade talkshows och tävlade i tyska Let’s dance.

På senare år har han fått en helt ny publik. Med hatiska uttalanden om judar och konspirationsteorier om att den tyska regeringen arbetar på uppdrag av Bill Gates har han blivit en av förgrundsgestalterna för motståndsrörelsen mot coronarestriktionerna. Den 29 augusti talar han om ”karantän-koncentrationsläger” för barn, och kräver att demonstranterna släpps fram till riksdagen. Senare samma dag händer just det.

Utanför kravallstaketet, inte långt från riksdagshuset, kliver en kvinna med långa dreadlocks upp på en scen. Hennes tal är osammanhängande. ”Trump är i Berlin”, skriker kvinnan med hes röst, och ”vi har nästan vunnit”.

– Nu måste vi visa att vi är här, allihop! Här och nu går vi upp dit och tar det som är vårt! skriker den svartklädda kvinnan inför den jublande folkmassan.

Hundratals demonstranter tar henne på orden och rusar förbi kravallstaketen mot entrén till riksdagshuset. När de första personerna kommer fram står bara tre poliser mellan dem och dörrarna. Trappan fylls av demonstranter. Framför riksdagsbyggnaden, hjärtat i den unga tyska demokratin, vajar svart-vit-röda flaggor.

Reportern Katja Thorwarth beskriver scenerna från Berlin som chockerande.

– Att visa upp flaggorna som symboliserar fascism och högerextremism framför byggnaden där demokratiska beslut fattas... Det var en maktdemonstration, säger hon.

Tidningen Zeit skriver att bilderna av flaggorna framför riksdagshuset var allt demonstranterna önskade sig. ”Högerextremister lyckades ta sig fram till riksdagshuset”, sammanfattar tidningen budskapet som kablades ut över Tyskland efter demonstrationen.

Några minuter efter att demonstranterna kommit fram till riksdagsentrén i Berlin har polisen fått förstärkning. Folkmassan motas bort med pepparsprej. Efteråt råder det delade meningar om huruvida demonstranterna faktiskt var beredda att försöka ta sig in. Enligt polisen hade det inte varit möjligt för dem att ta sig förbi byggnadens säkerhetsdörrar.

Tysklands justitieminister Christine Lambrecht säger att bilderna av nynazister och så kallade reichsbürger framför riksdagshuset är oacceptabla.

– Det här får aldrig upprepas – varken inne i eller utanför riksdagen, säger hon i ett uttalande kort efter händelsen.

Enligt Karolin Schwarz, författare till boken ”Hasskrieger” som skildrar globala högerextrema rörelser, finns det flera likheter mellan stormningen av Kapitolium i USA och det som hände i Berlin i augusti.

”Vid båda tillfällena var polisen oförberedd på ett angrepp, trots att dessa hade planerats öppet på internet. Det är tydligt att man inte tar de här gruppernas förmåga att mobilisera människor på allvar”, skriver hon i en kommentar till DN.

Karolin Schwarz påminner om ytterligare en händelse i Berlin i november, då flera demonstranter tog sig in i riksdagshuset samma dag som förbundsdagen röstade om en omdebatterad infektionsskyddslag. Personerna som konfronterade och filmade politiker inne i byggnaden var, enligt flera tyska medier, anmälda som gäster till ledamöter i det högernationalistiska partiet AFD.

De båda händelserna har, liksom stormningen av Kapitolium i USA, lett till skärpningar av säkerheten i och omkring det tyska riksdagshuset. Till DN skriver polisen i Berlin att man inte går ut med vilka åtgärder som vidtagits, men att ”säkerhetsläget i Berlin och utvecklingen i och utanför landet utvärderas regelbundet”.

Samtidigt pågår brottsutredningar mot ett 40-tal personer som deltog vid stormningen av trappan framför riksdagshuset i augusti. Utredningarna rör bland annat misstänkt hot, våld mot tjänsteman, brott mot ordningslagen och användning av symboler för organisationer som strider mot grundlagen.

Lovisa Herold

lovisa.herold@dn.se

FAKTA. MAJORITET STÅR BAKOM CORONA-RESTRIKTIONERNA I TYSKLAND

Under coronapandemin har demonstrationer med tusentals deltagare genomförts i flera tyska städer, i protest mot regeringens coronarestriktioner. Bakom

protesterna står konspirationsteoretiker och högerextremister, men även personer som drabbats hårt ekonomiskt av krisen och vill se ändrade restriktioner.

Majoriteten av den tyska befolkningen är dock positiv till regeringens pandemihantering. Enligt en undersökning som genomfördes av opinionsinstitutet Infratest dimap i början av januari ansåg 53 procent av den tyska befolkningen att restriktionerna var väl avvägda och 30 procent ville skärpa dem. 17 procent ansåg att restriktionerna var för långtgående.

Kinesiska gruvarbetare räddade efter 14 dagar

Elva kinesiska arbetare har räddats efter två veckor i en guldgruva hundratals meter under jord. Men fortfarande är tio personer fångade i gruvan, exakt var är okänt.

En första gruvarbetare undsattes tidigt på söndagsmorgonen, svensk tid. Mannen hade befunnit sig i en annan sektion av gruvan än de andra fångade arbetarna och uppgavs vara ”extremt fysisk svag”. Bilder från det statliga tv-bolaget CCTV visade hur han invirad i en filt med ögonbindel för att skydda mot dagsljuset ördes iväg med ambulans.

Några timmar senare kunde ytterligare tio gruvarbetare undsättas. Förra veckan fick räddningsarbetare kontakt med gruppen som då befann sig runt 580 meter under jord. Mat och mediciner sändes ned men en av gruvarbetarna hann avlida innan räddningen kom. TT-AFP-Reuters

25 januari 2021

Två anhållna efter bränd docka

DANMARK. Under en demonstration i Köpenhamn i helgen brändes en docka som föreställde den danska statsministern, Mette Frederiksen. Nu har två män anhållits misstänkta för angrepp mot regeringen.

Dockan hade en skylt fäst vid sig där det stod: ”Hon bör och ska avlivas”.

De anhållna är två män, 30 och 34 år gamla.

TT-Ritzau 25 januari 2021

Klart med ny regering i Estland

Estland. De två största partierna i Estland har kommit överens om att samarbeta i en ny regering under den blivande premiärministern Kaja Kallas. Reformpartiet och Centerpartiet får lika många ministrar var och ha ganska trygg majoritet i parlamentet riigikogu.

Kallas, som leder liberala Reformpartiet, fick möjlighet att försöka bilda regering när den sittande premiärministern Jüri Ratas meddelade sin egen och hela sin regerings avgång för nästan två veckor sedan.

TT 25 januari 2021

Ryskt försvar av bryska tillslag

RYSSLAND. Fler än 3 500 personer fördes bort vid lördagens demonstrationer i Ryssland när polismakten klev in med kraft.

Omvärlden höjer rösten, men Kreml slår ifrån sig alla anklagelser om diktaturmetoder. I Moskva greps åtminstone 1 400 personer, enligt organisationen OVD-Info, som för protokoll över polisens tvångsåtgärder och löpande uppdaterar siffrorna. Ett 20-tal personer behövde söka vård.

Valerij Fadejev, som leder regeringens eget människorättsråd, försvarar de frihetsberövanden som skett. Han poängterar att demonstrationerna saknade tillstånd och att de hölls i rådande pandemi.

TT-AFP-Reuters. 25 januari 2021

Israel stoppar flyg i två veckor

Israel. Landet stänger sitt luftrum för allt privat resande i minst två veckor, antagligen längre. Detta sedan dödligheten i covid-19 stigit hastigt under januari och väntas passera 4 400 på tisdagen. Antalet vaccinerade är högt, vilket väntas lindra pressen på sjukvården inom några veckor. Men många israeler som återvänt från Turkiet, Arabemiraten, Sydafrika och Brasilien har fört med sig smitta därifrån, inklusive nya mutationer av coronaviruset. Israeler som befinner sig utomlands kan tills vidare inte återvända till hemlandet.

Nathan Shachar

naranjal@gmail.com. 25 januari 2021

25 januari 2021

Världsberömda lunchleverantörer slås ut av pandemin

Coronapandemin kan vara på väg att slå ut en av Bombays mest kända och stolta yrkesgrupper. Dabbawalas, männen i de vita båtformade mössorna, har levererat hundratusentals mattermosar till megastadens arbetsplatser i 130 år. Men nu håller hemarbete och coronarestriktioner på att ta knäcken på hela yrkeskåren.

Normalt arbetar 5 000 dabbawalas med att förse hundratusentals personer med lunchlådor. Den väldoftande maten kommer direkt från kundens eget kök, nylagad av hustrun, mamman eller hemhjälpen. Varje förmiddag hämtas aluminiumtermosar, *tiffins* runt hela Bombay. Termosarna, som är markerade med färgkoder, sorteras i snabb takt på järnvägsstationerna och fraktas med lokaltåget till knutpunkten Churchgate och kontoren i Bombays södra delar.

Det ser kaotiskt ut när de cylinderformade termosarna sorteras en sista gång på långa trälårar, men sannolikheten att kunderna får lunchen för sent eller av misstag får fel matbox är så gott som obefintlig.

Den amerikanska affärstidningen Forbes har räknat ut att 99,999999 procent av leveranserna kommer dit de ska. Harvard Business School har gjort en studie om vad internationella företag kan lära av metoderna som dabbawalas, som ofta är lågutbildade och i flera fall analfabeter, använder sig av.

Dabbawalas har inspirerat till den framgångsrika filmen ”The Lunchbox”, de har en nära relation med Storbritanniens prins Charles och har varit inbjudna till Buckingham Palace i London. Utländska dignitärer på visit i Bombay brukar låta sig fotograferas tillsammans med dabbawalas.

Allt detta slogs i kras i våras när coronaspridningen tog fart i det folkrika Indien. I mitten av mars stängde premiärminister Narendra Modi stora delar av samhället. Folk uppmanades att hålla sig hemma. För dabbawalas fanns det inget jobb att utföra. Förändringen kom från en dag till en annan och många åkte till sina hembyar runt om i delstaten Maharashtra för att vänta ut krisen.

I dag har Indien en låg smittspridning, men verksamheten med lunchlådorna har inte kommit i gång i någon större omfattning. Många arbetar hemifrån, och då behöver lunchmaten inte levereras någonstans. I de stora kontorsfastigheterna släpps inte dabbawalas in på grund av coronarestriktionerna.

När kunderna, som normalt får sin lunchlåda levererad till skrivbordet, måste gå ut till grinden och hämta sin mat är inte tjänsten lika attraktiv längre. Just nu är det bara 450 dabbawalas i tjänst. Och i stället för att leverera 25–30 lunchlådor varje dag handlar det nu om fem. I vissa fall ännu färre.

– Vi måste börja om från noll igen. I 130 år har vi hjälpt till att fylla Bombays magar. Nu, nu är det vi själva som är hungriga, säger Subhash Talekar, som är ordförande för dabbawalas, till India Today.

Han berättar att flera dabbawalas gett upp och börjat arbeta som säkerhetsvakter eller rickshaw-förare.

I ett försök att förnya verksamheten planerar dabbawalas att sälja och transportera grönsaker från småbrukare i Maharashtra till invånarna i Bombay. Kontaktnät finns på båda håll. Många dabbawalas har sina familjer i byar på landsbygden, och yrket går ofta i arv från generation till generation.

Mia Holmgren

mia.holmgren@dn.se. 25 januari 2021

Mer än hälften av landets fångar – 60 000 – är politiska dissidenter.

I dag, den 25 januari, är det tio år sedan massdemonstrationerna i Egypten – en av de centrala händelserna under Den arabiska våren – inleddes. Sydsvenskans Shora Esmailian frågar sig om allt var förgäves, mot bakgrund av dagens hårda repression i landet. 25 januari 2021

26 januari 2021

Tyskarna borde akta sig för Putin

Så kallade Russlandversteher, personer med en tillåtande förståelse för ryska intressen, är en vanlig syn i det tyska socialdemokratiska SPD. De finns i överflöd inom främlingsfientliga AFD och Die Linke, efterföljaren till det östtyska kommunistpartiet.

Kristdemokratiska CDU brukar dock hålla avståndet till Ryssland. Angela Merkel, själv född i det gamla DDR, hyser inga illusioner om Vladimir Putin. Med Armin Laschet, nyvald partiledare och högst tänkbar som näste förbundskansler, verkar det förhålla sig annorlunda.

Vid tiden för Rysslands annektering av Krim 2014 varnade Laschet för ”anti-Putin-populism”. Han har emellanåt signalerat att väst borde se Syriens diktator al-Assad som en allierad mot jihadismen, och

välkomnat Moskvas inblandning i inbördeskriget på dennes sida.

Och 2018 tvivlade han på bevisen för att Putins agenter försökt mörda en rysk ex-spion i England med - novitjok, trots att den tyska regeringen anslöt sig till västvärldens repressalier. Fallet Aleksej Navalnyj, som angreps med samma nervgift, har kanske fått Laschet på andra tankar.

Uttalandena är knappast något en toppman i CDU hasplar ur sig av en slump. De förklaras möjligen av att Laschet framför allt har varit delstatspolitiker i Nordrhein-Westfalen, som rymmer hundratals privata företag som gör affärer med Ryssland.

Så långt som Gerhard Schröder, ledande i det ryska gasprojektet Nord Stream direkt efter sin avgång som förbundskansler, har Laschet ändå inte gått. Däremot är den tyska politikens bugande för näringslivets behov tydligt inte bara när det gäller Ryssland, utan också i relation till Kina. Frankrike har också sina Russland-versteher, om än av andra orsaker.

Men Putin går inte att lita på. Överfallet på Ukraina visade att han struntar i den europeiska säkerhetsordningen. Det måste Armin Laschet förstå.

Gunnar Jonsson

gunnar.jonsson@dn.se

26 januari 2021

Ledare: Längtan efter frihet besegrar förtrycket

Vissa scener stannar på näthinnan och formar en världsbild. Flygplan som träffar skyskrapor, gråtande barn på flykt undan napalm, en mur som rasar mitt i Europa, blodfläckar på Sveavägen i Stockholm. Bilden – eller snarare tv-bilderna – som kanske mer än andra definierade den arabiska våren var när kamelryttarna anföll folkmassorna på Tahrirtorget i Kairo.

Det är nu tio år sedan våren nådde Egypten. Dessa dagar för ett decennium sedan såg vreden byggas upp och demonstranterna strömma ut på gatan i flera av landets städer. Ingen plats definierade upproret mot diktatorn Hosni Mubarak bättre än just Tahrirtorget. Där uppstod en lägerplats med människor – de flesta helt unga – som krävde frihet, demokrati och mänskliga rättigheter.

En vecka senare, den 2 februari, stormade regimens provokatörer på sina kameler och hästar in på scenen och misshandlade aktivisterna med piskor och batonger. Det var den verkliga början på slutet för Mubarak. Världen stannade för ett ögonblick: ”Vad är det som händer?” De internationella fördömandena haglade, regimens våld fortsatte, men demonstranterna stod fast. Den 11 februari föll diktaturen och Mubarak lämnade sitt palats i helikopter.

Fortsättningen blev svart. Muhammad Mursi från det Muslimska Brödraskapet vann landets första demokratiska presidentval men missbrukade sin makt och lyckades varken leverera demokrati eller mat på bordet.

Regimen Mursi störtades av en blodig militärkupp ledd av fältmarskalken Abdulfattah al-Sisi som än sitter på -

tronen och som har manipulerat Egyptens konstitution för att försäkra att han blir kvar i evighet.

Det är lätt att misslyckandena tar över, att det är nederlagen man minns. Men det finns en annan slutsats som går att dras än den nattsvart pessimistiska. För trots att de folkliga upproren slagits ner har den globala frihetsdrömmen inte slocknat. Helgens protester i Ryssland visar att även den mest auktoritära ledare sitter på en skakig tron.

I fler än 100 ryska städer hölls demonstrationer i protest mot gripandet av Putinkritikern Aleksej Navalnyj. Cirka 3 500 demonstranter ska ha gripits. För första gången på mycket länge finns i landet en klar politisk utmanare till president Vladimir Putin.

På måndagen möttes EU:s utrikesministrar för att bland annat diskutera ytterligare sanktioner mot Ryssland efter gripandet av Navalnyj och regimens brutalitet mot demonstranterna.

Det är ingen slump att länder som Ryssland, Kina och Iran lägger så mycket kraft åt att så split i det demokratiska väst. En enad demokratisk front är diktatorernas mardröm. EU-ledarna borde få råg i ryggen av det faktum att USA sakta är på väg att normaliseras efter fyra år av utrikespolitisk egoism och cynism.

Islamismen och militärregimen i Egypten. Kravallpolisernas myller och brutala massgripanden i Belarus och Ryssland. Den kinesiska diktaturens järnmask när den tvingar dissidenter till förnedrande tvångsavslöjanden och sänder meningsmotståndare och troende till omskolningsläger. Under den hårda ytan finns en skräck och en medvetenhet om att längtan efter frihet är en av de starkaste krafter mänskligheten känner.

I den politiska demokratins historia är tio år ingen lång tid. Diktaturen är inte ristad i sten. Drömmen om ett arabiskt och egyptiskt folkstyre slogs till slut i kras. Men folkets frihetslängtan håller ännu despoterna

vakna om natten – i Kairo såväl som i Moskva och Peking.

DN 26/1 2021

26 januari 2021

EU-kommissionens uppmaning: Res inte!

EU-kommissionen skärper sina rekommendationer om resor. Alla som reser in till EU ska testas och också kunna sättas i karantän.

Inom EU avråder man från resor till och från högriskområden. Dit räknas delar av Sverige liksom i stort sett hela Spanien.

Res inte! Det är EU-kommissionens korta uppmaning till européerna för att få bukt med spridningen av covid-19. Kommissionen vill begränsa resandet såväl inom EU som till och från EU samt samordna de bestämmelser som gäller i de olika länderna.

För resor till EU föreslår kommissionen att alla medlemsstater ska kräva ett negativt covidtest innan passageraren börjar sin resa. För EU-medborgare och

de som är bosatta i unionen och återvänder räcker det att testa sig vid ankomst.

– Vårt budskap till resenärer utanför EU är: Kom inte hit, om det inte är alldeles nödvändigt, säger Ylva Johansson, kommissionär för inrikes frågor.

Nödvändiga resor är bland annat personalen på flygen och chaufförer som transporterar gods till EU. Dit räknas också kärlek, enligt Ylva Johansson.

För dem som kommer från högrisländer, där nya varianter av coronaviruset upptäckts, är kommissionens starka rekommendation att resenärer isoleras och sätts i karantän i upp till två veckor.

När det gäller resor inom EU vill kommissionen hålla gränserna öppna för att den inre marknaden ska fungera. Däremot vill den att resandet minskar. Särskilt gäller det för områden som är högriskzoner. För att det tydligare ska framgå vilka dessa är införs en ny kategori på kartan över smittspridningen från europeiska smittskyddsmyndigheten ECDC. En särskild mörkröd färg ska markera regioner där antalet smittade är över 500 per 100 000 invånare de senaste två veckorna.

EU-kommissionen uppmanar att alla onödiga resor till och från sådana områden undviks. För svensk del klarar sig Stockholmsområdet medan Skåne och Västra Götaland blir mörkröda. Irland, Baltikum, Portugal, Tjeckien, Cypern och stora delar av Spanien hamnar också där.

Lägst smittspridning just nu har Finland och Grekland.

EU-kommissionens rekommendationer följer på EU-toppmötet i förra veckan. Då diskuterade stats- och regeringscheferna hur smittspridningen ska begränsas. Måndagens förslag från kommissionen är i linje med vad Finland inför från och med onsdag. Då tillåts bara nödvändiga resor till Finland och alla passagerare ska testas.

Belgien är den medlemsstat som just nu går längst i att begränsa resandet. Man förbjuder i princip sina egna

invånare att lämna landet eftersom regeringen oroas av vad kommande sportlovsresor kan leda till. Från onsdagen den 27 januari till den 1 mars får bara resor som är absolut nödvändiga genomföras. Resenärer till och från Belgien måste ha med sig ett särskilt intyg.

Till nödvändiga resor räknas anställda och studenter som måste passera gränsen för arbete och studier. Även människor som bor i gränstrakterna och till exempel gör sina matinköp i ett annat land är undantagna.

Pia Gripenberg

Conte avgår – för att kunna börja om

Italien. Den italienske premiärministern Giuseppe Conte kommer att avgå. Han har inte hittat någon lösning på den rådande regeringskrisen, men kan på så vis få mer tid på sig. Conte kallar regeringens medlemmar till sammanträde på tisdagsmorgonen för att meddela sitt beslut. Sedan går han till president Sergio Mattarella för att lämna in sin avskedsansökan.

Italienska medier och Reuters har källuppgifter om att målet är att söka ett nytt mandat hos Mattarella för att göra ett nytt försök att bilda regering. Det skulle bli den tredje konstellationen som leds av den partilöse Conte.

Den italienska regeringen tappade sin majoritet i parlamentet häromveckan när partiet Levande Italien, som leds av den tidigare premiärministern Matteo Renzi, valde att dra sig ur samarbetet. TT

26 januari 2021

40 nya fall av brittiska mutationen

Norge. Ytterligare 40 fall av den brittiska virusvarianten har bekräftats i den norska kommunen Nordre Follo. Totalt finns nu 65 kända fall. 25 kommuner runt Oslo har stängts för att minska smittspridningen.

– De nya 40 fallen ändrar för närvarande inte vår bedömning av situationens allvar. Men vi är nu särskilt vaksamma för fall som inte är relaterade till ett känt utbrott eller kända smittkedjor, säger avdelningschef Line Vold vid Folkhälsoinstitutet i Oslo.

På måndagen hölls det krismöten i flera regioner i Norge, och budskapet är det samma: undvik besök i Osloområdet.

Mia Holmgren

mia.holmgren@dn.se 26 januari 2021

Nio instängda gruvarbetare döda

Kina. Nio av de kinesiska gruvarbetare som varit instängda i en guldgruva efter en explosion för två veckor sedan har bekräftats döda, rapporterar statliga kinesiska medier.

I söndags räddades elva av de instängda efter den långa fångenskapen hundratals meter under jord. Bortsett från de nio personer som nu rapporteras döda finns ytterligare en person nere i gruvan, vars belägenhet är okänd. Fler än 600 räddningsarbetare har deltagit i räddningsinsatsen.

TT-AFP 26 januari 2021

26 januari 2021

Spanjorer kräver svar om vilka makthavare som gått före i vaccinationskön

Den spanske generalstabschefen, general Miguel Angel Villaroya avgick i veckoslutet sedan det blivit känt att han fått gå före i vaccinationskön. En växande opinion spanjorer kräver nu att få veta vilka andra makthavare som vaccinerats mot covid-19 före de sjukvårdsanställda.

Twitterkampanjen ”Vi vill veta!” pressar regeringen att redovisa vilka personer som av olika skäl givits förtur. Kraven är mycket besvärande för vänsterkoalitionen, vars bägge partier tävlar med varandra i jämlikhets-profilering.

General Villaroya, 63, och flera andra i den högsta militärledningen har invänt att de inte myglat sig till sina doser utan tvärtom kallats för att motta injektionerna. De trodde, uppger de, att protokollet följdes och att de kallats för sin höga ålders skull. Men försvarsminister Margarita Robles har tvingat dem att avgå.

Skandalen började för knappt en vecka sedan i den högerstyrda regionen Murcia, då det blev känt att regionens hälsoansvarige, kardiologen Manuel Villegas, vaccinerats. Denne hävdade att hans arbete kvalificerade honom för vaccinering, men efter en häftig presskampanj tvingades han att avgå.

Strax efteråt visade sig det sig att även Esther Clavero, omtyckt socialistisk borgmästare i staden Molina de Segura, också i Murcia, vaccinerats utanför protokollet. Socialistpartiet, och socialistregeringen i Madrid, tvingades nu för konsekvensens skull att kräva även hennes avgång. Hon protesterade:

– Jag har inte begått något brott, jag har inte bett om några favörer. De ringde från vår lokala sjukstuga och kallade mig till vaccinering, det är allt. Jag trodde att jag kallats eftersom jag är cancerpatient.

Efter att Clavero avgått visade det sig att många andra socialister i Murcia och andra regioner också vaccinerats utan att uppfylla de formella kraven. De har nu också avgått.

Spanien är, trots sin vänsterregering och sina revolutionära traditioner, ett klassamhälle på ett sätt som inga nu levande nordbor varit med om. Mäktiga och förmögna, oavsett partifärg, är vana vid att behandlas med vördnad. Att potentater vaccineras först har fallit sig naturligt för de som administrerat kampanjen.

Madrids konservative borgmästare José Luis Almeida, legitimerar en sådan bedömning:

– Det är bara logiskt och rimligt att vaccinera dem som leder nationen och fattar de avgörande beslut som formar vår framtid.

Nathan Shachar

naranjal@gmail.com

Nytt krav på andningsskydd

Österrike. Från och med i går är det andningsskydd och inte munskydd som gäller i Österrike för alla över 14 år som reser i kollektivtrafiken, besöker affärer, apotek eller sjukhus.

Det innebär att Österrike är bland de första länderna i Europa som inför krav på ett filtrerande andningsskydd av skyddsklass FFP2. Gravida och personer med andningsbesvär undantas.

TT-AFP 26 januari 2021

Presidenten sjuk i covid-19

Mexiko. President Andrés Manuel López Obrador har smittats med coronaviruset. Han uppger att hans symtom är milda och att han får behandling. Den 67-årige presidenten, som sällan har synts med munskydd, säger att han fortsatt arbetar från presidentpalatset, men att inrikesdepartementet tar över en daglig presskonferens.

TT-AFP-Reuters 26 januari 2021

26 januari 2021

”Navalnyj ingen nationalist, han är ett politiskt djur”

Vid det här laget vet hela världen vem Aleksej Navalnyj är – han är mannen som utmanar Putin. Men var står Navalnyj egentligen ideologiskt? Han anklagas för nationalism och vill minska på arbetskraftsinvandringen. Samtidigt stöder han Greta Thunberg och är för globalisering.

S:T PETERSBURG

– Ingenting av det som visas i filmen är min egendom. Det har inte tillhört vare sig mig själv eller mina nära släktingar. Aldrig! säger Putin i en videokonferens med studenter i Ufa.

Konferensen visades på den statliga tv-kanalen Rossija 24 i måndags.

I det längsta har Putin försökt låtsas att varken Navalnyj eller hans avslöjanden om korruption existerar. Nu är han tvungen att ta ställning till lyxpalatset som Navalnyj rapporterar om i sin senaste film. Ytterligare en fjäder i hatten för den fängslade ryska oppositionspolitikern.

Hela världen vet i dag att Navalnyj är en rysk oppositionsledare som publicerar avslöjanden om den korrupta Putinregimen. Men var han står politiskt är inte lika klart. Han har många kritiker i Ryssland.

I början av sin politiska karriär var Navalnyj en mer eller mindre öppen nationalist. Han uteslöts ur det liberala partiet Jabloko år 2007 på grund av ideologiska meningsskiljaktigheter och grundade ett eget parti vid namn *Narod* (Folket). Under den här tiden producerade han bland annat en valreklam för rätten att bära vapen, där han jämförde kaukasier med skadeinsekter.

Mellan åren 2007 och 2011 deltog Navalnyj i den årliga nationalistmarschen ”Russkij marsj” i Moskva. Jag har själv sett honom hålla tal på scenen inför tusentals jublande nationalistiska ungdomar, flera av dem med mask för ansiktet. Navalnyj motiverade då sin medverkan med att det var viktigt att lyssna på de här ungdomarna.

År 2012 stannade han hemma på grund av snuva. Sedan dess har han inte deltagit i nationalist-marscherna.

Däremot har han hållit fast vid att Ryssland ska föra en striktare invandringspolitik. I borgmästarvalet i Moskva 2013, där han överraskande tilläts delta, var minskad arbetskraftsinvandring ett av hans viktigaste teman. I en intervju år 2017 med den ryska journalisten Jurij Dud sade han så här:

– Liberalerna kallar mig nationalist, nationalisterna kallar mig liberal. Ideologiska klichéer. Jag anser att Ryssland ska införa visum med Centralasien och Kaukasien. Vad är det för nationalistiskt med det? Jag får inte heller åka till Tyskland utan visum.

Navalnyj vill däremot införa visumfrihet för EU-medborgare. Enligt honom måste Ryssland göra skillnad på utvecklade och mindre utvecklade länder.

– En tadzjik som människa är inte sämre än en tysk. Men Tadzjikistan och Uzbekistan är mindre utvecklade länder, de kommer hit på jakt efter ett bättre liv. Naturligtvis måste man åtminstone ha kontroll på vilka som kommer, genom visumtvång, säger Navalnyj till Dud.

År 2012 publicerade den ryska författaren Boris Akunin en lång dialog med Navalnyj, där han bland annat förebrådde honom för att han deltar i nationalistmarscher. (Något Navanyj alltså slutade med samma år.)

– Jag kan aldrig acceptera att medborgare behandlas olika på basis av sin etnicitet. Jag är själv halvryss, jag är till hälften ukrainare (Navalnyjs far är född i

Ukraina). Jag skulle aldrig vilja bli behandlad sämre än andra, svarade Navalnyj.

I korrespondensen med Akunin säger Navalnyj även att han inte ser någon poäng med att Ryssland ska avstaliniseras.

– Hitler och Stalin är det ryska folkets värsta bödlar. Den saken är helt klar. Men jag ser ingen poäng med någon så kallad avstalinisering. Låt skoleleverna läsa ”Gulagarkipelagen” eller slå upp ”Stalinförföljelserna” på nätet. Allt finns på Wikipedia, skriver Navalnyj.

Sedermera har Boris Akunin och Navalnyj försonats. Akunin ingick i hans expertråd för valprogrammet i presidentvalet 2018 (som Navalnyj inte fick ställa upp i).

Navalnyj kan samtidigt inte jämföras med vare sig Viktor Orbán eller någon annan central- eller östeuropeisk populist. Han är för globalisering och är ingen klimatförnekare. Tvärtom tillhör han de få ryska politiker som stöder Greta Thunberg. Han har rentav tillägnat henne en hel sändning på sin Navalny Live-Youtubekanal år 2019, där han pedagogiskt förklarar för sina tittare att Thunberg är en självständig aktör och ingen satsning av filantropen och finansmannen - Georg Soros. Det är annars en uppfattning som är vanlig i Ryssland.

Den politiska oberoende analytikern Abbas Galljamov säger till DN att Navalnyjs program är tudelat.

– När han talar om mänskliga rättigheter och yttrandefrihet låter han som en liberal. När han försöker appellera till konservativa väljare talar han om Rysslands intressen. Men han har förstått att det inte lönar sig att satsa på nationalismen, därför har han spelat ner den.

– Jag skulle ändå inte kalla honom cynisk. Han är ett politiskt djur, den effektivaste politiker vi har i Ryssland, och hans allt överskuggande mål är att maximera sitt inflytande.

Anna-Lena Laurén

FAKTA. ALEKSEJ NAVALNYJ

Aleksej Navalnyj (född 1976) har varit Rysslands mest framträdande oppositionspolitiker under 2010-talet. Efter att från början mest ha varit känd som antikorruptionsaktivist har han allt mer framstått som den främsta oppositionsledaren mot president Vladimir Putin och dennes styre. Navalnyj har gripits och dömts upprepade gånger och förbjudits att kandidera i allmänna val.

Han är sedan 2000 gift med juristen Julia Navalnaja och har två barn, födda 2001 och 2008.

I augusti 2020 blev Navalnyj akut sjuk under en flygtur från Tomsk i Sibirien. Efter att länge ha vårdats på sjukhus i Tyskland, där det konstaterades att han förgiftats av nervgiftet novitjok, återvände han hem till Ryssland den 17 januari 2021. Han greps omedelbart och kommer i första hand att sitta häktad till den 15 februari. TT-DN

26 januari 2021

Ann Linde till Moskva – ska träffa Sergej Lavrov

Utrikesminister Ann Linde (S) åker till Ryssland nästa vecka för ett möte med Rysslands utrikesminister Sergej Lavrov. Hon beskriver Rysslands agerande med gripandet av Aleksej Navalnyj som ”ett steg i fel riktning som minskar det demokratiska utrymmet”.

Massgripandena av demonstranter som protesterat mot gripandet av oppositionsledaren Aleksej Navalnyj i lördags var huvudpunkten när EU:s utrikesministrar träffades i Bryssel på måndagen.

– Den här vågen av gripanden oroar oss mycket, sa EU:s utrikeschef Josep Borrell på väg in till mötet.

Flera röster har höjts för nya sanktioner mot Ryssland efter den senaste veckans utveckling, men utrikesministrarna beslutade i stället att fortsätta diskussionen vid sitt nästa möte i Bryssel den 22 februari.

– Alla verktyg som EU har finns kvar, också sanktioner. Det var ingenting som var uppe för beslut nu, men det är inte heller något som man har tagit bort, säger Ann Linde till journalister i Bryssel efter mötet, enligt TT.

– Jag kommer själv att träffa Rysslands utrikesminister Sergej Lavrov på tisdagen i Moskva. Jag har tre timmars möte inplanerat med Lavrov och Borrell kommer att komma några dagar senare. Det finns möjlighet för oss båda att då framföra den enade synen som EU har på just de här frågorna, säger Ann Linde, vars resa sker inom ramen för Sveriges nuvarande ordförandeskap i Europeiska säkerhets- och samarbetsorganisationen, OSSE.

Enligt Linde är EU-länderna enade i synen på agerandet.

– Självklart så måste man släppa Navalnyj fri. Det var inte rätt att arrestera honom. Det är också mycket oroväckande med de många fängslanden och det våld som användes mot fredliga demonstranter. Det här är ett steg i fel riktning. Det minskar det demokratiska utrymmet, säger utrikesministern enligt TT.

Fem medlemsländer krävde att Josep Borrell skulle ställa in sin planerade resa till Moskva. Han väljer dock att åka och kommer att träffa Lavrov den 5 februari.

I lördags demonstrerade tiotusentals personer i städer över hela Ryssland mot att Aleksej Navalnyj greps i samband med återkomsten till Ryssland från Berlin veckan innan. Mer än 3 000 demonstranter greps.

Mia Holmgren

mia.holmgren@dn.se

26 januari 2021

Historisk ny lag om att tillåta abort

Den nya abortlagstiftningen i Argentina har trätt i kraft. Fram till vecka 14 i graviditeten får alla kvinnor i landet genomföra abort. Den historiska lagen får nu andra länder i regionen att antingen skärpa sin abortlagstiftning eller att diskutera en lättnad.

– En utbildningsprocess för hälso- och sjukvårdspersonal har inletts, men i regel är abort inget svårt. Det krävs inte några särskilda rapporter, säger Laura Salomé, talesperson för abortrörelsen i Argentina, till spanska nyhetsbyrån EFE.

På mindre än en månad efter att senaten tog sitt historiska beslut har Argentinas regering låtit trycka upp broschyrer som informerar både vårdpersonal och vårdtagare om hur lagliga aborter genomförs.

– Lagen har startat en process inom sjukvårdssystemet som kommer att ta tid, säger Sabrina Balaña de Caro, hälsochef för kvinnor, barn och tonåringar i Buenos Aires.

Antalet anställda inom den kommunala vården i Argentina kommer att öka för att kunna ta emot kvinnorna som vill genomföra laglig abort. Enligt hälsochefen Sabrina Balaña de Caro är proceduren enkel. Varje kvinna som uppsöker en kommunal vårdcentral för att göra abort genomgår en ultraljuds-undersökning och får med sig läkemedlet Misoprostol som framkallar spontan abort.

Vårdtagaren får en broschyr som förklarar förfarandet och uppmanar patienten att återvända till vårdcentralen om de upplever någon form av biverkningar.

Den nya lagen har även tagit hänsyn till att det finns vårdpersonal som inte vill utföra abort av religiösa skäl. Om så sker har personalen tio dagar på sig att

finna någon annan vårdcentral som vill genomföra proceduren.

Att Argentina godkänt laglig abort har gett svallvågor i regionen. Tidigare i månaden bildades en kommission i Chiles parlament som har börjat diskutera frågan om att ändra landets abortlagstiftning.

– Precis som i Argentina bör vi i Chile flytta fram diskussionen om att avkriminalisera abort upp till 14 veckor in i graviditeten. Vi vill att denna diskussion når nationell nivå, säger parlamentarikern Camila Rojas från det nya vänsterpartiet Comunes.

Hon kritiseras av högerpolitikern Francesca Muñoz som menar att den chilenska rörelsen för fri abort försöker rida på Argentinas nya abortlag.

– I ett modernt samhälle bör man respektera de oföddas rätt att leva, säger Francesca Muñoz från högerpartiet RN.

Argentinas beslut har fått parlamentet i Honduras att rösta fram en regel som kommer att göra det mer eller mindre omöjligt att ändra landets ytterst strikta abortlagstiftning. Tidigare krävdes det två tredjedelars majoritet för att ändra lagen som jämställer ett foster med en levande människa och kräver att även en våldtagen, minderårig flicka måste föda.

Nu har parlamentet röstat för att det ska krävas trefjärdedels majoritet för att ändra lagstiftningen. Det vill säga, för att ändra lagen som jämställer abort med mord måste minst 96 av de 128 parlamentarikerna rösta för en ändring.

– Vad de gjort är att ha cementerat abortlagstiftningen för att vi aldrig kommer att kunna ändra den om det krävs 96 röster, säger parlamentarikern Doris Gutiérrez som tillhör oppositionen till nyhetsbyrån AFP.

Henrik Brandão Jönsson

FAKTA. VÄRLDENS STÖRSTA KATOLSKA REGION

Latinamerika är världens mest katolska region. Endast Uruguay, Kuba, Guyana, Franska Guyana, Puerto Rico och vissa delstater i Mexiko tillåter abort.

Den hårdaste abortlagstiftningen finns i regionens fattigaste länder – Honduras, Nicaragua, El Salvador, Dominikanska Republiken och Haiti. I de länderna jämställs abort med mord.

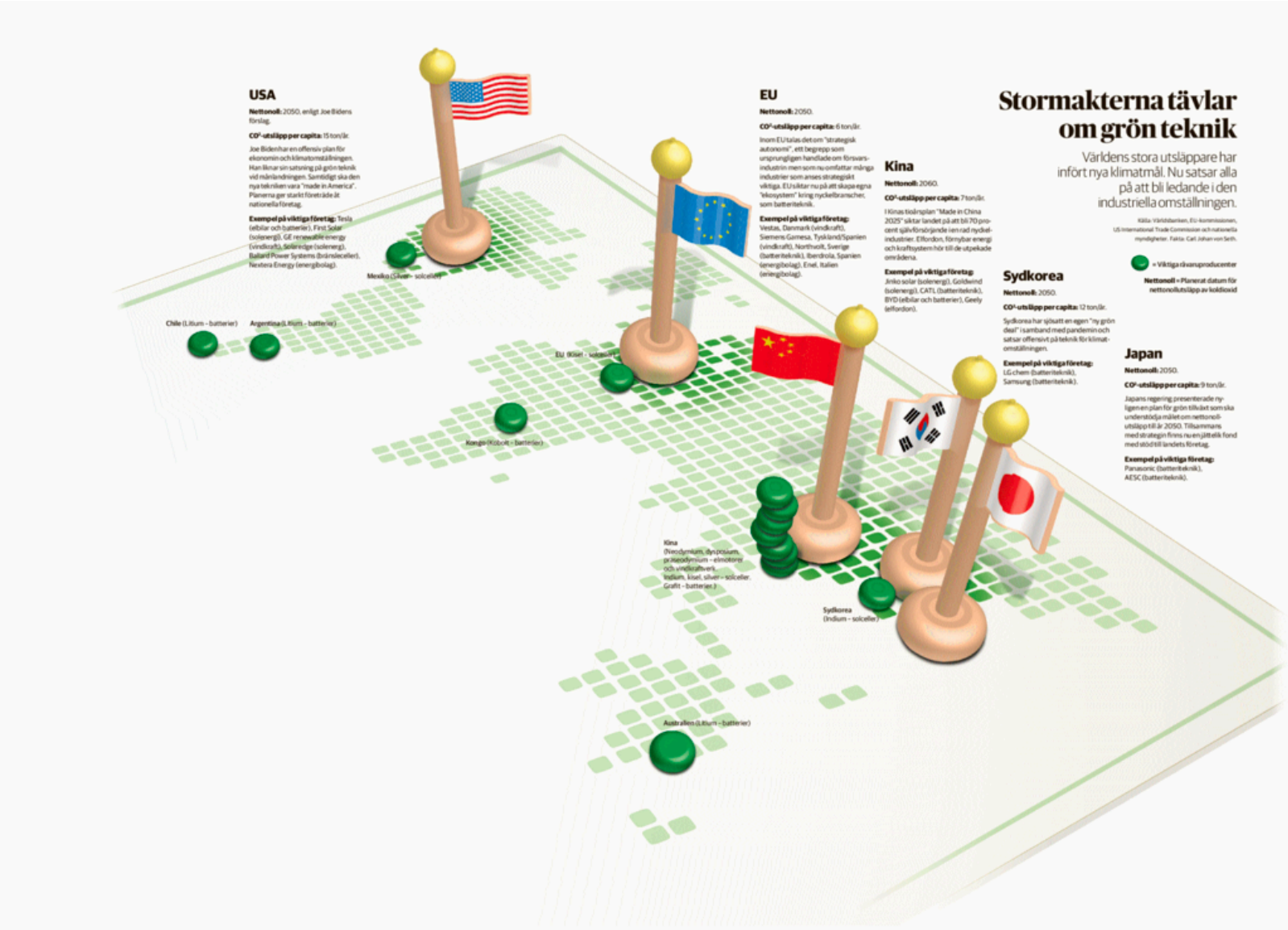
Stormakterna tävlar om grön teknik
Världens stora utsläppare har infört nya klimatmål. Nu satsar alla på att bli ledande i den industriella omställningen.
Källa: Världsbanken, EU-kommissionen, US International Trade Commission och nationella myndigheter. Fakta: Carl Johan von Seth.
= Viktiga råvaruproducenter
Nettonoll = Planerat datum för nettonollutsläpp av koldioxid
USA
Nettonoll: 2050, enligt Joe Bidens förslag.
CO²-utsläpp per capita: 15 ton/år.
Joe Biden har en offensiv plan för ekonomin och klimatomställningen. Han liknar sin satsning på grön teknik vid månlandningen. Samtidigt ska den nya tekniken vara "made in America". Planerna ger starkt företräde åt nationella företag.
Exempel på viktiga företag: Tesla (elbilar och batterier), First Solar (solenergi), GE renewable energy (vindkraft), Solaredge (solenergi), Ballard Power Systems (bränsleceller), Nextera Energy (energibolag).
EU
Nettonoll: 2050.
CO²-utsläpp per capita: 6 ton/år.
Inom EU talas det om "strategisk autonomi", ett begrepp som ursprungligen handlade om försvarsindustrin men som nu omfattar många industrier som anses strategiskt viktiga. EU vill nu på att skapa egna "ekosystem" kring nyckelbranscher, som batteriteknik.
Exempel på viktiga företag: Vestas, Danmark (vindkraft), Siemens-Gamesa, Tyskland/Spanien (vindkraft), Northvolt, Sverige (batteriteknik), Iberdrola, Spanien (energibolag), Enel, Italien (energibolag).
Kina
Nettonoll: 2060.
CO²-utsläpp per capita: 7 ton/år.
I Kinas tioårsplan "Made in China 2025" siktar landet på att bli 70 procent självförsörjande i en rad nyckelindustrier. Elfordon, förnybar energi och kraftsystem hör till de utpekade områdena.
Exempel på viktiga företag: Jinko solar (solenergi), Goldwind (solenergi), CATL (batteriteknik), BYD (elbilar och batterier), Geely (elfordon).
Sydkorea
Nettonoll: 2050.
CO²-utsläpp per capita: 12 ton/år.
Sydkorea har sjösatt en egen "ny grön deal" i samband med pandemin och satsar offensivt på teknik för klimatomställningen.
Exempel på viktiga företag: LG chem (batteriteknik), Samsung (batteriteknik).
Japan
Nettonoll: 2050.
CO²-utsläpp per capita: 9 ton/år.
Japans regering presenterade nyligen en plan för grön tillväxt som ska understödja målet om nettonollutsläpp till år 2050. Tillsammans med strategin finns nu en jättelik fond med stöd till landets företag.
Exempel på viktiga företag: Panasonic (batteriteknik), AESC (batteriteknik).
Mexiko (Silver – solceller)
Chile (Litium – batterier)
Argentina (Litium – batterier)
EU (Kisel – solceller)
Kongo (Kobolt – batterier)
Kina (Neodymium, dysprosium, praseodymium – elmotorer och vindkraftverk, Indium, kisel, silver – solceller. Grafit – batterier.)
Sydkorea (Indium – solceller)
Australien (Litium – batterier)

26 januari 2021

Risk för politiska storkonflikter när världen gör en grön omställning

Världens största utsläppare har lovat att bli klimatneutrala på några årtionden. Men USA, Kina och EU tävlar samtidigt om övertaget i framtidens gröna ekonomi. Kommer jättarna att samarbeta för att värna klimatet? Eller blir det en teknisk kapprustning som leder till nya politiska konflikter?

Bilden i grafiken är historisk: På kort tid har en rad stormakter bestämt sig för att vända en supertanker av fossilberoende till att i stället göra positiv klimattjänst.

Både Kina och Japan spikade nya utsläppsmål förra året. Med Joe Biden i Vita huset ska USA sikta på att bli klimatneutralt år 2050 – samma mål som EU har sedan flera år.

Världens stora ekonomier är beredda att satsa enorma summor på att ställa om. Men alla vill också skapa jobb på hemmaplan och försvara sina positioner i den nya gröna ekonomin – kanske på bekostnad av klimatmålen.

Kan jättarna tillsammans skynda på det globala klimatarbetet, eller kommer de att köra sina egna race?

– Både och. Vi kommer att få se mycket mer av attityden ”alla mot Kina”. EU, USA, Japan och Sydkorea kommer att skydda sitt eget när det gäller grön teknik, kärnteknik, batteritillverkning, elmotorer, energisystem.

Det säger Fredrik Erixon, medgrundare och vd vid den ansedda tankesmedjan Ecipe i Bryssel, vars specialitet är internationell ekonomisk polititik och som bland annat finansieras av Wallenbergsstiftelserna. Han tillägger snabbt:

– Men samtidigt tror jag på mer av samarbete, och öppenhet mellan forskning och bolag. Vaccinarbetet med pandemin är ett mycket bra exempel på hur det kan gå till. Företag och länder blir alltmer beroende av kunskap man inte har själv.

Erixon menar att EU:s bild av att man ligger före övriga världen när det gäller att minska utsläppen innehåller ett visst mått av självbedrägeri.

–En stor del av företagen i Europa jobbar med väldigt gammal teknik, för att de inte haft resurser att investera. Så när länder utanför EU tar på sig kostnader för klimatvänlig teknik kan de komma ställa krav på åtgärder inom EU i stället.

I Skellefteå står batteritillverkaren Northvolts nya fabrik snart klar. De enorma ljusgrå blocken är färdiga på utsidan och saknar bara maskinerna invändigt.

Ett europeiskt flaggskepp, mitt i den västerbottniska barrskogen. Senare i år kommer anläggningen att börja spotta ur sig batterier åt fordonsindustrin.

– Northvolt föddes ju ur idén om en regional värdekedja för batterier, säger Jesper Wigardt, Northvolts kommunikationschef.

Peter Carlsson och Paulo Cerutti, som grundade Northvolt 2016, arbetade tidigare på det amerikanska elbilsföretaget Tesla.

– De tittade mot Europa och såg riskerna när hela fordonsindustrin elektrifieras. Vad händer med jobben och investeringarna när det inte finns någon batteriproduktion där? 40–50 procent av värdet av en elbil sitter i batteriet. Det är därför vi vill bygga upp underleverantörer och en europeiska värdekedja.

Hur går det?

– Det har fått förvånansvärt snabbt. Intresset har vuxit enormt och fler och fler företag vill vara en del av den här värdekedjan, säger Jesper Wigardt.

Northvolt har också fått ett starkt politiskt gensvar på europeisk nivå, med EU-uppbackning genom

Europeiska investeringsbanken och stöd från bland annat BMW, Volkswagen och Scania.

EU-kommissionärerna talar numera om ”strategisk autonomi” och ”teknologisk suveränitet”. Det är begrepp som ursprungligen kommer från försvarspolitiken. Men när EU nu stöper om sin industripolitik används idéerna brett, inte minst i strategiska gröna branscher.

Det är ett sätt att möta Kinas växande ekonomiska anspråk. I strategin ”Made in China 2025” har Peking ringat in bland annat elfordon och förnybar energi som viktiga branscher där landet ska bli både världsledande och självförsörjande.

EU har i sin tur som mål att bli självförsörjande på batterier år 2025. Nyligen slog energikommissionär Maros Sefcovic fast att EU är ”på god väg att uppnå strategisk autonomi” inom batterisektorn.

Jesper Wigardt säger att Northvolt tydligt märker av den politiska uppbackningen, och att europeiska företag kan gynnas när EU inför ett nytt regelverk för batterierna.

– I stället för skyddstullar sätter man upp höga miljökrav. Det går hand i hand med vår approach, säger han.

Fredrik Erixon tror att det är just så EU kommer att försöka hjälpa sin gröna industri.

– Tullar är för trubbigt, så det handlar i stället om regleringar som gör att det inte finns någon annan utväg än att investera i EU. Detta ser vi redan vad gäller digital ekonomi, men kommer säkert inom den gröna tekniken också.

Han anser också att EU:s tal om strategisk autonomi än så länge är abstrakta tankar.

– Det är ett begrepp som det går att fylla med lite av varje. Men de flesta regeringar i EU är nog eniga om att om man vill stärka en innovationsdriven ekonomi, så blir man beroende av andra. Det finns varken talang

eller ekonomi för att själv vara i framkant på alla teknikområden.

– Om framstegen har gjorts någon annanstans handlar det om att locka företagen att investera i EU inom strategiska områden – som till exempel batteritillverkning, biomedicin eller AI, säger Fredrik Erixon.

Den utvecklingen bekräftas också av Northvolts Jesper Wigardt. En helt självständig europeisk batteriindustri är än så länge en avlägsen och kanske inte ens önskvärd utveckling. Beroendet av andra länder är stort.

– Den utvecklingen vi ser nu är att kinesiska och sydkoreanska aktörer etablerar sig i Europa. Det tror vi behövs för att skapa det här ekosystemet vi vill ha. Men i längden är det viktigt att det inte bara är asiatiska satellitfabriker som byggs i Europa utan att forskning och utveckling och underleverantörer etableras här, säger han.

Med Joe Biden som nytillträdd president blir även USA en starkare spelare att räkna med i racet kring den hållbara industrin. Fredrik Erixon menar att det återstår att se vad som kommer ur hans projekt ”Build back better”.

– Han vill ju bygga mycket infrastruktur som nog kan få ett stort inslag av ”Buy American”, där liknar han Trump. Detta kan EU och andra länder svara på genom att till exempel göra det svårare för amerikanska företag att delta i europeiska upphandlingar.

Den största faran för en handelskonflikt med USA ser han annars i de redan ”förgiftade relationerna” som handlar om rätten att föra data ut och in i EU.

– Här finns stora risker, det handlar om stora pengar, och USA kan komma att reagera kraftigt. Det kan absolut bli tullar på grön teknik, till exempel vindkraft där Vestas och Siemens är starka, säger Fredrik Erixon.

EU:s två största handelspartners, USA och Kina, är varandras fiender, hur ska man då balansera för att nå framgång inom den gröna ekonomin?

– Jag tror att EU menar att det med Biden finns en öppning att förbättra samarbetet med USA för att minska beroendet av Kina, så att man slipper balansera.

Om EU och USA hittar varandra, vad gör Kina?

– De skruvar upp nivån på den tidigare politiken att ge företagen ännu mer pengar för teknikutveckling. De kan göra det svårare för utländska företag i Kina och bedriva aggressiv diplomati för att få andra länder att köpa kinesiskt, säger Fredrik Erixon.

Northvolts Jesper Wigardt säger att företaget hittills inte har upplevt några påtagliga problem när de politiska insatserna nu höjs och rivaliteten skruvas upp mellan stormakterna.

– I nuläget är vi en väldigt bra partner för de globala företagen i batterivärdekedjan. Vi kan ju också vara en plattform för samarbete.

Hans Strandberg

hans.strandberg@dn.se

Carl Johan von Seth

carljohan.vonseth@dn.se

Om/Klimatet

När världen ska bli fossilfri blir det huggsexa om den gröna elen, teknikkapplöpningen blir storpolitik och begreppet ”cirkulär ekonomi” måste fyllas med innehåll. Detta är fjärde delen i en serie där DN beskriver hur industrin ska klara att bi klimatsmart och ändå tjäna pengar.

27 januari 2021

Ledare: Norge är inte Sveriges stora problem

Frankrike har utegångsförbud på natten. Tyskland håller stora delar av samhället stängt åtminstone till mitten av februari. Portugal har bommat igen skolorna. Storbritannien har infört två veckors karantän för alla inresande.

Europa går en tuff coronavår till mötes, trots den vaccinering som har rullat i gång. Just nu är det särskilt en brittisk variant av viruset som oroar. Den är definitivt mer smittsam än föregångarna, kanske till och med mer dödlig.

I Sverige hade på tisdagen 95 fall av covid-19 orsakade av den brittiska mutationen konstaterats. Och på söndagen infördes inreseförbud från Norge, där ett lokalt utbrott i Oslotrakten bekräftats, för att förhindra ytterligare import.

Om det finns fler fall i Norge eller Sverige är det dock ingen som vet. Den svenska inställningen till inreseförbud är också omvittnat ombytlig. Både regeringen och Folkhälsomyndigheten har tidigare indignerat vänt sig emot begränsningar för svenska resenärer.

Statsepidemiolog Anders Tegnell ville i våras inte stoppa flygen ens från till exempel Iran, där smittan spreds okontrollerat. Då kallade han också Danmarks beslut att stänga gränserna för fullständigt meningslöst: ”Det här går inte att hålla borta.”

Jämförelserna mellan Sverige och Norge har alltid stört Folkhälsomyndigheten. Den tio gånger högre dödligheten i vårt land har viftats bort som ovidkommande och absolut inget - resultat av den svenska coronastrategin. Nu uppstod i stället en möjlighet att markera mot norrmännen.

Men inreseförbudet från Norge är rimligt, även om det är inkonsekvent. Australien, Sydkorea och andra länder har redan visat att det kan vara effektivt i kampen mot viruset.

Den stora allmänna smittspridningen har hela tiden varit Sveriges problem, vilket i december var coronakommissionens förklaring till misslyckandet med att skydda de äldre. När EU-kommissionen i måndags skärpte sina reserekommendationer pekades också delar av Sverige, som Skåne och Västra Götaland, ut som mörkröda högriskområden. Dit bör helst ingen åka över huvud taget.

Redan strax före jul stoppades resor från Storbritannien och Danmark, med hänvisning till den nya muterade virusvarianten. Svenska medborgare som anlände uppmanades att åka hem och hålla sig där. Märkligt nog ordnades dock ingen testning på flygplatsen.

Den njugga inställningen till metoden ”testa, spåra, isolera” var ett allvarligt misstag under de långa första månaderna av pandemin. Dagens senfärdighet med sekvensering, analyser av hela virusets arvsmassa för att leta efter mutationer, liknar ett parallellfall.

Här har Folkhälsomyndigheten precis försökt öka takten, trots att farorna med den brittiska varianten varit kända ett bra tag. Både Danmark och Norge har som vanligt varit betydligt

snabbare på bollen. Det nya svenska målet är att vart tionde positivt prov ska analyseras med sekvensering, medan danskarna vill kontrollera alla.

Alldeles för dyrt, tycker Folkhälsomyndigheten, ett eko från i våras när Tegnell hävdade att Sverige ändå testade ”alla som behövde testas”.

Vaccineringen i Europa är i gång, och Sverige ligger väl i mitten av fältet när det gäller takten. Dessvärre har det uppstått flaskhalsar här och där i tillverkarnas leveranser.

I vilket fall som helst dröjer det fortfarande innan vaccinerna har satt grimma på pandemin. Under tiden kommer smittspridningen att vara avgörande för hur många som dör eller blir sjuka. Där är Sveriges meriter dessvärre hittills inte särskilt lovande.

DN 27/1 2021

27 januari 2021

Upplopp i flera städer efter utegångsförbudet

Flera hundra personer har gripits i städer runt om i Nederländerna efter våldsamma protester de senaste dagarna. Uppploppen kommer efter att landet i lördags införde nattligt utegångsförbud för att bekämpa coronasmittan. Bland annat har ett sjukhus och ett testcenter attackerats.

I över tio städer runt om i Nederländerna har kravallpolis satts in när protester urartat. I fiskestaden Urk satte ungdomar i eld på ett

testcenter för covid-19 kort efter att det nattliga utegångsförbudet trätt i kraft klockan 21. I Enschede, som gränsar till Tyskland, kastade våldsverkare sten mot ett sjukhus.

I Amsterdam demonstrerade på söndagen runt 1 500 personer olagligt och polisen grep 190. I Eindhoven hade islamfientliga organisationen Pegida ansökt om demonstrationstillstånd och planerade att bränna koranen, fått nej, men sagt att man tänkte ”strunta i borgmästarens beslut”, enligt NL Times. Sådana demonstrationer brukar dra till sig motdemonstranter och för att skingra folkmassorna använde polisen vattenkanoner och tårgas.

Även i Rotterdam använde polisen på måndagskvällen tårgas och vattenkanoner för att stoppa protesterna. Bland annat plundrades butiker och ambulanser hindrades från att ta sig fram. Efter söndagens upplopp hade polisen gripit minst 240 personer och efter måndagen ytterligare 180.

Från polisens sida befarar man att uppploppen kommer att fortsätta.

Premiärminister Mark Rutte, vars regering nyligen avgick på grund av en tidigare skandal, fördömer våldsverkarna.

– Detta har inget att göra med frihet. Utegångsförbudet är nödvändigt. Det är viruset som stjäl vår frihet, säger han.

Rutte framhåller att 99 procent av invånarna respekterar reglerna för att de förstår att viruset bara kan bekämpas med gemensamma insatser.

Premiärministern leder en expeditionsministär fram till valet den 13 mars. Hans liberala parti liksom två av koalitionspartierna röstade ja till utegångsförbudet i parlamentet. Även flera

andra partier stödde förslaget som fick 101 av kammarens 149 röster.

De partier som röstade emot var högerpopulistiska PVV och FVD liksom miljöpartiet Groen Links, partiet för djurens rätt, kalvinistiska partiet och Denk, som säger sig företräda den turkiska minoriteten i Nederländerna.

Det var i lördags som landet införde utegångsförbud mellan klockan 21 och 04.30. Avsikten är att alla ska hålla sig inomhus. De som måste vara ute ska ha giltiga skäl och kunna visa upp ett särskilt intyg, till exempel från sin arbetsgivare. Undantag gäller även bland annat i akutsituationer och för den som ensam är ute och går med hunden.

Det är första gången sedan andra världskriget som Nederländerna har utegångsförbud.

Regeringen och parlamentet tog det drastiska beslutet för att få ned smittspridningen, särskilt av de nya varianterna av coronaviruset. Smittspridningen har annars sjunkit i landet och ligger nu något under Sveriges nivå, enligt Europeiska smittskyddsinstitutet ECDC:s statistik.

Utegångsförbudet gäller till den 10 februari. Den som bryter mot förbudet riskerar böter på 95 euro, nästan 1 000 kronor, samt eventuella administrativa avgifter.

Även i andra europeiska länder finns numera utegångsförbud, men det har hittills inte lett till kraftiga protester.

Belgien har utegångsförbud sedan den 19 oktober. Tiderna har varierat mellan landets olika regioner. I huvudstaden Bryssel är förbudet just nu mellan klockan 22 och 06.

I Frankrike skärptes nyligen utegångsförbudet till att gälla mellan klockan 18 och 06 i hela landet. Det är tillåtet att ta sig till och från arbete och skola, men man måste kunna visa upp ett intyg.

I Spanien, förutom Kanarieöarna, är det generella utegångsförbudet mellan klockan 23 och 06. Regionerna har frihet att justera den tiden med en timme. Flera regioner har velat börja redan klockan 20, men regeringen har fastslagit att klockan 22 är det tidigaste som gäller.

Pia Gripenberg

27 januari 2021

Estland leds nu av två kvinnor

När Estlands nya premiärminister Kaja Kallas svors in på tisdagen fick landet – som enda i världen – både en kvinnlig regeringschef och president.

43-åriga Kaja Kallas tar över posten som premiärminister efter den uppmärksammade korruptionsskandalen kring ett köpcentrum i Tallinn, som ledde till att statsministern Jüri Ratas avgick och samtidigt upplöste regeringen för två veckor sedan.

Kallas leder det så kallade Reformpartiet, ett nyliberalt mittenparti, som fick flest röster i det

senaste riksdagsvalet 2019. Då hamnade partiet ändå i opposition eftersom Centerpartiets Jüri Ratas valde att bilda regering tillsammans konservativa Isamaa och nationalistiska Ekre. Ratas manöver fick mycket kritik, blad annat för att högerpopulisten Mart Helme (från Ekre) valdes till inrikesminister.

Helme visade sig också bli en kontroversiell figur. När Finlands statsminister Sanna Marin tillträdde sin post i december 2019 kallade han henne för en ”kassaflicka”, med hänvisning till ett butiksjobb som Marin haft i sin ungdom. Helmes kontroversiella uttalanden – bland annat anklagade han USA för valfusk i november – ledde till att han slutligen avgick i november ifjol.

Kaja Kallas bestämde sig trots allt för att fortsätta med Centerpartiet i regeringen, alltså samma parti som befann sig i centrum för korruptionsskandalen. Kallas möblerar dock om en del. I den nya regeringen ingår sju kvinnliga ministrar av sammanlagt femton. Det är fler än i någon tidigare estnisk regering. Det blir mer betoning på klimatfrågor och dessutom vill man rensa upp i statskassan. Den tidigare statsministern Jüri Ratas ingår inte i ministerstaben, utan fortsätter som riksdagsledamot.

Med Kaja Kallas som regeringschef och Kersti Kaljulaid som president har Estland nu, som enda land i världen, både kvinnlig president och premiärminister.

Kallas kommer från en politisk familjebakgrund. Hennes pappa Siim Kallas grundade Reformpartiet och har även varit statsminister, centralbankschef och EU-kommissionär.

Den nya regeringen har redan döpts till ”krisregeringen”, eftersom man tillträder under pandemin. I Estland steg siffrorna över antalet coronafall kraftigt före jul, och det ledde också till att Finland den här veckan införde strängare kontroller vid gränsen.

Philip Teir

philip.teir@gmail.com

27 januari 2021

Michael Winiarski: Slående hur mycket regimen nu fokuserar på Navalnyj

Kreml har slagit till osedvanligt brutalt mot demonstrationerna till stöd för den fängslade politikern Aleksej Navalnyj. Men det ska inte tolkas som att regimen är så svag att protesterna är ett verkligt

hot mot dess överlevnad. Putin har alla möjligheter att slå ned motståndet och förbli vid makten, i varje fall en tid.

Många bedömare har talat om den senaste utvecklingen i Ryssland som början på en vändpunkt. Optimisterna känner segervittring och ser den framvällande, ungdomliga motståndsviljan som ett tecken på att den auktoritära regimen är på fallrepet.

Pessimisterna kan invända att det är mer troligt att Navalnyj tillbringar de närmaste åren i fängelse – om han överlever – än att han blir nästa ryska president.

Det innebär inte att Putin sitter lugnt; som Tatiana Stanovaja vid tankesmedjan Carnegie i Moskva har påpekat, väntar nu en längre tid av konfrontation mellan oppositionen och makthavarna, ”och det är mycket svårt att säga hur det kommer att sluta”.

En annan rysk politolog, Sergej Medvedev, säger i Gazeta Wyborcza att Navalnyj nu förverkligar ett mångårigt projekt: ”Om hans medarbetare fortsätter hans antikorruptionsarbete och han inte dödas i fängelset, har han en chans att i framtiden bli Rysslands ledare.”

I Ryssland faller inte regimer genom breda folkliga uppror. Ibland har förlorade krig legat bakom, vilket i mars 1917 resulterade i tsardömets fall. Bolsjevikernas maktövertagande i november samma år (”oktoberrevolutionen”) var inget annat än en statskupp. Även den sovjetiska kommunismens sammanbrott 1991 berodde mer på de växande sprickorna i en slutkörd regim, än på de 100

000 demonstranterna på Moskvas och Sankt Petersburgs gator.

Dagens ryska statsapparat, ”eliten”, står lojalt samlad bakom sin ledare Putin. I längden är enväldet en akilleshäl, men på kort sikt finns inga tecken på en systemkollaps.

Att bilden av regimen förmörkas ytterligare är inget som Kreml bryr sig om. Det kanske är tvärtom: ju mer skoningslöst all opposition slås ned, desto mer kommer ryssarna att frukta regimen. Att skapa skräck, inåt och utåt, kan därför till och med vara ett självändamål. Fördömanden och sanktioner från EU och USA kan enkelt viftas bort.

Den liberale politikern Grigorij Javlinskij, grundare av partiet Jabloko, konstaterar i sin blogg att protestutbrotten vintern 2011–2012 och sommaren 2019 inte försvagade det repressiva systemet: ”Tvärtom, efter varje omgång av protester drar regimen åt skruvarna ännu hårdare, med nya gripanden, nya restriktioner, nya repressiva lagar.”

Det är ändå slående hur mycket den ryska regimen nu fokuserar på hotet från Navalnyj. Efter hans återkomst till Moskva, då han omedelbart fängslades, och publiceringen av den för presidenten djupt generande videofilmen ”Putins palats” som nu haft över 85 miljoner tittare, satsar Kreml hårt på att smutskasta den 44-åriga oppositionsledaren.

Att Kreml skulle inleda någon dialog med Navalnyj – eller demonstranterna – förefaller uteslutet.

En förändring är att Navalnyjs namn sedan några dagar uttalas av officiella ryska företrädare och i Pervyj Kanal, den ryska

statliga televisionens kanal 1. Tidigare var hans namn onämnbart och han kallades enbart för ”bloggaren” eller ”patienten” (då han vårdades efter att förgiftats med nervgiftet novitjok). Det gick förstås ut på att förminska Navalnyjs betydelse.

Det sätt på vilket Navalnyj angrips i Pervyj Kanal antyder nivån på den skräck som ledarna i Kreml hyser för den rörelse han står i spetsen för. I ett program beskylls han för ”politisk pedofili” – då många unga ryssar deltar i protesterna.

I tv-reportagen från lördagens landsomfattande protester hävdades att det var demonstranterna som begick ”grymheter” mot polisen – inte som hela världen har kunnat se, att det var polisen som misshandlade och grep demonstranter.

Det påstås också att demonstranterna tillämpar ”majdanteknologi” som CIA och västliga spionorganisationer ska ha utvecklat vid protester mot regimer i andra före detta Sovjetrepubliker.

Nyhetssändningarna driver tesen att USA:s osynliga hand på något sätt har fått hundratusentals ryssar över hela landet att ge sig ut på gatorna, trots iskyla och polisövervåld.

Regimen i Moskva delar den belarusiska diktatorn Aleksandr Lukasjenkos bävan för en ny provästlig ”färgrevolution” i Georgiens och Ukrainas efterföljd.

– Med tanke på de politiska teknologier som testades i Belarus och Kirgizistan kan vi inte utesluta möjligheten av en liknande destabilisering av vårt land, sade Rysslands vice

inrikesminister Alexander Gorovoj inför helgens demonstrationer.

Händelserna i Ryssland påminner onekligen om Belarus när protesterna där inleddes i augusti: Massprotester med krav på diktatorns avgång, kravallpolis som misshandlar och griper fredliga demonstranter, stats-tv som framställer de protesterande som utländska agenter.

Att det har dykt upp rödvita flaggor och ropen ”Leve Belarus” i demonstrationerna i Ryssland är ingen slump. För många ryska demonstranter är motståndet mot Putin och Lukasjenko samma kamp.

För Lukasjenko är det något av en bekräftelse på att han har fått rätt – i ett avseende. I höstas vädjade han till Putin om militär hjälp, med argument att Belarus bara är ett förspel.

I en intervju i rysk tv sade då Lukasjenko:

– Väst har inlett ett korståg, och var beredda på att ni står på tur.

Michael Winiarski

DETTA HAR HÄNT.

I minst 60 städer över hela Ryssland demonstrerade i lördags stora skaror i protest mot häktningen av den ryske oppositionsledaren Aleksej Navalnyj. Över 3 000 personer ska ha gripits.

Polisen hade varnat för att protesterna skulle ”ses som ett hot mot den allmänna ordningen och omedelbart tryckas ned”.

Navalnyj, som greps på flygplatsen vid återkomsten till Moskva från Berlin, publicerade tidigare i veckan en videofilm som skildrar regimens korruption, med fokus på ett

stort lyxpalats vid Svarta havet som sägs tillhöra Vladimir Putin.

I filmen, som hittills setts av över 85 miljoner, manade Navalnyj ryssarna att protestera, en uppmaning många hörsammade.

Fler än 100 000 smittade har dött i Storbritannien

Fler än 100 000 människor har avlidit efter att ha testat positivt för covid-19 i Storbritannien. Och det kommer att bli många fler.

Den dystra räkningen nådde sexsiffrig nivå efter en uppdatering på tisdagen, där ytterligare 1 631 människors död tillkännagavs.

– Jag beklagar djupt varje liv som har gått förlorat och som premiärminister tar jag så klart

på mig det fulla ansvaret för allt som regeringen har gjort, säger Boris Johnson.

Regeringen har kritiserats för sitt agerande under pandemin. Den har gjort storskaliga nedstängningar, men anklagas för att ha missat vissa områden medan smitto- och dödstalen har växt och växt. Och det lär bli dystrare innan läget ljusnar.

– Dessvärre kommer ganska många fler dödsfall de kommande veckorna vaccinen får effekt, säger Chris Whitty, högsta chef inom den offentliga vården.

TT-AFP-Reuters 27 januari 2021

Conte avgår – men vill styra vidare

Italien. Premiärminister Giuseppe Conte besökte på tisdagen president Sergio Mattarella för att ge beskedet att han och den italienska regeringen avgår. Regeringen tappade tidigare i januari sin majoritet i parlamentet efter att partiet Levande Italien drog sig ur samarbetet. Genom avgången hoppas Conte ge sig själv tid till att skapa en ny regeringskoalition – och därmed sitta kvar på posten.

Presidenten håller nu två dagars samtal med alla partiledare. Med största sannolikhet får

Conte sedan möjlighet att bilda ny regering, skriver Reuters.

Gustav Olsson

gustav.olsson@dn.se 27 januari 2021

Upplevelsen kan beskrivas som isolering, tortyr, förödmjukelse, att få vår egendom förvandlad till militärförläggning.

Den ugandiska oppositionspolitikern och musikern Bobi Wine till nyhetsbyrån Reuters utsända i huvudstaden Kampala, sedan Ugandamilitären dragit sig tillbaka från Bobi Wines trädgård. TT. 27 januari 2021

Tårgas mot indiska bönder i protest

Indien. Tusentals bönder, många i traktorer eller till häst, tog sig på tisdagen igenom polisens avspärrningar in till huvudstaden New Delhi. Några tog sig upp på det historiska röda fortet i staden. Sammandrabbningarna med de protesterande bönderna kom samtidigt som regeringen höll sin stora militärparad under högtidlighållandet av republikens dag i Indien. Bönderna protesterar mot tre nya lagar gällande upphandling och försäljning som trädde i kraft i september. De befarar att en avreglering av jordbruket kan leda till att de inte längre får garanterade minimipriser för sina produkter.

TT27 januari 2021

27 januari 2021

Stopp för norrmän – då skapas svenska spökbyar

Storlien. Tanken var att göra snabba, norska cash på gränshandel. Sen drog pandemin in som en lavin.

DN:s Åsa Erlandsson har hela skidsystemet för sig själv och på stormarknaden lägger kassören pussel i väntan på kunder. Men stolta Storlien tänker resa sig på nio – med hjälp av sju små barn.

Belysningen är dämpad, matsalen tom. Det till och med luktar övergivet. Nattåget från Stockholm rullar ända fram till dörren till pampiga Le Ski Lodge som varit hjärtat i den anrika fjällbyn sedan starten 1882. Men nu när jag använder båda händerna för att få upp den tunga porten, känns det som ett inbrott. Hallå? Någon här?

Från ingenstans kommer en vänlig dam och förklarar att jovisst, det är öppet.

– Bara att slå er ner, var ni vill, säger hon med en brytning som för tankarna österut.

För två år sedan var DN i byn, som andades framtidstro. 300 miljoner kronor satsades på Fjellhandel, ett 10 000 kvadratmeter stort köpcentrum. Tanken var att bli ”Jämtlands Ullared” och hjälpa till att vända utvecklingen. Trots kunglig glans, en tågstation på gångavstånd från skidbackarna, vandringsleder som får en att tappa andan och ett liftsystem som både passar Stig-Helmer och proffs, hade Storlien hamnat på efterkälken jämfört med andra skidorter.

Men när vi ätit frukost på Le Ski Lodge och vandrar Vintergatan fram, samhällets centralgata, hörs bara knarret under kängorna. Annars är det tyst och tomt. Inte ens inne på Super Candy, ”Öppet varje dag till 20!” lyser det.

Gränsen till Norge är stängd och godissugna som vill slippa norsk sockerskatt får inte längre resa hit. Eftersom norrmännen äger 9 av 10 stugor, känns Storlien snarare som zombieland.

– Det är väldigt annorlunda. Du skulle se hur det är i vanliga fall, parkeringskaos här ute på torget, säger Maria Eriksson som hyr ut lägenheter på Storlien Apartments.

Hon tittar på klockan och pekar på en karta.

– Passa på att handla på Stora Coop för de har bara öppet till kl 15 i dag. I morgon är det stängt.

Jag stövlar i väg till livsmedelsladan som ligger i Fjellhandel. Inne på Coop täcker lösgodishyllorna en hel vägg men jag blir stående med skopan i handen. Det finns inget att ösa i påsen. Och så fortsätter det.

På frukostavdelningen hittar jag ett litet luciatåg i trä, men ingen juice. Norska chokladkakor fyllda med rispuffar, men inget bröd. I kyldiskarna finns varken skinka eller köttfärs, däremot två djupfrysta pekingankor. Framför kassalinjen har en ung man ställt fram ett bord och sitter djupt försjunken i ett tusenbitarspussel.

Fjellhandel hann bara vara öppet en vecka i våras innan den förlamades av pandemin. Gränshandeln omsätter i vanliga fall nästan en miljard, när Norge stängde gränsen försvann 95 procent av intäkterna över en natt. Och människorna.

Men hur ska det gå? Hur mår egentligen Storlien?

– Jag ser ljust på framtiden. Vi kan inte satsa allt på ett kort och räkna med att norrmännen kommer tillbaka, på länge. Då får man tänka om, säger Lena Flaten.

Hon driver restaurang Flammans skafferi vars filosofi är sharing table, att umgås kring måltiden. Nu har de anpassat rätterna för take away och minskat antalet platser. Och hon märker att en ny kundgrupp börjat komma – distansjobbarna.

– Många som bara använder sina andelslägenheter på sport- och påskloven sätter sig i bilen, åker hit och jobbar veckovis eller månadsvis. Det finns inget bra med pandemin, men det märks att folk börjar tänka till lite, bry sig om varandra lite mer, säger Lena Flaten.

Thomas Holm är vice vd på Svenska Handelsfastigheter som pumpat in pengar i Fjellhandel. 2019 ansåg han att kalkylen inte kunde misslyckas.

– Nu frågar alla om det ska gå i konkurs. Men det här är bara en plump i protokollet. Nästa gång du kommer hit är det full fart, säger han.

Långsiktig är också den förskola som öppnar samma dag vi talas vid. Äntligen slipper stressade småbarnsföräldrar åka fem mil ända till Duved och kan bo kvar.

– Det är klart att Storlien har det jättetufft nu, pandemins påverkan är extrem. Men när den väl är över finns det både arbetsplatser och service. Det är två viktiga pusselbitar för att vända utvecklingen, säger Daniel Danielsson.

Han är kommunstyrelsens ordförande i Åre, en av de mest snabbväxande kommunerna i Sverige. De slutliga siffrorna är inte klara, men Storlien ökade också i fjol. Även antalet nya invånare ryms på ena handens fingrar.

Fem barn har nu börjat skolas in och i februari kommer ytterligare två. Förskolan är inte döpt efter någon frukt eller blomma, utan bär ett namn som lägger byns kollektiva hopp på deras små axlar. Storlienbarnen.

Åsa Erlandsson

28 januari 2021

Distansundervisning en kamp för tyska familjer

Tolvåriga Lena Kästner från Berlin vet inte när hon får komma tillbaka till skolan igen. Hon är en av världens 234 miljoner barn och unga som på grund av coronapandemin nu försöker klara sin skolgång hemifrån.

– Det är kaos här, säger den ensamstående mamman Anna Kästner.

BERLIN. I chatten med klasskompisarna brukar sjätteklassaren Lena Kästner ibland ställa frågor om skolarbetet.

– Men det är jobbigt när ingen svarar på flera timmar, säger hon.

Lena Kästner, 12, går inte längre till skolan i stadsdelen Karow i norra Berlin. I stället är hon hemma på dagarna, tillsammans med sin lilla-syster Lennya, som är tio år gammal, och sin mamma Anna. Skoluppgifterna får de tillgång till via en plattform på nätet.

– Det svåraste är matten, säger hon, och fortsätter.

– Det är svårt när man inte har någon som tittar över axeln på en. Jag vill inte störa mamma hela tiden.

Även mamma Anna Kästner, som är ensamstående, studerar hemifrån. Hon läser till sjuksköterska, och försöker få gjort så mycket som möjligt på morgnarna innan barnen vaknat.

– Det är riktigt tufft. Min utbildning är bättre organiserad nu än under den förra nedstängningen. Tyvärr är inte barnens skola det.

I mars förra året stängdes skolor och förskolor i Tyskland för att minska spridningen av det nya coronaviruset. Under hösten var de flesta skolor öppna, men i december stängdes de igen.

När de kommer att öppna är ännu inte bestämt.

Åtgärden är inte unik. 33 länder runtom i världen håller skolorna stängda, enligt en kartläggning som FN-organet UNESCO uppdaterade den 24 januari. Drygt 234 miljoner elever – fler än var tionde i världen – påverkas av stängningarna.

Ovissheten är den största utmaningen, säger Anja Helms, lärare på en grundskola i östra Berlin.

– Under den första nedstängningen, i mars och april, experimenterade vi med olika onlineverktyg och försökte anpassa och förbättra undervisningen varje vecka. Eftersom vi ständigt får ny information och nya erfarenheter planerar vi bara på kort sikt, säger hon.

Anja Helms arbetar på en friskola, och undervisar elever från första till tionde klass. Olika åldersgrupper kräver olika metoder, säger hon.

– Med de yngsta bestämde vi tidigt att det viktigaste var att hålla kontakt och se till att de mår bra. Vi har skickat brev hem till dem och pratat mycket med dem via videosamtal – både om pandemin och om dinosaurier och annat som barn är intresserade av.

Undervisning via digitala medier är en utmaning i Tyskland, där många elever saknar tillgång till en egen dator eller surfplatta. I Sverige fanns, enligt Skolverket, i genomsnitt fler än en dator per elev i grundskolan för två år sedan. I Tysklands folkrikaste delstat Nordrhein-Westfalen uppger endast var tjugonde skola att varje elev har tillgång till ett digitalt verktyg, enligt en studie som nyligen publicerats.

”Coronakrisen får inte bli en utbildningskris”, lovade utbildningsdepartementet i april, och meddelade att 500 miljoner euro skulle avsättas för att alla elever skulle få tillgång till ett digitalt verktyg hemma.

Men drygt tre månader efter att satsningen aviserats hade knappt 16 miljoner euro betalats ut. Det beror bland annat på att kriterierna för att få bidrag är otydliga och att ansökningarna kräver mycket tid av redan pressade skolledningar, enligt det tyska nyhetsprogrammet Tagesscahu.

Trots varningar för att många elever riskerar att halka efter har skolstängningarna stort stöd i Tyskland, enligt en undersökning som opinionsinstitutet Infratest dimap gjorde i december förra året. 71 procent av de tillfrågade ansåg att regeringen fattat rätt beslut när de valde att stänga skolorna.

Bland de som själva påverkats var stödet mindre. 56 procent av de vuxna med barn i skolåldern höll med om att det var rätt att stänga skolorna.

Kvinnor drabbas särskilt hårt av skolstängningarna, säger Claudia Wiesner, professor i statsvetenskap, som undersökt

restriktionerna under pandemin ur ett jämställdhetsperspektiv.

– Kvinnor arbetar oftare deltid, oftare i samhällsbärande yrken och tar större ansvar för barnen och hemmet. Samtidigt har regeringens stödpaket framför allt gått till mansdominerade branscher, som exempelvis byggbranschen. När åtgärderna tagits fram har jämställdhetsperspektivet inte funnits med över huvud taget, säger hon.

I Tyskland har barnomsorg och skola varit öppna för barn vars föräldrar arbetar inom samhällsbärande branscher, som exempelvis vården. Reglerna för vilka barn som får lämnas har sett olika ut på olika skolor, och på sociala medier har föräldrar som är oroliga för smittspridning klagat över att elever utan giltiga skäl att vara i skolan kommit dit.

Läraren Anja Helms har själv två barn i skolåldern hemma, och en partner som arbetar i ett samhällsbärande yrke. Familjen bor i en stor lägenhet tillsammans med fyra vänner.

– För oss fungerar det relativt bra, eftersom vi är flera vuxna som kan hjälpas åt och turas om att ta ansvar. Att tro att det skulle gå att arbeta som vanligt samtidigt som man tar hand om barn – det är en illusion, säger hon.

Anja Helms säger att hon ser många stressade föräldrar som kämpar för att barnens skolgång ska fungera lika bra på hemmaplan som den gör i skolan. Det är svårt, säger hon.

Viktigare är, enligt läraren, att prata med barnen om deras känslor och tankar om krisen, och lita på att deras utveckling kommer att fortsätta även under pandemin.

– Det råder undantagsstillstånd. Den som lyckas uppleva några positiva stunder, och klarar sig igenom detta utan att bli galen, kan egentligen vara ganska nöjd.

Familjen Kästner i Karow fortsätter att försöka få vardagen att fungera hemma i lägenheten. För 12-åriga Lena är skolåret viktigt – i delstaten Berlin väljer elever om de ska fortsätta med en studieförberedande eller yrkesförberedande utbildning efter sjätte klass.

– Jag vet inte riktigt hur det blir. Jag hoppas att åtminstone vi som går i sexan får komma tillbaka till skolan snart, säger hon.

DPA

FAKTA. STÄNGDA SKOLOR I 33 LÄNDER

FN-organet Unesco kartlägger regelbundet hur många av världens länder som håller skolorna stängda. Den 24 januari var skolorna stängda i 33 länder, vilket påverkade drygt 234 miljoner elever.

I Tyskland är skolorna stängda fram till den 14 februari. Undantag gäller för de barn vars föräldrar har samhällsbärande yrken. I vissa fall kan även barn med särskilda behov få komma till skolan.

Kritiserat abortförbud genomförs

Polen. Nu genomdrivs det nästan heltäckande förbudet mot abort som Polens konstitutionsdomstol fastslagit i en dom.

Beskedet från regeringen på onsdagen, via Twitter, kommer tre månader efter domen som utlöste omfattande protester runt om i Polen. I domen konstaterar konstitutionsdomstolen att även abort av foster med skador ska förbjudas. Abort tillåts framöver endast vid graviditet efter våldtäkt, incest eller när moderns liv står på spel.

Regerande partiet Lag och rättvisa (PIS) anklagas för att ha påverkat domstolen, något partiet förnekar.

TT-AFP-Reuters 28 januari 2021

Talibanerna stöttar vaccinplan

Afghanistan. WHO-programmet Covax, som riktar sig mot fattigare länder, har gett Afghanistan löfte om miljardstöd och landet hoppas få sina första vaccindoser levererade i februari.

Nu har ännu ett hinder röjts ur vägen: Talibanerna ställer sig bakom regeringens vaccinationsplan. Talespersonen Zabihullah Mujahid säger att rörelsen kommer att ”stödja och underlätta vaccinationskampanjen”.

TT-Reuters. 28 januari 2021

74

sidor med Napoleon Bonapartes berättelse om hur han vann slaget vid Austerlitz, hans största militära seger, har hittats i en bunt kvarlämnade papper och ska säljas på auktion. Vid slaget i december 1805 i nuvarande Tjeckien besegrade Napoleons styrkor de arméer som leddes av den ryske tsaren Alexander I och kejsare Frans II av Österrike. Manuskriptet värderas till drygt tio miljoner kronor.

TT 28 januari 2021

Rockad ska blidka tunisisk vrede

Tunisien. Premiärminister Hichem Mechichi byter ut elva ministrar, bland annat inrikes-, hälso- och justitieminister, för att skapa ett mer ”effektivt team”. Beskedet följer på drygt en veckas våldsamma gatuprotester i Tunisien mot fattigdom och vad som uppfattas som en likgiltig politikerklass.

Mechichi har lovat att den nya regeringen ska lyssna på demonstranternas krav.

TT-AFP 28 januari 2021

Brittisk minister vill inte ge vaccin till EU

Astra Zenecas vaccinleveranser till Storbritannien får inte avbrytas, säger landets biträdande premiärminister Michael Gove.

Han kommer med uttalandet efter att ha fått frågan om regeringen skulle tillåta att en del doser som tillverkats i Storbritannien skickas till EU.

– Vi måste se till att vi fortsätter med den effektiva upptrappningen av vårt

vaccinationsprogram, säger ministern till BBC Radio, och lägger till att detta bygger på att den tidsplan som avtalats hålls.

En del politiker inom EU har begärt att Storbritannien ska skicka vaccin till EU-länder för att uppfylla den kvot som Astra Zeneca tidigare lovat. Under onsdagen sade dock företagets vd Pascal Soriot att det inte är möjligt enligt de kontrakt som upprättats.

TT-Reuters 29 januari 2021

Resor begränsas efter virustopp

Portugal. 303 nya dödsfall rapporterades på torsdagen relaterade till covid-19 och drygt 16 400 smittade under ett dygn, vilket var de högsta noteringarna under pandemin. Rese-inskränkningar införs nu för de närmaste två veckorna, med start på söndag. Inrikesminister Eduardo Cabrita sade att resor får göras endast om särskilda skäl föreligger.

En anledning åtgärderna är att den nya varianten av viruset har börjat spridas.

– Hade vi känt till den nya varianten tidigare, så hade vi med säkerhet fattat annorlunda beslut inför julhelgen, säger premiärminister António Costa. **TT-AFP-Reuters** 29 januari 2021

IS-ledaren i Irak dödad

Irak. Irakiska säkerhetsstyrkor har dödat IS-ledaren för Irak, Abu Yassir al-Issawi, som själv titulerat sig ”vice kalif” inom terrorrörelsen, meddelar regeringen.

Premiärminister Mustafa al-Kadhimi skriver i ett uttalande att militärinsatsen kunde genomföras tack vare underrättelsearbete.

TT-Reuters 29 januari 2021

Många skadade i nya virusprotester

Libanon. Fler än 200 personer skadades i nya sammandrabbningar i Tripoli i norra Libanon på onsdagskvällen.

Det är tredje dagen i rad av protester, där demonstranter visar sin ilska över coronanedstängningar och den ekonomiska krisen. Demonstranter kastade brandbomber mot säkerhetsstyrkorna, som svarade med tårgas. Minst 66 av de skadade har förts till sjukhus.

TT-AFP 29 januari 2021

29 januari 2021

15

miljoner kronor – så mycket har fotografiet på en vantklädd Bernie Sanders dragit in till välgörenhet. Bilden på den amerikanske senatorn, där han i vantar och parkas sitter vid Joe Bidens presidentinstallation, blev snabbt en internetsuccé. Nu har fotot på den 79-årige senatorn tryckts upp på en mängd t-tröjor och andra prylar, som sålts till förmån för välgörenhet i hans hemdelstat Vermont.

29 januari 2021

Rebecka Kärde: Kina vill utplåna den uiguriska kulturen i Xinjiang

Kinas repression mot den uiguriska minoriteten väcker internationell vrede. Vittnen berättar om hjärntvätt, våldtäkter, slavarbete och tortyr. Rebecka Kärde uppmärksammar

författarna som fängslats och försvunnit. De anses särskilt farliga.

Bland det sista den avgående amerikanska utrikesministern Mike Pompeo gjorde var att anklaga Kina för folkmord på den muslimska minoritetsgruppen uigurer. Antony Blinken, Pompeos efterträdare i Biden-administrationen, höll med.

Äntligen kallar ett av världens mäktigaste länder Kinas förfarande i den västliga delrepubliken Xinjiang (Östturkestan) för vad det faktiskt är: ett allt mer framgångsrikt försök att utrota inte bara en tradition, ett språk, en kultur, utan också de människor som genom sin blotta existens bär upp denna kultur.

Att den kinesiska staten driver så kallade ”omskolningsläger” i Xinjiang har varit känt sedan 2017. I dessa läger – nästan 400 till antalet, enligt en australiensisk rapport från i höstas – sitter en miljon människor fängslade. De som lyckats ta sig därifrån vittnar om tvångssteriliseringar, våldtäkter, slavarbete och tortyr. Om konstant hjärntvätt, i form av obligatoriska studier av kommunistpartiets berättelse om Xi Jinpings Kina.

Hur många uigurer som dött i lägren eller i fängelse, och av vad, är omöjligt att veta. Vittnesmålen antyder att det knappast är ovanligt. I synnerhet inte om man tillhör de yrkeskårer som Kina uppfattar som särskilt farliga: författare, akademiker, lärare, musiker och andra som verkar för det uiguriska språkets och kulturens livskraft.

Som den 82-åriga författaren Haji Mirzahid Kerimi. Första gången han hamnade i fängelse på grund av sitt konstnärskap var 1957. 2017 arresterades han igen, den här gången

tillsammans med minst 13 andra anställda på ett uiguriskspråkigt förlag i staden Kashgar. Kerimis brott, förutom samröre med förlaget i stort, var att han skrivit ett antal populära romaner där han gav liv åt gestalter ur den uiguriska kulturhistorien.

Ur Kinas perspektiv är detta naturligtvis oacceptabelt. Alla kulturyttringar som pekar på att uigurerna har en egen och självständig historia likställs med terrorism. Ändå är Kina officiellt en mångkulturell stat. Vid sidan av majoritetsgruppen hankineser erkänner konstitutionen 55 olika minoritetsgrupper. Samtidigt som lägren byggs ut i Xinjiang kan man i andra delar av landet besöka temaparker tillägnade dessa minoriteter, där hankineser utklädda till uigurer får representera det folk man är på god väg att utrota.

I mitten av januari började trovärdiga rykten cirkulera om att Kerimi dött i fängelset. Orsaken ska ha varit att han ”ramlat”. Oavsett vad som skett är han inte den första uiguriska kulturpersonligheten att försvinna. En annan är poeten och översättaren Abdukadir Juma, som bland annat översatt Mo Yan. Den populära folksångaren och poeten (i uigurisk kultur är det ofta samma sak) Abdurehim Heyt försvann 2017; senast han hördes från var när han i en video 2019 intygade att han var vid liv. Perhat Tursun, en av de mest inflytelserika modernistiska författarna – känd som ”Östturkestans Kafka” – har inte setts till sedan han dömdes till 16 års fängelse 2018.

På sistone tycks Kina dessutom ha skruvat upp övervakningen av uigurer bosatta i utlandet. Förra året kom rapporter om mass--arresteringar i Istanbul. Uigurer i Sverige och

andra länder har berättat om trakasserier från kinesiska myndigheter. Många exiluigurer har gripits i samband med att de lurats åka till Xinjiang under falska förevändningar, som att de måste ordna med något byråkratiskt eller hjälpa en sjuk familjemedlem. Övriga världen borde alltså inte bara betrakta folkmordet som ett – för att uttrycka det milt – etiskt problem, utan också som ett inrikespolitiskt sådant.

Gör man det? Eller är det viktigare att handeln med Kina fortsätter gå som tåget?

Mitt i Xinjiang har bland annat Volkswagen, Coca-Cola, Nike och Calvin Klein stora fabriker. På satellitbilder som forskare tagit fram är de fullt synliga. Runt dem ligger läger efter läger. Det ser ut som på den polska landsbygden i början av 1940-talet. Skillnaden, för att citera den judiska människorättsaktivisten Mia Hasenson-Gross, är att det den här gången ännu finns tid att agera.

Rebecka Kärde

29 januari 2021

Marine Le Pen jämsides med Macron i ny mätning

Tio år efter att Marine Le Pen efterträdde sin far Jean-Marie Le Pen som partiledare är hon närmare sitt mål än någonsin.

Om det hölls presidentval i Frankrike i dag skulle hon få 48 procent av rösterna i en andra och avgörande omgång. Avståndet till Emmanuel Macron är inom felmarginalen.

Hon var 42, ung och lovande, en reformsinnad kraft i ett parti som många fransmän såg som hopplöst fläckat av rasism och historisk fascism. Uppdraget tycktes omöjligt: att göra Nationella fronten till ett regeringsdugligt parti som en majoritet av befolkningen kunde tänka sig att rösta på.

– Mitt mål är att göra det här partiet till ett så mäktigt och effektivt verktyg som möjligt i vår strävan efter att erövra makten, sa Marine Le Pen den 16 januari 2011, då hon klev fram ur sin fars skugga.

Tio år senare är hon närmare sitt mål än någonsin tidigare.

Efter ett år av pandemikris, fler än 73 000 döda och en alltmer sviktande ekonomi har Emmanuel Macrons popularitetssiffror nu börjat dala något. 35 procent ger presidenten

godkänt, enligt en ny mätning från Ipsos som publiceras i Le Point. En minskning med 3 procentenheter mot månaden före.

Le Pen krävde redan i mars stängda gränser och har inte försatt många tillfällen att kritisera regeringen för hanteringen av krisen. Nu tycks hon få betalt för det: enligt en mätning från Harris Interactive (med 1 403 svarande) skulle hon få 48 procent i en andra och avgörande omgång, om det vore presidentval i dag. Emmanuel Macron skulle få 52 procent, men skillnaden mellan dem ryms inom felmarginalen, skriver Le Parisien.

Dött lopp, vill säga.

Det kan jämföras med resultatet i andra omgången i presidentvalet 2017, då Macron fick 66 och Le Pen 34 procent av rösterna.

Få hade förutspått det för tio år sedan, men Marine Le Pen har slutligen fått segervittring.

Hennes far – som har kallat nazisternas gaskamrar för ”en detalj i historien” – uteslöts ur partiet 2015. Under hela 2010-talet skrubbade Marine Le Pen ihärdigt för att få bort stanken av fascism, en process som nådde ett slags symbolisk kulmen 2018 när partinamnet ändrades till Nationell samling.

I dag utmålar Marine Le Pen sig som den franska republikens fanbärare – ja, rent av som en arvtagare till general de Gaulle, motståndshjälten under andra världskriget som lade grunden för den femte republiken. Det har hon intressant nog kunnat göra utan att skrämma bort särskilt många av faderns gamla bundsförvanter.

Men så är också invandringsmotståndet fortsatt ledstjärnan för Nationell samling. Kritiken mot EU och globaliseringen spelar också en betydande roll, liksom sloganer som ”fransmännen först”. En del experter menar att Le Pens förvandlingsnummer mest är ett skal som döljer en kärna av fascism. Men en sak är säker: med bara 15 månader kvar till nästa presidentval kan ingen utesluta att hon blir Frankrikes nästa president.

Det beror inte bara på Le Pen själv. Den traditionella högern i Republikanerna har svårt att få fram en kandidat som fångar allmänhetens intresse. Dess starkaste namn just nu, Xavier Bertrand, skulle inte få mer än 16 procent i en första valomgång, enligt Harris Interactives mätning.

En annan tänkbar högerkandidat är tidigare premiärministern Edouard Philippe, som ledde Frankrike genom den första vågen av covid-19 och nu är borgmästare i Le Havre. Men det är långt ifrån säkert att han vill utmana Emmanuel Macron.

Samtidigt är den franska vänstern splittrad. Vänsterradikale Jean-Luc Mélenchon skulle få 11 procent av stödet i en första valomgång, Paris socialdemokratiska borgmästare Anne Hidalgo 6 procent och miljöpartiet EELV:s Yannick Jadot 7 procent. Det öppnar för Le Pen, som skulle få 26 procent i en första omgång, enligt mätningen. Liksom för Emmanuel Macron, som skulle få 24 procent och därmed ställas mot Le Pen i den andra och avgörande omgången.

Än är det långt kvar till april 2022. Mycket kan hända. Men stämningen i Nationell samlings högkvarter är just nu sannolikt god.

Erik de la Reguera erik@delareguera.se

29 januari 2021

Våg av gripanden inför ny protest

S:t Petersburg. Över fyratusen personer har gripits över hela Ryssland efter de riksomfattande demonstrationerna mot president Vladimir Putin i lördags. På söndag planeras nästa demonstration.

De som frihetsberövats anklagas för att ha brutit mot lagen under demonstrationen för den häktade oppositionspolitikern Aleksej Navalnyj i söndags. Större delen av de gripna anklagas för att ha brutit mot lag nummer 236 om att inte sprida sjukdomar under en epidemi. Den ryska advokaten Leonid Solovjov säger till Dozjd att coronalagen i praktiken har blivit ett politiskt vapen.

Bland de gripna finns flera av Navalnyjs anhöriga och nära medarbetare, däribland hans bror Oleg Navalnyj och hustrun Julia Navalnaja.

Navalnyj blev förgiftad med nervgiftet novitjok i slutet av augusti 2020. Efter att ha återhämtat sig i Tyskland lyckades han tillsammans med journalistgruppen Bellingcat visa att det var den ryska säkerhetstjänsten FSB som försökte mörda honom. När han återvände till Ryssland den 17 januari blev han gripen och sitter nu häktad.

På söndag utlovas nya demonstrationer över hela landet för att Navalnyj ska friges.

Anna-Lena Laurén

Linde i samtal om bortförd svensk

Utrikesminister Ann Linde (S) har tagit upp fallet med den svenske medborgaren Habib Chaab, som enligt Turkiet kidnappades av iranska agenter i Istanbul och fördes ut ur landet. Han riskerar nu dödsstraff i Iran, där han sitter fängslad för påstått terrorbrott

– Jag har tagit upp det med Iran, med (utrikesminister Mohammad Javad) Zarf, och krävt konsulärt tillträde, berättar Linde.

Turkisk underrättelsetjänst har släppt vad som uppges vara övervakningsfilmer och bilder som visar hur svensk-iraniern Habib Chaab i oktober lurades och kidnappades för att sedan föras från Turkiet till Iran.

Bilderna publicerades av Sky News och fallet har fått stor internationell uppmärksamhet.

TT 30januari 2021

BLM-rörelsen har på ett unikt sätt synliggjort den afro-amerikanska minoritetens utsatthet, smärta och vrede.

Olof Palmes minnesfonds motivering när medborgarrättsrörelsen Black Lives Matter Global Network Foundation tilldelas 2020 års Palmepris.

TT 30januari 2021

30januari 2021

Efter dödsfall på gatorna – hotell ger plats åt hemlösa

Oron för att smittas av coronaviruset har fått hemlösa i Tyskland att rata härbärgen. I stället sover de utomhus i vinterkylan. Sedan årsskiftet har flera människor dött på Hamburgs gator i norra Tyskland. Nu har ett hundratal personer fått tillfälligt boende på tomma hotell.

Den första januari i år hittades en man avliden i en park i centrala Hamburg. Han hette Thomas, hade tidigare sålt gatutidningen ”Hinz & Kunst” och tillbringade sin sista natt i livet utomhus.

”Det nya året börjar på ett fruktansvärt sätt”, konstaterade Stephan Karrenbauer, anställd som socialarbetare på Hinz & Kunst, i en artikel i tidningen.

Vad de dog av är ännu inte fastställt, men under de två första veckorna i januari avled fem hemlösa personer på Hamburgs gator. Bland dem finns den 59-åriga Thomas och en 45-åring som hittades död utanför ett flerfamiljshus. Dödsfallen har fått såväl vänsterpartiet Die Linke som det kristdemokratiska partiet CDU att föreslå att delstaten bidrar till att finansiera hotellrum för de som saknar tak över huvudet.

42 personer och tre familjer har sedan dess fått en tillfällig sovplats på hotell. Ett samarbete mellan ett cigarettföretag och flera hjälporganisationer har gett ytterligare 60 personer boende från december till april. Fler än så ser det inte ut att bli, trots påtryckningar från hjälporganisationer och privatpersoner som varnar för att rummen inte räcker till, och att stadens härbärgen riskerar att bli smitt-härdar. Nyligen röstade flera partier, däribland högernationalistiska AfD och socialdemokraterna SPD, nej till vänsterpartiet Die Linkes förslag om att utöka antalet hotellrum.

I början av 90-talet införde Hamburg ett ”Winternotprogramm”, direktöversatt vinternödprogram, – med målet att ingen ska tvingas sova utomhus i kylan. I staden lever omkring 2 000 hemlösa personer, enligt en kartläggning som gjordes år 2018. Antalet sovplatser på härbärgen har utökats under coronapandemin, från omkring 700 till drygt 1 000.

Men flera tyska medier rapporterar om att oron för att smittas av det nya coronaviruset får hemlösa att undvika härbärgen. När radiokanalen WDR i november intervjuade personer som saknade tak över huvudet i Hamburg berättade flera om att de blivit allt mer isolerade under pandemin. En man sa att han hellre sov utomhus än riskerade att komma nära någon som var sjuk.

– Inte en chans att jag går in dit, sa en man om rummet han blivit erbjuden att dela med tre andra personer.

Isoleringen förstärker utsattheten bland de hemlösa. Det säger Aline Zieher, som leder

arbetet på en ideell organisation som lagar mat, samlar in kläder och pengar och sprider information om vilken hjälp som hemlösa kan få i Hamburg. I vanliga fall brukar hon, med hjälp av sina volontärkollegor, se till att 800 personer kan äta ett varmt mål mat varje kväll i veckan. Nu har coronapandemin satt stopp för middagarna och den dagliga kontakten mellan volontärer och matgäster.

– Det här är inte lätt för oss. I vanliga fall ser vi direkt vad människor behöver, nu får vi försöka diskutera oss fram till det, säger Aline Zieher.

Coronapandemin har slagit hårt mot hemlösa även i Sverige. I våras undersökte Centrum för epidemiologi och samhällsmedicin i Stockholm hur gruppen drabbats av pandemin, och kunde peka ut flera faktorer som ökade risken för smittspridning. Bland annat vistas många ofta på offentliga platser och saknar möjlighet att isolera sig. Trånga härbärgen och matsalar är andra riskmiljöer.

Studier från Storbritannien, USA och Tyskland visar dessutom att lungsjukdomar är betydligt vanligare bland personer som lever i hemlöshet än andra, vilket kan innebära en ökad risk att bli allvarligt sjuk i covid-19. I Hamburg är volontärsamordnaren Aline Zieher orolig för de personer hon inte längre träffar. Personalen på härbärgena säger att de boende saknar volontärerna de brukade umgås med vid middagstid.

– De små pratstunderna är borta. Jag hoppas verkligen att våra volontärer kommer att kunna börja arbeta igen i år, säger Aline Zieher.

Lovisa Herold

lovisa.herold@dn.se

FAKTA. ETT VÄXANDE PROBLEM

Hemlöshet är ett växande problem i Tyskland. 678 000 människor var utan bostad någon gång under 2018, enligt den tyska paraplyorganisationen BAG som arbetar med frågor som rör hemlöshet. En majoritet av de som saknade en fast bostad var personer som kommit till landet som flyktingar.

41 000 av de bostadslösa beräknas leva på gatan.

Källa: Organisationen BAG Wohnungslosenhilfe

FAKTA. ”WINTERNOTPROGRAMM”

I början av 90-talet införde Hamburg ett så kallat Winternotprogramm, direktöversatt ”vinternödprogram”, som fått stor uppmärksamhet i Tyskland. Stadens mål är att ingen ska behöva sova utomhus under årets kallaste månader.

Antalet tillfälliga sovplatser i staden har sedan programmet grundades utökats från 200 till drygt 1 000. Men behovet är större än så. Enligt en undersökning från 2018 lever omkring 2 000 personer på gatan i staden.

30januari 2021

Miljonärspar misstänks för vaccinfusk

En kasinomogul i Kanada och hans fru misstänks ha chartrat ett flygplan till Yukons glesbygd och ljugit för att bli vaccinerade. Vaccindoserna var avsedda för byborna som i övervägande del hör till ursprungsbefolkningen.

Miljonärsparet ska ha åkt med sitt chartrade plan från Vancouver till Beaver Creek vid gränsen till Alaska förra veckan. Där misstänks de ha uppsökt en vaccinationsklinik och ljugit om att de arbetade på ett lokalt motell för att på så vis hävda sin rätt att få sina doser.

Bara ett hundratal personer bor på orten så dessa nya ansikten väckte onda aningar varpå den tillfälliga gränspolisen under pandemin kontaktades, skriver Yukon News. Omedelbart stod det klart att paret inte alls arbetade på motellet och de fanns heller inte på den karantänadress som de uppgett, utan de hade tagit sig tillbaka till flygplatsen för att åka hem till Vancouver.

– Som många andra är jag chockad och arg, men inte förvånad. Det här agerandet är en flagrant uppvisning av respektlöshet och exempel på självpåtagna privilegier och friheter.

”En självisk miljonär och hans fru stal vaccindoser från en sårbar folkgrupp och utsatte därmed ett helt samhälle för risker”, säger

ursprungsbefolkningens regionala ledare för Assembly of First Nations Kluane Adamek i ett uttalande.

Paret fick omedelbart böter på motsvarande 15 000 kronor var, men många har liksom AFN reagerat kraftigt på att den summan inte är det minsta kännbar för personer som enligt Globe and Mail dragit in minst 300 miljoner kronor bara det senaste året och väntas få ytterligare 180 miljoner när hans företag säljs till amerikanska köpare senare i år. Kasinomogulen lämnade sin vd-post i söndags efter skandalen uppdagats.

Ossi Carp

ossi.carp@dn.se

WHO:s experter besöker sjukhus i Wuhan

Kina. Världshälsoorganisationen WHO:s experter har börjat undersöka coronavirusets ursprung i kinesiska Wuhan – efter förseningar och oro för bristande bevisläge. Men någon utredning rör det sig inte om, hävdar Peking. Gruppen gjorde på fredagen ett inledande besök på ett sjukhus där några av de första kända patienterna med covid-19 vårdades för drygt ett år sedan.

TT-AFP-Reuters. 30januari 2021

30januari 2021

Larm om tredje våg i Belgien

Den brittiska varianten av covid-19 har fått fäste i Belgien. Nu varnar virologer i en rapport för att smittspridningen stiger kraftigt om inte nya restriktioner införs eller invånarna bättre följer de regler som redan finns.

Den nya mutationen av coronaviruset, B117, också kallad brittiska varianten, är mer smittsam än den vanliga. En grupp belgiska virologer varnar nu för att i månadsskiftet februari/mars kan B117 komma att stå för över 90 procent av smittspridningen i Belgien, rapporterar Le Soir.

I landet ökar smittspridningen framför allt bland unga människor, under 19 år. I Flandern har det sedan början av januari varit över 120 utbrott i skolor. I en tredjedel av dem upptäcktes den brittiska varianten.

Emmanuel André är mikrobiolog vid universitetssjukhuset i Leuven och den som lett kartläggningen. Han anser att den tredje vågen av covid-19 redan har nått Belgien.

– Om allt forsätter som nu, med inga ytterligare restriktioner eller förändringar i våra beteenden, kommer den nya varianten vara det huvudsakliga viruset i slutet av februari eller början av mars, säger André till De Morgen.

Han är orolig för utvecklingen.

– Människor ser inte faran än, för just nu är kurvan under vattenlinjen. Men när nya varianten tar över kommer den gradvis att öka

och det är en påtaglig risk för att kurvan fullständigt spräcker taket i början av mars.

Emmanuel André hoppas att toppen av den tredje vågen kan skjutas fram så att fler hinner bli vaccinerade och uppmanar därför till ytterligare restriktioner liksom att belgarna bättre följer de regler som finns på plats.

I Belgien är restauranger stängda. Skolor och butiker är öppna, men inte frisörer och andra tjänster som innebär fysisk kontakt.

Det råder utegångsförbud på nätterna och sedan i onsdags är onödiga resor till och från landet förbjudna.

Smittspridningen stiger igen just nu. 2 163 nya smittofall upptäcktes dagligen under perioden 18–24 januari, en ökning med nio procent jämfört med veckan innan.

Däremot är det en svag minskning när det gäller hur många som är inlagda på sjukhus på grund av covid-19.

Hittills har 230 000 belgare fått sin första vaccination, vilket är två procent av befolkningen. Landet är hårt drabbat av covid-19. Nästan 21 000 har avlidit.

Pia Gripenberg

30januari 2021

Jonas Fröberg: Ekholm vek sig för Kina – men kan straffas ändå

Börje Ekholm vek ner sig för Kinaregimen och hjälpte ärkekonkurrenten Huawei att lobba mot den svenska regeringen med sms. Det leder till spott och spe.

En ödets ironi vore om Kina trots det straffar Ericsson.

Huruvida detta ska ske är just nu 10 000-kronorsfrågan.

Klick. En stor strålkastare slogs nyligen på mot Sveriges folkhemsbolag nummer ett – Ericsson.

Bolaget har på ett närmast osannolikt sätt hamnat i centrum för den globala geopolitiska 5G-kapprustningen.

I en framtida 5G-värld kan i princip hela samhällen bli uppkopplade. Om ett land som levererat 5G-utrustning kan släcka ner andra länder eller spionera innebär det stora potentiella sårbarheter.

Spelet om 5G-nätverken handlar därför allt mer om världsherravälde – ett Kalla kriget 2.0.

I ena ringhörnet finns Kinas Huawei. I andra ringhörnet står USA helt utan 5G-utrustningsbolag, vilket lett till panik. För ett år

sedan pratade dåvarande justitieminister William Barr om att USA-intressen borde köpa Ericsson, av maktskäl men också för att biffa upp bolaget.

Huawei har nämligen snabbt vuxit sig nära fem gånger större globalt än Ericsson. Huawei utökar försprånget, helt enkelt eftersom de är så stora i Kina och har i dag mer än dubbelt så stor global marknadsandel för telekomutrustning jämfört med Ericsson.

Europas länder ska nu välja 5G – och kläms från två håll: Förenklat hotar USA att dra in säkerhetsunderrättelser om Huawei tillåts medan Kina hotar med minskad handel – om Huawei förbjuds.

Som det gjordes i Sverige, av nationella säkerhetsskäl. Kinas Sverige-ambassadör sade i oktober rakt ut till TT att om PTS står kvar vid sitt beslut att porta Huawei kommer Kina att slå mot Ericssons verksamhet i Kina.

Som DN kunde avslöja inledde då Ericssons vd Börje Ekholm en oblyg sms-kampanj för att få svenska regeringen att ändra beslutet.

Förgäves.

Nu vänds alla blickar mot Kina.

Mycket står på spel. Kina står för 8 procent av Ericssons omsättning och är världens största och snabbast växande 5G-marknad där Ericsson i princip är ensamt som väst-bolag att ha få

30januari 2021

Vd-varningen: Kina kommer slå tillbaka

Ericsson vd Börje Ekholm presenterade ett bokslut för 2020 som fick aktieägarna att jubla men varnar för att Kina kommer att slå tillbaka i Huawei-affären.

– Vi får inte hamna i en sits där vi nyttjar nationell säkerhet för att stoppa frihandel – den är själva grunden för Ericssons existens.

Börje Ekholm använder försiktiga ord när han i rapporten berör Post- och Telestyrelsens (PT) beslut att svartlista Huawei från den svenska 5G-utbyggnaden. Han skriver att det kan ”leda till ökad exponering för vår verksamhet i Kina”.

I rapportens kapitel ”Riskfaktorer” är bolaget mycket tydligare: Här står i klartext att det finns risk för att Kina vidtar åtgärder som riktar sig mot Sveriges, och Ericssons affärer. Man poängterar också att Kina, där Ericsson säljer för 18 miljarder årligen, har en ny lag som gör att man kan straffa bolag som skadar kinesiska intressen.

Vad kan Kina göra mot er – stoppa nya kontrakt, bryta gamla?

– Det blir oerhört spekulativt. Visst kan de göra saker som påverkar vår försäljning, men det är inte grunden för att jag har engagerat mig i frågan.

Hur stor risk är det att Kina använder den nya lagen?

– Det kan jag inte spekulera i, jag koncentrerar mig på att göra oss så motståndskraftiga och flexibla som möjligt.

Strax efter årsskiftet avslöjade DN att Börje Ekholm haft en intensiv sms-kommunikation med handelsminister Anna Hallberg. Ekholm var upprörd över att Huawei nekades plats i svenska 5G-nät och ville att regeringen skulle agera. Han menar att orsaken inte i första hand var att värna bolagets situation i Kina:

– Ericsson har 99 procent av försäljningen utanför Sverige och helt beroende av frihandel. Så när Sverige inte är förespråkare för det kan det bli problem även i andra länder, som kan säga att de inte vill köpa från oss.

– Dessutom är det så att vi och vår kinesiska konkurrent (Ekholm syftar på Huawei, reds anm.) driver mycket av standardisering i världen. Det har under åren drivit ner priserna på mobiler och nätverk, vilket gjort att fler länder kan bygga mobiltrafik. Vi talar i dag om 8 miljarder mobiluppkopplingar

Såväl PTS som digitaliseringsminister Anders Ygeman anser att förbudet mot Huawei ryms inom EU:s så kallade toolbox, alltså en gemensam verktygslåda för cybersäkerhet. Börje Ekholm håller inte med:

– Alla länder gör säkerhetspolitiska övervägande, men låt oss inte hamna i en sits där vi nyttjar nationell säkerhet för att stoppa frihandel. Enligt min mening är toolboxen till för att förena detta.

Ericsson uppger att man har 127 kommersiella 5G-kontrakt och 79 driftsatta nät runt om i världen. Börje Ekholm medger att man nu tar en ”oproportionerlig” marknadsandel där Huawei är stoppat.

Ni säger båda att ni är marknadsledande inom 5G. Vem ska jag tro på?

– Man kan definiera detta på olika sätt, men om vi räknar totalt antal kontrakt så ligger vi bra till. Men vi kommer att relativt sett att tappa andel, eftersom Kina är en stor marknad och vi inte har samma starka position där som konkurrenten.

Under Börje Ekholms fyra års ledning har Ericsson gått från kris till framgång, både i resultat och i uppgång på börsen. Fredagens rapport gjorde att aktien stack iväg ytterligare.

Hur länge ska du sitta kvar?

– Det får du fråga styrelsen, jag älskar varje dag jag går till jobbet. Jag är fortfarande committad.

Hans Strandberg

hans.strandberg@dn.se

Bild: se inrikes artiklar:utrikes förhållanden

Fakta. Slog prognoserna

Ericsson hade varnat för svagare marginaler i det fjärde kvartalet, det blev tvärtom och även i övrigt överträffade rapporten analytikernas prognoser.

Försäljningen för kvartalet blev närmare 70 miljarder, där sju av tio kronor kommer från affärsenheten Nätverk.

Omsättningen för hela året blev 232 miljarder, 5 procent upp mot i fjol justerat för bland annat valutaeffekter.

Nettovinsten blev 17,6 miljarder. Utdelningen föreslås bli 2 kronor per aktie.

Ett fäste med runt 10 procents andel. Ericsson har en flaggskeppsfabrik i kinesiska Nanjing, utanför Shanghai, där hela 45 procent av Ericssons produkter produceras, enligt estimat 2018 från den amerikanska storbanken Citi.

Börje Ekholm medgav nyligen i en DN-intervju att Kinas motsvarighet till PTS utövat påtryckningar. Lägg till att en ny lag införts där bolag som skadar Kinaintressen kan straffas. Dessutom utreder Kinas konkurrensmyndighet Ericsson för oegentligheter sedan två år som kan leta till höga böter.

Så. Just nu väntar många på röksignaler från Peking.

Jonas Fröberg

jonas.froberg@dn.se

Inrikes DN-artiklar
25 - 30 januari 2021

Riksdagen och de politiska partierna. Och övergripande delar av kuturministerns demokrati och kultur

www.riksdagen.se

293 **Inrikes DN-artiklar 25 - 30 januari 2021**

294 Riksdagen och politiska partier

313 Statsrådsberedningen och statsministern

322 Utrikesförhållanden, försvar och klimat hanteras av utrikesdepartementet, försvarsdepartementet och miljödepartementet.

375 Inre ordning och säkerhet hanteras av justitiedepartementet

460 Infratruktur hanteras av infrastrukturdepartementet. Med digitalisering och energi

519 Hälso- och sjukvård och hushållens problem hanteras av socialdepartementet. Coronakrisen och hushållens problem

762 Utbildning och forskning hanteras av utbildningsdepartementet och kulturdepartementet. Med kulturella verksamheter och idrott.

916 Arbetsmarknad och företagare hanteras av arbetsmarknadsdepartementet och näringsdepartementet.

953 Penningverksamheter hanteras av finansdepartementet m fl.

965 De 21 länsstyrelserna, de 21 regionerna och 290 kommunerna. - 985

Från http://wimnell.com/omr36-39zzzzzq14-15.pdf

Sveriges Riksdag och dess utskott, partier och ledamöter

Sveriges riksdag

https://www.riksdagen.se

Start
Ledamöter & partier
Utskotten & EU-nämnden
Debatter & beslut
Dokument & lagar
Så funkar riksdagen
Webb-tv

Riksdagens utskott (14 feb 2019 Från omr40zp)

Klicka på länkarna

Alla utskott och EU-nämnden
http://www.riksdagen.se/sv/utskotten-eu-namnden/#alla-utskott--eu-namnden

Arbetsmarknadsutskottet http://www.riksdagen.se/sv/utskotten-eu-namnden/arbetsmarknadsutskottet/

Civilutskottet http://www.riksdagen.se/sv/utskotten-eu-namnden/civilutskottet/

Finansutskottet http://www.riksdagen.se/sv/utskotten-eu-namnden/finansutskottet/

Försvarsutskottet http://www.riksdagen.se/sv/utskotten-eu-namnden/forsvarsutskottet/

Justitieutskottet http://www.riksdagen.se/sv/utskotten-eu-namnden/justitieutskottet/

Konstitutionsutskottet http://www.riksdagen.se/sv/utskotten-eu-namnden/konstitutionsutskottet/

Kulturutskottet http://www.riksdagen.se/sv/utskotten-eu-namnden/kulturutskottet/

Miljö- och jordbruksutskottet http://www.riksdagen.se/sv/utskotten-eu-namnden/miljo--och-jordbruksutskottet/

Näringsutskottet http://www.riksdagen.se/sv/utskotten-eu-namnden/naringsutskottet/

Skatteutskottet http://www.riksdagen.se/sv/utskotten-eu-namnden/skatteutskottet/

Socialförsäkringsutskottet http://www.riksdagen.se/sv/utskotten-eu-namnden/socialforsakringsutskottet/

Socialutskottet http://www.riksdagen.se/sv/utskotten-eu-namnden/socialutskottet/

Trafikutskottet http://www.riksdagen.se/sv/utskotten-eu-namnden/trafikutskottet/

Utbildningsutskottet http://www.riksdagen.se/sv/utskotten-eu-namnden/utbildningsutskottet/

Utrikesutskottet http://www.riksdagen.se/sv/utskotten-eu-namnden/utrikesutskottet/

EU-nämnden http://www.riksdagen.se/sv/utskotten-eu-namnden/eu-namnden/

Sammansatta utrikes- och försvarsutskottet
http://www.riksdagen.se/sv/utskotten-eu-namnden/sammansatta-utrikes--och-forsvarsutskottet/

Arbetsmarknadsutskottet (AU)

Arbetsmarknadsutskottet ska bereda ärenden om
1. arbetsmarknadspolitik,
2. arbetslivspolitik med arbetsrätt,
3. integration,
4. åtgärder mot diskriminering i den mån ärendena inte tillhör något annat utskotts beredning samt
5. jämställdhet mellan kvinnor och män i den mån ärendena inte tillhör något annat utskotts beredning.

Ärenden om anslag inom utgiftsområdena 13 Integration och jämställdhet och 14 Arbetsmarknad och arbetsliv bereds av arbetsmarknadsutskottet. *Lag (2008:757)*.

Civilutskottet (CU)

Civilutskottet skall bereda ärenden om
1. äktenskaps-, föräldra-, ärvda-, handels-, jorda- och utsökningsbalkarna och lagar som ersätter eller anknyter till föreskrifter i dessa balkar, i den mån ärendena inte tillhör ett annat utskotts beredning,
2. försäkringsavtalsrätt,
3. bolags- och föreningsrätt,
4. skadeståndsrätt,
5. transporträtt,
6. konkursrätt,
7. konsumentpolitik,
8. internationell privaträtt,
9. lagstiftning i andra ärenden av allmänt privaträttslig beskaffenhet,
10. bostadspolitik,
11. vattenrätt,
12. bebyggelseplanläggning,
13. byggnadsväsendet,
14. fysisk planering samt
15. expropriation, fastighetsbildning och lantmäteriväsendet.

Ärenden om anslag inom utgiftsområde 18 Samhällsplanering, bostadsförsörjning, byggande samt konsumentpolitik bereds av civilutskottet. *Lag (2006:885)*.

Finansutskottet (FiU)

Finansutskottet ska bereda ärenden om
1. penning-, kredit-, valuta- och statsskuldspolitiken,
2. kredit- och fondväsendet,
3. det affärsmässiga försäkringsväsendet,
4. Riksrevisionen i den mån ärendena inte tillhör konstitutionsutskottets beredning,
5. den kommunala ekonomin,
6. statliga arbetsgivarfrågor, statlig statistik, redovisning, revision och rationalisering,
7. statens egendom och upphandling i allmänhet,
8. förvaltningsekonomiska frågor i övrigt som inte rör enbart ett visst ämnesområde samt
9. budgettekniska frågor.

Utskottet ska även granska beräkningen av statens inkomster, sammanställa statsbudgeten och granska årsredovisning för staten.

Ärenden om anslag inom utgiftsområdena 2 Samhällsekonomi och finansförvaltning, 25 Allmänna bidrag till kommuner, 26 Statsskuldsräntor m.m. samt 27 Avgiften till Europeiska unionen bereds av finansutskottet. *Lag (2010:1417)*.

Försvarsutskottet (FöU)

Försvarsutskottet ska bereda ärenden om
1. totalförsvar,
2. samhällets räddningstjänst,
3. åtgärder för att minska samhällets sårbarhet,
4. kärnteknisk säkerhet och strålningsskydd samt
5. sjö- och kustövervakning,

allt i den mån ärendena inte tillhör ett annat utskotts beredning. Ärenden om anslag till utgiftsområde 6 Försvar och samhällets krisberedskap bereds av försvarsutskottet. *Lag (2008:757)*.

Justitieutskottet (JU)

Justitieutskottet skall bereda ärenden om
1. domstolarna,
2. arrendenämnderna och hyresnämnderna,
3. åklagarväsendet,
4. polisväsendet,
5. rättsmedicinen,
6. kriminalvården samt
7. brottsbalken, rättegångsbalken och lagar som ersätter eller har nära samband med föreskrifter i dessa balkar.

Ärenden om anslag inom utgiftsområde 4 Rättsväsendet bereds av justitieutskottet. *Lag (2003:180)*.

Konstitutionsutskottet (KU)

Konstitutionsutskottet ska bereda ärenden om
1. lagstiftning i konstitutionella och allmänt förvaltningsrättsliga ämnen,
2. lagstiftning om radio, television och film,
3. yttrandefrihet, opinionsbildning och religionsfrihet,
4. press- och partistöd,
5. Riksrevisionen, såvitt avser val av riksrevisor, skiljande av riksrevisor från uppdraget och åtal mot riksrevisor,
6. riksdagen och riksdagens myndigheter i övrigt utom Riksbanken,
7. länsförvaltningen och rikets administrativa indelning,
8. den kommunala självstyrelsen samt
9. medgivande från riksdagen att väcka talan mot en riksdagsledamot eller att ingripa i en ledamots personliga frihet.

Ärenden om anslag inom utgiftsområde 1 Rikets styrelse bereds av konstitutionsutskottet *Lag (2010:1417)*.

Kulturutskottet (KRU)

Kulturutskottet skall bereda ärenden om
1. allmänna kultur- och bildningsändamål,
2. folkbildning,
3. ungdomsverksamhet,
4. internationellt kulturellt samarbete,
5. idrotts- och friluftsverksamhet,
6. trossamfunden i den mån de inte tillhör konstitutionsutskottets beredning samt
7. radio och television i den mån de inte tillhör konstitutionsutskottets beredning.

Ärenden om anslag inom utgiftsområde 17 Kultur, medier, trossamfund och fritid bereds av kulturutskottet. *Lag (2003:180)*.

Miljö- och Jordbruksutskottet (MJU)

Miljö- och jordbruksutskottet ska bereda ärenden om
1. jordbruk, skogsbruk, trädgårdsnäring, jakt och fiske,
2. vädertjänst,
3. naturvård samt
4. miljövård i övrigt som inte tillhör något annat utskotts beredning.

Ärenden om anslag inom utgiftsområdena 20 Allmän miljö- och naturvård samt 23 Areella näringar, landsbygd och livsmedel bereds av miljö- och jordbruksutskottet. *Lag (2009:928)*.

Näringsutskottet (NU)

Näringsutskottet ska bereda ärenden om
1. allmänna riktlinjer för näringspolitiken och därmed sammanhängande forskningsfrågor,
2. industri och hantverk,
3. handel,
4. immaterialrätt,
5. energipolitik,
6. regional tillväxtpolitik,
7. statlig företagsamhet samt
8. pris- och konkurrensförhållanden i näringslivet.

Ärenden om anslag inom utgiftsområdena 19 Regional tillväxt, 21 Energi och 24 Näringsliv bereds av näringsutskottet. *Lag (2008:757)*.

Skatteutskottet (SkU)

Skatteutskottet skall bereda ärenden om
1. taxering och skattebetalning,
2. folkbokföring samt
3. exekutionsväsendet.

Ärenden om anslag inom utgiftsområde 3 Skatt, tull och exekution bereds av skatteutskottet. *Lag (2003:180)*.

Socialförsäkringsutskottet (SfU)

Socialförsäkringsutskottet skall bereda ärenden om
1. allmän försäkring,
2. allmän pension,
3. arbetsskadeförsäkring,
4. ekonomiskt stöd åt barnfamiljer,
5. svenskt medborgarskap samt
6. migration.

Ärenden om anslag inom utgiftsområdena 8 Migration, 10 Ekonomisk trygghet vid sjukdom och handikapp, 11 Ekonomisk trygghet vid ålderdom och 12 Ekonomisk trygghet för familjer och barn bereds av socialförsäkringsutskottet. *Lag (2006:885)*.

Socialutskottet (SoU)

Socialutskottet ska bereda ärenden om
1. omsorger om barn och ungdom i den mån ärendena inte tillhör ett annat utskotts beredning,
2. omsorg om äldre och handikappade,
3. åtgärder mot missbruk och andra socialtjänstfrågor,
4. alkoholpolitiska åtgärder,
5. hälso- och sjukvård samt
6. sociala ärenden i övrigt.

Ärenden om anslag inom utgiftsområde 9 Hälsovård, sjukvård och social omsorg bereds av socialutskottet. *Lag (2010:867)*.

Trafikutskottet (TU)

Trafikutskottet skall bereda ärenden om
1. vägar och vägtrafik,
2. järnvägar och järnvägstrafik,
3. hamnar och sjöfart,
4. flygplatser och luftfart,
5. post,
6. elektroniska kommunikationer samt
7. IT-politik.

Ärenden om anslag inom utgiftsområde 22 Kommunikationer bereds av trafikutskottet. *Lag (2006:885)*.

Utbildningsutskottet (UbU)

Utbildningsutskottet ska bereda ärenden om
1. skolväsendet, vissa särskilda utbildningsformer och annan pedagogisk verksamhet,
2. högre utbildning och forskning samt
3. studiestöd.

Ärenden om anslag inom utgiftsområdena 15 Studiestöd och 16 Utbildning och universitetsforskning bereds av utbildningsutskottet. *Lag (2010:867)*.

Utrikesutskottet (UU)

Utrikesutskottet skall bereda ärenden om
1. rikets förhållande till och överenskommelser med andra stater och mellanfolkliga organisationer,
2. bistånd till andra länders utveckling samt
3. utrikeshandel i övrigt och internationellt ekonomiskt samarbete,
allt i den mån ärendena inte tillhör något annat utskotts beredning.
Ärenden om anslag inom utgiftsområdena 5 Internationell samverkan och 7 Internationellt bistånd bereds av utrikesutskottet. *Lag (2003:180).*

EU-nämnden

EU-nämnden
9 § För samråd enligt 10 kap. 10 § regeringsformen ska riksdagen för varje valperiod inom sig tillsätta en nämnd för Europeiska unionen (EU-nämnden).
EU-nämnden ska bestå av ett udda antal ledamöter, lägst femton.
Vid nämndens sammanträden har varje partigrupp som är representerad i nämnden rätt att ersätta en ledamot i nämnden med en ledamot av det utskott vars område berörs av de frågor som nämndens överläggningar med regeringen rör. Denna rätt har dock inte en partigrupp som redan har en ledamot eller suppleant i nämnden som samtidigt är ledamot av det berörda utskottet. *Lag (2010:1411).*
Tilläggsbestämmelse
10.9.1
Antalet ledamöter i EU-nämnden fastställs av riksdagen på förslag av valberedningen. *Lag (2009:1332).*
Regeringens skyldighet att underrätta och rådgöra med EU- nämnden
10 § Regeringen skall underrätta EU-nämnden om frågor som skall beslutas i Europeiska unionens råd. Regeringen skall också rådgöra med nämnden om hur förhandlingarna i rådet skall föras inför besluten i rådet.
Regeringen skall överlägga med EU-nämnden i andra frågor rörande arbetet i Europeiska unionen när nämnden på grund av särskilda skäl påkallar sådan överläggning.
Regeringen skall rådgöra med nämnden inför möten i Europeiska rådet. *Lag (2009:1332).*

26 januari 2021

Svenskarna värnar sitt kroppsliga självbestämmande av goda skäl

Med tanke på hur en del svenska politiker och kommentatorer har försökt prata fram ett slags svensk ”redneckkonservatism”, är det nästan lite förvånande att abortfrågan inte fått någon framträdande roll i senare års högergir. Identitetspolitiskt tankegods från det stora landet i väst brukar direktimporteras utan större modifikationer.

I USA är som bekant abortmotståndet en väljarmagnet i breda grupper. De flockas i valbåsen för att driva igenom majoritetsbeslut som hindrar och helst förbjuder kvinnor att själva bestämma om de vill föda sitt barn eller inte. Det personliga är politiskt.

I Sverige är det tvärtom. Hela 70 procent av befolkningen anser att det är ett ”mycket dåligt förslag” att inskränka aborträtten, och även om man räknar de försiktigt positiva finns inte mer än 9 procent för förslaget. Både Sverigedemokraterna och Kristdemokraterna bedöms ha tappat stöd genom att ha stått för en sådan politik.

Det följer därför ett känt mönster när ordföranden för Kristdemokratiska kvinnoförbundet, Sarah Havneraas, gör allt för att tona ner att hon tills nyligen verkat inom tre olika organisationer med abortrestriktioner på sin agenda (i dagens DN). Beskedet är numera att hon helt står bakom den svenska abortlagstiftningen.

Säkert kommer någon förutsägbar röst att beklaga att det är tråkigt att abortfrågan ”inte kan diskuteras”, men det är en ordning svenskarna i regel är rätt nöjda med – av goda skäl.

Ingen förespråkar aborträtt för att de älskar aborter eller tror att ingreppet alltid är enkelt eller etiskt oproblematiskt. Tankar kring de exakta gränserna, och metaforer för denna livets framväxt i en annan kropp, lämpar sig väl för filosofiska seminarier.

Men vi har prövat att lämna abortfrågan i händerna på expertis, och det föll inte väl ut. I decennier fram till att legala aborter efter kvinnans eget val infördes 1974, rådde vad vårdprofessionens företrädare kallade ”ett positivt förmyndarskap”, där abort beviljades utifrån förment objektiva kriterier.

Det var en förnedrande procedur där det negativa svaret ofta var givet på förhand. De kvinnor som varken lät sig ”övertalas” av kuratorssamtal, psykoterapi eller ens elchocker att vilja välja att avstå abort, avfärdades som hysteriska, okunniga och ansvarslösa. Detta är väl beskrivet i Lena Lennerheds bok ”Historier om ett brott” från 2008.

Från decennier av fri abort därefter har vi vunnit erfarenheten att individens rätt och frihet att välja inte bara handlar om effektivitet och ekonomisk optimering, utan också om respekt och värdighet. Även viktiga och etiskt svåra avgöranden kan med fördel lämnas åt de enskilda människor som frågan främst berör.

Mattias Svensson
mattias.svensson@dn.se

26 januari 2021

Miljöminister Isabella Lövin KU-anmäls

Miljöminister Isabella Lövin (MP) anmäls till riksdagens konstitutionsutskott, KU, för försäljningen av SMHI:s avdelning Sjöfart. Verksamheten såldes utan oberoende värdering eller budgivning till en tidigare chef vid myndigheten.

– Det är viktigt att KU granskar denna anmärkningsvärda affär. Får man verkligen sälja statlig egendom så här lättvindigt och till rea-pris?

I så fall är risken stor att vi kommer att se fler liknande fall i framtiden bland svenska myndigheter, säger KD:s riksdagsledamot Mikael Oscarsson.

Det var i juli som DN avslöjade att Statens meteorologiska och hydrologiska institut (SMHI) hade sålt sin avdelning Sjöfart till ett nybildat bolag. Sjöfart hade i 30 år gett rederier jorden runt prognoser så att deras fartyg kunnat köra klimatsmart. Kaptenerna fick

rekommendationer om att välja de rutter som sparade tid och bränsle och därmed gav mindre utsläpp. Avdelningen drog in 40–45 miljoner kronor per år till SMHI.

Men våren 2020 såldes SMHI Sjöfarts verksamhet. Det skedde utan någon marknadsmässig värdering eller extern budgivning. Köparen var enhetens chef som sagt upp sig i februari och i april startat företaget Gale Force AB för att ta över Sjöfart. Köpeskillingen var 5,5 miljoner.

Samtidigt som SMHI:s ledning ville sälja verksamheten investerades 10 miljoner kronor i utvecklingskostnader av it-systemen för Sjöfart under januari–juni 2020. Försäljningen skedde formellt den 1 juli. Dessutom kostade avvecklingen pengar, en nota på cirka 20 miljoner från SMHI till skattebetalarna.

Försäljningen har anmälts till EU-kommissionen av en konkurrent, Noor Care, som värderat verksamheten till 70 miljoner kronor, mer än tio gånger mer än priset blev. SMHI har också fällts i förvaltningsrätten för att ha brutit mot lagen när man sökte juristhjälp för att genomföra försäljningen.

”Försäljningen av SMHI Sjöfart väcker både frågor om korruption och om miljö- och klimatminister Isabella Lövin (MP) har följt upp verksamheten på SMHI på ett korrekt sätt”, skriver Mikael Oscarsson i sin anmälan till KU.

Miljödepartementet informerades den 25 maj av SMHI om att ”beslut har fattats” att avveckla Sjöfart till stora kostnader. Oscarsson vill att KU granskar på vilket sätt Isabella Lövin säkerställt att regeringen informerats av SMHI.

Slutligen vill Oscarsson att KU granskar hur Isabella Lövin ”agerat för att säkerställa att försäljningen av statlig egendom, som lyder under hennes departement, säljs på ett korrekt sätt och till marknadspris”.

Isabella Lövin sade i en interpellationsdebatt om SMHI med Mikael Oscarsson den 27 november:

– Det är myndighetens ansvar att bedöma huruvida detta var en affärsmässigt bra affär eller inte. Jag har inga detaljer om det och ska heller inte ha dem, sade Isabella Lövin först. Därefter hänvisade hon till SMHI:s bedömning att försäljningen inte skett till underpris.

Mikael Holmström
mikael.holmstrom@dn.se

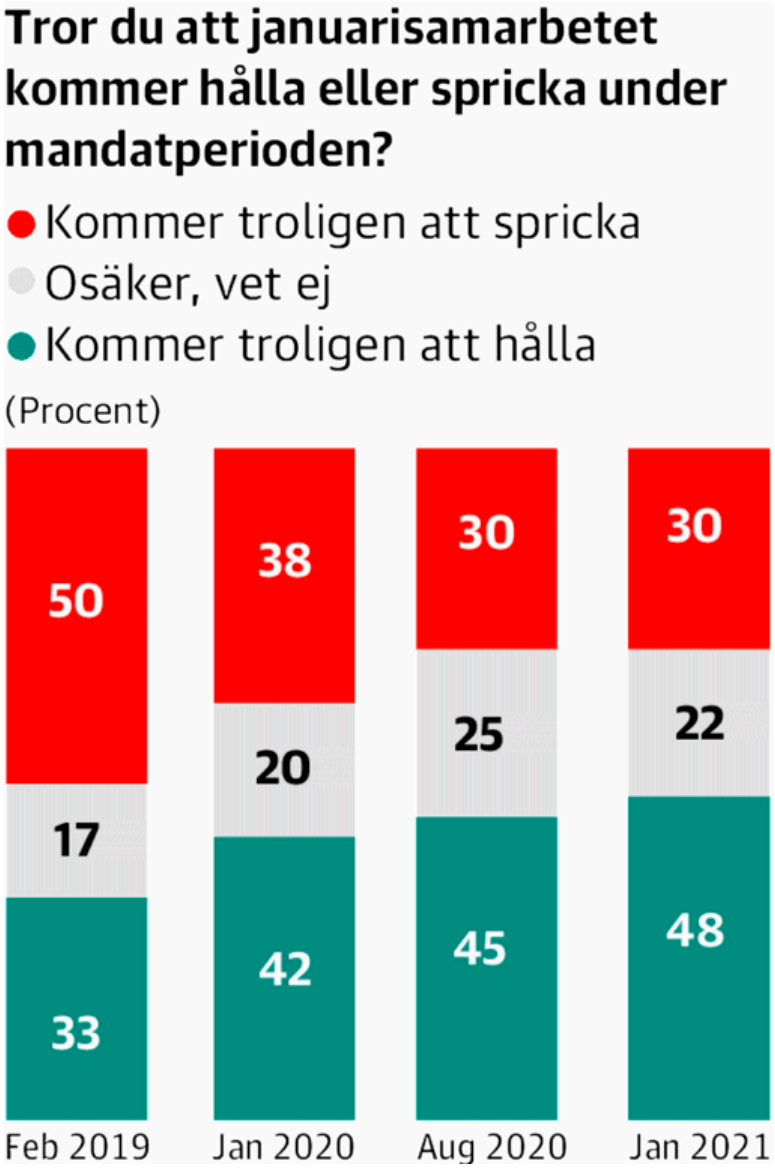
Tror du att januarisamarbetet kommer hålla eller spricka under mandatperioden?
Kommer troligen att spricka
Osäker, vet ej
Kommer troligen att hålla
(Procent)
50
17
33
38
20
42
30
25
45
30
22
48
Feb 2019
Jan 2020
Aug 2020
Jan 2021

28 januari 2021

Allt fler tror att januariavtalet håller hela mandatperioden

Allt fler väljare gör bedömningen att samarbetet kring januariavtalet håller mandatperioden ut.
Nästan varannan har den uppfattningen, enligt en undersökning från DN/Ipsos.
För två veckor sedan gjorde Nyamko Sabuni ett utspel där hon hotade med att lämna januariavtalet om inte regeringen drog tillbaka ett migrationspolitiskt förslag. Hennes utspel startade en intensiv diskussion, inte minst inom hennes eget parti, om Liberalernas fortsatta roll i samarbetet med Socialdemokraterna, Miljöpartiet och Centern. Ett avhopp från januariavtalet skulle troligen utlösa en regeringskris.
Väljarna tycks ha tagit turbulensen med ro. DN/Ipsos januarimätning visar att tilltron till januariavtalets hållbarhet fortsätter att öka. Samarbetet kommer att fortgå ända fram till nästa val, tror 48 procent av de svarande. Andelen har ökat stadigt mätning för mätning, från 33 procent för två år sedan.
Andelen som förutspår ett förtida uppbrott har legat still på 30 procent sedan förra mätningen i augusti 2020. På två år har den dock minskat med 20 procentenheter.
Nicklas Källebring är opinionsanalytiker på Ipsos.
– Nu har partierna investerat mycket tid och kraft i samarbetet och dessförinnan tagit en

smäll när man gick in i det. Därför är det nog naturligt att andelen som tror att det håller kommer att öka, även om det ifrågasättande som kom från Sabuni var det hårdaste hittills från något av partierna, säger han.
Om väljarna ger Stefan Löfven hyfsade odds för att kunna sitta kvar till nästa val så är de mer skeptiska till hans möjligheter därefter. Andelen som tror att nästa regering leds av Moderaterna har ökat med 4 procentenheter till 41 procent sedan augusti 2020. Samtidigt har andelen som tror att Socialdemokraterna behåller statsministerposten efter nästa val minskat från 37 till 31 procent. En markant kantring till Ulf Kristerssons favör alltså.
Källebring påpekar att de som vill ha ett regeringsskifte är dubbelt så många som de som inte vill ha det (54 respektive 27 procent).
– Lägger man ihop de här svaren från väljarna så är deras signal att Stefan Löfven går en tuff valrörelse till mötes.
Förändringarna i mätningen när det gäller partiernas väljarstöd är små.
Socialdemokraterna fick en del negativ publicitet när ministrar ertappades i julhandeln och på skidorter, något som kunde tolkas som bristande hörsamhet mot rådande coronarestriktioner. Detta har dock inte haft någon synbar effekt på opinionen. S noteras tvärtom för en liten uppgång, från 26 till 27 procent.
Moderaterna går ner marginellt och landar på 22 procent, vilket ändå tyder på att partiet har etablerat sig på en nivå långt över där man befann sig för ett år sedan.
Liberalernas väljarstöd avrundas även denna månad uppåt till 3 procent. Det understryker allvaret i den situation som Nyamko Sabuni nu

försöker reda upp med en serie krismöten med partiledningen.
Sverigedemokraternas läge har länge varit stabilt, men noteringen i DN/Ipsos januarimätning (19 procent) är ändå den lägsta för partiet sedan maj 2019.
Månadens största nedgång står Vänsterpartiet för. Kommande mätningar får utvisa om tappet från 11 till 10 procent är en tillfällighet eller en första effekt av att den populäre Jonas Sjöstedt inte längre är partiledare.
Miljöpartiet fortsätter att leva farligt kring 4-procentspärren. Kristdemokraterna ligger still på 5 procent medan Centerpartiet går upp något till 8 procent.

Hans Rosén
hans.rosen@dn.se

Ipsos har för denna mätning genomfört intervjuer med 1 531 röstberättigade personer under perioden 13–25 januari. Utifrån ett slumpmässigt urval gjordes 330 intervjuer via talad telefoni och 454 via sms med svarslänk. 747 intervjuer gjordes med ett kvoturval från en slumpmässigt rekryterad webbpanel. Syftet med kvoturval är att säkerställa representativiteten hos de svarande. Eftersom kvoturval tillämpas kan inte felmarginaler beräknas på traditionellt sätt. Andelen osäkra var 15 procent.

Riksdagens ledamöter får påökning på lönen

Riksdagens ledamöter har fått påökning till 69 900 kronor i månaden.
Arvodet höjdes vid årsskiftet med 1 500 kronor.
Sedan 1994 har arvodena ökat från 26 500 kronor, en ökning med 43 400 kronor. Räknat på ett annat sätt blir det över 160 procent.
Det är sedan 26 år tillbaka inte längre riksdagen själv som beslutar om höjningar. Det sköts i stället av Riksdagens arvodesnämnd.
Nämnden uppger att den i år har bestämt påslaget utifrån vad avtalen på arbetsmarknaden i övrigt har gett i löneökning. Hänsyn har också tagits till att det inte gjordes någon höjning under 2020.
Dock fick ledamöterna ett påslag med 1 500 kronor så sent som den 1 november 2019, 14 månader före den nu aktuella höjningen.
Arvodesnämnden består för närvarande av juristen Johan Hirschfeldt som ordförande samt Peter Egardt, moderat tidigare statssekreterare, och den tidigare socialdemokratiska ministern Barbro Holmberg som ledamöter. Båda har också varit landshövdingar.
TT 28 januari 2021

Statsrådsberedningen och statsministern

293 **Inrikes DN-artiklar 25 - 30 januari 2021**

294 Riksdagen och politiska partier

313 Statsrådsberedningen och statsministern

322 Utrikesförhållanden, försvar och klimat hanteras av utrikesdepartementet, försvarsdepartementet och miljödepartementet.

375 Inre ordning och säkerhet hanteras av justitiedepartementet

460 Infratruktur hanteras av infrastrukturdepartementet. Med digitalisering och energi

519 Hälso- och sjukvård och hushållens problem hanteras av socialdepartementet. Coronakrisen och hushållens problem

762 Utbildning och forskning hanteras av utbildningsdepartementet och kulturdepartementet. Med kulturella verksamheter och idrott.

916 Arbetsmarknad och företagare hanteras av arbetsmarknadsdepartementet och näringsdepartementet.

953 Penningverksamheter hanteras av finansdepartementet m fl.

965 De 21 länsstyrelserna, de 21 regionerna och 290 kommunerna. - 985

Sverige styrs av regeringen

Regeringen styr med hundratals myndigeter, med 290 självständiga kommuner och 21 självständiga regioner.

Regeringens politik bestäms av socialdemokrater, miljöpartister, centerpartisteer och liberaler.

Regeroingen har en opposition av vänsterpartister, moderater, kristdemokrater och sverigedemokrater, som kan påverka regeringen med hjälp av riksdagens utskott,

Regeringen den 30 oktober 2020 har beskrivits i Sven Wimnell 2 november 2020: **http://wimnell.com/omr36-39zzzzzzt.pdf**

Regeringens verksamheter enligt dess hemsida 30 oktober 2020:
Statsrådsberedningen
Arbetsmarknadsdepartementet
Finansdepartementet
Försvarsdepartementet
Infrastrukturdepartementet
Justitiedepartementet
Kulturdepartementet
Miljödepartementet
Näringsdepartementet
Socialdepartementet
Utbildningsdepartementet
Utrikesdepartementet
Länsstyrelserna

Statsministern styr regeringen

Politikområden för politiken 5 febuari 2021
Regeringens ministerområden. http://www.regeringen.se

*** Partiledaren/statsministern Stefan Löfven.**
*** Allmänt om regeringens politik.**
Statsminister Stefan Löfven
statsradsberedningen.registrator@regeringskansliet.se

*** Europapolitik.**
Politik för EU
EU-minister Statsrådsberedningen Hans Dahlgren
sb.registrator@regeringskansliet.se

*** Utrikespolitik.**
Politik för en utrikesminister. 17 dec 2020 + bistånd o d
Utrikesminister Ann Linde
utrikesdepartementet.registrator@regeringskansliet.se

*** Handel.**
Politik för en handelsminiser.
Utrikeshandelsminister och minister med ansvar för nordiska frågor Anna Hallberg
utrikesdepartementet.registrator@regeringskansliet.se

*** Internationellt utvecklingssamarbete. Bistånd. Minister för internationellt utvecklingssamarbete. Per Olsson Fridh**
utrikesdepartementet.registrator@regeringskansliet.se

*** Försvar.**
Politik för en försvarsminister.
Försvarsminister Peter Hultqvist
forsvarsdepartementet.registrator@regeringskansliet.se

*** Miljö och klimat.**
Politik för fysiska och sociala miljöer. Politik för klimat.
Miljö- och klimatminister samt vice statsministerPer Bolund
m.registrator@regeringskansliet.se Miljödepartementet

*** Politik för juridik och migration.**
Politik för en justitie-och migrations)minister.
Justitie- och migrationsminister Morgan Johansson
justitiedepartementet.registrator@regeringskansliet.se

*** Polisen. Brott. Kriminalvård.**
Politik för en inrikesminister för brott och polis o d
Inrikesminister Mikael Damberg
justitiedepartementet.registrator@regeringskansliet.se

*** Transporter och infrastruktur.**
Politik för en infrastrukturminister.
Infrastrukturminister Tomas Eneroth
i.registrator@regeringskansliet.se

*** Energi- och digitalisering.**
Politik för energi och digitalisering
Energi- och digitaliseringsminister Anders Ygeman
i.registrator@regeringskansliet.se
'

*** Sjuk- och hälsovård o d.**
Politik för en socialminister med hälso- och sjukvård.
Socialminister Lena Hallengren
socialdepartementet.registrator@regeringskansliet.se

*** Hushållet.Mat, boende, konsumtion, hushållsekonomi o d**
Politik för en socialförsäkringsminister.
Socialförsäkringsminister Ardalan Shekarabi
socialdepartementet.registrator@regeringskansliet.se

*** Utbildning.**
Politik för utbildning i skolor. Ungdomspolitik
Utbildningsminister Anna Ekström
utbildningsdepartementet.registrator@regeringskansliet.se

*** Högre utbildning och forskning.**
Minister för högre utbildning och forskning Matilda Ernkrans
utbildningsdepartementet.registrator@regeringskansliet.se

*** Information, konst, kultur o d. Demokrati. Idrott.**
Politik för en kultursminister. Med demokrati och idrott
Kultur- och demokratiminister samt minister med ansvar föridrottsfrågorna Amanda Lind
kulturdepartementet.registrator@regeringskansliet.se

*** Jobb.**
Politik för en arbetsmarknadsminister.
Arbetsmarknadsminister Eva Nordmark
arbetsmarknadsdepartementet.registrator@regeringskansliet.se

*** Jämställdhet. Diskriminering. Segregation**
Politik för jämställdhet,diskriminering och segregation
Jämställdhetsminister samt minister med ansvar för arbetet mot diskriminering och segregation Märta Stenevi
arbetsmarknadsdepartementet.registrator@regeringskansliet.se

*** Näringar.**
Politik för en näringsminister.
Näringsminister Ibrahim Baylan
naringsdepartementet.registrator@regeringskansliet.se

*** Landsbygdspolitik.**
Politik för en landsbygdsminister.
Landsbygdsminister Jennie Nilsson
naringsdepartementet.registrator@regeringskansliet.se

*** Politik för statens finanser och statens stöd till regioner och kommuner o d.**
Politik för finans- finansmarknads- och civilministrar.

Finansminister Magdalena Andersson
finansdepartementet.registrator@regeringskansliet.se

Finansmarknads- och bostadsminister, biträdande finansminister
Åsa Lindhagen
finansdepartementet.registrator@regeringskansliet.se

Civilminister Lena Micko
finansdepartementet.registrator@regeringskansliet.se

*** Andra aktörer**
Partisekreterare (S) Lena Rådström Baastad
Socialdemokraterna Partiet info@socialdemokraterna.se

Gruppledare för S i riksdagen. annelie.karlsson@riksdagen.se

Karl-Petter Thorwaldsson. F d ordförande i LO
karl-petter.thorwaldsson@lo.se
Ny ordförande **Susanna Gideonsson@lo.se**

Vänsterpartiledare Nooshi Dadgostar
nooshi.dadgostar@riksdagen.se
F d Sjöstedt Jonas <jonas.sjostedt@riksdagen.se>
Ulla Andersson, vänsterpartiet. <ulla.andersson@riksdagen.se>

Ordf. Annie Lööf. Centerpartiet.se, info@centerpartiet.se

Ordf. Nyamko Sabuni. Liberalerna.se, info@Liberalerna.se
Med på listan finns inte moderater, krisdemokr.Sverigedemokrater som inte hyllar demokratin, motarbetar regeringen och vill störta den

Statsrådsberedningen

Statsrådsberedningen har ansvar för att leda och samordna arbetet i Regeringskansliet.
Om Statsrådsberedningen

Relaterad navigering

- **Rättsliga dokument**
- **Myndigheter med flera**
- **Organisation**
- **Kontakt**

Ansvariga statsråd

Ansvariga statsråd

Stefan Löfven
Statsminister

Hans Dahlgren
EU-minister
Genvägar

Genvägar

- **Globala målen och Agenda 2030**
- **Innovationsrådet**
-

Aktuellt från Statsrådsberedningen

Under regeringen lyder Myndigheter

Här från Sven Wimnell 1 maj 2019:
Människornas verksamheter och grunderna för planering av framtiden för världen och Sverige.
http://wimnell.com/omr40zp.pdf

Genom att klicka får man veta vad de gör. De sysslar med gemensamma problem och privata problem.

Myndigheterna ändras. För att få det senaste, aktuella, använd adresserna till regeringen.

Statsrådsberedningen

https://www.regeringen.se/sveriges-regering/statsradsberedningen/

Myndigheter

- **Svenska institutet för europapolitiska studier (Sieps)**
  18 december 2014 från Statsrådsberedningen

- **Harpsundsnämnden**
  18 december 2014 från Statsrådsberedningen

Stefan Löfven

Statsminister

Statsrådsberedningen

”Vårt land ska vara en ledande och inspirerande kraft i världen. Där vi sluter klyftor och förverkligar de löften om frihet vi ställt ut till våra barn. Där vi investerar gemensamt i människor och miljö, i kunskap och konkurrenskraft, i trygghet i nuet och hopp inför framtiden.”

SW 10 Samlade kunskaper och övergripande värderingar
SW 11/19 Individernas inre verkligheter.

SW 2 Religiösa verksamheter o d.

SW 3 Politikvetenskaper och politiska verksamheter.
SW 31 Statistik och demografi.
SW 32 Statsvetenskap.
SW 33 Nationalekonomi, internationell ekonomi.
SW 34 Lagar o förordningar, traktat, juridik.
SW 35 De demokratiskt valda församlingarnas verksamheter.
SW . 351 Sveriges riksdag (och motsvarande utomlands)
SW . 352 Kommun- och landstingsfullmäktige (och mots.)
SW . 353 Sveriges regering (och motsvarande utomlands)
SW . 354 Mellanfolkliga centrala organ (FN, EU o d).
SW 36/39 Politiska krav och politiska planeringar:
SW 4 Sambandsforskningsverksamheter.
SW 5 Naturforsknings- och matematikverksamheter.

SW 6 Teknologiska / Ekonomiska verksamheter.
SW 7 Formgivning av fysiska och sociala miljöer.
SW 8 Språkvetenskap. Litteraturvetenskap. Skönlitteratur.
SW 9 Saklitterära verks.Allmän geografi o historia. Biografi.

Hans Dahlgren

EU-minister
Statsrådsberedningen
"Sverige ska ha en aktiv roll i den Europeiska unionen. I en tid då vi har många gemensamma utmaningar och när ett land till och med väljer att lämna EU, så vill vi se mer gränsöverskridande samarbete. För fler och bättre jobb, för en ambitiös klimatpolitik och för trygghet och säkerhet för alla som bor här.

SW 3 Politikvetenskaper och politiska verksamheter.
SW 9 Saklitterära verks.Allmän geografi o historia. Biografi.

Kort sagt

Såg att statsministern fått 4 000 kronor påökt till 180 000 kronor i månaden. Själv fick jag 100 kronor mer i pension, så nu har jag hela 8 575 kronor i månaden att spendera. Glad pensionär?
Agneta Nordmark

Utrikesförhållanden, försvar och klimat hanteras av utrikes-departementet, för-svarsdeprtementet och miljödepartementet.

293 **Inrikes DN-artiklar 25 - 30 januari 2021**

294 Riksdagen och politiska partier

313 Statsrådsberedningen och statsministern

322 Utrikesförhållanden, försvar och klimat hanteras av utrikesdepartementet, försvarsdepartementet och miljödepartementet.

375 Inre ordning och säkerhet hanteras av justitiedeparte-mentet

460 Infratruktur hanteras av infrastrukturdepartementet. Med digitalisering och energi

519 Hälso- och sjukvård och hushållens problem hanteras av socialdepartementet. Coronakrisen och hushållens problem

762 Utbildning och forskning hanteras av utbildningsdeparte-mentet och kulturdepartementet. Med kulturella verksamheter och idrott.

916 Arbetsmarknad och företagare hanteras av arbets-marknadsdepartementet och näringsdepartementet.

953 Penningverksamheter hanteras av finansdepartementet m fl.

965 De 21 länsstyrelserna, de 21 regionerna och 290 kommu-nerna. - 985

Utrikesdepartementet

UD ansvarar för Sveriges förbindelser med andra länder och internationella organisationer och för biståndS- och internationell handelspolitik. UD utgör tillsammans med cirka 100 utlandsmyndigheter utrikesförvaltningen.
Områden

Områden

- Demokrati och mänskliga rättigheter
- Handelspolitik och främjande
- Internationellt utvecklingssamarbete
- Utrikes- och säkerhetspolitik

Om Utrikesdepartementet

Relaterad navigering

- Utrikesdepartementets delar i statens budget
- Rättsliga dokument
- Utredningar och kommittéer
- Myndigheter med flera
- Remisser
- Organisation
- Kontakt
- UD:s reseinformation

Ansvariga statsråd

Ansvariga statsråd

Ann Linde
Utrikesminister
Anna Hallberg
Utrikeshandelsminister och minister med ansvar för nordiska frågor
Per Olsson Fridh.Minister för internationellt utvecklingssamarbete
Genvägar

Genvägar

Sveriges ordförandeskap i OSSE

- Sveriges diplomatiska förbindelser
- Swedish Foreign Policy Stories
- Sweden Abroad
- UD: presstjänst
- UD:s internationella presscenter
- UD Legaliseringar
- Misstanke om brott eller oegentligheter
- Klagomål mot utrikesförvaltningen
- UD:s rapporter om mänskliga rättigheter
- Informationsmaterial: Utrikesdepartementet – en kort presentation

Aktuellt från Utrikesdepartementet

Utrikesdepartementet 6 februari 2921

https://www.regeringen.se/sveriges-regering/utrikesdepartementet/

Myndigheter

- **Business Sweden**
  02 september 2015 från Utrikesdepartementet

- **Sweden House**
  10 augusti 2015 från Utrikesdepartementet

- **Styrelsen för ackreditering och teknisk kontroll, SWEDAC**
  26 maj 2015 från Utrikesdepartementet

- **Nordiska Afrikainstitutet**
  09 februari 2015 från Utrikesdepartementet

- **Svenska institutet, SI**
  06 februari 2015 från Utrikesdepartementet

- **Styrelsen för internationellt utvecklingssamarbete, Sida**
  06 februari 2015 från Utrikesdepartementet

- **Kommerskollegium**
  06 februari 2015 från Utrikesdepartementet

- Inspektionen för strategiska produkter, ISP
  Utrikesdepartementet

- **Exportkreditnämnden (EKN)**
  06 februari 2015 från Utrikesdepartementet

- **Folke Bernadotteakademin**
  06 februari 2015 från Utrikesdepartementet

Ann Linde

Utrikesminister
Utrikesdepartementet
”När allt fler demokratier utmanas världen över måste Sverige fortsatt vara en stark och respekterad röst för fred, frihet och mänskliga rättigheter. Vår utrikespolitik ska bidra till att i samarbete med andra stärka tryggheten och säkerheten, i vårt närområde och globalt. Det är så vi värnar grundläggande demokratiska rättigheter och gemensam säkerhet världen över.”

Ann Lindes områden

- Demokrati och mänskliga rättigheter
- Folkrätt
- Utrikes- och säkerhetspolitik

SW 35 De demokratiskt valda församlingarnas verksamheter.
SW . 351 Sveriges riksdag (och motsvarande utomlands)
SW . 352 Kommun- och landstingsfullmäktige (och mots.)
SW . 353 Sveriges regering (och motsvarande utomlands)
SW . 354 Mellanfolkliga centrala organ (FN, EU o d).
SW 34 Lagar o förordningar, traktat, juridik.
SW 91 Allmän geografi, reseskildringar. 913/919 mots. 93/99.
SW 93 Allmänt om allm. historia. Världs- och forntidshistoria.

Anna Hallberg

Utrikeshandelsminister och minister med ansvar för nordiska frågor
Utrikesdepartementet
"När exporten ökar och jobben blir fler kan hela Sverige växa och utvecklas. Därför står vi upp för frihandeln och möjliggör för fler svenska företag att ta sig ut i världen. Genom utrikeshandeln kan vi främja hållbara lösningar och svenska värderingar."

Anna Hallbergs områden

- **Handelspolitik och främjande**
- **Nordiska frågor**

SW . 653 Handelsverksamheter.
SW 91 Allmän geografi, reseskildringar. 913/919 mots. 93/99.
SW 93/99 Historieskrivande verksamheter, allmän historia.

Per Olsson Fridh

Minister för internationellt utvecklingssamarbete
Utrikesdepartementet

”Världen står inför stora utmaningar. Vi ser en försvagad demokrati globalt sett, samtidigt som klimatförändringarna blir alltmer akuta och fattigdomen tycks bita sig fast i delar av Afrika. Sveriges bistånd ska stärka demokratin och bidra till att utveckla en mer hållbar och fredlig värld."
(Peter Erikssons förklaring)

Relaterad navigering

- **Presskontakter**
- **Pressbilder**
- **E-post till registrator**
- **Kontakt**

SW 3 Politikvetenskaper och politiska verksamheter.
SW . 354 Mellanfolkliga centrala organ (FN, EU o d).
SW 36/39 Politiska krav och politiska planeringar:
SW 91 Allmän geografi, reseskildringar. 913/919 mots. 93/99.
SW 93/99 Historieskrivande verksamheter, allmän historia.

Försvars-departementet

Försvarsdepartementet ansvarar för Sveriges militära försvar och dess stödmyndigheter. Departementet planerar på strategisk nivå internationella insatser och säkerhetsfrämjande verksamhet och ger uppdrag till myndigheterna att genomföra samt följa upp dessa insatser.
Områden

Områden

- **Försvar**
- **Militärt försvar**

Om Försvarsdepartementet

Relaterad navigering

- **Försvarsdepartementets delar i statens budget**
- **Rättsliga dokument**
- **Utredningar och kommittéer**
- **Myndigheter med flera**
- **Remisser**
- **Organisation**
- **Kontakt**
- **Genomförandet av försvarsbeslutet - regeringens åtgärder på försvarsområdet**

Ansvarigt statsråd

Ansvarigt statsråd

Peter Hultqvist
Försvarsminister

Aktuellt från Försvarsdepartementet

Försvarsdepartementet

https://www.regeringen.se/sveriges-regering/forsvarsdepartementet/

Myndigheter

- **Myndigheten för digital förvaltning**
  07 september 2018 från Finansdepartementet

- **Totalförsvarets rekryteringsmyndighet**
  05 februari 2015 från Försvarsdepartementet

- **Totalförsvarets forskningsinstitut (FOI)**
  05 februari 2015 från Försvarsdepartementet

- **Statens inspektion för försvarsunderrättelseverksamheten (Siun)**
  05 februari 2015 från Försvarsdepartementet

- **Försvarsunderrättelsedomstolen**
  05 februari 2015 från Försvarsdepartementet

- **Försvarsmakten**
  05 februari 2015 från Försvarsdepartementet

- **Försvarets radioanstalt (FRA)**
  05 februari 2015 från Försvarsdepartementet

- **Försvarets materielverk (FMV)**
  05 februari 2015 från Försvarsdepartementet

Peter Hultqvist

Försvarsminister
Försvarsdepartementet
"Försvarspolitiken måste ha sin utgångspunkt i ansvaret för Sverige. Det handlar om att hävda vår suveränitet, vår demokratiska samhällsordning och rätten att själva bestämma över vår framtid."

Peter Hultqvists områden

- **Försvar**
- **Militärt försvar**

SW . 6525-6529 Militära verksamheter.

Miljödepartementet

Miljödepartementet arbetar med frågor som rör minskade klimatutsläpp, en giftfri vardag och att stärka den biologiska mångfalden på land och i vatten. Departementet ansvarar också för frågor som rör kretslopp och avfall, strålsäkerhet, skydd och skötsel av värdefull natur, friluftsliv samt internationellt miljösamarbete. De 16 miljökvalitetsmålen är grunden för regeringens miljöpolitik och miljömålssystemet är den centrala, gemensamma plattformen för aktörer i det svenska miljöarbetet.

Områden

Områden

- **Miljö och klimat**

Om Miljödepartementet

Relaterad navigering

- **Miljödepartementets delar i statens budget**
- **Rättsliga dokument**
- **Utredningar och kommittéer**
- **Myndigheter med flera**
- **Remisser**
- **Kontakt**

Ansvarigt statsråd

Ansvarigt statsråd

Per Bolund

Miljö- och klimatminister samt vice statsminister

Genvägar

Genvägar

- **Aktuella regeländringar**

Aktuellt från Miljödepartementet

Miljödepartementet 6 februari 2021

https://www.regeringen.se/sveriges-regering/miljodepartementet/

Myndigheter

- **Stiftelsen Institutet för vatten- och luftvårdsforskning, SIVL**
  28 april 2015 från Miljö- och energidepartementet

- **Stiftelsen för miljöstrategisk forskning, Mistra**
  28 april 2015 från Miljö- och energidepartementet

- **Stiftelsen för Internationella institutet för industriell miljöekonomi vid Lunds universitet**
  28 april 2015 från Miljö- och energidepartementet

- **De lokala säkerhetsnämnderna vid kärntekniska anläggningar**
  28 april 2015 från Miljö- och energidepartementet

- **Svenska Miljöinstitutet AB, IVL**
  28 april 2015 från Miljö- och energidepartementet

- **Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut, SMHI**
  02 februari 2015 från Miljö- och energidepartementet

- **Kemikalieinspektionen, KemI**
  27 januari 2015 från Miljö- och energidepartementet

- **Statens geotekniska institut (SGI)**
  26 januari 2015 från Miljö- och energidepartementet

- **Strålsäkerhetsmyndigheten**
  26 januari 2015 från Miljö- och energidepartementet

- **Naturvårdsverket**
  26 januari 2015 från Miljö- och energidepartementet

- **Kärnavfallsfonden**
  26 januari 2015 från Miljö- och energidepartementet

- **Havs- och vattenmyndigheten, HaV**
  26 januari 2015 från Miljö- och energidepartementet

- **Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande, Formas**
  26 januari 2015 från Miljö- och energidepartementet

Per Bolund

Miljö- och klimatminister samt vice statsminister
Miljödepartementet

Per Bolunds områden

Miljö och klimat

- **Presskontakter**
- **Pressbilder**
- **E-post till registrator**
- **Kontakt**

Genvägar

- **Per Bolund på Twitter**
- **Per Bolund på Instagram**

Aktuellt från Per Bolund

Rödräven breder ut sig i fjällen

Antalet rödrävar i fjällområdena ökar och blir ett hot mot den fridlysta fjällräven, rapporterar P4 Västerbotten. Det allt varmare klimatet gör att fler arter kan etablera sig längre norrut. En av dem är rödräven som konkurrerar med fjällräven om födan. Ett forskarlag från Stockholms universitet arbetar med att kartlägga rödrävens förekomst i Vindelfjällen i Västerbotten. Genom genetiska analyser av spillning kan de se vad rävarna äter. Redan nu kan de se att de år det är god tillgång på smågnagare lockas fler rödrävar upp på kalfjället, berättar Karin Norén, som är forskare vid zoologiska institutionen och leder studien.

TT 25 januari 2021

26 januari 2021

Ann Linde till Moskva – ska träffa Sergej Lavrov

Utrikesminister Ann Linde (S) åker till Ryssland nästa vecka för ett möte med Rysslands utrikesminister Sergej Lavrov. Hon beskriver Rysslands agerande med gripandet av Aleksej Navalnyj som ”ett steg i fel riktning som minskar det demokratiska utrymmet”.

Massgripandena av demonstranter som protesterat mot gripandet av oppositionsledaren Aleksej Navalnyj i lördags var huvudpunkten när EU:s utrikesministrar träffades i Bryssel på måndagen.

– Den här vågen av gripanden oroar oss mycket, sa EU:s utrikeschef Josep Borrell på väg in till mötet.

Flera röster har höjts för nya sanktioner mot Ryssland efter den senaste veckans utveckling, men utrikesministrarna beslutade i stället att fortsätta

diskussionen vid sitt nästa möte i Bryssel den 22 februari.
– Alla verktyg som EU har finns kvar, också sanktioner. Det var ingenting som var uppe för beslut nu, men det är inte heller något som man har tagit bort, säger Ann Linde till journalister i Bryssel efter mötet, enligt TT.
– Jag kommer själv att träffa Rysslands utrikesminister Sergej Lavrov på tisdagen i Moskva. Jag har tre timmars möte inplanerat med Lavrov och Borrell kommer att komma några dagar senare. Det finns möjlighet för oss båda att då framföra den enade synen som EU har på just de här frågorna, säger Ann Linde, vars resa sker inom ramen för Sveriges nuvarande ordförandeskap i Europeiska säkerhets- och samarbetsorganisationen, OSSE.
Enligt Linde är EU-länderna enade i synen på agerandet.
– Självklart så måste man släppa Navalnyj fri. Det var inte rätt att arrestera honom. Det är också mycket oroväckande med de många fängslanden och det våld som användes mot fredliga demonstranter. Det här är ett steg i fel riktning. Det minskar det demokratiska utrymmet, säger utrikesministern enligt TT.
Fem medlemsländer krävde att Josep Borrell skulle ställa in sin planerade resa till Moskva. Han väljer dock att åka och kommer att träffa Lavrov den 5 februari.
I lördags demonstrerade tiotusentals personer i städer över hela Ryssland mot att Aleksej Navalnyj greps i samband med återkomsten till Ryssland från Berlin veckan innan. Mer än 3 000 demonstranter greps.
Mia Holmgren
mia.holmgren@dn.se

27 januari 2021

Ska vi lösa klimatfrågan krävs mer än bara präktighet

Ett problem med klimatfrågan är att den ofta känns väldigt präktig. Tråkigt nog kommer klimatfrågan aldrig att kunna lösas enbart av de präktiga. Särskilt inte om man betänker att vad de flesta svenskar är villiga att göra för klimatet – sortera sopor, undvika plast och handla närodlat – har högst begränsad klimatnytta.
I sin nya bok ”Klimatsynda!” argumenterar Mattias Goldmann för att alla slags drivkrafter behövs om vi ska kunna rädda planeten.
Ta stormakternas tävlan om att bräcka varandra med gröna satsningar för att utveckla fossilfria energikällor, kommunikationer och industrier som DN skrev om i går. Så mobiliseras högmodet.
Det får länder att bära kostnader för tidig utveckling av tekniker som den övriga världen sedan får nytta av. Som när Tyskland investerade i solenergi som därefter fallit kraftigt i pris. Eller när Danmark gjorde samma sak med vindkraft. Eller när Sverige satsar på fossilfritt stål.
Girighet är en annan utmärkt drivkraft, påpekar Goldmann, och nämner att hållbara obligationer haft högre avkastning.
Höga ambitioner på klimat- och miljöområdet är dessutom ett sätt för företagen att locka begåvade medarbetare. Efter avslöjandena om utsläppsfusk sjönk tyska Volkswagen från en - tidigare tätposition bland ungdomarnas

drömarbetsgivare. Ambitiösa mål för elbilsutbyggnad krävdes för att de nu återigen rekryterar de lärlingar de önskar.
Vi behöver helt enkelt frossa i klimatlösningar. Passa på att göra grannarna avundsjuka genom att sätta upp synliga solpaneler och parkera en nyinköpt Tesla. Orkar du inte göra någonting? Bra, jobba mindre, hyr i stället för att köpa och slipp ägaransvaret, reparera. Eller stanna i sängkammaren, den som har sex klimatsyndar inte, särskilt inte om man skyddar sig.
Låter det så bekvämt att du blir förbannad? Kanalisera den vreden konstruktivt. Goldmann tar upp Debbie Dooley, en konservativ kvinna som varit aktiv i Green Tea Coalition, en variant av den amerikanska Teapartyrörelsen. Hon bryr sig inte om klimatet utan var arg på giriga energibolag, och krävde därför att inga energislag skulle subventioneras. Klimatet bryr sig å andra sidan inte om anledningen till - resultatet av Teapartyrörelsens protest: att billigare solpaneler på privata tak ersatt smutsigare energikällor.
Ja, det är lättsamt skrivet, men det behövs i den tunga klimatfrågan. Och det bakomliggande budskapet är både riktigt och viktigt. Det måste finnas många sätt att leva klimatsmart, och det är verkligen inte i vägen om de är enkla, roliga och lustfyllda.

Mattias Svensson
mattias.svensson@dn.se

27 januari 2021

Dags att räkna fåglar igen

Det har blivit en folkrörelse varje vinter att räkna fåglar vid fågelbordet eller nära där du bor. Inemot 20 000 skådare av alla kategorier i hela landet rapporterar arter de ser under några dagar. Det senaste decenniet har de kommit fram till ungefär samma resultat varje år, att talgoxen toppar tio-i-topp-listan.

Den gode Strindberg skrev en gång ”att sitta och meta är att vara sysselsatt utan att göra något, att vara upptagen utan att behöva anstränga sig”. Det är ungefär lika bekvämt att vinterskåda fåglar från köksfönstret. Det är så klart ingen vetenskaplig undersökning. Men tack vare att så många deltar med observationer skapas en värdefull bild av hur det står till bland de fåglar som stannar över vintern.

I fjol blev talgoxe, grönsiska, blåmes topp tre, men totala antalet fåglar blev magrare än vanligt, vilket förklarades med den milda vintern, som gjorde att fåglarna stannade ute i markerna och ratade fågelbordens alla solrosfrön.

Vissa år slår invasionsarter igenom i statistiken, såsom siskor, sidensvansar och korsnäbbar. I år blir det intressant att se om övervintrande sommarfåglar ger sig till känna. Rapporter från hela landet under januari avslöjar att många typiska sommarfåglar, som borde ha flyttat söderut, valt att chansa på ännu en mild vinter. Sädesärlor, bofinkar, rödhakar, gärdsmygar kämpar hårt med att hitta insekter att överleva på.

Det mest spektakulära fyndet just när vintern smällde till, är kanske härfågeln vid Polishuset

och på Gärdet som lockade ut stora skaror stockholmare.
Många frågar sig hur de krakarna klarar vintern. Svaret är nog dessvärre att chansen är tämligen liten. De försöker överleva på insekter som de inte hittar. Kungsfågel, skogsmesar och andra insektsjägare som är vana att övervintra har lärt sig tekniken att hamstra och att leta på rätt gömställen där andra fåglar lagt upp matförråd.
Det är egentligen bara talgoxen och blåmesen som lever ur hand i mun och det kan delvis förklara varför de är så vanliga vid våra fågelbord,
De äkta vinterfåglarna vid fågelborden, mesar, finkar, sparvar och några andra, har vintertid anpassat hela matapparaten till en diet på frön, bär eller knoppar. På sommaren väljer de insekter. Kylan är inte det avgörande problemet för fåglarna, men för att klara vintern är det nödvändigt med bränsle för att hålla värmen.
Fotnot: Googla på fågelräkning och delta i räkningen 29 jan – 1 feb.
Åke Ekdahl

Flera vargar har under de senaste åren rört sig i södra Sverige. Att det någon gång skulle bildas ett revir är inte så oväntat.

Nelly Grönberg, inventeringsansvarig på länsstyrelsen i Västra Götaland, om att Jönköpings län har fått sitt första vargrevir. Ett vargpar har etablerat sig i nordvästra delen av länet. 28 januari 2021

28 januari 2021

Utsläpp från permafrost större än vad klimatmodeller tidigare visat

Större utsläpp från permafrost än beräknat och satsningar efter coronapandemin som kan bli avgörande för klimatet. Det tillhör de viktigast klimatvetenskapliga insikterna under 2020, konstaterar ny rapport.

År 2020 dominerades av coronapandemin men klimatkrisen – vars effekter kan bli minst lika abrupta och långtgående – gjorde sig också påmind. Tillsammans med 2016 blev 2020 det varmaste år som har uppmätts med rekordstora bränder, rekordmånga orkaner och värmerekord i Sibirien.

Året gav också nya vetenskapliga insikter inom klimatet och en grupp världsledande forskare har sammanställt tio av de viktigaste i en rapport.

Permafrosten är en nyckelfaktor i klimatförändringen. I Arktis täcker den en yta som är tre gånger så stor som EU. Om permafrosten tinar släpps enorma mängder koldioxid och metan ut. De utsläppen är inte medräknade i den klimatrapport från IPCC som Parisavtalet bygger på.

Vissa utsläpp är medräknade i senare studier men hittills har inga modeller inkluderat

abrupta tiningsprocesser, så kallade termokarst, där marken hastigt kollapsar och exponerar djupa lager av permafrost. Under 2020 kom för första gången beräkningar på deras effekter.
– Tar vi med utsläppen från permafrosten kommer den totala uppvärmningen på hundra års sikt att bli nästan dubbelt så stor som prognostiserat, säger Gustaf Hugelius, naturgeograf vid Stockholms universitet och medförfattare i studien.
De nya rönen har stor betydelse för hur snabbt utsläppen måste minska. Begreppet koldioxidbudget används för att illustrera hur stor mängd växthusgaser som kan släppas ut om målen i Parisavtalet ska nås. Om de nya beräkningarna för utsläppen från permafrost tas med förändras budgeten radikalt.
– Enbart permafrosten äter upp en tredjedel av den budgeten vi har kvar för att ligga under 1,5 graders uppvärmning. Jag hoppas att de nya beräkningarna kan användas som argument för att belysa hur viktigt det är att agera snabbt, säger Gustaf Hugelius.
– När isen i marken väl försvinner kommer den inte att växa tillbaka. Den har bildats under hundratusentals år och när den tinar har vi en ny verklighet att förhålla oss till. Det här är processer som ur ett mänskligt perspektiv är permanenta, säger Gustaf Hugelius.
På senare år har det varnats för att jorden är mer känslig för koldioxid, alltså att temperaturen stiger mer vid en viss halt av koldioxid, än man tidigare trott. Men det har nya studier under förra året inte funnit något stöd för.
– Resultatet är både en överraskning och en lättnad. Experterna säger att om man tar med alla observationer kan man utesluta de värsta scenarierna. Men de säger också att det inte räcker med låga utsläppsminskningar, utan att

det krävs kraftiga minskningar om målen i Parisavtalet ska nås, säger Erik Pihl, huvudförfattare till studien och klimatanalytiker vid Future Earth, ett globalt nätverk för hållbarhetsforskare.

Rapporten tar också upp risken för att tropiska skogar kan ha nått kulmen på sitt upptag av koldioxid på grund av att skogar huggs ned. I nuläget tar ekosystem på land upp cirka 30 procent av de utsläpp som människan orsakar.

– Det är en gigantisk tjänst som skogarna gör oss, utan dem hade det redan varit omöjligt att nå våra klimatmål. Vi måste göra åtgärder för att de bevaras. Om man i tropikerna hugger ned skogarna blir vi än mer beroende av de boreala skogarna, säger Erik Pihl.

– Vi har stort ansvar i Sverige som är ett land där vi har mycket träd. Vi har möjlighet att undersöka om vi kan fälla färre träd och låta fler växa vilket skulle öka nettoupptaget av koldioxid.

Som i flera andra internationella rapporter konstateras att år 2021 kan bli ett kritiskt år för att målen i Parisavtalet ska nås. De satsningar som görs när världens ekonomier ska återställas efter pandemin är avgörande. De klimatinvesteringar som krävs under 2020–2024 för att leverera Parisavtalet uppskattas till ungefär hälften av de stimulanspaket som hittills har meddelats som följd av pandemin.

Rapporten pekar på vikten av att världens regeringar tar tillfället att rikta sina investeringar mot hållbara satsningar och en omställning av samhället där fossila verksamheter fasas ut.

– Från dessa vetenskapliga insikter bör en politisk insikt uppstå: Om vi vill ha en chans att stabilisera vårt klimat, för vår egen säkerhets skull, så är den sista chansen att minska

växthusgaserna nu, säger Johan Rockström, direktör för Potsdamsinstitutet och medförfattare till rapporten.

Jannike Kihlberg
jannike.kihlberg@dn.se

Fakta. De viktigaste klimatvetenskapliga insikterna under förra året

1. Bättre koll på jordens känslighet för koldioxid stärker stödet för att det behövs kraftiga utsläppsminskningar för att nå målen i Parisavtalet. Klimatets känslighet för koldioxid, hur mycket temperaturen stiger vid en viss ökning av utsläppen, är nu bättre förstådd. Det är mindre troligt att måttliga minskningar av utsläpp kan räcka för att nå klimatmålen än vad som tidigare antagits.
2. Utsläppen från tinande permafrost blir sannolikt värre än väntat. Utsläppen av växthusgaser från permafrosten kommer att bli större än tidigare scenarier visat på grund av abrupta tiningsprocesser något som ännu inte finns med i globala klimatmodeller.
3. Tropiska skogar kan ha nått kulmen på sitt kolupptag. Ekosystem på land tar i nuläget upp cirka 30 procent av de utsläpp av koldioxid som människan orsakar. Avskogning i de tropiska skogarna gör nu att deras roll som kolsänka minskar.
4. Klimatförändringarna kommer att minska tillgång till färskvatten. Nya studier visar att klimatförändringen redan orsakar extrema nederbördshän-delser, såväl torka som översvämning. Dessa leder i sin tull till kriser i

tillgång på färskvatten. Effekten av dessa drabbar de mest utsatta människorna hårdas.
5. Klimatförändringar kan påverka vår mentala hälsa negativt. Ökande risker bidrar till ångest och stress. Att bevara blå och gröna ytor vid stadsplanering liksom att skydda ekosystem och den biologiska mångfalden har både bra hälso-effekter och stärker motståndskraften mot klimatförändringen.
6. Världens regeringar tar inte tillfället i akt för en grön återhämtning från covid-19. Exempelvis förbinder sig G20- regeringarna till 60 procent mer stöd till fossilbaserade verksamheter än hållbara investeringar.
7. Covid-19 och klimatförändringen visar på behovet av ett nytt socialt kontrakt för att klara globala kriser. Pandemin har satt strålkastarljuset på otillräckligheter hos såväl regeringar som internationella institutioner när det gäller att hantera gränsöverskridande risker.
8. Ekonomisk stimulans fokuserad främst på tillväxt skulle äventyra Parisavtalet. En återhämtningsstrategi efter pandemin som sätter tillväxt i första hand och hållbarhet i andra hand leder sannolikt till att målen i Parisavtalet inte nås.
9. Elektrifiering i städer är avgörande för en rättvis omställning. Den kan vara en hållbar metod för att minska fattigdom genom att förse mer än en miljard människor med modern energi. Det kan också vara ett sätt att förse existerande förorenande energisystem som driver klimatförändringen med grön energi.
10. Att gå till domstol för att försvara mänskliga rättigheter kan vara en viktig klimatåtgärd.

Källa: Future Earth

28 januari 2021

Främst ungdomar anser att uppvärmning är en global kris

Det är främst unga som anser att den globala uppvärmningen är en global kris, slår en undersökning från FN och Oxford university fast. Men den visar också att det finns ett brett önskemål, oavsett ålder, om att politiker ska ta itu med klimatkrisen.

Oxford university och FN:s utvecklingsprogram (UNDP) har genomfört den största undersökningen hittills om inställningen till global uppvärmning under namnet ”People’s climate vote”, som publicerades på onsdagen. Den slår fast vad många redan anat: att Greta Thunbergs generation bryr sig mer om klimatet jämfört med de äldre generationerna. Trots det var de andra åldersgrupperna inte långt efter. Sammanlagt ansåg 64 procent av de tillfrågade att klimatförändringarna är en global kris. Undersökningen kom fram till att 69 procent av personerna under 18 år anser att klimatförändringarna är en global nödsituation. Av personerna som var över 60 år var det 58 procent som ansåg det vara en global kris.
Mer än 1,2 miljoner personer från 50 olika länder deltog i enkätundersökningen. För vissa länder var det första gången de deltog i en stor undersökning om inställningen till

klimatförändringarna. För att nå yngre och mer svåråtkomliga grupper distribuerades undersökningen med hjälp av onlinespel, som till exempel spelet ”Angry birds”.

– Resultaten av undersökningen visar tydligt att brådskande klimatåtgärder har brett stöd bland människor runt om i världen, oavsett nationalitet, ålder, kön och utbildningsnivå. Men framför allt visar undersökningen hur människor vill att deras politiska beslutsfattare tar itu med krisen: från klimatvänligt jordbruk – till att skydda naturen och investera i en grön återhämtning från covid-19. Undersöknngen lyfter fram människors röster i spetsen för klimatdebatten, sade UNDP:s administratör Achim Steiner.

Undersökningen visade också på att det fanns ett samband mellan deltagarnas utbildningsnivå och inställningen till åtgärder för klimatet. I samtliga länder var personer som hade gått på universitet eller liknande mer oroade över klimatförändringarna.

Att bevara skog och mark ansågs vara viktigast, 54 procent av de tillfrågade var för en sådan politisk åtgärd. Den minst populära politiska åtgärden enligt undersökningen var marknadsföring av växtbaserade dieter.

Kajsa Sjödin

FAKTA. SÅ MÅNGA ANSER ATT DET HANDLAR OM KLIMATNÖDLÄGE

Under 18 år 69 %
18–35 65 %
36–59 66 %
60+ 58 %

Svenskar som anser att det är ett klimatnödläge
Under 18 år 79 %
60+ 55 %

Mer än 1,2 miljoner personer från 50 olika länder deltog i enkätundersökningen.

Källa: Oxford university och FN:s utvecklingsprogram (UNDP)

Vi ser hur mänskliga rättigheter utmanas i världen och det är viktigare än någonsin att stå upp för dem.

Jämställdhetsminister Åsa Lindhagen (MP) som vill inrätta ett oberoende institut för mänskliga rättigheter och. Målsättningen är att det ska stå klart den 1 januari 2022. Kostnaden beräknas bli 50 miljoner per år. 29 januari 2021

29 januari 2021

Långt kvar till regeringens klimatmål när Lövin avgår

Det är dags för bokslut för miljö- och klimatminister Isabella Lövin (MP). Transportsektorn har varit en molande huvudvärk – och nu lutar sig regeringen kraftigt mot biodrivmedel för att nå klimatmålet.
Och så den stora frågan: vill hon se att - Sverige lagstiftar för att minska trafiken?
Isabella Lövin sitter sina sista dagar på sin taburett. På söndag avgår hon som språkrör efter fyra år och inom kort utses en ny miljö- och klimatminister.
En surdeg har varit trafikens klimatmål. Så sent som 2018 ökade utsläppen från vägtrafiken i ett läge när de borde minska drastiskt.
Senast 2030 ska transportutsläppen ha minskat med 70 procent räknat från 2010 års nivå enligt ett riksdagsbeslut från 2017. Det bestämdes i anslutning till Klimatlagen som sju av åtta riksdagspartier står bakom.
Kommer Sverige att nå klimatmålet för transportsektorn 2030 – ja eller nej?
– Det ser ut som att vi ska kunna nå målet. Vi kommer i alla fall att vara nära målet, säger Isabella Lövin på telefon.
Hennes svar står i bjärt kontrast jämfört med bara ett år sedan. Klimatpolitiska rådet, som är satt att utvärdera regeringens klimatpolitik, skrev då i sin årsrapport att vi bara kommer att nå halvvägs till transportsektorns klimatmål.

Det som sent omsider hänt är att regeringen i julas föreslog kraftigt höjd inblandning av biodrivmedel i bensin och diesel, det som kallas för reduktionsplikt.
– Men biodrivmedel är bara en övergångslösning, säger hon.
Och det reser frågetecken. Regeringens förslag innebär i praktiken en fördubbling av biodrivmedel till år 2030 samtidigt som vi i dag bara producerar en mindre del i Sverige. Klimatpolitiska rådet varnar för ”osäkerheter för både hållbarhet och ekonomi”.
Kommer biodrivmedlen att räcka?
– Det kommer inte att räcka för att ersätta alla fossila bränslen för hela världen. Vi har också stora behov av biodrivmedel inom sjöfarten och flyget.
Resten av Europa letar också snabba klimatlösningar för transportsektorn. Priset på biodrivmedel kan snabbt öka och tillgången minska om andra bestämmer sig för samma sak som Sverige.
Regeringen lutar sig nu kraftigt mot biodrivmedel för att nå sitt mål. Men det finns två stora områden som minskar utsläppen: el-bilar, som nu ökar från låga nivåer, och det som kallas transporteffektivt samhälle, som innebär att minska trafiken. Den svenska bilparken har ökat med nära en miljon bilar de senaste 20 åren – från precis över 4 miljoner bilar 2001 till knappt 4,9 miljoner 2019, enligt statliga Trafikanalys. Färska siffror från SCB indikerar en fortsatt ökning under 2020.
Vad säger du om det?
– Det tycker jag inte är hållbart.
Flera myndigheter – och klimatpolitiska rådet – är kritiska för att det saknas plan att ta itu med ökningen. Sex myndigheter gjorde mellan 2016 och 2020 en strategisk plan för omställning av transportsektorn. I slutrapporten pekar sex

generaldirektörer på vikten av att ”trafikarbetet med energiintensiva trafikslag som personbil, lastbil och flyg minskar.”
– Det är en politisk svår nöt att knäcka, säger Isabella Lövin.
Redan i december 2015 avslöjade Sveriges Radio att Trafikverkets ledning initialt stoppat verkets egen rapport som föreslog en minskning av biltrafiken med 10 till 20 procent för att nå klimatmålet.
”Man vågar inte ta itu med det. Det skulle rucka världsbilden för både politiker och tjänstemän på alla nivåer”, sade då en anonym tjänsteman på Trafikverket till SR Ekots reporter.
Samtidigt har Norge nu fattat beslut om att trafiken inte får öka.
Är det något för Sverige?
(tyst)
– Ja, som miljöpartist tror jag ett sådant mål skulle kunna vara alldeles utmärkt.
Bör Sverige införa det?
– Det viktiga är att...
Om du kan svara ja eller nej på den frågan...
– Jag kan inte svara ja eller nej. Vi är ett avlångt land. Jag ser definitivt att biltrafiken i våra storstäder måste minska, men på landsbygden är det väldigt många som är beroende av bil. Man kan inte säga att alla ska avstå från bilen alltid. Det är de som har alternativen med kollektivtrafik som måste tänka om.
Hon säger att regeringen utreder hur människor på landsbygden ska få reseavdrag utan att det stöder bilåkande i städerna där det finns god tillgång på kollektivtrafik.
Men hon är inte beredd att gå lika långt som Norge – att begränsa trafikmängden. I Sverige är i stället prognosen att biltrafiken kommer att öka – med över 30 procent mellan 2014 och 2040.

DN granskade för knappt ett år sedan hur Trafikverket dessutom planerar infrastrukturprojekt utifrån den prognosen, som de antar ger trängsel på vägarna. Trafikökning innebär förenklat att samhället tjänar tid och pengar på att bygga mer väg för att bygga bort den trängseln – i ett läge där medel kunnat gå till exempelvis tågtrafik som kunde minska vägtrafik.
Är det här ett bra sätt att attackera klimatfrågan?
– Nej. det är det inte.
Kommer det att få fortsätta?
– Som miljöpartist tycker jag att de borde kunna planera på ett helt annat sätt redan från början. Men det här är ett skifte i tankesätt. Efter DN:s artiklar gavs Trafikverket nya direktiv. Trafikverket ska nu sätta sina mål ”i huvudsak” inom ramen för klimatmålen.
– Detta ingår sedan förra året i en stor klimathandlingsplan. Vi har också en klimatlag som kom på plats 2018. Det här är en process. Görs det nog mycket klimatsmart stadsplanering i dag givet framtida möjligheter med uppkopplade fordon och annat som kan minska trafiken?
– Det görs inte nog mycket.
Varför inte?
– Gamla mönster sitter i.
Vad är ditt ansvar som miljö- och klimatminister?
– Jag kan som miljö- och klimatminister inte detaljstyra andra ministrars departement. Vi införde i somras ett klimatkollegium i regeringen som leds av statsministern med sju ministrar för att kunna samorda och nå klimatmålen.

Hon säger att klimatarbetet gått långsamt för att ekonomiska intressen stretat emot och ännu ser vinster i fossila bränslen.
– Det som gör mig mest upprörd av allt just nu är samarbetet mellan oljeindustrin och bilindustrin och de politiska intressen som låtit dem hållas.
Samtidigt sitter hon i en regering som så sent som 2020 införde slappare klimatregler för laddhybrider, efter påtryckningar från just bilindustrin. Sju av elva bilmodeller som då fick behålla sin klimatbonus var, enligt SVT, Volvobilar – bland annat den stora suven XC90, som DN skrivit om.
Hur ser du på det beslutet?
– Jag tycker inte att det var bra och nu har vi tagit bort det.
Om jag väcker dig mitt i natten och frågar: vad skulle du kunna ha gjort bättre?
– Det jag önskar att jag hade kunnat lösa i mycket skarpare och tydligare är bygge av nya stambanor. Jag tycker att det är bedrövligt att vi har partier i riksdagen som pendlar fram och tillbaka. Vi borde ha satt delmål för sjöfartens klimatmål tidigare.
Och det viktigaste som måste göras framåt – men inte är gjort?
– Stadsplaneringen. Alla behöver ha en klimatsmart stadsplanering. Det är en vision vi behöver jobba mot.
Jonas Fröberg
jonas.froberg@dn.se

Fakta. Klimatmål för transportsektorn

Transportsektorn står för en tredjedel av de totala utsläppen av växthusgaser i Sverige. Totalt minskade utsläppen från vägtrafiken med 260 000 ton eller cirka 2 procent under 2019. Klimatmålet för transportsektorn slår fast att utsläppen ska minska med minst 70 procent från 2010 till 2030. För att nå klimatmålet måste utsläppen minska betydligt snabbare än med 2 procent per år som är den nuvarande takten. Räknat från 2019 innebär det 21 procents minskning fram till 2030.
Sedan 2010 har utsläppen minskat med 22 procent. Men en del av den effekt som energieffektivisering och ökad andel förnybar energi gett har tagits ut av ökad trafik med både personbilar och lastbilar. Om trafikarbetet hade legat kvar på samma nivå sedan 2010 hade i stället utsläppsminskningen varit 29 procent.
Biodrivmedel mäts i mängd energi i stället för volym. Sammanlagt 17 terawattimmar biodrivmedel användes 2019 i trafiken, enligt Trafikverket. Regeringens reduktionsplikt innebär att det ska öka till mer än 30 terawattimmar.
Samtidigt tillverkas i dag bara 3 terawattimmar i Sverige. Det innebär en risk för stort beroende av utländsk produktion som säljs på en världsmarknad.

29 januari 2021

Därför måste Miljöpartiets nya ledning lyssna på Greta Thunberg

I helgen väljer Miljöpartiet nytt språkrör efter Isabella Lövin. Men varför har man inte lyckats fånga den växande klimatopinionen? Birger Schlaug följer förvandlingen från idérörelse till maktparti.

Våren 2002 hade varit varmare än normalt. En åskfront drog över Sundsvall. Ett antal miljöpartister hade smyckat Tonhallen med budskapet ”Tid att leva”. På morgonen den 9 maj var hallen redo att motta de 594 deltagare som anmält sig till Miljöpartiet de grönas tjugofemte kongress. De var skärrade. Fyra månader kvar till valet. Opinionssiffrorna pekade neråt. Temo 2,7 procent. Skop 3,3 procent. En del skyllde på terrordådet i New York, andra på budgetsamarbetet med sossarna, men flest på språkrören.

Det manliga språkröret Matz Hammarström hade tröttnat redan efter ett år, uppdraget kostade för mycket för familjen. Lotta Nilsson Hedström, som varit språkrör ett år längre än Hammarström, hade tappat sugen. Kände bristande stöd i tjänstemannakåren. Båda språkrören meddelade att de ville avgå. De trodde inte längre på språkrörsmodellen.

Opinionssiffrorna tärde. Partistyrelsen föreslog att kongressen skulle införa partiledare.
Partiet var i kris. Kampanj drevs för att Åsa Domeij skulle ta över. Hon var älskad i partiet, nästan en myt. Det var hon som tillsammans med Eva Goës och mig varit frontfigurer när MP som första nya parti på 70 år kom in i riksdagen. Det var 1988. Problemet var att partiet åkte ur riksdagen valet därpå. Också det som första parti. Och nu var man snubblande nära igen. Desperation. Åsa ville inte bli partiledare. Några vilsna själar bad mig ställa upp. Det hade ju gått bra förr. Partisekreteraren vädjade till Per Gahrton. Han var ändå partiets grundare. Till slut föreslog valberedningen Claes Roxbergh. Han var kommunalråd i Göteborg. Entusiasmerande var han inte. Radikal var han inte heller, snarare en maktpolitiker. Blekgrön, menade många. Om ens det, lade andra till. Vad ska vi göra? frågade de vilsna.
Många som äntrade kongresshallen var med rätta oroade, besvikna och frustrerade. Och när de kom till kongressen fick de en mindre chock. Dagens eko hade just meddelat: ”Vid Miljöpartiets kongress i Sundsvall kom det överraskande beskedet att Peter Eriksson, som i dag är kommunalråd i Kalix, kandiderar till posten som partiledare ...”
Ekot berättar att Claes Roxbergh kvällen före hade ”kommit överens med Peter Eriksson” om att dra sig tillbaka. En del delegater drog en suck av lättnad. Andra var upprörda: får man göra så här, var är demokratin? Det blir lättare att införa partiledare om det blir Peter, viskades det i korridorerna. Och Peter var villig att ställa upp även om kongressen av nostalgiska, eller rent av ideologiska, skäl vägrade avveckla språkrörsmodellen.

Kongressen vägrade. Och Peter valdes till manligt språkrör. Vid sin sida fick han Maria Wetterstrand. Vem är det? frågades i medierna. En blivande stjärna, svarade vi som kände henne.
Deltagande demokrati är ett begrepp som Miljöpartiet kramat ömt. Medlemsdemokrati var en grundbult när partiet bildades. Men aldrig har väl ett partis lokalavdelningar blivit så överkörda som när Roxbergh och Eriksson bestämmer sig för att göra upp i ett slutet rum. En mer auktoritär ledarkultur skapades där och då.
Ändå drogs en suck av lättnad genom partiet. Kanske skulle man nu undvika nesan att än en gång ramla ur riksdagen. Peter kände de flesta sig säkra med. Han hade varit tongivande i arbete med partiprogram som innehöll gröna krav på sänkt arbetstid, medborgarlön och gedigen kritik av jakten på ekonomisk tillväxt. Han hade slagits för pacifism på MP:s kongresser. Värnande sin norrländska så sörlänning han är.
Och Maria var ju Maria. Hon var visserligen ung, men hade varit språkrör i Grön ungdom och suttit ordförande med den äran på partiets stökiga kongresser. Dessutom kunde hon debattera samtidigt som hon läskigt snabbt löste Rubriks kub.
Det man inte visste var att Peter inte längre var den självklare ideolog som slogs för gröna idéer och deltagande demokrati. Som kommunalråd i Kalix hade han lett en koalition av allt från vänstern till moderaterna för att slå bort sossarna från den makt dessa innehaft sedan tidernas begynnelse. För sådant krävs hårda nypor. Och kanske mer intresse av makten i sig än av politikens innehåll.
Att Maria skulle få en fäbless för det nyliberala tankegodset var det ingen som då visste. Med

förvåning upptäckte man så småningom att hon var omhuldad omslagsdam på den nyliberala tidskriften Neo. Och förespråkade vinster i välfärden, något totalt främmande för MP. Men vad spelade det för roll? Maria blev en fixstjärna på den politiska himlen. Många i partiet tycktes vilja bli styrda. De ville ha en partiledning värd namnet. Ledare. På tyska heter det något annat, muttrade några.

Peter och Maria stoppade den nedåtgående trenden. Peter tonade ner kontroversiella frågor, tog avstånd från medborgarlön, tvivlade på arbetskritik, meddelade att sänkt normalarbetstid var omodernt och krävde plats i en regering. Om inte sittande statsminister Göran Persson erbjöd detta skulle MP rikta misstroendeförklaring mot honom. Frågan om att ingå i regering hade blivit viktigare än politikens innehåll. Partiet tog sina första stapplande steg från att vara ett systemkritiskt idéparti till att bli ett maktparti. På gott eller ont. Allt efter tycke och smak.

Tio dagar före valet låg partiet fortfarande under fyra procent i Sifo. Då tog Maria till räddningsplankan i tv: lovade att en röst på MP var en röst mot en borgerlig regering och en garant för att Göran Persson skulle få sitta kvar som statsminister. Syster fyra procent lyssnade. Partiet klarade spärren med några tiondelar. Trots löftet satte sig språkrören direkt efter valet i regeringsförhandlingar med FP, C och KD. Göran Persson blir fly förbannad. Han skriver i sin bok ”Min väg, mina val”: ”På min direkta fråga förnekade språkröret Peter Eriksson att det pågick förhandlingar med kristdemokraterna, men samma dag hade någon av kvällstidningarna bilder på miljöpartister och kristdemokrater runt ett mötesbord. Jag blev ursinnig. Våra väljare hade

stödröstat för att hjälpa in miljöpartiet i riksdagen.”
Centern hoppade av regeringsförhandlingarna. Och Persson vägrade släppa in Miljöpartiet i sin regering. Jag vet varför. Redan efter valet 1998 – då MP ingick i budgetsamarbete med S och V – hade Persson meddelat vad som krävdes för att han skulle acceptera bildandet av en rödgrön regering. MP måste avveckla tillväxtkritiken, byta fot i försvarsfrågan och släppa kravet på utträde ur EU. Peter och Maria lär ha fått samma budskap. Det dröjde nämligen inte länge förrän de anpassade sig till Perssons krav.
Den 1 augusti 2004 skrev Maria Wetterstrand och Peter Eriksson, tillsammans med Göran Persson och Lars Ohly, på DN Debatt: ”Våra tre partier är fullt och fast övertygade om att våra ambitioner för ett rättvisare och grönare Sverige endast kan förverkligas i en ekonomi som växer.” Ett budskap som stred totalt mot partiprogram, kongressbeslut och partiets ideologiska bas. Men Persson hade fått signalen. Språkrören kunde köra över sitt parti.
En månad senare gjorde språkrören upp med S om försvarspolitiken, i enlighet med Perssons krav. MP ställde sig bland annat bakom att militära EU-insatser skulle kunna ske utan FN-mandat. En närmast ohygglig kovändning. Omöjlig för ett grönt idéparti med rötter i fredsrörelsen. Nödvändigt för det maktparti som nu utvecklades. Partistyrelsens försvarspolitiskt ansvarige Per Gahrton blev inte ens inbjuden till det möte där frågan skulle avgöras. Per avgick som försvarspolitisk talesperson i protest. Ytterligare en signal till Persson. ”Detta blev den värsta krisen någonsin mellan mig och partiledningen = Peter”, skrev Per några år senare.
Det tredje kravet för att bli regeringsdugligt var att MP skulle ändra uppfattning i EU-frågan.

Maria Wetterstrand tog på sig den uppgiften. På DN Debatt krävde hon att partiet skulle släppa utträdeskravet. En medlemsomröstning genomfördes. Den blev snarast en förtroendeomröstning om Marias ställning. Partiet behövde Maria, hon hade högre förtroendesiffror än något språkrör någonsin haft. Utpressning, mumlade kritiker. Äntligen, sa andra. Partiet har mognat, meddelades på ledarsidor. Vi vet vad som är stadiet efter mognad, sa kritiska miljöpartister.
Åren gick, samarbetet tog fastare form, Perssons krav på MP var med råge uppfyllda inför valrörelsen 2010. Det var då frukterna skulle skördas. En rödgrön regering skulle bildas. Men det blev ingen skörd. De borgerliga vann. Peter Eriksson och Maria Wetterstrand roterade ut.
Nya språkrör valdes. Gustav Fridolin och Åsa Romson skulle få skörda frukterna av förändringar av både politik och strategi. De hamnade i regering, de var regeringsfähiga. Och fick svälja Förbifart Stockholm, fler Jas-plan, fortsatt arbetslinje och en första budget där miljöskatternas andel av bnp var lägre än på mer än 20 år. En svår start. Att jobba sig upp från. Som maktparti får man svälja sådant som varit omöjligt för ett idéparti. När internkritiska röster hördes, bland annat från några riksdagsledamöter, avfärdades de som ”plakatpolitiker”. Trots att plakaten hade full täckning i partiprogrammet. Flera av dem har lämnat partiet.
När Greta Thunberg satt utanför Riksdagshuset med sitt plakat hade Isabella Lövin meddelat att partiet skulle vara ”visionära realister”. Thunbergs budskap var snarare att det nu krävs realistiska visionärer. Sådana som inser att det enda realistiska nu är att vara visionär. Och som visionär bär man också plakat. I akt och mening

att få människor att vakna. När Greta dessutom talade om politikerna som inte tog ansvar – och Miljöpartiets ledning anade att också de omfattades – lär det ha gjort ont. Mycket ont.

Birger Schlaug

Birger Schlaug är före detta språkrör, numera föreläsare och författare, senast till boken ”Vad ska vi ha samhället till?”.

30 januari 2021

Märta Stenevi lockas av makt: ”Jag är inte rädd”

Malmö. Märta Stenevi har gjort en rekordsnabb politisk karriär.
2019 lyckades hon bli partisekreterare för Miljöpartiet – trots att hon nobbats av valberedningen.
Nu är hon favorit att bli nytt språkrör. Har Märta Stenevi det som krävs för att vända Miljöpartiets väljartapp?

På söndag samlas Miljöpartiet till kongress med blott en fråga på agendan: att välja nytt språkrör

efter Isabella Lövin. Valberedningens kandidat Märta Stenevi utmanas av tre andra kandidater som i sista stund hoppas övertyga kongressombuden att välja dem i stället.
Med tanke på att det handlar om MP är det ingen otänkbar utveckling. Märta Stenevi besegrade själv valberedningens kandidat när hon utsågs till partisekreterare 2019 och det finns en rad andra exempel på att ombuden inte följsamt accepterar de föreslagna aspiranterna.
Den här gången talar dock mycket för att den favorittippade kandidaten kan få tillräckligt stöd. Valberedningen bedömer att de pratat med cirka 500 personer i partiet inför nomineringen och att förankringen är stabil.
– Det som sken igenom var att vi behöver en trovärdig och stabil person som är kommunikativ och karismatisk – som går genom rutan. Det finns det en efterfrågan på. Jag bedömer att stödet för Märta är starkt, säger Katrin Wissing (MP), valberedningens sammankallande.
Det finns en frustration internt över att partiet inte lyckas lyfta i opinionen trots att klimatet stått högt på dagordningen de senaste åren. Det är det som miljöpartisterna nu hoppas att Märta Stenevi ska ändra på.
Så sent som 2012 satt hon och bläddrade igenom olika partiprogram innan hon bestämde sig för MP – ett parti hon visserligen röstat på tidigare ”men inte alla gånger”. Hon pekar på två orsaker till att hon efter cirka 15 år i näringslivet valde att engagera sig politiskt.
– Då, 2012, hade jag tre små barn och ett par av dem åkte in och ut på sjukhus i olika perioder. Vi satt mycket på akuten och då blir man här i Malmö brutalt påmind om hur ojämlikt samhället är. Hur mycket det är som krävs för att slå sig igenom systemet. Det blev tydligt hur mycket det betydde med språket, att jag är

utbildad medelklass och har en medfödd auktoritet. Det var en gastkramande känsla att tänka vad som hade hänt om jag inte haft det. Hade jag fått hjälp?
Den andra frågan var klimatförändringarna.
– Jag satt som inköpschef och försökte göra hållbara val. Jag insåg att det inte går. Det fanns inga drivkrafter i samhället för att göra vettiga val.
DN träffar Märta Stenevi på Möllevångstorget i Malmö dit hon kommer på cykel. Hon bor i utkanten av staden, i Limhamn, och tänker behålla sitt boende i Skåne även om hon blir vald till språkrör. Det är också här som hon byggt upp sin politiska bas genom poster som regionråd och kommunalråd.
Hon vill helst inte placera in sig själv på en traditionell höger-vänsterskala utan framhåller att ett skäl till att hon attraherades av MP var att partiet inte var fastlåsta i ett block.
– Då var jag utpräglat mitten. I dag är jag lite mer röd-grön, lite mer åt vänster. Men problemet med skalan är att det här är ord och vad vi vill lägga in för betydelse i dem. Det som var mitten när jag gick med i MP 2012 är inte mitten i dag – det ligger till vänster.
Inför valet 2018 öppnade hon upp för att samarbeta med Moderaterna i Malmö, eller åtminstone sätta sig i en förhandling. Att ett sådant samarbete skulle bli aktuellt på det nationella planet bedömer hon som osannolikt.
– Frågan är om det ens vore lönt att sätta sig vid bordet. Det som var Nya Moderaterna när jag gick med i MP är något helt annat i dag. Sakpolitiken har förflyttat sig enormt mycket. Vi har betydligt mer gemensamt med S, C och i någon mån V, än vad vi har med M och KD. Så att jag har hamnat till vänster beror inte på att jag har ändrat mig utan på att landskapet har förändrats.

Så hur kommer det då att märkas att MP fått ett nytt språkrör om ombuden röstar fram Märta Stenevi? Personer som jobbat med henne återkommer till i stort sett samma saker: Hon är resultatinriktad, engagerad och inte rädd för att ta strid.
Karolina Skog, tidigare miljöminister och tidigare kandidat till språkrörsposten, säger att Märta Stenevi utmärkte sig från dag ett när hon kom in i lokalavdelningen.
– Hon säger vad hon tycker, rakt på, med frodighet och entusiasm. Hon var tydlig redan från början med att det här inte var något litet sidoprojekt i hennes liv. Det handlar om att hon vill så mycket. Och vi i MP gillar kvinnor som tar för sig, säger Karolina Skog.
Det finns de som tycker att Märta Stenevis karriär gått lite väl fort men både inom det egna partiet och bland politiska motståndare återkommer mest positiva omdömen.
Carl Johan Sonesson (M), ordförande i Region Skåne, mötte Märta Stenevi i regionpolitiken och minns en motståndare som tog plats och inte var fastlåst i partipolitiska ställningstaganden.
– Man märkte att hon kom utifrån och inte hade varit politiker så länge. Hon var rätt pragmatisk och försökte vara konstruktiv. Det var positivt, även om vi var på motståndarsidan, säger Carl Johan Sonesson.
Katrin Stjernfeldt Jammeh (S), kommunstyrelsens ordförande i Malmö, samarbetade med Märta Stenevi i ungefär två år. Hon ser inte att det kommer att bli några problem att samarbeta även på riksplanet.
– Hon är resultatorienterad och har en förmåga att välja sina strider för att få igenom det hon vill. Hon har en förmåga att lägga väldigt mycket tid och kraft på de frågor som hon vill

genomföra och hon är tydlig i vad hon vill, säger Katrin Stjernfeldt Jammeh.
Men alla är inte övertygade om att Märta Stenevi är rätt person att leda Miljöpartiet. På en medlemsomröstning i hennes födelsekommun Lund röstades Elin Söderberg fram som främsta kandidat.
Karin Svensson Smith, oppositionsråd i Lund, var en av dem som röstade på Elin Söderberg.
– Orsaken är det vägval som Miljöpartiet måste göra. Det enda politikområde där Miljöpartiet har ett hyggligt förtroende är klimat och miljö. Genom åren har det gjorts tappra försök att komma ut i andra frågor men de ansträngningarna har inte lyckats särskilt väl. I det sammanhanget tycker jag att Elin Söderberg är en bättre kandidat än Märta Stenevi, säger Karin Svensson Smith som tror att omröstningen på söndag blir spännande.
En röd tråd i berättelsen om Märta Stenevi är att hon oavsett sammanhang snabbt tagit sig till positioner där hon får bestämma. Hon har själv konstaterat att hon aldrig varit onödigt ödmjuk och att hon lockas av makt och inflytande.
– Jag vill saker. Att saker ska hända. Jag kan se att saker behöver göras och tänker att då får jag väl göra något själv då. Det har varit likadant på de företag där jag jobbat. Jag är ju inte rädd för att prata om vad jag vill, berätta det för folk och försöka få folk med mig, säger Märta Stenevi.
En uppgift för det nya språkröret blir att lyfta MP i opinionen. De senaste åren har partiets huvudbudskap varit att klimatfrågan går före allt annat. Märta Stenevi tror att MP måste bli bättre på att berätta om andra delar av den egna politiken.
– Rent krasst kan inte klimatet vänta. De åtgärder som vi kan sätta in för att minska utsläppen måste ske och de måste ske mycket

snabbare än vad vi har fått med oss andra på i dag. Det är en fråga som överskuggar allt.
– Men när man går och röstar så har man bara en enda röst. Man får inte rösta på ett parti för klimatet, ett annat för skolan och ett tredje för välfärden. Jag tycker att vi inte alltid varit tillräckligt angelägna att berätta vad det innebär med grön ideologi för skola, sjukvården eller äldreomsorgen eller arbetsrätten.
Det finns MP-medlemmar som vill att partiet ska lämna regeringen och istället bli en fristående grön röst. Det är inget som Märta Stenevi förespråkar, även om hon medger att det finns en gräns för vad partiet kan tåla.
– Vi är ett politiskt parti därför att vi vill åstadkomma förändring. Då behöver vi vara med där besluten tas. Sen är det inte ett självändamål. Vi måste ständigt ställa oss frågan om saker går i rätt riktning. Annars behöver vi backa ur och opinionsbilda i stället.

Hans Olsson
hans.olsson@dn.se

Fakta. De tre övriga som ställer upp i språkrörsvalet

Elin Söderberg
Den 36-åriga distriktsordföranden från Umeå är en doldis på riksplanet men har en stark ställning internt i MP. Hon var ordförande i partiets klimatnätverk 2015–2019 och gillas av dem som tycker att MP ska vara ett parti med fullt fokus på klimatfrågan. Hon anser att det är viktigt att MP sitter med i regeringen men att det partiet åstadkommer i dag inte är tillräckligt för att genomföra klimatomställningen. Klimatet måste prioriteras högre, anser Elin Söderberg.
Rebecka Le Moine

Har starka band till miljörörelsen och vill se en betydligt radikalare miljöpolitik än den som MP driver i dag. Hon tycker att MP är ett gräsrotsparti som bör lyssna mer på sina medlemmar. 30-åringen från Småland är riksdagsledamot och talesperson i frågor om biologisk mångfald. Anser inte att det är nödvändigt att hon sitter i regeringen. Ett språkrör som inte är bunden av lojalitet mot regeringen kan vara mer radikal och principfast, anser hon.

Annika Hirvonen

Som talesperson i migrationspolitiska frågor har hon haft en framträdande roll när MP kämpat emot förslag om stramare invandringspolitik. Gedigen MP-bakgrund som språkrör för Grön ungdom i Stockholm och är nu en av två gruppledare i riksdagen. 31-åringen från Sundbyberg ser det som en huvuduppgift att kämpa mot den högerkonservativa oppositionen och värna asylrätten, jämställdhetsarbetet och kulturens oberoende.

FAKTA. MÄRTA STENEVI

Född 1976 i Lund.

Bosatt i Malmö.

Studier i litteraturvetenskap, film, förlagskunskap och företagsekonomi vid Lunds universitet.

Studier i marknadsföring på IHM Business School.

Anställd på Bokus i cirka 10 år, bland annat som marknadschef. Marknads- och inköpschef på IMP Nordic i cirka 5 år.

Gick med i Miljöpartiet 2012.

Regionråd i Skåne 2014–2016.

Kommunalråd i Malmö 2016–2018.

Partisekreterare i Miljöpartiet 2019.

Ewa Stenberg: Kan MP:s ”Modesty Blaise” skapa en Gretaeffekt?

Märta Stenevi vill som nytt språkrör lägga större fokus på sociala orättvisor. Men det är tveksamt om det kan reparera MP:s förlorade förtroende i klimatpolitiken. Gretaeffekten är fortfarande något som bara kan ses utanför Sverige.

Märta Stenevi valde Modesty Blaise när Expressen frågade vilken fiktiv karaktär hon är mest lik.

”Tuff och alltid på de svagas sida”, motiverade språkrörskandidaten valet. För er som inte minns serien eller filmerna är Modesty Blaise en smart, modig och ganska våldsam skönhet, som gjorde en kriminell karriär för att sedan låta sig värvas till brittiska säkerhetstjänsten.

Märta Stenevi smälter inte heller in i tapeten. För ett parti som vill ha en tuffare attityd i regeringssamarbetet kan det vara en bra egenskap.

På söndag ska Miljöpartiets extrakongress ta ställning till om hon får uppdraget att tillsammans med språkröret Per Bolund lyfta partiet.

Miljöpartiet har skakats av skandaler och nederlag sedan regeringsinträdet, och varit dåligt på att lyfta fram sina framgångar.

Medlemsantalet har halverats, partiet har åkt ur många regionala och kommunala styren och opinionssiffrorna rör sig kring riksdagsspärren. Men valet av nytt kvinnligt språkrör efter Isabella Lövin har ändå gett partiet en energiinjektion. När åtta entusiastiska kvinnor konkurrerade om posten kan det inte handla om ett politiskt konkursbo.

Nu är fyra kandidater kvar i toppstriden. Vinner Märta Stenevi kongressens stöd kan vi vänta oss en justerad kurs för de gröna.

Isabella Lövin har haft ett mycket starkt fokus på klimat och miljö. Märta Stenevis engagemang märks starkast när hon talar om sociala orättvisor. Hon vill föra fram fler frågor. ”Jag tycker att vi inte alltid varit tillräckligt angelägna att berätta vad det innebär med grön ideologi för skola, sjukvården eller äldreomsorgen eller arbetsrätten”, säger hon till DN.

Nu är det åtta riksdagspartier som konkurrerar om väljarna. Det gör det svårt för små partier att bredda sig och synas i många frågor. MP riskerar att tappa klimatfrågan utan att vinna någon av de andra. Under Gustav Fridolins tid som språkrör och utbildningsminister satsade MP hårt på skolpolitiken. Men väljarna lät sig aldrig imponeras, partiet vann aldrig högt förtroende där.

I Tyskland är de gröna större än Socialdemokraterna. I Österrike och Finland har de gröna också gått framåt, man talar om en Gretaeffekt.

Här i Greta Tunbergs hemland har MP tappat både unga väljare och stöd i klimatpolitiken. Väljarnas förtroende för de grönas miljö- och klimatpolitik har minskat från 62 till 20 procent i DN/Ipsos.

Nu återstår det att se om Stenevi kan bidra till att bryta den trenden med en Märtaeffekt.

Ewa Stenberg
ewa.stenberg@dn.se 30 januari 2021

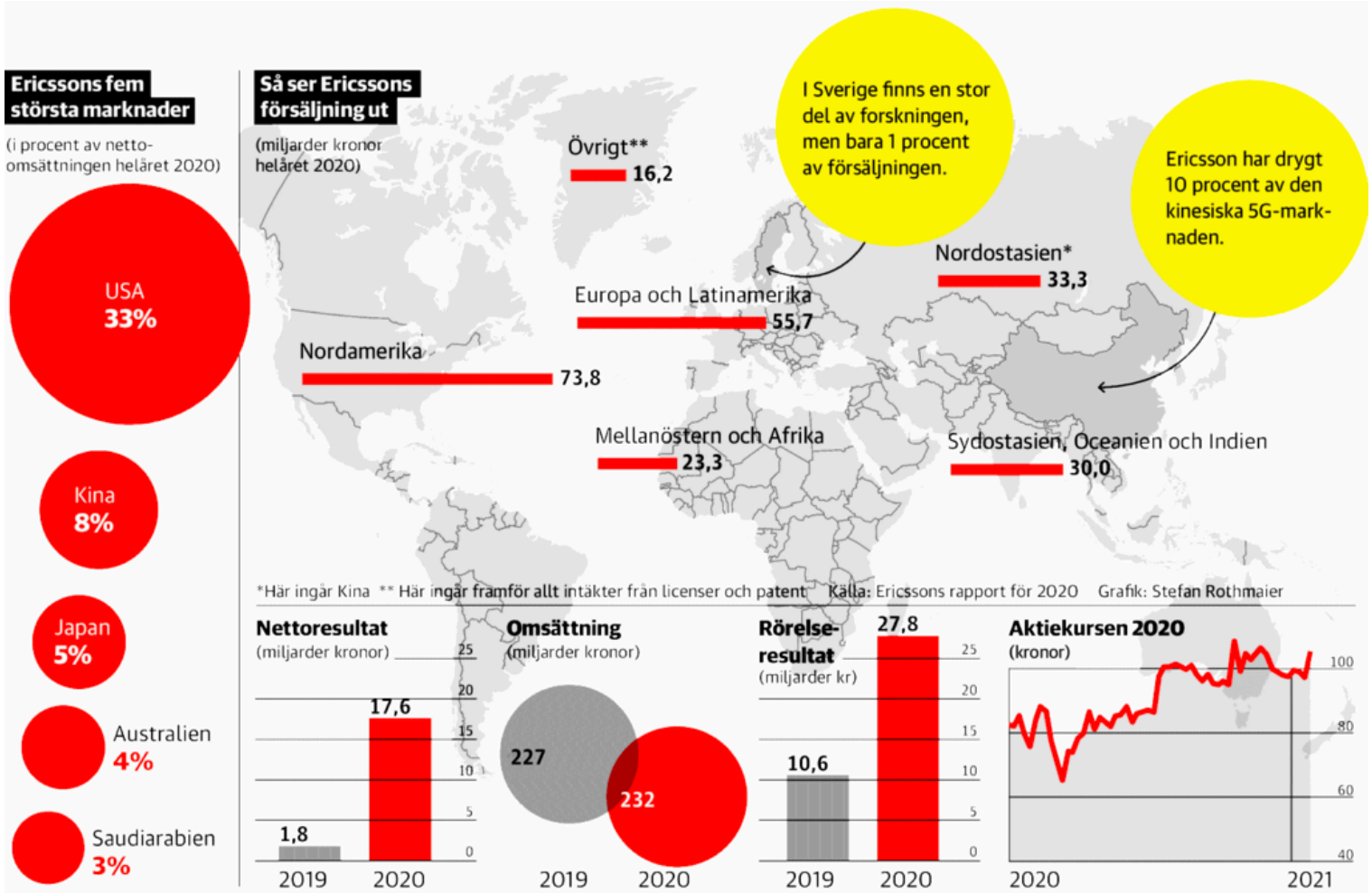
Ericssons fem största marknader
(i procent av netto-omsättningen heläret 2020)
USA 33%
Kina 8%
Japan 5%
Australien 4%
Saudiarabien 3%
Så ser Ericssons försäljning ut
(miljarder kronor heläret 2020)
Övrigt** 16,2
I Sverige finns en stor del av forskningen, men bara 1 procent av försäljningen.
Ericsson har drygt 10 procent av den kinesiska 5G-marknaden.
Nordostasien* 33,3
Europa och Latinamerika 55,7
Nordamerika 73,8
Mellanöstern och Afrika 23,3
Sydostasien, Oceanien och Indien 30,0
*Här ingår Kina ** Här ingår framför allt intäkter från licenser och patent Källa: Ericssons rapport för 2020 Grafik: Stefan Rothmaier
Nettoresultat
(miljarder kronor)
1,8
17,6
2019
2020
Omsättning
(miljarder kronor)
227
232
2019
2020
Rörelse-resultat
(miljarder kr)
10,6
27,8
2019
2020
Aktiekursen 2020
(kronor)
2020
2021

30 januari 2021 Foto: Magnus Hallgren

Vd-varningen: Kina kommer slå tillbaka

Ericsson vd Börje Ekholm presenterade ett bokslut för 2020 som fick aktieägarna att jubla men varnar för att Kina kommer att slå tillbaka i Huawei-affären.

– Vi får inte hamna i en sits där vi nyttjar nationell säkerhet för att stoppa frihandel – den är själva grunden för Ericssons existens.

Börje Ekholm använder försiktiga ord när han i rapporten berör Post- och Telestyrelsens (PT) beslut att svartlista Huawei från den svenska 5G-utbyggnaden. Han skriver att det kan ”leda till ökad exponering för vår verksamhet i Kina”.

I rapportens kapitel ”Riskfaktorer” är bolaget mycket tydligare: Här står i klartext att det finns risk för att Kina vidtar åtgärder som riktar sig mot Sveriges, och Ericssons affärer. Man poängterar också att Kina, där Ericsson säljer för 18 miljarder årligen, har en ny lag som gör att man kan straffa bolag som skadar kinesiska intressen.

Vad kan Kina göra mot er – stoppa nya kontrakt, bryta gamla?

– Det blir oerhört spekulativt. Visst kan de göra saker som påverkar vår försäljning, men det är inte grunden för att jag har engagerat mig i frågan.

Hur stor risk är det att Kina använder den nya lagen?

– Det kan jag inte spekulera i, jag koncentrerar mig på att göra oss så motståndskraftiga och flexibla som möjligt.
Strax efter årsskiftet avslöjade DN att Börje Ekholm haft en intensiv sms-kommunikation med handelsminister Anna Hallberg. Ekholm var upprörd över att Huawei nekades plats i svenska 5G-nät och ville att regeringen skulle agera. Han menar att orsaken inte i första hand var att värna bolagets situation i Kina:
– Ericsson har 99 procent av försäljningen utanför Sverige och helt beroende av frihandel. Så när Sverige inte är förespråkare för det kan det bli problem även i andra länder, som kan säga att de inte vill köpa från oss.
– Dessutom är det så att vi och vår kinesiska konkurrent (Ekholm syftar på Huawei, reds anm.) driver mycket av standardisering i världen. Det har under åren drivit ner priserna på mobiler och nätverk, vilket gjort att fler länder kan bygga mobiltrafik. Vi talar i dag om 8 miljarder mobiluppkopplingar
Såväl PTS som digitaliseringsminister Anders Ygeman anser att förbudet mot Huawei ryms inom EU:s så kallade toolbox, alltså en gemensam verktygslåda för cybersäkerhet.
Börje Ekholm håller inte med:
– Alla länder gör säkerhetspolitiska övervägande, men låt oss inte hamna i en sits där vi nyttjar nationell säkerhet för att stoppa frihandel. Enligt min mening är toolboxen till för att förena detta.
Ericsson uppger att man har 127 kommersiella 5G-kontrakt och 79 driftsatta nät runt om i världen. Börje Ekholm medger att man nu tar en ”oproportionerlig” marknadsandel där Huawei är stoppat.
Ni säger båda att ni är marknadsledande inom 5G. Vem ska jag tro på?

– Man kan definiera detta på olika sätt, men om vi räknar totalt antal kontrakt så ligger vi bra till. Men vi kommer att relativt sett att tappa andel, eftersom Kina är en stor marknad och vi inte har samma starka position där som konkurrenten.

Under Börje Ekholms fyra års ledning har Ericsson gått från kris till framgång, både i resultat och i uppgång på börsen. Fredagens rapport gjorde att aktien stack iväg ytterligare.

Hur länge ska du sitta kvar?

– Det får du fråga styrelsen, jag älskar varje dag jag går till jobbet. Jag är fortfarande committad.

Hans Strandberg
hans.strandberg@dn.se

Fakta. Slog prognoserna

Ericsson hade varnat för svagare marginaler i det fjärde kvartalet, det blev tvärtom och även i övrigt överträffade rapporten analytikernas prognoser.

Försäljningen för kvartalet blev närmare 70 miljarder, där sju av tio kronor kommer från affärsenheten Nätverk.

Omsättningen för hela året blev 232 miljarder, 5 procent upp mot i fjol justerat för bland annat valutaeffekter.

Nettovinsten blev 17,6 miljarder. Utdelningen föreslås bli 2 kronor per aktie.

Ett fäste med runt 10 procents andel. Ericsson har en flaggskeppsfabrik i kinesiska Nanjing, utanför Shanghai, där hela 45 procent av Ericssons produkter produceras, enligt estimat 2018 från den amerikanska storbanken Citi. Börje Ekholm medgav nyligen i en DN-intervju att Kinas motsvarighet till PTS utövat påtryckningar. Lägg till att en ny lag införts där bolag som skadar Kinaintressen kan straffas. Dessutom utreder Kinas konkurrensmyndighet Ericsson för oegentligheter sedan två år som kan leta till höga böter.

Så. Just nu väntar många på röksignaler från Peking.

Jonas Fröberg
jonas.froberg@dn.se

Inre ordning och säkerhet hanteras av justitiedepartementet

293 **Inrikes DN-artiklar 25 - 30 januari 2021**

294 Riksdagen och politiska partier

313 Statsrådsberedningen och statsministern

322 Utrikesförhållanden, försvar och klimat hanteras av utrikesdepartementet, försvarsdepartementet och miljödepartementet.

375 Inre ordning och säkerhet hanteras av justitiedepartementet

460 Infratruktur hanteras av infrastrukturdepartementet. Med digitalisering och energi

519 Hälso- och sjukvård och hushållens problem hanteras av socialdepartementet. Coronakrisen och hushållens problem

762 Utbildning och forskning hanteras av utbildningsdepartementet och kulturdepartementet. Med kulturella verksamheter och idrott.

916 Arbetsmarknad och företagare hanteras av arbetsmarknadsdepartementet och näringsdepartementet.

953 Penningverksamheter hanteras av finansdepartementet m fl.

965 De 21 länsstyrelserna, de 21 regionerna och 290 kommunerna. - 985

Justitiedepartementet

ansvarar för rättsväsendets myndigheter, bland annat polisen, åklagarväsendet, domstolarna, kriminalvården samt för migrations- och asylfrågor och krisberedskap. Justitiedepartementet ansvarar för lagstiftningen inom områdena statsrätt och allmän förvaltningsrätt, civilrätt, processrätt, straffrätt samt migrations- och asylrätt.

Områden

Områden

- Bekämpning av terrorism
- Civilt försvar
- Familjerätt
- Grundlagar och integritet
- Krisberedskap
- Migration och asyl
- Rättsväsendet

Om Justitiedepartementet

Relaterad navigering

- Justitiedepartementets delar i statens budget
- Rättsliga dokument
- Utredningar och kommittéer
- Myndigheter med flera
- Remisser
- Organisation
- Kontakt
- Internationellt rättsligt samarbete

Ansvariga statsråd

Ansvariga statsråd

Morgan Johansson
Justitie- och migrationsminister

Mikael Damberg
Inrikesminister
Genvägar

Genvägar

- Justitiedepartementets propositioner
- 34-punktsprogrammet mot gängkriminalitet
- Ett tryggare Sverige
- Sveriges strategi mot terrorism och arbete mot våldsbejakande extremism
- Information om viseringar (visum)
- Europeisk e-juridikportal
- Frågor och svar – inreseförbud till EU via Sverige
- Till dig som är student

Aktuellt från Justitiedepartementet

Justitiedepartementet

https://www.regeringen.se/sveriges-regering/justitiedepartementet/

Myndigheter

- **Revisorsinspektionen (RI)**
  19 april 2017 från Justitiedepartementet

- **Polismyndigheten**
  11 februari 2015 från Justitiedepartementet

- **Inspektionen för strategiska produkter, ISP**
  06 februari 2015 från Justitiedepartementet

- **Stiftelsen Gällöfsta utbildningscentrum**
  05 februari 2015 från Justitiedepartementet

- **Justitiekanslern (JK)**
  05 februari 2015 från Justitiedepartementet

- **Statens haverikommission (SHK)**
  04 februari 2015 från Justitiedepartementet

- **Sveriges Domstolar**
  04 februari 2015 från Justitiedepartementet

- **Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden**
  04 februari 2015 från Justitiedepartementet

- **Rättshjälpsmyndigheten**
  04 februari 2015 från Justitiedepartementet

- **Migrationsverket**
  04 februari 2015 från Justitiedepartementet

-
- **Kriminalvården**
  04 februari 2015 från Justitiedepartementet

- **Ekobrottsmyndigheten (EBM)**
  04 februari 2015 från Justitiedepartementet

- **Domarnämnden**
  04 februari 2015 från Justitiedepartementet

- **Brottsoffermyndigheten (BrOM)**
  04 februari 2015 från Justitiedepartementet

- **Brottsförebyggande rådet (Brå)**
  04 februari 2015 från Justitiedepartementet

- **Åklagarmyndigheten**
  04 februari 2015 från Justitiedepartementet

- **Kustbevakningen (KBV)**
  04 februari 2015 från Justitiedepartementet

- **Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB)**
  02 februari 2015 från Justitiedepartementet

- **Säkerhetspolisen**
  05 januari 2015 från Justitiedepartementet

- **Rättsmedicinalverket (RMV)**
  05 januari 2015 från JustitiedepartementetMorgan Johansson
-
- **Genteknikmämnden**
  05 januari 2015 från Justitiedepartementet

- **Datainspektionen**
  05 januari 2015 från Justitiedepartementet

Morgan Johansson

- Migration och asyl
- Rättsväsendet

Justitie- och migrationsminister
Justitiedepartementet
"Som justitie- och migrationsminister vill jag arbeta för att knäcka den organiserade kriminaliteten och förstärka kampen mot terrorismen. Vår migrationspolitik ska vara långsiktigt hållbar och brett förankrad. Jag tror på den välfärdsmodell som vi har i Sverige och på ett samhälle som håller ihop."

SW 32 Statsvetenskap.
SW 34 Lagar o förordningar, traktat, juridik.
SW . 7952/7956 Sociala miljöer, sociala verksamheter.
SW . 7958 Sociala miljöer o sociala verksamheter i boendet.

Morgan Johanssons områden

- Bekämpning av terrorism
  - Demokrati och mänskliga rättigheter
- Familjerätt
- Grundlagar och integritet

Mikael Damberg

Inrikesminister
Justitiedepartementet

Mikael Dambergs områden

- Bekämpning av terrorism
- Civilt försvar
- Försvar
- Krisberedskap
- Rättsväsendet

SW . 7952/7956 Sociala miljöer, sociala verksamheter.
SW . 6525-6529 Militära verksamheter. (Civilt)

25 januari 2021

Migrationsverkets verksamhet måste hålla högre kvalitet

Att en företagsledning drar ned på budgeten och kallar det ”effektivisering” är en klassiker. Ibland är det rimligt, förstås. Men det finns också en gräns där nedskärningar blir orealistiska, inte minst när de pågår år efter år, och allt färre ska hinna allt mer. När det dessutom handlar om offentlig sektor äventyrar det kvaliteten på samhällsviktig service.

Som på Migrationsverket. De som väntar på besked därifrån sätter hela sina liv på paus: Kommer jag att få stanna i Sverige? Kommer min familj att få komma hit? Det handlar om livsavgörande ärenden. Ändå har väntetiderna länge legat på upp till tre år. Det är oacceptabelt länge, inte minst i de fall då det finns minderåriga involverade, vars halva barndom försvinner i denna meningslösa väntan.

Redan 2011 var handläggningen på tok för utdragen, fann Justitieombudsmannen, JO. Inte gjordes saken bättre av att handläggarna prioriterade enklare ärenden, varför den växande pappershögen bara bestod av allt fler komplicerade och tidskrävande fall. När Sverige år 2015 blev slutstation för en stor flyktingström gav emellertid JO Migrationsverket dispens, eftersom det fanns externa skäl till att saker och ting dröjde: tjänstemännen blev plötsligt överhopade av ärenden.

Nu kommer betydligt färre hit. Ändå har förseningarna bara fortsatt. År 2016 lades dessutom barnenheterna inom verket ned, med stor förvirring till följd: Dädanefter skulle dessa känsliga ärenden hanteras av annan, oerfaren personal. Konsekvensen blev att många sökande hann fylla 18 innan deras fall togs upp, varefter de räknades som vuxna och omfattades av mycket hårdare regler.

2018 slog ett antal anonyma undertecknare från Migrationsverket larm i ett upprop. Asylprövningen, skrev dessa medarbetare, är ”varken rättssäker, enhetlig, förutsägbar eller hållbar” längre. 2019 kom myndighetens internrevision vidare fram till att de anställda inte längre klarade arbetsbördan vad gäller medborgarskapsärenden, sedan ny lagstiftning gjort det möjligt att redan efter ett halvår begära svar på sin ansökan, vilket ytterligare ökat trycket.

Och nu har JO Per Lennerbrant fått nog. Han riktar hård kritik mot Migrationsverket. Men det är ju inte bara en kritik mot ledningen och dess oförmåga att fördela resurser, utan också mot den regering som underfinansierar verksamheten. Som JO konstaterar har anslagen bara minskat (Sveriges Radio 22/1). Hur går den kalkylen egentligen ihop? Inte alls, skulle man kunna hävda. För det viktigaste är ju faktiskt inte att vi kommer så billigt undan som möjligt, utan vilken standard den skattefinansierade verksamheten håller.

Lisa Magnusson lisa.magnusson@dn.se

Blottade sig på polisstation

En man i Göteborg har dömts till skyddstillsyn sedan han blottat sig vid 17 tillfällen under höst och tidig vinter i fjol, bland annat för kvinnor som jobbar i receptionen på en polisstation, skriver Göteborgs-Posten.

”Han sade att han ville bli omhändertagen och att han blir farlig om han inte kommer innanför lås och bom”, berättade en av kvinnorna i förhör, enligt tidningen.

Mannen, som är i 30-årsåldern, har erkänt brotten.

TT 25 januari 2021

26 januari 2021

I fallet Julian Assange blottas en ny sorts Bjästalogik

Det finns ett foto från en demonstration, som brukar dyka upp på internet titt som tätt. Det föreställer en kvinna, lite äldre, med en skylt i handen: ”I can’t believe I still have to protest this shit”, jag kan inte fatta att jag fortfarande måste protestera mot den här skiten.

Så känns det ofta att vara feminist. Det är som att ingenting riktigt förändras.

Jag vet inte vad som hände mellan Wikileaks-grundaren Julian Assange och Anna Ardin den där augustinatten 2010. Det vet bara de två. Som Anne Ramberg, advokat och tidigare generalsekreterare i Sveriges advokatsamfund, påpekat så gäller vidare oskuldspresumtionen. Det vill säga den som anklagats för brott – i det här fallet Julian Assange – ska anses oskyldig, tills motsatsen bevisats.

Men Anne Ramberg går steget längre, och ifrågasätter hela Anna Ardins upplevelse av sexuell utsatthet: Hon skriver på Twitter att det är plågsamt att se hur ”den förorättade damen som upplåtit sin bostad och säng till Assange” nu försöker ”göra karriär” genom att ge ut en bok om saken. Hennes oskuldspresumtion förvrids alltså till en skuldpresumtion. Om inte ens en av Sveriges mest ansedda advokater, tillika självutnämnd feminist, begriper bättre än så, hur ska vi då någonsin kunna gå framåt?

Grejen är att jag tror att hon visst vet. Precis som Anna Kinberg Batra, Moderaternas tidigare partiledare, även hon feminist, säkerligen inte är så dum att hon tror att ingen ens kan attraheras av en politisk meningsmotståndare. Ändå gjorde hon tummen upp till den person som twittrade: ”Varför ville Assange ens ha sex med en radikalfeminist?”

Och nog har väl folk vid det här laget egentligen koll på att de som råkat ut för sex mot sin vilja inte alls behöver bete sig helt söndertrasat. Att de kan le, kanske till och med fortsätta träffa den som gjort dem illa.

Ändå dömer många Anna Ardin för den reaktionen.

Ni minns kanske det omtalade fallet där ett helt lokalsamhälle tog ställning för en pojke som anklagades för våldtäkt, och mot den utsatta flickan? ”Att göra en Bjästa”, blev ett av det årets nyord, med innebörden ”att ta parti för en misstänkt förövare och mobba offret”.

Jag tror att fallet Julian Assange har blottat en ny, djupare Bjästalogik: Folk är visst beredda att kalla något ett sexuellt övergrepp – om det gäller någon de inte gillar. När det rör någon de tycker om, däremot, finns ingen hejd på vad somliga kan ta sig till. Inklusive att hallucinera om att övergreppsanklagelser är ett sätt att göra ”karriär”, snarare än något av det mest socialt obekväma som finns.

Lisa Magnusson

lisa.magnusson@dn.se. 26 januari

26 januari 2021

22-åring anhållen för mord

En 22-årig man har anhållits misstänkt för mordet på Karolin Hakim på Sergels väg i Malmö i augusti 2019. Mannen är känd av polisen sedan tidigare och avtjänar för närvarande ett fängelsestraff.

– Han greps på anstalten strax före klockan 10 i dag. Det gick lugnt till, säger kammaråklagare Lisa Åberg.

Den 26 augusti 2019 sköts 31-åriga Karolin Hakim ihjäl på öppen gata i Malmö medan hon höll sin bebis i famnen. Även barnets pappa utsattes för mordförsök. Nu har en 22-årig man anhållits på sannolika skäl för mord, försök till mord och grovt vapenbrott. Mannen greps på måndagsförmiddagen på en anstalt där han avtjänar ett tidigare straff.

– Han är känd av polisen sedan tidigare och har domar mot sig. I nuläget när identiteten inte är offentlig går jag inte in närmare på vilka domar, säger Lisa Åberg.

Den anhållna mannen har varit intressant i utredningen en längre tid, skriver polisen på sin hemsida. Under utredningens gång har misstankarna stärkts.

– Jag vill inte gå in närmare på bevisningen eller hur misstankarna har utvecklats över tid, säger kammaråklagare Lisa Åberg.

Hon bedömer dock att bevisningen är tillräckligt stark för att anhållas på sannolika skäl, den högre misstankegraden.

– Jag menar att bevisningen är sådan att det föreligger sannolika skäl och jag kommer begära honom häktad på torsdag, säger Lisa Åberg.

Ytterligare tre personer har delgivits misstanke under utredningens gång. Ingen av dem har därefter friskrivits. Sedan tidigare sitter en person häktad i ärendet.

Gustav Olsson

gustav.olsson@dn.se

Tonårspojke gripen efter knivdåd på skola

En skolelev i Trelleborg vårdas med livshotande skador efter en knivskärning på en skola, skriver Region Skåne på sin hemsida.

En tonårspojke har gripits som misstänkt för mordförsök. Han kom självmant till polisstationen, skriver polisen på sin hemsida.

– Vi vet att det varit ett bråk inne på skolan och i samband med det har en elev fått skär- eller stickskador, säger polisens presstalesperson Jimmy Modin.

Den skadade är en pojke i åldern 15 till 18 år, enligt Region Skåne. Händelsen ska ha utspelat sig inomhus och polisen har förhört vittnen.

TT 26 januari 2021

22-åring får 14 års fängelse

Den unga kvinnan hittades död i en å elva dagar efter det att hon försvann från sitt hem i skånska Tollarp i november 2019. Nu döms en 22-årig barndomsvän till 14 års fängelse för mordet. Eftersom mannen, som hela tiden har nekat till brott, var under 21 år när brottet begicks kan inte rätten döma ut ett strängare straff, skriver Kristianstads tingsrätt i ett pressmeddelande.

TT 26 januari 2021

Hamid Zafar får nio månadslöner

Mullsjö kommun har nått en uppgörelse med tidigare barn- och utbildningschefen Hamid Zafar, även känd som ”rektor Hamid”, rapporterar P4 Jönköping.

Då kommunen saknade rättsligt stöd när man sade upp Zafar i december nådde man en uppgörelse för att slippa erbjuda honom en annan tjänst. Efter sex månaders arbetsbefriad uppsägningstid får Hamid Zafar nio ytterligare månadslöner. Något som kostar mer än en miljon kronor.

Hamid Zafar utsågs av tidskriften Fokus till årets svensk 2018. I oktober 2020 fick han lämna alla sina uppdrag, samt sin medverkan i SVT-programmet ”På spåret”, sedan Dagens Nyheter avslöjat att han vid ett flertal tillfällen spridit hatiska kommentarer på nätet.

DN-TT 26 januari 2021

Så kan ett momsbedrägeri gå till

Många gånger kan varorna säljas i flera led utan att över huvud taget flyttas någonstans.

Grafik: Jonas Backlund Text: Andreas Lindberg

1 **Företaget A köper in mobiltelefoner** och tillbehör från annat EU-land till Sverige, momsfritt, och säljer sedan varorna vidare till företaget B med momspåslag.

2 **Företaget A ska då redovisa den moms som lagts på för staten och betala den till Skatteverket,** men det görs aldrig. I stället konstrueras en massa andra affärer med andra varor eller tjänster genom ytterligare ett antal bolag. I slutänden gör affärsupplägget att det ser ut som att företaget A har moms innestående hos Skatteverket och att det då kvittar sin skuld från den första affären med företaget B.

3 **Samtidigt har företaget B sålt de importerade telefonerna vidare** till företaget C, som i sin tur säljer dem ut ur landet och kan få momsutbetalningar från Skatteverket.

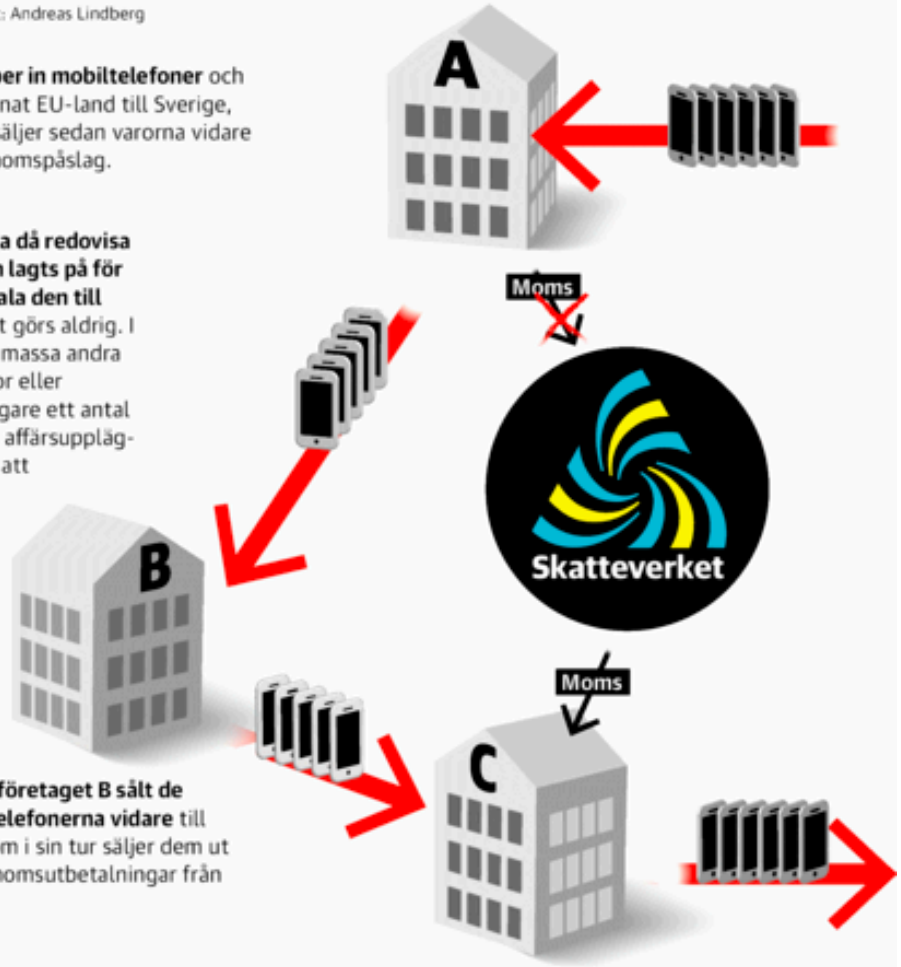

26 januari 2021

Staten lurades på hundratals miljoner – nu börjar rättegången

Företagen snuvade staten på stora momsinbetalningar. På tisdagen inleds rättegången mot företrädarna, som genom avancerade handelsupplägg misstänks ha undgått hundratals miljoner kronor i skatt.

Härvan är enligt åklagaren och Skatteverket betydligt större än så.

Åtta personer från sju företag står åtalade misstänkta för att ha lurat Skatteverket genom ett avancerat bedrägeriupplägg.

Summorna uppgår enligt åtalet till nära 200 miljoner kronor – men de åtta som står åtalade är enligt åklagaren bara en del i något ännu större.

– Upplägget kommer någon annanstans ifrån och har placerats i Sverige, och de här personerna och de här bolagen har blivit en del av det, förklarar åklagaren Marianne Forsström vid Ekobrottsmyndigheten i Malmö.

Hon har av praktiska skäl fått avgränsa utredningen.

– Vi hade fått hålla på i all evighet om vi skulle ta med allting, säger åklagaren.

I förundersökningsmaterialet finns bland annat kopplingar till ett tidigare omskrivet företag i Västerås, vars företrädare inte åtalats i det här målet. Det bolaget har fastställda skulder till Skatteverket på över en miljard kronor och är, som Vestmanlands Läns Tidning tidigare rapporterat, också föremål för en brottsutredning som drivs av Ekobrottsmyndigheten i Uppsala.

Det är ett företag som, enligt Skatteverket, bildats ”i bedrägligt syfte” och vars vd enligt VLT sedan en tid är försvunnen.

Marianne Forsström vill inte uttala sig om det bolaget och inte heller spekulera i hur stor härvan egentligen kan vara. Men hon säger att det pågår fler förundersökningar än hennes egen mot personer som ägnat sig åt liknande upplägg.

Brottsligheten ska även sträcka sig utanför Sveriges gränser, enligt henne.

– Det ligger ju i sakens natur när man har ett momskarusellbedrägeri att det är handel ifrån utlandet och in i Sverige, i det här fallet även ut ur Sverige. Vi ser dessutom att det ligger någon form av organisation bakom som är internationell.

Bedrägerierna bygger på handel med bland annat mobiltelefoner som importeras momsfritt från andra EU-länder. Därefter har varorna, enligt Ekobrottsmyndigheten och Skatteverket, i flera steg sålts vidare inom Sverige för att slutligen exporteras ur landet.

På vägen menar man att företagen genom komplicerade affärsupplägg, delvis verkliga och

delvis fiktiva, lyckats få det att se ut som att de kan dra av sin ingående moms mot den utgående momsen.

Inom loppet av ett år ska uppläggen enligt åklagaren ha hjälpt flera av gärningsmännen att smita undan momsinbetalningar på 190 miljoner kronor.

Det var Skatteverket som först upptäckte härvan i sin ordinarie kontrollverksamhet. Liz Kilenius är sektionschef på en av enheterna hos Skatteverket som utreder gränsöverskridande handel.

Hon säger att det är ett riskområde för just sådana här bedrägerier, och därmed något Skatteverket följer noga.

– Det är där vi uppmärksammat det här, säger Liz Kilenius.

Hon vill inte gå närmare in på hur utredningen sett ut men säger att generellt när ett sådant fall granskas så följer man varorna och affärerna.

– Man tittar på vilka de köper ifrån och vilka de säljer till för att identifiera bolagen i hela kedjan, för det är just försäljning i flera led som är förutsättningen för den här typen av momsbedrägerier, säger Liz Kilenius.

Ett av företagen vars företrädare åtalats bedrev tidigare frisörverksamhet i södra Sverige, innan det avregistrerades av Skatteverket 2018 efter att inte ha omsatt en krona på flera år.

I januari 2019 återregistrerades bolaget och verksamhetsbeskrivningen ändrades till ”partihandel med mobiltelefoner, datorer, surfplattor samt tillbehör och därtill förenlig verksamhet”.

På kort tid började stora pengar omsättas i bolaget. Enligt den senaste årsredovisningen gick verksamheten från noll till 1,3 miljarder kronor i nettoomsättning under 2019. En typisk varningsklocka för Skatteverket.

Telefonerna det handlats med har, enligt Skatteverkets utredning, vissa gånger kunnat byta ägare flera gånger utan att över huvud taget lämna lagerlokalen de legat i.

Ett annat av bolagen i åtalet företräds av en svensk elitdomare i fotboll, som har dömt matcher både i superettan och på internationell nivå. Något som SVT rapporterat tidigare.

Mannen är åtalad för grovt skattebrott, medhjälp till grovt skattebrott och näringspenningtvätt, likt majoriteten av de andra inblandade.

Åklagaren menar att samtliga har varit införstådda med att de varit del av ett momsbedrägeriupplägg, men att några har haft mer insyn i hur stort det egentligen har varit.

– Men alla som har åtalats har haft tillräcklig insikt för att göra sig skyldiga till brott i sin egen kontext, säger Marianne Forsström.

Rättegången inleds på tisdag i Växjö tingsrätt och väntas pågå i 20 dagar. De inblandade förnekar brott.

Andreas Lindberg

andreas.lindberg@dn.se

26 januari 2021

Dna-spår och tips ledde till gripande

Mannen misstänks ha begått två våldtäkter med två års mellanrum. Dna-spår kunde säkras på brottsplatserna som båda låg i anslutning till badplatser. Efter ett tips från allmänheten i helgen kunde mannen gripas.

– Han har erkänt i förhör, säger Niklas Kraft, gruppchef för sexualbrottsgruppen i polisområde Nord.

Den 28 juni i fjol i utsattes en kvinna i 30-årsåldern för en grov överfallsvåldtäkt i närheten av en badplats i Skavlöten i Täby. På platsen hittade polisen dna-spår som visade att våldtäktsmannen slagit till förut. Två år tidigare hade en annan kvinna, även hon i 30-årsåldern, utsatts för en våldtäkt vid sjön Ekoln i Uppsala.

Utredningen har varit intensiv men ingen kunde gripas, tills polisen i helgen fick ett genombrott.

– Natten till lördag så fick polisen uppgifter från allmänheten som vi bedömde som väldigt intressanta. Vi tog kontakt med en jouråklagare som kom fram till att en man ska anhållas i sin frånvaro. Gripandet gick lugnt till väga, säger Niklas Kraft, gruppchef för sexualbrottsgruppen i polisområde Nord.

– Tipset som vi fick var helt avgörande.

Mannen, som är i 30-årsåldern, topsades efter att han gripits. Under helgen har polisen fått besked från Nationellt forensiskt centrum att mannens dna överensstämmer med de spår som säkrats från brottsplatserna.

– Han har även under förhöret erkänt de båda gärningarna. Han har lämnat en förklaring till varför han gjort som han gjort men vad den är kommer vi inte att gå in på.

Mannen är inte känd av polisen sedan tidigare.

– Vi kommer nu att titta brett på honom och inte utesluta något, men det finns inga andra misstankar mot honom just nu.

Båda offren våldtogs i anslutning till en badplats och båda var i ungefär samma ålder som den misstänkte gärningsmannen.

– Vår teori är dock att slumpen styrt var det här har skett, säger Niklas Kraft.

Båda offren är informerade om att mannen som våldtog dem gripits.

– Det är en lättnad för dem att han har gripits. Det kommer att underlätta för dem att komma vidare i sin process. Och det är ju ur ett samhällsperspektiv viktigt att den här typen av gärningsman lagförs.

Linda Hjertén

linda.hjerten@dn.se

26 januari 2021

”Vi hörde en jävla smäll”

Polis och räddningstjänst ryckte ut till ett bostadsområde i Kista efter larm om en explosion på söndagskvällen. Ingen person skadades och polisen utreder nu om det kan finnas en hotbild mot någon i fastigheten.

Larmet kom strax efter klockan 22 på söndagskvällen. Detonationen orsakade materiella skador på balkonger och fönster.

Benjamin Dousa, vd för tankesmedjan Timbro och tidigare ordförande för Moderaternas ungdomsförbund (MUF), bor i området.

– Det började med att jag och min sambo kollade på tv och hörde en jävla smäll. Väggarna skakade och det var tryck mot fönstren som fyrverkerier inte gör, säger han till DN.

Benjamin Dousa berättar hur de inväntade blåsljuspersonal och sedan gick ut för att se vad som hänt.

– Då såg vi att en bil skadats på en sida och att en balkong skadats, berättar Dousa, som fram till årsskiftet också var ordförande för Rinkeby-Kista stadsdelsnämnd.

Polisen undersöker nu om det finns någon hotbild mot någon i fastigheten.

Benjamin Dousa är upprörd efter händelsen.

– Man blir ju förbannad och ledsen. Det är helt på öppen gata, precis där man sorterar sina - sopor, säger han.

Josef Svenberg

josef.svenberg@dn.se

26 januari 2021

Kyrka utsatt för ännu en brandattack

Spånga kyrka utsattes under helgen för en brandattack – för andra gången på en vecka.

– Det är väldigt tråkigt, det är en handling som är avsedd att provocera, säger Jerker Alsterlund, kyrkoherde i Spånga-Kista församling.

Det var vid 04-tiden under söndagsmorgonen som polisen larmades till Spånga kyrka för en brand.

En brandfarlig vätska hade kastats mot kyrkporten och mot ett av fönstren. Polisen kunde släcka branden med en pulversläckare och kyrkan klarade sig utan allvarliga materiella skador.

Attacken var den andra mot kyrkan på mindre än en vecka. Under natten till onsdagen kastades nämligen tre molotovcocktails mot kyrkan som också den gången klarade sig utan värre skador.

– Vi ser allvarligt på det här och det är väldigt tråkigt, det är tydligt att någon gör detta för att väcka reaktioner, det är en handling som är avsedd att provocera, säger kyrkoherden Jerker Alsterlund.

Trots att kyrkan utsatts för upprepade attacker ser inte Alsterlund att det finns någon hotbild mot kyrkan.

– Vi har ingen känd hotbild, vi har inte haft några problem med någon person som riktat hot mot kyrkan, säger han.

Polisen som under söndagen genomförde en teknisk undersökning på platsen ser i nuläget inga kopplingar mellan söndagens attack till den i onsdags men Anders Djurestad, biträdande lokalområdeschef vid polisen i Järva, säger att det är en teori man jobbar med.

– Vi har inget konkret men vi tittar på samband mellan händelserna, säger han.

Enligt Djurestad är attackerna mot kyrkan något man prioriterar högt.

– Vi jobbar på bred front, både med att utreda händelserna och med att öka tryggheten i området, både genom högre närvaro och genom samverkan med trosamfunden i området, säger han.

Kyrkan som vanligtvis brukar vara öppen för ljuständning och andakt var under söndagen stängd, trots det var flera besökare för plats för att uttrycka sitt stöd till församlingen.

– Många reagerar och tycker att de är hemskt att deras kyrka utsätts för detta, säger kyrkoherden Jerker Alsterlund.

Spånga-Kista församling har efter attackerna vidtagit säkerhetsåtgärder och är hoppfulla om att brotten kommer klaras upp.

– Polisen gör ett gediget jobb och vi har ett bra samarbete i området, säger Alsterlund.

Hamilton Steiner

26 januari 2021

”Att bli hotad med pistol hör inte till lärarnas vardag”

Lärarvikarien Paula Ternström målar i en insändare (22/1) upp en nattsvart bild av svensk skola. Hennes erfarenhet av att vikariera under pandemin får henne att dra långtgående generella slutsatser.

Skolan styrs enligt henne av ett elevvälde där lärare står handfallna inför våld, kaos och anarki. Men vi är många erfarna lärare som inte känner igen oss i denna bild. Vi håller inte med om att vi skulle sakna mandat. Och vi är många som inte skriver under på att vi, för att använda Ternströms ord, är ”lättkränkta elevers slavar”. Det är en ovärdig syn på både elever och lärare.

Ternström vill se hårdare tag. Intervjuad i Aftonbladet efter händelsen förordar hon att skolan borde ha ordningsvakter. Jag vill verkligen inte förringa hennes upplevelse av att få en pistol riktad mot sig. Det måste ha varit fruktansvärt otäckt. Men i detta fall finns ju faktiskt ypperligt hårda tag att ta till som polis-anmälan eller nödvärnsrätt.

Svea rikes lagar gäller ju också i skolan. Dock har inte Ternström polisanmält och det har inte heller skolan hon vikarierade på om jag har förstått rätt. Detta i sig rimmar illa med de hårda tag som insändarskribenten förordar.

Jag är inte vikarie, utan legitimerad lärare med många års erfarenhet i ryggen. Jag har arbetat i både socioekonomiskt svaga och starka områden.

Jag är dock lyckligt förskonad från den brutala verklighet som Ternström skrämmer oss med. Jag är inte mina lättkränkta elevers slav. Jag är en förmedlare av kunskap, en vuxen person med utbildning och fingertoppskänsla som med kärlek och struktur får äran att jobba i myllrande och kreativa klassrum.

Dagens ungdom är inga monster. Tycker man det ska man nog inte vikariera i skolan. Vi lärare är inte heller håglösa marionetter. Sluta måla ut oss som passiva offer! Vi har mandat att förvisa elever från lektioner, att skälla högt och lågt, att tillkalla föräldrar på möten och polisanmäla om det så behövs. Jag känner aldrig någonsin att jag saknar den befogenhet som krävs.

Att bli hotad med pistol hör inte till lärares generella vardag. Tvärtom är de flesta elever vetgiriga, nyfikna och respektfulla individer som går till skolan varje dag för att lära sig. Ternströms ”Flugornas herre”-liknelse rimmar illa med verkligheten.

Varje dag går över en miljon svenska barn till grundskolan. Kom ihåg att Ternströms insändare handlade om fragmentariska ögonblick i en väldigt stor samhällsapparat. I de allra flesta andra klassrum pågår något helt annat i lugn och ro – nämligen något så fantastiskt som lärande.

Att vittna om den vardagen genererar inte lika många klick. Men vi kan väl göra ett gemensamt försök att skapa lite balans i denna svartvita debatt?

Maria Wiman, Stockholm, lärare

26 januari 2021

Studieförbunden kan krävas på 35 miljoner efter bidragsfusken

Studieförbunden kan tvingas återbetala 35 miljoner kronor i statsbidrag, efter interna granskningar av fusk, bedrägeri och felaktigheter.

Kritiker menar att bristande kontroll gör att stöden kan utnyttjas av kriminella eller antidemokratiska grupperingar.

– Det angår alla när skattemedel försvinner ner i ett slukhål, säger terrorforskaren Magnus Ranstorp.

En härva som rullades upp i Järvaområdet i Stockholm blev starten på en omskakande period för studieförbunden. I stället för att pengar gick till arrangemang och studiecirklar hade organisationerna utsatts för systematiskt bedrägeri och organiserad brottslighet. Fyra studieförbund tvingades betala tillbaka 5,3 miljoner kronor i statsbidrag.

Nu, några månader senare, växer återbetalningskraven till högre summor.

Interna granskningar visar att drygt en miljon studietimmar i hela landet mellan 2017 och 2019 måste räknas bort. Flera studieförbund överväger att polisanmäla personer som lurat dem.

Enligt en preliminär bedömning från Folkbildningsrådet kommer man att kräva att förbunden betalar tillbaka sammanlagt nära 35 miljoner kronor av stödet man fått 2019 och 2020. Dessutom får felaktigheterna effekt på kommande bidrag.

– Analysen är inte helt klar, men det handlar om väldigt mycket pengar, säger Folkbildningsrådets generalsekreterare Maria Graner.

○ ○ ○

Folkbildningsrådet är den ideella förening som har myndighetsansvar för statsbidraget till studieförbunden. I förra veckan informerade man regeringen om förbundens interna granskningar.

I en rapport skriver Folkbildningsrådet att stor del av felaktigheterna beror på slarv eller ofrivilligt rapporteringsfel, men tillägger även att det förekommer ”systematiskt och bedrägligt utnyttjande” av studieförbunden:

”Det handlar i första hand om musikband, i andra hand om lokala föreningar som agerat bedrägligt eller misstänkt bedrägligt”, står det i rapporten, där man också skriver:

”Studieförbunden medger brister i kontrollansvaret. Folkbildningsrådet bedömer att det finns brister som redan tidigare borde ha åtgärdats.”

Felaktigheterna har upptäckts efter att Folkbildningsrådet, efter härvan i Järva, i fjol skärpte kraven på studieförbunden.

För det första krävde man att Studiefrämjandet, efter flera upptäckter av missförhållanden, skulle genomlysa alla avdelningar i landet.

För det andra krävde Folkbildningsrådet att övriga nio studieförbund skulle göra en utökad internkontroll. Nu har man för första gången samkört sina dataregister.

Strykningarna som nu görs motsvarar 2,9 procent av studiecirkelverksamheten i landet 2017 till 2019. Flera förbund betonar att stora delar av verksamheten fungerar som den ska. Men kritiker tror att fusket är långt mer utbrett.

○ ○ ○

Terrorforskaren Magnus Ranstorp, verksam vid Försvarshögskolan, har i flera år varit en hård kritiker av studieförbundens säkerhet.

Enligt honom finns det stora risker att skattepengar via studieförbunden hamnar i orätta händer. Hos kriminella, antidemokratiska krafter eller fuskare.

– Det angår alla när skattemedel försvinner ner i ett slukhål. Folkbildning har en viktig roll i utvecklingen av svensk demokrati men vi kan inte lämna den obevakad samtidigt som det pågår så mycket bedrägerier, fusk och fuffens, säger Magnus Ranstorp.

Han välkomnar de skärpta kraven på förbunden men dömer ut de nya granskningarna som icke tillförlitliga. För att gå till botten med problemen krävs en rejäl extern revision, säger han. Inte att förbunden kontrollerar sig själva.

– Det svängs och utesluts siffror när det passar. Det här är självgranskning i ett nötskal, säger han.

Resultaten varierar mellan studieförbunden. Studiefrämjandet, som tvingats till en hårdare granskning, stryker 8,3 procent av studiecirkeltimmarna. Fem av de andra

studieförbunden räknar bort 1,5 procent eller mindre.

Det är risken för fusk, orimligt högt deltagande, bristande anordnarskap och dubbelrapportering till andra förbund som ligger bakom Studiefrämjandets åtgärder, berättar förbundsordförande Gustav Öhrn.

– Jag känner mig trygg med vår granskning. Fusk och felaktigheter är helt oacceptabelt och det är klart det här får stora konsekvenser för oss, säger Gustav Öhrn.

Det ”stålbad” som Studiefrämjandet gått igenom bör samtliga förbund göra, menar Magnus Ranstorp.

– Men det finns en frikyrklig ”hallelujastämning” inom folkbildningen. Det här är en byråkratisk koloss man inte vill rucka på, för då riskerar man att upptäcka vilket fuskbygge det är.

○ ○ ○

Samtliga förbund som DN har varit i kontakt med beskriver upptäckterna av fusk som allvarliga, men man påpekar att ingen har upptäckt någon ny större bedrägerihärva.

”I studieförbundens rapporter finns inget som är i närheten av den omfattning som bedrägeriet på området Järva hade”, skriver Folkbildningsrådet till regeringen.

Folkuniversitetet skriver dock att man hittat ett exempel som liknar det som skett på Järva, men i betydligt mindre skala:

– Det är en förening som angivit att man startat studiecirklar, men det verkar inte finnas så

mycket verklighet bakom det, säger Cecilia Palm, generalsekreterare.

Fusket ska ha skett på en ”mindre ort i centrala Sverige”. Palm betonar att största delen av all verksamhet fungerar bra.

– Det stämmer att vi inte haft beredskap för den här typen brottslighet. Vi är en tillitsbransch. Men som tur är har vi inte blivit påverkade i större skala. Vi har kanske stoppat den i tid, säger hon.

Flera förbund ser dock behov av att fördjupa kontrollerna. Medborgarskolan, som konstaterar att man är utsatt ”för systematiskt bidragsfusk i stora delar av landet”, ska genomlysa all sin folkbildningsverksamhet.

– Branschen har länge jobbat med högt förtroende, men nu måste vi se verksamheten på ett annat sätt. Det finns en ökad brottslighet av den här typen i hela samhället, säger Ann-Sofie Olding, förbundschef på Medborgarskolan.

Både hos Medborgarskolan och ABF handlar de flesta strykningarna om musikverksamhet. Samkörningen av dataregister visar att flera band anmält samma aktivitet till flera olika förbund samtidigt, och därmed fått dubbelstöd.

– Det känns för jävligt, säger Ewa Lantz, biträdande förbundssekreterare på ABF, på frågan om hur det känns att skattemedel hamnat i fel händer.

– Vi tittar djupare på en teaterförening, som lurat oss genom att systematiskt rapportera även till ett annat förbund. Vi kan även se att några band satt i system att göra så.

Ewa Lantz är dock säker på att större oegentligheter inte förblir oupptäckta i ABF, och

menar att även de ordinarie internkontrollerna är effektiva. Men det behövs, säger hon, en diskussion om hur omfattande studiecirkelverksamhet ska få vara.

– Vi kanske ska göra mindre? Att delta i ett studieförbund ska inte vara en heltidssysselsättning.

○ ○ ○

David Samuelsson är generalsekreterare för Studieförbunden i samverkan, bransch- och intresseorganisationen för samtliga tio förbund. Han menar att studieförbunden tagit stora steg för att stärka sin säkerhet.

Samuelsson nämner den statliga utredningen från Delegationen för korrekta utbetalningar från välfärdssystemen, som bedömde att 18 miljarder kronor, motsvarande 5,5 procent, betalas ut felaktigt från välfärdssystemen varje år.

– Det finns inget i den här undersökningen som säger vi är sämre än någon annan när det gäller kvalitet eller på att upptäcka fusk, säger Samuelsson.

Han välkomnar Folkbildningsrådets hårdare krav, men påpekar att förbunden tagit egna initiativ till åtgärder. Det uppges ligga till grund för att man nu samkört dataregister.

Varför har man inte gjort det tidigare?

– Det är ovanligt att tio separata organisationer samkör information. Vi började arbetet i augusti 2019, byggde it-systemet och har säkerställt att vi följer reglerna i dataskyddsförordningen, säger David Samuelsson och fortsätter:

– Alla förbund har länge bedrivit ett systematiskt kontrollarbete. Vi har inte sett det starka behovet förut att samköra uppgifterna och det har heller aldrig ställts som krav på oss utifrån.

Men har reaktionen från branschen kommit för sent?

○ ○ ○

Varje år lägger staten drygt fyra miljarder kronor på folkbildning, varav mellan 1,8 och 1,9 miljarder går till studieförbunden. Därtill får förbunden bidrag från regioner och kommuner.

Erik Amnå, professor emeritus i statskunskap, har ofta förvånats över att intresset för att granska förbundens verksamhet inte varit större utifrån.

– Verksamheten spelar stor roll i många kommuner och är samtidigt den kanske absolut största arbetsgivaren inom kultursektorn, konstaterar han.

Amnå var tidigare ordförande i Studieförbundet Bilda och har haft utredningsuppdrag för Folkbildningsrådet. Nu riktar han själv kritik mot branschen.

– Man försöker mota Olle i grind när man förstått att ifrågasättandet ökar. Tidigare har studieförbunden varit politiskt skyddade, inte minst på grund av att många i den äldre generationen av förtroendevalda själva har en bakgrund inom folkbildningsrörelsen.

Erik Amnå säger att han inte blir överraskad om fler börjar ifrågasätta hur förbunden hushållar med skattemedel.

– Det är allvarligt att man inte svarat upp bättre mot statens stora förtroende genom att vara öppnare och mer transparenta. Säkerligen utmynnar det här i en debatt om hela idén bakom statligt anslag till organisationer av det här slaget.

Hugo Lindkvist

hugo.lindkvist@dn.se

Studieförbundens verksamhet.

Tio studieförbund i Sverige får statsbidrag genom Folkbildningsrådet. 2019 mottog man sammanlagt 1,9 miljarder kronor från staten.

Drygt 260 000 studiecirklar arrangerades det året, med cirka 624 000 unika personer som - deltagare.

Studiecirklar kan skapas inom en mängd olika områden, exempelvis musik, teater, målning och litteratur, och få stöd för bland annat lokalhyra eller materialkostnad.

Förutom studiecirklar stöttar förbunden även kulturprogram (exempelvis konserter, utställningar och föreläsningar). 2019 arrangerades 375 000 kulturprogram med sammanlagt nära 20 miljoner besökare eller deltagare.

Därutöver arrangeras vad som klassas som ”annan folkbildningsverksamhet”, såsom workshoppar och prova på-dagar. 64 000 sådana arrangemang ägde rum 2019.

Källa: Folkbildningsrådets ”Om studieförbund”.

Tidigare skandaler.

Umeå: Västerbottens-Kuriren avslöjade 2015 omfattande bedrägeri på Studiefrämjandet i Umeåregionen. Bland annat hade en fiktiv studiecirkelledare med namnet Gustav Gustavsson använts för kurser som aldrig ägt rum. Miljontals kronor fick betalas tillbaka.

Västmanland: Studiefrämjandets distrikt hade rapporterat in både fabricerad verksamhet och verksamhet som inte var statsbidragsberättigad. Man fick betala tillbaka drygt sju miljoner kronor, och 2019 upplöstes hela avdelningen.

Malmö: 2019 upptäckte NBV, Nykterhetsrörelsens bildningsverksamhet, att man betalat miljontals kronor till studiecirklar som aldrig genomfördes, rapporterade Sydsvenskan. Studieförbundet gjorde en polisanmälan för bedrägeri och trolöshet mot huvudman. Utredningen pågår fortfarande.

Göteborg: I december 2020 dömdes sju personer i tingsrätten för en omfattande bidragshärva mot Medborgarskolan i Göteborg, som lurats på 600 000 kronor. Flera av dem sökte och fick bidrag för studiecirklar som aldrig genomfördes eller inte följde reglerna, rapporterade GP.

Stockholm: 2019 och 2020 uppdagades bedrägeriet mot studieförbund i Järvaområdet. Det inbegrep dubbelrapportering av deltagare och redovisning av falska kostnader för nära 2 800 studiecirklar och evenemang, rapporterade Nyhetsbyrån Järva. Medborgarskolan, Studiefrämjandet, NBV och Ibn Rushd fick betala tillbaka sammanlagt 5,3 miljoner kronor.

26 januari 2021

Anna Ardin gör samtalet om sexuellt våld mindre rabiat

Anna Ardin polisanmälde Julian Assange och fick världens samlade kommentarsfält efter sig. Elva år senare berättar hon sin sida av historien, och påminner om att även personer med goda egenskaper kan kränka andra människor. DN:s Rebecka Kärde har läst ”I skuggan av Assange”.

Anna Ardin

”I skuggan av Assange”

Bazar, 309 sidor

Jag kommer väl ihåg när Wikileaks-grundaren Julian Assange kom till Sverige i augusti 2010. Stämningen bland mina frihetliga vänstervänner var upptrissad. Några fick plats på det seminarium han medverkade i på LO-borgen; andra rapporterade iakttagelser på stan eller på fester. En utnämnde honom till ”världens sexigaste man”. Med sin silvervita frisyr, pojkaktiga trubbnäsa och röda slips såg han nästan utomjordisk ut, som en alv, eller i alla fall som en turnégitarrist i Roxy Music.

Att jag minns detta beror förstås på vad som hände sedan. I slutet av månaden polisanmälde två kvinnor Assange för våldtäkt respektive sexuellt ofredande. Assange reagerade med att hävda att Pentagon låg bakom anklagelsen.

Senare ändrades historien till att han hamnat mitt i en radikalfeministisk komplott. Alven förvandlades till tomte, kallade Sverige för ”feminismens Saudiarabien”, bosatte sig på Ecuadors ambassad i London och inledde (kanske) en relation med Pamela Anderson.

Många hävdar ännu hans oskuld. Andra gamla beundrare betraktar honom med förvirring och avsmak, som ett ex från tonåren: men hur kunde jag ...?

Anna Ardin är en av de två kvinnorna som anmälde Julian Assange. När hon nu för första gången skildrar saken ur sitt perspektiv, i den dagboksliknande memoaren ”I skuggan av Assange”, argumenterar hon för att den sortens manikeiska tänkande är en del av problemet, och en förklaring till att så många har misstrott henne. Assange var ju en frihetskämpe, en visselblåsare som avslöjat USA:s krigsbrott i Irak! Alltså kunde han inte också vara sexualförbrytare.

Det är först på senare år, i takt med att Wikileaks-medarbetare distanserat sig från hans alltmer uppenbara paranoia och antisemitism, som fler blivit beredda att acceptera att Assange också har en annan sida, en respektlös och narcissistisk sådan. Han var, som Ardin skriver, tvungen att byta kategori – från god till ond, från felfri till usel.

2010 är Ardin aktiv i Socialdemokrater för tro och solidaritet, som då heter Broderskapsrörelsen. Organisationen bjuder in Assange till Stockholm för att tala om Wikileaks. Eftersom hans förföljelsemani förbjuder honom att bo på hotell får han sova på en madrass i Ardins lägenhet på Söder. En stor ära, förstår hon. Det förstår alla.

Det är i lägenheten som det sexuella ofredandet – Ardin vill inte kalla det våldtäkt, det var heller inte brottsrubriceringen – påstås äga rum. Ardin och Assange kommer hem efter en trevlig första kväll på restaurang. Ardin är nydumpad och tycker att Assange är spännande. De hånglar lite innan han somnar i soffan. När hon ska gå och lägga sig vaknar han och börjar, enligt Ardin, slita i hennes kläder. Hon har egentligen ingen lust, men resonerar ungefär så här: det är lika bra att jag säger ja, för säger jag nej kommer han av allt att döma inte att lyssna på det, och då blir jag ju våldtagen.

Som Ardin beskriver det håller Assange fast hennes armar under samlaget. Han ska med sin kroppstyngd ha tryckt mot hennes hals så att hon får svårt att andas. Ardin tänker alla andra män hon legat med vid det laget skulle ha förstått att hon inte vill. Ändå uppfattar hon situationen som ambivalent. Det är först när hon efteråt upptäcker en fläck på lakanet och inser att Assange har kommit i henne, att han (enligt hennes bedömning) medvetet haft sönder kondomen, som hon förstår att han har gått över en uttalad gräns.

Att, med Ardins ord, ”tvångsinseminera” någon – är det olagligt? Sannolikt. Skulle bevisningen ha räckt för en fällande dom med 2010 års våldtäktslagstiftning? Det är svårt att svara på, eftersom Assange i tio år har vägrat infinna sig till förhör. Brottet är nu preskriberat.

Till polisen går Ardin hur som helst först efter en vecka. Under tiden har det mytomspunna geniet fortsatt bo hos henne, trots order om att lämna lägenheten. Ardin skriver att han vägrar duscha, skräpar ner, rapar henne i ansiktet och beter sig som ett äckel rent allmänt. Hon tycker nästan synd om honom (det är ju så man lär sig

ursäkta män): stackarn, han kan inte hjälpa att han är så vidrig, och jag har ändå bjudit in honom, han har ingen annanstans att bo. ”Han har skapat en situation där det enda ansvarsfulla är att göra det han vill. Jag tar – återigen – det ansvaret.”

Droppen blir ett samtal från en annan kvinna, i boken kallad Maria, som Ardin träffat med Assange några dagar tidigare. Maria ringer från Södersjukhusets mottagning för våldtagna. Hon berättar att Assange har följt med henne hem och att hon senare på natten vaknat av att han haft sex med henne utan kondom. Ardin tänker först att hon ska följa med Maria till polisen som vittne, att ingen av dem behöver skriva under anmälan om de inte vill. Haken är att våldtäkt faller under allmänt åtal och att förundersökning inleds oavsett. Inom några timmar är historien ute.

Så inleds tio år av hot, förtal och trakasserier. Ardin förlorar jobb och vänner. På polisens inrådan färgar hon håret och flyr feminismens Saudiarabien för Barcelona. Samtidigt nagelfars hennes cv, utseende och person av det globala patriarkatets samlade kommentarsfältsexpertis. En del menar att hon ljuger om att hon ens legat med Assange – hon är för ful! Eller så är hon för snygg, i sådana fall bad hon om det. En amerikansk kommentator säger: ”If you buy the tickets, you ride the ride.”

”Det som hänt mig”, sammanfattar Ardin, ”är inte vad som händer kvinnor som ljuger i förhör. Det som hänt mig är vad som händer så många som talar sanning om sexualbrott.”

”I skuggan av Assange” är en knepig bok att recensera. Ardin skildrar en sexistisk smutskastningskampanj som är så oerhörd att det är svårt att förhålla sig till annat än

sakfrågan. Ändå måste texten sägas vara påfallande välskriven. Dagboksformatet är effektivt och gör det ofta invecklade händelseförloppet lätt att hänga med i. Och Ardin är så rotad i sitt tänkande, sin kristna tro, sin socialdemokratiska och feministiska övertygelse, att hon inte behöver hemfalla till diskursens klichéer.

I stället vill hon använda sina erfarenheter för att möjliggöra ett mindre rabiat samtal om sexuellt våld och maktmissbruk i intima situationer. Där både offer och förövare förstås som människor med brister, som kan handla fel och som måste kunna förlåtas, utan att det betyder att det inte finns offer och förövare.

En människa kan, som Julian Assange, ha massor av goda egenskaper: det fråntar den inte förmågan att kränka andra människors kroppsliga integritet. Och en människa kan, omvänt, begå motbjudande handlingar utan att allt den gjort innan eller efter detta måste förklaras som skadligt, dåligt, illegitimt. Wikileaks insatser – vissa av dem – blir inte mindre viktiga för att grundaren visat sig vara en komplex individ med vacklande personlig hygien. Moraliska självklarheter, som tydligen är svåra att implementera.

Varför är det så? Jag tänker på filosofen Alain Badiou, som hävdat att kärnan i den moderna västerländska kulturens etik framför allt definieras negativt. Vi vet inte vad det goda är, men vi tror oss känna det onda. Därför är vi besatta av att synliggöra detta onda samtidigt som vi skjuter det ifrån oss. Civilisationen konstituerar sig på så vis som den plats där ondskan är frånvarande, den civiliserade som en som inte våldtar, inte mördar, inte begår övergrepp.

Men det onda, våldsamma och amoraliska är en väsentlig del av det mänskliga. Den kultur som vägrar erkänna detta – som delar upp folk i hjältar och våldtäktsmän, nuckor och lögnaktiga horor – omöjliggör en förståelse av sina egna grundläggande mekanismer. Assange visade sig inte vara ”ond”, ”egentligen”. Han var bara aldrig ”god”. Det är ingen.

Inte heller Anna Ardin. Under en pilgrimsfärd till Santiago de Compostela, där hon beter sig som ett svin mot sitt resesällskap, inser hon följande: ”att godhet inte är bundet till människor på det sätt jag tidigare trott, utan måste skapas i våra gemenskaper. Även de allra bästa av samhällen måste bygga på just de bristfälliga människor som vi alla är.”

I memoaren ”I skuggan av Assange” menar Anna Ardin att svartvitt tänkande är en del av problemet i debatten om sexualvåld.

Rebecka Kärde

27 januari 2021

Inte okej att makthavare leker offer

Nyligen kastade någon en molotovcocktail, alltså en hemgjord brandbomb, in i entrén till Spånga kyrka. Bara dagar senare skedde ett nytt attentat: Den här gången var en ruta krossad, och det brann. ”Det är inte okej”, säger Eva Nilsson, polisens presstalesperson, i Expressen (24/1).

Nej, inte får man försöka elda upp kyrkor, det går verkligen inte för sig. I det har Eva Nilsson helt rätt. Men hennes ordval – den på sistone oerhört spridda frasen ”Det är inte okej” – är

intressant. Liksom i vilka sammanhang den förekommer.

Man skulle vid en första anblick kunna tro att ”Det är inte okej” är en känslofattig underdrift. Men uttrycket används tvärtom som ett sätt att markera både indignerat darr och allvarsam tyngd, det är snarast att betrakta som ett - moraliskt kraftuttryck, den maktlösas sätt att förbanna orättvisan: Såhär borde det bara inte få vara, ändå är det på just precis det här sättet det är.

Och nog kan man förstå den känslan, när barn åker pulka på kyrkogården där ens anhöriga ligger begravda: Inte okej (GP 20/1). Eller när en dörrkarm gått sönder på ens hotell efter att en svensk skidstjärna gjort någon sorts gymövning mot den: Inte okej (Expressen 5/1).

När det däremot handlar om auktoriteter? Om polisen, i samband med att brott har begåtts? Eller om politiker, som ska kommentera det undermåliga resultatet av sin egen politik (Värmlands folkblad 21/1)?

Sveriges statsminister, Stefan Löfven, har gjort sig känd för att säga ”Det är inte okej” om allt möjligt: växande klyftor, gängkriminalitet, bristande välfärd, svenskar som återvänder efter att ha stridit för IS, folk som trängs på nattklubbar mitt under pandemin.

Detta är något annat: För makthavare som säger ”Det är inte okej” försöker avhända sig ansvar och göra sig själva till passiva offer inför ett ofrånkomligt öde. Låt dem inte komma undan med det.

Lisa Magnusson

lisa.magnusson@dn.se

Rektor köpte mode för skolpengar

En rektor på en friskola i Skåne åtalas för att under flera år ha köpt saker till sig själv för skolans pengar – bland annat modekläder, ett badkar, en resa till Florida och golfklubbor.

Rektorn misstänks också ha förfalskat signaturer och faktaunderlag. Händelsen upptäcktes när en revisionsbyrå gick igenom friskolans räkenskaper i en årlig granskning. Först gjordes stickprovskontroller och revisionsbyrån uppmärksammade då styrelsen på vad de hade hittat.

När granskningen utvidgades och byrån gick tillbaka till 2015 visade det sig att kvinnan hade omkring tusen misstänkta poster, rapporterar Skånska Dagbladet.

TT 27 januari 2021

Det var dumt gjort.

Mitt i natten såg mannen hur någon hade stulit hans bil som stod parkerad utanför bostaden i Trelleborg och polisen larmades. En stund senare ringde bilägaren åter upp polisen.

– Biltjuven hade då kommit tillbaka med bilen och bett om ursäkt. Han hade sagt: ”Det var dumt gjort”, säger Jimmy Modin, presstalesperson på ledningscentralen i region Syd. 27 januari 2021

27 januari 2021

Polismans gevär användes vid mord

Två män åtalas för att ha mördat en 25-årig man i Malmö i mars förra året.

Ett av mordvapnen – ett avsågat hagelgevär – ägs av en polisman, men han misstänks inte för inblandning i dödsskjutningen, rapporterar Kvällsposten.

Uppgiften om att det var en polisman som ägde hagelgeväret kom först långt efter mordet på

Holma torg i Malmö den 10 mars i fjol, skriver tidningen.

– Det finns ingenting som tyder på att polismannen har varit inblandad i att förse de kriminella i Malmö med vapen, utan utifrån hans synvinkel är det olyckliga omständigheter som gör att vapnet hamnar där, säger Martin Tidén, chefsåklagare på särskilda åklagarkammaren, till TT.

Polismannens förklaring är att hans jaktvapen hade förväxlats med ett vapen som tillhör en bekant. Polismannens jaktvapen ska sedan ha försvunnit i samband med ett inbrott hos hans bekant. En utredning rörande misstänkt vapenbrott pågår, skriver polisen på sin hemsida.

Exakt hur hagelgeväret hamnat i händerna på den nu mordåtalade 21-åringen är oklart, men han har i polisförhör uppgett att han har köpt geväret och åtta patroner för 10 000 kronor i en källare i Rosengård, skriver Kvällsposten och Sydsvenskan.

Orsaken till mordet på 25-åringen tros vara en skuld på 2 000 kronor, som en av de tilltalade var skyldig personer i offrets närhet.

– Den första som skjuter avlossar ett skott med en pistol och det träffar i bålen. Bara några sekunder efter avlossar den andra tilltalade ett avsågat hagelgevär, som träffar målsägande i huvudet, säger kammaråklagare Sofia Syrén till TT.

Enligt rättsläkaren avlossades de båda skotten från nära håll och 25-åringen avled omedelbart efter skottet i huvudet.

Männen, som är 21 och 20 år gamla, åtalas nu för mord, gemensamt och i samförstånd med

varandra. De nekar till mord, men har medgett att de har varit på platsen.

20-åringen åtalas även för grovt olaga hot sedan han tidigare under morddagen avlossat ett skott mot en annan man, som var inblandad i konflikten.

21-åringen kunde polisen gripa i hans bostad senare under morddagen, men 20-åringen hann fly till Polen med båt. Två dagar efter mordet kunde han dock gripas när han skulle kliva ombord på ett plan till London, skriver Sydsvenskan.

TT

27 januari 2021

Våldtäktsdömd först att få ungdomsövervakning

En 18-årig man som fällts för våldtäkt är först att dömas till den nya påföljden ungdomsövervakning. Under åtta månader ska han nu delta i ett påverkansprogram och kontrolleras elektroniskt av kriminalvården.

Som en del av det så kallade 34-punktsprogrammet enades regeringen och samarbetspartierna Liberalerna och Centerpartiet förra året om att det behövdes ett

helt nytt straff för unga som begått allvarlig eller upprepad brottslighet.

Resultatet blev ungdomsövervakning, en mer ingripande påföljd än ungdomsvård och ungdomstjänst men mildare än sluten ungdomsvård. Den dömde förses med en elektronisk sändare – fotboja – och förbjuds att röra sig ute i samhället på vissa tider, vilket i första hand väntas betyda husarrest kvälls- och nattetid på helger. Personen ska även vara drogfri och vid behov följa särskilda föreskrifter för skolgång, fritid och vård.

Den 22 januari i år dömdes, som första person, en ensamkommande afghansk medborgare för våldtäkt till ungdomsövervakning. Enligt Linköpings tingsrätt utnyttjade mannen, som vid tidpunkten var 17 år, det faktum att flickan var kraftigt påverkad av cannabis och enligt egen uppgift kände sig paralyserad. Mannen själv hävdade under rättegången att han trott att flickan, som han inte kände, ville ha sex.

Mannen ska även betala 115 000 kronor i skadestånd till flickan. Frågan om utvisning aktualiserades inte då mannen har uppehålls-tillstånd och inte är tidigare straffad.

Åklagare Elin Åkerberg är nöjd med tingsrättens beslut.

– Jag tycker att det är ett bra påföljdsval. Brottet är för allvarligt för att ungdomstjänst ska kunna komma ifråga, samtidigt har inget framkommit som visar att den dömde har ett sådant vårdbehov som krävs för sluten ungdomsvård, säger hon.

Exakt vilka restriktioner den dömde får kan hon inte svara på.

– Nej, men jag räknar med att kriminalvården kommer att se till att verkställigheten genomförs på det sätt som lagstiftaren vill.

Flickans målsägandebiträde, advokat Karin Wålander, säger att hennes klient reagerat med missnöje.

– Hon har mått väldigt dåligt efter det hon utsatts för och anser att den dömde borde ha fått ett mer kännbart straff.

DN har sökt den dömdes försvarare.

Lasse Wierup

lasse.wierup@dn.se

FAKTA. UNGDOMSÖVERVAKNING

Vem kan dömas? Den som var mellan 15 och 17 år när brottet begicks.

Hur länge kan övervakningen pågå? I mellan sex månader och ett år.

Vad händer om den dömde missköter sig? Han eller hon kan tillfälligt omhändertas av polisen. Allvarlig misskötsel ska rapporteras till Åklagarmyndigheten, som kan begära att domstolen omvandlar ungdomsövervakningen till fängelse eller annan påföljd.

27 januari 2021

Skärpt säkerhet efter nya välta gravstenar

Över 400 gravstenar har välts på Norra begravningsplatsen i Solna den senaste månaden. Polisen har skickat dna-prover på analys men ingen är frihetsberövad för brottet. Nu ska kyrkogården kameraövervakas och få fler vakter nattetid.

I lördags eftermiddag larmades polisen om ännu ett gravdåd på Norra begravningsplatsen i Solna. Exakt hur många fler stenar som välts i helgen är oklart. Kyrkogården är fortfarande svårt sargad efter gravvältningen i december och många av de 330 gravstenar som då vältes hade ännu inte hunnit resas.

– Det är ett 130-tal stenar totalt som ligger nere just nu och omkring hälften av dessa vältes i december. Nu går vi igenom varenda sten för att kontakta de anhöriga, säger Svante Borg, förvaltningschef på kyrkogårdsförvaltningen.

Norra begravningsplatsen har tidigare drabbats av enstaka välta stenar, men aldrig i den här omfattningen, enligt förvaltningschefen som själv var på plats på kyrkogården efter larmet på lördagseftermiddagen.

– Jag har mött anhöriga som kommer till sin grav och ser att den står upp, och tårarna rinner för att de klarat sig, och de som är ledsna över att gravstenen är vält. Man får en stor sorg i hjärtat, bakom varenda sten här finns en familj,

det är verkligen att våldföra sig på det innersta i människan, säger Svante Borg.

De vandaliserade gravarna ligger framför allt i kvarteren 16 och 17 i den nordvästra delen av kyrkogården. Enligt kyrkogårdsförvaltningen finns det inga personer där som står ut i mängden. I de drabbade kvarteren finns huvudsakligen protestantiska gravar, samt även katolska och några enstaka muslimska gravar.

– Det är väldigt svårt att säga vad det kan handla om. Man har inte valt att manifestera något på gravstenarna. Det finns inga tecken över huvud taget på att det skulle det skulle vara riktat mot någon särskild tro utifrån någon annan tro. Det verkar vara en eller flera vettvillingar som bestämt sig för att fälla så många gravstenar de kan.

Efter händelserna i december utökades övervakningen på kyrkogården som är en av Sveriges största med cirka 60 000 gravar. Nu skärps den ytterligare.

– Vi skärper bevakningen rejält nu. Vi kommer att ha fler sonderingar med väktare på nätterna. För att öka tryggheten ska vi också renovera upp och låsa grindarna för bilburna på Norra begravningsplatsen. Det är framför allt för att försvåra för kriminell verksamhet som narkotikaförsäljning och prostitution, men kan även försvåra det här, säger Svante Borg.

Borgarrådet Dennis Wedin (M) som ansvarar för kyrkogårdsnämnden meddelade under måndagen att begravningsplatsen kommer att kameraövervakas och ljussättas för att öka tryggheten.

– Den senaste tidens gravskändningar på Norra begravningsplatsen är fruktansvärda och avskyvärda brott. Flera åtgärder har vidtagits, såsom fler vaktronderingar, inleda låsning av kyrkogårdsgrindar på natten och försöka öka belysningen. Nu börjar också ett specifikt arbete för riktad kameraöver-vakning, och jag har även begärt ett särskilt möte med polisen för att gå igenom otryggheten kring våra kyrkogårdar, säger Dennis Wedin.

Brotten rubriceras i nuläget som brott mot griftefriden och utreds av polisen i Solna.

– Ingen person är frihetsberövad. I december gjordes en brottsplatsundersökning med en specialsökande hund. Den har markerat på ett flertal ställen att det finns spår att söka. Där har teknikerna tagit ett flertal prover, bland annat dna som är för analys just nu, säger Ola Österling, polisens presstalesperson.

Jessica Ritzén jessica.ritzen@dn.se

28 januari 2021

Rapport varnar: Högerextremt våld har kaos som mål

Brand vid en minkfarm utanför Sölvesborg 2019, upplopp vid riksdagshuset i Berlin 2020 och stormning av Kapitolium i Washington 2021.

Gemensamt för dessa tre vitt skilda händelser är inslag av högerextremistiskt våld, inspirerat av propaganda på nätet.

I en ny statlig rapport varnas för våldsaktioner som syftar till att driva fram en kollaps av samhället – även i Sverige.

På torsdagen faller domen i Nacka tingsrätt mot två unga män, 18 och 20 år gamla. De har åtalats för att den 30 november 2019 ha anlagt mordbrand mot en nedlagd minkfarm utanför Sölvesborg. Enligt Säkerhetspolisen och åklagaren i målet var deras drivkraft ekofascism – en blandning av samhällskritik, naturromantik, nazistfantasier och våldsaktioner.

Männen har erkänt att de tänt på, men deras försvarsadvokater hävdar att det var grov skadegörelse som begåtts i ”ungdomligt oförstånd”. Förundersökningen visar att de blivit inspirerade av utländska högerextrema grupper på internet.

Uppmaningar genom online-plattformar på nätet var också en av drivkrafterna för hundratals demonstranter i Berlin den 29 augusti 2020. För att stoppa en ”coronadiktatur” försökte de inta riksdagsbyggnaden, men stoppades i sista stund av polis.

– Nynazister, muslimska kvinnor med slöja, hippies, Qanon-anhängare ... Jag har aldrig sett en sådan grupp människor demonstrera tillsammans förut, berättade den tyske journalisten Jan-Henrik Wiebe som var på plats.

Till Washington vallfärdade den 6 januari i år tusentals amerikaner som trodde på konspirationer och falska påståenden om valfusk. De ville ”rädda Amerika”. President Donald Trump eldade på dem: ”Om ni inte slåss

utav helvete, kommer ni inte att ha något land längre”.

Därefter stormade många av deltagarna kongressbyggnaden. Den federala polisen FBI grep senare flera organiserade högerextremister bland våldsverkarna.

De här tre exemplen är aktioner där extremhögern deltagit och där det finns ett gemensamt tankegods. Syftet är att skapa kaos och splittring, störta samhället och ytterst bana väg för deras idealsamhälle. Den varningen kommer från den statliga myndigheten Center mot våldsbejakande extremism (CVE).

Det framgår i en ny rapport som DN tagit del av: ”Våldsbejakande högerextrem accelerationism”. Ordet accelerationism används för att beskriva en strategi som tidigare använts av marxister. Genom att underblåsa motsättningarna i kapitalismen skulle de bana väg för sin revolution. Högerextremister, som ser ett raskrig mellan ”vita” och ”icke-vita” som oundvikligt, har gjort begreppet högaktuellt.

– Högerextrem accelarationism är en politisk strategi där man ser en samhällskollaps som oundviklig. Syftet är att underblåsa den, att accelerera fram, samhällets kollaps. Det görs genom att polarisera, spä på konflikter och öka oroligheter i samhället. Därefter ska de etablera idealsamhället, den vita etno-staten med dess världsordning, förklarar Xoncha Nouri som är senior analytiker vid CVE.

Med internet sprids idéerna blixtsnabbt. ”Svenskar tycks i betydande grad röra sig på onlineplattformar där accelerationistisk högerextrem propaganda och kommunikation delas”, slår rapporten fast.

– Generellt är vi svenskar duktiga på engelska och har en online-kultur där vi håller oss framme. I de högerextremistiska miljöerna står svenskarna ut i retoriken, i vad man deltar i och vad man snappar upp. Den bilden har också mina europeiska kollegor, säger CVE:s chef Jonas Trolle som förklarar:

– Det är lätt att bli radikaliserad utan motbudskap. Man sitter på sin kammare och kommunicerar i stor utsträckning på datorn med likasinnade som bekräftar ens idéer. Det gör online-kulturen lite farligare. Det finns ingen där som invänder: ”men vad är det du tänker göra!?”.

Stormningen av USA-kongressen har också följts av Säkerhetspolisen vars chef Klas Friberg säger:

– Jag skulle vilja påstå att vi är duktiga på att fånga upp om vi ser tendenser till att en demonstration övergår till ett upplopp som skulle kunna innebära stormning av kommunfullmäktige i någon stad – eller i värsta fall Sveriges riksdag. Vi har en bra bild, ett bra samarbete och kan snabbt omvandla underrättelser till aktiva handlingar från polismyndigheten, försäkrar Klas Friberg.

Däremot är Säpo, Polisen och CVE bekymrade över att våldsbenägna högerextremister kan agera i små grupper eller helt ensamma. Som den 21-årige Anton Lundin Pettersson vars skolattack i Trollhättan 2015 krävde tre människoliv, samt hans eget.

Terrorhotet i Sverige är förhöjt, det ligger på nivå 3 på en femgradig skala. Ett fåtal motiverade högerextremister – och islamister – ses som det främsta terrorhotet.

”Flera våldsdåd har utförts av ensamagerande högerextremister”, slår CVE-rapporten fast. Under 1960- och 70-talen var extremister organiserade, men numera är det lösa kontakter spridda över olika kontinenter och länder – svårare att både överblicka och förstå.

– I dag är det ledarlöst där man som individ plockar olika idéer som passar en, likt ett smörgåsbord, man är kanske inte fullt medveten om hela bilden. Man deltar i olika aktioner som är sprungna ur en massa olika sammanhang, säger Jonas Trolle.

En annan färsk studie av Totalförsvarets forskningsinstitut (FOI) har analyserat 1 000 ekofascistiska propagandabilder på meddelandetjänsten Telegram. Vanligast är utopiska, naturromantiska visioner med djur, kvinnor och barn. Men därefter kommer våldshandlingar med män i dödskallemasker, vapen och sprängämnen. Våldet framställs på ett positivt, ibland till och med skämtsamt, sätt.

Enligt förundersökningen av branden i Sölvesborg hade de åtalade kontakt med ett numera upplöst ekofascistiskt nätverk ”The green brigade”. Detta hade i sin tur nära kopplingar till ”The base” som tros ha grundats i Sankt Petersburg och manat personer att begå terrordåd. De lösa organisationsformerna öppnar ”för främmande makt att utnyttja våldsbejakande extremist-aktörer för sina intressen”, skriver CVE.

Ökar antalet unga våldsamma högerextremister?

– Jag vill inte vara alarmistisk. Vi vill visa att den här företeelsen och aktiviteterna pågår, och deras syfte att skapa en våldsam förändring av statsskicket, svarar Jonas Trolle

Ändå finns en varning i rapporten. ”Svenska myndigheter bör vara uppmärksamma på den accelerationistiska högerextremismen.”

– Vi förklarar för kommuner, skola och polis på lokal nivå att det här tankegodset finns. Det är viktigt att tjänstemän och andra förstår vad de ser – vilka krafter och idéer som finns – så att de kan ta en diskussion, svarar Jonas Trolle.

Mikael Holmström

mikael.holmstrom@dn.se

FAKTA.

Center mot våldsbejakande extremism (CVE) inrättades 2018, har 18 anställda och ligger inom Brottsförebyggande rådet (Brå).

Rapporten som DN har läst heter ”Våldsbejakande högerextrem accelerationism”, januari 2021.

Totalförsvarets forskningsinstitut (FOI) har gett ut rapporten ”Ekofascism. En studie av propaganda i digitala miljöer”, december 2020.

Ekofascism kännetecknas, enligt FOI, av samtidskritik, naturromantik, drastiska lösningar på problem med överbefolkning samt ett rasideologiskt och nazistiskt arv.

Säkerhetspolisen (Säpo) anger nivån på terrorhotet i Sverige. Nationellt centrum för terrorhotbedömning, NCT, gör bedömningar av hot mot Sverige och svenska intressen. Den senaste rapporten: ”Helårsbedömning 2020”.

Man avliden efter knivdåd

Den man som knivskars i Malmö i går har avlidit av sina skador, rapporterar Sydsvenskan. Enligt uppgift till tidningen kände offret, en man i 60-årsåldern, inte den som angrep honom. En 59-årig man har anhållits som misstänkt för dådet.

TT 28 januari 2021

28 januari 2021

”Sluta skjut”-metoden mot gängvåldet provas i Västsverige

Göteborg ska testa projektet ”Sluta skjut” som har rönt stor uppmärksamhet i Malmö där det påstås ha dämpat gängvåldet.

– Det är positivt att vi får möjlighet att gå in i detta, men vi ska ha rimliga förväntningar på att det löser alla

gängproblem, säger polischefen i Göteborg Erik Nord.

När förslaget först lades fram i slutet av september i fjol kom det från Miljöpartiet som hade fått med sig Vänsterpartiet.

Från Moderaternas och övriga Alliansens sida är de så kallade trygghetsfrågorna centrala och man har valt att lägga en hel del pengar i budgeten på åtgärder som fler kommunala ordningsvakter, övervakningskameror och för att få bättre ordning på uthyrning av kommunala bostäder och lokaler. Men MP-V-förslaget ”Sluta skjut” var man avvaktande till och Alliansen röstade då nej. Moderaternas gruppledare Axel Josefson sa till DN:

– Det är ett intressant samarbete och vi i Alliansen vill inte avfärda det. Men vi måste först bereda ärendet och se om det kan passa in i de åtgärder och program som vi redan har i Göteborg.

Efter att det kommit nya rapporter om positiva erfarenheter från Malmö och att projektet, med regeringens stöd, förlängs, passade MP och V häromveckan att åter skicka in sitt förslag till kommunstyrelsen. Den här gången anslöt sig även Socialdemokraterna.

Eftersom SD hela tiden varit positivt till förslaget stod Alliansen nu inför risken att bli nedröstade i kommunstyrelsen om ett projekt som även polisledningen i Göteborg uttalat sig positivt om. Men nu meddelar Alliansen att även de tycker att det är dags att testa ”Sluta skjut”

I den gemensamma texten uttrycker sig partierna nu så här: ”Nu har projektet förlängts i tre år i Malmö tack vare de goda resultaten av

arbetet. Vi rödgrönrosa, socialdemokrater, Alliansen och Demokraterna anser att Göteborgs stad genast bör ta ett första steg för att bygga upp detta arbete i Göteborg.”

Beslutet som partierna enats om att fatta lyder:

1 ”Stadsledningskontoret utreder möjligheterna för Göteborg stad att starta arbete enligt modellen ”Sluta skjut”, i samverkan med andra berörda myndigheter.”

2 ”Utredningen ska även identifiera hur erfarenhet och kunskap från Trygg i-modellen kan tillvaratas och samordnas med arbetet.”

Sverigedemokraterna går fram med ett snarlikt förslag.

Polischefen i Storgöteborg Erik Nord påpekar att ”polisens del i detta är begränsad”.

– Metoden sätter ett stort krav på krav på kommun och kriminalvård. Och även om man tar beslutet nu så startar det sig inte av sig självt och man ska ha rimliga förväntningar på att det löser alla problem med gängen, men det vi kallar ”Sluta skjut” kan vara *del* av lösningen.

Vem ska samordna verksamheten?

– Det är inte minst detta vi måste komma till rätsida med. Men jag kan tänka mig att genom den kunskap som vi i polisen har får vi ett initiativ i början, men ganska snabbt går hanteringen av personer och över till kommunen och kriminalvården.

Lars Näslund

lars.naslund@dn.se

FAKTA. SÅ FUNGERAR ”SLUTA SKJUT”

Metoden kallas GVI, gruppvåldsintervention, är initierad av polisen och Brottsförebyggande rådet, Brå, och finansieras delvis av EU:s fond för inre säkerhet.

GVI-metoden handlar inte minst om att myndigheterna bjuder in nyckelfigurer inom den grova kriminaliteten till ett call-in-samtal.

Malmö stad beskriver ett call-in-samtal som ”ett informationsmöte med utvalda gruppmedlemmar där budskapet förmedlas från de aktörer som gemensamt jobbar med strategin, det vill säga, polis, socialtjänst, kriminalvård och representanter från samhället som vi vet att grupperna respekterar och lyssnar på. Bland annat en mamma som förlorat sin son och personal från akutmottagningen”.

Läkare misstänks för våldtäkt på arbetsplats

En skånsk läkare har häktats misstänkt för våldtäkt på sin arbetsplats. Läkaren är på sannolika skäl misstänkt, och häktningen genomfördes vid Helsingborgs tingsrätt förra torsdagen, rapporterar lokala medier. Mannen greps förra måndagen och själva våldtäkten ska ha skett i mitten av januari på den mottagning där han arbetar.

Läkaren nekar till att ha begått något brott.

TT 28 januari 2021

28 januari 2021

Tenstas S-topp siktar på riksdagen – men vill inte överge förorten

År 2020 slutade på värsta tänkbara sätt för S-politikern Mohamed Nuur, 29. Det slutade med ett mord på en 19-åring i hans älskade Tensta.

Efter sex år släpper han nu ordförandeklubban i den lokala S-föreningen, vill ge plats åt nya krafter. Han vill också mer och siktar högre – men hävdar att han aldrig kommer att tappa det fotfäste han har i förorten.

et är snorhalt i Nydalsparken i Tensta. En gänglig man, oklanderligt klädd i grå kostym, halkar runt i ett par långsmala lågskor som ser ut att vara anpassade för ett talkat dansgolv.

Något som var snöblandat regn har gått över i iskall, nedfallande väta, i allt det grå sticker Mohamed Nuurs orangea, stickade mössa ut.

– Det var här vi sågs första gången, kommer du ihåg det? frågar han.

Då sken solen. Det var sommar, året var 2015. Barnskötaren Mohamed Nuur var precis lika stilrent klädd då, han firade Förskolans dag och var på ett strålande humör. Eftersom han där och då av en slump stötte ihop med DN:s team på plats (jag, Ulrika By och fotograf Lotta

Härdelin) passade han på att leverera en nyhet. Han var precis nyvald ordförande i den lokala S-föreningen (hade gjort raketkarriär) och det gick inte att ha miste på hans glöd.

Innan han släppte nyheten ville han ge den en kontext:

– Om jag säger att det är mediernas bild av Tensta som är dess största fiende? sa han.

Då handlade rubrikerna om brinnande bilar, kastade stenar och en tilltagande känsla av otrygghet bland Stockholms fattigaste, mest arbetslösa, minst utbildade och sjukaste medborgare – det vill säga medborgarna på Järvafältet.

Han skakade på huvudet och så sa han, med en ironisk spets riktad mot oss:

– Vet ni att många i den yngre generationen på Järvafältet vill värna sina områden, sina hem och familjer. Vilken bra nyhet, va? sa han.

Samma sommar inleddes den mordvåg som han, både som människa och lokalpolitiker, tvingats leva smärtsamt nära sedan dess.

○ ○ ○

Ishalkan i Nydalsparken i januari 2021 blir plötsligt till den perfekta metaforen. Att hålla balansen under rådande omständigheter är svårt, kanske till och med omöjligt.

I dag tycker inte länge Mohamed Nuur att medias rubriker nödvändigtvis är ortens fiende nummer ett. Snarare skrivs det för lite om den komplexa verklighet som lett till att vissa unga människor väljer att bli kriminella och därmed riskera sina liv.

– Det är klart jag är förbannad på media som gjort de gängkriminella till ett slags ikoner att se upp till. Problemet är att rubrikerna sällan handlar om hur vi ska lösa problemen.

– Den tystnaden gör att vi isoleras i en bubbla som i sin tur gör att de verkliga makthavarna kan låtsas att den bubblan inte är en del av samhället, utan något man inte behöver bry sig om.

Ska man vara krass är det 91 offer för det dödliga skjutvapenvåldet i Stockholm sedan Mohamed Nuur 2015 greppade ordförandeklubban för Tenstas socialdemokrater.

Under dessa sex år har han ständigt återkommit till vikten av politiken och politikernas ansvar.

Han själv uppfattar att han tagit det genom att ständigt vara ett slags ”pain in the ass” (hans egna ord) då han drivit på debatten om det viktiga förebyggande sociala arbetet, då han – långt tidigare än det politiska etablissemanget – drivit frågan om anonyma vittnen och behovet av ett nationellt avhopparprogram för gängkriminella.

Som ni ser: inget av detta kan betraktas som strikt lokala frågor – ändå är det på hemmaplan han gjort succé.

När han ställde upp i riksdagsvalet 2018 fick han 2 751 personkryss trots att han stod på en blygsam 17:e plats på partiets Stockholmslista. Bara Anders Ygeman fick fler personröster – och han stod överst.

Mohamed Nuur visste knappt vart han skulle ta vägen när han fick resultatet. Något har han gjort rätt. Han tror han vet vad.

– Jag representerar de som bor här. Jag syns, jag hörs, jag är den röst de upplever att de saknar. Min empati och lojalitet är med dem, jag lever här. De som bor här förväntar sig också konkreta resultat. Uteblir de vill de ha en politiker som åtminstone kan framföra det.

Sedan 2015 har han rannsakat sig själv många gånger, brottats med bilden av förorten.

Å ena sidan anser han att den största missuppfattningen bland människor som inte bor där är att allt skulle vara eländigt. Dag in dag ut händer det massa positiva saker, som aldrig lyfts upp av medierna.

Å andra sidan tycker han att det var fantastiskt bra att läkaren Magnus Isacson, ordförande i Svenskt förening för allmänmedicin, nyligen gick ut i en debattartikel och berättade om orsakerna till att han – efter 1,5 år – slutar arbeta som läkare på vårdcentralen i Tensta.

– Han satte fingret på hyckleriet. Kanske är han en person som etablissemanget lyssnar på. Man kan alltid hoppas att hans debattartikel får större effekt än det fick när 1 000 tenstabor protesterade mot att folktandvården lades ner, för då lyssnade ingen, säger Mohamed Nuur.

Sanningen är, enligt Nuur, att alla redan vet vad som behöver göras, men att ”vi” är inte beredda att betala för det när det till slut ställs på sin spets.

Socialtjänsten, skolan, trångboddheten, den ojämlika vården måste tillföras resurser – den som inte hört det förut, var god räck upp handen. Det finns förklaringar till varför det ser ut som det gör.

– När det gäller dödsskjutningarna och narkotikahandeln – det finns det dock inget försvar för vad dessa unga män gör. Jag kan inte förstå våldet.

– Men det faktum att vi andra bara pratar om lösningar utan att vi gör någonting, det kan vi förändra. Vi som bor här ska inte behöva välja mellan brottsbekämpning och ett riktigt förebyggande arbete.

Ja, Mohamed Nuur är förbannad – och stolt, eftersom han upplever att han inte gett vika. När vi träffades i oktober 2017 var han tung i sinnet:

”Med den utveckling vi har sett nu riskerar vilken medborgare som helst att en ta kula. Då måste jag, som politiker, ta samma risk. Jag tänker inte lämna medborgarna i Tensta i sticket”.

Med det menade Nuur att han aldrig tänker gömma sig inne på något kontor. Han vill röra sig ute som alla andra.

Samtidigt vänder sig även Nuur mot bilden att det ständigt skulle regna kulor i förorten, att det är en farlig plats. Där pågår nämligen helt vanliga, strävsamma liv varje dag och det är han noga med att understryka.

Vän av ordning skulle också kunna påpeka att det även regnat miljoner över förorterna de senaste 20 år, alla i syfte att lyfta, förbättra, skapa bättre livsvillkor – något som motsäger att förorten skulle vara bortglömd eller att man inte skulle bry sig.

Problemet är, menar Nuur, att pengarna för ofta använts i kosmetiskt syfte, till kortsiktigt livsuppehållande åtgärder. Projekten avlöser varandra, inget består.

– Det vi behöver ett fungerande näringsliv och samhällsservice. Vi behöver myndighetsnärvaro så att folk äter lunch på restaurangerna och handlar i våra affärer. Vi behöver fungerande bostäder och den grundtrygghet som varje människa har rätt till.

I dagarna fick Mohammed Nuur, som arbetar på en förskola i Spånga och är nämndeman i hovrätten och sitter i socialnämnden, ett brev.

Han är numera utsedd till ersättare i riksdagen. Brevet från valmyndigheten gjorde honom stolt, han såg det som en hedersbetygelse. Mohamed Nuur tog en bild av det, la upp den på sin Facebook och skrev:

”Detta är för varje mamma i förorten. Detta är för varje pojke och flicka i förorten. Detta är för varje antirasist som dagligen kämpar mot rasism och begreppet vi och dom. Jag kommer stå stadigt med mina principer som alltid som är att se problemet, hitta lösning och argumentera för det oavsett vem som är motståndaren.”

Lotta Härdelin

lotta.hardelin@dn.se

Fakta. Mohamed Nuur

Föddes i Somalia för 29 år sedan, kom till Sverige som 6-åring tillsammans med mamma och sex syskon. Hans krigsskadade pappa var redan här efter att ha fått vård i Tyskland. Fick ytterligare fyra syskon i Sverige.

Var på väg att hamna snett som tonåring på grund av att han var på väg att misslyckas i skolan. Han bodde i flera familjehem innan han bestämde sig för att han ville ha en framtid.

Han valde att gå gymnasiet i Jakobsberg, utbildade sig till barnskötare. Blev politiskt aktiv mer eller mindre av en slump och gjorde snabb karriär. Valdes till ordförande i den lokala S-föreningen i Tensta 2015.

Gift och har två barn, 4 och 2 år gamla.

Siktar på en S-märkt plats i Sveriges riksdag.

29 januari 2021

Ledare: Den nya skyddsgrunden bryter inte mot januariavtalet

Januariavtalet innehåller inte särskilt många punkter om migration. I stället står det att den framtida migrationspolitiken ska tas fram i en parlamentarisk kommitté – det vill säga av partierna i riksdagen. Det har inte slagits fast av en slump.

Förhoppningen var att S och M skulle enas i en nygammal järnaxel, eftersom det ökar

sannolikheten för att den kommande lagen, som ska börja gälla i juli, kommer att ligga fast oavsett regering. Dessutom hade en sådan lösning minskat Miljöpartiets inflytande och gjort att L och C sluppit ta strid för svåra avvägningar offentligt, med hänvisning till att de står upp för helheten och att det viktigaste var att få till en lagstiftning som håller över tid.

Nu blev det inte så. Migrationsförhandlingarna kraschade i somras, vilket M skyllde på att S hade lyssnat på den ”gröna elefanten i rummet”, medan S och C menade att M inte velat kompromissa. Därför kunde migrationskommittén inte fullfölja sitt mål och lägga fram ett helhetsförslag som majoriteten i riksdagen står bakom, utan fick nöja sig med 26 punkter som stöds av hoppande majoriteter.

Här finns ingen enighet mellan januaripartierna. Socialdemokraterna säger ja till samtliga förslag, Liberalerna till 24, Centern till 18 och Miljöpartiet till 3. Vidare har regeringen gjort ett antal tillägg i efterhand, bland annat om att införa en bredare humanitär skyddsgrund än den som migrationskommittén föreslår. Det öppnar för att fler får stanna och L-ledaren Nyamko Sabuni menar att förslaget bryter mot januariavtalet eftersom invandringspolitiken påverkar budgeten.

Medan det sista är sant – nästan alla politikområden inverkar på budgeten – stämmer det inte att förslaget är ett brott mot januariavtalet. Att innehållet i migrationspolitiken placerades utanför överenskommelsen, och i stället hänvisades till en kommitté i riksdagen, innebär att det är fritt fram för alla i regeringsunderlaget att köra sitt eget migrationsrace – utan att det är ett legitimt skäl för att hoppa av samarbetet.

Men det betyder inte att regeringens solospel – och i synnerhet inte förslaget om en utvidgad humanitär grund – är en särskilt god idé. För även om det kan kännas tröttsamt att Liberalerna och Centern återkommande pekar på S och M, och menar att det är deras ansvar att sy ihop migrationspolitiken, ligger det en del i att Sverige inte kommer att få en stabil migrationspolitik om inte partierna som gör anspråk på statsministerposten är med i en överenskommelse.

Därför är det extra problematiskt att S går MP till mötes och höjer budet från migrationskommittén, när de vet att det är politik som Moderaterna aldrig kommer att acceptera. Blir skyddsgrunden verklighet betyder det således att migrationsfrågorna sannolikt biter sig fast i debattens centrum och att den kommande lagen, som var tänkt som en långsiktig lösning, rivs upp vid ett regeringsskifte.

Dessutom finns det betydande invändningar i sak. I remissvaret skriver Migrationsverket att det inte tror att den breddade skyddsgrunden bara kommer att tillämpas i undantagsfall, utan tvärtom kan komma att omfatta ganska många. Det kan leda till att incitamenten för att använda irreguljära sätt att ta sig till Sverige ökar. Vidare efterfrågar Migrationsverket en analys om ifall förändringen kan göra att fler väljer att stanna här illegalt.

Det är relevanta synpunkter som regeringspartierna och Centern bör ta på allvar. En sista ventil i migrationslagstiftningen får inte leda till att regelverket pyser ihop.

DN 29/1 2021

29 januari 2021

Tecknen pekar åt samma håll – vi är på väg in i högerterrorns tidevarv

På torsdagen dömdes en 47-årig man till livstid för mordet på den tyske CDU-politikern Walter Lübcke. Mördaren var högerextremist, Lübcke förespråkade ett generöst flyktingmottagande. DN:s korrespondent Lina Lund rapporterade för knappt ett år sedan att antalet dåd och gärningsmän från högerextremt håll ökat kraftigt i landet.

Samma dag dömdes också två svenskar som bränt ner en minkfarm i Sölvesborg. Männen är influerade av den ekofascistiska ideologin, vars anhängare drivs av en national- och naturromantisk syn med tydliga arvegods från nazismen. Blod och jord. Raskrig och antisemitism.

På Förintelsens minnesdag i onsdags spreds antisemitiska budskap på flera ställen i landet. I Östergötland drabbades medier och ett museum, i Göteborg framfördes det på Eriksbergskranen.

I veckan släpptes en rapport från CVE, Center mot våldsbejakande extremism. Där slogs fast att de senare åren sett en ökning i vad som kallas accelerationism från extremhögern. Det

innebär tro på ett förestående raskrig med en vit utopi som mål. Denna utveckling ska skyndas på, accelereras, genom polarisering och politiskt våld.

Tankesättet känns igen från 1970- talets vänsterterrorister – men också från våldsbejakande islamister som med sitt våld vill påskynda en kommande apokalyps. Extremismerna berör varandra, som så ofta. Faktum är att likheterna är slående. Det är så att man undrar om det handlar om en psykologisk funktion hos vissa individer snarare än politisk-religiös övertygelse.

Extremisterna är som beväpnade barn med en egocentrisk världsbild; de ska ha allt nu och på sitt eget sätt. De hatar stabiliteten, lugnet, samtalet, civilisationen i den liberala demokratin.

Och om jag råkar känna att fel person blir president, ja, då är det fel person och jag är villig att storma parlamentet och döda människor för den sakens skull.

Kontexten spelar också roll. De hetsar upp sig på sociala medier där de slipper att motsägas och ifrågasättas. Där har vi alla ett ansvar att visa retoriskt civilkurage. Säga emot. Protestera. Utmana den extrema världsbilden.

Anta att en bomb sprängs i en stad med flera dödsoffer. Samma bombdåd ger helt olika reaktioner beroende på vem som är ansvarig. Många kommentatorer reagerar med särskilt ursinne just då högerextremister ligger bakom. Andra när det är islamister. En tredje grupp om det handlar om ett vänsterextremistiskt dåd.

Tänk om hela samhället reagerade precis lika starkt oavsett vem som var gärningsman. Då

skulle kanske dåden bli mycket färre. Det är förstås en alldeles naiv och felaktig tanke.

Erik Helmerson

erik.helmerson@dn.se

29 januari 2021

Elev skadad av yxbeväpnad man som tog sig in på skola

En man i 25-årsåldern har gripits misstänkt för att ha tagit sig in på Peder Skrivares skola i Varberg med två knivar och en yxa på torsd

agsförmiddagen. En elev skadades lindrigt vid händelsen.

– Vi har funnit molotovcocktails på skolan, som vi misstänker har placerats

där, säger lokalpolisområdeschefen Anders Wiss.

Mannen gick in på gymnasieskolan i centrala Varberg, iförd något som liknade en svetshjälm och gula arbetskläder. Med sig hade han en yxa och två knivar. När polisen kom fram hade mannen lämnat skolan och en 17-årig elev påträffades lindrigt skadad i ena handen.

– Han konfronterade två elever, varav den ena blev lätt skadad i handen, säger Anders Wiss om gärningsmannen.

Yxan, hjälmen och åtminstone en kniv har säkrats, liksom kläder överensstämmande med de signalement som lämnats. En dryg halvtimme efter larmet, klockan 10.39, kunde en man gripas vid Håstens torg. Då hade han tagit av sig kläder och maskering samt gjort sig av med vapnen. Han ska ha varit lugn vid gripandet.

– Det gick lugnt tillväga, säger Anders Wiss.

Mannen anhölls senare.

Polisen har hittat molotovcocktails på skolan, som de misstänker har placerats där, och polisens bombgrupp har varit på plats för att säkerställa att det inte finns några farliga föremål kvar i byggnaden. Mannen kopplas dessutom till en brand i närheten.

Den misstänkte mannen är känd av polisen sedan tidigare, han är dömd för mordbrand 2018. Polisen försöker nu skapa sig en bild av hur han har agerat och planerat dådet. De vet ännu inte vilket motiv han hade.

– Allt tyder på att han varit ensam vid dådet, säger Anders Wiss.

Per-Alexander Treptow, inre befäl vid polisen i Varberg, uppger att mannen är i 25-årsåldern och att det inte går att se någon omedelbar koppling mellan honom och Peder Skrivares skola.

– Men det är oklart om han har gått där tidigare, säger han.

Mannen misstänks nu för grov misshandel mot den skadade eleven, förberedelse till grov misshandel, grovt olaga hot mot personen som satt bredvid den skadade eleven samt förberedelse alternativt försök till grov mordbrand.

Skolan har över 1 000 elever, men med anledning av pandemin var bara cirka 200 elever på plats på torsdagsförmiddagen eftersom de flesta har undervisning på distans. Skolan utrymdes efter händelsen.

– Min uppfattning är att stämningen på skolan har varit samlad, säger Maria Gustafsson, chef för utbildningsförvaltningen i Varbergs kommun.

Skolan planerar att återuppta undervisningen på plats på måndag, om de bedömer att det är tryggt.

– Det är väldigt allvarligt och mycket tråkigt det som hänt. Eleverna som var på skolan har skickats hem och ledningen sammanträder nu för att hantera krisläget.

Skolan ska inte ha mottagit något hot i samband med händelsen.

– Det är klart att det är en chock för oss. Vad jag känner till har vi inte utsatts för liknande hot tidigare.

Marit Sundberg

marit.sundberg@dn.se

Carl Cato

carl.cato@dn.se

Ossi Carp

ossi.carp@dn.se

29 januari 2021

Deras mordbrand var delvis politisk

Två tonåringar anklagades för att vara ekofascister med nazistsympatier, de utreddes av Säpo och åtalades för mordbrand vid en minkfarm. I går dömdes de för mindre allvarlig mordbrand till villkorlig dom. Nacka tingsrätt anser att motivet delvis var ideologiskt.

Enligt domen kan en del av syftet ha varit att få bekräftelse, uppskattning och status inom det ekofascistiska nätverket.

Mordbrand eller skadegörelse – grovt brott eller inte?

Det var de första frågeställningarna som tingsrätten hade att ta ställning till efter rättegången mot de nu 20 och 18 år gamla männen som pekats ut som ekofascister av säkerhetspolisen.

Det andra var om de faktiskt hade ideologiska motiv att sätta byggnaden där man tidigare hyst minkar i brand – något som i sin tur påverkar vilket straff de skulle komma att få.

På torsdagseftermiddagen föll domen. Nacka tingsrätt kommer fram till att det gjort sig skyldiga till mindre allvarlig mordbrand.

– Eftersom minkfarmen var nedlagd och i konkurs var det fråga om förhållandevis begränsade ekonomiska värden. Dessutom var det ingen risk för att människor skulle skadas. Det är därför fråga om en mindre allvarlig mordbrand, säger chefsrådmannen Olof Wetterqvist i en kommentar.

De döms till villkorlig dom med hänvisning till att de bara var 17 respektive 19 år när brottet begicks. De ska också betala ett skadestånd på 132 000 kronor.

Motivet var enligt tingsrätten ”delvis politiskt”.

Domstolen ser allvarligast på den yngre gärningsmannens del i brottet. Han har varit den mest drivande och har även skickat en film av branden till en ekofascistisk grupp i USA som använde filmen som propaganda.

För honom är ovanstående fakta försvårande när det gäller straffvärdet. 18-åringen döms förutom till villkorlig dom därför också till 120 dagsböter à 50 kronor.

När det gäller den nu 20 år gamla mannen menar tingsrätten att hans ”till synes” har sympatiserat med de ekofascistiska idéerna, men att han inte på något sätt agerat för att sprida materialet i de kretsarna. För hans del har det ingen betydelse för påföljden.

Tingsrätten konstaterar i domen att åsiktsfriheten är grundlagsskyddad och att det gäller även för antidemokratiska åsikter och övertygelser som av många kan uppfattas som stötande.

Att en politisk övertygelse har varit bakgrunden till ett brott saknar därför vanligen betydelse i sig, fortsätter tingsrätten. Det kan dock – i vissa fall – få betydelse när det gäller att bedöma vilka avsikter den tilltalade haft med själva brottet att göra. Den kopplingen gör rätten alltså endast delvis och endast när det gäller den yngre mannen av de två.

Båda gärningsmännen har vid rättegången sagt att de ångrar sig och nu tar avstånd från ekofascism och annan våldsbejakande extremism. Enligt tingsrätten saknas det också skäl att befara att de kommer att göra sig skyldiga till fortsatt brottslighet.

Under rättegången menade advokaterna att det ideologiska motivet inte alls framträddes så tydligt som kammaråklagare Henrik Olin framhärdade.

– När det gäller den grova skadegörelsen, som de erkänt, fanns det ingenting i den så kallade planeringen av brottet som kan härledas till några ideologiska motiv, menar 20-åringens advokat Anders Björk och får rätt av tingsrätten.

De båda vännerna, som funnit varandra på internet ett par år tidigare, bestämde sig dock för att åka till minkfarmen utanför Sölvesborg i syfte att släppa ut minkarna.

När de kom fram visade det sig att minkfarmen gått i konkurs och att det inte fanns några minkar där. Där och då beslutade de sig då för att i stället anlägga en brand och klippa av ett stort antal elkablar – enligt dem själva i syfte att se till att inte heller skulle kunna bedrivas någon verksamhet kopplad till minkar.

Polisen kom de unga männen på spåren via internetspaning som skett i ett annat EU-land. Spaningen innebar i princip ett brett trålande – och 18-åringen, som är svensk medborgare men bosatt i det EU-landet – fastnade i det nätet eftersom han hade aktiva kontakter med den våldsbejakande, högerextremistiska organisationen The Green Brigade som har sin bas i USA.

Ulrika By

ulrika.by@dn.se

30 januari 2021

Elever och lärare satt inlåsta i klassrummen

Elever och lärare fick sitta inlåsta i sina klassrum i 30 minuter efter att en maskerad man angripit en elev med kniv och yxa på ett gymnasium i Varberg. Nu ska ledningen se över skolans säkerhetsrutiner.

– Det sjönk in vad som hade kunnat hända när man satte sig ner i soffan på kvällen, säger Maria Gustafsson, chef för

utbildnings- och arbetsmarknadsförvaltningen.

Gymnasiechefen på Peder Skrivares skola i Varberg, Tobias Ramstedt, arbetade hemma när han fick ett sms vid 10-tiden på torsdagen. Först trodde han att det var en typ av uppgörelse mellan elever.

– Men sedan fick jag ett till samtal som informerade mig om att det var något mycket större. Då var det bara att åka direkt in, säger han under en promenad runt skolan.

Skolan utbildar 80 procent av alla Varbergs gymnasieungdomar och totalt går där 1 800 elever. På grund av pandemin var det bara 200 elever på skolan under torsdagen.

När Tobias Ramstedt kom till skolan visste ledningsgruppen på plats att den misstänkte gärningsmannen hade lämnat området. Men rädslan fanns för att han eventuellt skulle komma tillbaka.

– Någon gick runt och knackade på alla skolsalsdörrar och bad lärare att de skulle låsa in sig själva och eleverna.

Efter cirka 30 minuter kunde alla dörrar låsas upp igen när skolan var säkrad av polisen. Då fick alla elever och lärare gå hem.

– Det var nog här han gick ut, tror jag, säger Tobias Ramstedt och pekar upp mot ett dörrpar i en av de större byggnaderna.

När den misstänkte gärningsmannen, som är i 25-årsåldern, bestämde sig för att gå in på skolan med en kniv och minst två yxor fanns det ingenting som stoppade honom. Alla dörrar stod olåsta.

Mannen var bara inne i skolan en kort stund. Han ska ha av någon okänd anledning vänt tvärt i hallen och gått ut igen, men då hade han enligt polisen hunnit skada en 17-årig elev lindrigt, och uttalat hot mot en annan elev.

– Jag vill faktiskt inte spekulera i vad som hade hänt om det hade blivit annorlunda. Jag tycker inte det känns bra, säger Tobias Ramstedt.

Vad tänker du om att skolan hade öppna dörrar?

– Varberg kommun har bestämt att ha öppna kommunala byggnader, så ansvaret ligger inte på mig. Vill vi ha ett öppet samhälle så är det ju så, säger Tobias Ramstedt.

Förvaltningen ska nu se över de säkerhetsrutiner som finns. De rutiner som finns formades bland annat efter skolattacken i Trollhättan 2015.

Då fick Anton Lundin Petterson tre liv på sitt samvete – en elev, en lärare och en elevassistent. Attacken i Trollhättan tog mindre än 30 minuter att genomföra. Anton Lundin Pettersson sköts ihjäl av polisen vid skolan och senare stod det klart att han hade rasistiska motiv till dådet.

Den misstänkte gärningsmannen i Varberg hade enligt tidningen Expo delat artiklar om Anton Lundin Petterson på sina sociala medier. Han ska också ha haft en sorts hjälm på sig – inte helt olik den Anton Lundin Petterson hade.

Enligt polisen är den misstänkte mannen i Varberg dömd för mordbrand 2018. Han ska ha varit väldigt fåordig under de inledande förhör som har hållits.

Maria Gustafsson är chockad över gårdagens händelser.

– Det sjönk in vad som hade kunnat hända när man satte sig ner i soffan på kvällen, säger hon.

På måndag ska skolan vara öppen som vanligt för de elever som ska ha undervisning i klassrum – men dörrarna kommer vara låsta in till skolan. Polisen kommer arbeta med så kallad trygghetssamverkan med skolan.

– Även om vi i tanken har förberett oss på att något liknande kan inträffa så måste vi nu reflektera över våra rutiner och vad vi har varit med om.

Helena Jönsson

Bakgrund.

Mannen gick in på gymnasieskolan iförd en svetshjälm och gula arbetskläder vid 10-tiden på torsdagen, beväpnad med flera vapen – minst en kniv och två yxor.

När polisen kom fram hade gärningsmannen lämnat skolan och en 17-årig elev påträffades lindrigt skadad.

Polisen har hittat molotovcocktails på skolan och misstänker att mannen har placerat dem där.

Mannen har häktats misstänkt för grov misshandel, grovt olaga hot, förberedelse till mord och förberedelse till grov mordbrand. Han förnekar brott.

Motorsågsmannen har häktats

Med en smattrande motorsåg steg en man in på en bar i Kungsbacka. De fem personer som befann sig där flydde genom en bakdörr. Nu har mannen häktats, misstänkt för olaga hot mot grupp, rapporterar SVT Halland.

Ingen skadades vid händelsen, som inträffade i måndags, men situationen uppfattades som hotfull. Under natten till tisdagen kunde en man hämtas till förhör och senare anhållas. Nu har samme man häktats.

TT 30 januari 2021

Tonårspojke misstänks för barnvåldtäkter

En tonårspojke i Skåne är misstänkt för flera barnvåldtäkter. I höstas blev han omhändertagen efter misstankar om att han utsatts för våld av sina föräldrar. Några av de brott han är misstänkt för ska ha begåtts på ett hvb-hem, skriver Sydsvenskan.

TT 30 januari 2021

Tre döms till fängelse efter kidnappning

Tre av de fyra huvudmisstänkta i kidnappningen i Skövde döms till hårda fängelsestraff – den fjärde mannen frikänns, rapporterar P4 Skaraborg.Männen överföll en man i dennes hem i Skövde, därefter band de fast och rånade honom.

TT 30 januari 2021

Guldår för cykeltjuvar – ökar mest i Stockholm

Under pandemiåret 2020 ökade antalet cykeldelsstölder i hela landet med hisnande 60 procent och andelen rena cykelstölder med 10 procent, jämfört med året innan, visar ny statistik från Brottsförebyggande rådet.

Flest cykeldelar stjäls i Stockholm och Göteborg. Den största procentuella ökningen, 176 procent, syns i region Nord. Statistiken visar att rena cykelstölder har ökat mest i region Stockholm – 21 procent jämfört med 2019.

Såväl sadlar som hjul attraherar tjuvar. Men allra högst upp på bovarnas önskelista står batterier till elcyklar.

TT 30 januari 2021

Dömda för våldsnatt på kyrkogård överklagar

De två unga män som dömdes för den uppmärksammade våldsnatten på en kyrkogård i Solna i augusti förra året överklagar till Svea hovrätt.

Männen, 18 och 21 år gamla, dömdes av Solna tingsrätt för människorov, grov våldtäkt, grov misshandel, rån samt övergrepp i rättssak.

18-åringen fick fängelse i fem år och sex månader och 21-åringen fick fängelse i nio år.

Enligt tingsrätten hade männen fört två tonårspojkar till en avlägsen skogsdunge vid en kyrkogård i Solna, där pojkarna sedan misshandlades med slag, sparkar och tillhyggen, bands till händer och fötter samt grävdes ned i gropar. Den ena av pojkarna ska även ha utsatts för en grov våldtäkt.

Händelseförloppet på kyrkogården pågick under nio timmar och brotten hade en prägel av förnedring, enligt tingsrätten.

Männen överklagar på samtliga punkter som rör händelsen på kyrkogården.

TT 30 januari 2021

Infratruktur hanteras av infrastruktur-departementet. Med digitalisering och energi

293 **Inrikes DN-artiklar 25 - 30 januari 2021**

294 Riksdagen och politiska partier

313 Statsrådsberedningen och statsministern

322 Utrikesförhållanden, försvar och klimat hanteras av utrikesdepartementet, försvarsdepartementet och miljödepartementet.

375 Inre ordning och säkerhet hanteras av justitiedepartementet

460 Infratruktur hanteras av infrastrukturdepartementet. Med digitalisering och energi

519 Hälso- och sjukvård och hushållens problem hanteras av socialdepartementet. Coronakrisen och hushållens problem

762 Utbildning och forskning hanteras av utbildningsdepartementet och kulturdepartementet. Med kulturella verksamheter och idrott.

916 Arbetsmarknad och företagare hanteras av arbetsmarknadsdepartementet och näringsdepartementet.

953 Penningverksamheter hanteras av finansdepartementet m fl.

965 De 21 länsstyrelserna, de 21 regionerna och 290 kommunerna. - 985

Infrastruktur-departementet

Infrastrukturdepartementet ansvarar för frågor som rör transporter och infrastruktur, digitalisering och it, postfrågor samt energifrågor.

Områden

Områden

- Digitaliseringspolitik
- Energi
- Transporter och infrastruktur

Om Infrastrukturdepartementet

Relaterad navigering

- Infrastrukturdepartementets delar i statens budget
- Rättsliga dokument
- Utredningar och kommittéer
- Myndigheter med flera
- Remisser
- Organisation
- Kontakt

Ansvariga statsråd

Ansvariga statsråd

Tomas Eneroth
Infrastrukturminister

Anders Ygeman
Energi- och digitaliseringsminister

Genvägar

Genvägar

- Nationell infrastrukturplan 2018-2029
- Nationell godstransportstrategi
- Digitaliseringsstrategin
- Infrastrukturdepartementet på twitter
- Transportsektorn elektrifieras
-

Aktuellt från Infrastrukturdepartementet

Myndigheter under Infrastrukturdepartementet
5 februari 2021

- Luftfartsverket (LFV)
  Luftfartsverkets huvuduppgift är att tillhandahålla en säker, effektiv och miljöanpassad flygtrafiktjänst för civil och militär luftfart. Inom affärsverkets uppgifter ingår också forskning och innovation inom myndighetens verksamhetsområde.
  från Infrastrukturdepartementet

  Post- och telestyrelsen (PTS)
  PTS verkar inom tele-, it-, radio- och postområdena och har som mål att alla i Sverige ska ha tillgång till effektiva, prisvärda och säkra kommunikationstjänster.
  från Infrastrukturdepartementet
- Sjöfartsverket
  Sjöfartsverket ansvarar för sjöfartens framkomlighet genom att se till att sjöfart kan bedrivas året runt i svenska farvatten och i samtliga svenska hamnar under säkra och effektiva former.
  från Infrastrukturdepartementet

  Statens väg- och transportforskningsinstitut (VTI)
  VTI är ett nationellt forskningsinstitut som har till huvuduppgift att bedriva forskning och utveckling inom samtliga trafikslag, det vill säga väg, järnväg, luftfart och sjöfart.
  från Infrastrukturdepartementet

- Luftfartsverket (LFV)
  Luftfartsverkets huvuduppgift är att tillhandahålla en säker, effektiv och miljöanpassad flygtrafiktjänst för civil och militär luftfart. Inom affärsverkets uppgifter ingår också forskning och innovation inom myndighetens verksamhetsområde.
  från Infrastrukturdepartementet
  Post- och telestyrelsen (PTS)
  PTS verkar inom tele-, it-, radio- och postområdena och har som mål att alla i Sverige ska ha tillgång till effektiva, prisvärda och säkra kommunikationstjänster.
  från Infrastrukturdepartementet

  Sjöfartsverket
  Sjöfartsverket ansvarar för sjöfartens framkomlighet genom att se till att sjöfart kan bedrivas året runt i svenska farvatten och i samtliga svenska hamnar under säkra och effektiva former.
  från Infrastrukturdepartementet
- Statens väg- och transportforskningsinstitut (VTI)
  VTI är ett nationellt forskningsinstitut som har till huvuduppgift att bedriva forskning och utveckling inom samtliga trafikslag, det vill säga väg, järnväg, luftfart och sjöfart.
  från Infrastrukturdepartementet
- Trafikanalys
  Trafikanalys är regeringens utvärderings- och analysorgan för frågor inom hela transportområdet. Myndigheten ansvarar för att utvärdera åtgärder och redovisa olika åtgärders effekter inom transportområdet. Trafikanalys ansvarar också för resvane- och transportundersökningar samt för den officiella statistiken inom området transporter och kommunikation. Myndigheten har också till uppgift att sprida kunskap, erfarenheter och resultat från verksamheten till andra myndigheter och intressenter.
  från Infrastrukturdepartementet
- Trafikverket
  Trafikverket ansvarar bland annat för den samlade trafikslagsövergripande långsiktiga infrastrukturplaneringen för

väg, järnväg, sjö och luft samt för planering, byggande, drift och underhåll av de statliga vägarna och järnvägarna. Trafikverket ska med utgångspunkt i ett samhällsbyggnadsperspektiv skapa förutsättningar för ett samhällsekonomiskt effektivt, internationellt konkurrenskraftigt och långsiktigt hållbart transportsystem.
från Infrastrukturdepartementet

- Transportstyrelsen
  Transportstyrelsen ansvarar för merparten av regelgivning, tillsyn, tillståndsprövning och registerhållning inom transportområdet. Myndigheten har det samlade ansvaret för att ta fram regler och se till att de följs. Verksamheten omfattar alla trafikslag, dvs. väg, järnväg, luftfart och sjöfart. Dessutom administrerar Transportstyrelsen bland annat fordons- och trängselskatten och supermiljöbilspremien.
  från Infrastrukturdepartementet
- Myndigheten för digital förvaltning
  Myndigheten för digital förvaltning (DIGG) har på övergripande plan i uppgift att:
  från Infrastrukturdepartementet

- Energimyndigheten
  Energimyndigheten verkar inom olika samhällssektorer för att skapa villkoren för en effektiv och hållbar energianvändning och en kostnadseffektiv svensk energiförsörjning.
  från Infrastrukturdepartementet

- Oljekrisnämnden
  Oljekrisnämnden är en domstolsliknande myndighet. Bestämmelser om Oljekrisnämndens uppgifter finns i oljekrislagen (1975:197) och ransoneringslagen (1978:268). Oljekrisnämnden träder i funktion i en krissituation.
  från Infrastrukturdepartementet

Energimarknadsinspektionen
Energimarknadsinspektionen bedriver tillsyn över energimarknaderna för el, naturgas och fjärrvärme.
från Infrastrukturdepartementet

- Elsäkerhetsverket
  Elsäkerhetsverket arbetar för att förebygga att människor och egendom skadas av el. De arbetar också för att elektriska apparater och elinstallationer är konstruerade och utförda på ett sådant sätt att de inte stör utrustning för radio och telekommunikation och andra apparater.
  från Infrastrukturdepartementet

- Svenska kraftnät
  Svenska kraftnäts uppgift är att förvalta Sveriges stamnät för elkraft. Svenska kraftnät har också systemansvaret för den svenska elförsörjningen, ett ansvar som innebär att se till att elsystemet kortsiktigt är i balans och att dess anläggningar samverkar driftsäkert.
  från Infrastrukturdepartementet

Tomas Eneroth

Infrastrukturminister
Infrastrukturdepartementet
"Vi bygger Sverige. För att klara klimatet och för att jobben ska bli fler investerar vi i infrastruktur. Vi gör den största järnvägssatsningen i modern tid och satsar på ny konkurrenskraftig teknik. Det är nu det händer!"

Tomas Eneroths områden

- **Transporter och infrastruktur**

SW . 654 Telekommunikationsverksamheter.
SW . 656 Transportverksamheter, resbyrå, lagring o d.

Anders Ygeman

Energi- och digitaliseringsminister
Infrastrukturdepartementet

Anders Ygemans områden

- Digitaliseringspolitik
- Energi

SW . 651 Kontorsarbete o d. Datoranvändning.
SW . 644 El-, gas-, värme-, vatten- hygienförsörjning o d.
SW . 656 Transportverksamheter, resbyrå, lagring o d.
SW 66/68 Tillverkning av varor.
SW 66 Tillverkning av kemivaror od.
SW 67 Tillverkning av bearbetningsvaror o d
SW 68 Tillverkning av komplexvaror.
SW 69 Tillverkning/ byggande av byggnader o anläggningar.
SW 62 Ingenjörsverksamheter (konstruktion o d)

25 januari 2021

Linus kameror hittade hålet i Estonia – nu ställs han inför rätta

Göteborg. Regeringen förbereder en anpassning av lagen om gravfrid för att tillåta undersökningar av Estoniavraket.

Samtidigt ställs Linus Andersson och Henrik Evertsson i dag, måndag, inför Göteborgs tingsrätt för att ha deltagit i den omtalade privata undersökningen av skrovet på Östersjöns botten.

Dagen efter rättegången är Linus Andersson inbjuden av riksdagens Estoniagrupp för att presentera den teknik som fångade bilden på det okända hålet.

Det är kammaråklagare Helene Gestrin som fattat beslutet att för första gången använda den 26 år gamla lagen om gravfrid över passagerarfartyget som den 28 september 1994 gick under i stormen på färd från Tallinn till Stockholm.

Ombord på det tyska fartyget Fritz Reuter fanns den 23–24 september 2019 en större grupp personer, hela undersökningsoperationen var finansierad av tv-bolaget Discovery. Två ombord var svenska medborgare och åklagaren har bedömt att det enbart är deras ansvar som tingsrätten ska pröva.

Rättegången blir även speciell på så vis att alla är överens om vad som har skett på platsen. Den centrala frågan blir i stället om svensk lag har rådighet över vad som skedde när fartyget var tyskflaggat och avlöpte från Tyskland, ett land som inte har skrivit på överenskommelsen om gravfriden.

Vad den åtalade Linus Anderssons utrustning kunde upptäcka var det omtalade fyra meter höga och 1,2 meter breda hålet i styrbordssidan av skrovet som inte

fanns dokumenterat i den undersökning som den svenska, finska och estniska gemensamma haverikommissionen publicerade 1997.

Hålet kom att bli huvudpunkten i Discovery-dokumentären ”Estonia – fyndet som ändrar allt” som släpptes på årsdagen, den 28 september i fjol. Två månader senare belönades journalisten och dokumentärens regissör Henrik Evertsson med Stora Journalistpriset i klassen Årets avslöjande.

Men nu ska alltså prisvinnaren, som sedan några år tillbaka bor och jobbar i Oslo, men som började sin reporterbana på Länstidningen i uppväxtstaden Östersund, förklara sig för tingsrätten.

– Jag har försökt förbereda mig så gott det går och ser fram emot att få ge min version. Det finns ju en grund till varför vi dök, säger Evertsson till DN.

Ni kände att ändamålet helgade medlen?

– Vi hade ju inga tankar på att det skulle bli så här. Vi fanns ombord på en tyskflaggad båt, de finska myndigheterna var på plats, det vi gjorde utfördes skonsamt. Jag upplever inte att vi har stört gravfriden.

Uppgiften om att finska myndigheter såg vad som skedde syftar på gränsbevakningsfartyget Turva som hade skickats ut till platsen. Henrik Evertsson menar att Turva kunde ha stoppat deras arbete men lät bli.

– Turva flyttade ju på sig, de gav oss så att säga tillgång till vraket. De var parkerade precis vid bogen på Estonia och vi förklarade vad vi gjorde där. Sen flyttade de sig en stund, även om de upplyste om att detta var den slutliga viloplatsen för de omkomna. Men de sa inte att det var förbjudet för oss att vara där.

Åklagaren Helene Gestrin ger dock inte mycket för den invändningen.

– Finsk gränsbevakning har inte behörighet att utföra tvångsåtgärder på internationellt vatten.

I Henrik Evertssons försvar ingår också att de ägande sig åt en journalistisk undersökning. Han och Linus Andersson har fått stöd från sju olika organisationer

för journalister i Sverige, Norge, Finland, Estland och Danmark. I ett upprop skriver de att ”en fällande dom (...) skulle innebära en inskränkning av yttrande- och informationsfriheten enligt Europakonventionen (...)”.

Kammaråklagare Helene Gestrin anser dock att Henrik Evertssons resonemang om syftet inte har någon påverkan för straffbarheten.

– Skälet till varför man undersökte kan däremot påverka straffmätningen, men inte om det var tillåtet eller inte.

Alldeles oavsett vad Göteborgs tingsrätt kommer fram till har haverikommissionen visat ett intresse för Linus Anderssons teknik för så kallad fotogrammetri under vatten. DN träffade honom tidigare i veckan vid bostaden i Torslanda i Göteborg. Därifrån driver han företaget LA Survey.

Han är utbildad sjökapten och läste fysik på universitetet i Göteborg innan han, uppvuxen på havet i föräldrarnas segelbåt, bytte bana till att studera oceanografi och hydrografi i Ålesund och i Plymouth.

För DN visar han skåpbilen som han byggt om till ett rullande kontrollrum för de arbeten han oftast ägnar sig åt, att undersöka vattenkraftanläggningar och hamnar. Men kameror, linser, roboten och styrutrustningen får vi inte se. Däremot visar han, som ett exempel, en 3D-bild han tagit fram på ett skepp på 130 meters djup utanför Gotska Sandön.

– Upplösningen här är ner till två millimeter, varje liten skråma går att urskilja, säger han.

Vid ett möte i höstas fick han visa tekniken för haverikommissionen och på onsdag, dagen efter att rättegången avslutas, är han inbjuden av det som kallas riksdagens Estoniagrupp. Den leds av förre riksdagsledamoten Henrik S Järrel (M). Bland övriga medlemmar finns de nu aktiva riksdagsledamöterna Per-Arne Håkansson (S), Heléne Björklund (S), Tuve Skånberg (KD) och Camilla Hansén (MP).

Men dessförinnan ska alltså Linus Andersson svara för sig i rättssalen. Visste han vad han gav sig in på när han klev ombord på fartyget Fritz Reuter?

– Jag har studerat och praktiserat sjörätt så jag kände mig bekväm, med tanke på att det var just ett tyskt fartyg. Men för mig var det avgörande med det besked jag fick före avresan om att det fanns ett stöd från anhörigföreningens ledning.

Vad han själv tror om orsaken till Estonias förlisning? Han tar inte ställning:

– Jag har full tillgång till allt material och anser mig ha bred kunskap inom området och jag kan inte dra några slutsatser alls förutom om dimensionerna på skadan.

Detsamma, säger han, gäller frågan om eventuella stenformationer på bottnen som kan ha slitit upp hålet.

– Jag läser att även tekniska experter drar slutsatser om detta som jag menar är bevisligen felaktiga. Men det är också därför som jag anser att det är nödvändigt med en full undersökning med ny teknik.

Lars Näslund

lars.naslund@dn.se

BAKGRUND. SÅ SA HAVERIKOMMISSIONEN OM ORSAKEN TILL OLYCKAN

Den för Sverige, Finland och Estland gemensamma haverikommissionen kom bland annat fram till följande:

”Låsanordningarna till Estonias bogvisir brast till följd av belastningar från vågslag som skapade ett öppnande moment kring däcksgångjärnen.”

”Visirinfästningarna var inte konstruerade i enlighet med realistiska konstruktionsantaganden avseende bl a belastningsnivå, lastfördelning på infästningarna och potentiell skadebild.”

”Estonia kantrade till följd av att stora vattenmängder strömmade in på bildäck, stabiliteten gick förlorad och inredningsdäcken därefter vattenfylldes.”

25 januari 2021

De är uppstickarna som slåss om dina paket

Bakom de nya uppstickarna som slåss om att leverera varor hem till svenskarnas dörrar finns några av landets mest välkända och förmögna näringslivsprofiler, visar DN:s kartläggning. Men vad skiljer egentligen bolagen åt – och varför har de lockat så mycket kapital?

Fram tills nyligen dominerades logistikbranschen av stora, statligt ägda aktörer. På den svenska marknaden handlar det inte bara om Postnord. Jätten Bring ägs av den norska staten, DB Schenker av den tyska och DHL är också den delvis ägd av tyska staten genom banken KfW.

Den privata koncernen Best transport har också funnits med länge, men i takt med att e-handeln växt i Sverige vill fler slåss om landets leveranser. Sveriges tyngsta investerare tävlar nu om att ösa in pengar i bolag som Budbee, Airmee och Instabox, som har det gemensamma att de säger sig vilja förbättra och förenkla leveranser.

Så sent som i förra veckan, den 14 januari, fick Budbee ett tillskott på 525 miljoner kronor av investerarna AMF, Kinnevik, Stena Sessan och H&M co:lab, enligt ett pressmeddelande från bolaget. Ett halvår tidigare tog konkurrenten Airmee in 50 miljoner medan Instabox tidigare samma år tog in 400 miljoner, varav 75 från finansmannen Sven Hagströmers börsnoterade investeringsbolag Creades.

Bland de som investerat i bolagen finns också välkända namn som H&M:s tidigare vd Karl-Johan Persson, Klarnas medgrundare Sebastian Siemiatkowski och e-handelsjätten Apoteas vd Pär Svärdson, som investerat i alla tre bolag.

Julian Lee, vd för Airmee, tror att intresset beror på att branschen tidigare varit anpassad efter leveranser mellan företag, och att de äldre aktörerna haft svårt att ställa om för att passa privatpersoner.

– Konsumenter har helt andra krav på snabbhet, spårning och flexibilitet. De stora logistikföretagen sitter på dyr infrastruktur, med teknologi och processer som är uppbyggd efter leveranser mellan företag. Det gör att det är svårt för dem att vända nu, och det är därför så många startups har kunnat ta sig upp, säger Julian Lee.

Precis som Budbee äger Airmee inte fordonen som kör ut paketen, och anställer inte heller chaufförerna direkt. I stället upprättar de kontrakt med åkerier som utför tjänsterna.

– Vi ser att det redan finns en logistikkapacitet där ute och är mer intresserade av att digitalisera den i stället för att bygga upp en ny flotta, säger Julian Lee.

Instabox, Airmee och Budbee framhåller alla att chaufförerna som kör för dem har bra villkor i nivå med, eller mer än, vad kollektivavtalen kräver. Instabox är det enda av de tre bolagen som anställer egna chaufförer, vilket är ett medvetet val för att försäkra sig om schysta villkor, enligt Christian Karlander, Sverigechef på Instabox. Däremot har de inte kollektivavtal.

– I dag har vi inte något kollektivavtal men vi är väldigt noga med att lön, försäkringar och pension ska vara minst lika förmånliga som om vi hade det. Det är inte säkert att ett kollektivavtal skulle vara bättre för de anställda eller för bolaget i sin helhet, men om det skulle visa sig att det är det så kan det såklart bli aktuellt, säger han.

Budbee uppger att de kräver att underleverantörerna säkerställer villkor och ersättningar som är i linje med eller bättre än kollektivavtalet, medan Airmee å sin sida rekommenderar att underleverantörerna antingen har kollektivavtal eller betalar en ”marknadsmässig lön”.

– Vi gör stickprov i den mån vi kan för att säkerställa att underleverantörerna följer de här avtalen, säger Simon Strindberg, marknadschef på Budbee, men medger att de inte kan ha full kontroll:

– Vi kan ju inte kräva att få lönespecifikationer från underleverantörerna, men hos de som frivilligt delar med sig av den här informationen ser vi att vi ersätter i snitt mycket högre än vad kollektivavtalen kräver.

Alla tre bolag säger sig också ha ett stort fokus på hållbara leveranser, även om de har skilda tillvägagångssätt och har kommit olika långt.

Airmees vd framhåller bolagets algoritm, som är framtagen tillsammans med en logistikforskare på KTH för att hitta de kortaste vägarna.

– Det är svårt att ge en exakt siffra, men det reducerar utsläppen med ungefär 30 procent. Det reducerar också antalet bilar som är ute på vägarna eftersom det maximerar kapaciteten, säger Julian Lee

Att bli mer klimatvänliga är en stor utmaning för bolagen, som delvis drivs av tunga transporter. Alla satsar på ett bränslebyte från vanlig diesel till biodieseln HVO100 för att reducera utsläppen från fossila bränslen. Budbee gick under förra året från tio till 95 procents fossilfria leveranser och kan nu garantera fossilfria leveranser i Stockholm, Göteborg och Malmö, enligt Simon Strindberg.

Instabox växlade också bränsle och låg under fjolåret på mellan 95 och 99 procents fossilfria leveranser, enligt Christian Karlander. Men även HVO100, som produceras av växtdelar, slam från reningsverk eller avfall från livsmedelsproduktion, bidrar till utsläpp vid tillverkning och förbränning.

Bolagen vill delvis gå längre än fossilfritt och satsa på utsläppsfria leveranser med cykel eller eldrivna fordon. Budbee har nyligen byggt en terminal vars tak är till 80 procent täckt med solceller, och som är tänkt att producera tillräckligt med el för både terminalen och bilarna. Men i dag sker endast omkring tio procent av bolagets leveranser med cykel eller elbil. Airmee

garanterar att småpaket som levereras på kvällstid i Stockholms innerstad fraktats på det sättet, men det finns utmaningar med att skala upp arbetet, säger Julian Lee.

– Vi försöker kontinuerligt växla upp och byta ut vår logistikflotta mot elfordon. Utmaningen är dock att elbilar inte alltid klarar av långa rutter. De kräver laddning efter en viss distans, men det blir bättre och bättre, så vårt mål är att vara helt fossilfria i år och nästa år vara helt emissionsfria på sista milen, säger han.

Christian Karlander på Instabox håller med om att steget efter bränslebytet inte är lika självklart.

– Det är klart att vi tittar på elektrifiering, men i dag finns inga elbilar som möter våra behov av till exempel räckvidd och lastvikt. Däremot tittar vi såklart på det och skulle gärna jobba tillsammans med fordonstillverkare mot ett gemensamt mål, säger Christian Karlander.

Därför tycker han att det är viktigt att lyfta fram bolagets affärsmodell och ger en känga till de andra:

– I stället för att åka runt och leverera paket till 200 olika adresser så kan vi leverera 200 paket till ett ställe.

Samtliga bolag klimatkompenserar också, trots att klimatkompensation är omdebatterat och har brister, enligt ett flertal granskningar som gjorts av DN. Alla är också självkritiska till att de gör det.

– Det är inte så mycket man behöver betala, det är väl därför alla gör det, säger Airmees vd Julian Lee och fortsätter:

– Det har bara blivit en grej som man måste ha.

Simon Strindberg på Budbee säger att han inte tror att det är någon lösning på problemet och att det inte heller är något de vill skryta om. Men eftersom det är relativt billigt ser han heller ingen motsättning i att klimatkompensera och att investera i sådant som bidrar till utsläpp i den egna verksamheten.

– Nej, det skulle jag inte säga, för de investeringar som krävs för att släppa ut mindre är så otroligt mycket större än klimatkompensationen. Så det begränsar verkligen inte de proaktiva satsningarna, säger Simon Strindberg.

Lovisa Ternby

lovisa.ternby@dn.se

BUDBEE

Grundades: 2015 av Fredrik Hamilton.

Stora ägare: Grundaren Fredrik Hamilton, AMF, Kinnevik och Stena Sessan är största ägare. Bolaget är hemlighetsfulla om de andra aktieägarna, men enligt Dagens industri finns bland annat H&M:s tidigare vd Karl-Johan Persson, Klarnas medgrundare Sebastian Siemiatkowski och Apoteas vd Pär Svärdson bland investerarna.

Omsättning 2019: 150 078 000 kr

Resultat 2019: -66 147 000 kr

Finns: på drygt 200 orter i Sverige. Budee är också verksamma i Finland, Danmark och Nederländerna.

Levererar: Till dörren eller till en box där paketet kan hämtas ut med hjälp av en kod. Levererar på kvällar och helger. Kunden får reda på vilken timme leveransen kommer ske vid lunchtid och omkring kl. 16 en mer precis tidpunkt för leverans. Den som valt leverans till en box kan boka om leveransen hem om man till exempel blir sjuk.

Klimat: Budbee har en målsättning om att alla leveranser ska vara fossilfria 2022. Med det menas att bilarna ska köras på biodiesel (HVO100, utan palmolja) eller på el. Under 2020 gick Budbee från att 10 procent av leveranserna var fossilfria till 95 procent. Bolaget garanterar i dag att leveranserna till Budbeebox är fossilfria, liksom de inom Stockholm, Göteborg och Malmö. 10 procent av leveranserna sker med elbil eller cykel. Budbee har också byggt en ”grön” terminal utanför Stockholm som är självförsörjande på energi.

Klimatkompenerar: Ja, via bolaget Zeromission, med fokus på trädplantering. Zeromission är svenskt och redovisar köpen offentligt i registret IHS Markit.

Egna bilar: Ja, några enstaka, men främst kör andra åkerier för bolaget.

Anställningsform för chaufförerna: Primärt anställda av åkerier, en mindre andel av bemanningsföretag.

Villkor: Budbee rekommenderar en lönemodell för både åkerier och bemanningsföretagen som delvis baseras på prestation. Snittlönen för bemanningsanställda är drygt 200 kronor i timmen. Kräver att underleverantörerna säkerställer villkor och ersättningar i linje med eller bättre än kollektivavtalet, men Budbee har inte rätt att se löneutdrag.

Kritik: Fanns med i ”Kalibers” gransk-ning i SR, som visade att Budbee använder underleverantören Home-fleet, som enligt granskningen kört med oregistrerade fordon och blivit stämda för utebliven semesterersättning till anställda. Budbee använder sig fortfarande av bolaget, men menar att bilarna och de anställda arbetade för en konkurrent.

AIRMEE

Grundades: 2016 av Julian Lee och Adrian Prelipcean, men lanserades i e-handeln först 2018.

Stora ägare: De båda grundarna är tillsammans med investeringsbolaget Alfvén & Didrikson största ägare. Bland investerarna finns även finansmannen Sven Hagströmer genom bolaget Creades. Enligt Dagens indistri har Apoteas Pär Svärdson också investerat i Airmee, liksom Izettlegrundarna Jacob De Geer och Magnus Nilsson.

Omsättning 2019: 33 945 000 kr

Resultat 2019: -37 280 000 kr

Finns: i Stockholm, Göteborg, Malmö, Norrköping, Nyköping och Växjö. Bolaget planerar att inom kort expandera till fler städer.

Leverans: Levererar hem samma dag, inom en till fem timmar. Levererar främst vardagar och helger 17.00-22.00. Kunden kan följa leveransen ”på minuten” via en länk som skickas per sms.

Klimat: Målsättning om att alla transporter ska vara fossilfria 2021. Transporterna optimeras via en algoritm som enligt bolaget ger kortare körsträckor, minskade utsläpp och färre fordon. I Stockholms innerstad leveras små paket på kvällar alltid med cykel eller elbil. Bolaget rekommenderar nuvarande åkerier att tanka fossilfri diesel och när Airmee skriver nya avtal är det ett krav.

Klimatkompenserar: Ja, via bolaget Zeromission, med fokus på trädplantering. Zeromission är svenskt och redovisar köpen offentligt i registret IHS Markit.

Egna bilar: Nej, men de bär Airmees logga.

Anställningsform för chaufförerna: Anställda av åkerier som Airmee har kontrakt med.

Villkor: Airmee rekommenderar att underleverantörerna har kollektivavtal eller betalar en ”marknadsmässig lön”. De genomför periodvis revision av åkerier, men kan inte kräva att se löneutdrag. Bolagets vd uppskattar att omkring en tredjedel av åkerierna har kollektivavtal.

Kritik: Förekom också i ”Kalibers” granskning för att de använder Homefleet. Airmees vd Julian Lee bekräftade då att bolaget kände till uppgifterna och gått till botten med det, vilket han säger än i dag.

INSTABOX

Grundades: 2015 av Johan Lundin, Alexis Priftis och Staffan Gabrielsson.

Stora ägare: Enligt årsredovisningen för 2019 är Molidiri AB (som ägs av grundaren Alexis Priftis), Viminale investments LTD (registrerat på Cypern), Tham special invest AB och Johan Lundin största ägare. Bland investerarna finns även Sven Hagströmers Creades och Apoteas Pär Svärdson, enligt Dagens industri.

Omsättning 2019: 69 771 000 kr

Resultat 2019: -35 897 000 kr

Finns: på över hundra orter runt om i Sverige.

Levererar: Framför allt till boxar som kunden låser upp med en pinkod. Sedan ett halvår tillbaka erbjuder Instabox även hemleverans via cykel i Stockholm. Paketet kan följas via en länk som skickas per sms. Det kan ligga kvar i boxen tre dagar (helgdagar räknas som en halvdag), men det går att förlänga.

Klimat: Instabox hade ett mål om att nå genomgående fossilfria leveranser 2020, vilket betyder att bilarna kör med biodiesel HVO100 (utan palmolja). Instabox nådde inte målet helt, men har legat på mellan 95 och 99 procent under året, enligt bolaget. En del butiker, däribland H&M, Apoteket och Adlibris, har däremot avtal om att leveranserna från dem ska vara 100 procent fossilfria. Instabox uppger att de inte vill binda sig till ett drivmedel på grund av osäkerhet om pris, utbud och politiska beslut.

Klimatkompenserar: Ja, via South pole. DN:s granskning har tidigare visat att South pole ägs av ett holdingbolag i Schweiz och gjorde omkring en miljon kronor i vinst 2018. South Poles projekt är dock certifierade inom flera system: Verra, FN:s CDM och Gold Standard.

Egna bilar: Ja.

Anställningsform för chaufförerna:

Anställda av Instabox. Vid enstaka tillfällen hyrs personal in från bemanningsföretag.

Villkor: Chaufförerna har inte kollektivavtal, men Instabox uppger att de har lön, pension och försäkringar i minst samma nivå som ett kollektivavtal kräver.

–

FAKTA. FLERA STATLIGT ÄGDA BOLAG BLAND KONKURRENTERNA

Bring: Ägs av norska staten

Postnord: Ägs av svenska och danska staten

DB Schenker: Ägs av Deutsche Bahn, och som ägs av den tyska staten.

DHL: Ägs av Deutsche post, vars största ägare är den statliga banken KfW (Tyskland) som äger 21 procent medan resten ägs av institutioner och privatpersoner.

Best transport: Grundades 1976 och ägs till 95 procent av investeringsbolaget Nalka inve

26 januari 2021

Anhörigföreningen stöttar dykningen vid Estonia

Den stora anhörigföreningens ordförande Lennart Berglund följer rättegången om Estoniafilmningen på plats i Göteborgs tingsrätt.

– Vi har ju länge känt att det behövs mer information om vraket. Vi har stött dykningen och jag känner inte till någon kritik mot den från anhörigsidan, säger Berglund till DN.

GÖTEBORG. Han var på måndagen i rättssalen för att ge moraliskt stöd till journalisten Henrik Evertsson och undervattensfilmaren Linus Andersson.

Kammaråklagare Helene Gestrin har valt att väcka det unika åtalet mot de två för brott mot den 26 år gamla

så kallade Estonialagen. Den förklarar haveriplatsen som en gravplats och att det därför råder dykförbud i området, som ligger på internationellt vatten i Östersjön mellan finska Utö och estniska Dagö.

Lennart Berglund har alltsedan kort efter passagerarfartyget Estonias förlisning 28 september 1994 lett Stiftelsen Estoniaoffren och Anhöriga, SEA. Han berättar att han först kontaktades om idén att göra en dokumentär för tv-bolaget Discovery Norge i december 2018. Han fick också se resultatet av filmningen några veckor innan dokumentären hade premiär 28 september i fjol.

– Det som framgick av den, med hålet som vi fått se, bekräftar ju bara det vi länge sagt, att en ny undersökning är viktig att göra, säger han.

Vad tror du orsakade Estonias förlisning?

– Det har jag ingen uppfattning om.

Även den åtalade initiativtagaren Henrik Evertsson är fortfarande noga med att inte hävda någon teori om vad som orsakade det fyra gånger 1,2 meter stora hålet som fångades av undervattenskamerorna som hans medåtalade, Linus Andersson, hanterade 23–24 september 2019.

– Vi spekulerar inte om hålets uppkomst, sa Evertsson under förhöret i rätten.

– Däremot är ju inte hålet omnämnt i haverirapporten.

Tvärtom är det från Henrik Evertssons och hans försvarare advokat Johan Erikssons sida huvudpunkten i argumentationen inför tingsrätten: Att man har bedrivit en journalistisk undersökning som bör falla under informationsfriheten. Som moraliskt stöd för den linjen finns Svenska journalistförbundet ordförande Ulrika Hyllert också på plats i rättssalen.

Där bekräftades raskt att alla parter är överens om vad som faktiskt skedde under filmningarna av vraket på 70–80 meters djup. I stället ligger fokus på juridiken, dels om svensk rätt trumfar havsrätten när dykfartyget Fritz Reuter är tyskt och Tyskland inte undertecknat

Estonialagen, dels om ändamålet, den journalistiska undersökningen i ett viktigt ärende, kan medge straffrihet.

Under förhöret svarade den åtalade filmaren Linus Andersson, utbildad sjökapten, på åklagaren Helene Gestrins fråga om vilken lag som har företräde här.

– FN:s havsrättskonvention är väldigt tydlig med att på internationellt vatten får stater inte hävda suveränitet, därför står den över, sa Andersson.

Frågan om svensk lag kunde gå före nationalitetsprincipen besvarade Henrik Evertsson med en jämförelse:

– Jag såg det som högst osannolikt. Jag trodde absolut inte att det skulle sluta så här. Jag har hört om svenskar som åkt till Amsterdam och rökt hasch men inte ställts inför rätta i Sverige.

Åklagaren Helene Gestrin kommenterade detta med att ”nu finns ju ingen lag i Sverige som förbjuder någon att åka till Amsterdam och röka hasch”.

En central roll i rättegången har det finska gränsbevakningsfartyget Turva, vars kapten är kallad att vittna. Turva fanns redan på plats vid Estonia när Fritz Reuter anlände.

Helene Gestrin frågade Evertsson om han funderade över om Turva hade myndighet att avvisa dem från platsen eller inte. Någon sådan rätt ägde inte Turva, som också flyttade sig bort en halv sjömil för att inte ligga för nära. Däremot hölls radiokontakt.

– Jag funderade inte på det, svarade Evertsson.

Hans advokat Johan Eriksson anförde för domstolen att om filmningen från ett tyskt fartyg ändå ska betraktas som förbjuden har Henrik Evertsson ”befunnit sig i en rättsvillfarelse”.

– Han och båten Fritz Reuter har fått fri lejd av myndighet som flyttat på sig, trots att man visste att det fanns svenskar ombord.

– Vi menar att det här ska göras en avvägning mellan den styrka som yttrande- och

informationsskyldigheten har för att ge nytt underlag till skälet till att Estonia sjönk och som inte står i konflikt med gravfriden. Man måste göra en avvägning mellan lagens ändamål och Evertssons handlande. Man ska då komma fram till att det han gjort är straffritt.

Linus Anderssons advokat Hans Gaestadius förde ett snarlikt resonemang.

– Den handling som Linus utfört är inte kriminaliserad, den ligger utanför det straffbara området med hänsyn till yttrande- och informationsfriheten.

Åklagaren yrkar på att de två åtalade ska dömas till dagsböter för att ha brutit mot gravfriden.

Lars Näslund

lars.naslund@dn.se

Fakta. Estoniakatastrofen

Passagerarfärjan Estonia förliste i Östersjön natten mot den 28 september 1994. Färjan hade lämnat hamnen i Tallinn kvällen före, men kantrade knappt halvvägs till Stockholm och sjönk på mindre än en timme.

852 människor omkom i katastrofen, 501 av dessa var svenskar. 137 personer räddades.

Den internationella haverikommissionens viktigaste slutsats blev att fästena och låsen till Estonias bogvisir var underdimensionerade. Fartyget kantrade till följd av att stora mängder vatten forsade in på bildäck.

Överlevare, anhöriga och andra engagerade personer har dock krävt att det snabba förloppet när Estonia sjönk måste utredas ytterligare.

Efter att dokumentären ”Estonia – fyndet som ändrar allt” sänts på Discovery har haverikommissionerna i Sverige, Finland och Estland inlett en ny granskning.

Källa: TT

Var tionde statlig väg i dåligt skick

Mer än var tionde statlig väg är i mycket dåligt skick och på flera håll i landet är vägarna direkt trafikfarliga. Det visar en kartläggning från branschorganisationen Transportföretagen.

Undersökningen bygger på öppen data från Trafikverket om de 98 500 kilometer statlig väg som det svenska vägnätet består av. Bland annat undersöks ojämnheter och vägarnas förväntade livslängd. Enligt rapporten behöver det årliga underhållet till vägbeläggning öka från dagens cirka 3 miljarder till 5,4 miljarder kronor per år fram till 2030. TT 27 januari 2021

28 januari 2021

”Regeringen måste stärka skyddet för digitalt privatliv”

Regeringen vill att Sverige ska vara bäst i världen på digitaliseringens möjligheter och i användningen av AI. Ambitionerna måste nu kompletteras med stärkt integritetsskyddspolitik. Annars riskerar vi att bygga in oss i en storskalig insamling och användning av data som inskränker mänskliga rättigheter och som är oetisk och olaglig, skriver Lena Lindgren Schelin.

DN. DEBATT 210128

Vi befinner oss i den fjärde industriella revolutionen. Ny teknik har på kort tid gjort det enklare och billigare att samla in och med hjälp av artificiell intelligens bearbeta och analysera stora mängder data.

Att så gott som allt vi gör online lämnar spår och kan kartläggas förvånar knappast någon längre. Vi har vant oss vid att en viss sökning på internet, ett besök på en viss webbsida eller nedladdning av en viss app strax efteråt resulterar i att annonser på samma tema syns i våra digitala flöden. Många gånger är det i praktiken omöjligt att förstå vilka uppgifter som

registreras och hur dessa uppgifter säljs och sprids vidare.

Undersökningar visar att appar och webbsidor ofta säljer informationen vidare till ett stort antal andra företag.

Med kroppsnära teknik som till exempel pulsklockor, träningsarmband och teknik för positionering har datainsamlingen kommit att omfatta våra rörelsemönster och beteenden även i den fysiska världen. Till vilka adresser åker vi, hur ofta, hur länge stannar vi, vilka andra är där samtidigt? Utvecklingen ger en mängd aktörer tillgång till en fullständig bild av våra liv, våra intressen, våra kontakter, våra rörelsemönster, vanor och beteenden.

Samtidigt som företag och myndigheter samlar in allt fler och detaljerade uppgifter om oss, så har vi alla rätt till privatliv och till skydd av vår personliga integritet. Vi har rätt att även i digitala miljöer kunna vara privata och kommunicera förtroligt utan att bli kartlagda, spårade eller övervakade, vare sig av myndigheter eller av globala storföretag.

Rätten till privatliv är en grundläggande mänsklig rättighet men också i hög grad en säkerhetsfråga, eftersom vi riskerar att utsättas för till exempel bedrägerier, stölder, utpressning eller diskriminering om våra personuppgifter hamnar i fel händer.

Genom utvecklingen av sakernas internet och 5G tar den omfattande insamlingen av data som tidigare främst skett på nätet steget ut i den fysiska världen. Uppkopplade enheter som vitvaror, termostater, belysning, tv-apparater, lås och larm, bilar men också utrustning i industrin, vården och infrastrukturen gör att alltmer data samlas in.

Sverige kan komma att hamna i ett läge där vi först sent i den pågående digitaliseringsvågen på allvar inser vidden av hur den personliga integriteten påverkas av den omfattande data-insamlingen och kartläggningen.

Regeringen har de senaste åren gjort ambitiösa satsningar för att främja användandet av öppna data, AI och datadriven innovation i såväl privat som offentlig sektor. Nu behöver dessa delar av politiken kompletteras med lika konkreta mål och åtgärder för att säkerställa att den snabba digitala utvecklingen är långsiktigt hållbar ur ett integritetsperspektiv. Annars riskerar Sverige att bygga in sig i storskalig insamling och användning av data som är olaglig, oetisk eller på ett allvarligt sätt inskränker kommande generationers mänskliga rättigheter.

Regeringen har gett Integritetsskyddsmyndigheten (IMY) i uppdrag att löpande följa och analysera teknikutvecklingen och att vart fjärde år rapportera till regeringen om den mest aktuella och betydelsefulla utvecklingen som påverkar den personliga integriteten.

<u>När vi i dag överlämnar den första integritetsrapporten till regeringen är vår viktigaste rekommendation att Sverige behöver en tydligare integritetsskyddspolitik.</u> Med detta menar vi ett väl definierat politikområde med målet att säkerställa människors rätt till privatliv och rätten till självbestämmande när det gäller hur deras personuppgifter samlas in och används av företag och myndigheter.

Regeringen bör i sin integritetsskyddspolitik bland annat:

Särskilt fokusera på områden där integritetsriskerna är stora, som exempelvis AI, sakernas internet och biometri.

Göra offensiva satsningar på forskning och utveckling av teknik som skyddar människors rätt till personlig integritet. Det kan till exempel handla om investeringar för att utveckla säker och etisk AI, molntjänster och teknik för sakernas internet där skyddet för personuppgifter byggs in från början.

Ta fram konkreta mål och åtgärder för att stärka enskilda individers rättigheter och möjligheter att kontrollera hur deras personuppgifter hanteras av myndigheter och företag.

Integrera integritetsskyddspolitiska mål och aktiviteter med det nationella arbetet med informations- och cybersäkerhet, bland annat genom ett ökat samarbete mellan IMY, MSB och andra relevanta myndigheter.

Noga följa upp hur arbetet med dataskydd utvecklas inom den offentliga förvaltningen, eftersom det är särskilt viktigt för tilliten till den pågående digitaliseringen att offentlig sektor inte kartlägger människor på ett oproportionerligt sätt.

Vår bedömning är att många verksamheter fortfarande, två och ett halvt år efter att dataskyddsförordningen, GDPR, började tillämpas brister i sitt sätt att hantera personuppgifter.

De närmare 500 sanktionsavgifter, en slags böter, som hittills utfärdats inom EU visar att de vanligaste överträdelserna av GDPR rör grundläggande skyldigheter som exempelvis att enskildas rättigheter inte respekteras eller att

säkerhetsåtgärderna för att skydda personuppgifter varit otillräckliga.

Hittills har vi haft 17 ärenden med sanktionsavgifter i Sverige, 2 under 2019, 15 under 2020, totalt uppgår sanktionsavgifterna till drygt 150 miljoner kronor.

Med den snabba teknikutvecklingen följer också motsvarande ökning i risken för hur våra personuppgifter används. Sverige behöver ta till större och mer övergripande åtgärder för att minska dessa risker och säkerställa en långsiktigt hållbar utveckling. Ett avgörande steg i det arbetet är att lyfta upp integritetsskyddsfrågorna på den politiska agendan.

BAKGRUND. INTEGRITETSSKYDD

Den 28 januari är den internationella dataskyddsdagen. Det är Europarådet som har utnämnt dagen till Data Protection Day. Runt om i Europa ordnas denna dag olika aktiviteter för att öka medvetenheten om hur personuppgifter samlas in och behandlas och vilka rättigheter man har som medborgare. Datumet har valts eftersom Europarådets Dataskyddskonvention antogs den 28 januari 1981.

Svenska Integritetsskyddsmyndigheten hette före den 1 januari 2021 Datainspektionen.

Integritetsskyddsmyndighetens rapport överlämnas i dag till regeringen.

Lena Lindgren Schelin, generaldirektör Integritetsskyddsmyndigheten (IMY)

Elprisskandal får dyrt efterspel

TT 28 januari 2021

En norsk elhandlare satsade galet och spelade för ett par år sedan bort miljardbelopp på den nordiska råvarubörsen Nasdaq. Nu kommer efterspelet. Finansinspektionen ger Nasdaq Clearing en varning för allvarliga brister och böter på 300 miljoner kronor.

De förluster personen gjorde täckte inte upp den säkerhet som ska ställas till Nasdaq Clearing. Det tvingade andra medlemmar, bland annat flera kommunala elbolag, som handlar på börsen att skjuta till hundratals miljoner kronor för att täcka hålen.

28 januari 2021

Flygledningsbolag vill ta över Bromma

Bolaget Aviation Capacity Resources (ACR) vill ta över driften av Bromma flygplats i Stockholm om statliga Swedavia säger ja, skriver Dagens industri.

ACR sköter i dag flygledning på 17 flygplatser i Sverige. Bolaget omsätter årligen 160 miljoner kronor och har tillsammans med investerare och samarbetspartners skapat en affärsgrupp som står beredd att ta över flygplatsen.

Vilka investerarna är vill inte Wilhelm Wohlfahrt, vd för ACR, berätta. Han hoppas att det blir intressant för politikerna att sätta sig ned och diskutera om det här är möjligt.

”Bromma är navet för svenskt inrikesflyg. Den trafik som finns på flygplatsen kommer inte få plats på Arlanda de närmsta 20 åren, även om man beslutar sig för att investera”, säger han till Di.

Statliga flygplatsbolaget Swedavia vill avveckla Bromma eftersom de bedömer att det inte går att göra affär där längre, med tanke på minskat resande och oklarheter om långsiktiga effekter av pandemin.

I regeringen har Socialdemokraterna och Miljöpartiet inte kunnat enas om Brommas öde eller om en avveckling i så fall kräver en ny bana på och utbyggnad av Arlanda. **TT**

Grönt ljus för Boeing i Europa

Amerikanska Boeing har fått grönt ljus av EU:s flygsäkerhetsmyndighet Easa för modellen 737 Max. Flygplansmodellen har under 22 månader förbjudits att flyga efter två olyckor som tillsammans krävde 346 liv.

För bolaget är det positiva nyheter efter man samtidigt presenterat delårssiffror för fjärde kvartalet. Nettoförlusten blev rekordstor och uppgick till 11,9 miljarder dollar, motsvarande nästan 100 miljarder svenska kronor.

TT 28 januari 2021

28 januari 2021

Jobb inom transportsektorn lockar fler – kvinnor står för ökningen

Moa Lindell går tredje året på fordons- och transportprogrammet och är en av allt fler unga som söker sig till transportsektorn. Den mansdominerade branschen lockar också fler tjejer, visar en rapport som gjorts av Transportfackens yrkes- och arbetsmiljönämnd.

– Jag tror att det beror på att elever vågar välja det de själva vill, säger Moa Lindell.

Sovmorgon är ett minne blott. Moa Lindell ställer klockan på 04.00 för att ta sig till sin praktik på ett fraktbolag i Västberga i södra Stockholm. Arbetsdagarna börjar oftast klockan fem på morgonen.

– Det är lite skillnad jämfört med skolan. Det är hetsigt, men det är kul att lära sig hur allt går till, säger hon.

Trots att ingen av Moa Lindells kompisar valde samma program var hon fast besluten om att gå sin egen väg när det blev dags att välja gymnasium.

– Jag ville gå något praktiskt i gymnasiet, jag var ganska trött på att bara sitta i skolbänken hela tiden. Och så är det är häftigt att få körkort i skolan och att få lära sig att köra lastbil, säger hon.

De senaste åren har antalet sysselsatta inom transportsektorn ökat kraftigt. Drygt 235 000 personer arbetade i branschen 2019, visar statistik från SCB. Och efterfrågan på kompetens är stor. 77 procent av de som tog examen från ett transportprogram förra sommaren fick jobb direkt, enligt rapporten där Transportfackens yrkes- och arbetsmiljönämnd, TYA, frågat skolledare på samtliga gymnasieskolor med transportutbildningar.

– Det var en ny fråga som vi ställde i år, eftersom vi vet att åkarna står på kö för eleverna. Och precis som vi trodde blev det väldigt höga siffror, säger Micaela Roslund, projektledare för studien.

Fler söker också till landets fordons- och transportprogram i första hand, visar rapporten. Till det pågående läsåret sökte drygt 14 procent fler jämfört med året före. Den främsta förklaringen är att fler tjejer söker sig till programmet, menar Micaela Roslund.

– Jag tror att det är många faktorer som samspelar, men i dag är det fler tjejer som kör på vägarna och den allmänna bilden är mer att tjejer kan köra, säger hon.

Transportsektorn har länge varit mansdominerad. Fortfarande är bara 22 procent av de förvärvsarbetande inom branschen kvinnor, enligt statistik från SCB. Men kanske håller det på att förändras. I årskurs två på fordonsprogrammen är drygt 27 procent av eleverna tjejer.

– Jag tycker det är jättekul. Det ska vara fler tjejer i alla företag och yrken tycker jag, det ska bli mer jämlikt, säger Moa Lindell.

Fortfarande finns flera utmaningar för unga kvinnor i branschen, som hon själv också har upplevt.

– När jag sommarjobbade som lastbilsförare kom flera äldre män fram och frågade mig om jag ville ha hjälp och backa, antagligen för att jag är tjej. Jag kan tänka mig det i alla fall, för de gick aldrig fram till en kille och frågade om han behövde hjälp att backa, säger hon.

– Man kanske inte blir tagen på allvar, sådant som är vanligt inom alla yrken där det är få tjejer.

Men trots utmaningarna och de tidiga morgnarna uppskattar Moa Lindell sitt framtida yrke. Hon tycker mest om helt vanliga dagar där

hon får köra runt mellan lager och lasta av och på, och hon hoppas att hon kommer att få fortsätta med det efter examen. Men med många arbetsgivare på kö är det ingen brådska för henne att bestämma sig.

– Det finns så mycket olika saker att göra, så jag lär börja någonstans och när jag tröttnar på det finns det så mycket mer, säger Moa Lindell.

Lovisa Ternby

lovisa.ternby@dn.se

FAKTA. ÅRLIG RAPPORT

Skolledarrapporten bygger på en enkät som skickats till skolledare på 91 svenska gymnasieskolor som har en transportutbildning.

83 skolor besvarade enkäten som sedan 2011 årligen genomförs av Transportfackens yrkes- och arbetsmiljönämnd (TYA).

Antalet förstahandssökande till fordons- och transportprogram har ökat med omkring 14 procent jämfört med förra läsåret, enligt rapporten för 2020/2021.

77 procent av de som gick ut transportprogrammet 2020 fick jobb direkt.

Andelen tjejer ökar och är i år drygt 27 procent för elever i årskurs 2. 17 av de tillfrågade skolorna redovisar över 40 procent kvinnliga elever i årskurs två. På fem av skolorna är över hälften av eleverna kvinnor.

MSB förstärker med fler vattenbombplan

TT 29 januari 2021

Sedan i fjol har Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB) ett avtal med Saab AB om två mindre skopande flygplan för skogsbrandsbekämpning.

Nu utlöser MSB inom ramen för avtalet en option som innebär att beredskapen förstärks med ytterligare två plan.

”Vi fortsätter på den inslagna vägen att tillsammans med andra successivt stärka skogsbrandsberedskapen”, skriver Camilla Asp, vikarierande generaldirektör för MSB i ett pressmeddelande.

29 januari 2021

Regeringen föreslår ändring av gravfriden

Snart möjliggörs dykningar vid vraket efter passagerarfärjan m/s Estonia. Lagändringen kommer efter nya uppgifter om fartyget på Östersjöns botten.

Regeringen föreslår att undantag ska få göras för dykningar vid området där Estonia ligger. Villkoret är att det ska vara för att utreda förlisningen och dykningar får bara göras av svenska, finska eller estländska myndigheter alternativt på dessas uppdrag.

Förslaget går nu ut på remiss, men Damberg ser på förhand inga hinder för att dessa undantag ska godkännas. Statens haverikommission har påtalat behovet av de här undantagen, men det är inte aktuellt att häva gravfridslagen.

Regeringens ambition är att lämna ett förslag till riksdagen under våren och att justeringen av lagen ska träda i kraft den 1 juli.

Haverikommissionen vill få undersöka vraket, i första hand helt med robotteknik, efter att det i filmen ”Estonia – fyndet som förändrar allt” avslöjades ett tidigare okänt hål i skrovet – fyra meter högt och ungefär en och en halv meter vid den bredaste punkten.

Journalisten Henrik Evertsson fick Stora journalistpriset för avslöjandet, men nu är han och undervattensfilmaren Linus Andersson är ställda inför rätta för brott mot gravfriden.

Ossi Carp

ossi.carp@dn.se

FAKTA. HAVERIKOMMISSIONENS SLUTSATSER

Den för Sverige, Finland och Estland gemensamma haverikimmissionen kom bland annat fram till följande:

Låsanordningarna till Estonias bogvisir brast till följd av belastningar från vågslag som skapade ett öppnande moment kring däcksgångjärnen.

Visirinfästningarna var inte konstruerade i enlighet med realistiska konstruktionsantaganden avseende bland annat belastningsnivå, lastfördelning på infästningarna och potentiell skadebild.

Estonia kantrade till följd av att stora vattenmängder strömmade in på bildäck, stabiliteten gick förlorad och inredningsdäcken därefter vattenfylldes.

29 januari 2021

Byte till elbilar och stopp för oljeletning – ett klimatkliv framåt

Tillstånd för oljeletning på statlig mark pausas och över en halv miljon fordon i offentlig verksamhet, inklusive försvaret, ska bytas ut mot elfordon. USA:s nye president Joe Biden lever upp till sitt löfte att rivstarta klimatarbetet.

KOMMENTAR

En virvelstorm av nya presidentordrar om miljö och klimat levererades från Vita huset på onsdagen. Joe Biden gjorde klart att klimatfrågan ska vara central i USA:s politik, såväl inrikes som utrikes, de kommande fyra åren.

Inrikesdepartementet får i uppdrag att pausa tillstånd för oljeletning på statlig mark i väntan på att dess effekter på klimatförändringen utreds. En satsning på solenergi och vindkraft uppmuntras med målet att fördubbla den havsbaserade vindkraften till 2030. Samtidigt ska 30 procent av statliga områden på land och i hav skyddas mot exploatering.

Offentliga myndigheter, inklusive försvaret, ska byta ut fossildrivna fordon mot eldrivna. Det handlar om närmare 650 000 fordon. Biden gör en poäng av att elfordonen ska vara tillverkade i USA och leda till ”en miljon nya jobb i amerikansk fordonsindustri”.

Överlag poängteras att en omställning från fossil ekonomi till en grön ekonomi ska ske på ett sätt som innebär fördelar, arbetstillfällen och ökad rättvisa.

Ett speciellt råd får i uppdrag att stötta i de fall där jobb i fossila verksamheter försvinner. Det ska hitta jobb åt drabbade i de nya gröna verksamheter som ska tillkomma. Det kallas ”rättvis övergång” och lyfts inom Parisavtalet som nödvändigt för en lyckad omställning.

Och det bedöms som realistiskt. Ofta krävs det liknande kvalifikationer för att arbeta i gruvor eller oljeborrning som att tillverka och montera vindkraft eller solceller.

Den 22 april ska USA arrangera ett internationellt klimatmöte med världens stora

utsläppsländer. Då ska USA också presentera en uppdaterad och mer ambitiös version av de nationella åtaganden, NDC, som alla länder inom Parisavtalet måste ha.

Även om Biden får det motigt att få igenom allt i sin politik så kan hans ambitioner sporra andra länder att bli mer ambitiösa. Stora utsläppsländer som Japan och Kina har redan annonserat högre ambitioner.

Så här i början av året ser 2021 ut att ha förutsättningar för att bli ett år då klimatarbetet tar ett avgörande kliv framåt.

Jannike Kihlberg

jannike.kihlberg@dn.se

”Utan kärnkraft står vi oss slätt i vinterkylan”

Energi. I Sverige stod kärnkraften för hela 64 terawattimmar 2019. Det motsvarar 39 procent av den totala elproduktionen. Utöver vatten-kraft och kärnkraft kompletterar vindkraft och kraftvärme. Vindkraften stod för ynka 12 procent och kraftvärmen för 9 procent av den totala produktionen.

Vad vill jag ha sagt med detta? Jo, att nu är det kallt i Sverige, under 20 minusgrader i delar av Norrland, är det värst vad kärnkraftmotståndarna är tysta. De har nog också fattat att utan kärnkraft står vi oss slätt.

Jonas Dahlgren, Knivsta

1 000 tjänster ska bort från Telia

5G är en av de faktorer som ska hjälpa Telia att åter bli ett växande bolag. Vd:n Allison Kirkby drar nu i gång ett arbete för att forma sitt Telia. Det innebär bland annat att kostnaderna ska sänkas med fyra miljarder kronor och personalstyrkan minskas. Telia har kämpat med att hålla lönsamheten uppe och lanserat flera sparprogram under de senaste åren. När vd:n Allison Kirkby, som tillträdde under fjolåret, presenterar sin nya strategi för bolaget ska kostnaderna ned ytterligare – med 2 miljarder kronor till 2023 och 4 miljarder kronor till 2025.

Bolaget ska inleda förhandlingar med facket om att minska personalstyrkan med 1 000 personer under 2021.

TT 30 januari 2021

30 januari 2021

Rekordår för vindkraften

Under 2020 slog vindkraften i Sverige rekord, rapporterar Ny Teknik. Elproduktionen från vindkraft blev 27,6 TWh under året, jämfört med 19,9 TWh år 2019. Det är en ökning med nästan 40 procent.

Framför allt så har utbyggnaden gått väldigt snabbt.

– Den enkla förklaringen är att vindkraft är det energislag som är billigast att bygga, säger Daniel Kulin, analytiker hos Svensk vindenergi, till Ny Teknik.

TT

30 januari 2021

Stopp för största internationella flyglinjen

Storbritannien förbjuder direktflyg från Förenade arabemiraten, och sätter därmed stopp för det som på sistone varit världens mest trafikerade internationella flygrutt.

Vid lunchtid i går, fredag, tog Storbritannien inte längre emot direktflyg från Förenade arabemiraten, Burundi och Rwanda, av oro för den coronavirusvariant som först upptäcktes i Sydafrika.

”De som har varit i eller passerat de här länderna kommer att nekas inträde, förutom britter, irländare och personer från tredje land som har rätt att bo här, som måste självisolera sig i tio dygn i sina hem”, skriver den brittiske transportministern Grant Shapps på Twitter.

Det innebär att flyglinjen mellan London och Dubai, en av världens populäraste, stoppas. Med den globala flygtrafiken nedskruvad till ett minimum var linjen under januari, med 190 365 tillgängliga säten under månaden, den största i världen enligt flygstatistikbolaget OAG.

Städerna är också viktiga knutpunkter för resenärer som byter flyg mellan Asien, Europa och Nordamerika. För exempelvis australier blir flygmöjligheterna nu allt färre.

– Varje dag blir det svårare att ta sig hem, säger Eran Ben-Avraham, som väntar på klartecken från myndigheter att få åka hem från Storbritannien till Australien.

TT Reuters

77 898

begagnade bilar såldes i Sverige under december månad förra året. Det är drygt 3 500 fler än för samma månad 2019. Det visar siffror från auktionsföretaget BCA Vehicle Remarketing. Pågående pandemi spås vara anledningen till ökningen. Av bilarna såldes 38 250 till privatpersoner från bilhandlare. 37 168 bilar såldes från en privatperson till en annan.

DN 30 januari 2021

30 januari 2021

Enklare att ladda elbil på gatan

Energimyndigheten får i uppdrag att lösa laddning av elektrifierade bilar i flerfamiljshus och gatuparkering.

Allt fler köper elbilar och laddhybrider och i takt med det ökar efterfrågan på laddpunkter. Men det saknas väl utbyggd laddning av elbilar för de som bor i flerfamiljshus, speciellt hyresrätter, och laddning för den som parkerar sin bil på gatan. Det vill regeringen ändra på. Tillsammans med Centerpartiet och Liberalerna har regeringspartierna fattat en överenskommelse som ger Energimyndigheten i uppdrag att presentera ett förslag på en lösning senast den 30 augusti.

– Det ska vara enkelt att ladda elbilar, också för dem som bor i flerbostadshus eller har gatuparkering. Vi ser hinder som ska lösas, säger energiminister Anders Ygeman.

DN

Tredubblad kapacitet för Volvos elbilar

Till 2025 ska hälften av alla sålda Volvobilar utgöras av elbilar. Nu höjer man tempot i fabriken i Gent. Volvos enda renodlade elbil, XC40 Recharge, får senare i år sällskap i fabriken av en ny elbil som inte ska vara en suv. 2022 kommer tillverkningskapaciteten för elbilar i fabriken att ha mer än tredubblats jämfört med dagens nivåer och då stå för cirka 60 procent av produktionskapaciteten. 194 890 bilar tillverkades i Gent förra året.

DN 30 januari 2021

30 januari 2021

De nya elbilarna – små och enkla transportörer

2020 blev elbilarnas genombrottsår med sportbil från Porsche och folkbil från - Volkswagen. Den andra vågen omfattar små transportbilar för budfirmor och - serviceföretag. En av pionjärerna heter Inzile och finns i Västervik.

Personbilarna elektrifieras i allt snabbare takt, men på lastbilssidan går det långsamt. 90 procent av alla lätta lastbilar är fortfarande dieseldrivna. För att Sverige ska nå målet att minska utsläppen från transporter med 70

procent till 2030 jämfört med 2010 krävs det att även transportbilar elektrifieras. I Västervik sker just det, elektrifiering av små lastbilar.

Ragnar Åhgren visar hur Inzile bygger bilar i den lilla lokalen i Västervik. Han är vd för företaget som ska bygga 1 000 bilar per år, vilket är gränsen för ett nationellt typgodkännande och därmed en lite lägre tröskel in på marknaden. Inziles bil kan skräddarsys från den enkla plattformen som består av ett batteripaket på 20 kilowattimmar. Köparen kan få allt från öppet flak till skåp med kylmöjligheter. Räckvidden på bilen är bara tolv mil men det går att eftermontera två batterier under stolarna för att dubbla den siffran.

För budbilar och transportbilar är lastförmågan viktig. Inzile kan bära ett ton, både i skåpet och på dragkroken. Väljer jag ”hare-läget” i växellådan är toppfarten cirka 55 kilometer i timmen och väljer jag sköldpaddan begränsas toppfarten till 18 kilometer i timmen. Låg toppfart och ett relativt litet effektuttag betyder mycket för räckvidden.

Att Inzile är ett nystartat företag märker vi när vi får tillfälle att provköra en redan såld lastbil strax söder om Stockholm. Inzile köper enkla komponenter från olika håll i världen. Batterierna kommer från LG Chem eller Samsung SDI men Inzile vill i framtiden köpa av svenska Northvolt. Bilen med de enkla fjädringskomponenterna byggs i Småland.

Det smäller rejält när vi passerar ett farthinder och både styrservo och bromssystem låter mycket i den relativt oisolerade kupén. Svängradien är strax under elva meter och ratten går att vrida mycket utan att hjulen rör på sig.

Dörrarna ska isoleras mer, insteget får inom kort ny design och kanske hittar designavdelningen en ny lösning för vinkeln på bromspedalen, platsen för vänsterfoten och för den rätt mediokra fläkten och likaledes dåliga kupévärmaren. I framtiden kan det bli fråga om energiåtervinning, något som dessvärre saknas helt i dag.

Lastbilen är bara 1,6 meter bred, skåpet är mellan fem och åtta kubikmeter stort och prestandan är optimerad för att ligga mellan enklare golfbilar och lätta lastbilar som till exempel Volkswagen Caddy och Peugeot Partner. Inziles affärsmodell bygger på en ekonomi där kunden hyr en bil med en viss prestanda. När hyresperioden är över plockar Inzile tillbaka bilen för att uppdatera den till nästa kund.

Olika delar på bilen ska återanvändas och batteripaketet kan uppdateras vid behov. Det är alltså inte fråga om ett rent köp med kapitalkostnad och värdeminskning utan mer av en cirkulär ekonomi som handlar om kostnad per månad i stället för ett rent inköpspris.

Jag smyger in mellan butikerna i Hökarängens centrum söder om Stockholm och det är lätt att se en framtid där samtliga transporter av varor till och från stadskärnor sker med eldrivna fordon. Inziles kunder kan bestämma sin rutt utifrån bilens prestanda. Västerviksföretaget har skrivit avtal med olika typer av företag som vill ha en enkel och inte allt för dyr elbil för att leverera varor och tjänster.

Det börjar imma igen på rutorna och jag tvingas öppna den skjutbara sidorutan lite för att hjälpa fläkten. Kupévärmaren, som drivs med biodiesel av typen HVO100, brummar igång för

att skicka ut värme vid golvet. Det blir kyligt i kupén den här gråmulna dagen.

Så här spartanskt inredda var vanliga personbilar för 30–40 år sedan. Att skåp och lastutrymmen är mer genomtänkta och påkostade är typiskt för transportbilssektorn där det mer handlar om funktion än prestanda och design.

Ute på de större lederna känns 50–55 kilometer i timmen som toppfart lite väl snålt. Lastbilar tornar upp sig i backspegeln, den här bilen trivs bättre på lugnare gator i stan.

Vi rullar in bland de stora långtradarna och skåpbilarna på Årsta industriområde söder om Stockholm. Omlastningen kommer att ske här i framtiden. Där den tunga och än så länge dieseldrivna fjärrtrafiken möter den nya, moderna elbilen som ska ta varorna ut till kunderna.

– Och hur långt går den där då? Det frågar en av stuvarna, för att prata hamnspråk.

Först tänker jag inte på repliken utan svarar automatiskt med räckviddssiffrorna.

Efter en stund slår det mig: den repliken om någon säger att skiftet till elbilar är här. Elbilen är inte längre något konstigt. Räckvidd är något alla förhåller sig till på samma sätt som vi tidigare pratade om diesel och turbo.

Jan-Erik Berggren

FAKTA. INZILE PRO4 VAN

Motor: Elmotor 25 kW (34 hk).

Drivning: Enväxlad automat, bakhjulsdrift.

Fjädring: Skruvfjädring fram, luftfjädring bak.

Vändcirkel: 10,2 meter.

Bromsar: Skivbromsar fram, trumbromsar bak.

Däck: 195/65 R15.

Vikt: 950 kg.

Släpvagnsvikt: 1 000 kg.

Mått (cm): Längd 410, bredd 160, höjd 208, axelavstånd 296.

Toppfart: 55 km/tim respektive 18 km/tim.

Räckvidd: 12 eller 24 mil.

30 januari 2021

Uppdateringar via nätet ersätter verkstadsbesök

Tesla var först, men nu följer fler bilmärken efter och gör det möjligt att uppdatera bilarna över nätet, utan att de behöver besöka en verkstad. OTA, nätuppdateringar, är ett av många nya begrepp i bilvärlden.

I september 2012 fick 100 Teslaägare meddelande om att deras bilar kunde ta emot en ny programvara med namnet 1.9.11. På

pekskärmen i bilen blinkade en symbol som visade att uppdateringen var redo. De kunde välja att starta installationen av den nya programvaran på kvällen och morgonen därpå fanns några nya funktioner i bilarna.

Just 1.9.11-uppdateringen innehöll inga tekniska sensationer, men har ändå skrivits in i bilhistorien som den första OTA-uppdateringen i bilvärlden. OTA står för Over The Air och innebär att bilen inte behöver besöka en serviceverkstad för att få ny programvara, även kallad mjukvara, i huvuddatorn. Uppdateringen skickas från fabriken till bilen som har inbyggd internetuppkoppling. På så sätt fungerar bilen precis som en mobiltelefon.

Tidigare har bilens funktioner varit mer eller mindre oförändrade hela vägen till skrotning. Så kommer det inte längre att vara.

Än så länge kan endast ett fåtal bilmodeller uppdateras trådlöst. I dag är det naturligt att få nya funktioner i sin mobiltelefon utan att behöva gå med den till butiken där den köptes. Snart kommer vi sannolikt att ha samma syn på bilen.

Sedan Teslas OTA-uppdatering 2012 har utvecklingen gått långsamt, men nu tar det fart. Volvo Cars-ägda Polestar ska uppdatera sina modeller över nätet liksom Volvo Cars egen elbil XC40 Recharge. De har dock inte fått tekniken att fungera. Detsamma gäller Volkswagen och deras nya elbil ID.3.

Amerikanska Ford och General Motors har meddelat att delar av deras modellprogram i USA ska kunna uppdateras över nätet från och med i år och även Renault-Nissan och den franska PSA-gruppen har gått ut med att de ska börja uppdatera vissa modeller trådlöst.

OTA-uppdateringar kan göras i olika omfattningar. Vanligast är att det så kallade infotainmentsystemet som styrs med skärmen på mittkonsolen uppdateras. Det kan handla om ny kartdata. Den typen av uppdateringar är redan vanliga men nyttan är begränsad.

Teslas uppdateringar går djupare. Fler delar är kopplade till bilens huvuddator och kan därmed uppdateras. För två år sedan uppmärksammade den amerikanska tidningen Consumer Reports att Tesla Model 3 hade undermålig bromsprestanda. Några dagar senare skickade Tesla ut en uppdatering som förkortade modellens bromssträcka från 100 kilometer i timmen till noll med sex meter.

Omkring 15 procent av alla återkallelser som görs rör mjukvarufel som åtgärdas via en sladd in i bilen. För bilägare kan det vara skönt att slippa åka till verkstaden, men för verkstäderna kan det innebära att det blir mindre att göra.

Som vid besök hos en verkstad finns det risk att uppdateringen inte faller väl ut. 2018 fick ett stort antal Chrysler-bilar i USA en uppdatering som gjorde att infotainmentsystemet slogs ut. Varken radion, backkameran, navigationen eller klimatanläggningen fungerade. Problemet kunde lösas några dagar senare med en ny uppdatering.

Nätuppdateringar som ger nya funktioner till bilen väntas bli lika stort. Tesla ligger i framkant genom att skicka ut programvaror som till exempel ger bilarna nya självkörande funktioner. Audi låter ägare till vissa modeller ladda ner utrustning, som en avancerad strålkastarfunktion, trots att bilen inte utrustades med den från fabrik.

I stället för att montera olika delar kan biltillverkaren använda likadana i alla bilar och ta betalt i efterhand för dyrare funktioner.

De etablerade biltillverkarna är 3 till 5 år efter Tesla, enligt riskkapitalbolaget Loup Ventures som verkar inom techindustrin. Tesla får betyget A. BMW är näst bäst med C+. Teslas uppdateringar, som kan påverka till exempel broms- och accelerationsprestanda och räckvidd, anses vara de enda som är till någon större nytta för bilägarna.

Erik Wedberg

erik.wedberg@tmag.bonnier.se

FAKTA. OTA, SOTA ELLER FOTA?

Metoden att skicka uppdateringar över internet är ny inom bilvärlden, men väl etablerad i till exempel mobiltelefonbranschen. Det kan kallas SOTA (Software over the air), FOTA (Firmware over the air) eller bara OTA (Over the air), men alla akronymer syftar på samma sak: En enhet (till exempel en bil) laddar ner ny mjukvara via internet och installerar den utan att behöva besöka en verkstad. Tesla använder metoden för att uppdatera bilarna med täta intervaller, ibland så ofta som flera gånger i månaden.

Erik Wedberg: Elon behöver knappast titta oroligt i backspegeln

Ett ängsligt ”Hej Twitter” räckte för att rasera hela mitt förtroende för Volkswagens framtidssatsning. Volkswagen-koncernens vd Herbert Diess har börjat twittra, och råkat avslöja att Elon Musk inte har något som helst att oroa sig för.

Ska det här bli ännu en text om hur långt före Tesla är? Ja, jag är rädd för det. Men skyll inte på mig. Skyll på Volkswagen-koncernens vd Herbert Diess som häromveckan skaffade ett Twitterkonto och valde att ägna sin första tweet åt… Elon Musk, Teslas grundare och vd. Chefen för världens största biltillverkare bokstavligen krälar i stoftet och försöker sola sig i glansen från Musk som är bilvärldens storstjärna just nu. Elon Musk har, bortsett från några uppmärksammade snedsteg, varit duktig på att använda Twitter, men viktigare är att han har varit duktig på att bygga elbilar som marknaden vill ha.

Volkswagen presenterade nyligen sitt elbilsprojekt Trinity som ska bli ett eldrivet flaggskepp och konkurrera med de bästa bilarna från Tesla. Trinity ska vara redo att börja byggas

år 2026. Tesla har byggt sin Model S sedan år 2012.

På samma tema kan nämnas att Ford, som under stora delar av 1900-talet varit en av världens största biltillverkare, ser sig tvingade att skjuta på lanseringen av sin första elbil Mustang Mach-E. Man vill göra en sista kvalitetskontroll på bilen som avtäcktes i produktionsfärdigt skick hösten 2019.

Ända sedan Tesla började få snurr på sin försäljning har det sagts att de andra, de gamla jättarna, skulle komma ifatt snart. Nu har det hunnit gå några år och de visar inga tecken på att närma sig. Volkswagen sålde 212 000 elbilar år 2020. Tesla sålde 509 000. Volkswagens börsvärde är ungefär en tiondel av Teslas.

Medan Herbert Diess gör ett tappert och nästan rörande försök att göra avtryck på Twitter kan Elon Musk kosta på sig att lägga upp ett klipp från hans favoritsketch av Monty Python.

Erik Wedberg

erik.wedberg@tmag.bonnier.se

Rött ljus. Mercedes efterlängtade, kompakta elbil EQA är lanserad och blev inte så mycket mer än ett…jaha? 30 januari 2021

30 januari 2021

Många motoralternativ – men ingen ren eldrift

Hyundai lanserar en ny generation av suven Tucson och elektrifiering ligger i fokus. Modellen kommer som mildhybrid, hybrid och laddhybrid, men varför inte som elbil?

Med sina laddhybrider och elbilar har Hyundai plockat marknadsandelar i Sverige i sådan grad att det är lätt att glömma bort att det trots allt är suvarna som är viktigast för biltillverkaren. Tucson är jätteviktig. Med sju miljoner sålda exemplar sedan första generationen lanserades år 2004 är den en av märkets storsäljare.

Med tvärgående ljusramp på bakluckan och skarpa veck längs med karossidorna gör nya Tucson allt för att framstå som en elektrifierad bil snarare än en traditionell suv. Men någon elbil är det inte. Under huven finns en bensinmotor som får stöd av en elmotor, det här är helt enkelt en vanlig hybrid.

Den totala effekten är 230 hästkrafter och det räcker mer än väl för att Tucson ska upplevas pigg och lättkörd i alla lägen. Under provkörningen visar färddatorn en blandad förbrukning strax under 0,6 liter per mil. Det borde gå att köra betydligt snålare än så, även om den angivna siffran, enligt EU:s WLTP-körcykel, säger 0,64 liter per mil.

Motorn kommer även med ett mildhybridsystem och som fyrhjulsdriven laddhybrid med en elräckvidd på fem mil. Det kommer faktiskt också en dieselmotor som kan fås med eller utan fyrhjulsdrift. Det enda som saknas är ett helt eldrivet alternativ och man kan undra varför Hyundai inte passar på nu när de har tempot uppe i elbilssatsningen.

Tucson Hybrid kan köras enbart på el. Om det lilla batteriet har mycket laddning kan man flytta runt bilen ljudlöst på en parkeringsplats och i lugnt motorvägstempo stängs bensinmotorn av när den inte belastas. När man ger gas hoppar den igång snabbt och tyst. I stället för att, som Toyota, använda en steglös växellåda har Hyundai valt en vanlig sexväxlad automatlåda och det finaste betyget den kan få är att den väldigt sällan stör körningen.

Invändigt sköts nästan alla funktioner med tryckkänsliga reglage på panelen under pekskärmen. Även framför ratten är det en skärm som gäller. Tyvärr tämligen simpelt utförd och den sticker upp bara en liten bit ur instrumentpanelen.

Pekskärmen i mitten är stor och har bra upplösning, men operativsystemet är inte av modernaste snitt. Vi kopplar hellre in telefonen trådlöst och kör Apple CarPlay eller Android Auto. Det finns en laddplatta för trådlös laddning av telefonen i förvaringsfacket i mitten.

Tucson ger en god körupplevelse. Riktningsstabiliteten på motorväg är bra, ljudnivån är låg och så länge vägen inte är alltför dålig är även fjädringskomforten bra. Elektroniskt ställbar fjädring finns som tillval och gör att man kan välja mellan Normal- och

Sport-läge. Skillnaden mellan dem är dock hårfin.

Trots att nya Tucson bara är två centimeter längre än föregångaren har lastutrymmet blivit betydligt större. Ryggstödet är numera tredelat, ett starkt plus.

Hyundai har även satsat på säkerheten. För att bilar ska få full pott i Euro NCAP:s uppdaterade krocktester måste de ha en central krockkudde som hindrar de åkande i framstolarna att slå ihop med varandra. Det har nya Tucson. Den har också kameror i ytterbackspeglarna som filmar det som finns i döda vinkeln. Bilden visas i instrumenteringen framför ratten när man blinkar åt något håll. Mest välkommen är dock den nya självjusterande farthållaren med styrfunktion som håller bilen i rätt fil, utan att vingla mellan filmarkeringarna.

Nya Tucson hamnar rätt när det gäller utrymmen, komfort, säkerhet, utrustning och pris. Som helt eldriven hade den blivit farlig för konkurrenterna, men vi får nöja oss med att se fram emot laddhybriden som kan göra livet nog så surt för Volvo XC60.

Erik Wedberg

erik.wedberg@tmag.bonnier.se

FAKTA. HYUNDAI TUCSON 1,6 T-GDI HEV 4WD

Miljö

Koldioxidutsläpp: 145 gram/km vid blandad körning.

Förbrukning: 0,64 liter/mil vid blandad körning.

Ekonomi

Pris/Förmånsvärde/Privat- leasing: 384 900 kr/3 523 kr/ Ej fastställt.

Miljöförmåner: Nej.

Årlig fordonsskatt: 4 585 kronor per år under de tre första åren, därefter 1 108 kronor per år.

Garantier: Nybil 5 år, vagnskada 3 år, rostskydd 12 år, lack 5 år, assistans 5 år.

Teknik

Bensinmotor: 1,6 liter. 180 hk, 265 Nm.
Elmotor: 60 hk. Total effekt 230 hk.
Batterikapacitet 1,49 kWh.

Drivning: Fyrhjulsdrift

Växellåda: 6-växlad automatlåda.

Acceleration 0–100 km/tim: 8,3 sekunder.

Toppfart: 193 km/tim.

Räckvidd: El: 0 mil. El och bensin: 81 mil.

Digitalt

Pekskärm: Ja. 10,25. Otydligt gränssnitt.

App: Ja. Med Bluelink-appen kan man bland annat låsa och låsa upp bilen.

Apple CarPlay/Android Auto: Ja/Ja.

OTA (nätuppdatering): Nej.

Mått/vikt

Längd/bredd/höjd: 450/187/165 centimeter.

Bagagevolym: 616–1 795 liter med bakre ryggstöd uppe/fällda.

Tjänstevikt: 1 768 kg.

Maximal släpvagnsvikt: 1 650 kg.

Betyg del för del:

Köregenskaper 3

Säkerhet 4

Miljö 2

Komfort 4

Ekonomi 3

Totalbetyg = 16 av 25

Plus

Utstickande design.

Rymligt och lättlastat bagageutrymme.

Hybriden är lagom stark och snabb.

Minus

Laddhybriden dröjer.

Elversion saknas.

Dyrare än konkurrenten Toyota RAV4.

Hälso- och sjukvård och hushållens problem hanteras av socialdepartementet. Coronakrisen och hushållens problem

293 **Inrikes DN-artiklar 25 - 30 januari 2021**

294 Riksdagen och politiska partier

313 Statsrådsberedningen och statsministern

322 Utrikesförhållanden, försvar och klimat hanteras av utrikesdepartementet, försvarsdepartementet och miljödepartementet.

375 Inre ordning och säkerhet hanteras av justitiedepartementet

460 Infratruktur hanteras av infrastrukturdepartementet. Med digitalisering och energi

519 Hälso- och sjukvård och hushållens problem hanteras av socialdepartementet. Coronakrisen och hushållens problem

762 Utbildning och forskning hanteras av utbildningsdepartementet och kulturdepartementet. Med kulturella verksamheter och idrott.

916 Arbetsmarknad och företagare hanteras av arbetsmarknadsdepartementet och näringsdepartementet.

953 Penningverksamheter hanteras av finansdepartementet m fl.

965 De 21 länsstyrelserna, de 21 regionerna och 290 kommunerna. - 985

Socialdepartementet

Socialdepartementet ansvarar för frågor som rör samhällets välfärd. De handlar om att främja människors hälsa och samtidigt se till att sjuka får den vård de behöver. De omfattar försäkringar för att människor ska vara ekonomiskt trygga när de är sjuka, äldre eller när barnen är små. Frågor om individ- och familjeomsorg, stöd till personer med funktionsnedsättning och äldreomsorg ingår också. Dessutom arbetar departementet med rättigheter för personer med funktionsnedsättningar och med frågor om premiepensionssystemet.

Områden

Områden

- **Folkhälsa och sjukvård**
- **Funktionshinder**
- **Socialförsäkringar**
- **Socialtjänst inklusive äldreomsorg**

Om Socialdepartementet

Relaterad navigering

- **Socialdepartementets delar i statens budget**
- **Rättsliga dokument**
- **Utredningar och kommittéer**
- **Myndigheter med flera**
- **Remisser**
- **Kontakt**
- **Överenskommelser inom sjukvård och omsorg**

Ansvariga statsråd

Ansvariga statsråd

Lena Hallengren
Socialminister

Ardalan Shekarabi
Socialförsäkringsminister
Genvägar

Genvägar

- Statens budget
- För äldre, sjuka och vård- och omsorgspersonal med anledning av covid-19
- Åtgärder på socialförsäkringsområdet med anledning av coronaviruset
- Statens överenskommelser med SKR
- Brexit och EUs framtida relation med Storbritannien
- Trygghet och livskvalitet för äldre
- Hållbara pensioner
- Vård i rörelse 2020
- Prenumerera på nyheter från regeringen

Aktuellt från Socialdepartementet

Socialdepartementet

https://www.regeringen.se/sveriges-regering/socialdepartementet/

Myndigheter

- **Jämställdhetsmyndigheten**
  21 mars 2018 från Socialdepartementet

- **Myndigheten för vård- och omsorgsanalys**
  06 februari 2015 från Socialdepartementet

- **Läkemedelsverket (LV)**
  06 februari 2015 från Socialdepartementet

- **Stiftelsen WHO Collaborating Centre for International Drug Monitoring**
  19 december 2014 från Socialdepartementet

- **Provinsialläkarstiftelsen**
  19 december 2014 från Socialdepartementet

- **Systembolaget Aktiebolag**
  19 december 2014 från Socialdepartementet

- **Apotek Produktion & Laboratorier AB (APL)**
  19 december 2014 från Socialdepartementet

- **Tandvårds- och läkemedelsförmånsverket (TLV)**
  19 december 2014 från Socialdepartementet

- **Statens institutionsstyrelse (SiS)**
  19 december 2014 från Socialdepartementet

  Statens beredning för medicinsk och social utvärdering (SBU)
  19 december 2014 från Socialdepartementet

-
  19 december 2014 från Socialdepartementet

- **Pensionsmyndigheten**
  19 december 2014 från Socialdepartementet

- **Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd (MFoF)**
  19 december 2014 från Socialdepartementet

- **Myndigheten för delaktighet**
  19 december 2014 från Socialdepartementet

- **Inspektionen för socialförsäkringen (ISF)**
  19 december 2014 från Socialdepartementet

- **Hälso- och sjukvårdens ansvarsnämnd (HSAN)**
  19 december 2014 från Socialdepartementet

- **Försäkringskassan**
  19 december 2014 från Socialdepartementet

- **Forskningsrådet för hälsa, arbetsliv och välfärd (FORTE)**
  19 december 2014 från Socialdepartementet

- **Folkhälsomyndigheten**
  19 december 2014 från Socialdepartementet

E-hälsomyndigheten
19 december 2014 från Socialdepartementet

- **Barnombudsmannen (BO)**
  19 december 2014 från Socialdepartementet

- **Arvsfonden**
  19 december 2014 från Socialdepartementet

- **Alkoholsortimentsnämnden**
  19 december 2014 från Socialdepartementet

- **Inspektionen för vård och omsorg (IVO)**
  18 december 2014 från Socialdepartementet

Lena Hallengren

SW . 7951 Sociologi. Socialvård..
SW . 7952/7956 Sociala miljöer, sociala verksamheter.

Socialminister
Socialdepartementet
"Vården och omsorgen ska funka, oavsett vem du är eller var i landet du bor. Det ser jag som min viktigaste uppgift de kommande åren. Det är en fråga om trygghet, svenska folket förväntar sig vård och omsorg av den allra högsta kvaliteten. Och det ska vi leverera."

Lena Hallengrens områden

- Folkhälsa och sjukvård
- Funktionshinder
- Socialtjänst inklusive äldreomsorg

SW 61 Hälso- o sjukvårdsverks., räddning o d. Veterinärverks.
SW 64 Hushållsarbeten. Energi- och hygienförsörjning.

Ardalan Shekarabi

Socialförsäkringsminister
Socialdepartementet
”De som varit med och byggt landet genom sitt arbete har lagt grunden för vår gemensamma välfärd. De har rätt till en trygg ålderdom. Därför är höjda pensioner min främsta prioritering.”

Ardalan Shekarabis områden

- **Socialförsäkringar**
- **Spelpolitik**

SW 64 Hushållsarbeten. Energi- och hygienförsörjning.
SW . 646 Personlig hygien o d, klädvård (utom tvätt o d) umgänge o d
SW . 647 Allmän hushållsekonomi. Inkomster o utgifter mm.

krisinformation.se

Nya skärpta nationella råd

Från och med den 14 december gäller skärpta nationella föreskrifter och allmänna råd om allas ansvar att förhindra smitta av covid-19. Alla i samhället, både individer och verksamhetsansvariga, har en skyldighet att vidta åtgärder för att förhindra smittspridning. Det gäller också vid firande av högtider.

DELA INNEHÅLLET PÅ DENNA SIDA:

Twitter Facebook E-post

Du har ett personligt ansvar för att skydda dig själv och andra mot spridningen av covid-19. Särskilt viktigt är att du skyddar personer i riskgrupper mot smitta. Från och med 14 december är du skyldig att:

Stanna hemma vid symtom

- Har du symtom på covid-19 ska du stanna hemma. Du rekommenderas även att testa dig för pågående infektion.

- Läs mer om hur du ska agera om du eller någon i hushållet har symtom eller blivit smittad av covid-19 här.
-

Begränsa nya nära kontakter

- Samlas aldrig fler än åtta personer samtidigt.
- Umgås bara med personer du normalt träffar, personer du bor med eller några få vänner och närstående utanför hushållet.
- Håll alltid avstånd till andra personer du träffar. Umgås helst utomhus.

Hålla avstånd till andra och undvika platser med trängsel

- Håll alltid avstånd till andra människor. Det gäller både inomhus och utomhus.
- Undvik platser som butiker, köpcentrum och kollektivtrafik om det är trångt.
- Handla ensam och vistas inte i butiker under längre tid än nödvändigt.
-

Resa på ett så smittsäkert sätt som möjligt

- Undvik kollektivtrafik och andra färdmedel där det inte går att köpa platsbiljett.

- Undvik att träffa nya kontakter under resan och på resmålet.
- Säkerställ att du kan isolera dig på ditt resmål eller kan ta dig hem utan att smitta andra om du får symtom på covid-19.
-

Arbeta hemifrån så ofta du kan

- Kom överens med din arbetsgivare om att arbeta hemifrån när detta är möjligt.
- Om du måste åka till arbetet bör du anpassa dina arbetstider så du kan undvika trängsel i kollektivtrafiken och på arbetsplatsen.
-

Hålla en god handhygien

- Tvätta händerna regelbundet och noggrant med tvål och vatten.
- Tvätta alltid händerna före måltid och efter toalettbesök samt när du befunnit dig i offentliga miljöer.
-

Vara försiktig när du besöker personer som är 70+ eller tillhör en riskgrupp

- Var extra noga med att följa alla råd och rekommendationer. Folkhälsomyndigheten har information om hur du kan umgås på ett säkert sätt.
- Besök på äldreboenden ska ske under säkra former. Följ boendets besöksrutiner.

- Om du haft covid-19 under våren är det inte säkert att du fortfarande har en mindre risk att smittas och att smitta andra.
-

Läs mer

- Om ditt personliga ansvar i "Folkhälsomyndighetens föreskrifter och allmänna råd om allas ansvar att förhindra smitta av covid-19".
- Om hur du kan umgås och resa smittsäkert under jul och nyår på Folkhälsomyndighetens webbplats.
- Om hur du kan skydda dig själv och andra på Folkhälsomyndighetens webbplats.

25 januari 2021

Ledare: Är politikerna beredda på notan från äldreomsorgen?

För drygt en månad sedan presenterade coronakommissionen sitt första delbetänkande. Där sågas svensk äldreomsorg och slutsatsen är att det krävs en rejäl kvalitetshöjning. Antalet anställda måste öka, arbetsförhållandena förbättras, outbildade vidareutbildas, fler sjuksköterskor rekryteras och förbudet mot kommunala läkare upphävas, enligt kommissionen.

Budskapet får sannolikt vartenda kommunalråd att sätta automatkaffet i halsen. Situationen är på många håll redan hårt pressad, och äldreomsorgen kostar cirka 140 miljarder kronor om året, vilket är en betydande del av kommunernas budget. Dessutom kommer summan sannolikt att ticka uppåt, i princip oavsett om politikerna vill eller inte.

Enligt Greger Bengtsson, samordnare för äldreomsorgen på Sveriges kommuner och regioner (SKR), innebär ökningen av antalet äldre att resurserna till äldreomsorgen behöver växa med 50 procent på tio år, bara för att bibehålla dagens undermåliga kvalitet. Lägger man till coronakommissionens förslag landar man, enligt honom, på uppemot 100 miljarder kronor mer totalt (Dagens samhälle 19/1). Det vill säga en årlig kostnad på 240 miljarder, vilket motsvarar cirka fyra försvarsbudgetar (2020).

Det är pengar som kommunerna inte har. Särskilt inte eftersom det finns fler områden som skriker efter satsningar, som skolan och socialtjänsten.

Om förbättringarna ska bli verklighet krävs därför kraftigt ökade statsbidrag. Och här fungerar det inte med punktinsatser enstaka år. Pengarna måste garanteras över tid, vilket förutsätter en bred politisk

uppgörelse i riksdagen om att inleda en professionalisering av äldreomsorgen.

Rent retoriskt är ett sådant projekt inget problem. Det är tvärtom något som många partier vill förknippas med.

Då uppstår frågan om politikerna är beredda att gå från ord till handling. För äldreomsorgslyftet kommer inte att ske av sig självt.

Den som menar allvar med rejält höjda ambitioner för äldreomsorgen måste för det första vara beredd att under 2020-talet konsekvent prioritera området i budgetförhandlingarna, något inget parti hittills velat göra. Detta trots att ”de brister som pandemin belyser har varit kända, och är kopplade till förutsättningar som kompetens, resurser, fungerande rutiner och strukturer”, som Olivia Wigzell, generaldirektör på Socialstyrelsen, uttrycker saken (Dagens samhälle 22/4 2020).

För det andra är frågan om hela kostnadsökningen ska betalas med skattemedel eller om graden av självfinansiering inom äldreomsorgen ska tillåtas öka – och i så fall med hur mycket. Det handlar helt enkelt om att politiker på riksplanet inte ska lova något som de inte tänker finansiera.

I samband med att coronakommissionens delbetänkande presenterades sa exempelvis socialminister Lena Hallengren (S) att ”regeringen är beredd att göra de satsningar som krävs”, vilket sannolikt är vad varje socialminister hade sagt i samma situation.

Den sortens utfästelser bör politiker från alla partier hålla sig för goda för, förutsatt att de inte har en konkret plan för hur de ska få fram 100 miljarder.

DN 25/1 2021

25”Ett svek att äldreomsorgens problem förblivit olösta”

Vi har nu läst rapporten från den utredning om äldreomsorgen som regeringen Löfven skrotade när den tillträdde år 2014. Så gott som alla de problem som både vi och utredarna såg för sex år sedan har förblivit olösta. Vårt besked är detta: välfärdslöftet till Sveriges äldre ska inte bara hållas. Det ska utökas, skriver Ebba Busch (KD) och Michael Anefur (KD).

DN. DEBATT 210125

På många sätt är Sverige ett fantastiskt land att åldras i. Från vänster till höger råder bred politisk enighet om att rätten till en värdig ålderdom är grundläggande. Under 2019 hade 401 000 personer över 65 år minst en pågående insats enligt socialtjänstlagen. 108 500 personer bodde på särskilt boende under året.

Äldreomsorgen är även en central del av Sveriges arbetsmarknad. Totalt arbetar 135 300 människor som undersköterska inom hemtjänst, hemsjukvård eller på äldreboende. Det gör dem till Sveriges största yrkesgrupp. Därtill kommer andra yrkeskategorier och naturligtvis alla hundratusentals anhöriga till de människor som har någon form av äldreomsorg. Hur äldreomsorgen fungerar är därför en fråga som direkt och indirekt påverkar vardagen för nästan alla i Sverige, om inte här och nu så åtminstone i framtiden. Det är hög tid att detta faktum påpekas och att äldreomsorgen får den plats den förtjänar, i centrum för den politiska debatten.

För även om Sverige lägger stora resurser på äldreomsorgen, även om drygt 80 procent är nöjda med sitt äldreboende och nästan 90 procent är nöjda med sin hemtjänst, så finns stora problem som måste lösas. Coronakrisen har satt flera av dessa problem i blixtbelysning. Vi får aldrig låta stoltheten över det

som åstadkommits skyla de brister som måste åtgärdas.

I slutet av vår senaste regeringstid tillsatte vår partikamrat, dåvarande äldreminister Maria Larsson, en stor och heltäckande utredning som skulle se över de strukturfel som alltjämt finns inom äldreomsorgen. Tyvärr fick den utredningen aldrig arbeta färdigt. En av regeringen Löfvens första åtgärder blev nämligen att skrota utredningen och kasta bort det arbete som hunnit utföras.

Utredarna själva har beskrivit det som att deras kritik mot äldreomsorgen ”begravdes i ett bergrum”. Vi har besökt bergrummet, i form av den 90 sidor långa slutpromemoria som utredarna på eget initiativ skrev, i hopp om att någon ändå skulle intressera sig för deras slutsatser. Utredarna visade sig ha identifierat ungefär samma problem och brister som vi kristdemokrater hade sett.

De pekade på hur äldres omsorg och sjukvård måste integreras med varandra. På hur viktigt det är att gamla och sjuka människor får kontinuitet i sin behandling. På hur många äldre kan få it-stöd så att de, när de så vill, kan kommunicera hemifrån med läkare, biståndsbedömare och annan personal, i stället för att behöva utsättas för väntrummen inom vård och socialtjänst. Utredarna föreslog även att fler äldrecentraler, alltså vårdcentraler för äldre, bör inrättas. Det finns äldrecentraler här och var i Sverige, men de skulle behöva bli många fler. Rapporten pekar även på hur de förebyggande insatserna måste bli mycket bättre. Fallolyckor och annat som kan förebyggas innebär i dag både ett stort mänskligt lidande och en rejäl belastning för sjukvård och äldreomsorg.

Det går inte att återge slutrapportens alla 90 sidor här, detta är bara ett litet axplock. Men vi hoppas verkligen att de ansvariga ministrarna tog sig tid att läsa rapporten, så att de åtminstone förstod vad de kastade bort.

Vi har frågat statsminister Stefan Löfven varför utredningen lades ner. Hans svar var att utredningen

inte mötte de behov som regeringen såg. Gott så. Kan man göra något bättre, så ska det vara fritt fram. Men vad blev egentligen bättre? Så gott som alla de problem som både vi och utredarna såg för sex år sedan har förblivit olösta. I flera fall har arbetet med att lösa dem inte ens kommit i gång.

Detta måste kallas vad det är, ett svek mot Sveriges äldre.

Vi kristdemokrater är det parti som alltid lyfter frågorna om sjukvården och om äldreomsorgen, varje gång riksdagspartiernas ledare möts för debatt. Vi gjorde det före pandemin, vi har gjort det under pandemin, vi kommer göra det efter pandemin och så länge det behövs. Vårt besked är detta: välfärdslöftet till Sveriges äldre ska inte bara hållas. Det ska utökas.

Vårt välfärdslöfte vilar på tre ben. Det ena handlar om de människor som är i behov av omsorgen och vården. Det andra handlar om de som arbetar i omsorgen och vården. Det tredje handlar om de fysiska byggnader som äldreomsorgen ska bedrivas i.

I Norge är var femte anställd på äldreboendena en sjuksköterska, mer än tre gånger så hög andel som i Sverige. Den medicinska kompetensen inom äldreomsorgen är därför högre där. Vi vill fördela en prestationsbaserad ersättning om 1,25 miljarder kronor per år till kommuner som anställer fler sjuksköterskor.

I dag har kommunerna inte lagstöd för att anställa läkare. Även här kan man ana en delförklaring till den höga dödligheten på Sveriges äldreboenden. Lagstiftningen, som infördes 1992 när kommunerna tog över äldreomsorgen, är feltänkt och måste ändras fortast möjligt.

I dag är varje kommun skyldig att ha en så kallad Mas – medicinskt ansvarig sjuksköterska. Vi vill bygga vidare på den modellen. Målet är att varje kommun även ska ha en medicinskt ansvarig läkare och en medicinskt ansvarig för rehabilitering. Vi vill även ge kommuner möjlighet att anställa äldreöverläkare. Vi vill lägga 300 miljoner kronor per år till kommuner som köper in läkarkompetens från regionerna och 450

miljoner kronor per år för inrättande av medicinskt ansvarig för rehabilitering.

De som hör till den grupp som kallas ”mest sjuka äldre” behöver både äldreomsorg och sjukvård. I dag bollas de ständigt mellan kommunerna som ansvarar för äldreomsorgen och regionerna som ansvarar för sjukvården. Vi vill tydliggöra vårdens ansvar för denna grupp och underlätta för kommuner och regioner att dela information om patienterna så att det förebyggande arbetet kan förbättras.

Bristen på äldreboendeplatser gör att fler som borde få plats i särskilt boende i stället får hjälp i hemmet. Det leder till undvikbara skador, som fallolyckor, som både orsakar lidande och belastar vården. Vi vill därför införa en äldreboendegaranti för alla över 85 år och avsätter 500 miljoner till kommuner som lyckas anvisa platser inom tre månader.

Fler äldreboendeplatser kräver fler äldreboenden. Vi vill därför lägga 3,5 miljarder kronor till och med 2023 för att bygga fler äldreboenden. Den ekonomiska smäll som pandemin har medfört innebär dessutom att det finns ledig kapacitet i byggsektorn. Här kan vi både få fler äldreboenden och rädda byggjobb som annars riskerar att förloras.

Pandemin har visat på flera av bristerna inom äldreomsorgen. Men tecknen fanns långt före den. Vi har länge vetat att Sveriges befolkning blir äldre, att vård- och omsorgsbehoven ökar, att personalförsörjningen är hotad och att bristen på fysiska boenden blir alltmer akut. Frågan är alltså inte bara hur äldreomsorgen ser ut i dag, utan även hur den kommer att se ut om fem till tio år.

De åtgärder vi redovisar här syftar alla till att lindra och lösa de här problemen. Drygt sex år med Stefan Löfvens regering har inte löst dem, snarare tvärtom. Vi har ambitionen, engagemanget och de konkreta förslagen som krävs. Och vi kommer göra allt för att genomföra dem. Det är Kristdemokraternas välfärdslöfte till Sveriges äldre.

Ebba Busch (KD), partiledare

Michael Anefur (KD), talesperson i äldrepolitiska frågor

25 Nyfödd bebis dog – vården utreds

En bebis dog på Karolinska universitetssjukhuset mindre än ett halvt dygn efter förlossningen. Nu ska händelsen utredas av Inspektionen för vård och omsorg (Ivo).

Neonatalavdelningen på Karolinska universitetssjukhuset tog i november 2020 emot bebisen, som två timmar efter förlossningen på Södertälje sjukhus plötsligt fått svårt att andas, skriver Länstidningen i Södertälje.

På Karolinska universitetssjukhuset fick barnet en dos lugnande, men avled någon timme senare. En analys visade att barnet hade en genetisk mutation som förmodligen bidragit till förloppet.

Anmälaren skriver att det finns behandling som barnet inte fick, men att det troligen inte påverkat utgången.

TT

25 Covidvaccin för minkar på gång

I Finland testas just ett vaccin mot covid-19 för minkar. Nu hoppas Pälsdjursuppfödarnas riksförbund på ett snabbt godkännande.

Minknäringen i Finland är större än i Sverige, men där har viruset än så länge inte letat sig in på någon av farmarna.

I oktober fanns viruset på 13 minkfarmar på Listerlandet i Sölvesborgs kommun, men efter den så kallade avpälsningen försvann smittan. Om vaccinet ska användas i Sverige krävs ytterligare tester.

TT

25 Jakten på nya varianter allt viktigare i kampen mot viruset

Den brittiska virusvarianten kan vara lika spridd i Sverige som i Norge, enligt Karin Tegmark Wisell, avdelningschef vid Folkhälsomyndigheten. En skillnad är dock att mutationen inte kan kopplas till något omfattande utbrott i Sverige.

Under våren kommer arbetet med att lokalisera nya virusvarianter genom sekvensering, en analys av virusets hela arvsmassa, att bli en allt viktigare del i bekämpningen av covid-19.

I Sverige finns det 55 kända fall av den mutation som först upptäcktes i Storbritannien i september förra året, varav de flesta är kopplade till resor.

Övervakningen av virusmutationer är inte utbyggd i den omfattning som Folkhälsomyndigheten önskar, men ska nu trappas upp.

– Den europeiska myndigheten ECDC:s rekommendation är att 10 procent av de positiva testerna sekvenseras. När vi kommer upp i den nivån är målsättningen att hitta förekomsten av varianter som står för mer än 2 procent av det totala antalet fall, säger Karin Tegmark Wisell.

Att få svar på ett pcr-test, som visar om personen är smittad, tar några timmar. Att sekvensera testet tar ytterligare två till tre dagar.

Pressas Folkhälsomyndigheten från politiskt håll att sekvensera fler prover?

– Vi får frågor om det finns möjlighet att sekvensera 10 procent. Det anser vi att det gör, regioner med universitetssjukhus har förmåga till sekvensering och behöver nu anpassa sina flöden för sars-cov2, viruset som orsakar covid-19.

Finns det tester som direkt kan ge svar på om den smittade personen har en mutation?

– Nej, men det finns tester som kan ge indikationer. Hos den brittiska mutationen och den variant som påträffats hos danska minkar fattas en del av arvsmassan. Genom testet kan man då sålla ut möjliga varianter, som sedan sekvenseras. Just nu genomförs det här på delar av de positiva fallen i ett tiotal regioner i Sverige, säger Karin Tegmark Wisell.

Det pågår också ett omfattande arbete med att utveckla pcr-testerna, så att det ska bli lättare att ringa in mutationer. I takt med att vaccinationerna ökar och smittspridningen väntas minska framåt våren kommer jakten på mutationer att bli allt viktigare. Det kommer sannolikt att dyka upp fler varianter än de som är aktuella nu.

– Med färre fall är målsättningen att sekvensera alla positiva prov, säger Karin Tegmark Wisell.

Sekvenseringen blir då ett viktigt redskap för att hitta mutationer som vaccinerna inte biter på. Enligt Karin Tegmark Wisell är risken för att man hittar sådana liten, men redan nu finns vissa mutationer som forskare experimentellt visat kan vara lite svårare för immunsvaret att hantera trots att man redan haft covid-19. Om det får någon betydelse i praktiken återstår att se.

Just nu har Sverige omkring 30 000 bekräftade fall av covid-19 per vecka. Att sekvensera samtliga dessa skulle kosta tiotals miljoner kronor i veckan.

Att vaccinerna fördelas rättvist i världen är en viktig faktor för att minska risken för utbrott av nya mutationer, enligt Karin Tegmark Wisell. Om länder blir utan vaccin finns en fara att nya mutationer växer till sig och börjar spridas över världen.

Mia Holmgren

mia.holmgren@dn.se

25 Virusmutationen kan vara lika spridd i Sverige

Sverige inför inreseförbud från Norge i ett försök att hindra den virusmutation som sprider sig i Osloområdet.

Men viruset kan redan vara lika spritt i Sverige som i Norge, enligt Karin Tegmark Wisell på Folkhälsomyndigheten.

Den brittiska virusmutationen finns redan i Sverige. Hittills har ett 50-tal fall bekräftats, de allra flesta av dem är kopplade till personer som har befunnit sig utomlands, enligt Folkhälsomyndigheten.

Men övervakningen av virusmutationer är ännu inte fullt så utbyggd som Folkhälsomyndigheten vill. Vissa regioner har kommit i gång med att skicka in

misstänkta fall på analys, men ingen region har än så länge börjat skicka en bestämd andel, 10 procent, av alla prover för sekvensering, något som de nu fått i uppdrag av Folkhälsomyndigheten att göra.

Är det här tillräckligt för att kunna säga någonting om förekomsten av exempelvis den brittiska varianten?

– Nej, det är därför vi nu ökar sekvenseringen. När vi kommer upp till att 10 procent av fallen sekvenseras, enligt den europeiska myndigheten ECDC:s rekommendation, är målsättningen att man ska hitta förekomsten av varianter som står för mer än 2 procent av det totala antalet fall. Om man inte sekvenserar allt kommer man aldrig att hitta allt, säger Tegmark Wisell.

Utifrån de tester som i dag görs, kan vi verkligen säga att vi har en bättre situation i Sverige än i Norge?

– Nej, absolut inte. Det har vi aldrig sagt heller.

– Alla måste förhålla sig till att vi befinner oss mitt i en pandemi och måste beakta att det fortfarande är väldigt hårda begränsningar i umgänge som gäller.

Enligt Karin Tegmark Wisell måste det tas mer prover för att få bättre koll.

– Vi har relativt god koll, men vi är inte nöjda. Vi utgår från att vi precis som de flesta europeiska länder som tittar på det här har en förekomst på några procent. Och det kan mycket väl vara så att vissa regioner har betydligt mer och andra mindre. Men utifrån de stickprov vi har ser det inte ut att vara den dominerande varianten i Sverige.

Att sekvensera samtliga prover i dag skulle bli mycket kostsamt, enligt Tegmark Wisell.

– Vi har haft ungefär 40 000 fall i veckan och nu har det gått ner till 30 000 fall. Skulle man sekvensera alla de fallen, säg 40 000, skulle det kosta 60 miljoner kronor i veckan. Därför är det angeläget att hitta

effektiva metoder som kan ge oss en god uppfattning om förekomsten.

TT

25 Därför är en del människor rädda för att ta vaccin

Snart hoppas Sverige kunna komma i gång med massvaccineringar mot covid-19 – och få stopp på smittan. Men för att strategin ska fungera behöver människor gå med på att få vaccin.

Enligt en undersökning är 20 procent tveksamma till att ta vaccin. Vad beror det på att vissa är rädda för vaccinationen – trots att det kan skydda mot sjukdom?

Den 8 december fick den första personen Pfizers vaccin mot covid-19 i Storbritannien.

– I dag blir starten på slaget mot vår gemensamma fiende, coronaviruset, sade premiärminister Boris Johnson inför att vaccinationsprogrammet drogs i gång.

Först ut att få vaccinet var 90-åriga Margaret Keenan som strålade efter att hon fått nålsticket.

– Det är den bästa tidiga födelsedagspresenten jag kunde önska mig, för det betyder att jag äntligen kan se fram emot att tillbringa tid med min familj och mina vänner under det nya året, efter att jag varit ensam under stora delar av det här året, sade hon till medier.

Bilderna kablades ut över världen. Och några veckor senare började personer på äldreboenden att vaccineras även i Sverige. Under våren ska stora delar av samhället vaccineras mot covid-19, för att smittspridningen förhoppningsvis till slut ska kunna upphöra.

Men för det krävs att många människor faktiskt vill ta vaccinet. Och det är inte alla som vill. Enligt en europeisk undersökning där deltagare i sju olika länder fått svara på frågor om bland annat sin vaccinbenägenhet sticker Sverige ut. De svenska deltagarna är näst minst benägna att vaccinera sig av de länder som varit med. I Danmark, Italien, Nederlänerna, Portugal och Tyskland är fler villiga att ta vaccin. Bara i Frankrike rapporteras en lägre benägenhet än Sverige.

59 procent av de svenska deltagarna i undersökningen svarade i september 2020 att de ville vaccinera sig mot covid-19, medan 20 procent var tveksamma. Andelen som inte ville vaccinera sig var i september 19 procent.

– Vaccinbenägenheten är inte så hög som man kunde förvänta sig i Sverige. Normalt sett betraktar man det här som en tillitsfråga och vi i Sverige har ofta en hög tilltro till regering och myndigheter, säger Fredrik Stiernstedt, en av forskarna bakom undersökningen och docent vid Södertörns högskola.

Enligt undersökningen, där strax över 1 000 svenskar deltagit, är de vanligaste anledningarna till att människor är osäkra på vaccinationen mot covid-19 en rädsla för biverkningar, eller att man inte tror att vaccinet är tillräckligt säkert.

Men varför är en del rädda eller osäkra inför att ta ett nytt vaccin? Andreas Olsson är professor i psykologi vid Karolinska institutet och har forskat kring rädsla. Han säger att människor alltid har haft en viss skepsis mot just vacciner.

– I grunden är det sunt att vara skeptisk mot eller orolig för att injicera substanser i kroppen. Vår kroppsliga integritet, att vi inte vill ha saker i oss – speciellt saker som är okända – är någonting väldigt grundläggande i oss människor, säger han.

Enligt Andreas Olsson är människor bra på att bygga upp ”värsta scenarion”. Särskilt när man är osäker kring någonting – som ett nytt vaccin. Vi har också mycket lättare att minnas dåliga erfarenheter, än när allting har gått bra.

– Om man blivit vaccinerad och fått lite ont av det, blivit hängig eller något annat som räknas som ”vanliga” sidoeffekter så minns man det. Men vi minns inte alla de gånger vi tagit ett vaccin och inte känt någonting. Det är en skevhet i våra minnen.

Det är inte bara våra egna erfarenheter som påverkar vår rädsla. Även negativ information sprids snabbare än positiv. Därför kan information om potentiella bieffekter eller oroande nyheter kring vaccinet spela in.

– Då pratar jag inte bara om skrämselpropagandan som är stor på nätet, utan även andra historier om människor som till exempel avlider efter att ha tagit vaccin. Även i de fall då man inte vet vad det beror på att de avled. Sådan information går in i vår beslutsekvation, säger Andreas Olsson.

Han menar att det finns många faktorer som gör att vi upplever olika risker som mer eller mindre allvarliga. Vi är exempelvis dåliga på att uppfatta den risk vi utsätter oss för i trafiken till vardags.

– Men med nålar och ingrepp i kroppen är det precis det motsatta. Och det har nog att göra med den grundläggande oron för föremål som sticks in i kroppen. Folk tycker att det är obehagligt.

När det gäller våra emotionella minnen som olyckor som drabbat oss, så stannar de kvar. Och det kan även hända med andra människors olyckor. Rädslan kan smitta mellan personer.

– Det kallas vikarierande oro eller rädsla, och är något vi väldigt lätt tar till oss. Den flod av hemskheter som finns på nätet sprids därför väldigt snabbt. Rädslan smittar mellan individer, där någon berättar om en dålig erfarenhet för någon, som berättar för någon annan.

Och de dåliga erfarenheterna och rädslan smittar inte bara snabbt.

– De stannar också och klistrar sig fast. Och i det här fallet är injektioner i kroppen från början väldigt känsligt. Så då blir det lätt en grogrund för skrämselpropaganda, säger Andreas Olsson.

Enligt den europeiska undersökningen som Fredrik Stiernstedt varit involverad i så finns det flera saker som påverkar hur benägna människor är att vaccinera sig. Tilliten till myndigheter, medier och andra människor i samhället är en faktor som visar sig ha stor bäring på vaccinationsbenägenheten.

– Om man inte litar på sjukvården så vill man såklart inte ta emot en spruta som de erbjuder. Och när det gäller vaccin så handlar det om att ta till sig medicinsk expertis och tro på att myndigheter kommunicerar korrekt information.

Andelen deltagare i undersökningen som har en misstro till vaccinationer generellt är väldigt liten. I stället är det gruppen som tvekar kring just vaccinet mot covid-19 som är större än väntat. En anledning skulle kunna vara den stora uppmärksamhet som gavs till biverkningarna av vaccinet mot svininfluensan. Ett antal personer drabbades efter vaccinationen av narkolepsi.

– Det är troligt att oron hänger ihop med det. Biverkningarna drabbade en liten grupp men har fått mycket uppmärksamhet som kan ha påverkat benägenheten, säger Fredrik Stiernstedt.

Andreas Olsson håller med.

– Jag är övertygad om det. Personliga exempel har lyfts fram och uttalat sig. Och det är ju människor som fått livslånga problem. Det säger sig självt att man inte vill vara med om det. Då står valet mellan covid-19, en sjukdom som visserligen kan vara farlig, och information om faror och obehag som skett andra som tagit vaccin. Då kan rädslan för vaccinet överväga, säger han.

För att komma över en rädsla finns det ett välanvänt trick: att exponera sig för det man är rädd för. Ett exempel är att man ska hoppa upp i sadeln igen när man har trillat av en häst.

– Men då gäller det ju att hästen inte är farlig, för är den det kan rädslan bli ännu värre, säger Andreas Olsson

I samhället kan man därför försöka föra fram de goda exemplen, eftersom det påverkar människors benägenhet att tycka att något är ofarligt. Andreas Olsson säger att ett sätt att minska rädslan är om auktoriteter och populära människor offentligt uttalar sig eller visar upp att de vaccineras.

Ett annat är att visa att de flesta med relevans för målgruppen – invånare i Sverige, vårdanställda eller speciella invandrargrupper – har vaccinerat sig eller planerar att göra det.

– Det påverkar människor att inte känna att det är så farligt. För det är svårt att komma över den skevheten vi har i våra minnen. Där är inte statistisk information alltid det bästa, utan i stället är det den anekdotiska, säger han.

Fredrik Stiernstedt poängterar att även om deras undersökning visat på en något lägre benägenhet att vilja vaccinera sig bland svenskar än i de andra studerande länderna, så är andelen som vill vaccinera sig fortfarande så hög att det inte finns anledning till oro över att vi inte ska uppnå den immunitet som myndigheterna eftersträvar.

Han menar att det är viktigt att föra fram korrekt information, och visa på den vetenskapliga evidens som finns för att vaccinet inte är farligt och att det faktiskt fungerar. Han ser en risk i att man fokuserar på spektakulära händelser eftersom de ofta får stor spridning.

– Det gäller att hitta en balans där, säger Fredrik Stiernstedt.

Evelyn Jones

evelyn.jones@dn.se

FAKTA. FÅ I UNDERSÖKNINGEN VAR EMOT VACCIN GENERELLT

Vaccinbenägenheten i den svenska befolkningen är stor enligt undersökningen från Södertörns högskola, som består av en panelundersökning, där ett urval av befolkningen får svara på enkätfrågor vid flera tillfällen. 59 procent av deltagarna ville i september vaccineras mot covid-19.

19 procent uppgav att de inte ville vaccinera sig. Av dem menade 43 procent att anledningen var att man inte tror att ett vaccin är tillräckligt säkert. 29 procent uppgav att man inte tror att covid-19 är farligt för ens egen hälsa. Endast 7 procent var emot vaccin generellt, medan 9 procent menade att ”naturen ska ha sin gång”.

Benägenheten att vilja ta vaccin var störst bland deltagare över 65 år, och minst i åldersgruppen 30–49 år.

I Frankrike uppgav 55,6 procent av deltagarna en vilja att vaccinera sig. Storbritannien hade enligt undersökningen högst vaccinationsvilja. Där uppgav 76,6 procent av deltagarna att de ville ta vaccinet.

25 Alien: Riskerna med motion som du inte hade en aning om

Med nytt år följer nya ambitioner och under 2021 är min ambition att *komma i form*. Visserligen har jag redan en form, men jag skulle vilja ha en annan form.

Jag kom i min nuvarande form tack vare att pendlingsavståndet mellan mitt hem och min arbetsplats numera är kortare än det brukade vara. Bara ett par decimeter faktiskt.

Behöver jag kaffe sträcker jag mig bara efter mobiltelefonen och messar min man. Sedan får han, som har ett jobb som inte kan skötas hemifrån, köpa kaffe på vägen hem. Vill jag däremot dricka kaffe är det lite längre, då måste jag hasa mig flera meter ut i köket.

Denna fantastiska närhet till allt har inte oväntat gjort mig till en soffpotatis. Som tur är tvingas jag ta dagliga promenader med coronahunden vi skaffat.

Möjligen är jag inte ensam om att ha blivit en soffpotatis både till kropp och till själ. Jag vet inte, för det enda jag numera ser av mina kolleger är deras huvuden på en datorskärm. Men en indikation på att så är fallet är att Dagens Nyheter numera erbjuder sina anställda gemensamma, digitala träningspass två gånger i veckan.

Så jag går till gymmet och rullar ut min yogamatta. Dit får hunden inte följa med, så klart. Därefter ägnar jag trettio minuter åt att göra sådant som utfall eller att stå i yogapositionen ”hunden”.

Att det finns risker med alltför våldsamt motionerande vet jag. Men ingen har varnat för att det mest riskabla med hunden inte är att stå i den, utan att möta dess blick.

Det tolkar nämligen hunden, kränkt över att inte få vara med, som att även fyrbeningar nu är välkomna på gymmet.

Likt Lassie som upptäckt ett barn i en brunn och ilar för att hämta hjälp tar hunden några snabba steg fram till yogamattan. Men när jag står i ”hunden” vägrar han göra detsamma, och lägger sig i stället på rygg under mig och slickar mig i ansiktet. Det är oväntat svårt att ha fokus på stora muskelgrupper medan man funderar över om det är lukten av hundmat eller harbajs man känner.

När han tröttnar lägger han sig intill mig och somnar. Och jag måste erkänna att det finns ögonblick när jag tycker att han är den mest förnuftiga av oss två.

Elin Peters

elin.peters@dn.se

25 Stockholmskommuner mest trångbodda i landet

De nio mest trångbodda kommunerna i Sverige – och 9 av de 20 mest tätbefolkade tätorterna – ligger i Stockholms län, visar en ny rapport från Sweco. Störst andel trångbodda hushåll finns i Botkyrka.

– Det finns förstås ett mörkertal och det gäller inte bara asylsökande och papperslösa utan också till exempel studenter som kanske inte skriver sig på studieorten, säger Sebastian Christner, samhällsanalytiker på Sweco.

Trångboddheten, som är högst i kommuner med en hög befolkningstäthet, kan enligt rapporten bero på en kombination av flera faktorer – för lågt bostadsbyggande, ökade bostadspriser, brist på hyresrätter.

Den högsta befolkningstätheten finns i Sundbyberg – med 7 600 invånare per kvadratkilometer – Stockholm och Solna, enligt statistik från SCB.

– Huvudorsakerna till trångboddhet är befolkningstillväxten och en långvarig urbaniseringsprocess och då framför allt till Stockholm. Befolkningsökningen i regionen på senare tid drivs delvis av inflyttning varav många tillhör relativt köpsvaga grupper, många unga och många nyanlända, samtidigt som bostadsbyggandet inte har hängt med och inte alltid varit i linje med vad folk har kunnat efterfråga, säger Sebastian Christner, som också är en av författarna till rapporten.

Enligt Boverkets nya definition av trångboddhet lever nästan vart tionde hushåll i Sverige i dag i ett trångbott hem, det motsvarar över 460 000 hushåll och mellan åren 2012 och 2018 ökade trångboddheten i 271 av landets 290 kommuner. Trångboddheten är störst i storstadsregionerna, framför allt i storstäderna och i pendlingskommuner i Stockholms län.

Störst andel trångbodda hushåll i Sverige finns i kommunerna Botkyrka, med 19,3 procent, Stockholm, 18,8, Sundbyberg, 18,3, Sigtuna, 16,8 och Södertälje med 16,6 procent. Rikssnittet är 9,9 procent, enligt SCB:s statistik som bygger på uppgifter från Skatteverket.

Ur ett europeiskt perspektiv ligger Sverige på en genomsnittlig andel trångbodda individer. Men i ett längre perspektiv har trångboddhet snarast varit en normalitet, menar Sebastian Christner.

– De flesta i Bondesverige bör, enligt Boverkets definition, ha varit trångbodda.

Trångboddhet är som störst i hyresrätter och som lägst i småhus. Den är högre i hushåll med låga inkomstnivåer, barnhushåll samt hushåll med utlandsfödda. Framför allt är det en stor andel av de övriga hushållen med barn som är trångbodda, runt 60 procent.

– Övriga hushåll kan bland annat avse generationsboenden, kompisboende eller ett hushåll som har inneboende, säger Sebastian Christner.

I hem där ingen är född utomlands har trångboddheten minskat något, från 5,7 till 5,5 procent under perioden 2012–2018. Under samma period har trångboddheten ökat för hushåll där fler än hälften är födda utomlands, från 18,6 till 21,7 procent.

– Vi tycker att kommunerna har kommit i skymundan under pandemin och det är problematiskt. Debatten har handlat mycket om sjukvården och om hur människor och företag drabbas. Regeringen och några statliga myndigheter har varit de synligaste representanterna för den offentliga sektorn, säger Sebastian Christner.

Men kommunerna är kärnan i välfärden, menar han. Kommunerna har planmonopol och ska utveckla våra städer. I trångbodda hem med flera generationer är det svårt för äldre att fysiskt distansera sig och hålla tillräckligt avstånd i hemmet om någon blir sjuk.

– Vi fick tidigt en debatt om att trångboddheten har bidragit till smittspridningen, speciellt i utanförskapsområden.

Trångboddhet behöver inte vara ett problem. Människor kan frivilligt välja att bo trångt av olika skäl. För många är dock trångboddheten mindre frivillig och kan bero på låg inkomst eller svårigheter att få tillgång till hyresrätter i lämplig storlek.

Trångboddhet kan, menar rapportförfattarna, ha negativa effekter på barns hälsa, skolresultat och sociala kontakter.

För att minska trångboddheten krävs, enligt dem, en ökad tillgång på bostäder och en rörligare bostadsmarknad. För att minska konsekvenserna av trångboddhet är det viktigt att säkerställa god tillgång till trygga miljöer med service och mötesplatser. I områden där trångboddheten är hög är det även viktigt att det finns en god tillgänglighet till rekreations- och fritidsmöjligheter.

– Det är viktigt hur boendemiljön ser ut utanför lägenheten. I utsatta förorter kan det finnas en större otrygghet och brist på trygga utemiljöer, säger Sebastian Christner.

Det är dock, menar han, alldeles för tidigt att se om pandemin kommer att ge långsiktiga effekter på bosättningsmönstret i Sverige. Mycket talar för att den starka, globala urbaniseringstrend som dominerat under senaste decennierna kommer att fortsätta.

– Men bostadsbyggandet i Stockholmsregionen kan påverkas negativt av pandemin och fler kan få svårt att efterfråga en bostad.

Kommunerna bör, enligt honom, kartlägga trångboddheten och hur pandemin påverkar dess konsekvenser.

– Men det kanske viktigaste är att de inte förhastar sig. Miljonprogrammet var resultatet av en kraftsamling mot trångboddhet och bostadsbrist. Kommunerna överskattade efterfrågan på trerummare i förorten, det medförde att Stockholmskommunerna efter en tid stod med ett kostsamt bostadsöverskott och att det uppstod sociala problem, säger Sebastian Christner.

Mia Tottmar

mia.tottmar@dn.se

FAKTA.

De tio tätaste tätortsområdena

Invånare per kvadratkilometer.

Fisksätra (Nacka) 8 104

Norra Riksten (Botkyrka) 4 770

Kvista (Upplands-Bro) 4 725

Märsta (Sigtuna) 4 393

Nordöstra Göteborg 4 378

Malmö 4 177

Stockholm 3 856

Uppsala 3 826

Steningehöjden (Sigtuna) 3 754

Lund 3 529

De tio glesaste tätortsområdena

Invånare per kvadratkilometer.

Norra Muskö (Haninge) 47

Blidö (Norrtälje) 48

Norra Vindö (Värmdö) 50

Oxhalsö (Norrtälje) 63

Tynningö (Vaxholm) 77

Laggarsvik och Linanäs

(Österåker) 79

Oxnö och Svärdsö (Nynäshamn) 84

Grisslehamn (Norrtälje) 91

Kyrkesund (Tjörn kommun) 93

Nabbo, Gräddö

och Rävsnäs (Norrtälje) 100

En tätort definieras enligt SCB som ett tätbebyggt område med minst 200 invånare och mindre än 200 meters avstånd mellan husen.

Trångboddhet

Boverkets nya definition av trångboddhet baseras på Socialstyrelsens riktlinjer. Enligt denna definition ska samboende par kunna dela sovrum och bör utöver det även ha tillgång till vardagsrum och kök. Barn som är minst 12 år ska inte behöva dela sovrum, men däremot kan yngre barn dela rum.

26 Arbetade mot abort – nu formar hon KD:s nya feminism

KD-kvinnors ordförande Sarah Havneraas är med och utformar partiets nya jämställdhetspolitik. Fram till våren 2019 satt hon i styrelsen för antiabortorganisationen Människovärde. Hon har också föreläst om samvetsfrihet. I efterhand har hennes namn tagits bort från en abortkritisk nättidning och själv vill hon tona ned sitt engagemang.

– Jag har aldrig varit emot abort.

Just nu pågår ett arbete inom Kristdemokraterna med att ta fram en ny jämställdhetspolitik, ett arbete som ska vara klart under våren.

Partiledaren Ebba Busch berättade om den nya satsningen första gången i augusti 2020. Till Expressen sa KD-ledaren att hon ville erbjuda ”en ny sorts feminism”. I samma artikel presenterades Sarah Havneraas, ny ordförande för partiets kvinnoförbund, som den som skulle leda arbetet.

– Jag tror folk är less på genusdoktrinen, sa Havneraas då.

Sarah Havneraas är tidigare verksam i partiets ungdomsförbund KDU där hon var generalsekreterare mellan 2018 och 2020. Nu sitter hon i Kristdemokraternas partistyrelse, är ordförande för partiets kvinnoförbund och ledamot i hemkommunen Uppsalas kommunfullmäktige. Internt har 27-åringen kallats både framtidsnamn och ”mini-Busch”.

Havneraas har också en lång historia som aktiv och ledande i den svenska antiabortrörelsen.

I dag vill Sarah Havneraas tona ned det engagemanget. När Dagens ETC i augusti intervjuade Sarah Havneraas om den nya jämställdhetspolitiken fick hon frågor om sitt tidigare engagemang i antiabortgruppen Provita.

– Jag engagerade mig för barn med funktionshinder och lss-frågor. Men det var ett tag sedan jag var aktiv där, sa hon till tidningen.

Hon sa också att hon inte hade något engagemang i den nya organisationen Människovärde – som bildades efter en sammanslagning av organisationerna Provita och Ja till livet.

DN:s granskning visar att Sarah Havneraas i själva verket var en nyckelperson när Människovärde grundades 2017. I protokollet från föreningens första styrelsemöte står hon som en av sex ledamöter.

Sarah Havneraas engagemang inom den abortkritiska rörelsen börjar inte där, utan har löpt parallellt med nästan hela hennes politiska karriär. Redan 2013 var den då 20-åriga Havneraas vice ordförande i den abortkritiska ungdomsorganisationen Älska livet.

Hon engagerade sig därefter i organisationen Provita där hon arbetade som informatör. I den rollen föreläste hon 2016 för Missionsprovinsen, en grupp som är mot abort och som anser att ”utlevd homosexualitet” är emot Guds vilja. Föreläsningen handlade, enligt gruppens artikel efteråt, om ”abort, surrogatmödraskap (en modern form av människohandel) och dödshjälp”.

”För den modiga Sarah Havneraas som är ute i skolor och andra sekulära sammanhang för att tala om till exempel samvetsfrihet vill vi be om beskydd och välsignelse”, skrev Missionsprovinsen.

Sarah Havneraas har även skrivit artiklar för Provitas nu nedlagda nättidning Liv & Rätt. DN har kunnat identifiera två artiklar av henne som publicerats under 2015, men där hennes namn har tagits bort i efterhand.

Under 2017 slogs Provita ihop med organisationen Ja till livet, grundad av riksdagsledamoten Mikael Oscarsson som likt Havneraas sitter i KD:s partistyrelse. Den nya organisationen Människovärde driver opinionsbildning mot dödshjälp, mot abort och för samvetsfrihet. Arbetet grundar sig, enligt hemsidan, på en kristen värdegrund och uppfattningen

att ”allt mänskligt liv är lika mycket värt från befruktning till en naturlig död”.

Enligt information på organisationens hemsida fortsatte Sarah Havneraas som styrelseledamot fram till våren 2019.

Under 2019 publicerade Människovärde ett 20-tal artiklar om abort med rubriker som ”Livstecken efter sena aborter” och ”Är abort medicinskt nödvändigt?”. Efter att Havneraas lämnat styrelsen har Människovärde under 2020 bland annat hyllat den omstridda polska abortlagstiftningen, som kraftigt minskar möjligheten till abort, och uppmanat andra länder att ta efter den.

Kristdemokraterna står bakom svensk abortlagstiftning men trots det är abortfrågan mycket känslig för partiet. Det visade sig i valrörelsen till Europaparlamentet 2019 då journalisten Sigrid Melchior i en granskning i DN beskrev hur KD-ledamoten Lars Adaktusson röstade emot abort 22 gånger under sin tid i parlamentet.

”Debatten kring abortfrågan under valrörelsens sista vecka skapade ett betydande väljartapp”, skrev partiet i sin eftervalsanalys och slår fast att frågan utgör en ”öm punkt” för KD.

”Detta är ett problem som inte går att lösa på annat sätt än genom ett långsiktigt arbete som syftar till en förändrad bild av partiet.”

Om syftet är att långsiktigt förändra bilden av Kristdemokraterna som abortmotståndare, varför ska då en person som tidigare har suttit i ledningen för antiabortgrupper nu leda partiets kvinnoförbund och utforma dess jämställdhetspolitik?

I en intervju med DN säger Sarah Havneraas att hennes engagemang började när hon som tonåring åkte på volontärresa i Indien och hörde historier om hur flickfoster aborterades bort.

– Jag kunde inte släppa det, det tog ganska hårt på mig. Det var där mitt grundengagemang för flickors rättigheter kom in.

Det ledde henne till antiabortorganisationen Älska livet i Sverige, där hon blev vice ordförande. Men Sarah Havneraas säger nu att hon alltid stått bakom svensk abortlagstiftning och att hennes egentliga engagemang gällt unga mammor.

– Det var unga mammor, ensamstående eller med ekonomiska svårigheter, som inte fick stöd från samhället. Det är där mitt fokus har legat.

Att du engagerade dig i tre organisationer mot abort var det för att du var engagerad för unga mammor?

– Ja, jag kan förtydliga med att jag alltid har stått och att jag står starkt bakom svensk abortlagstiftning. Jag har aldrig varit emot abort.

Människovärde anser att allt liv börjar vid befruktning. Delar du det ställningstagandet?

– Nej, skulle jag svara på en sådan fråga skulle jag säga att det är när barnet är livsdugligt utanför mammans mage, säger Sarah Havneraas som också säger att hon inte delar organisationens kamp för samvetsfrihet.

Det finns en mängd andra sätt att engagera sig i frågor man tycker är viktiga, som inte innebär att man går med i antiabortorganisationer vars grundläggande uppfattningar man inte delar. Hur går det ihop?

– Jag kom väl i kontakt med en tjejkompis som var engagerad i Älska livet, det var på den vägen. Det hade man kanske gjort annorlunda i dag, men återigen så har jag alltid stått bakom svensk aborträtt och jag har aldrig velat inskränka den.

Sarah Havneraas säger att hon var som mest aktiv under 2016 och att det var då hon prövade och omvärderade många frågor.

Hon säger att hon inte vet varför hennes namn tagits bort från Liv och Rätt, och inte heller hur många artiklar hon skrev för nättidningen. Om sin föreläsning för Missionsprovinsen 2016 säger hon att det var den enda föreläsning hon gjorde på Provita.

– Jag har och hade inte så mycket koll på vad det stället hade för inställningar.

Hennes medlemskap i Människovärdes styrelse fram till våren 2019 kallar hon ”pappersprodukt”.

– Jag hade tänkt lämna mycket tidigare eftersom jag inte var aktiv och eftersom det var flera saker som jag inte delade och tyckte att man behövde nyansera.

Arbetet med att presentera KD:s nya jämställdhetspolitik har skjutits upp till i vår. Sarah Havneraas säger att det var ett missförstånd när det rapporterades att hon skulle leda arbetet, och att det är partiets jämställdhetspolitiska talesperson som gör det. Havneraas säger att det inte har med hennes bakgrund att göra.

Hur kommer ditt engagemang i antiabortgrupperna att synas i det arbetet?

– Det tar jag inte med mig något av till jämställdhetspolitiken.

DN har sökt Kristdemokraternas pressavdelning med frågor om hur partiet ser på Sarah Havneraas bakgrund inom antiabortrörelsen.

KD:s pressekreterare Andia Gemsjö skriver i ett sms att Sarah Havneraas varit helt öppen med vilka organisationer hon tidigare varit aktiv i och att hon står upp för svensk abortlagstiftning.

”Sarah Havneraas blev vald med brett stöd som ordförande för Kristdemokratiska kvinnoförbundet och har ett stort förtroende.”

Josefin Sköld

josefin.skold@dn.se

Mikael Delin

mikael.delin@dn.se

BAKGRUND. KRISTDEMOKRATERNA OCH ABORT

Inom KD pågick under många år en debatt kring hur partiet skulle ställa sig till abortfrågan. Bland både väljare och företrädare fanns personer som bland annat ville se en sänkt abortgräns.

Partiet står bakom svensk abortlagstiftning men frågan fortsätter ändå att vara känslig.

Efter en granskning i DN om hur partiets EU-parlamentariker röstat i frågor om abort tappade partiet många förväntade väljare i EU-valet 2019, efter att ha haft höga siffror i opinionsundersökningarna.

Enligt eftervalsanalysen är frågan en öm punkt. “Detta är ett problem som inte går att lösa på annat sätt än genom ett långsiktigt arbete som syftar till en förändrad bild av partiet”, skriver partiet.

DN

26 Ewa Stenberg: Abortfrågan är KD:s väljarskrämmare

Misstanken att Kristdemokraterna har en dold agenda i abortfrågan halverade partiet i opinionen under 2019. KD:s vice ordförande Lars Adaktusson tvingades bort för att stoppa väljartappet. Nu avslöjar DN att KD-kvinnors ordförande har en bakgrund i anti-abortrörelsen. Det kommer åter att så tvivel om KD:s nya jämställdhetsprofil.

KOMMENTAR. Ebba Busch har brutit ny mark för Kristdemokraterna. Vid sidan om de traditionella kärnfrågorna om äldreomsorg och sjukvård har hon, med sig själv som exempel, formulerat en ny jämställdhetspolitik för högern. Unga kvinnor som vill ha både barn och karriär har kunnat hitta en förebild i KD-ledaren.

Ebba Busch lyfte sitt parti i riksdagsvalet 2018 och lockade nya väljargrupper. Väljarkåren bestod endast till en tredjedel av tidigare KD-väljare. Nästan lika många var ex-moderater och KD lockade en stor grupp tidigare socialdemokrater. Dessa nya väljare står troligen ganska långt från KD:s historiska abortmotstånd.

Efter riksdagsvalet växte partiet ytterligare och var på väg att göra en riktig valskräll i EU-valet i maj 2019.

Men så kom DN-avslöjandet om hur partiets EU-parlamentariker och vice ordförande Lars Adaktusson vid 22 tillfällen röstat emot kvinnors rätt till abort.

Partiledaren kritiserade Adaktusson allt hårdare i takt med dalande opinionssiffror. Han lämnade posten som vice ordförande, men det stoppade inte KD:s fall i opinionsmätningarna. Stödet halverades från maj till november. KD har inte lyckats återhämta sig än.

Det finns en minoritet i KD och i dess väljarkår, liksom i SD, som vill begränsa rätten till fri abort. Men de är få. Enligt SOM-undersökningen som genomfördes 2019 anser endast nio procent av väljarna att det är en bra idé.

Både KD och SD har dragit slutsatsen att de stöter bort väljare om de har kvar sin gamla, kritiska, hållning i abortfrågan. Därför tvingade till exempel SD sin riksdagsledamot Björn Söder att i torsdags dra tillbaka en fråga till biståndsministern, där Söder kallade aborter för ”den vanligaste dödsorsaken på jorden” och skrev att ”ofödda dödades”.

I Sverige är det i stället abortförespråkarna som går på offensiven. Så sent som i måndags förra veckan föreslog Amanda Broberg, ordförande i Fria moderata studentförbundet, att Sverige bör underlätta för kvinnor som vill göra abort genom att tillåta abortpiller att lämnas ut över disk på apotek.

Nu berättar DN om Sarah Havneraas, KD-kvinnors ordförandes, bakgrund i anti-abortrörelsen. Hon är i dag med och utformar KD:s jämställdhetspolitik.

I efterhand har hennes namn tagits bort från artiklar hon skrivit för en abortkritisk nättidning. Det leder till misstanken om en politiker som vill en sak men av väljartaktiska skäl säger något annat. Det är svårt att förstå varför en person som säger sig alltid ha stött svensk abortlagstiftning engagerat sig i tre organisationer mot abort.

KD resonerar i sin valutvärdering om det som partiet kallar fördomsfrågor. Väljare föreställer sig att KD är abortmotståndare, homofober och att man måste vara kristen för att vara med, och ger inte KD sin röst trots starka sympatier för partiets politik i sak. Frågorna kan också kallas väljarskrämmare, för de har hindrat partiet från att växa.

Nu kommer Ebba Busch att tvingas krishantera dem igen, i ett läge där KD redan ligger ganska illa till i opinionen. Partiet har redan sett sprängkraften i att ifrågasätta aborträtten i Sverige.

Ewa Stenberg

ewa.stenberg@dn.se

26 Arbetade mot abort – nu formar hon KD:s nya feminism

KD-kvinnors ordförande Sarah Havneraas är med och utformar partiets nya jämställdhetspolitik. Fram till våren 2019 satt hon i styrelsen för antiabortorganisationen Människovärde. Hon har också föreläst om samvetsfrihet. I efterhand har hennes namn tagits bort från en abortkritisk nättidning och själv vill hon tona ned sitt engagemang.

– Jag har aldrig varit emot abort.

Just nu pågår ett arbete inom Kristdemokraterna med att ta fram en ny jämställdhetspolitik, ett arbete som ska vara klart under våren.

Partiledaren Ebba Busch berättade om den nya satsningen första gången i augusti 2020. Till Expressen sa KD-ledaren att hon ville erbjuda ”en ny sorts

feminism”. I samma artikel presenterades Sarah Havneraas, ny ordförande för partiets kvinnoförbund, som den som skulle leda arbetet.

– Jag tror folk är less på genusdoktrinen, sa Havneraas då.

Sarah Havneraas är tidigare verksam i partiets ungdomsförbund KDU där hon var generalsekreterare mellan 2018 och 2020. Nu sitter hon i Kristdemokraternas partistyrelse, är ordförande för partiets kvinnoförbund och ledamot i hemkommunen Uppsalas kommunfullmäktige. Internt har 27-åringen kallats både framtidsnamn och ”mini-Busch”.

Havneraas har också en lång historia som aktiv och ledande i den svenska antiabortrörelsen.

I dag vill Sarah Havneraas tona ned det engagemanget. När Dagens ETC i augusti intervjuade Sarah Havneraas om den nya jämställdhetspolitiken fick hon frågor om sitt tidigare engagemang i antiabortgruppen Provita.

– Jag engagerade mig för barn med funktionshinder och lss-frågor. Men det var ett tag sedan jag var aktiv där, sa hon till tidningen.

Hon sa också att hon inte hade något engagemang i den nya organisationen Människovärde – som bildades efter en sammanslagning av organisationerna Provita och Ja till livet.

DN:s granskning visar att Sarah Havneraas i själva verket var en nyckelperson när Människovärde grundades 2017. I protokollet från föreningens första styrelsemöte står hon som en av sex ledamöter.

Sarah Havneraas engagemang inom den abortkritiska rörelsen börjar inte där, utan har löpt parallellt med nästan hela hennes politiska karriär. Redan 2013 var den då 20-åriga Havneraas vice ordförande i den abortkritiska ungdomsorganisationen Älska livet.

Hon engagerade sig därefter i organisationen Provita där hon arbetade som informatör. I den rollen föreläste hon 2016 för Missionsprovinsen, en grupp som är mot

abort och som anser att ”utlevd homosexualitet” är emot Guds vilja. Föreläsningen handlade, enligt gruppens artikel efteråt, om ”abort, surrogatmödraskap (en modern form av människohandel) och dödshjälp”.

”För den modiga Sarah Havneraas som är ute i skolor och andra sekulära sammanhang för att tala om till exempel samvetsfrihet vill vi be om beskydd och välsignelse”, skrev Missionsprovinsen.

Sarah Havneraas har även skrivit artiklar för Provitas nu nedlagda nättidning Liv & Rätt. DN har kunnat identifiera två artiklar av henne som publicerats under 2015, men där hennes namn har tagits bort i efterhand.

Under 2017 slogs Provita ihop med organisationen Ja till livet, grundad av riksdagsledamoten Mikael Oscarsson som likt Havneraas sitter i KD:s partistyrelse. Den nya organisationen Människovärde driver opinionsbildning mot dödshjälp, mot abort och för samvetsfrihet. Arbetet grundar sig, enligt hemsidan, på en kristen värdegrund och uppfattningen att ”allt mänskligt liv är lika mycket värt från befruktning till en naturlig död”.

Enligt information på organisationens hemsida fortsatte Sarah Havneraas som styrelseledamot fram till våren 2019.

Under 2019 publicerade Människovärde ett 20-tal artiklar om abort med rubriker som ”Livstecken efter sena aborter” och ”Är abort medicinskt nödvändigt?”. Efter att Havneraas lämnat styrelsen har Människovärde under 2020 bland annat hyllat den omstridda polska abortlagstiftningen, som kraftigt minskar möjligheten till abort, och uppmanat andra länder att ta efter den.

Kristdemokraterna står bakom svensk abortlagstiftning men trots det är abortfrågan mycket känslig för partiet. Det visade sig i valrörelsen till Europaparlamentet 2019 då journalisten Sigrid Melchior i en granskning i DN beskrev hur KD-ledamoten Lars Adaktusson röstade emot abort 22 gånger under sin tid i parlamentet.

”Debatten kring abortfrågan under valrörelsens sista vecka skapade ett betydande väljartapp”, skrev partiet i sin eftervalsanalys och slår fast att frågan utgör en ”öm punkt” för KD.

”Detta är ett problem som inte går att lösa på annat sätt än genom ett långsiktigt arbete som syftar till en förändrad bild av partiet.”

Om syftet är att långsiktigt förändra bilden av Kristdemokraterna som abortmotståndare, varför ska då en person som tidigare har suttit i ledningen för antiabortgrupper nu leda partiets kvinnoförbund och utforma dess jämställdhetspolitik?

I en intervju med DN säger Sarah Havneraas att hennes engagemang började när hon som tonåring åkte på volontärresa i Indien och hörde historier om hur flickfoster aborterades bort.

– Jag kunde inte släppa det, det tog ganska hårt på mig. Det var där mitt grundengagemang för flickors rättigheter kom in.

Det ledde henne till antiabortorganisationen Älska livet i Sverige, där hon blev vice ordförande. Men Sarah Havneraas säger nu att hon alltid stått bakom svensk abortlagstiftning och att hennes egentliga engagemang gällt unga mammor.

– Det var unga mammor, ensamstående eller med ekonomiska svårigheter, som inte fick stöd från samhället. Det är där mitt fokus har legat.

Att du engagerade dig i tre organisationer mot abort var det för att du var engagerad för unga mammor?

– Ja, jag kan förtydliga med att jag alltid har stått och att jag står starkt bakom svensk abortlagstiftning. Jag har aldrig varit emot abort.

Människovärde anser att allt liv börjar vid befruktning. Delar du det ställningstagandet?

– Nej, skulle jag svara på en sådan fråga skulle jag säga att det är när barnet är livsdugligt utanför mammans mage, säger Sarah Havneraas som också säger att hon inte delar organisationens kamp för samvetsfrihet.

Det finns en mängd andra sätt att engagera sig i frågor man tycker är viktiga, som inte innebär att man går med i antiabortorganisationer vars grundläggande uppfattningar man inte delar. Hur går det ihop?

– Jag kom väl i kontakt med en tjejkompis som var engagerad i Älska livet, det var på den vägen. Det hade man kanske gjort annorlunda i dag, men återigen så har jag alltid stått bakom svensk aborträtt och jag har aldrig velat inskränka den.

Sarah Havneraas säger att hon var som mest aktiv under 2016 och att det var då hon prövade och omvärderade många frågor.

Hon säger att hon inte vet varför hennes namn tagits bort från Liv och Rätt, och inte heller hur många artiklar hon skrev för nättidningen. Om sin föreläsning för Missionsprovinsen 2016 säger hon att det var den enda föreläsning hon gjorde på Provita.

– Jag har och hade inte så mycket koll på vad det stället hade för inställningar.

Hennes medlemskap i Människovärdes styrelse fram till våren 2019 kallar hon ”pappersprodukt”.

– Jag hade tänkt lämna mycket tidigare eftersom jag inte var aktiv och eftersom det var flera saker som jag inte delade och tyckte att man behövde nyansera.

Arbetet med att presentera KD:s nya jämställdhetspolitik har skjutits upp till i vår. Sarah Havneraas säger att det var ett missförstånd när det rapporterades att hon skulle leda arbetet, och att det är partiets jämställdhetspolitiska talesperson som gör det. Havneraas säger att det inte har med hennes bakgrund att göra.

Hur kommer ditt engagemang i antiabortgrupperna att synas i det arbetet?

– Det tar jag inte med mig något av till jämställdhetspolitiken.

DN har sökt Kristdemokraternas pressavdelning med frågor om hur partiet ser på Sarah Havneraas bakgrund inom antiabortrörelsen.

KD:s pressekreterare Andia Gemsjö skriver i ett sms att Sarah Havneraas varit helt öppen med vilka organisationer hon tidigare varit aktiv i och att hon står upp för svensk abortlagstiftning.

”Sarah Havneraas blev vald med brett stöd som ordförande för Kristdemokratiska kvinnoförbundet och har ett stort förtroende.”

Josefin Sköld

josefin.skold@dn.se

Mikael Delin

mikael.delin@dn.se

BAKGRUND. KRISTDEMOKRATERNA OCH ABORT

Inom KD pågick under många år en debatt kring hur partiet skulle ställa sig till abortfrågan. Bland både väljare och företrädare fanns personer som bland annat ville se en sänkt abortgräns.

Partiet står bakom svensk abortlagstiftning men frågan fortsätter ändå att vara känslig.

Efter en granskning i DN om hur partiets EU-parlamentariker röstat i frågor om abort tappade partiet många förväntade väljare i EU-valet 2019, efter att ha haft höga siffror i opinionsundersökningarna.

Enligt eftervalsanalysen är frågan en öm punkt. “Detta är ett problem som inte går att lösa på annat sätt än genom ett långsiktigt arbete som syftar till en förändrad bild av partiet”, skriver partiet.

DN

26 Ewa Stenberg: Abortfrågan är KD:s väljarskrämmare

Misstanken att Kristdemokraterna har en dold agenda i abortfrågan halverade partiet i opinionen under 2019. KD:s vice ordförande Lars Adaktusson tvingades bort för att stoppa väljartappet. Nu avslöjar DN att KD-kvinnors ordförande har en bakgrund i anti-abortrörelsen. Det kommer åter att så tvivel om KD:s nya jämställdhetsprofil.

KOMMENTAR. Ebba Busch har brutit ny mark för Kristdemokraterna. Vid sidan om de traditionella kärnfrågorna om äldreomsorg och sjukvård har hon, med sig själv som exempel, formulerat en ny jämställdhetspolitik för högern. Unga kvinnor som vill ha både barn och karriär har kunnat hitta en förebild i KD-ledaren.

Ebba Busch lyfte sitt parti i riksdagsvalet 2018 och lockade nya väljargrupper. Väljarkåren bestod endast till en tredjedel av tidigare KD-väljare. Nästan lika många var ex-moderater och KD lockade en stor grupp tidigare socialdemokrater. Dessa nya väljare står troligen ganska långt från KD:s historiska abortmotstånd.

Efter riksdagsvalet växte partiet ytterligare och var på väg att göra en riktig valskräll i EU-valet i maj 2019.

Men så kom DN-avslöjandet om hur partiets EU-parlamentariker och vice ordförande Lars Adaktusson vid 22 tillfällen röstat emot kvinnors rätt till abort.

Partiledaren kritiserade Adaktusson allt hårdare i takt med dalande opinionssiffror. Han lämnade posten som vice ordförande, men det stoppade inte KD:s fall i opinionsmätningarna. Stödet halverades från maj till november. KD har inte lyckats återhämta sig än.

Det finns en minoritet i KD och i dess väljarkår, liksom i SD, som vill begränsa rätten till fri abort. Men de är

få. Enligt SOM-undersökningen som genomfördes 2019 anser endast nio procent av väljarna att det är en bra idé.

Både KD och SD har dragit slutsatsen att de stöter bort väljare om de har kvar sin gamla, kritiska, hållning i abortfrågan. Därför tvingade till exempel SD sin riksdagsledamot Björn Söder att i torsdags dra tillbaka en fråga till biståndsministern, där Söder kallade aborter för ”den vanligaste dödsorsaken på jorden” och skrev att ”ofödda dödades”.

I Sverige är det i stället abortförespråkarna som går på offensiven. Så sent som i måndags förra veckan föreslog Amanda Broberg, ordförande i Fria moderata studentförbundet, att Sverige bör underlätta för kvinnor som vill göra abort genom att tillåta abortpiller att lämnas ut över disk på apotek.

Nu berättar DN om Sarah Havneraas, KD-kvinnors ordförandes, bakgrund i anti-abortrörelsen. Hon är i dag med och utformar KD:s jämställdhetspolitik.

I efterhand har hennes namn tagits bort från artiklar hon skrivit för en abortkritisk nättidning. Det leder till misstanken om en politiker som vill en sak men av väljartaktiska skäl säger något annat. Det är svårt att förstå varför en person som säger sig alltid ha stött svensk abortlagstiftning engagerat sig i tre organisationer mot abort.

KD resonerar i sin valutvärdering om det som partiet kallar fördomsfrågor. Väljare föreställer sig att KD är abortmotståndare, homofober och att man måste vara kristen för att vara med, och ger inte KD sin röst trots starka sympatier för partiets politik i sak. Frågorna kan också kallas väljarskrämmare, för de har hindrat partiet från att växa.

Nu kommer Ebba Busch att tvingas krishantera dem igen, i ett läge där KD redan ligger ganska illa till i opinionen. Partiet har redan sett sprängkraften i att ifrågasätta aborträtten i Sverige.

Ewa Stenberg

ewa.stenberg@dn.se

26 Fel tänkt att svepande döma ut billiga bostäder – för de behövs i dagens Sverige

Har serieproducerade hus lägre kvalitet och är de mindre hållbara? Det utgår Tomas Lauri från i en krönika – och varnar för ett nytt slags slum (DN 14/1). Vår bild är en helt annan.

Två saker är viktiga att ha med sig när ett ökat byggande diskuteras. Mellan 2015 och 2018 ökade priset för att bygga och uppföra flerbostadshus inom allmännyttan med 48 procent, enligt en rapport från Tyréns. Dessutom visar siffror från Boverket att det inom byggbranschen slösas bort cirka 100 miljarder kronor per år på byggfel. Det är en utveckling som inte kan fortsätta om vi vill att det ska byggas hyresrätter som fler ska kunna efterfråga.

Utredningen ”Bättre konkurrens i bostadsbyggandet” som Tomas Lauri hänvisar till, visar att med ett standardiserat bostadsbyggande blir byggpriserna 20 procent lägre, vilket möjliggör lägre hyror. Vi ser också att den tekniska och förvaltningsmässiga kvaliteten i allmännyttans nyproduktion, inklusive hus som byggs med mer standardiserade metoder, ofta är högre än i annan nyproduktion.

Nyckeln till effektiva standardiserade och industriella processer för bostadsproduktion är lärande – genom att återupprepa och kontinuerligt förbättra processerna. Serietillverkade hus är inte billiga, utan byggs bara till ett mer rimligt pris, med färre byggfel och dessutom till högre kvalitet genom industriella processer och bättre konkurrens på byggmarknaden.

För de allmännyttiga bostadsföretagen har standardiserat byggande också möjliggjort nya bostäder på orter där det annars inte hade varit möjligt att bygga. Att möjliggöra nyproduktion i hela Sverige är en mycket viktig del i vårt hållbara samhällsbyggande.

Hittills har allmännyttans serietillverkade hus och dess arkitektur skapats av våra byggentreprenörer – med ett mycket gott resultat. Men självklart ser vi gärna att Sveriges arkitektkår kliver in och bidrar till utvecklingen av industriella processer i bostadsbyggandet.

Fler arkitekter borde ta sig an denna utmaning – i stället för att som Tomas Lauri svepande döma ut det standardiserade byggandet.

Sofia Heintz

26 Vad visar egentligen ett personlighetstest?

Den som som söker efter personlighetstest på nätet får snabbt upp hundratusentals träffar. Men hur bra fungerar de egentligen? Vad får man ut av dem? Och går det att mäta personlighet?

DN har pratat med tre experter.

Personlighetsgåtan

Del 2

Frågan om varför vi är som vi är har sysselsatt forskare under lång tid. I Insidans serie om personlighet undersöker vi den ur flera perspektiv – bland annat om personlighetstester går att lita på. Del 1 publicerades den 21/1.

Personlighetstest har fått en enorm spridning under de senaste decennierna. De är också ett hett omdiskuterat ämne, inte minst bland psykologer, och har fått utstå skarp kritik. Fungerar de verkligen? Vad mäter de? Och kan man lita på resultatet?

Det är inte lätt att botanisera bland personlighetstester. Ett första steg är att ta reda på vilken typ av test man har att göra med. De två största grupperna är:

Test som baseras på personlighetsdrag som varierar från mer till mindre. Till exempel mer eller mindre introvert.

Test som definierar personlighet som en typ. Till exempel antingen introvert eller extrovert.

De senare kan ha olika namn och olika upplägg. Myer Briggs brukar anses som det mest använda personlighetstestet i världen och bygger ursprungligen på psykiatern Carl Gustaf Jungs idéer om psykologiska typer.

I Sverige är det kanske testerna som utgår från metoden som brukar kallas disc, disa eller fyrfärgsmetoden som diskuterats mest på senare år. Det kanske främst beror på Thomas Erikssons storsäljande och kritiserade bok ”Omgiven av idioter” och dess efterföljare.

Bo Melin är professor i arbetspsykologi på - Karolinska institutet. Han börjar bli lite trött på diskussionen om personlighetstesterna som fortfarande kommer upp då och då. Och att de sämsta testerna fortfarande finns kvar på marknaden.

– De här testerna med typmodeller är fullständigt värdelösa. För om man gör testerna flera gånger får man inte samma resultat. Det är kommersiella krafter och absolut inte vetenskapliga rön som ligger bakom dessa typ-testers popularitet, säger han.

De tester som vilar på högst vetenskaplig grund bygger i stor utsträckning på Big five- eller femfaktormodellen. Big five utgår från att människans personlighet bäst beskrivs genom fem personlighetsegenskaper som varierar i olika grad: extraversion, neuroticism, välvillighet, samvetsgrannhet och öppenhet.

Personlighetstester som används i Sverige kan kvalitetsgranskas och få en certifiering efter - godkännande. Det görs av granskningsinstitutet

Det Norske Veritas, DNV. För att göra granskningarna har DNV knutit till sig en expertgrupp från Sverige och Norge.

En av dessa experter är Sara Henrysson Eidvall. Hon är legitimerad psykolog, specialist i arbets- och organisationspsykologi och har arbetat med personlighetstester och intelligenstester på olika sätt under hela sitt yrkesliv.

I sin granskning av testerna utgår hon från de kvalitetskrav för personlighetstest som den europeiska psykologfederationen enats om.

– Jag undersöker bland annat användarvänlighet och att det ska finnas en ordentlig teoretisk grund som är redovisad, att det ska ha en tillförlitlighet i sina mätningar, att det ska mäta det som det utsägs att mäta. Eftersom psykologiska test jämför människor med andra finns det också tydliga krav på hur det ska göras, och det ska vara noga dokumenterat i en manual, säger hon.

I skrivande stund finns 14 certifierade personlighetstester i Sverige. En certifiering gäller i tre år och måste därefter göras om.

Vad visar resultatet av ett godkänt personlighetstest?

– Det beror lite på syftet med testet. Du får veta var du under varje personlighetsegenskap hamnar på en skala jämfört med normalgruppen. Resultatet kan sedan användas vid till exempel urval när man jämför olika kandidater med varandra, säger Sara Henrysson Eidvall.

Vad utmärker ett dåligt test?

– Framför allt att det utgår från en modell helt utan forskningsstöd. Femfaktormodellen är den

enda modellen som har gediget vetenskapligt stöd. Andra, till exempel de så kallade disc- eller färgtesterna har det inte, säger hon.

Vad kan det leda till om man använder ett sådant test?

– Att ett företag fattar beslut om ett urval av människor eller rekryteringsbeslut på totalt felaktiga grunder. Samt att man lägger ned tid och pengar på aktiviteter som är mer eller mindre meningslösa.

Har man någon glädje av ett personlighetstest som privatperson?

– Jag tycker att det finns något sunt i att fundera över mitt beteende, hur min omgivning påverkas av mig, hur jag är som vän, som kollega, om partner, som förälder. Hur jag kan vara en god och schyst medmänniska, helt enkelt, säger Sara Henrysson Eidvall.

Sedan några år tillbaka finns det en certifiering även av personer som utför personlighetstest. Certifieringen sköts av Stiftelsen för tillämpad psykologi, STP, som sorterar under Sveriges psykologförbund, och som för några år sedan överlät granskningen av personlighetstest på DNV.

Rekryteringskonsulter eller anställda på hr-avdelningar kan gå en utbildning på STP och - efter tentamen få ett Europacertifikat som gäller i sex år.

Under kursen får deltagarna också lära sig att skilja på bra och dåliga personlighetstest. I stort sett alla godkända test bygger på femfaktors-modellen. Om man vill och är noggrann så går det i dag att få tag på bra test, så bra de nu kan bli, säger Johnny Hellgren, som ansvarar för certifieringen på STP.

– Inget test är hundra procent bra, men de flesta seriösa test är ändå bättre än slumpen. Vi försöker få bort sådant som är skräp, det vill säga tester som inte bygger på relevant forskning och vars teorier inte håller vid granskning, säger han.

Allt fler myndigheter, organisationer och företag använder sig av personlighetstester vid rekrytering och grupputveckling. Det finns mycket pengar att hämta. Enligt Johnny Hellgren har personlighetstester länge varit en ganska oreglerad marknad.

– Många upphandlingskonsulter har en bristande kunskap och testerna har duktiga säljare. Det är ingen bra kombination, säger Johnny Hellgren.

– Om vi tar det här eländet med färgtesterna: Jättemånga har betalat dyra pengar för att använda dem. Det finns ju inget samband mellan de här testerna och riktiga beteenden i arbetslivet. De kan inte rangordna människor på ett seriöst sätt. Men de har sålts in som vetenskap, säger han.

I vilka sammanhang kan man då använda personlighetstest? För Sara Henrysson Eidvall del har det framför allt handlat om urval och utveckling av människor.

– Där finns det stora mängder gedigen forskning som visar att det som gör att människor lyckas i jobbet i första hand inte är utbildning eller erfarenhet, utan vilka personliga egenskaper man har. Om man är målmedveten och plikttrogen till exempel, säger Sara Henrysson Eidvall.

Personlighetstest enligt femfaktorsmodellen utgår från att deltagarna själv bedömer sin

personlighet. Det gör man genom att svara på frågor om hur man till exempel beter sig i olika situationer. Det kallas självskattning.

Även dessa tester har fått kritik som går ut på att det går att lära sig att svara på ett sätt så att man får en önskvärd profil som resultat.

Kan man då inte lockas att svara som man tror att man förväntas svara?

– Frågeformulären är så komplexa att jag inte bedömer den risken som särskilt stor. Har man förstått hur man ska svara så har man också förstått vad som krävs och det är en viktig förmåga, till exempel vid försäljningsarbete, säger hon.

Hon säger att det inte enbart handlar om att få fram de egenskaper man söker, utan även egenskaper som kan uppfattas som negativa eller rent skadliga.

– Det kan till exempel handla om frånvaro av vänlighet som i kombination med andra egenskaper kan ge rent antisociala tendenser. Man kan vara taskig, helt enkelt. Inte ha någon förmåga att känna någon gnutta av vänlighet och sympati. Ovänlig och impulsiv är inte heller någon bra kombo. Då är man inte någon vidare arbetskamrat eller kollega och ingen vidare chef, ofta en ren katastrof, säger hon.

Bo Melin är mer skeptisk till nyttan även av personlighetstest som baseras på Big five. Han säger att omfattande, systematiska kunskapssammanställningar visar att även Big five endast har en mycket begränsad förutsägbarhet på till exempel framgång i arbetslivet. Bo Melin menar att man kan mäta personlighet i stora grupper och i forskningssammanhang. Men han tror inte att

testerna är tillräckligt känsliga för att användas som en metod för urval.

– När du sätter ut en annons för en rekrytering så får du redan där ett antal personer som har en liknande profil, en homogen grupp relativt sett. Har du sedan ett instrument, som femfaktormodellen, för att skilja ut en person som ska ha en bättre profil i denna redan från början homogena grupp så går det inte, säger han.

Sara Henrysson Eidvall understryker att personlighetstest trots den kritik som finns ändå är det bästa verktyg vi har i dag när det gäller urval bland människor, eftersom de är vetenskapligt beprövade.

– Frågan är – finns det något annat sätt som är bättre? Det blir ofta ”magkänsla” och kontakter – att man rekryterar sina polare eller den som pratar mest under intervjun. Eller någon som är likadan som en själv, säger hon.

Bo Melin menar att personlighetsmodeller ofta har universella anspråk med dragen beskrivna som igenkännbara adjektiv. Snarare bör man utgå från neurovetenskaplig forskning med fokus på hur hjärnan fungerar, menar han.

– För visst är vi delvis olika över livsspannet – men kan vi mäta det? Om det tvistar de lärde, säger Bo Melin.

Hans Arbman

hans.arbman@dn.se

FAKTA. PERSONLIGHETSTESTER

Det finns mängder av olika typer personlighetstester. De två största huvudgrupperna är:

Femfaktormodellen eller Big five: Utgår från fem mänskliga egenskaper som varje människa har i olika grader. Bygger på etablerad forskning och framhålls som det mest seriösa sättet att mäta personlighet inom den akademiska världen.

Typtester: Delar in människor i olika personlighetstyper som får olika bokstavskombinationer eller färger. Myers Briggs brukar anses som världens mest använda personlighetstest som delar in människor i 16 olika personlighetstyper. Disc eller Disa, Thomastestet eller färgmodellen delar in människor i fyra olika personlighetstyper. Inga typtester anses kunna förutsäga framtida arbetsprestationer.

26 Försvaret ger värnpliktiga gratis mensskydd

Försvarsmakten erbjuder nu alla värnpliktiga kvinnor gratis mensskydd, rapporterar Sveriges Radio Ekot.

Beslutet är ett av ett 40-tal punkter inom ett projekt som ska undanröja hinder för kvinnor i det militära. Målet är att 30 procent av de värnplikta 2025 ska vara kvinnor.

– Jag tycker att det här är ett oerhört positivt beslut, säger jämställdhetsminister Åsa Lindhagen (MP) till radion, och fortsätter:

– Sedan skickar det här beslutet också en väldigt tydlig signal att kvinnor förstås utgör en självklar del av Försvarsmakten.

TT

26 Historisk ny lag om att tillåta abort

Den nya abortlagstiftningen i Argentina har trätt i kraft. Fram till vecka 14 i graviditeten får alla kvinnor i landet genomföra abort. Den historiska lagen får nu andra länder i regionen att antingen skärpa sin abortlagstiftning eller att diskutera en lättnad.

– En utbildningsprocess för hälso- och sjukvårdspersonal har inletts, men i regel är abort inget svårt. Det krävs inte några särskilda rapporter, säger Laura Salomé, talesperson för abortrörelsen i Argentina, till spanska nyhetsbyrån EFE.

På mindre än en månad efter att senaten tog sitt historiska beslut har Argentinas regering låtit trycka upp broschyrer som informerar både vårdpersonal och vårdtagare om hur lagliga aborter genomförs.

– Lagen har startat en process inom sjukvårdssystemet som kommer att ta tid, säger Sabrina Balaña de Caro, hälsochef för kvinnor, barn och tonåringar i Buenos Aires.

Antalet anställda inom den kommunala vården i Argentina kommer att öka för att kunna ta emot kvinnorna som vill genomföra laglig abort. Enligt hälsochefen Sabrina Balaña de Caro är proceduren enkel. Varje kvinna som uppsöker en kommunal vårdcentral för att göra abort genomgår en ultraljuds-undersökning och får med sig läkemedlet Misoprostol som framkallar spontan abort.

Vårdtagaren får en broschyr som förklarar förfarandet och uppmanar patienten att återvända till vårdcentralen om de upplever någon form av biverkningar.

Den nya lagen har även tagit hänsyn till att det finns vårdpersonal som inte vill utföra abort av religiösa skäl. Om så sker har personalen tio dagar på sig att

finna någon annan vårdcentral som vill genomföra proceduren.

Att Argentina godkänt laglig abort har gett svallvågor i regionen. Tidigare i månaden bildades en kommission i Chiles parlament som har börjat diskutera frågan om att ändra landets abortlagstiftning.

– Precis som i Argentina bör vi i Chile flytta fram diskussionen om att avkriminalisera abort upp till 14 veckor in i graviditeten. Vi vill att denna diskussion når nationell nivå, säger parlamentarikern Camila Rojas från det nya vänsterpartiet Comunes.

Hon kritiseras av högerpolitikern Francesca Muñoz som menar att den chilenska rörelsen för fri abort försöker rida på Argentinas nya abortlag.

– I ett modernt samhälle bör man respektera de oföddas rätt att leva, säger Francesca Muñoz från högerpartiet RN.

Argentinas beslut har fått parlamentet i Honduras att rösta fram en regel som kommer att göra det mer eller mindre omöjligt att ändra landets ytterst strikta abortlagstiftning. Tidigare krävdes det två tredjedelars majoritet för att ändra lagen som jämställer ett foster med en levande människa och kräver att även en våldtagen, minderårig flicka måste föda.

Nu har parlamentet röstat för att det ska krävas trefjärdedels majoritet för att ändra lagstiftningen. Det vill säga, för att ändra lagen som jämställer abort med mord måste minst 96 av de 128 parlamentarikerna rösta för en ändring.

– Vad de gjort är att ha cementerat abortlagstiftningen för att vi aldrig kommer att kunna ändra den om det krävs 96 röster, säger parlamentarikern Doris Gutiérrez som tillhör oppositionen till nyhetsbyrån AFP.

Henrik Brandão Jönsson

FAKTA. VÄRLDENS STÖRSTA KATOLSKA REGION

Latinamerika är världens mest katolska region. Endast Uruguay, Kuba, Guyana, Franska Guyana, Puerto Rico och vissa delstater i Mexiko tillåter abort.

Den hårdaste abortlagstiftningen finns i regionens fattigaste länder – Honduras, Nicaragua, El Salvador, Dominikanska Republiken och Haiti. I de länderna jämställs abort med mord.

26 Badhuset rivs – kan ersättas av restaurang

Liljeholmsbadet vid Hornstull ska rivas – och ersättas av en ny, liknande byggnad.

– Badet går inte att rädda, det har tjänat ut. Att restaurera det skulle bli mycket kostsamt och det kanske inte ens håller för att ta upp i torrdocka, säger fastighetsborgarrådet Dennis Wedin (M).

Liljeholmsbadet stängdes våren 2016 på grund av anläggningens dåliga skick, badet bedömdes vara en säkerhetsrisk. Men under snart fem år

har ingenting hänt, träbyggnaden flyter vid kajen, lätt lutande, men är inte vandaliserad.

– Det är en fin plats och en vacker byggnad. Men att staden har låtit den ligga där, stängd, i år efter år är pinsamt och direkt oansvarigt. Vi har förlorat många år, även under min tid som borgarråd. Liljeholmsbadet har nästan blivit ett monument över att stadens förvaltningar inte jobbar ihop, säger Dennis Wedin.

Ärendet är juridiskt komplicerat, enligt honom, och nu har fastighets-, exploaterings- och stadsbyggnadskontoret under en tid arbetat tillsammans med att hitta ett svar på Liljeholmsbadets framtid.

– Den möjliga lösning som vi jobbar på nu är att ansöka om rivning för att få ett nytt bygglov, stadsbyggnadsnämnden ska fatta beslut om det nu i vår, säger Dennis Wedin.

Tanken är att upprätthålla stadsbilden och fortsätta ha verksamhet på samma plats i Mälaren vid Bergsunds strand.

– Det ska bli en ny flytande byggnad, ett bad eller en restaurang eller kanske en kombination. En öppen verksamhet som skapar liv och rörelse och stärker området.

Liljeholmsbadet ska inte fortsatt drivas i kommunal regi, privata aktörer ska bjudas in att komma med förslag. Den intressent som staden väljer får köpa byggnaden och arrendera platsen.

– Det är kopplat till stadens ekonomiska resurser, vi har många stundande renoveringar, inte minst i sim- och badanläggningar, säger Dennis Wedin.

Ska den nya byggnaden likna Liljeholmsbadet?

– Ja, gestaltningen ska vara väldigt nära hur badet ser ut i dag. Vi får se hur vi uttrycker kravlistan när vi går ut till privata intressenter. Vi ska inte i det här stadiet ha för stora begränsningar vad gäller den verksamhet som ska bedrivas där. Restaurangverksamhet vore ett exempel, men jag tycker att det vore lämpligt med någon sorts badlösning, säger fastighetsborgarrådet Dennis Wedin (M).

Mia Tottmar

mia.tottmar@dn.se

FAKTA. DRYGT 90 ÅR GAMMALT

Liljeholmsbadet byggdes på ett varv i Nyköping och invigdes år 1930, då fanns flera flytande badhus på Stockholms vattendrag.

Bassängen är 16,7 meter lång och 0,9–2,7 meter djup, och vattnet är cirka 30 grader varmt.

1950 sjönk anläggningen. Senare renoverades och moderniserades badet och flyttades cirka 100 meter.

Liljeholmsbadet är grönklassat enligt Stockholms stadsmuseums klassificering och bedöms ha ett högt kulturhistoriskt värde.

27 Region köpte fel slags nålar – letar nu efter nya

Med rätt nål kan en extra dos utvinnas ur varje injektionsflaska av Pfizers coronavaccin. Men alla svenska regioner har inte tillgång till utrustningen – trots att Pfizer nu fakturerar för sex doser i stället för fem.

Varken Folkhälsomyndigheten, Sveriges kommuner och regioner, SKR, eller Socialstyrelsen kan ge en övergripande bild av hur tillgången på nålarna som krävs ser ut i Sverige. Flera av landets regioner uppger att de har utrustningen som krävs. Men i Kronoberg, Värmland och på Gotland saknar man i dagsläget rätt nålar för att tillgodogöra sig den sista dosen.

– Just nu har vi inte den typen av utrustning. Vi skulle ha fått dem till den här veckan, men sedan blev det uppskjutet. Vi väntar oss ha nålarna inom ett par veckor, säger Magnus Munge, verksamhetschef för läkemedelsenheten i region Kronoberg.

Hur påverkar det vaccineringen i regionen?

– Det är klart att det försvinner vaccin om vi bara får ut fem av sex doser. Men vi har samtidigt gått ut med att det viktiga fortfarande är att ge rätt dosstorlek. Vi ska inte snåla för att flaskorna ska räcka till sex doser, säger Magnus Munge.

När Värmland förberedde sig inför vaccinstarten köpte regionen in den utrustning som brukar användas vid vaccineringar, säger vaccinsamordnare Anders Nordmark.

– Utifrån kunskapen vi hade köpte vi in en viss sorts sprutor och kanyler. Sen visade det sig att den här vaccintypen hade specifika krav på låg dödvolym för att få ut den sista dosen. Det är en kunskap som tillkom i efterhand, säger Nordmark.

Regionen letar nu efter en leverantör som kan leverera utrustning som uppfyller kraven. Eftersom regionen först fick informationen att varje flaska skulle innehålla fem doser ser Anders Nordmark däremot den sjätte dosen som en bonus.

– Men man ska så klart se till att så mycket av vaccinet som möjligt kommer till användning. Det blir ju de facto en minskning av antalet vaccinationer om man tänker att sex doser är möjliga men man bara får ut fem, säger Anders Nordmark.

Statsepidemiolog Anders Tegnell konstaterar att risken för svinn ökar när utgångspunkten är att sex doser ryms i varje flaska.

– Det är självklart att man får ett större svinn om man räknar per sex doser i varje flaska. Då blir det mycket känsligare eftersom det måste gå rätt hela tiden. Då har man inga marginaler som man har med fem doser, säger han.

Finns det en risk med att räkna med sex doser i stället för fem?

– Det beror på vad man menar med risk. Det är så klart en större risk att inte kunna vaccinera sex personer med varje flaska än att inte kunna vaccinera fem med varje flaska. Det är ganska

logiskt. Blir det något litet fel finns det inga marginaler att kompensera med.

Gustav Olsson

gustav.olsson@dn.se

27 Betalningar till Pfizer pausas tills frågan om doser är löst

När EU godkände Pfizers coronavaccin skulle varje flaska innehålla fem doser. Men med rätt typ av nål har det visat sig att sex doser kan tas ut och bolaget debiterar nu för dessa.

– Det är oacceptabelt. Om ett land bara kan få ut fem doser blir det färre doser

för samma pris, säger vaccinsamordnare Richard Bergström.

Svenska Folkhälsomyndigheten har nu pausat fakturorna från Pfizer.

Den 21 december blev Pfizers coronavaccin det första att godkännas inom EU. Vaccinet levereras i injektionsflaskor – ampuller som enligt den dåvarande produktinformationen skulle innehålla fem doser. Men eftersom flaskorna fylls upp med en säkerhetsmarginal insåg flera länder snabbt att det gick att utvinna en extra dos.

Den 8 januari uppdaterade Europeiska läkemedelsmyndigheten, EMA, därför sin produktrekommendation för vaccinet. EMA klargjorde då att varje flaska innehåller sex doser. Men för att kunna tillgodogöra sig den sjätte dosen krävs särskilda nålar med en så kallad dödvolym – mängden vaccin som blir kvar i sprutan – under 35 mikroliter.

Om vanliga nålar och sprutor används finns det risk att vaccinvolymen inte räcker till en sjätte dos – och den resterande mängden i flaskan måste kastas eftersom överblivet vaccin från olika flaskor inte får blandas.

Efter EMA:s besked har en ny diskussion uppstått mellan Pfizer och EU-kommissionen – när ska parterna officiellt räkna med att varje injektionsflaska innehåller sex doser i stället för fem?

Omedelbart, menar vaccintillverkarna själva, som direkt efter EMA:s besked började fakturera EU-länderna baserat på att varje flaska innehåller sex doser.

– Sedan godkännandet av den sjätte dosen utgår vi från det antalet. Vi måste förhålla oss

till den godkända produktresumén, säger Ulrika Goossens, kommunikationschef för Pfizer Sverige.

Enligt EU:s avtal ska Pfizer leverera 600 miljoner doser till medlemsländerna. Antalet doser i varje flaska påverkar inte det totala priset, däremot gör det stor skillnad för ländernas vaccinationsplanering. Det gör också att länder riskerar att få ut färre doser än de betalar för, menar Sveriges vaccinsamordnare Richard Bergström.

– Det påverkar så klart planeringen när det kommer 20 procent fler doser. Främst handlar det dock om avräkningen. Kan man få ut sex doser överallt? Om vissa bara kan få ut fem doser får de färre doser än vad de betalar för. Därför är det en viktig fråga när vi faktiskt kan börja räkna med sex doser per flaska, säger han.

Att Pfizer från och med den 8 januari har börjat fakturera länder för sex doser är därför oacceptabelt, enligt Richard Bergström.

– Den sjätte dosen är något Pfizer och EU-kommissionen officiellt måste enas om först.

I Sverige är det Folkhälsomyndigheten som tar emot fakturorna från Pfizer. Men tills frågan om hur doserna ska räknas är utredd väljer myndigheten att inte betala räkningarna.

– Vilka fakturor de har skickat och hur de ser ut spelar egentligen ingen roll i nuläget, vi har sagt att vi måste avvakta ett besked från EU om vad som verkligen gäller, säger statsepidemiolog Anders Tegnell.

– Det verkar som att man kommer att landa i något slags kompromiss som säger att under januari och fram till februari är det fem doser som gäller, men att man sedan kan få möjlighet

att fakturera för sex. Exakt när den brytpunkten kommer har i alla fall inte jag fått svar på än.

Antalet betalningar som lagts på is vill Anders Tegnell inte gå in på.

– Det spelar ingen roll egentligen, för det är inte vad som gäller. Det som gäller är att man ska komma till en gemensam åsikt mellan EU-kommissionen och företaget. Vi gör som de bestämmer. Vi har sagt till företaget att vi måste avvakta med de fakturor som finns tills vi får klarhet i vad som gäller, säger han.

Pfizer avböjer att kommentera de pausade betalningarna från Folkhälsomyndigheten.

Varken Folkhälsomyndigheten, Sveriges kommuner och regioner eller Socialstyrelsen kan ge en övergripande bild av hur tillgången på nålarna som krävs ser ut i Sverige. Men för DN uppger flera regioner att det i nuläget saknas rätt utrustning för att utvinna den sista dosen.

Anders Tegnell vill inte kommentera hur Folkhälsomyndigheten ser på att Pfizer debiterar för en sjätte dos som alla inte kan tillgodogöra sig.

– Det måste vara en förhandlingsfråga mellan dem som slutit avtalet.

Pfizers avtal med EU säger inget om antalet injektionsflaskor som ska levereras. Inte heller om hur många doser varje ampull ska innehålla. Företaget har i stället förbundit sig att leverera ett visst antal doser, enligt Ulrika Goossens.

– Vi går efter vårt avtal. Där står det att vi ska leverera x antal doser. Då är vår avsikt att leverera det antalet, säger hon.

Hur ser ni på att den sjätte dosen inte kan nyttjas utan rätt utrustning?

– Vi är medvetna om att det finns utmaningar. Vi arbetar med de olika länderna för att stötta dem i att få tag på de speciella sprutorna om det behövs, säger Ulrika Goossens.

Hur då?

– Vi genomför bland annat kontinuerligt tester av olika kombinationer av nålar och sprutor som kan användas och uppdaterar löpande vår webbsida med den informationen, säger hon.

Förhandlingar pågår nu mellan kommissionen och företaget om när sex doser per injektionsflaska formellt ska börja räknas av från kontraktet.

– Det är en diskussion som uppkommit de senaste två veckorna efter EMA:s besked. Vi är nog färdiga med den ganska snart. Vi har satt som mål att ha en modell klar den 1 februari, säger Richard Bergström.

I grunden är beskedet om en sjätte dos ändå något positivt, betonar vaccinsamordnaren

– Det var ju en fantastiskt bra nyhet. Vi får fler doser snabbare än vad vi räknat med, vilket ökar takten på vaccinationen, säger Richard Bergström.

Han tror dock inte det är sista gången under pandemin som diskussion uppstår med en tillverkare.

– Vi har flera andra företag där frågan om doser kan bli aktuell. Det är ju en standard att fylla flaskorna med lite säkerhetsmarginal, säger Richard Bergström.

Gustav Olsson

gustav.olsson@dn.se

FAKTA. FEM LEVERANTÖRER AV VACCIN AKTUELLA I SVERIGE

Sverige har hittills gått med i EU-gemensamma avtal om vaccin från fem leverantörer.

Pfizer/Biontech – godkändes av EU den 21 december. Sex dagar senare gavs den första sprutan i Sverige. Vaccinet ges i två doser och är framtaget med ny så kallad mrna-teknik. Under vecka tre levererade Pfizer färre doser än väntat då företaget byggde om sin fabrik för att på sikt öka produktionskapaciteten.

Moderna – godkändes den 6 januari och är det andra vaccinet som just nu används i Sverige. Precis som Pfizer/Biontechs variant ges det i två omgångar och är baserat på mrna-teknik.

Astra Zeneca – den 29 januari ska Europeiska läkemedelsmyndigheten, EMA, besluta om Astra Zenecas vaccin ska godkännas för användning inom unionen. Vaccinet ges i två doser. Förra veckan aviserade företaget att vaccinleveranserna till medlemsländerna kommer att minska med drygt 60 procent i februari och mars. För Sveriges del innebär det strax över en miljon doser.

Janssen Pharmaceutica NV – EMA utvärderar löpande data från Janssens kliniska studier. Hittills har inget datum satts för när vaccinet kan få ett godkännande. Läkemedelsbolaget hoppas att en dos av vaccinet ska räcka för att utveckla fullgott skydd. Vaccinet väntas nå Sverige senare under våren.

Curevac – har inte fått ett datum för godkännande inom EU, men väntas inte användas i Sverige förrän under våren. DN

27 Lejon och tigrar på zoo fick covid-19

Fem lejon och två tigrar i Borås djurpark har blivit sjuka i covid-19.

– Vi utgår från att smittan kommit från oss människor, säger Therese Hård, zoologisk chef i djurparken, till Borås Tidning.

De stora kattdjuren blev krassliga för en tid sedan, omkring andra helgen i januari.

– Vi skickade prover direkt till laboratorier i Sverige och utomlands, som senare bekräftade smittan, säger Hård.

En 17-årig tigerhona med underliggande sjukdomar blev så dålig att hon måste avlivas efter ett par dagar, uppger SVT. Att stora kattdjur fått covid-19 i djurparker har hänt tidigare. Fallet i Borås är det första i Sverige.

TT

.

27 Tegnell: Brittiska mutationen kan vara på väg att ta över

Den brittiska mutationen kan vara på väg att bli den dominerande coronavarianten, enligt statsepidemiolog Anders Tegnell. I Sverige finns nu 95 fall, varav 29 som saknar koppling till personer som rest till Storbritannien. Det går dock inte att utesluta att det finns klusterutbrott av mutationen även i Sverige.

Den brittiska mutationens framfart har gjort att flera länder skärpt sina reserestriktioner. Virusvarianten har fått fäste i länder som Nederländerna, Irland och Danmark. I Storbritannien, där mutationen upptäcktes i september, har spridningen gått mycket snabbt. I Londonområdet står mutationen nu för 97 procent av de bekräftade covid-fallen. Det finns indikationer på att virusvarianten är både mera smittsam och har en högre dödlighet än andra.

Enligt Anders Tegnell kan den brittiska mutationen vara på väg att knuffa undan den hittills vanligaste varianten även i Sverige.

– Den brittiska varianten tar över, det är det som är den tydliga skillnaden. Kanske kommer det att vara den som dominerar så småningom, säger han.

I Sverige finns nu 95 bekräftade fall, men Tegnell säger att det rör sig om fler. Just nu är det bara 1 procent av de positiva testerna som sekvenseras, alltså att virusets hela arvsmassa analyseras.

– Det är stor sannolikhet att vi hittar fler fall när vi letar mer. Det gör alla andra länder.

Görs det tillräckligt för att upptäcka virusmutationer i Sverige?

– Vi gör mer och mer. Men det tar lite tid för regionerna att ställa om sina laboratorier för att kunna sekvensera ännu mer.

Den europeiska smittskyddsmyndigheten ECDC:s mål är att länderna ska sekvensera 10 procent av de positiva testerna. Enligt Anders Tegnell kan det ta några veckor, möjligen en månad, för Sverige att nå upp till den nivån.

Av de 29 fallen av den brittiska mutationen som saknar resekoppling är det några få som hänger ihop inbördes, enligt den smittspårning som har gjorts. Alla andra är spridda på ett sådant sätt att det inte finns någon kontakt mellan dem.

Har Folkhälsomyndigheten så bra koll på de här 29 fallen att det går att utesluta klusterutbrott?

– Nej, inte helt och hållet. Det finns inga tecken på det när regionerna diskuterar med de smittade personerna, men det kan förstås finnas kopplingar som de själva inte är medvetna om.

När bara någon procent av de positiva testerna sekvenseras – kan det finnas klusterutbrott i Sverige av mutationen som går under radarn?

– Ja, det är inte helt omöjligt. Större kluster som upptäcks sekvenseras numera alltid i regionerna och där har vi inte hittat den här - virusvarianten hittills.

I Norge pågår ett större klusterutbrott i kommunen Nordre Follo, nära Oslo. Detta har fått myndigheterna att i princip stänga 25 kommuner i huvudstadsområdet.

Skulle Sverige ha agerat på samma sätt vid ett liknande utbrott?

– Vi skulle definitivt jobba med att smittspåra och bryta smittkedjor för att försöka begränsa utbrottet så mycket som möjligt utifrån de förutsättningar vi har.

Du har tidigare sagt att coronaviruset ständigt överraskar. Är den brittiska mutationens snabba spridning en sådan överraskning?

– Ja, det får man väl säga, men samtidigt tillämpar vi metoder som vi aldrig har använt tidigare. Att virus förändrar sig och att nya varianter tar över successivt vet man, men vi har aldrig kunnat följa utvecklingen i realtid tidigare. Det är en helt ny erfarenhet.

För närvarande är faran störst att importerad smitta av mutationen via resor ska sprida sig i Sverige. Därför kan det bli aktuellt med inreseförbud från flera länder med hög spridning vid sidan av Storbritannien, Danmark och Norge.

Kan Europa få ett generellt stopp för resor mellan länderna?

– Jag vet inte. Det är en fråga för EU-kommissionen. Där pratar man om att begränsa onödigt resande, men är också väldigt mycket inne på att hålla gränserna öppna. Det är en balans man måste hitta.

Mia Holmgren

mia.holmgren@dn.se

FAKTA. 242 NYA DÖDSFALL I COVID-19

Ytterligare 242 dödsfall med bekräftad covid-19 har rapporterats i Sverige, meddelar Folkhälsomyndigheten.

Därmed har totalt har 11 247 smittade avlidit i landet.

Sammanlagt har 556 289 personer i Sverige bekräftats smittade av covid-19.

De nytillkomna dödsfallen i myndighetens statistik har i de flesta fall inträffat flera dagar tidigare, och de dödsfall som inträffat i närtid finns inte med på grund av eftersläpning i rapporteringen. Detta innebär att den dagliga uppdateringen visar inrapporterade dödstal, inte dödstalet för just den dagen.

27 UD förlänger avrådan för resor till icke EU-länder

UD förlänger avrådan för icke nödvändiga resor till länder utanför EU till den 15 april.

– Det innebär att det täcker både kommande sportlov och påskhelgen, säger utrikesminister Ann Linde (S) på en pressträff.

Regeringens bedömning är att det osäkra läget i världen består de kommande månaderna.

– Vi räknar inte med att man ska kunna genomföra påskresor globalt. Vi kommer sedan att se om man behöver förlänga det. Nu vill vi ge ett tydligt besked – räkna inte med att kunna genomföra påskresor globalt, säger Ann Linde.

Besök och semester räknas som icke nödvändiga resor. Det innebär att de flesta reseförsäkringar inte gäller om sådana resor ändå görs.

Även vid resor som anses nödvändiga, arbetsresor och annat, måste man ta hänsyn till att omständigheterna kan förändras snabbt.

– Vi gör bedömningen att införande av restriktioner, utegångsförbud och karantäns-bestämmelser kan ske mycket fort. Vi uppmanar alla människor att informera sig om lokala omständigheter och se till att ha en plan för hemresan.

Enligt Ann Linde är det svårt att veta när avrådan från icke nödvändiga resor till resten av världen kommer att kunna hävas. Utrikesministern påpekar att det inte heller är riskfritt att resa inom EU.

– Läget nu är att man inte ska resa. Men vi bedömer att man kan ta sig hem från EU. Man kommer inte att få någon hjälp från UD om man fastnar. Man ska verkligen tänka efter – är det här nödvändigt?

Sverige har också inreseförbud från Storbritannien, Norge och Danmark fram till den 14 februari. Här är syftet att minska spridningen av den brittiska virusvarianten.

Mia Holmgren

mia.holmgren@dn.se

Juan Flores juan.flores@dn.se

27 Lärarförbundet: Befängt att behöva strida för munskydd

Diskussionen om munskydd bland lärare i grundskolan fortsätter och i allt fler kommuner talas det om förbud. I ett internt brev i Alingsås kommun avråds medarbetare från att bära privata munskydd under arbetstid.

– Att behöva strida om den här typen av frågor är rätt befängt, säger Johanna Jaara Årstrand, ordförande på Lärarförbundet.

I slutet av förra veckan rapporterade P4 Halland att lärare och personal på Halmstads kommunala grund- och gymnasieskolor inte får använda munskydd.

Så länge Folkhälsomyndigheten inte rekommenderar munskydd, resonerade man, är det inget som säger att de bör användas i skolan. Vidare hänvisade kommunen till att det blir en fråga om arbetsgivaransvar när man inte vet hur munskydden tas om hand eller med vilken frekvens de byts ut eller tvättas.

Beslutet möttes av hård kritik från bland annat Lärarförbundet i Halmstad som kallade förbudet absurt, och senare under lördagen backade kommunen och meddelade att egen skyddsutrustning bland skolpersonal tillåts.

Men diskussionen om munskydd i skolmiljö fortsätter och fler kommuner kan nu komma att införa förbud. I ett internt brev inom Alingsås kommun, som DN tagit del av, står det att medarbetare undanbedes att använda privata munskydd under arbetstid eftersom ”det är viktigt att munskyddet inte försvårar kommunikationen med kollegor, elever eller andra personer”.

Helena Balte, förvaltningschef barn- och ungdomsförvaltningen i Alingsås, betonar att formuleringen är skriven till hela kommunen och att varje förvaltning gör ett förtydligande om vad det innebär för respektive verksamhet.

– Visir är den skyddsutrustning som vi använder i första hand. Men när det behövs kompletterande munskydd så har vi det. Och när vi konstaterar att det är det vi ska ha så är det arbetsgivaren som köper in det, det behöver man som medarbetare inte köpa själv.

Lärarförbundets ordförande Johanna Jaara Åstrand säger att man på förskolenivå tidigare har krävt att skyddsutrustning tillhandahålls. Man lutar sig där mot en dom från Arbetsmiljöverket i november, där verket gått på skyddsombudets linje och krävt att personal får munskydd av typen IIR samt visir.

Jonas Desai

jonas.desai@dn.se

.

27 Intern kritik mot KD-toppens förklaring om abortmotstånd

KD-kvinnors ordförande har en lång historia inom flera abortkritiska organisationer men själv säger Sarah Havneraas att hon aldrig har varit emot abort.

Nu ifrågasätts hennes förklaring av en tidigare KD-topp och ledamot i ”Ja till livet”.

– Det är något som inte är friskt i Sverige när man inte vågar stå för sina högst rimliga uppfattningar som att abort är att släcka ett liv, säger Lennart Sacrédeus (KD).

Sarah Havneraas leder Kristdemokraternas kvinnoförbund, sitter i partistyrelsen och utformar partiets nya jämställdhetspolitik. I en artikel har DN berättat om hennes tidigare engagemang i flera antiabortorganisationer, bland annat som styrelseledamot i organisationen Människovärde fram till våren 2019.

Abortfrågan är känslig för Kristdemokraterna som enligt en eftervalsanalys från det senaste EU-valet beskriver det som en ”öm punkt” som ledde till ett betydande väljartapp.

Havneraas säger att hon aldrig varit emot abort och att hennes engagemang gällde unga mammor. Partiet vänder sig mot beskrivningen att hon arbetat mot abort, trots att hon har varit aktiv i organisationerna Människovärde, Provita och i Ja till livets ungdomsorganisation Älska livet.

DN har sökt Kristdemokraternas partiledare Ebba Busch för att höra hur hon ser på Sarah Havneraas tidigare engagemang och vilken betydelse det har för partiet och dess politik.

”Tack för frågan, men i nuläget avstår vi kommentar”, skriver pressekreterare Andia Gemsjö i ett sms.

En annan partikamrat till Sarah Havneraas är däremot besviken.

Lennart Sacrédeus är tidigare toppolitiker i Kristdemokraterna. Han satt i partistyrelsen under 18 år fram till 2004. Han har varit Europaparlamentariker och ledamot i riksdagen där han satt till 2010. I dag är han kommunfullmäktiges ordförande i Mora kommun.

Han har även under ett antal år suttit i antiabortorganisationen Ja till livets styrelse och var med när den slogs ihop med Provita och bildade Människovärde 2017, något han motsatte sig.

– Det är nästan lite tragiskt att läsa den här artikeln, som handlar om en ledamot som inte kan lyfta fram att de här organisationerna verkar för något så rimligt som att vi får färre aborter i Sverige.

Hur ser du på hennes svar att hon satt i Människovärdes styrelse men inte var emot abort?

– Det var aldrig så att man diskuterade om man var för eller mot abort. Det är som att man på ett socialdemokratiskt möte frågar om man är för eller mot socialdemokratin. Utan det var mer diskussioner om metoder, att väcka en samvetsopinion för det ofödda barnets rätt att få finnas till och hur man skulle kämpa för att få ned aborttalen.

Lennart Sacrédeus är kritisk till vad han beskriver som det egna partiets defensiva hållning i att hantera frågan om fostrets rättsliga ställning och han har fått betala ett politiskt pris för det och sitt ställningstagande mot samkönade äktenskap. Inför EU-valet 2009 petades han helt från EU-listan och dåvarande partiledaren Göran Hägglund sa att han skapade problem för partiet.

– Jag är beredd att leva med det för jag tycker att man ska kunna se sig i spegeln, och jag tycker att det är uppseendeväckande att det nu är den ene efter den andre som ”inte var med” eller ”hade en helt annan uppfattning”, säger Lennart Sacrédeus.

– Det är något som inte är friskt i Sverige när man inte vågar stå för sina högst rimliga uppfattningar som att abort är att släcka ett liv.

DN:s rapportering har även väckt skarpa reaktioner från Kristdemokraternas politiska motståndare, men av andra skäl.

Jämställdhetsminister Åsa Lindhagen (MP) är kritisk mot att Sarah Havneraas ska utforma Kristdemokraternas nya jämställdhetspolitik. ”Det är utan tvekan en ny sorts feminism”, skriver hon.

Även Socialdemokraternas riksdagsledamot Annika Strandhäll, Vänsterpartiets EU-parlamentariker Malin Björk och Centerpartiets

riksdagsledamot Alireza Akhondi tillhör de som är kritiska i sociala medier.

Josefin Sköld

josefin.skold@dn.se

Mikael Delin

mikael.delin@dn.se

”Jag fick väldigt mycket kärlek av de här damerna. Jag saknar dem så.”

När Anette Sallmanders mamma gled allt längre in i glömskan, fanns de där. ”Barndomstanterna”, väninnorna som också överlevt Förintelsen och på ålderns höst flyttat in på Judiska hemmet.

I våras dog de under samma vecka, när coronaviruset spreds på äldreboendet.

– Det var hemskt att inte kunna vara där när mamma dog, säger hon.

Man ville bevara allt det judiska – men samtidigt skulle man passa in i Sverige. Så när ett judiskt flickebarn till överlevande föds i Stockholm 1960 får hon namnet Anette.

– Det är otroligt komiskt att de tänkte att jag skulle heta Anette, när vi hette Zylberszac i efternamn, med världens krångligaste stavning, säger Anette, som nu heter Sallmander, och skrattar.

Mojzesz Zylberszac och Kato Kirshner träffades på en flyktingförläggning i Värnamo 1946. Fast då hade Kato blivit Katerina – polismannen som utfärdade hennes svenska pass upplyste henne om att ”Kato” var ett smeknamn i Sverige och ändrade det helt sonika.

– Det var en flyktingförläggning för judiska kvinnor, pappa hade hört talas om den och gick dit. Mamma blev blixtförälskad, berättar Anette Sallmander.

Katerina Kato Kirshner, gift Zylberszac, kom till Sverige med de vita bussarna efter att ha separerats från sina föräldrar och bröder på perrongen i Birkenau och överlevt både koncentrationslägren Auschwitz och flera tyska arbetsläger. Som 20-åring slavarbetade hon med att plocka och stapla tegelstenar, utan varken hela kläder eller skor på kroppen. På nätterna sov hon i en spilta, tätt ihop med andra judiska flickor. Ibland var det någon av dem som hade frusit ihjäl under natten.

Mamma, pappa och småbröderna, 7 och 9 år gamla, återsåg hon aldrig. De gasades ihjäl i Auschwitz. Men systern Aranka lyckades hon hålla ihop med.

– De var avgörande för varandras överlevnad, säger Anette Sallmander.

Som Anette Sallmander minns det har hon alltid vetat att hennes föräldrar hade genomlevt ett krig. Och att hennes familj efter kriget levde i ett samhälle där de inte var lika hemmastadda som grannarna.

– Och att vi inte hade någon släkt, eftersom de var mördade. Men de sa inte mördade, de sa att de dog i kriget.

Däremot dröjde det innan Kato Zylberszac började prata öppet om vad hon hade varit med om.

Hon föddes i nuvarande Ukraina. Föräldrarna var skräddare, men fick under hennes uppväxt allt svårare att få jobb.

– De blev inte anlitade eftersom de var judar, säger Anette Sallmander.

Men det var brist på personer som kunde spinna angoragarn och dra upp maskor på silkesstrumpor, något Kato var duktig på.

– Så mamma försörjde familjen under flera år genom att göra detta.

I maj 1944 kom polisen och hämtade familjen för att deportera dem. De pressades in i trånga tågvagnar och reste utan mat eller vatten i flera dagar, mot okänt mål.

Anette Sallmander har skrivit ner sin mammas vittnesmål. Trots att hon har hört det berättas så många gånger har hon svårt att komma ihåg detaljerna – det är som att huvudet inte vill ta in dem. Hon berättar sakta, väljer sina ord med omsorg. Det är ett stort ansvar att berätta vidare sin mammas historia. Under uppväxten tyckte

Anette Sallmander inte att den hade med henne att göra: hon är svensk, har inte upplevt fasorna under andra världskriget, det har inte påverkat henne – trodde hon.

– ”Det här är inte min historia, det är deras”, tänkte jag.

Men sedan, under tidigt 90-tal, började hon som scenkonstnär arbeta med judiska teatern.

– Jag fick läskiga meddelanden, musik med Ultima Thule och vit makt-musik. ”Jag ska döda dig din judehora”. Och så var det gravskändningar på judiska begravningsplatser. Jag hade inte kunnat ta in antisemitismen under min uppväxt, ”den var då”. Men sedan förstod jag att det fortfarande fanns folk som hatade judar.

Det gjorde ont i henne att nå denna insikt, men smärtan var än värre för hennes föräldrar.

– Det var en enorm chock för dem att upptäcka att det fanns förintelseförnekare, att någon skulle ifrågasätta dem. När det var färskt och många fortfarande mindes var det tabu att säga något nedsättande om judar. Men så kom man till en punkt i historien där folk började säga att det var hittepå. Det gjorde mamma helt galen. Pappa också, men mamma tog det enormt hårt.

Kato Zylberszac började berätta om Förintelsens fasor och när hon hade börjat kunde hon inte sluta. Till sist pratade hon om det med alla, med butiksinnehavare, med färdtjänstförare. Det blev dålig stämning ibland, men det struntade hon i.

För fem år sedan, efter att Mojzesz Zylberszac hade gått bort, flyttade Kato in på äldreboendet Judiska hemmet i Stockholm. Hon hade börjat bli dement och kunde vandra i väg utan att sedan hitta vägen hem igen. Därför behövde

hemmets dörrar vara låsta, för hennes egen säkerhets skull.

– I sitt huvud hamnade hon i lägret igen. Hon var inlåst och trodde att hon var tillbaka hos nazisterna. Värst var duschen, säger Anette Sallmander.

För att göra duschen till en mindre steril plats, en plats långt ifrån gaskamrarna, pyntade dottern den med färgglada plastblommor. Lägenheten var ljus och färgglad, med Katos egna akvareller på väggarna. Hon var konstnärligt lagd, målade mycket under sitt liv, både tavlor och på sidentyger.

– Jag köpte alltid färska blommor till henne. Det tänkte jag mycket på på slutet, när det inte gick att gå dit längre. Jag borde ju ha skickat blommogram eller nåt, men man tänkte ”det här kan väl inte vara så länge”. Men så hann hon dö helt plötsligt.

Anette Sallmanders uppväxt präglades av kärlek, även om hon inte vill försköna sin barndom, som förstås också påverkades av föräldrarnas stora trauma.

– Vi barn var beviset på att deras kamp för livet hade en mening, att de hade lyckats rädda det judiska folkets överlevnad, säger hon.

På Judiska hemmet fanns också flera av mammans gamla väninnor.

– Mina barndomstanter. Jag har alltid förstått att det de har upplevt har varit så mörkt, redan innan jag förstod vad det var. För att möta dem och inte hamna i mörkret själv, eller kanske för att slippa vara i mörkret med dem, kände jag att jag behövde uppbåda ett enormt ljus. Det var ingen medveten strategi, jag var ju ett barn när

jag började, men det var en strategi som funkade. Jag upplevde att jag fick väldigt mycket kärlek av de här damerna. Jag kände mig otroligt älskad. Jag saknar dem så.

Flera av moderns vänner dog under samma aprilvecka i våras, efter att coronaviruset kommit in på Judiska hemmet.

– Det blev tomt. Efter att i flera år ha haft ett helt liv på Judiska hemmet, där jag fick återse alla de här tanterna. En del hade jag inte träffat på väldigt länge. Jag blev som en liten flicka igen i deras ögon och det var härligt.

Anette Sallmander vill inte att någon skugga ska falla på boendet. Smittan tog sig in på majoriteten av alla äldreboenden i Stockholm. Men att inte kunna vara där under ”tanternas” – och hennes mammas – sista tid, var hemskt.

– De där händerna som hon förfrös när hon var slavarbetare utan vinterkläder. De där händerna som höll mig när jag var liten. Jag skulle ju ha varit där och hållit mammas händer när de kallnade, säger Anette Sallmander.

Tidigare år har Anette Sallmander känt att hon har kunnat vila på Förintelsens minnesdag. Den dagen har hon kunnat ta ledigt. Om detta berättar hon i ett av sina ”Tankar för dagen” i P1, från 2015.

”Det går inte en dag utan att jag tänker på mammas och pappas öde. Och det går inte en dag utan att jag efter bästa förmåga försöker upprätta dem. Jo, en dag. Förintelsens minnesdag. På något sätt har all uppmärksamhet på denna historiska händelse just den här dagen gjort att jag kan lägga min uppgift åt sidan en stund, eftersom det är så

många andra som minns just den här dagen”, sa hon då.

I år känner hon inte så.

– Jag kan inte göra det längre, nu när de inte finns. I år tänder jag en massa ljus här hemma. För alla mina barndomstanter, för mamma och pappa och för alla i min familj och släkt som mördades.

Emma Bouvin

emma.bouvin@dn.se

FAKTA. FÖRINTELSENS MINNESDAG

Den 27 januari 1945 befriades förintelselägret Auschwitz-Birkenau.

År 2005 deklarerade FN den 27 januari som internationell minnesdag, men sedan 2001 har det varit en nationell minnesdag i Sverige.

I samband med Förintelsens minnesdag arrangeras normalt sett manifestationer, seminarier och pedagogiska projekt på många orter runt om i Sverige. I år ordnar Forum för levande historia en digital minnesceremoni.

27 Fler svenskar till fjällen när gränserna stängs

Till norska skidanläggningar har Skistar haft problem med bokningar – danskarna och svenskarna som brukar åka dit stoppas av stängda gränser. Men till de svenska fjällen är det inhemsk rusning av folk som annars skulle ha åkt till Alperna.

Skistars vd Stefan Sjöstrand sammanfattar bokningsläget inför sportlovet med att det rör sig om ”normala” nivåer.

– Vi har inga norska eller internationella gäster till Åre, som de är stora på normalt sett, och det är inga danska gäster till Sälen. Vi var rädda för ett stort tapp, men eftersom svenskar inte får åka utomlands så bokar de det som danskarna bokar av, säger Stefan Sjöstrand.

Det ”kompenserar för tappet” enligt Stefan Sjöstrand, som inte kan gå in på detaljer eftersom Skistar är börsnoterat och kommer med nästa kvartalsrapport 19 mars.

– Vi känner oss väldigt trygga och nöjda trots allt under den här situationen som uppstått, säger han.

Det skedde ett utbrott av smitta bland personalen i Sälen under mellandagarna, men det hade man också tagit höjd för genom att förbereda karantänsbostäder för personalen.

– Det var nio personer som smittades, och då gjorde vi en egen smittspårning tillsammans med vården som vi har ett nära samarbete med och isolerade 35 personer i karantänsboende som vi hade förberett. Vi fick stänga skiduthyrning och skidshoppar i tre dagar medan vi pusslade ihop personalen, men sedan var vi i gång igen, säger Stefan Sjöstrand.

Att försiktighetsåtgärderna varit effektiva är ett av skälen till att många bokar till sportlovet, menar Stefan Sjöstrand, samt att man kan avbeställa skidhyra, skidskola och liftkort med kort varsel genom en försäkring.

Boendet, däremot, måste bokas av senast tre veckor före. Detta kan man dock i vissa fall få kompensation för genom till exempel hemförsäkringen, om det finns en reseförsäkring där som täcker det.

För dem som ska upp till fjällen på sportlovet rekommenderar Sjöstrand att man på samma sätt förbereder sig genom att i förväg ladda ned liftkort och ordna eventuell hyra av skidor, för att undvika köer på plats.

Och den som känner sig sjuk ska förstås inte resa alls.

Juan Flores

juan.flores@dn.se

.

27 V anmäler regionen

Vänsterpartiet i Region Stockholm anmäler regionen till Konkurrensverket för otillbörligt gynnande av nätläkarbolaget Kry.

– Detta måste bli slutet för Kry:s gräddfil, säger V:s oppositionsregionråd Anna Sehlin.

Anmälan görs efter DN:s avslöjande om att regionen under våren gav direktiv till sjukvårdsrådgivningen 1177 om att hänvisa vissa samtal till vårdappen.

– Vi har inte fått någon information från regionen utan allt kommer från era artiklar, vilket i sig är väldigt oroväckande. Som politiker i krisledningsnämnden anser jag vi ska informeras om den här typen av beslut, säger Anna Sehlin (V).

DN har avslöjat att regionen under mars och april gav direktiv till bolaget Medhelp, som driver 1177 på regionens uppdrag, om att sjuksköterskorna skulle hänvisa patienter till digital vård. Om patienterna inte tidigare sökt vård digitalt skickade sjuksköterskan ett sms med en länk till Kry. Direktivet kom på regionens initiativ efter ett informellt möte där bara Kry och Medhelp var inbjudna, och regionen fattade ett beslut som öppnade för att hänvisa till vårdgivare som saknade avtal med 1177.

I förra veckan stod det klart att Kry köpt dotterbolaget Medhelp AB och kan komma att ta över driften av sjukvårdsrådgivningen om regionen godkänner affären. Affären har väckt frågor om jäv och intressekonflikter, och i fredags uppmanade Svenska Läkarsällskapet hälso- och sjukvårdsnämnden att avslå köpet.

Enligt Anna Sehlin är det uppenbart att det finns ”täta och personliga band” mellan regionstyret och Kry och att regelverket flera gånger anpassats efter Kry.

Konkurrensverkets bekräftar att man tagit emot ett klagomål, men har ännu inte fattat beslut om fortsatt utredning eller inte.

Marijana Dragic

marijana.dragic@dn.se

Anna Gustafsson anna.gustafsson@dn.se

27 Utbredd oro på Stockholms bostadsmarknad

Varannan storstadsbo i Stockholm, Göteborg och Malmö är aktiv på bostadsmarknaden och 43 procent planerar ett bostadsköp de närmaste tre åren. Samtidigt finns en oro, drygt hälften är oroliga för att inte beviljas ett bostadslån. Det visar en ny undersökning.

I undersökningen framgår också att så många som nästan en av fem planerar för ett bostadsköp inom det närmsta året.

Är inte det konstigt i en pandemi med oro och social distansering?

– Nej, jag tycker inte det. Man reflekterar mer över hur det är hemma när man tillbringar mer tid i sin bostad. Byggvaruhusen går jättebra under pandemin, vissa renoverar och andra flyttar, säger Fredrik Erlandsson på Evidence Strategy, som har gjort undersökningen om svenska storstadsbors attityder till bostadsmarknaden på uppdrag av Nordr, tidigare Veidekke Eiendom.

Men man ska komma ihåg, menar han, att det handlar om en attityd. Hur många som sedan faktiskt flyttar är oklart.

Trots coronapandemin har trycket varit intensivt både vad gäller prisuppgång och efterfrågan.

Fler än var fjärde, 27 procent, skulle kunna tänka sig att se på en visning digitalt via dator eller mobil även om fysisk visning är möjligt. 35 procent skulle kunna tänka sig att se på en visning digitalt om fysisk visning inte är möjligt.

Men parallellt med den starka marknaden lever också oron. Av de som är aktiva på marknaden i Stockholm uppger över hälften, 52 procent, att de känner oro över att inte beviljas lån från banken till sitt bostadsköp. Nästan lika många är bekymrade över ränta och amorteringskrav, 48 procent.

40 procent uppger att de är nervösa över ett bostadsköp.

– Det är framför allt de nya amorteringskraven som oroar, även människor med en ganska hög inkomst kan ha svårt att låna pengar, säger Fredrik Erlandsson.

Undersökningen visar dessutom att en av fyra stockholmare är mycket eller extremt oroliga över att bli arbetslösa och att knappt en av tre är mycket eller extremt oroliga över sin privatekonomi.

Mia Tottmar

mia.tottmar@dn.se

27 Krav på att bussarnas plexiglasburar stoppas

Bussförarnas larm om att skyddsglasen i SL-bussarna skapar reflexer som gör fordonen trafikfarliga har lett till kritik. Både S och V kräver nu att monteringen av glasen stoppas.

Jens Sjöström (S), oppositionsregionråd med ansvar för trafikfrågor, reagerar starkt.

– Nu måste moderata trafikregionrådet ta ansvar för trafiksäkerheten. Jag förutsätter att man pausar införandet tills dess att man har rett ut trafiksäkerhetsaspekten, säger han.

Enligt trafikregionrådet Kristoffer Tamsons (M) är frågan inte politisk utan ska hanteras på tjänstemannanivå.

DN

27 Delade meningar om D-vitamin hjälper mot svår covid-19

Allt fler observationsstudier tyder på ett samband mellan svår covid-19 och D-vitaminbrist. Men ännu saknas entydiga bevis, och forskare är oeniga om vitamintillskott borde rekommenderas i förebyggande syfte.

Men hur vanligt är det att lida brist på D-vitamin? Och kan brist förklara varför

vissa grupper drabbats oproportionerligt hårt av covid-19?

DN har talat med forskare om pandemins mest omdebatterade vitamin.

Redan i våras trodde flera forskare runt om i världen att D-vitaminbrist kunde vara en riskfaktor för svår covid-19. Peter Bergman, docent vid Karolinska institutet och en framträdande forskare om D-vitaminets effekter på immunförsvaret, efterlyste då fler studier i ämnet.

– Det är inte orimligt att positiva effekter kan finnas med tanke på att D-vitamin kan ge ett visst skydd mot andra luftvägsinfektioner orsakade av virus, sa Peter Bergman till DN i april.

Sedan dess har ett flertal studier visat på ett samband mellan D-vitaminbrist och allvarlig covid-19. Och fler är på väg.

Haken är att nästan alla är så kallade observationsstudier, vilket innebär att studiedeltagarna observeras under rådande förutsättningar. Sådana studier har inte samma vetenskapliga bevisvärde som randomiserade kontrollerade studier (även kallade kontrollerade interventionsstudier), eftersom de har större risk för att ge vinklade resultat.

– Man ska komma ihåg att studier av observationell karaktär enbart kan påvisa associationer och inte förklara orsaker. Därför finns det ännu inte några riktigt övertygande bevis för att D-vitamin minskar risken att bli smittad eller dö av covid-19, säger Peter Bergman.

Det hindrar inte att observationsstudierna väcker intresse. En av dem visar att 82 procent av covid-19-patienterna på universitetssjukhuset i Santander i Spanien hade D-vitaminbrist.

Andra studier – från bland annat Frankrike, Sydkorea, Singapore och ytterligare en från Spanien – har visat att D-vitaminbrist verkar försvaga immunförsvaret mot covid-19 och öka risken för svårare sjukdom. En tysk studie har kommit fram till liknande resultat.

Det är skillnad mellan prevention, det vill säga att förebygga sjukdom, och behandling av covid-19. Som behandling av patienter som redan har insjuknat tycks D-vitamin sakna effekt, visar en opublicerad, placebokontrollerad studie.

Vad observationsstudierna däremot tyder på är att D-vitamin skulle kunna ha en preventiv effekt, menar Peter Bergman:

– Den bild som framträder i tillgängliga data är att man behöver ta D-vitamin förebyggande, eftersom det tar minst ett par månader att uppnå effekter. D-vitamin verkar inte skydda mot smitta, men risken att bli svårt sjuk och dö verkar minska om man har normala D-vitaminnivåer jämfört med dem som har brist, och särskilt om man har uttalad brist, säger Peter Bergman.

Frågan är om korrelationen mellan D-vitaminbrist och svår covid-19 också är ett orsakssamband. Flera riskgrupper för svår covid-19 – hög ålder, manligt kön och övervikt – överlappar med riskgrupper för D-vitaminbrist, vilket gör att det är svårt att veta vad som orsakar vad. Magnus Gisslén, professor

i infektionssjukdomar på Sahlgrenska akademin vid Göteborgs universitet, anser att evidensen för att D-vitaminbrist skulle ligga bakom svår covid-19 är väldigt svag.

– Jag ser det ännu som en öppen fråga. Det behöver inte vara ett orsakssamband, utan låga D-vitaminnivåer kan samvariera med andra riskfaktorer, som till exempel ålder, övervikt och inte minst etnicitet. Vi vet att i Sverige är personer med utländsk härkomst överrepresenterade bland svårt sjuka i covid-19. Det kan bero på att mörkhyade överlag har lägre D-vitaminhalter. Men det kan lika väl bero på trångboddhet eller andra socioekonomiska faktorer, säger Magnus Gisslén.

Samtidigt finns observationsstudier som visar på en koppling mellan låga D-vitaminnivåer och andra sjukdomar. D-vitaminbrist skulle därför kunna vara ett tecken på att personen är mer sjuklig snarare än att sjukdomen har orsakat bristen – något som också motsäger D-vitaminhypotesen.

– Vad man har visat i observationsstudier om covid-19 och D-vitamin är att patienterna hade låga D-vitaminhalter i blodet under akut sjukdom. Men det är inte omöjligt att en svår sjukdom i sig sänker D-vitaminhalten. Det finns en del indikationer på att det kan vara så, eftersom man kan se låga D-vitaminnivåer även vid andra sjukdomar, säger Magnus Gisslén.

D-vitamin bildas i hudens undre skikt vid exponering för solens UVB-strålar, som i Sverige finns under sommarhalvåret mitt på dagen. Under vinterhalvåret, på nordliga breddgrader, står solen för lågt på himlen för att UVB-strålarna ska vara tillräckligt starka. Orsaken till att mörkhyade personer lättare får D-vitaminbrist på nordliga breddgrader är att

de har mer melanin i huden, vilket reducerar bildandet av D-vitamin från solljus.

Hur vanligt är det då med D-vitaminbrist i Sverige? Det är svårt att säga, eftersom det finns få studier i ämnet.

I en mätning från Livsmedelsverket 2011 hade omkring 20 procent av deltagarna D-vitamin-status under Livsmedelsverkets gräns för optimal nivå i blodet. Dessa blodprov togs dock under sommarhalvåret, då D-vitaminnivåerna i allmänhet är mycket högre än på vintern.

Andra mätningar ger indikationer på att D-vitaminbrist kan vara mycket vanligare än så. En liten studie vid Norrlands universitetssjukhus i Umeå visade 8 av 10 barn i 12–13-årsåldern hade D-vitaminbrist. Sahlgrenska akademien vid Göteborgs universitet mätte prover från 540 blodgivare mellan november och april och då hade hälften av göteborgarna för låga D-vitaminnivåer.

Det finns ingen internationell konsensus om optimala nivåer av D-vitamin. Livsmedelsverket räknar nivåer under 50 nanomol per liter blod som otillräckliga, medan gränsen för uttalad brist vanligen sätts vid 25 nanomol per liter.

– Att gränsen för kliniskt relevant brist brukar sättas till 50 beror på att skelettet kalkas ur om man ligger under denna nivå, vilket gör att man kan drabbas av benskörhet över tid. Livsmedelsverket bedömer att bara någon enstaka procent av svenskarna har uttalad D-vitaminbrist. I jämförelse ligger nästan 20 procent av befolkningen i England under 25 nanomol per liter blod, säger Peter Bergman.

Per Lindqvist är överläkare på Södersjukhusets kvinnoklinik och forskar om bland annat D-vitaminbrist bland gravida.

– Det vi ser bland våra gravida är att så många som hälften har D-vitaminbrist, med vilket jag menar nivåer under 50 nanomol per liter blod, säger Per Lindqvist.

När D-vitaminets roll upptäcktes i början av 1900-talet var det för att barn i Londons slum drabbades av rakit, som ger ett svagt skelett. Det visade sig att solljus och fiskleverolja botade rakiten. Men under senare år har man upptäckt att D-vitamin också har betydelse för kroppens immunförsvar och metabolism. Och om man är ute efter effekten på immunförsvaret bör nivån av D-vitamin sannolikt vara något högre än den riktlinje som gäller i Sverige, menar Peter Bergman:

– För effekter på immunförsvaret har man ibland pratat om en gräns på 75 nanomol per liter blod. Tillämpar man denna gräns hamnar nästan hälften av svenskarna under lämpliga nivåer under vinterhalvåret, säger han.

Om britter generellt verkar ha låga D-vitaminnivåer har våra grannländer Finland och Norge högre nivåer av D-vitamin bland befolkningen.

– I Finland bestämde man redan för tio år sedan att öka tillsatserna av D-vitamin i livsmedel. Det gjorde att deras nivåer av D-vitamin i befolkningen ökade från 48 till 67. 48 är precis vad mina patienter i genomsnitt har i dag. Norrmännen i sin tur har aldrig legat lågt, vilket troligtvis beror på att de äter så mycket fet fisk och tar en modern fiskleverolja, säger Per Lindqvist.

2018 ökade Livsmedelsverket de obligatoriska livsmedelstillsatserna av D-vitamin i linje med de finska nivåerna. Samtidigt rapporteras försäljningen av D-vitamin som tillskott nå nya rekordnivåer under pandemin.

I slutet av november beslutade Storbritannien att ge över 2,7 miljoner personer i riskgrupper gratis D-vitamintillskott under fyra månader den här vintern. Officiellt gjordes det för att skydda skelettet hos sårbara personer som är isolerade under pandemin, men i debatten hördes också argument om att kampanjen skulle kunna minska covid-19.

Borde Sverige följa det brittiska exemplet?

– Det tycker jag inte. I alla fall inte som förebyggande åtgärd mot covid-19. Åtgärder och rekommendationer bör vara väl vetenskapligt underbyggda och när det gäller covid-19 finns inte tillräcklig evidens för att D-vitamin har effekt, säger Magnus Gisslén.

Även Livsmedelsverket framhåller att det ännu inte finns tillräckligt med kunskap i frågan.

Peter Bergman menar att fullständig evidens om sambandet mellan covid-19 och D-vitaminbrist kanske aldrig kommer att nås, i alla fall inte i tid för att kunna göra nytta under den pågående pandemin. Han vill därför se en pragmatisk lösning:

– Jag tycker man kan ge D-vitamin till riskgrupper, som till exempel äldre personer över 70 år, gravida, mörkhyade och överviktiga. Det är garanterat ofarligt och skulle kunna göra nytta, i alla fall stärka skelettet och kanske minska risken för svår covid-19.

Sverker Lenas sverker.lenas@dn.se

Fet fisk, som makrill, och ägg innehåller naturligt D-vitamin.

FAKTA.

Så får du i dig D-vitamin under vinterhalvåret

D-vitamin genom kosten kan inte ersätta det D-vitamin som bildas i huden genom solexponering under sommarhalvåret. Men under vinterhalvåret går det ändå att få i sig mycket D-vitamin främst från fet fisk, som lax, makrill, sill, ansjovis och sardiner. Kött, ägg och smör från kor som betat utomhus på sommaren innehåller också naturligt D-vitamin.

I Sverige berikas också viss mjölk, fil, yoghurt och motsvarande vegetabiliska alternativ med D-vitamin.

– De flesta får i sig tillräckligt genom en varierad kost och behöver inte ta något extra D-vitamin under vintern. Vissa riskgrupper, som äldre, överviktiga, gravida och mörkhyade, kan behöva ta extra tillskott, särskilt under vintern, säger Peter Bergman.

Kroppen kan i viss mån lagra D-vitamin från sommarhalvåret, men kanske inte så mycket som man tidigare har trott.

– Det har visat sig att lagringstiden är kortare än man trodde. Halveringstiden är omkring två månader och i stället för att lagras i fettväven är det snarare så att D-vitamin bryts ner i fettväven, säger Per Lindqvist.

Livsmedelsverket rekommenderar D-vitamintillskott till särskilda grupper, bland annat barn under två år, vuxna över 75 år, personer som inte äter fisk och personer som bär heltäckande kläder och inte vistas i solen.

Källor: Livsmedelsverket, Peter Bergman, Per Lindqvist

Risken för att överdosera D-vitamin

Stora mängder D-vitamin är giftigt och kan leda till att man får för höga nivåer av kalcium i blodet, kalciuminlagring i njurarna och njursvikt – det kallas för hyperkalcemi. Det går dock inte att få i sig för mycket D-vitamin genom kosten eller genom att vistas i solen.

Enligt den europeiska livsmedelssäkerhetsmyndigheten, Efsa, är övre gräns för intag av D-vitamin 100 mikrogram per dag för vuxna, vilket motsvarar 4 000 IE (internationella enheter).

Livsmedelsverket rekommenderar vissa riskgrupper ett tillskott på 20 mikrogram (800 IE) per dag. För att överdosera D-vitamin krävs mycket högre doser än så.

– Man ska komma ihåg att de flesta läkemedel kan ge biverkningar om man tar dem i höga doser. Som exempel kan nämnas att 10 000 IE per dag under 5 månader ofta inte ger några biverkningar alls. Det finns beskrivet att intag på 50 000 IE per dag dag under lång tid kan ge hyperkalcemi och dessa doser, eller högre, bör absolut inte användas, säger Peter Bergman.

Per Lindqvist menar att det finns en överdriven oro för att överdosera D-vitamin i Sverige.

– American institute of medicine, som är konservativa, tycker att alla kan ta 100 mikrogram (4 000 IE) per dag. 50 mikrogram eller 2 000 IE räcker inte för att mer än 90 procent av våra patienter med D-vitaminbrist ska komma upp till normal nivå. Jag tycker att det är illa att i det läget ogrundat varna för överdosering när brist är ett mycket större problem i Sverige, säger han.

Källor: Livsmedelsverket, Peter Bergman, Per Lindqvist

27 Fågelinfluensa hotar påskbordet

1,3 miljoner värphöns måste avlivas och destrueras efter att fågelinfluensan satt sina klor i Sveriges största äggproducent.

Den omfattande spridningen av fågelinfluensa-virusen H5N8 och H5N5 som har konstaterats på gården i Mönsterås kommun tros ha kommit från vilda fåglar via ventilationen.

Jan-Olof Bohlin, ordförande för bransch-organisationen Svenska ägg:

– Min uppfattning är att det kommer att bli ont om ägg till påsk, säger han.

TT

28
Bråkiga barn behöver inte ”hårda tag”

På statliga ungdomshem hamnar de mest sårbara. En del har neuropsykiatriska funktionsnedsättningar såsom autism och adhd. Andra är bråkiga. Vissa kommer från turbulenta hem, från våldsamma hem. De är misstänksamma mot vuxenvärlden, trotsiga, arga. Många har självskadebeteenden. Många bär på trauman. Och en hel del av dem säger i senaste ”Uppdrag Granskning” att det allra värsta ändå var det som hände sedan, när allt skulle vara över. När de placerades på Björkbackens ungdomshem för flickor.

Där skulle de få stöd och hjälp. Men de fysiska ingripandena är fem gånger fler än genomsnittet för ungdomshem. Vittnen talar om en machokultur, som bara blev värre sedan Björkbacken fick en ny chef, en som uttryckligen sade sig vara trött på alla ”kortspelare” som jobbade där, alltså personer som umgicks med flickorna, pratade med dem, spelade kort.

Nej, här gällde hårda tag. Även normala reaktioner för barn och unga, såsom att skrika och klampa in på sitt rum, kunde leda till att de brottades ned av fyra män och fördes i väg. En del satt isolerade i månader. De yngsta var bara tolv år.

Flickorna har själva slagit larm, liksom anhöriga, anställda, medicinsk personal, externa konsulter, de statliga verksamhetsutredarna. Ändå var det först i

vintras som Björkbacken stängdes. Statens internutredning visar att ”ansvaret brustit på samtliga organisatoriska chefsnivåer”.

Hur kunde då detta få fortgå i så många år? Kanske finns en nyckel i det den ytterst ansvariga säger. Hon påpekar för ”Uppdrag Granskning” att det ju krävs en hel del för att bli tvångsomhändertagen, många av de här barnen har stora problem. Underförstått: det är inga duvungar det handlar om, precis. Därmed - missar hon hela poängen, som är att det är just därför de här flickorna behöver extra mycket stöd, och trygghet. Men vuxenvärlden svek dem.

Lisa Magnusson

lisa.magnusson@dn.se

28 Ledare: Klart som korvspad att Kry inte ska driva 1177

Nätläkarbolaget Kry köper företaget som driver 1177:s sjukvårdsrådgivning i Stockholm. Det var Dagens Medicin först med att rapportera häromveckan. Till en början verkade det hela redan vara klappat och klart: allt som fattades var att tjänstemännen skulle ge grönt ljust.

Men efter kritik från bland annat Svensk förening för allmänmedicin har politikerna tagit över beslutet.

De borde avslå affären.

Skälet är enkelt: Det uppstår en solklar konflikt mellan 1177:s syfte och Krys vinstintresse.

Kry tjänar sina pengar på att människor söker läkarhjälp, antingen på nätet eller på deras vårdcentraler. Det är givetvis inget fel med det. Likväl är det så att för Kry är det bättre ju mer vi springer till doktorn.

1177 fungerar i sin tur som sluss – och broms – i den svenska vårdkedjan. Sjuksköterskorna ska se till att den som ringer får en utvärdering av sina symtom, och hamnar rätt i nästa steg. Det betyder ofta att avvakta och självbehandla, därför att våra gemensamma vårdresurser inte är oändliga och bara den som verkligen behöver ska träffa en läkare eller sjuksköterska.

Det är naturligtvis inte tillåtet för Kry, ifall företaget tar över 1177, att styra sjukvårdgivningens verksamhet så att fler uppmanas att besöka en vårdinrättning – virtuellt eller i verkligheten. Och ännu mindre att hänvisa dem till Krys tjänster. Men att incitamenten finns där är svårt att förneka.

Räcker det då inte med tydliga och tuffa regler? Problemet är att det ofta är lättare sagt än gjort att upprätthålla sådana. Finns det pengar att tjäna lockar det att hitta kryphål.

Det vara bara för två år sedan som Computer Sweden avslöjade att miljontals samtal till vårdrådgivningen i tre regioner spelats in och sparats på öppna servrar, efter att Medhelp – som äger det bolag som just nu driver 1177 i

Stockholm – outsourcat en del av verksamheten till ett Thailandbaserat företag. Självklart fick det inte gå till så. Men underleverantören som visade sig ha undermålig it-säkerhet var antagligen billigare.

DN avslöjade dessutom i förra veckan att Region Stockholm under förra årets corona-vår vände sig direkt till Kry för att be företaget avlasta 1177. Att det blev Kry snarare än företagets konkurrenter berodde på att det redan fanns ”ett möte inbokat”, förklarar regionen. Sådana nära band och varma relationer stärker inte direkt förtroendet för att regionen ska klara av att upprätthålla ett tufft regelverk om Kry tillåts ta över 1177.

De tre svenska regioner som hittills har provat att lägga ut sjukvårdsrådgivningen på entreprenad – och som alltså fick se miljontals samtal läcka ut på internet – är Sörmland, Värmland och Stockholm. De första två valde att avsluta experimentet efter it-skandalen.

I Värmland konstaterade regionen bara en och en halv månad senare att antalet patienter som hänvisas från 1177 till akutmottagningar fallit med 5 procent (”Region Värmland nöjda efter övertagandet av 1177”, SVT 19/12 2019) .

Det säger möjligen också något om de incitament ett privat företag som driver sjukvårdsrådgivningen har – oavsett om det också erbjuder läkartjänster eller inte – och om varför regionpolitikerna i Stockholm kan skryta om att deras 1177 på Medhelps entreprenad har bland de kortaste väntetiderna i landet: tillgänglighetsmål premieras, hellre en lite snabbare vidaresluss än ett långt samtal för att förklara varför det är bättre att avvakta hemma.

Kostnadseffektivt för skattebetalarna är det i så fall inte.

I stället för att tillåta att Kry tar över driften av 1177 borde Stockholmspolitikerna överväga att följa Värmlands och Sörmlands exempel.

DN 28/1 2021

28
Vaccinationalism ligger inte i något lands upplysta egenintresse

Sverige är inte ensamt om att ha åkt på bakslag under de första veckorna av vaccinering. Leveranser av färre doser än väntat när produktionskapaciteten inte kunnat byggas ut som planerat har ihop med logistiska problem orsakat en långsam start i stora delar av EU.

Avundsjukt blickar många på länder som Israel, och även Storbritannien, som lyckats vaccinera

en högre andel av befolkningen. Inom EU är det bara Danmark som kommer i närheten.

Nervositeten är därför påtaglig. Från kommissionens sida ifrågasätts om AstraZenecas otillräckliga leveranser verkligen beror på bakslag i kapacitetsutbyggnad snarare än på att andra betalar bättre. Ett förslag om att vaccinexporter ska registreras hos kommissionen kan vara ett sätt att öka transparensen, men farhågor finns att kravet kommer att användas som en restriktion för export av vacciner som tillverkats i EU-området.

Ökad transparens i förhandlingarna med läkemedelsföretag är säkert bra, men exporthinder vore förödande av flera skäl. Exportrestriktioner sliter sönder de internationella leveranskedjor som är själva förutsättningen för att snabbt kunna producera vacciner i tillräcklig mängd för att kväva pandemin. Andra länder kan svara med motåtgärder som stoppar nödvändiga insatsvaror, och då är även den tillfälliga vinsten av att hinna lite före andra försvunnen.

Vi har sett samma överilade kortsiktighet tidigare. I våras försökte länder som Frankrike och Tyskland genom beslag komma åt medicinsk utrustning. Allt det åstadkom var förseningar i att få utrustningen till länder som behövde den bättre. Vad som fyllde våra förråd var i stället import, huvudsakligen från Asien.

Bidrar någon av EU:s åtgärder till att förlänga pandemins verkningar i andra länder kommer det att påverka också oss. Utöver mänskligt lidande och död skadas även rent ekonomiska intressen genom att produktion av insats-komponenter ligger nere och exportmarknader förblir stängda eller krympta.

Om Europa visar sig vara en opålitlig plats för att tillverka läkemedel och avancerad utrustning för export, påverkar det även våra långsiktiga möjligheter att locka etableringar.

Populistiska utspel som syftar till att tränga sig före och därmed hindra andras tillgång till vacciner bör därför motstås, även om de kan ge politiska poäng för stunden. En viss respekt är på sin plats för den monumentala uppgift det är att på så här kort tid ta fram vacciner och se till att miljarder människor kan få dem i närtid.

Samarbetet må gnissla, men det har tagit oss långt. Med lite tålamod finns en perfekt möjlighet att bygga vidare på den tillit mellan länder som behövs för att tackla även andra stora frågor.

Mattias Svensson

mattias.svensson@dn.se

28 Efter coronakrisen kommer hela världen att ha studieskulder

Just nu pluggar över 200 miljoner barn i världen på distans, varav en del bor i Sverige. Gymnasieeleverna gjorde ett första försök redan i början av pandemin och sedan en tid tillbaka är även högstadieelever hemma.

Det är för tidigt att säga vad de kortsiktiga effekterna för tonåringarna blir, bortsett ifrån

att många sannolikt känner som mamman i Tyskland i dagens reportage: ”Det är kaos”.

Långsiktigt är bilden dock klarare. Kombinerat med ökad frånvaro i grund- och förskolan leder distansundervisning till större skillnader mellan elever, försämrad likvärdighet och en rejäl förlust för statskassan.

Enligt Ifau-rapporten ”Barn och unga under coronapandemin”, som publicerades på onsdagen, kommer frånvaron under 2020, grovt räknat, att medföra ett framtida produktionsbortfall på tio miljarder kronor. Men då är distansundervisningen i gymnasieskolan inte med.

En liknande studie från Norge uppskattar dock att de stängda skolorna i våras kommer att kosta det norska samhället 1,7 miljarder norska kronor per dag som skolorna var stängda.

Framför allt eftersom elever som lär sig mindre antas bli mindre produktiva och därmed tjäna mindre pengar som vuxna.

Även om det inte betyder jättemycket på individnivå är siffrorna värda att ta på allvar. För problemet slår inte jämnt.

Elever med hög frånvaro halkar efter mer än dem med låg och som Pisachefen Andreas Schleicher nyligen påpekade har studiemotiverade barn från stabila familjer sannolikt klarat distansundervisningen ganska väl. Men för dem som behöver mer stöd och/eller har trassliga hemförhållanden är det värre.

Därför är han övertygad om att pandemin försämrar likvärdigheten, vilket han menar att utbildningssystemen måste kompensera för genom att förstärka undervisningen. Det kan

exempelvis handla om lovskolor eller förlängda skoldagar.

För de dystra siffrorna till trots behöver de trista scenarierna inte bli verklighet. Hur stora de utbildningsmässiga konsekvenserna av coronakrisen blir avgörs inte av pandemin, utan av hur vi hanterar den.

Många barn har flera år kvar i skolan och förskolan, och förutsatt att utbildningstappet finns med i planeringen under de närmaste terminerna bör möjligheterna att komma i kapp vara relativt goda. Inte minst eftersom kostnaden för att göra ingenting alltså beräknas till minst tio miljarder kronor, vilket innebär att även relativt kostsamma insatser troligtvis kan räknas hem.

Givetvis inte under innevarande budgetår. Men på sikt.

Susanne Nyström

susanne.nystrom@dn.se

Ny lag om tillträdesförbud klubbad

En person ska kunna förbjudas att vistas i en viss butik om det finns risk för att han eller hon begår brott där, till exempel stöld eller skadegörelse. Den nya lagen klubbades av riksdagen på onsdagen. Den som bryter mot tillträdesförbudet ska kunna dömas till böter eller fängelse i högst sex månader. Den nya lagen börjar gälla den 1 mars i år.

TT

28 Väktare ska hålla borta föräldrar

En skola i Höörs kommun kommer att sätta in väktare för att få anhöriga att hålla sig till smittskyddsbestämmelserna, skriver SVT Nyheter. Konflikter har uppstått i kapprum när personer stannar kvar, trots att personalens uppmaningar.

TT

28 ”Ingen kan tränga sig före i kön”

Ingen kan köpa sig fram i vaccinationskön, enligt Västra Götalandsregionens samordnare Kristine Rygge.

– Även om det hade varit ett alternativ finns ändå inget vaccin kvar i regionen, säger hon.

I en intervju med TV4 Nyhetsmorgon uppgav före detta polisprofessorn Leif GW Persson att han fått ett erbjudande att bli vaccinerad av en privatpraktiserande läkare mot en avgift. Med detta som bakgrund hade Axel Josefson,

Moderaternas gruppledare i Göteborg, under ett sammanträde i kommunstyrelsen frågat Kristine Rygge om vaccinsituationen i Västra Götaland.

– Man kan inte köpa sig fram i kön. Allt vaccin som levereras i samband med covid-19 i Västra Götalandsregionen är gratis. Det finns ingen som kan tränga sig före och betala för det, säger Kristine Rygge till DN.

Men just nu finns det inte något vaccin för någon i regionen.

– Och det är ju trist för vi har ju möjlighet att vaccinera så mycket mer. Vi har en organisation och en vilja, både hos vårdgivare och hos invånare som långt övergår leveranser. Så ge oss vaccin så kan vi vaccinera mycket, mycket mera.

Utan fler doser kan vaccineringen inte fortsätta. Nästa planerade leverans från Pfizer sker nästa vecka men i dagsläget kommer hela den leveransen gå åt till att göra klart vaccineringen av personer som fått den första dosen.

– Vi började under förra veckan skicka ut dos två till de som redan fått en dos och då kan man snabbt förstå att det är dit doserna kommer gå närmsta veckorna. Det kommer alltså dröja innan vi kan skicka ut dos ett till nya grupper, säger Rygge.

Jonas Desai

jonas.desai@dn.se

28 Sveriges vaccinationstakt oroar näringslivsbasen

Svenskt Näringslivs vd Jan-Olof Jacke vill ha en tuffare styrning för att Sverige ska klara massvaccineringen mot covid-19:

– Det är oroande att vi redan i början ligger efter våra grannländer. Detta är årets viktigaste fråga för svenska företag. Varje månads försening innebär mångmiljardförluster.

Statistiken från Oxford University, mätt som antal vaccindoser per 100 personer, visar att Sverige ligger under EU-snittet, en bra bit under Danmark, strax efter Finland men tydligt före Norge. Alla de nordiska länderna ligger dock långt efter världsettan Israel.

– Det är lite oroande att vi redan i början ligger efter våra grannar, men det viktigaste är trots allt att vi klarar av kvartal 2. Då handlar det om uppemot 140 000 vaccineringar varje dag, säger Svenskt Näringslivs vd Jan-Olof Jacke till DN.

– Det är svårt att i dag få den riktigt bekväma känslan av att vi klarar det, och att vi planerat för överkapacitet om inflödena kommer att vara ojämna.

Varför agerar ni i denna fråga?

– Ingen kan ju undgå att tänka på det mänskliga lidandet, men strikt näringslivsmässigt tror jag

att detta är den viktigaste frågan för företagen i år. Det är enorma värden som står på spel för samhället, och vi riskerar att förlora i konkurrenskraft mot länder som är effektivare med sin massvaccinering.

Jacke hänvisar till siffror från en Riksbanksrapport före jul, som uppskattade att varje månad som pandemin förkortas innebär i snitt 25 miljarder i högre BNP, och vice versa. Rapporten påpekar också att en snabb massvaccinering ökar chansen för arbetslösa och permitterade att få återgå i arbete.

Vad vill ni ska hända?

– Det vore bra med en tydligare central styrning, men jag vet att det är regionerna som bestämmer hur vaccineringen ska gå till. Och där ser planeringen olika ut, en del använder befintliga strukturer, andra bygger upp speciella centra för massvaccinering. Ju mer bevis vi får för att detta verkligen kommer att fungera, desto bättre. Sett till statistiken i dag är läget inte alarmerande, jag bara vill att alla kraft-samlar kring detta. Vi får inte misslyckas.

Vad kan Svenskt näringsliv bidra med?

– Det är en av de saker vi vill ha svar på, för det krävs en god logistik när det finns kanske fem olika vacciner och alla ska få två doser var. Vi är beredda att mobilisera våra medlemsföretag bara vi får reda på vad som skulle behövas: Är det it-kompetens, lokaler, tillgång till parkeringsplatser?

Borde ledande företagsledare få gå före i vaccinkön?

– Nej. Det finns mindre grupper som borde kunna undantas. Då handlar det inte om olika nivåer eller rankning utan om personer som är

centrala för pandemibekämpningen. Prioriteringen är att vi klarar av massvaccineringen under det första halvåret. Då kan det åter bli full fart i näringslivet och samhället.

Hur ser ni allmänt på regeringens coronahantering?

– Här blir det både ros och ris. Det finns nog all anledning att så småningom fundera på vad vi kunde ha gjort bättre, inget tyder på att vi agerat optimalt. Krisåtgärderna är ungefär de rätta, regeringen var snabbt ute med åtgärder i början, men nu går det mycket långsammare för myndigheterna att få ut stöden. I våras kunde det ta 3–4 veckor mellan att stödet presenterades till dess att det nådde företagen. Nu kan det ta lika många månader, säger Jan-Olof Jacke.

Hans Strandberg

hans.strandberg@dn.se.

28 Bråket mellan EU och Astra Zeneca trappas upp

Bråket mellan EU-kommissionen och svensk-brittiska Astra Zeneca trappas upp. EU kräver nu att bolaget offentliggör hela avtalet, där EU ska betala 3,4 miljarder kronor, och levererar vaccinet till medlemsländerna.

– Astra Zeneca måste leverera vad de har lovat, säger hälsokommissionär Stella Kyriakides.

I augusti förra året slöt Astra Zeneca kontrakt med EU-kommissionen om att leverera 400 miljoner vaccindoser om läkemedlet godkändes av europeiska läkemedelsmyndigheten EMA. Minst 100 miljoner doser skulle levereras under årets första kvartal, enligt en EU-tjänsteman med insyn i kontraktet.

I fredags fick EU-kommissionen veta att bara blir runt en fjärdedel kan levereras, utan att man fick en bra förklaring av företaget.

I en intervju med några europeiska tidningar förklarar Astra Zenecas vd Pascal Soriot att man haft produktionsproblem. Men eftersom kontraktet med Storbritannien skrevs tidigare än det med EU har man hunnit åtgärda problemen i den brittiska verksamheten. Och de två anläggningarna i Storbritannien levererar enbart till Storbritannien.

Den förklaringen köper inte EU.

– Vid förkastar den här först till kvarn-logiken. Det kanske kan fungera hos den lokala slaktaren, men inte i kontrakt och inte i vårt förhandsinköpsavtal, säger hälsokommissionär Stella Kyriakides och fortsätter: Det finns inte heller någon prioriteringsklausul i avtalet och ingen hierarki i de fyra fabriker listade i kontraktet, två av fabrikerna ligger i EU och två i Storbritannien. Doserna som ingår i vårt avtal förväntar vi oss ska levereras till EU.

En annan fråga som läkemedelsföretaget och EU-kommissionen är oense om är en formulering i avtalet som lyder att Astra Zeneca ska ”göra sitt bästa”. Enligt Pascal Soriot är det ett förbehåll för att det kanske inte är möjligt att leverera det förutbestämda antalet doser.

– I kontraktet är det väldigt tydligt. Jag citerar exakt: vi ska göra ”our best effort”, så gott vi kan, säger Pascal Soriot till de europeiska tidningarna.

Stella Kyriakides säger att den förklaringen varken är korrekt eller acceptabel:

– Genom att sluta ett sådant här avtal har vi tagit en risk och vi accepterar risken. Skulle vaccinet inte godkännas kan inte leveranserna ske. Men den här risken har vi inte tagit.

Kommissionen gör nu allt i sin makt för att lösa problemen och enligt Stella Kyriakides har EU-företrädare framfört medlemsländernas ”djupa missnöje” till Astra Zeneca.

DN:s EU-källa säger att man fått olika förklaringar till leveransproblemen beroende på vem man talat med på Astra Zeneca. Inom kommissionen finns vissa misstankar om att läkemedelsbolag exporterat vaccin som tillverkats inom EU och varit avsett för EU-marknaden till andra kunder som betalat bättre. Tullstatistik visar att vaccin skeppats ut från EU, men inte vilket eller vilka företag som har gjort det.

Pia Gripenberg

Amanda Dahl

amanda.dahl@dn.se

28 Vaccinationer pausas i Sörmland – finns för lite

Personer med hemtjänst eller hemsjukvård i Sörmland fick nyligen information om att de kunde boka tid för att få första dosen vaccin mot covid-19. Nu stoppas den möjligheten i över tre veckor på grund av vaccinbrist, eftersom regionen inte fått de doser som utlovats.

– De som redan fått sin första dos kommer också få andra dosen. Men de som skulle få sin första dos får alltså vänta, säger Fredrik Gustavsson, pressansvarig vid region Sörmland.

Den 25 januari hade 10 978 sörmlänningar vaccinerats.

DN

28 Minkuppfödningen stoppas under 2021

Regeringen förbjuder uppfödning av minkar under 2021, meddelar landsbygdsminister Jennie Nilsson på en pressträff.

– Syftet är att skydda människors hälsa, säger Christina Nordin, generaldirektör vid Jordbruksverket.

Regeringen beslutar att inte tillåta uppfödning av minkar under hela 2021.

– Vår minkindustri är fortsättningsvis en riskfaktor, säger Per Bolund (MP), finansmarknadsminister.

I höstas när coronasmitta upptäcktes på flera minkfarmar i Sverige bedömde Jordbruksverket och SVA, Statens veterinärmedicinska anstalt, att den avlivning som sker årligen, då djuren avlivas för att bli päls, skulle vara tillräcklig för att minknäringen inte skulle utgöra ett hot. Men nu är läget ett annat, säger Christina Nordin, generaldirektör vid Jordbruksverket. Därför kommer parning på svenska minkfarmar att förbjudas under hela 2021.

– Syftet är att skydda människors hälsa, säger Christina Nordin.

De säkerhetsåtgärder man vidtagit för att förebygga spridning inom minkbeståndet och skydda människorna som jobbar där har inte har varit tillräckliga, enligt Ann Lindberg, generaldirektör vid Statens veterinärmedicinska anstalt, SVA. Hon uppger att alla minkfarmar fått in smittan, vilket gör att djuren i hög grad är

immuna. Om parningen tillåtits hade situationen snabbt kunnat förändras.

– Det som händer i samband med valpning är att det blir väldigt många fler djur i besättningarna som dessutom inte har något skydd. Risken då, om smittan skulle introduceras, är att vi förvärrar situationen och att minkbesättningarna skulle kunna utgöra ett större problem, säger Ann Lindberg.

Jordbruket arbetar nu med att ta fram en ersättning till minkuppfödare, men arbetet är ännu inte klart.

I höstas massavlivades minkar i Danmark sedan man upptäckt spridning av en muterad variant av coronaviruset bland djuren, och strax före årsskiftet röstade folketinget igenom ett lagförslag som förbjuder minkavel i landet under 2021. Trots att coronasmitta har konstaterats på svenska minkfarmar har omkring 100 000 avelsdjur fått leva vidare. Men om djuren ska få paras i vår har varit ovisst.

Lovisa Ternby

lovisa.ternby@dn.se

Bakgrund.

I Danmark spreds en ny mutation av coronaviruset bland både minkar och människor och det fanns en oro för att den muterade varianten skulle vara motståndskraftig mot vaccin. Miljontals minkar avlivades i Danmark och skyfflades ner i massgravar.

Cirka 1 000 danska uppfödare förlorade sitt levebröd och i dagarna har den danska regeringen nått en politisk överenskommelse om en ekonomisk kompensation på motsvarande cirka 25 miljarder svenska kronor till minknäringen.

28 Färre sjuka – men andra coronavågen inte över

Trycket mot sjukvården minskar i Skåne och hittills har dessutom bara fem personer konstaterats vara smittade av den brittiska mutationen.

Men hur utbredd virusmutationen egentligen är i den hårt drabbade regionen vet man inte.

– Det har hittills inte gjorts så många tester, säger Skånes smittskyddsläkare Eva Melander, som inte vet i vilken omfattning typning av provsvar gjorts.

Smittspridningskurvan planar ut. Men regionen har drabbats hårt under den andra coronavågen och har haft högre tryck mot sjukvården än de övriga storstadsregionerna.

Trots att en ljusning ses är andra vågen långt ifrån över i Skåne, varnar Eva Melander. Varför just Skåne drabbats så hårt är också oklart. Det finns inga säkra svar, säger hon.

– En viktigt förklaring är säkerligen att vi hade ett väldigt gott läge i våras med få smittade jämfört med resten av Sverige och då ganska naturligt att vi hade få immuna inför höstens andra våg.

Hittills har fem fall där av den brittiska mutationen hittats, varav två har koppling till Storbritannien, säger Eva Melander.

– Vi har i dagsläget inte fått rapporterat om fler stammar.

TT

Fakta. Läget i Sverige

Ytterligare 178 dödsfall med bekräftad covid-19 har rapporterats i Sverige, meddelar Folkhälsomyndigheten.

Därmed har totalt har 11 425 smittade avlidit i landet.

Sammanlagt har 560 472 personer i Sverige bekräftats smittade.

28 Kritik mot sjukhus – var för passivt när man avled

En man i 55-årsåldern lades in för vård på Gävle sjukhus på grund av en blödning i buken. Trots att han blev sämre fick han aldrig intensivvård och avled senare. Nu kritiseras sjukhuset av Inspektionen för vård och omsorg (Ivo), skriver Gefle Dagblad.

Ivo kritiserar Gävle sjukhus för bristande information samt att behandlingen av patienten var för passiv utan tillräckliga åtgärder.

TT.

28 Amorteringskraven gör comeback i höst

De ifrågasatta amorteringskraven för bolåntagare kommer med sannolikt tillbaka efter sommaren. Finansinspektionens generaldirektör Erik Thedéen har tidigare hållit öppet för en förlängning av det tillfälligt slopade kravet, men ser i dag inte längre behov för det.

Ett beslut om att återta amorteringskraven kommer att fattas ”tidigt under våren”, men FI har tidigare sagt att de ska komma tillbaka den 31 augusti.

Erik Thedéen var dock så sent som i höstas öppen för en förlängning om det skulle behövas – men den dörren tycks vara på väg att stängas.

– Som jag tycker i dag så bör det vara den 31 augusti som de återställs, säger Thedéen.

– Vi ser en väldigt stark utveckling på bostadsmarknaden och utlåningen till hushållen fortsätter i samma takt, fortsätter han.

Många av kravens kritiker anser bland annat att det förhindrar yngre personer från att köpa bostad. Enligt en beräkning som förre vice riksbankschefen Lars E O Svensson gjort är det bara var femte i åldern 25–29 som kan köpa en genomsnittlig etta i Stockholm med amorteringskraven, samt kravet på egen kontantinsats. Utan dessa krav skulle varannan i den åldersgruppen ha råd med bostadsköpet.

Men Erik Thedéen avvisar kritiken.

– Om det som de säger stämmer, skulle rimligtvis andelen unga hushåll som lånar, efter att amorteringskraven infördes, gått ner dramatiskt. Men andelen unga som lånar är större nu än den var för fyra år sedan, säger han.

Men en del tar ju blancolån (lån utan säkerhet) för att klara till exempel kontantinsatsen?

– Det finns en viss ökning av blancolånen, men i den senaste undersökningen pratar vi 3–5 procent blancolån som är kopplade till bolån. Tittar vi på unga förstagångsköpare kanske den siffran är uppe i tio procent, säger Thedéen.

FI och dess generaldirektör Erik Thedéen menar att effekten av kraven är att de unga tar mindre lån och därmed köper mindre dyra bostäder.

– Det vill säga de tar lite lägre risker. Dessutom kommer de att gradvis dra ner sin skuld och därmed minska risker vid plötsliga prisfall och högre arbetslöshet.

Så vilken effekt har det tillfälliga slopandet haft?

– Kan vi mäta det – nej det kan vi inte. Men vi tror att ungefär 200 000 har utnyttjat det, svarar Thedéen.

De räkneexempel som hans kritiker använder sig av tycker han är teoretiska, och har lite med verkligheten att göra. De överdriver effekterna av åtgärderna, menar Thedéen.

– Deras beräkningar bygger på enskilda räkneexempel som i sin tur går ut på att innan vi införde amorteringskraven så var det ingen som amorterade. Men titta på data – det var väldigt många som amorterade innan kraven, säger han.

Enligt Thedéen gick de samlade amorteringarna av skulderna upp från 1,5 procent till drygt 2 efter att kraven infördes.

Så du tycker att Sveriges mest citerade ekonom, Lars E O Svensson, samt Finanspolitiska rådet, där både Harry Flam och John Hassler har varit ordförande – har fel?

– Vi gör en delvis annan bedömning. Det är väldigt tydligt redovisat vad vi tycker och den stöds internationellt av väldigt många internationellt ansedda ekonomer och organisationer, inklusive IMF, säger Thedéen.

Men kritikerna menar att ni inte har gjort en kalkyl över kostnaden kontra nyttan av åtgärderna. Är det så att ni ser risker som de inte ser?

– Ja, så är det. För min bedömning är att vi vet väldigt lite om framtiden.

– Ta till exempel det här med ränteläget. Väldigt många ekonomer säger i dag att räntorna kommer under väldigt lång tid vara låga. Och jag säger inte emot – men jag är inte säker på det. Jag tycker inte att det är ansvarsfullt att bygga en ekonomisk politik på att anta att något blir så som några har en prognos för. För de har ingen aning, säger Thedéen.

Och han varnar för att en fördubbling av den rörliga bolåneräntan till tre procent skulle leda till ”en smäll för svenska låntagare”.

– Och det är räntor vi såg för 5–6 år sedan och som vi då tyckte var låga.

Dan Lucas

dan.lucas@dn.se

Bakgrund. Lättnader under pandemin

I våras beslöt Finansinspektionen (FI) att tillfälligt släppa på amorteringskraven, det vill säga det regelverk som tvingar den som tar bostadslån att amortera om lånet överstiger en viss andel av bostadens värde.

Åtgärden var kopplad till pandemin – att låta hushåll använda pengar ämnade för amortering till annat när en kris stod för dörren.

Amorteringskraven har kritiserats av en rad ekonomer – bland andra förre vice riksbankschefen Lars E O Svensson, de båda tidigare ordföranden för Finanspolitiska rådet, Harry Flam och John Hassler, samt SBAB:s chefsekonom Robert Boije, skrev en debattartikel hösten 2019 där de sågade kraven.

De står fast vid sin kritik och menar att kraven försämrar hushållens motståndskraft vid kriser i stället för att, som FI säger, stärka den.

Amorteringar är ett tvångssparande som låntagaren måste räkna in i boendekalkylen. Därmed, menar kritikerna, förhindrar de många, framför allt yngre, att köpa en bostad i dyra orter som Stockholm.

28 Så kan kontor bli bostäder

Olika bygg- och skatteregler hindrar tomma kontor från att bli nya bostäder.

Tor Borg, nationalekonom på Boverket, snabbutreder just nu frågan åt regeringen.

– Man kan tänka sig att man gör en massa undantag för byggregler, men då måste man göra en avvägning mellan hur säkra och bra vi vill att våra bostäder ska vara och hur gärna vi vill ha fler bostäder, säger Tor Borg till DN.

Fler branscher överväger att göra distansarbete till ett permanent inslag. Så motiverade regeringen uppdraget att låta Boverket snabb-utreda vad som hindrar kontor och lokaler att göras om till bostäder.

– Det är ett brett uppdrag där vi tittar på om det med dagens regler finns något som försvårar eller fördyrar omvandlingen, säger Tor Borg.

Utredningen ska vara klar i slutet av februari, men Tor Borg lyfter fram både byggregler och skatteregler som faktorer som hindrar fler omvandlingar.

– Men vi är mitt uppe i utredningsarbetet, så vi har inte dragit några slutsatser, tillägger han.

Generellt ställs högre krav på bostäder än på andra lokaler. Bostäder måste ha större insläpp av dagsljus, vilket många kontorsfastigheter inte lever upp till. De har också andra krav på

bullernivåer och energiförbrukning och ska dessutom utformas så att de är tillgängliga för personer med nedsatt rörelse- eller orienteringsförmåga, vilket inte krävs för lokaler.

– Hur svårt eller krångligt det är att bygga om beror på vad det är för fastighet från början. Vissa fastigheter är nästan omöjliga att omvandla, till exempel stora köpcentrum, där det är väldigt mycket som måste göras om, säger Tor Borg.

Vid omvandlingar kan äldre fastigheter omfattas av samma krav som ställs på nya byggnationer. K-märkta hus kan vara svåra att omvandla eftersom ändringar på fasaden är hårt reglerade, samtidigt som de kan behövas för att fastigheten ska klara energikraven. Ett sekelskifteshus som tidigare gjorts om från bostäder till kontor kan behöva leva upp till dagens krav på tillgänglighet om det omvandlas till bostäder igen. Men kommunerna kan lämna undantag för sådana regler, menar Tor Borg.

– Hur mycket tid och resurser som krävs kan variera väldigt mycket från kommun till kommun, säger han.

Samtidigt krävs svåra avvägningar innan eventuella regler förändras eller tas bort. I slutändan handlar det om hur viktigt det är att skapa fler bostäder.

– Vill vi ta fram bostäder till vilken kostnad som helst eller på bekostnad av att det inte är bra bostäder?

Utöver byggreglerna pekar Tor Borg ut skatteregler som ytterligare hinder för omvandlingar. Den som hyrt ut en lokal, gjort avdrag för moms och sedan omvandlar till en bostad kan tvingas betala tillbaka momsen igen.

Utöver det finns olika regler för avdrag och avskrivningar som kan stå i vägen för en övergång.

Trots att det finns flera praktiska hinder för att omvandla lokaler till bostäder, är de inte det enda skälet till att omvandlingarna inte är fler. De lokaler som bäst lämpar sig att omvandla är generellt sådana som tidigare varit bostäder och som gjorts om till kontor vid ett annat tillfälle, säger Tor Borg.

Annonser på fastighetsmäklaren Novi real estates hemsida visar att en kontorslokal i ett sekelskifteshus på Östermalm i Stockholm kostar mellan 6 000 och 8 000 kronor per kvadratmeter och år. Det kan jämföras med snitthyran för en hyresrätt i samma område, som ligger på 1 639 kronor per kvadratmeter, enligt statistik från SCB.

Trots det kan det finnas incitament för en del fastighetsägare att omvandla lokalerna, tror Borg, eftersom de inte är byggda för att vara kontor från början. Men intresset är svalt bland de fastighetsbolag som DN varit i kontakt med.

Anneli Jansson, som är vd för Humlegården fastigheter, håller med om att de fastigheter som varit bostäder från början kan vara lämpliga att omvandla, men uppger att Humlegården inte äger några fastigheter där det är aktuellt i dagsläget. Hon utesluter däremot inte att det kan bli intressant i framtiden och tycker att det är bra att frågan utreds.

– I dagsläget är det väldigt svårt att omvandla både från bostäder till lokaler och tvärtom, så vi är positiva till att man gör utredningen och att det blir mer flexibilitet, för det behövs verkligen mer bostäder, säger Anneli Jansson.

Fastighetsjätten Fabege har tidigare gjort om ett stort kontorshus till bostäder i Hammarby sjöstad. Men Stefan Dahlbo, vd för Fabege, pekar på att det inte finns några ekonomiska incitament att omvandla befintliga kontorslokaler i mer centrala lägen.

– Då ska hyrorna på kontor ner otroligt mycket. Där det möjligtvis skulle kunna bli aktuellt är i ytterområdena där man har en lägre nivå på kontorshyrorna och där det är en mer jämn nivå mellan kontors- och bostadshyror, säger han.

– Men så länge det finns bra efterfrågan på kontor är det helt enkelt inte aktuellt.

Lovisa Ternby

lovisa.ternby@dn.se

FAKTA.

Regeringen har gett Boverket i uppdrag att snabbutreda om det finns några hinder för att omvandla lokaler till bostäder, och i sådana fall vilka. Boverket ska också analysera hur befintliga regler och styrmedel påverkar förutsättningarna för omvandlingar. Utredningen ska redovisas senast 26 februari.

Källa: Regeringen

28 Rekordhög andel fattiga svenskar

Andelen svenskar med låg ekonomisk standard fortsätter att öka och nådde 2019 den högsta nivån hittills, över 15 procent av befolkningen, enligt siffror från Statistiska centralbyrån (SCB).

Bland grupper med störst andel fattiga, låg ekonomisk standard, finns ensamstående kvinnor över 80 år, 41 procent, och barn (0–19 år), 20 procent.

Inkomstskillnaderna ökade något under 2019, enligt den så kallade ginikoefficienten, men låg ändå lägre än under åren 2015–2017, enligt SCB.

Med låg ekonomisk standard menas andelen personer som lever i hushåll vars standard är mindre än 60 procent av medianvärdet i befolkningen, enligt SCB:s definition.

TT

28 Nordea tror på het bostadsmarknad

Nordea tror på kraftigt stigande bostadspriser i år. I den senaste konjunkturrapporten tros bostadspriserna stiga med 9 procent 2021 jämfört med föregående år.

”Bostadsmarknaden är het i hela Norden. I Sverige får den stöd av att Riksbanken håller reporäntan oförändrad och stödköper bostadsobligationer vilket pressar ned räntorna”, säger chefsekonomen Annika Winsth i ett pressmeddelande.

Hög smittspridning dämpar samtidigt den ekonomiska aktiviteten som sedan kommer att återhämta sig och för 2021 förväntas en liten påverkan.

TT

28 Kommunen hemlighöll uppgifter om miljögifter

Släckvattnet från NMT Think Pinks sopberg i Botkyrka innehöll miljögifter och dioxiner. Men det hemlighöll Botkyrka kommun – och bad brandförsvaret att ta bort informationen från sin hemsida.

– Vi blev ombedda att göra det, säger Max Ekberg, tf räddningschef vid Södertörns brandförsvarsförbund.

Botkyrka kommun har tagit prover av släckvattnet från det brinnande sopberget i Kagghamra i södra Botkyrka. Provsvaren innehöll tungmetallerna: arsenik, bly, kadmium, krom, kvicksilver, koppar och nickel i halter ”som med råge överstiger gränsvärden”.

– Det här är värstingarna bland miljögifter, säger Tom Arnbom naturvårdsexpert vid WWF till TV4.

Botkyrka kommun har inte informerat allmänheten om att de tagit prover under branden.

Ebba Östlin (S), kommunstyrelsens ordförande i Botkyrka, säger till DN att hon inte känt till att tjänstemännen har gjort de här proverna:

– Varken jag eller krisledningen som arbetar med branden i Kagghamra har känt till att miljöenheten på kommunen har tagit de här

proverna och fått de här provsvaren. Jag blev otroligt arg när jag fick veta att de inte har informerat oss om detta.

Enligt Ebba Östlin är det bara miljöenheten och Södertörns brandförsvarsförbund som har känt till de här proverna och provsvaren av släckvattnet från avfallsberget – ingen annan.

Ända sedan branden blossade upp i det hårt packade sopberget dagen före julafton har desperata kommuninvånare velat veta vad som finns i röken de andas in och i det osorterade berget med byggavfall som brinner.

Brandförsvaret meddelade tidigt att de inte kunde släcka branden på grund av risk för skred och på grund av att gifter från släckvattnet riskerade rinna ut till grundvattnet i det naturskyddade området.

I ett tidigt skede gick brandförsvaret även ut med uppgiften om att det fanns dioxiner i släckvattnet. Något som snabbt togs bort från hemsidan.

Drabbade invånare som dagligen följde brandförsvarets hemsida blev förvånade när uppgiften om giftiga dioxiner i släckvattnet plötsligt togs bort från hemsidan.

När en kommuninvånare konfronterade det kommunala brandförsvarsförbundet fick han veta att uppgiften tagits bort eftersom den inte var bekräftad.

Men nu, efter att uppgifterna om provtagningen läckt ut, kommer en annan sanning fram.

Varför tog ni bort uppgiften om dioxiner i släckvattnet?

– Vi blev ombedda att göra det med argumentet att det fanns en förundersökningssekretess och att man var osäker på vilka uppgifter som fick komma ut till allmänheten, säger Max Ekberg, tf räddningschef vid Södertörns brandförsvarsförbund.

Vem sa till dig detta?

– Det behöver inte jag berätta för dig.

Men ni är ju ett kommunalt bolag och borde omfattas av offentlighet?

– Vi är ett kommunalt förbund. Vi hade en dialog med kommunen där de tyckte att det var onödigt att ha med den uppgiften eftersom vi inte var säkra på att den fick komma ut, säger Max Ekberg.

Botkyrka kommun har hittills hänvisat till att förundersökningssekretess råder på grund av polisutredningen som pågår mot ägarna till Think Pink som ansvarar för avfallsberget, och därför inte velat lämna ut offentliga handlingar kring deras tillsyn av verksamheten eller svara på frågor.

Men åklagare Anders Gustafsson säger att varken polis eller åklagare har belagt kommunen med förundersökningssekretess eller gett dem order vad de ska eller inte ska säga eller lämna ut till allmänheten.

”Nej, vi har inte gått in och beordrat kommunen att göra det ena eller andra… (…) Det är tillsynsmyndigheten (kommunen, reds anm.) som gör sin egen bedömning och fattar egna beslut, något som vi alltid försöker vara tydliga med.”

När Ebba Östlin konfronteras med uppgiften säger hon:

– Det är vår juridiska enhet som tagit beslutet kring förundersökningssekretess och jag har litat på dem.

– Vi har tolkat det som att förundersökningssekretessen gäller även oss.

Att kommunen bett brandförsvaret att inte gå ut med uppgiften om dioxiner i vattnet från avfallsberget kommenterar hon så här:

– Miljöenheten har säkert varit osäker på vilka uppgifter de har kunnat lämna ut eller inte för att inte skada polisutredningen.

Josefine Hökerberg

josefine.hokerberg@dn.se

Fakta. Dioxiner

När vi förbränner avfall bildas dioxiner, en grupp svårnedbrytbara miljögifter.

Dioxiner är en organisk miljöförorening som fått stor spridning i miljön. Dioxiner bildas bland annat när man tillverkar kemikalier som innehåller klor, samt vid förbränningsprocesser, till exempel sopförbränning.

Det händer att skadliga ämnen som till exempel dioxiner frigörs vid bränder. Dessa är mycket giftiga. Frigjorda tungmetaller kan vid inandning skada lungor och andningsorgan.

Dioxiner är några av de giftigaste ämnen man känner till, men risken beror inte bara på hur farligt ett ämne är, utan även på hur mycket man får i sig av det. Vissa grupper kan också vara mer känsliga, till exempel små barn.

Källa: Umeå universitet, Livsmedelsverket och Claes-Håkan Carlsson vid MSB.

Bakgrund.

2007: Botkyrka kommun godkänner NM Trading & Transports (NMT Think pink) avfallslagring i Kagghamra hamn med villkoret att den inte överstiger 10 000 ton.

2015: Länsstyrelsens Miljöprövningsdelegation fattar beslut om att inte tillåta avfallshanteringen i Kagghamra hamn.

2015: Botkyrka kommun godkänner att ett nytt företag får hantera avfall i Kassmyragropen i ett vattenskyddat område.

2016: Mark och miljödomstolen i Nacka tingsrätt fastställer länsstyrelsens beslut i en dom. Botkyrka kommun säger till tidningen Mitt i Botkyrka att avfallshanteringen ska upphöra och att sopberget måste bort.

2016: Vd:n för NM Trading & Transport dyker upp som vd i företaget som är verksamt i Kassmyragropen.

September 2020: Ägarna till företagen bakom sopbergen i Kagghamra hamn och Kassmyragropen grips och häktas misstänkta för grovt miljöbrott på flera platser i landet. Berg med osorterat byggavfall från företaget lokaliseras också i:

Röfors i Laxå kommun.

Dannemora i Östhammars kommun.

Hova i Gullspångs kommun.

Kjula i Eskilstuna kommun.

Skultuna i Västerås kommun.

De misstänkta nekar till alla anklagelser.

28 september 2020: Åklagaren begär förlängning av häktningstiden. Hon säger att företaget inte bara dumpat avfall utan också grävt ner det.

13 oktober 2020: Ägarna släpps ur häktet, men misstankarna om grovt miljöbrott kvarstår.

23 oktober 2020: Vd:n ansöker om att sätta bolagen som hanterar avfall i Kagghamra och Kassmyra med flera i konkurs.

November 2020: Kagghamra högen brinner.

23 december 2020: Branden i avfallsberget blossar upp igen och fortsätter att brinna. Tjock rök lägger sig över södra Botkyrka.

19 januari 2021: Röken från sopberget i Kagghamra når innerstaden..

28 Så förvandlades strategin mot pandemin till en massans dårdans

Under pandemin har maktdelningsprincipen satts ur spel på ett förödande sätt. Författaren och virologen Lena Einhorn konstaterar att kritiker av den svenska linjen talar för döva öron.

Uttrycket *checks and balances* – ”kontroller och motvikter” – myntades av den amerikanska grundlagsfadern John Adams. Innebörden var att den offentliga makten i en rättsstat bör delas, för att motverka maktmissbruk, men också för att säkerställa att en vansinnig politisk idé prövas och korrigeras. I USA är denna maktdelningsprincip fundamental.

Men ibland fallerar statens *checks and balances*. Vi har med förskräckelse sett hur lätt detta kunde ske under Donald Trump. Svagheten låg i rättsstatens grundbult: folkopinionen. En skicklig demagog fick med sig en så stor del av sitt partis väljare att partiets kongressledamöter, för att inte själva förlora makten, såg sig tvungna att ständigt gå i hans ledband. De gick in i en *folie à deux*, en ”galenskap för två”, med presidenten, och avstod sin kontrollfunktion.

Sverige styrs annorlunda än USA, men kontroller och motvikter finns förstås också här. Riksdagen kontrollerar regeringen. Och rikets regioner och kommuner är i viss mån autonoma.

Men även här kan motvikterna fallera. Och även här kan det ske på grund av demokratins viktigaste och svagaste länk, folkopinionen, och enskilda aktörers förmåga att styra denna.

Under de gångna månaderna har vi sett ett förödande exempel på detta.

Vi har nu levt med en global pandemi i ett år. Sverige valde en strategi som stack ut, och därför väckte stort omvärldsintresse. Man förlitade sig på ”personligt ansvar” och undvek hårda restriktioner. Redan tidigt började den instans som utformade strategin, Folkhälsomyndigheten, hålla nästan dagliga

pressträffar. Oftast leddes dessa av statsepidemiolog Anders Tegnell. Pressträffarna var oerhört populära, trots – eller kanske tack vare – Tegnells sällan fluktuerande, ja, närmast monotont upprepade, budskap:

9 april: ”Vi ligger på ungefär samma nivå som vi gjorde i slutet på förra veckan. … Stockholmsfallen ligger också dom på en ganska stabil nivå … kurvan ser lovande ut på lång sikt.”

16 april: ”Vi ligger fortfarande kvar på en nivå som vi låg på för ett par veckor sedan. Så platån fortsätter att hålla i sig, och möjligen ser vi en viss nedgång.”

22 april: ”Ni ser på det här medelvärdet som ligger inne att kurvan ligger väldigt rakt nu, ända sedan början av april egentligen. Och det är ju väldigt goda nyheter.”

28 april: ”Avlidna har vi ju pratat väldigt mycket om, det är förstås hemskt med alla dessa personer som dör i den här sjukdomen, och vi ska absolut inte förminska dem till rena siffror, men det är ju också viktigt att förstå hur utvecklingen ser ut här, och här ser det ut som om vi håller på att få en viss avtrappning i antalet fall.”

4 maj: ”När det gäller IVA-vårdade har vi haft en avtagande trend under ganska lång tid nu.”

7 maj: ”IVA-vården, där kan ni nu se att vi har en successiv nedgång sedan flera veckor tillbaks.”

15 maj: ”I Sverige fortsätter kurvan att se nu väldigt likadan ut hela tiden. Sakta, sakta minskning.”

18 maj: ”Stockholm har vi nu sett en hel del, och som ni nu vet är det en tydlig positiv utveckling.”

20 maj: ”Här ser kurvan nu väldigt likadan ut hela tiden. Vi har en hackande kurva, men tittar man på medelvärdet så ser man att det går mycket sakta nedåt.”

25 maj: ”Vi ser tydligt nu att vi har en nedåtgående trend på antalet fall som behöver läggas in på IVA… Tittar vi veckovis så ser vi tydligt en nedåtgående trend när det gäller antal fall … så en hel del håller på att bli bättre successivt.”

Man skulle kunna lägga karbonpapper mellan statsepidemiologens utsagor under april och maj. Beskeden var lugnande, sjukdomsfallen gick ner, IVA-inläggningarna också. När det gällde dödsfallen gavs dock bara en siffra, inga trender, på grund av ”en eftersläpning i rapporteringen”. Sålunda nämndes aldrig att Sverige under exakt denna tid, 17 till 26 maj, registrerade de högsta dödstalen i världen i covid-19 (rullande medelvärde; stater med över 100.000 invånare). Det gick inte bara dåligt, utan fruktansvärt dåligt, för Sverige. En slutsats ingen som enbart lyssnade på pressträffarna kunde dra.

Dimridåerna lyftes inte. Men över tid inträdde omärkliga justeringar av utsagorna, utan att detta påtalades. Några exempel (om inte annat anges är citaten Tegnells):

5 mars: ”Det här är helt och hållet kopplat till Italien och allt resande dit som vi haft under de senaste veckorna.”

2 maj: ”När vi tittar tillbaka nu är det inte Italienresenärerna som vi bedömer var den

stora introduktionen i Sverige, utan allt annat resande under sportlovet.”

1 mars (FHM:s hemsida): ”Inget av de utbrott som vi hittills sett av coronavirus har koppling till skolor eller barn.”

14 mars (mejl från Tegnell): ”En poäng skulle tala för att hålla skolorna öppna för att snabbare nå herd immunity.”

14 april: ”Vi har aldrig sagt att vi ska hindra all smitta.”

16 mars: ”Om du sätter en damm för en flod så kan du hålla igen floden till en viss nivå men så småningom får du ett jättestort flöde under en period. Det är bättre att du låter det sakta sippra igenom … Det är ju som med skogsbränder och annat, att om man bara kan få den till att brinna lite sakta och försiktigt så kan man få den till att brinna ut.”

17 januari: ”Det var ju aldrig diskussion om att släppa smittan fri, utan det var ju hela tiden en diskussion om hur vi kan pressa ner den så mycket som möjligt.”

27 april: (bitr. statsepidemiolog Wallensten): ”Nackdelen med en lockdown helt är att det inte blir så mycket smittspridning, och då har man ju problemet kvar, så att säga, när man lättar på den.”

8 maj: ”Fullständiga lockdowns har haft en stor effekt: de stoppade faktiskt epidemin i manga länder. I länder som Österrike och Finland är det nu bara en procent av befolkningen som haft sjukdomen, vilket innebär att 99 procent fortfarande är mottagliga.”

17 januari: ”Man visar på att lockdown faktiskt inte har speciellt stor effekt.”

Varför gav man dessa glidande budskap?

Det finns bara en rimlig förklaring: Behovet att dölja felsteg, och att bevara förtroendet.

Det för vårt land katastrofala var att man i stort sett lyckades. Under våren uppgav över 70 procent av de tillfrågade att deras förtroende för Folkhälsomyndigheten var ganska eller mycket stort. Samtidigt hade myndighetens uppdragsgivare, regeringen Löfven, kämpat med låga siffror. I februari låg förtroendet för Stefan Löfven på 26 procent.

Var det därför regeringen beslutade sig för att surra fast sig vid Folkhälsomyndighetens mast? Var det därför som svenska politiker, till skillnad från sina nordiska kolleger, intog en helt passiv roll? Löfvens förtroendesiffror steg i mars till 44 procent. Huvudsakligen på grund av hanteringen av epidemin.

Vi kan inte veta om det handlade om ren politisk kalkyl eller om man bara inte ansåg sig kunnig nog att ifrågasätta sin expertmyndighet.

Men vad vi vet är att de styrande fortsatte att följa myndighetens råd, långt efter att resultaten med alla mått mätt framstod som katastrofala. Långt efter att Sveriges dödstal – som i mitten av mars varit identiska med andra nordiska länders – stigit dramatiskt, till nivåer (relativt folkmängd) som befann sig tio gånger högre än Norges och Finlands, tre-fyra gånger högre än Danmarks.

Vid det laget hade relationen mellan regering och myndighet förvandlats till en *folie à deux*. En ”galenskap för två”. Fast det var faktiskt värre än så: Eftersom övriga styrande instanser – regioner, kommuner, riksdagsopposition – också gett upp sitt oberoende, hade Sverige hamnat i en ”folie en masse”. Sverige hade blivit

ett land där läkare smittade patienter därför att rikets smittskyddsmyndighet skarpt ogillade munskydd. Sverige hade blivit ett land där familjemedlemmar till covid-sjuka smittade sina arbetskamrater, därför att rikets smittskyddsmyndighet vägrade medge att människor utan symptom är sjukdomsspridare.

Det var bisarrt. Det var förödande.

Om en demokratis kontroller och motvikter upphävs, då upphör vi att leva i ett rättssäkert samhälle.

Jag är en av dem som försökt nå statsminister Stefan Löfven under det gånga året – jag har tidigare alltid sett honom som en klok och resonabel person, jag röstade på honom, jag ville kommunicera. Jag känner till många andra som försökt nå Löfven. Bland dem finns professorer i virologi, infektionssjukdomar och epidemiologi.

Ingen av dem har lyckats få kontakt. Ingen har ens fått ett personligt svar från regeringskansliet.

”Jag har hört ibland att vi borde ha några egna vetenskapsmän eller andra som sitter bredvid”, sa Stefan Löfven i SvD den 23 december. ”Vi har en myndighet där vi byggt upp kunskapen. När det då hettar till, då ska jag helt plötsligt lyssna på några andra? Om jag då ska lyssna på dem, finns det då inte en tredje grupp eller fjärde grupp som kanske har ytterligare uppfattningar?”

Beslutsfattaren har avskärmat sig, har valt att endast lyssna till en röst – som en modern Ludvig XIII och hans kardinal Richelieu.

Det är sanslöst. Till och med 1500-talets påvar visste att vid viktiga beslut anlita en Djävulens advokat.

I februari kunde Stefan Löfven kanske skylla på okunskap.

Men om man när fler än 10 000 svenskar dött i covid-19 – de flesta i onödan – och om man när Sverige åter ligger bland topp 10 på världens dödslista, fortfarande vägrar lyssna på andra än de som utformade denna katastrofala strategi, så kan detta bara bero på att man inte förmår ta sig ur den grop man grävt. Att man inte vill betala det politiska priset. Trots priset i människoliv.

Det är inget annat än en moralisk kollaps.

Och jag har bara två frågor:

Hur länge ska denna dödliga dårskapsdans få fortgå?

Och vem ska jag rösta på nu?

Lena Einhorn

28 Därför är det bra att skylla ifrån sig

Något går fel och spontant vill du skylla på olika omständigheter.

Känner du igen dig? I så fall behöver du inte skämmas.

Att ha ganska lätt för att skylla ifrån sig kan vara ett klokt beteende eftersom det får dig att må bättre.

Klart att det inte var ditt fel – att tapetseringen blev misslyckad, att du kom för sent, att du inte vann, att du svarade fel eller att vasen gick - sönder. Det berodde på dålig tillverkning, halkan, busschauffören, ett konstigt uttagningssystem, att det var så stressigt, otydliga regler, lillasyster...

När det är barn som utbrister ”men det var ju inte mitt fel, det berodde på ...” är föräldrars intuitiva reaktion ofta en åldersanpassad morallektion. Barnet ska lära sig att inte skylla ifrån sig.

Den som hör en föreläsning av Torun Lindholm Öjmyr, professor i psykologi vid Stockholms universitet, kommer därför att bli förvånad. Hon uppmuntrar studenterna att inte vara för realistiska vad gäller sina tillkortakommanden. Att skylla ifrån sig på situationen kan vara bra.

– Vi behöver det för att inte klappa ihop, säger Torun Lindholm Öjmyr.

Enligt Torun Lindholm Öjmyr behöver vi skapa en lite rosenskimrande bild av oss själva för att

stå ut med tillvaron. Den hjälper oss att inte ge upp och får oss att sträva vidare även i svåra situationer.

– Socialpsykologisk forskning visar också att de flesta tycker att de är bättre än genomsnittet, när det gäller egenskaper som det är svårt att - hitta måttstockar för, som exempelvis hederlighet, vänlighet, smarthet och omtänksamhet.

Ett konkret exempel är grupparbeten, i alla åldersgrupper. Hur många har inte tänkt, och beklagat sig inför andra, att de får göra det mesta av uppgifterna.

En annan typisk situation är när något sker som gör att man kan känna sig lite klumpig. Du står i affärens fruktavdelning och ska ta några apelsiner. Samtidigt gör en annan kund samma sak och ni råkar krocka, vilket gör att en stor mängd apelsiner faller till golvet och rullar i väg.

– Sådana här händelser vill vi gärna berätta för någon efteråt och när vi beskriver den andra personen tenderar vi att förfula den, kanske med små grimaser och att ge den en hemsk röst medan vi beskriver oss själva på ett finare sätt, säger Torun Lindholm Öjmyr.

Det här beteendet kallas ”self serving bias”, självtjänande bias (partiskhet). När vi lyckas med något tänker vi att det beror på oss själva. Om det tvärtom har gått dåligt har vi lättare att hänvisa orsaken till olika omständigheter eller omgivningen. Kör du av vägen är det inte för att du är en dålig bilförare utan för att det var dåligt sandat eller stormigt väder

Torun Lindholm Öjmyr kan rada upp exempel på hur vi förskönar oss själva. Som att vi tror att

vi har kommit fram till våra egna åsikter genom ett noggrant självständigt tänkande. Lika - vackert ser vi inte på andra med samma åsikt – vi är övertygade om att de i högre grad har påverkats av andra för att komma fram till den åsikten.

Det låter som om vi människor är lite odrägliga?

– Vi har en tendens att överskatta vad vi själva har gjort, i förhållande till andra. Vi gör en positiv tolkning av oss själva eftersom den har skyddande funktion av vårt ego. På så vis stärker vi oss själva och tron på vår förmåga, säger Torun Lindholm Öjmyr.

Tänk två personer, A och B, som är på samma middag, som inte blir så lyckad som värdinnan hade hoppats. A och B tycker också att kvällen blev långdragen, men deras slutsatser om varför skiljer sig åt. A lastar sig själv, för att inte ha bidragit tillräckligt eller för att ha varit en tråkig gäst. B tänker att de andra var lite trista eller hade en dålig dag.

Medan B stärker sitt självförtroende inför nästa middag går A i den fälla som deprimerade ofta riggar för sig själva – att se sig som orsaken till det negativa och gå vidare i tillvaron med ännu sämre stuns i stegen.

– Är man riktigt deprimerad tolkar man systematiskt saker som händer mer negativt än vad det finns fog för. Det finns en koppling mellan lätta depressioner och att vara lite mer realistisk, men det är oklart vad som är hönan och ägget, det vill säga vad som orsakar det andra.

Torun Lindholm Öjmyr ger dig inte ett frikort att ständigt skylla alla misstag och fel på annat och andra. Det finns en gräns för självtjänande

bias. Om du ständigt misslyckas med samma sak, och varje gång har skyllt det negativa utfallet på något eller någon, är det ett tecken på att du kanske saknar förmågan att klara detta.

Ett annat, tydligt, tecken är att omgivningen tröttnar på dina överdoserade bortförklaringar och blir irriterad.

– Självklart måste man vara lyhörd inför andra människor och vad verkligheten visar oss. Ibland behöver vi en verklighetskorrigering och det gäller även barn. De behöver lära sig att man inte ska skylla ifrån sig på andra, säger Torun Lindholm Öjmyr.

På en förskola, med många små viljor på en begränsad yta, är det lätt att instinkten att skylla ifrån sig poppar upp. Hur de situationerna ska hanteras har Emelie Sjöberg, rektor för fem förskolor i Råcksta i Stockholm, funderat mycket på.

När ett barn på förskolan vill skylla på en kompis är det viktigaste inte att reda ut vem som gjorde fel, och att den ska säga förlåt.

– Generellt är vi så fostrade i rätt eller fel. I vårt demokratiarbete med barnen vill vi hamna bortom det, vi fokuserar på varför det blev tokigt. Vi vill inte skambelägga barnet för att det gjorde något fel och påstod att någon annan var skyldig. I stället frågar vi: ”Hur tänker du nu?”

Om Pelle ofta börjar slåss i hallen och sedan skyller på andra ska personalen fundera på varför det blir så.

– Samtidigt måste vi naturligtvis förmedla etiska gränser, att det inte är okej att slåss, säger Emelie Sjöberg.

Målet är att barnen ska känna att det är okej att de råkar göra fel. Välter ett fullt mjölkglas ska de vuxna inte sucka och skuldbelägga. Fokus läggs på att lösa problemet, att tillsammans torka upp för att kunna fortsätta att ha en trevlig måltid.

Enligt den självtjänande bias som Torun - Lindholm Öjmyr beskriver skyller vi vanligen ifrån oss på situationen eller omständigheter när det går dåligt för oss, det är betydligt mer sällan som vi skyller på andra personer. Som de två studenter hon hörde i korridoren på Stockholms universitet. De tittade på ett tentaprotokoll och såg att båda hade fått underkänt. Den ena studenten beklagade sig och beskrev sig själv som dålig.

– Den andra sade ”Gud vilken dålig tenta!”. Det var nog ett konstruktivt sätt att se på saken. Det är inte bra att vara för självkritisk. Du vill inte vara en depressiv realist, säger Torun Lindholm Öjmyr.

Annika Carlsson

annika.carlsson@dn.se

Fakta. Attribution

Inom socialpsykologin finns attributionsteorier som beskriver hur vi kopplar samman en social händelse med olika orsaker.

Om grannen muttrar ett surt hej till dig kan du attribuera det med att hen mår dåligt, att hen inte tycker om dig eller att ljuset i trappuppgången var så dåligt att hen inte såg att det var du. Med självtjänande bias, ”self serving bias”, skulle du inte ha tänkt att grannen inte tycker om dig.

Utifrån en självtjänande bias gör du inte en negativ koppling till dig själv. Har du lyckats med något beror det på din egen insats och din kompetens. Om du misslyckas hittar du orsakerna till detta bland yttre faktorer.

28 Niklas Wahllöf: Drömmen om det perfekta hemmet har blivit rena vardagsmaten

Fuskelegansen breder ut sig. Allt ska se propert eller härligt ut, läs valfri reklam i en bostadsannons. Det känns mest krampaktigt. Varför har vi blivit så noga med allt?

Det är som om livets litenhet ramlar över en i en enda bild: En loungegrupp i plastrotting har placerats ute i den ojämna snön på radhusets lilla gräsmatta. Ett par champagneglas med något innehåll utan bubblor – äppeljuice? – står på bordets frostiga glasskiva. Skrynkliga, färgrika plädar har slarvigt slängts ut över soffornas armstöd.

Olyckligtvis har ett snöfall med påföljande temperaturfall dragit in över förorten innan fotografen hann få upp sin utrustning, så ett vitt stelnat puder skyler delar av arrangemanget. Men ändå. Meningen är förstås att det ska se tjusigt ut, att här lever man det sköna, vackra livet i en snöig plastsoffa med lite bubbel efter en framgångsrik arbetsvecka. Bilderna signalerar givetvis bara kramp. Det är en bostadsannonsernas Polarprisgalan: nedanför hyrsmokingen, dammiga skor.

Spekulanter och slösurfare, många av oss har sett tusen liknande stajlingar. Vi har sett pinsam, framvärkt fuskelegans i arrangerade bilder, vi har läst annonsplattityder som ”här finner den stressade storstadsbon en välkomnande hall med avhängningsmöjligheter”. Och några av oss har undrat, hur är det möjligt?

Svaret är nog att bostadsannonsernas språk ska betraktas som ett spel vi alla deltar i –säljare, mäklare, köpare – det att alla är överens om att flärd, hur än uselt iscensatt, säljer. Och eftersom alla i det här landet mest av allt är intresserade av att göra sig en hacka – i första eller andra led – så pågår det. Och ackumuleras i sin sköna logik.

Den här idén om flärd, lyx, det noga utvalda, har gått från en för de flesta svåruppnåelig dröm till vardaglig realitet. Vi har sett det i allt

och överallt. Maten, och drycken, har blivit alltmer finsmakarexklusiv. Dofterna vi sprejar på oss, kläderna vi hänger på oss, tvålarna, sköljmedlen, möblerna, och så bostäderna i stort då: allt ska signalera rikedom. På vilket sätt som helst. Av detta rullar de svenska hjulen.

Det kanske kunde anses demokratiskt, om det inte vore för de bibehållna, rejält saftiga priserna på allt. Några tjänar väldigt mycket pengar på att många av oss böjer och bänder på oss för att också vi ska kunna se så där rika ut. Ha ett tjusigt hem.

Man kan förledas tro att världen är funtad som den vanligaste svenska klädannonsen i dagspressen: Ett förvisso ungt men i allt övrigt dött, förtorkat engelskt par utanför något gods. Där bilen, accessoarerna, varje element viskar dyrköpt elegans.

Jag trodde knappt mina öron när en radiokorrespondent i en krönika för något år sedan berättade om bostadsannonserna i Belgien. Det var vanligt att man inte ens hade städat, plockat undan. Knappt bäddat sängarna. Det viktiga var antalet rum och storlek och sedan fick köparens fantasi göra resten.

Så sent som häromdagen uppmärksammade Kjell Häglund på sajten tvdags.se hur belgarna framställer sig själva i tv-serier: stillöst. Titta på serier, ofta lyckade sådana, från det lilla inklämda landet – som ”Undercover”, ”The day” eller ”La trêve” – och se kläd- och inredningslösningar som inte ens Mikael Marcimain i sin mest noggranna 1980-talsresearch skulle hitta. Allvarligt talat, allt ser förfärligt ut.

Är detta då något föredömligt? Är inte stillöshet en erbarmlig egenskap och har inte belgarna

utmärkt sig för en del andra milt uttryckt ocharmiga drag? Jo, ja, säkert, men det finns något befriande i att de som är ointresserade av stil inte låtsas vara intresserade av stil. Det lämnar fältet fritt för andras fantasier om vad stil är.

Niklas Wahllöf

niklas.wahllof@dn.se

29 Straffa ”adelns” vaccinstöld

Oj, vad upprörda folk blev när nyhetsbilderna kablades ut: Se, där satt kungen med förnöjd uppsyn och en vaccinspruta i armen. Men varför skulle han få gå före i kön?

Det var som att de inte förstått att vi lever i en monarki, och att kungen är viktigare än oss alla. Det ingår i själva konceptet. Han går inte före kön. Han har sin egen kö. Men överlag är Sverige ett jämlikt land. Här väntar vi tålmodigt på vår tur. Inte ens statsministern har fått gå före.

Principen är viktig. För se bara hur det gått i Spanien. Där har ett otal makthavare roffat åt sig vaccin. Inte för att de enligt lagen är extra viktiga, utan för att de – genom sin inflytelserika position – har kunnat. Under parollen ”Vi vill veta” kräver nu allmänheten att få besked om exakt vilka som trängt sig.

”Spanien är, trots sin vänsterregering och sina revolutionära traditioner, ett klassamhälle på ett sätt som inga nu levande nordbor varit med om”, kommenterar Nathan Shachar skandalen (DN 25/1).

Men tänk, Sverige har minsann också sin självutnämnda vaccinadel: ett gäng kommunala chefer i Eskilstuna. Nyligen uppdagades att en chef inom äldreomsorgen tagit överblivet vaccin och distribuerat till sina anhöriga, i stället för att erbjuda det till personalen, så som reglerna föreskrev. Vid en närmare utredning framkom sedan att ytterligare tre (!) andra chefer har gjort samma sak. Denna stöld måste få konsekvenser.

För det talas mycket om vaccinmotståndarna. Men de allra flesta i Sverige vill vaccineras, och det så snabbt som möjligt. Och många grupper skulle kunna sägas behöva prioriteras: lärare, busschaufförer, snabbköpsanställda. Till de grupperna hör dock icke kommunchefers familjer.

Vi måste hålla hårt på den strikt medicinska turordningen. För Sverige är ett jämlikt land. Även om just vår statschef är lite jämlikare än alla andra.

Lisa Magnusson

lisa.magnusson@dn.se

29 ”Stress över ekonomi och skola bakom ungas psykiska ohälsa”

Ekonomisk stress och skolstress är två mycket sannolika förklaringar till att psykisk ohälsa ökat bland unga i Sverige. Risken är att ungas psykiska hälsa försämras ytterligare i spåren av coronapandemin till följd av ökad ekonomisk stress. Skolstressens negativa effekter riskerar att bestå om inte förändringar görs, skriver forskarna Curt Hagquist och Jan-Eric Gustafsson.

DN. DEBATT 210129

Alltsedan 1990-talets ekonomiska kris i Sverige har oro för ökad psykisk ohälsa bland unga präglat den folkhälsopolitiska debatten. Mellan år 1985/86 och år 2017/18 har andelen 15-åringar som uppger att de haft minst två psyko-somatiska besvär mer än en gång i veckan fördubblats enligt studien ”Skolbarns hälsovanor”. Det vetenskapliga kunskapsunderlaget om orsakerna till den negativa utvecklingen har varit mycket begränsat. Trots uppmaningar till forskarvärlden från en expertpanel vid Kungliga Vetenskapsakademien om att arbeta ”…för att hitta de viktigaste orsakerna bakom ökningen av den psykiska ohälsan”, och trots 300 statliga

forskningsmiljoner, har inte frågetecknen rätats ut.

Efter decennier av spekulationer om orsakerna till att ungas psykiska ohälsa ökar kan vi nu presentera empiriskt välunderbyggda slutsatser om specifika faktorer som ligger bakom ökningen. Detta har möjliggjorts genom tvärvetenskapligt samarbete mellan forskare från olika discipliner, och genom tillgång till longitudinella data från såväl återkommande tvärsnittsstudier med långa tidsserier som en longitudinell individstudie. I vår rapport sätter vi fokus på ekonomisk stress (1990-talet) och skolstress (senaste decennierna) som förklaringsfaktorer till den ökade psykiska ohälsan bland unga.

1 Ekonomisk stress. I spåren av 1990-talets ekonomiska kris i Sverige hamnade barns och ungdomars uppväxtvillkor i fokus. Många familjer drabbades av arbetslöshet och ekonomiska nedskärningar, vilket åtföljdes av försämrad psykisk hälsa bland både barn och vuxna. Redan under 1990-talet kunde två former av ekonomisk stress identifieras som starka riskfaktorer för psykosomatiska besvär bland ungdomar:

Oro för familjens ekonomi, vilket också var den typ av oro som vid jämförelser med andra orostyper uppvisade den starkaste kopplingen till psykosomatiska besvär.

Ekonomiska umbäranden, som att inte kunna delta i fritidsaktiviteter av ekonomiska skäl.

Ekonomisk stress som en förklaring till att andelen unga med psykisk ohälsa ökat kraftigt över tid har däremot inte tidigare studerats närmare. Trendanalyser omfattande perioden 1988–2008 som genomförts i

forskningsprogrammet visar att ekonomisk stress spelade en avgörande roll för ökningen av psykosomatiska besvär under periodens första hälft men inte under dess andra hälft. Ökad oro för familjens ekonomi förklarar hela ökningen av ungdomars psykosomatiska besvär under 1990-talet. Dessa resultat ligger till grund för slutsatsen att ökningen av ungas psykiska ohälsa under 1990-talet med mycket stor sannolikhet orsakades av ekonomisk stress.

Ekonomisk stress som riskfaktor för psykisk ohälsa belyses ytterligare av resultaten från två andra studier i programmet:

Såväl bland yngre som äldre ungdomar är kopplingen mellan ekonomiska förhållanden och psykosomatiska besvär mycket stark. Ungdomar med sämre ekonomiska livsvillkor löper mycket högre risk för psykisk ohälsa än ungdomar med bättre ekonomiska livsvillkor, oavsett familjestruktur och relationer till föräldrar.

Sambandet mellan ekonomiska resurser och psykisk hälsa påverkas av den ekonomiska ojämlikheten i samhället; sambandet blir starkare när inkomstskillnaderna ökar, i synnerhet bland flickor.

2 Skolstress. Att tilltagande stress i skolan återkommande förs fram som orsak till ungas psykiska ohälsa ska ses i ljuset av de omvälvande förändringar som skett inom den svenska skolan sedan 1990-talet. Nyckelord som kommunalisering, fritt skolval, friskolor, betyg och nationella prov sammanfattar förvandlingen.

Från att ha varit ett av världens mest likvärdiga skolsystem utmärks den svenska skolan i dag av polarisering och segregering. Flera studier i

forskningsprogrammet bekräftar att tilltagande skolstress med mycket stor sannolikhet bidragit till den ökade psykiska ohälsan hos ungdomar under de senaste decennierna, framför allt bland flickor.

Analyser av longitudinella data visar att skolstressen ökade kraftigt mellan skolår 6 och 9 för elever födda 1998, den sista åldersgrupp som inte fick betyg i årskurs 6. Framför allt ökade stressen bland flickor. Ökad stress och ökade skolkrav från skolår 6 till 9 förklarade hela könsskillnaden i psykosomatiska besvär i årskurs 9. Skillnaderna i stressnivåer mellan ett betygsfritt mellanstadium och ett högstadium med betyg ger en tydlig indikation om betygens roll för uppkomst av stress och psykosomatiska besvär.

Preliminära analyser som ännu inte publicerats visar att både skoltrivsel och förmåga att klara skolarbetet försämrats mycket efter det att betyg infördes i skolår 6.

Slutsatserna om skolstress understöds av studier utförda vid Umeå universitet i vilka forskare från Forte-programmet medverkat. En trendstudie av perioden 1993–2017 visar att skolstress förklarar en betydande andel av ökningen av psykosomatiska besvär bland flickor, men endast en mindre del av ökningen bland pojkar. En annan studie visar att skolstress och psykosomatiska besvär ökade i spåren av införandet av 2011 års läroplan som innebar mer av betygsättning och prov i skolan. Även i denna studie var de negativa effekterna starkare för flickor än för pojkar.

Viktiga slutsatser för framtiden kan dras utifrån de forskningsresultat vi presenterat:

Det finns en uppenbar risk för att ungas psykiska hälsa kommer att försämras ytterligare i spåren av coronapandemin till följd av ökad ekonomisk stress, försämrade jobbmöjligheter och föräldrars arbetslöshet.

Risken är också stor för att skolstressens negativa effekter kommer att bestå om inte betygssystemen ändras och den ökade polariseringen och segregeringen inom skolan bryts.

BAKGRUND. RAPPORTEN

Vår rapport till forskningsrådet Forte sammanfattar resultaten från ett forskningsprogram med syfte att studera hur ungas psykiska hälsa påverkats av de djupgående samhällsförändringar som ägt rum i Sverige under de senaste decennierna.

Forskningen har bedrivits tvärvetenskapligt av Centrum för forskning om barns och ungdomars psykiska hälsa, Karlstads universitet och Institutionen för pedagogik och specialpedagogik, Göteborgs universitet.

Curt Hagquist, gästprofessor i folkhälsovetenskap, Göteborgs universitet, tidigare föreståndare för Centrum för forskning om barns och ungdomars psykiska hälsa, Karlstads universitet, där han var ledare för forskningsprogrammet om ungas psykiska ohälsa

Jan-Eric Gustafsson, professor i pedagogik, Göteborgs universitet

29 Sjunkande betyg för hanteringen av pandemin

Förtroendet faller för statsminister Stefan Löfvens sätt att hantera pandemin. Det visar en mätning från DN/Ipsos.

Andelen som anser att han skött arbetet väl har nästan halverats sedan i maj och de som ger statsministern underkänt är nu fler än de som ger honom godkänt.

Regeringen har på senare tid försökt visa handlingskraft genom att vidta en rad åtgärder mot smittspridningen. Inreseförbud har utfärdats för flera länder, alkoholstoppet på krogarna har förlängts, en ny pandemilag har lagts fram och klubbats av riksdagen.

Ute i regioner och kommuner har vaccineringen rullat i gång. Men läget är alltjämt mycket allvarligt och det börjar tära på medborgarnas förtroende.

I DN/Ipsos januarimätning tycker 26 procent att Stefan Löfven (S) i huvudsak har hanterat coronautbrottet bra. Det är en nedgång med 8 procentenheter sedan i december.

I ett längre perspektiv är tappet än tydligare. I maj, första gången som DN/Ipsos ställde frågan, var 49 procent nöjda med statsministerns insats.

Dessutom har andelen som anser att statsministern har skött krisen dåligt mer än

fördubblats sedan i maj. Nu är de missnöjda för första gången är fler än de nöjda.

Till bilden hör att Stefan Löfven, trots regeringens uppmaningar om att undvika trängsel i julhandeln, besökte affärer i centrala Stockholm flera gånger under december, något som fick stor uppmärksamhet i medierna.

Ett likartat förtroendetapp syns när DN/Ipsos frågar om socialminister Lena Hallengren (S) samt regeringen som helhet.

Det här skulle kunna spela oppositionen i händerna. Partierna har också höjt tonläget mot regeringen, efter en tid av borgfred i våras. Men väljarna är inte imponerade.

Andelen som ger omdömet ”dåligt” om oppositionens agerande har ökat med 5 procentenheter sedan i december, till 25 procent. Den andelen är därmed mer än dubbelt så stor som den som ger oppositionen i huvudsak gott betyg.

Nicklas Källebring är opinionsanalytiker på Ipsos.

– Oppositionens kritik får inte riktigt fäste, de framstår inte som bättre. Därför skadas inte Socialdemokraternas väljarstöd, snarare ökar det något i vår senaste mätning, säger han.

– Vi kan se att många av oppositionspartiernas egna väljare är missnöjda med dem och det är ett ovanligt mönster.

Januarimätningen bekräftar den trend som synts sedan slutet av hösten, med fallande förtroende också för myndigheterna.

I oktober uppgav 68 procent att de hade stort förtroende för Folkhälsomyndigheten. Det var efter en period med låg smittspridning, innan

den andra vågen tagit fart. I januari har samma andel krympt till 49 procent.

Utvecklingen för myndighetens ansikte utåt, statsepidemiolog Anders Tegnell, ser likartad ut. Förtroendet för honom har fallit till 54 procent, att jämföra med 72 procent i oktober.

– Det här är ingen popularitetstävling, det är betydligt allvarligare än så. Förtroendet är avgörande för hur mycket människor lyssnar på myndigheterna och följer deras rekommendationer. Det i sin tur har betydelse för hur många som får sätta livet till, säger Nicklas Källebring.

Mätningen visar också att det finns ett växande tvivel när det gäller de åtgärder som myndigheterna vidtar. Varannan är orolig för att de är otillräckliga. Andelen har ökat med 6 procentenheter sedan i december. Det är den högsta orosnivån sedan DN/Ipsos mätningar startade i mars.

Det bör dock noteras att de som känner tillit till Folkhälsomyndigheten och Anders Tegnell fortfarande fler än de misstrogna.

Att förtroendet faller för MSB (Myndigheten för samhällsskydd och beredskap) är föga förvånande, med tanke på att generaldirektören Dan Eliasson tvingats avgå efter sin resa till Kanarieöarna under julen. Nicklas Källebring påpekar dock att myndigheten länge befunnit sig utförsbacke. Andelen som har förtroende för MSB är nu nere i 28 procent, mot 39 i december.

– En förklaring kan vara att många nog har en rätt diffus uppfattning om vad som egentligen är MSB:s roll under pandemin, säger Nicklas Källebring.

Under smittspridningens andra våg har sjukvården åter hamnat i ett pressat läge.

Förtroendet för verksamheten är ändå fortsatt stabilt, med 60 procent i januari som tror att man klarar sin uppgift. Motsvarande siffra för äldreomsorgen är 21 procent, en markant uppgång sedan decembermätningen. Sedan dess har de äldre på särskilt boende blivit vaccinerade.

Hans Rosén

hans.rosen@dn.se

FAKTA. SÅ GJORDES UNDERSÖKNINGEN

Ipsos har genomfört 1 201 digitala intervjuer med röstberättigade väljare under perioden 13–25 januari 2021. 454 intervjuer gjordes med ett slumpmässigt urval via sms med svarslänk till enkäten. 747 intervjuer gjordes med ett kvoturval från en slumpmässigt rekryterad webbpanel.

Frågorna som ställdes var:

Vilket förtroende har du för (...) ?

Vilken oro känner du för coronasmittan när det gäller följande: (...)

Hur tycker du att följande har hanterat coronautbrottet: (...)?

För mer information om urval, bortfall och svarsfrekvens se ipsos.se eller kontakta Ipsos opinionsanalytiker Nicklas Källebring.

Hur tycker du att Stefan Löfven har hanterat coronautbrottet?
I huvudsak bra
I huvudsak dåligt
(Procent)
37
26
Foto: Jessica Gow/TT
maj jun jul aug sep okt nov dec jan

Hur tycker du att följande har hanterat coronautbrottet?
Andel som svarat "i huvudsak bra".
(Procent)
Regeringen
25
Oppositionspartierna
13
maj jun juli aug sep okt nov dec jan

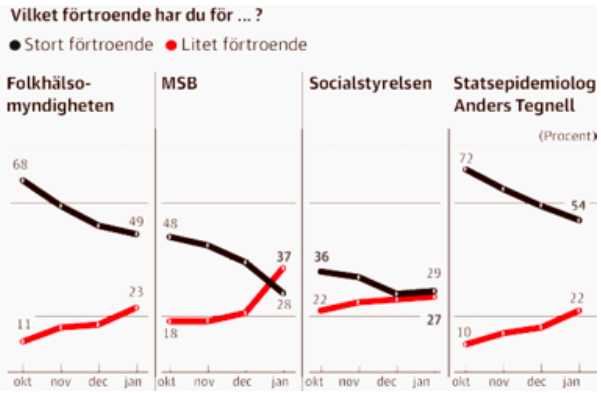
Vilket förtroende har du för ... ?
Stort förtroende
Litet förtroende
Folkhälso-myndigheten
MSB
Socialstyrelsen
Statsepidemiolog Anders Tegnell
(Procent)
okt nov dec jan

29 ”Vaccin skyddar mot sjukdom, inte mot smitta”

Tio personer vid ett vårdboende i Göteborg har blivit infekterade av covid-19 trots att de har fått dubbla vaccindoser.

Enligt Matti Sällberg, professor i biomedicinsk analys på Karolinska institutet, är det helt normalt.

– Vaccin skyddar mot sjukdom men inte mot smitta, säger han.

De boende på vård- och omsorgsboendet Gerdas gård i Göteborg fick en första dos av Pfizer/Biontechs vaccin den 27 december och en andra spruta den 19 januari. Ändå har flera av dem blivit infekterade av coronaviruset sars-cov-2.

Fram till tisdagen hade tio av de boende och fem i personalen bekräftats smittade. Enligt ansvariga på boendet är det ännu oklart hur viruset har kommit in på Gerdas gård.

Virusforskaren Matti Sällberg är inte förvånad över utbrottet på äldreboendet eftersom det var en väntad effekt. Vaccinet hindrar inte en person från att bli bärare av viruset – men skyddar mot sjukdomen covid-19.

– Vaccinet skyddar mot sjukdom men det skyddar inte mot smitta, säger han och fortsätter:

– De här vaccinen löser sjukvårdens problem, det vill säga att om alla är vaccinerade kommer nästan ingen att bli sjuk i covid-19 och därmed avlastas sjukvården. Det är det som är tanken.

Nio av de smittade på Gerdas gård ska endast ha fått milda symtom, vilket är ett tecken på att vaccinet kan ha haft avsedd effekt, menar Matti Sällberg.

Eftersom det bara har gått nio dagar sedan de fick den andra dosen och smittan troligen spreds efter den 19 januari har vaccinationen ännu inte haft full effekt, påpekar han. Den aspekten kommer smittspårningen som nu görs att ge svar på.

– Normalt sett kunde en del av dem ha blivit väldigt sjuka men det ska man inte bli med vaccin om vaccinet har gjort sitt jobb, säger han.

Kommer vi få se fler smittutbrott bland vaccinerade som i Göteborg?

– Ja, självklart.

Hittills har läkemedelsbolagen som utvecklat coronavaccinen bara testat det i kliniska studier hos försökspersoner, det är först nu som man kan följa utvecklingen och se effekterna i realtid när världens länder har inlett massvaccinering.

Flera frågor återstår att få svar på. En är om en vaccinerad person kan sprida viruset och smitta andra. Enligt Matti Sällberg är det möjligt rent teoretiskt men studier på apor visar att vaccinet har en dämpande effekt på smittspridningen:

En apa som inte är vaccinerad och blir smittad utsöndrar mycket virus i 5–7 dagar.

En apa som har blivit vaccinerad och blir smittad utsöndrar nästan inget virus alls under 1–2 dagar, vissa apor utsöndrar ingenting.

– Med andra ord: Om man är vaccinerad så blir man inte sjuk och man är med största sannolikhet mycket mindre smittsam, säger han.

Det är ännu oklart om det går att helt trycka ner pandemin med massvaccinering.

Israel är det land i världen som har kommit längst med att vaccinera sin befolkning, och de kan ge svaret.

– Om det fungerar i Israel kommer man att se att smittspridningen upphör.

De nya muterade varianterna av viruset kan också komma att påverka vaccinets effekter. Att det inte kommer bita alls, håller Matti Sällberg för osannolikt.

Varianterna kan ge sämre effekt på antikroppar men resten av immunsystemet med T-celler fungerar sannolikt lika bra.

I Sverige finns hittills 95 kända fall av den brittiska varianten och tre fall av den sydafrikanska. Folkhälsomyndigheten kommer öka arbetet i vår med att lokalisera nya virusvarianter genom sekvensering, en analys av virusets hela arvsmassa. Det pågår även forskning för att ta reda på om de är mer smittsamma än andra varianter.

– Än så länge är det med stor sannolikhet ingen fara. Men det är jätteviktigt att följa och övervaka utvecklingen för det här viruset upphör inte att mutera, säger Matti Sällberg.

Innan Sverige och världen kan börja leva normalt igen kan alltså dröja och hänger på hur smittspridningen och vaccineringen utvecklas i olika länder. Rådet i nuläget är att fortsätta följa Folkhälsomyndighetens rekommendationer.

– Om allt fungerar enligt plan borde man kunna börja släppa på restriktioner framåt sommaren i Sverige. Men det är en jättesvår fråga och man får titta på vår omvärld. Vi är en del av den och kommer att påverkas ganska mycket av hur man hanterar vaccinationer och annat, säger Matti Sällberg.

Katarina Lagerwall

katarina.lagerwall@dn.se

29 Vaccinationen försenas även för äldre

Det blir svårt att erbjuda alla svenskar vaccin mot covid-19 före midsommar på grund av flera problem med Astra Zeneca. Även personer över 70 år, som löper högre risk än andra att bli allvarligt sjuka och dö, kommer få vaccinet senare, enligt statsepidemiolog Anders Tegnell.

– Det var det här vaccinet som vi skulle kunna öka upp vaccinationstakten ordentligt med, säger han.

Totalt har 230 517 vaccindoser använts i Sverige och 216 269 personer har vaccinerats, en liten grupp har alltså fått dubbla doser.

Men problemen med Astra Zenecas vaccin hotar att försena vaccinationen i Sverige. Det handlar dels om beskedet att företaget inte kommer att leverera så många doser som tidigare utlovats.

– Det spelar en väldigt stor roll för var det här vaccinet som vi skulle kunna öka upp vaccinationstakten ordentligt med, säger Anders Tegnell fortsätter:

– Det innebär att många kommer att bli vaccinerade senare än vad vi vill, det innebär också att det kommer finnas krav på att vaccinera betydligt fler under en kortare period under det andra kvartalet och allt sammantaget gör att det blir svårare att kunna erbjuda alla en vaccination före midsommar.

Astra Zeneca används inte i EU ännu, men tanken var att det även skulle ges till personer 70 år eller äldre. Förseningen gör att även dessa kommer behöver vänta längre än planerat.

Personer på äldreboende kommer dock inte påverkas, eftersom de främst vaccineras med andra leverantörers vaccin.

På fredagen väntas EU:s läkemedelsmyndighet Ema komma med sitt utlåtande om Astra Zeneca-vaccinet.

Men redan på torsdagen rekommenderade den tyska motsvarigheten till Folkhälsomyndigheten att vaccinet endast används på personer under 65 år. Anledningen är frågetecken kring vaccinets effektivitet bland äldre personer.

Anders Tegnell säger att Folkhälsomyndigheten inväntar Emas och Läkemedelsverkets utlåtande.

– Det finns inga signaler om att man inte alls skulle kunna använda det på personer över 70 år. Möjligen kan effekten vara något sämre men i vissa lägen är det bättre att använda vaccin med liten effekt än att inte använda något vaccin alls. Förmodligen är det ingen dålig - effekt utan den är fullt jämförbar med effekten vi har med influensavaccin till exempel, säger han.

Tror du att de här problemen kommer att påverka allmänhetens vilja att få Astra Zenecas vaccin?

– Jag tror att de allra flesta är kloka nog att hålla isär de olika leden – att man för diskussioner om företagen lever upp till sina åtaganden är en helt annan sak än hur bra deras produkt är. Kring effektiviteten kan det förstås bli en diskussion. Men som sagt effektiviteten är ju definitivt inte dålig. Vaccinen mot covid-19 har generellt en extremt hög effektivitet och även ett vaccin med lite lägre effektivitet kommer att vara väldigt viktigt för att bromsa pandemin.

Smittspridningen i Sverige har sjunkit markant de senaste veckorna. De senaste 14 dagarna har 443 fall av covid-19 bekräftats per 100 000 invånare – den lägsta siffran sedan i höstas och nedgången är brantare än i våras. Samtidigt går spridningen kraftigt upp och ned i andra länder i Europa.

Exakt vad som påverkar utvecklingen är svårt att säga menar Anders Tegnell.

– Framför allt är vi glada över att det sjunker. Men det är en svår matematik varför det sker. Det verkar som att den här sjukdomen är sådan att den är väldigt känslig runt en viss punkt. När

man kommer till ett R-tal en bit under en ett så sjunker det kraftigt, och motsatt när det stiger.

Amanda Dahl

amanda.dahl@dn.se

Nedstängningen i Danmark förlängs februari ut

Den dagliga ökningen av nya bekräftade fall har minskat i Danmark sedan slutet av december. Däremot utgör den brittiska mutationen av viruset en ökande del av alla nya fall i landet.

– Utvecklingen med den nya mutationen och dess spridning kan vi inte stoppa, men vi ska få ned den så mycket som möjligt. Därför är det tyvärr nödvändigt att förlänga nedstängningen, säger Danmarks statsminister Mette Frederiksen.

De hårda restriktionerna kommer att ligga kvar till och med den 28 februari.

– Vi har sett i andra länder, inte minst i England och Irland, hur den här nya mutationen kan hamna utom kontroll. Därför kan vi inte släppa på restriktionerna. Sedan när fler har vaccinerats får vi gå försiktigt fram, säger Frederiksen.

29 Tre experter om vad vi kan förvänta oss av Astra Zenecas vaccin

Astra Zenecas vaccin mot covid-19 förväntas godkännas av EU-kommissionen i dag, fredag. Planen är att vaccinet ska levereras i över en miljon doser till Sverige de närmaste två månaderna. DN frågade tre experter vad man kan vänta sig av vaccinet.

Hur länge skyddet varar efter två doser av något av covid-19-vaccinen vet vi inte i dag.

– Det har inte gått tillräckligt lång tid än. Vi kommer behöva följa de vaccinerade över en längre tid och sedan se hur länge en eventuell påfyllningsdos varar, säger Veronica Arthurson, chef på enheten för läkemedelssäkerhet på Läkemedelsverket.

De rapporter som hittills finns visar i alla fall att vaccinet från Moderna ger antikroppsnivåer i minst fyra månader.

– Det betyder i praktiken att man sannolikt behåller ett skydd i sex till tolv månader, säger Matti Sällberg, professor i biomedicinsk analys vid Karolinska institutet, som själv är med och forskar på svenskt vaccin mot covid-19.

Astra Zenecas vaccin som producerats i samarbete med Oxforduniversitetet används

redan i Storbritannien sedan slutet av december. Då gavs vaccinet ett nödgodkännande vilket innebär att vaccinet fortsätter att studeras under tiden. Just nu pågår en fas 3-studie i USA som ska bidra med underlag för EU att besluta om vaccinets godkännande.

I tidigare studier har vaccinet från Astra Zeneca haft en skyddseffekt på 62 procent hos de som fått två fulla doser. Det är lägre än både Pfizer/Biontechs och Modernas vaccin som har en skyddseffekt på 95 procent men fortfarande högre än den gräns på 50 procent som amerikanska läkemedelsverket FDA och likaså europiska läkemedelsverket EMA har som tumregel.

– Det är viktigt här att förtydliga att procentsatsen visar på hur stor andel av de som blivit exponerade för viruset som inte blir sjuka efter att de vaccinerats. 62 procent låter mycket mindre än 95 procent men 95 procents skyddseffekt är ovanligt högt vad gäller vaccin över lag, säger Niklas Arnberg, professor i virologi vid Umeå universitet.

Huruvida Folkhälsomyndigheten skulle rekommendera vaccin av olika effektivitet till olika grupper återstår att se men Matti Sällberg vid Karolinska institutet tror inte det.

– Man kommer nog få använda det man har. Det finns en brist på vaccin i dagsläget och vi kommer inte ha lyxen att kunna välja vem som får vilket vaccin.

Fördelen med Astra Zenecas vaccin är att det kan förvaras i kylskåp i sex månader – till skillnad från de andra – vilket gör det mycket lättare att distribuera.

De bekräftade biverkningarna av covid-19-vaccinet går i linje med de biverkningar man ser från alla vaccin.

– De biverkningar man kunnat bekräfta har med vaccinet att göra är smärta, rodnad och svullnad där man fått sprutan i armen. Men även huvudvärk, feber och illamående. Dessa är kopplade till att immunförsvaret aktiveras. Utöver dessa har vi fått en rad andra biverkningar rapporterade till oss men inga av dessa har kunnat knytas till själva vaccinationen, säger Veronica Arthurson, chef på enheten för läkemedelssäkerhet på Läkemedelsverket.

Än så länge ingår inte barn i vaccinationsplanen på grund av att det inte gjorts några kliniska studier på barn. Modernas vaccin är godkänt för vuxna, 18 år och uppåt medan Pfizer/Biontechs vaccin är godkänt från och med 16 år.

Vad gäller personer som redan har antikroppar har studierna inte visat på några risker med att vaccinera sig. Om man ska prioritera den här gruppen i någon speciell ordning är upp till Folkhälsomyndigheten.

– De antikroppar man får efter genomgången infektion avtar sannolikt med tiden och det är fortfarande oklart hur lång tid man har ett fullgott skydd mot covid-19 efter vaccination. Därför kan det vara bra att vaccinera sig även om man har haft covid-19, säger Veronica Arthurson.

Astra Zenecas vaccin fick i förra veckan sänka sina förväntade leveranser till EU under februari och mars från 80 miljoner till 31 miljoner. För Sverige betyder detta en minskning från de förväntade 2,5 miljoner till 1,2 miljoner doser från Astra Zeneca i februari och mars.

– När det blir sommar har jag gott hopp att vi kommer kunna leva nästan som vanligt. Vi ser nu en liten avtrappning som följd av nya lager av restriktioner och som efterföljs tillräckligt bra. I kombination med att fler blir immuna genom vaccin och genomgången infektion, och att värmen är på ingång så bör detta sammantaget leda till att smittspridningen kommer att sjunka. Men vi måste ändå fortsätta vara på vår vakt, säger Niklas Arnberg.

En ytterligare utmaning för vaccinforskningen är de nya varianter av viruset som uppstått. Hittills har det sett ljust ut för Pfizer/Biontechs och Moderna.

– I de studier som gjorts har de RNA-baserade vaccinerna visat sig fungera lika bra mot den brittiska varianten. Mot den sydafrikanska varianten får man ett något mindre bra skydd, men sannolikt ändå tillräckligt bra. Hur Astras vaccin reagerar mot de nyare varianterna vet vi inte än, säger Niklas Arnberg.

Markus Botsjö

Fakta. Så skiljer sig de olika vaccinen

De godkända vaccinen från Pfizer/Biontechs och Moderna är så kallade RNA-vaccin. Med RNA-vaccinen injicerar man en större mängd av corona-RNA, som är en bit av coronavirusets arvsmassa, direkt i kroppen. Astra Zenecas vaccin använder i stället ett modifierat, icke funktionellt adenovirus som hjälper till att transportera coronavirus-RNA:t in i våra celler.

Cellerna i kroppen börjar då producera coronavirusets så kallade spike-protein. Spike-proteinet aktiverar sedan vårt immunförsvar som tillverkar antikroppar och som ger oss

skydd. Adenoviruspartikeln, som Astra använder för att transportera RNA:t kan inte föröka sig utan bryts ned efter att den levererat corona-RNA:t.

.

29 Hans Strandberg: Läkemedelsbolagets hjältegloria har halkat snett

Astra Zeneca skulle leverera det europeiska, billiga och lättanvända vaccinet mot covid-19. Nu kan man inte leverera vad man planerat och har hamnat i storbråk med EU. Bolagets hjältegloria har hamnat på sniskan.

1. Vad är det som händer?

Brittisk-svenska Astra Zeneca, med familjen Wallenbergs investmentbolag Investor som viktig ägare, hör egentligen inte hemma i vaccinbranschen. Men botemedlet som tagits fram med Oxford University har återkommande beskrivits som en kur med många fördelar: Det är billigare än konkurrenterna Pfizer/Biontechs och Modernas, det är betydligt minde temperaturkänsligt – och det är heleuropeiskt.

För EU är bolagets vaccin viktigt, tanken var att det skulle svara för de stora volymerna – totalt 400 miljoner doser, varav 7,5 miljoner skulle hamna i Sverige. Astra Zenecas vaccin väntas bli godkänt för Europa av i dag, fredag – men nu har allt fokus i stället hamnat på en rejäl konflikt med EU.

2. Vad bråkar de om?

Tanken var att 100 miljoner doser skulle levereras till EU-länderna under det första kvartalet, om vaccinet får ett godkännande. Men förra veckan meddelade Astra Zeneca att man bara skulle kunna klara en bråkdel av det.

Företaget skyller på att en viktig del av produktionsapparaten i Europa har fallit bort. Man hävdar att de två anläggningarna i Storbritannien bara ska användas där och att man i avtalet bara lovat att ”göra sitt bästa”.

De argumenten köper inte EU alls. Hälso-kommissionär Stella Kyriakides sade på onsdagen att ”först till kvarn-logiken” kanske fungerar hos den lokale slaktaren, men inte i EU:s förhandsinköpsavtal. Hon sade vidare att EU har tagit en risk med att vaccinet inte skulle godkännas – men absolut inte risken att inte få vad man betalar för.

Parterna hade ett ”reda-ut-saker-och-ting-möte” sent i onsdags. Astra Zeneca lovade där ”bättre samordning”, medan Kyriakides twittrade om den ”fortsatta bristen på tydlighet i leveransschemat”.

3. Hur påverkas Sveriges vaccinering?

Enligt Sveriges vaccinationssamordnare Richard Bergström ska alla vuxna som vill kunna vaccineras före midsommar. Det skulle innebära att 5,6 miljoner svenskar på 3,5 månad när massvaccinationen drar i gång.

Svenskt Näringslivs ordförande Jan-Olof Jacke, tidigare chef för Astra Zenecas svenska dotterbolag, uttryckte på torsdagen oro för att Sverige inte skulle klara utmaningen. Han menar att varje månads fördröjning innebär miljardförluster för företagen och efterlyser det han kallar mer ”central styrning.”

Men all sådan planering bygger förstås i grunden på att det rullar in vaccin i tillräcklig mängd. Folkhälsomyndigheten uppger att Sverige nu förbrukar allt vaccin man får, och menar att det stora hotet mot den svenska massvaccineringen är störningar i leveranserna. Här är Astra Zeneca en viktig pusselbit, genom de stora volymerna.

Hans Strandberg

hans.strandberg@dn.se

29 ”Havneraas har aldrig varit emot abort”

KD-kvinnornas ordförande har tidigare haft ledande roller i antiabortgrupper vilket väckt debatt.

Nu kommenterar för första gången partiledaren Ebba Busch det som framkommit.

Sarah Havneraas, ordförande i Kristdemokraternas kvinnoförbund och ledamot i partistyrelsen, har ett förflutet i tre olika antiabortgrupper och satt i styrelsen för organisationen Människovärde fram till våren 2019. Abortdebatten är känslig för partiet, den anses ligga bakom väljarraset i EU-valet 2019.

KD:s partiledare Ebba Busch har inte velat ställa upp i en intervju med DN, men i en radio-intervju i P1 Morgon på torsdagen fick hon frågor om Sarah Havneraas bakgrund eftersom Havneraas arbetar med att ta fram partiets nya jämställdhetspolitik.

– Sarah Havneraas har aldrig varit emot abort. Hon har varit med i de här organisationerna. Hon har varit öppen och transparent med det, men också att hon gjort en resa åsiktsmässigt och i dag står fullt bakom svensk aborträtt. Jag tycker att det är det viktiga, säger Ebba Busch till Sveriges Radio.

Sarah Havneraas har tidigare sagt till DN att hon trots ledande uppdrag aldrig själv varit emot abort utan att hennes engagemang i

organisationerna gällde unga mammor. Under 2016 föreläste hon för gruppen Missionsprovinsen, en grupp som är mot abort och som anser att ”utlevd homosexualitet” är mot guds vilja. Enligt gruppens hemsida handlade föreläsningen om ”abort, surrogatmödraskap (en modern form av människohandel) och dödshjälp”.

– Jag har och hade inte så mycket koll på vad det stället hade för inställningar, säger Havneraas i dag.

Mikael Delin

mikael.delin@dn.se

29 Första gången i Norden kvinna fick nya händer i transplantation

Efter fem års förberedelser har en kvinna fått nya händer genom en lyckad transplantation på Sahlgrenska universitetssjukhuset i Göteborg.

Det är första gången i Norden som två händer flyttas från en person till en annan.

– Att se henne röra fingrarna dagen efter var väldigt känslosamt, säger kirurgen Paolo Sassu till DN.

GÖTEBORG. Det dubbla ingreppet tog många år att förbereda och 18 timmar att genomföra. Teamet bestod av över 15 kirurger och en mängd anestesiläkare och specialistsjuksköterskor. Paolo Sassu, som är överläkare i handkirurgi ledde operationen.

– Den största utmaningen är att få bra cirkulation. Vi arbetar med mikroskop för att koppla samman blodkärlen, säger han. Men när det lyckats, går det snabbt. Redan efter några sekunder rinner blodet in i den nya kroppsdelen.

Senor, skelett och nerver ska också sättas samman och även om allt ser rätt ut på operationsbordet är det först när patienten sedan vaknar upp som teamet vet om allt blev rätt.

– Jag träffade patienten dagen efter och frågade direkt om hon kunde röra fingrar och tumme. Jag visste att hon hade bra muskulatur i underarmen, men att faktiskt få se det... det var väldigt känslosamt, säger kirurgen Paolo Sassu.

Mottagaren förlorade sina egna händer efter en svår infektion och har fram till nu haft proteser. Redan dagen efter operationen kunde hon alltså röra alla sina nya fingrar.

– Jag är helnöjd med mina jättefina händer och vill tacka hela sjukvårdsteamet för chansen att få tillbaka ett normalt och mer självständigt liv igen. Jag är också tacksam för donatorn och de anhörigas beslut att donera händerna, säger patienten i ett pressmeddelande från Sahlgrenska.

I framtiden är förhoppningen att kvinnan också ska få känsel i sina nya händer.

– Nerver växer ganska långsamt, men om 6–8 månader tror vi att hon har viss känsel. Det är en viktig aspekt jämfört med proteser, säger Paolo Sassu.

Den banbrytande operationen genomfördes för omkring en månad sedan. Patienten har nu skrivits ut från sjukhuset efter fyra veckors inneliggande rehabilitering, men mycket arbete återstår. Som alla transplanterade kommer hon också att behöva äta medicin livet ut för att inte stöta bort sina nya kroppsdelar.

Att lyckas med en dubbeltransplantation av händer är en milstolpe för Sahlgrenska, men ingreppet kommer inte att bli vanligt förekommande. Teamet tror att liknande operationer kommer att genomföras cirka en gång per år framöver.

Kristina Hedberg

kristina.hedberg@dn.se

29 Iva-läkare utsedd till Årets svensk 2020

Karin Hildebrand, iva-läkare på Södersjukhuset i Stockholm som DN-läsarna mött i artikelserien Samhällsbärarna, har utsetts till Årets svensk av nyhetsmagasinet Fokus. I år gick utmärkelsen till en person som har ”visat prov på självständighet och originalitet”.

Utöver att ”ta egna initiativ” och uppvisa ”övermänsklig uthållighet” tog sig Hildebrand ”också tid att berätta offentligt om arbetet och om de brister som gjorde uppgiften än svårare”, heter det i motiveringen.

TT-DN

29 Åsa Beckman: När vänner skiljer sig är det dags att ta betäckning

Direkt efter en skilsmässa infaller ofta en svart fas, där de nyskilda baktalar och underkänner hela idén med äktenskapet. Som gift är det bara att ducka.

Förra helgen träffades jag och en väninna utomhus med en kaffetermos och premiär-

semlor. Vi slog oss ner på en bänk och tittade ut över Brunnsviken.

”Sist du och jag satt här var när jag och Anders just bestämt oss för att skiljas”, sa min väninna. ”Minns du?”

Jag höll nästan på att sätta kaffet i halsen. *Om* jag minns. När vi satt på bänken den gången var hon inne i det jag brukar tänka på som *skilsmässornas svarta fas*. Den infaller gärna direkt efter separationen. Som gift gäller det då att ducka och ta betäckning.

För är man över 50 år har man ju varit med om ett antal skilsmässor bland sina vänner. Och i den svarta fasen är de ofta arga, väldigt arga. De kan plötsligt dra ett pärlband med oförrätter ur de senaste årens vardagsliv, vad hen sagt eller inte sagt, gjort eller inte gjort. Med mörk blick ser de nu äktenskap som falska och förljugna, fängelser som skapar förtvinade varelser som tvingats kompromissa bort sig själva.

Jag påminner min väninna om att jag fick hela den kanonaden mot mig den gången. Och när jag försökte nyansera minns jag att hon bara suckade och sa att jag, ”som satt fast i ett äktenskap” inte kunde se det. Jo, jag är gift sedan 25 år, men jag skulle inte vilja beskriva det som att jag *sitter fast* i ett äktenskap.

Jag blev provocerad.

När jag nu kom hem från vår helgpromenad plockade jag ut den brittiska författaren Rachel Cusks senaste bok ”Efterbörd: om äktenskap” ur hyllan. Den är just skriven i den svarta fasen. En skilsmässa har förvandlat Cusk och hennes man till fiender, deras två ledsna döttrar har precis börjat flytta mellan två hem. Överallt ser hon de

där andra, familjerna, de som, menar hon, lever i ”illusorisk harmoni”.

På flera sidor fördjupar hon sig i en mamma, pappa och barn som hon råkar se cykla genom en park iförda hjälmar och reflexer. ”De manifesterar sin egen rädsla: deras besatthet av rädsla är uppenbar” skriver hon högdraget och fortsätter: ”Vad hände med alla passionerade konflikter och återföreningar?”

Det vet du ingenting om, tänker jag.

Det är exakt den projektionen som är så irriterande.

För jag förstår ju. Jag fattar verkligen smärtan i att tillvaron rämnar, drömmar går sönder, barn är ledsna och förtvivlade. Plus att man i kriser ofta *blir* klarsynt och faktiskt ser vad som är dåligt och skevt i livsmönster, egnas och andras.

Och det är ju inte så att äktenskap inte kan stelna. Det kan de. Eller att de inte innebär kompromisser. Det gör de. Men det är den svarta fasens snack om att man är friare eller modigare än de instängda, som är störande. För det finns ett sorts mod i att bryta upp, det finns ett annat sorts mod att leva i långa relationer. Punkt slut.

Både jag och min väninna fortsatte bevisligen att tänka på vårt bänkprat för på kvällen fick jag ett sms: ”Skammen. Jag minns att jag var chockad över den. Jag hade inte trott att jag skulle känna den”. Och det ligger det något i. För jag har nog ändå tänkt att den tid då man behövde känna skam för en skilsmässa var förbi, i dag kan man ju i hög grad välja hur man vill leva och över 25 000 par skiljer sig per år.

Den osynliga skammen är svår att på djupet föreställa sig om man råkar leva innanför

normen. Först när man befinner sig utanför inser man hur totalt vårt samhälle fortfarande är uppbyggt runt äktenskap och kärnfamiljer. ”Men sånt har väl varit svårt att se för dig som sitter fast i ett äktenskap” skrev hon och skickade en glad smiley.

Och *det* har hon faktiskt rätt i.

Åsa Beckman

asa.beckman@dn.se

29 Kvinnouppror mot ett nästan totalt abortstopp

Det är bäddat för ett nytt polskt kvinnouppror sedan den national-konservativa regeringen har drivit igenom ett närmast totalt förbud mot aborter. En klar majoritet av polackerna motsätter sig abortlagen, som redan tidigare var en av Europas mest restriktiva. En stor manifestation är utlyst till i dag, fredag.

Tusentals kvinnor och ungdomar trotsade sent på onsdagskvällen kölden i Warszawa och 50 andra städer för att protestera mot abortförbudet. Under marschen mot det regerande nationalistpartiets högkvarter hördes slagorden ”Frihet, och inte terror!”

Marta Lempart, en av grundarna till ”Polska kvinnostrejken”, sade i den polska kanalen TVN24:

– Detta handlar om kvinnor, men också om alla de andra minoriteter och majoriteter som PIS hatar. Vi har att göra med inkompetens, korruption, och statens totala förfall, och dessa män gör vad de kan bäst – att ta ifrån medborgarna deras friheter och rättigheter.

På organisationens Twitterkonto stod att läsa: ”Låt oss ge dem ett sådant helvete som de kommer att minnas resten av sina liv!”

Marta Lempart manade till fortsatta demonstrationer mot det beslut som landets författningsdomstol nu har publicerat: att aborter i princip strider mot grundlagen.

Tidigare har det varit möjligt att avbryta havandeskapet på grund av svåra och oåterkalleliga fosterskador. Den luckan har nu täppts till. De enda kvarstående undantagen är graviditet som en följd av våldtäkt eller incest, eller då moderns liv är i fara.

I och med att nästan samtliga, eller 98 procent, av de legala aborterna i Polen under förra året genomfördes på grund av att fostret var obotligt skadat betyder det att praktiskt taget inga andra aborter kommer att genomföras. Det är sannolikt att det får till följd att många kvinnor kommer att tvingas att utföra illegala aborter, eller resa utomlands för att avbryta graviditeten.

Beslutet om abortlagen är ett beställningsverk från de katolska biskoparna och PIS ledare Jaroslaw Kaczynski.

Szymon Holownia, ledare för oppositionspartiet Polska2050, som förespråkar skilsmässa mellan kyrkan och staten, är djupt kritisk:

– Kaczynski har gjort detta för att kunna säga till biskoparna: ”Var så goda, här har jag gjort religiös lag till statlig lag. Kan jag då i utbyte inte kräva er lojalitet?”

Religiösa fundamentalister, bland annat den konservativa gruppen Ordo Iuris, hyllar beslutet som ”ett steg framåt, som upphäver aborter på grund av enbart fostermissbildning från polsk lag”.

Åtgärden har inget utbrett folkligt stöd; 69 procent av polackerna är för laglig abort, medan det främst är den ultrakonservativa katolska kyrkan som förespråkar totalförbud.

Kaczynski valde att låta beslutet fattas av den pålitligt lojala Författningstribunalen – och inte det folkvalda parlamentet – därför att han på så vis hoppades på att slippa en utdragen offentlig debatt. Tanken var att det var en säker väg, eftersom det regerande partiet Lag och rättvisa (PIS) sedan maktövertagandet 2015 har packat såväl Författningstribunalen som Högsta domstolen med partitrogna ledamöter. Det är åtgärder som har lett till stark kritik från EU-håll och har fått många att ifrågasätta om Polen fortfarande är en rättsstat.

Tribunalen ska formellt vara oberoende, men till dess ordförande har Kaczynski utnämnt Julia Przylebska, en nära vän som han umgås med privat.

På den punkten kan Kaczynski ha gjort en felkalkyl. När Författningstribunalen fattade abortbeslutet i oktober utlöste det massprotester, ledda av Polska kvinnostrejken, som bedöms vara de största i Polen sedan kommunismen föll 1989. Polisen angrep de demonstrerande kvinnorna med en sådan brutalitet – batonger, tårgas och gummikulor – att många jämförde med händelserna i Belarus.

Den gången fick protesterna PIS-regeringen att tveka. Den såg till att Författningstribunalens beslut inte publicerades. Först tre månader senare har utslaget publicerats, och nu finns förutsättningar för att ändringen av lagen kan träda i kraft.

Det var inte första gången som Kaczynskis regering tvingades att backa. Redan i oktober 2016 försökte regeringen få igenom abortförbudet. Då gav PIS ordförande Kaczynski följande motivering till åtgärden: ”Vi ska se till att även i fall av mycket svåra havandeskap, då barnet säkert kommer att dö eller bli svårt skadat, ska det ändå födas, så att det kan döpas, begravas och få ett namn.”

Lagförslaget utlöste en proteststorm mot abortförbudet som fyllde gatorna i 150 polska städer med kvinnor som bar svarta paraplyer. Regeringen slog till reträtt och förslaget begravdes i en mångårig utredning.

Nu är det tredje gången gillt, och under natten till torsdagen publicerade regeringen Författningsdomstolens utslag, vilket betyder att abortförbudet nu kan anses vara lagligt bindande.

Oppositionen motsätter sig som väntat abortförbudet. Rafal Trzaskowski, borgmästare i Warszawa och det liberala partiet PO:s

presidentkandidat i somras, sade att ”det är inte bara kvinnor som går ut på gatorna, utan hela nationen har fått nog”.

– Redan i dag ska vi fortsätta att demonstrera, och på fredagen ska en stor protest samlas i Warszawa, säger Klementyna Suchanow, en av kvinnostrejkens ledare, när jag når henne på telefon.

När jag frågar hur hon reagerade på beskedet från Författningstribunalen blir hon först tyst.

– Jag saknar faktiskt ord ... detta överträffar nästan all mänsklig fantasi.

Hon ser inga större möjligheter att på kort sikt riva upp abortförbudet.

– Det kan dröja en tid, men vi betraktar inte Författningstribunalen som en legal institution, och därför är dess utslag inte lagliga. Vi ska använda juridiska möjligheter, till exempel anmäla till Europadomstolen. I framtiden kan det bli en process där besluten upphävs, säger Klementyna Suchanow.

I Polen lär det dock inte kunna ske innan det blir en ny majoritet i parlamentet och en ny regering. Det kan vara ett skäl till Kaczynskis brådska. PIS opinionssiffror har sjunkit så pass – på grund av hanteringen av pandemin, den impopulära EU-fientliga retoriken, kritiken från kvinnorna och flera korruptionsskandaler – att partiet inte skulle vinna om valet hölls i dag.

Men Kaczynski har fördelen att något nytt val till parlamentet inte inträffar förrän 2023, och nästa presidentval dröjer till 2025.

Klementyna Suchanow ser också andra skäl:

– Det var tydligt att de blev rädda i höstas. Nu fanns det nog ett starkt tryck från interna

krafter inom partiet. De hoppades på att detta var ett bra tillfälle, att motståndet var svagt, att folk inte skulle reagera.

Michael Winiarski

FAKTA. FRIA ABORTER FRAM TILL 1989

Under kommunismen, fram till 1989, var det i princip fria aborter i Polen och många reste dit för att avbryta graviditeten, bland annat från Sverige.

Polens nuvarande abortlag är från 1993 och är en av de mest restriktiva i Europa. I princip råder abortförbud, med vissa undantag. Hittills har abort varit tillåten om graviditeten var en följd av våldtäkt eller incest, om kvinnans liv var i fara eller om det fanns obotliga allvarliga fosterskador. Författningstribunalen har nu beslutat att det sistnämnda undantaget strider mot grundlagen.

29 Karolinska har vänt flera års minus till plus

Karolinska universitetssjukhuset har vänt sina röda siffror till svarta. Under pandemin har sjukhuset levererat mer vård än tidigare och vänt miljardunderskottet till plus 2020, bland annat efter att ha minskat antalet anställda. Finansregionrådet Irene Svenonius (M) hyllar sjukhusledningen och säger nu att det var en huvuduppgift vid hennes tillträde att få ordning på Karolinska:

– Är det något jag kan lastas för så är det att ledningen inte byttes ut snabbare.

Pandemiåret 2020 har Karolinska levererat vård över förväntningarna. Samtidigt har antalet chefer minskat med en femtedel. Sjukhuset har nu vänt sitt gigantiska underskott och visar ett plusresultat, för första gången sedan 2016. Resultatet för 2020 blev 73 miljoner.

– Vi har levererat mer vård än beställningen från regionen. Samtidigt har vi minskat våra kostnader. Vi var tvungna att dra i bromsen, vi hade för stor kostym, säger sjukhusdirektör Björn Zoëga.

Det är Moderaterna och sjukhusledningen som gemensamt bjudit in DN till sjukhuset i Solna för att berätta den positiva nyheten. Irene Svenonius kallar vändningen en enorm prestation:

– Under den här ledningen och styrelsen ser vi tydliga förändringar. Trots covid-19 har man fått en balans i ekonomin 2020, och dessutom utvecklat vården och minskat köerna – det tycker jag både sjukhusledningen och inte minst de 15 000 anställda har anledning att vara stolta över, säger hon.

Karolinska har under pandemin varit hårt pressat, och vårdat flest covid-patienter i landet, vilket delvis förklarar det positiva resultatet då Karolinska uppger att sjukhuset har överproducerat vård i förhållande till beställningen från regionen, och levererat 5,7 procents överskott. Den vanliga vården har sjukhuset upprätthållit till 92 procent, trots pandemin.

– Det övriga är covidvård som vi har levererat och fått betalt för – alltså nästan 14 procentenheter, vilket motsvarar drygt 7 900 vårdtillfällen för patienter med covid, säger Björn Zoëga.

Merkostnaden för covidvården uppgår till 1,1 miljard, enligt sjukhuset. Kostnaden väntas ersättas av staten via regionen och påverkar därför inte resultatet.

Det har inte gått smärtfritt. De stora tagen för att få sjukhuset på rätt köl gjordes under 2019, enligt sjukhusdirektören som ritar upp en tidslinje på mötesrummets white-board från april då han tillträdde sin tjänst. Landstinget hade gång på gång skjutit till pengar, ändå gick sjukhuset med skenande miljardunderskott samtidigt som vårdköerna växte. Det toppmoderna sjukhuset levererade mindre sjukvård efter en kritiserad omorganisation – och antalet chefer översteg antalet bemannade vårdplatser.

I maj samma år lades ett varsel om 550 tjänster på administrativ personal och chefer samtidigt som beslut togs om anställningsstopp, vilket minskade antalet anställda. I januari 2021 har antalet chefer minskat med 22 procent, och ett uttalat syfte är ge verksamhetscheferna ett större mandat. Sjukhuset har nu ett it-system som är anpassat till organisationen, för att kunna styra vårdproduktion och ekonomi.

De långa operationsköerna minskade fram till pandemin, antalet bemannade vårdplatser har ökat. Konsultkostnaderna, som var uppseendeväckande höga, har minskat successivt, från 421 miljoner 2016 till 31 miljoner i fjol.

– Jag är väldigt intresserad av en budget i balans men jag är än- nu mer stolt över hur man nu har fått ordning på verksamheten, hur man utvecklat cancervård och hjärtsjukvård och tagit tagit tag i köerna – för de var för långa och man hade inte koll på dem, säger Irene Svenonius.

Hon tillträdde som finansregionråd i januari 2017, och efterträdde Torbjörn Rosdahl. Moderaterna sökte en kandidat som inte var belastad med det alltmer kritiserade sjukhusbygget.

– En uttalad huvuduppgift var att ta tag i de problem som fanns på Karolinska, säger Irene Svenonius, som bland annat berättar om hur hon gjorde studiebesök och begärde att få månadsvis rapportering om sjukhusets köer, något som var ”bortom rubrikerna”.

Samma år som hennes tillträde uppstod långa köer till canceroperationer som förnekades av sjukhusledningen trots att patienter avled i kön, som DN avslöjade. I januari 2018 väntade nära 9 000 patienter på operation, jämfört med 5 300 i dag. I maj 2018 byttes styrelsen ut. På hösten slutade sjukhusdirektören.

Varför behövde krisen bli så djup innan det kunde bli bra? Hur ser du på ditt ansvar?

– Ibland tar det tid att vända stora organisationer, särskilt om det ska bli en vändning på riktigt. Stockholm har byggt ett sjukhus för högspecialiserad vård, och stockholmarna måste få nytta av det nya sjukhuset. Om det är något som jag kan lastas för, så är det att ledningen inte byttes ut snabbare, men jag är fostrad i att man ger ledningen en chans, säger Irene Svenonius.

Bekymmerslöst är det dock inte heller i januari 2021, då sjukhuset brottas med fortsatta bemanningsproblem, samtidigt som sjukhuset åter organiseras om. Under nästan ett halvår i fjol jobbade personalen inom intensivvården under krislägesavtalet med 12,5 timmarspass för att klara covid-vården. Nu har krislägesavtalet aktiverats igen, för att klara intensivvården samtidigt som canceroperationer ska klaras av för att inte bli farliga.

– Jag tror inte att krislägesavtalet blir särskilt långvarigt den här gången. Men visst är det ett skört bemanningsläge, säger Björn Zoëga.

Att stort fokus läggs på vårdproduktion, och mindre på universitetssjukhuset andra huvuduppdrag – forskning och utbildning – har kritiserats från fackligt håll, och en statlig utredning om Nya Karolinska från 2020 lyfte särskilt att förutsättningen för både utbildning och forskning försämrats i den förändrade vårdstrukturen i Stockholm där alltmer vård flyttas från det högspecialiserade Karolinska.

Björn Zoëga säger att forskningsanslagen ligger relativt stabilt, trots påverkan av pandemin.

– Vi är mer oroliga för att kunna hålla samma tempo, framför allt i specialistutbildningen för läkare. Även våra andra uppdrag är viktiga för oss. Men vi var tvungna att först fokusera på produktion och ekonomi för att ha en platta att stå på, säger Björn Zoëga.

Anna Gustafsson

anna.gustafsson@dn.se

Fakta. Operationsköer och vårdproduktion

Antalet vårdtillfällen minskar, samtidigt som operationerna ökar i takt med Karolinskas förändrade uppdrag.

Antal vårdtillfällen

2020 68 879

2019 73 341

Antal operationer

2020 40 628

2019 37 697

Operationskön

Väntar på operation: 5 300 varav 1 800 har väntat mer än vårdgarantins 90 dagar. 1 200 i kön är barn. Av dessa har 356 väntat mer än 90 dagar.

Fakta. Nya Karolinska

Beslut att bygga det nya universitetssjukhuset togs av landstingsfullmäktige i juni 2008. Finansieringen med offentlig privat - samverkan fördyrade projektet, och sjukhusbyggets ekonomi granskades av Svenska Dagbladet. Slutnotan för sjukhuset beräknas just nu till 57 miljarder kronor och avtalet sträcker sig till 2040.

Nya Karolinska i Solna stod klart hösten 2016, och i samband med flytten av verksamheten genomgick hela sjukhuset i Huddinge och Solna en omorganisation med konceptet värdebaserad vård, som lanserades av Boston Consulting group, BCG. Sjukhusets kliniker revs och ersattes av en organisation med teman och flöden. Hela processen granskades i DN och beskrivs i boken ”Konsulterna - kampen om

Karolinska” av reportrarna Anna Gustafsson och Lisa Röstlund.

I sjukhusbygget anlitades managementkonsulter för miljardbelopp, och i en stor granskning avslöjade DN bristande ekonomisk styrning, vårdköer och jäv – som bland annat gällde finansregionrådet och hennes man som var sjukhusets upphandlingschef. För 80 procent av fakturorna från BCG kunde sjukhuset inte presentera riktiga underlag. DN avslöjade också att köer till stora canceroperationer växte under sommaren 2017, samtidigt som sjukhuset genomgick en omorganisation och ledningen förnekade problemen. Flera patienter avled i kön. Produktionsdirektören lämnade sjukhuset.

I april 2018 meddelade den borgerliga majoriteten att sjukhusets styrelse skulle bytas ut. En utredning gjord av styrelsen bekräftade stora brister som DN lyft, med bland annat en ekonomi i fritt fall, oklart medicinskt ansvar samt att patienter med flera diagnoser ramlade mellan stolarna. Flera ledande personer ur sjukhusledningen avgick, därav den dåvarande sjukhusdirektören.

29 ”Min film uppmanar folk att leva snarare än att dricka.”

Den alkoholångande ”En runda till” med Mads Mikkelsen har blivit Thomas Vinterbergs största publiksuccé. Samtidigt är filmen för alltid förknippad med en personlig tragedi.

– Min dotters död förändrade hela - filmens innebörd, säger regissören om sin svarta komedi som tävlar på - Göteborgs filmfestival.

Vi föds alla med 0,5 promille för lite alkohol i blodet. För att hålla livsången uppe, främja kreativiteten och få våra personligheter att bubbla behövs ett jämnt intag av rusdrycker.

Denna kontroversiella idé tillskrivs en norsk psykolog i ”En runda till”. Under en blöt födelsedagsmiddag bestämmer sig fyra mittlivskrisande danska lärarkolleger för att omsätta psykologen Finn Skårderuds tankelek i praktiken. Detta är början på ett högst udda alkoholexperiment där de fyra vännerna börjar smygdricka på dagtid för att återfå livslusten.

I centrum står Mads Mikkelsens zombie-liknande gymnasielärare vars hela liv går på tomgång (hans fru spelas av Maria Bonnevie). Mötet med anden i flaskan ger honom en nytändning. I klassrummet blir han återigen den där inspirerande läraren som han en gång var. I alla fall till en början...

Thomas Vinterberg har burit på idén att göra en film om berusningens kraft i nära ett decennium. Den ursprungliga tanken var att göra en provokativ hyllningsfilm till alkohol.

– Det har ju gjorts mängder av filmer om alkoholens skadeverkningar och negativa sidor. Samtidigt finns det ju också orsaker till att vi vill dricka. Alkohol kan få oss att sväva på lätta moln. Och jag ville skildra denna form av katharsis, känslan av att känns sig tyngdlös, säger Thomas Vinterberg på en Zoomlänk till hemmet i Köpenhamn.

Allt började egentligen med att han upptäckte att världshistorien rymmer många fyllekajor som åstadkommit storverk – från författare som Ernest Hemingway till politiker som Winston Churchill.

– Churchill vann ju andra världskriget på fyllan, så det är ju ingen hemlighet att alkohol kan skapa stora världsledare, fantastisk konst och få folk att bli förälskade. I Danmark är det inte många gifta par som träffade varandra nyktra, ler Vinterberg som sitter i ett kalt rum med vita väggar och en danskdesignad golvlampa med röd skärm i ena hörnet.

Regissören som fick sitt knallgenombrott med Dogma-filmen ”Festen” 1998 bor kvar i samma flotta villaområde i Fredriksberg där han växte upp i ett kollektiv på 70-talet, något han skildrade kärleksfullt i ”Kollektivet” (2016) med Trine Dyrholm och Ulrich Thomsen.

Hans trogna medförfattare Tobias Lindholm som tidigare hade varit med och skrivit manus till ”Kollektivet”, ”Submarino” och ”Jakten” insåg genast sprängkraften i att göra en alkohol-

romantisk film. Men efter hand ändrade manuset karaktär.

– Även om alkohol är en socialt accepterad del av vår kultur så dödar det också människor och raserar familjer. Så gradvis bestämde vi oss för att ta oss an ämnet på ett mer heltäckande och objektivt sätt. Men detta är ingen sedelärande film där vi kommer med råd kring alkohol. Vi är inga gudar, vi vet inte mer än någon annan.

Tanken var att regissörens dotter Ida skulle spela en bekymrad tonårsdotter till Mads Mikkelsens rollfigur. Många scener skulle dessutom spelas in på hennes gamla gymnasieskola med hennes klasskompisar som statister. När Thomas Vinterberg skickade slutversionen av manuset befann sig hans då 19-åriga dotter på en långresa i Afrika.

– Vi stod varandra väldigt nära, hon drog sig aldrig för att säga den nakna sanningen till mig. Därför blev jag extra glad över att hon skickade ett villkorslöst kärleksbrev till hela filmprojektet från Afrika. Jag tror att hon kände sig sedd av - manuset, säger Thomas Vinterberg.

Inspelningen började den 1 maj 2019. Efter fyra dagar fick Thomas Vinterberg ett telefonsamtal från Belgien. Hans dotter hade omkommit i en bilkrasch. Regissörens ex-fru var i färd med att skjutsa deras gemensamma dotter till Paris när de plötsligt rammades av en bilförare som satt och fipplade med sin mobiltelefon. Dottern dog omedelbart medan ex-frun klarade sig utan livshotande skador.

– Allt rasade samman. Mina ben bar mig inte längre, jag kunde varken gå eller stå. Jag bara grät och skrek hela tiden. Det var som om mitt

liv var över, berättar Thomas Vinterberg samlat och gör en kort paus.

– Min första instinkt var förstås att ställa in hela filmen. Men mina psykologer tyckte att det var vettigt att jag hade något meningsfullt att göra. Och när jag tänkte på Idas brev och våra samtal kring filmen insåg jag att hon skulle ha blivit besviken om vi inte fullföljde. Så i slutändan blev filmen en hyllning till livet självt och minnet av henne, säger han.

Tobias Lindholm hoppade in och regisserade de scener som blev för svåra för Thomas Vinterberg, däribland skolscener och en begravningsscen i en kyrka. Regissören berättar om hur hela filmteamet bar honom genom hela inspelningen. Inte minst de fyra huvudrollsinnehavarna Mads Mikkelsen, Thomas Bo Larsen, Magnus Millang och Lars Ranthe.

– Hjärtat i filmen är ju gemenskapen mellan de här männen som tillsammans hoppar ut i det okända. Om man känner att det finns kärlek i den här filmen så beror det på att skådespelarna gav mig så mycket kärlek och medkänsla. Och om man skrattar så beror det antagligen på att skådespelarna gjorde allt för att få mig att skratta under en period när det egentligen var omöjligt...

”En runda till” skulle ha haft världspremiär på fjolårets Cannesfestival som blev inställd på grund av coronapandemin. Efter att ha korats till danskt Oscarsbidrag gjorde filmen ett triumftåg på festivaler i San Sebastian, Toronto och London. Hittills har den sålt mer än 800 000 biobiljetter i Danmark vilket är sensationellt med tanke på att den hade premiär under coronapandemin. Även de danska recensenterna har låtit sig berusats: ”Det är

själva nationalsjälen som skildras i Thomas Vinterbergs roliga och rörliga 'Druk', som innehåller det bästa som danska film som kan åstadkomma'", skrev Berlingske Tidene.

Många andra har också sett filmen som en hyllning till det danska kynnet med sin ohämmade frihetslängtan, uppsluppna generositet och ett försök att praktisera Søren Kierkegaards idé om att förlora sig själv även om man inte vågar.

– Danmark är ett litet Fylke av betryggande medelmåttiga små hobbitar som behöver släppa loss med alkohol ibland, kanske ännu mer än er svenskar, ler Thomas Vinterberg.

– Jag är en aning räddhågsen och väldigt kontrollerad person. Du vet den där typen som parkerar ganska långt ifrån dit jag ska för att vara säker på att få en parkeringsplats. Så jag gillar att dricka eftersom jag gillar att släppa kontrollen ibland. Men jag dricker inte så mycket eftersom mitt liv är fullt av barn och ambitioner, en filmkarriär till exempel.

Själv har han aldrig varit i närheten av att praktisera den norska psykologens idé (Finn Skårderud, som kallar filmen för "vidunderlig" men anser sig vara "entusiastiskt felciterad"). Det närmaste han kom var under manusarbetet med häxjaktsdramat "Jakten" (2013) där Mads Mikkelsen spelar en dagisfröken som blir oskyldigt anklagad för att ha blottat sig för sin bästa väns dotter.

– Jag satt och läppjade på konjak, även om det var väldigt modesta mängder så fick det mig att släppa loss lite och känna mig lite inspirerad. Naturligtvis så kan man försätta sig i samma tillstånd nykter, men det är svårare, säger han

och drar upp skådespelaren Thomas Bo Larsen som är medlem i Anonyma Alkoholister.

– Han är min stora förebild. Den levande antitesen till filmens teori om att vi behöver alkohol för att blomma – han är en sådan sprudlande, galen, energisk och kreativ person i nyktert tillstånd. Så i den meningen är min film inte något debattinlägg för att folk ska dricka mer alkohol utan snarare för att de ska leva mera, säger Vinterberg.

Han menar att kulten kring alkohol är något komplext som också handlar om andra saker än jakten på berusning. Han pekar bland annat på undersökningar som visar att dagens unga danskar är olyckliga på historiskt höga nivåer.

– Min fru, som är präst, menar att vår höga alkoholkonsumtion har att göra med att vi lever i ett samhälle där allting mäts, vägs och kontrolleras – inte minst unga som hela tiden känner press av att visa upp sig på sociala medier, ha perfekt karriärplan osv. Vi kan inte ens ta ett steg utan att det registreras av vår Iphone, det har blivit helt galet! säger han.

– Jag tror att varje gång man sätter en flaska till läpparna så gör man ett kontrakt med sig själv och omgivningen att jag nu går in i det där ”okontrollerbara rummet”. Och det är detta som unga människor söker. Så drickandets psykologi handlar mest om psykologin kring att vara skötsam. Tror jag…

På flera sätt fungerar ”En runda till” som en skolfilm för alkoholdrickandets hela spektrum – från smaksensationen av att smutta på ett glas exklusiv bourgogne till slapstickartade fylleslag på stan och den tunga baksmällan där en av rollfigurerna pissar på sig i dubbelsängen bredvid sin fru och deras småbarn. Filmen

rymmer också ett burleskt montage med politiker som Winston Churchill, Boris Jeltsin och Angela Merkel i olika stadier av berusning.

Även om alkoholen flödar i filmen så var inspelningsdagarna helt torrlagda.

– Det är väldigt svårt för en skådespelare att spela om man är berusad. Mycket av skådespeleriet handlar om att dölja saker och efter 0,5 promille är detta mycket svårt. Dessutom fanns det praktiska komplikationer som att skådespelarna kanske var tvungna att köra bil, eller göra en scen med barn, och försäkringsfrågor på det. Dessutom var ju en av skådespelarna nykter alkoholist.

Inför inspelning skapade regissören en ”bootcamp för alkohol” där de laborerade med olika alkoholmängder och ”inspirerades” av ryska Youtubefilmer med människor som maratondrack ofattbara mängder sprit.

– Sedan repeterade vi fyllescenerna noggrant eftersom skådespelarna skulle gestalta en väldigt precis emotionell resa genom att spela berusade – vara roliga i vissa lägen och tragiska i andra, berättar Vinterberg.

Under sin karriär har han lärt sig den hårda vägen att det brukar bli bättre när han gräver i den danska myllan än när han ger sig ut på djupt internationellt vatten. Han är varken helt nöjd med sitt ubåtskatastrofdrama ”Kursk” (2018) eller den brittiska filmatiseringen av Thomas Hardys ”Far from the madding crowd” (2015). Tidigare i karriären har han halvfloppat med filmer som ”Dear Wendy” och ”It’s all about love” med unga Joaquin Phoenix och Claire Danes.

– Det lustiga är att mina filmer bara har blivit universella när jag har berättat om saker som ligger mig nära, filmer som ”Festen”, ”Jakten” och ”Kollektivet”.

Hans dotters död har inte bara fått honom att omvärdera livet utan också gett honom en ny syn på sitt konstnärskap.

– Sorgen har avväpnat mig på sätt och vis. Jag kan varken låtsas en massa saker längre eller spela en massa spel. Så hädanefter kommer jag bara att göra saker som känns vettiga för mig på ett personligt plan, förklarar Vinterberg.

Hans nästa projekt är tv-serien ”Familier som vores” (”Familjer som våra”) som är en dystopisk familjesaga som också bygger på ett djärvt tankeexperiment som är inspirerat av flyktingkrisen: Vad händer om man tvingas lämna sitt land? I serien tvingas alla invånare att långsamt evakuera Danmark när landet sakta läggs under vatten. Det leder till att människor splittras, familjer, vänner och förälskade par. De lyckligt lottade får möjlighet att bosätta sig i bra länder, medan de mindre bemedlade tvingas förlita sig på ett offentligt program som fördelar bland mindre attraktiva länder.

– Det handlar om vem som har rätt att ta plats i livbåtarna baserat på olika sorters principer. Jag försöker också undersöka vad det betyder att vara dansk och vilka vi egentligen är när vi förlorar vårt land, säger Vinterberg.

Numera tar han livet dag för dag. Han försöker att njuta av framgången för ”En runda till” framför allt för att han vet att hans dotter skulle ha varit stolt, menar han.

– Min dotters död är en förlust som jag aldrig kommer över, men i slutändan blev det ändå en vacker katastrof. Hela den här erfarenheten kring ”En runda till” är som ”Zorba” med Anthony Quinn – allting störtar samman och så dansar de ändå i slutet.

”En runda till” har svensk biopremiär i april.

Nicholas Wennö

nicholas.wenno@dn.se

"Jakten"

Foto: Moviestore/REX

THOMAS VINTERBERG.

Född 1969 i Fredriksberg, Köpenhamn. Växte upp i ett kollektiv tillsammans med sina föräldrar. Dansk regissör och manusförfattare. Gick ut från den danska filmskolan 1993. Var tillsammans med Lars von Trier en av de fyra ursprungliga medlemmarna av Dogme 95 och gjorde knallsuccé med den första Dogma-filmen ”Festen” som vann jurypriset i Cannes och utsågs till bästa danska film.

Förutom bästa film vann ”Jakten” ytterligare sex priser på den danska filmgalan, samt Oscar-nominerades för bästa utländska film.

”En runda till” (”Druk”) har svensk biopremiär i april och tävlar i Nordic Competition på - Göteborgs filmfestival.

Filmen spelades in sommaren 2019 i Danmark och i Västra Götaland (Trollhättan och -Vänersborg). Filmen tog storslam på den europeiska filmgalan 2020 genom att vinna för bästa film, bästa regi och bästa manus. Filmen är också utsedd till årets danska Oscarsbidrag.

Filmografi i urval

”En runda till” (2020)

”Kursk” (2019)

”Kollektivet” (2016)

”Far from the madding crowd” (2015)

”Jakten” (2012)

”Submarino” (2010)

”It’s all about love” (2003)

”Festen” (1998)

”Hjältar” (1996)

30 Ingen kan vinna ett vaccinkrig

Astra Zenecas covidvaccin fick på fredagen klartecken från EU:s läkemedelmyndighet EMA. Därmed kan doserna börja injiceras. Eftersom tillgången är knapp lär vaccinkriget ändå fortsätta.

EU-länderna kom i gång senare med sprutandet än USA och Storbritannien. När Pfizer-Biontech och, framför allt, Astra Zeneca meddelade att de hade produktionsproblem utbröt ramaskri. Vad unionen hade beställt skulle också levereras, helst i förrgår, trots att godkännandet alltså damp ned först nu.

Att vaccin tagits fram på rekordtid är en bedrift som forskare, läkemedelsbolag och skattepengar alla bidragit till. Att allt inte skulle gå som på räls var dock knappast oväntat.

EU ville undvika att stora länder grabbade åt sig, och lät kommissionen sköta upphandlingen. Vaccinet skulle fördelas solidariskt. De små, som Sverige, har sannolikt haft nytta av det. Unionen har också fått lägre priser än andra köpare, och försäkrat sig om att medicinjättarna får göra rätt för sig om något går snett.

Men förhandlingarna drog ut på tiden. Den stora nackdelen är att européer måste vänta längre på vaccin än amerikaner och britter. I en pandemi som varje dag skördar tusentals offer måste tidsfaktorn med i balansräkningen. Dessutom, ju längre det dröjer innan den virusstängda samhällsekonomin kan öppnas, desto dyrare.

Storföretag som Astra Zeneca skyller för sin del ifrån sig, och hänvisar till kontrakt där de bara har lovat att göra sitt bästa. Men det mesta av vad som står där skyddas fortfarande av ”affärshemligheten”.

Både nationella politiker och EU-höjdare viftar ändå med kontrakten, britterna ska minsann inte få vaccin före oss. Krav utslungas på att införa exportrestriktioner. Det vore ett farligt misstag. Nästa gång tar någon annan revansch.

EU har inte varit tillräckligt vasst. Nu måste medlemsländerna visa att de kan sätta nålen i armen.

Gunnar Jonsson

gunnar.jonsson@dn.se

30 Ledare: Inte bara för regeringen som förtroendet svajar

I en kris sluter många gärna upp bakom den som är ledare. Den effekten märkte statsminister Stefan Löfven (S) av förra våren, när pandemin drog in över Sverige. Men nu har det gått snart ett år. Och väljarna har ledsnat. Någon gång i december vände det, enligt DN/Ipsos siffror.

Man kan anta att det spelade in att Stefan Löfven först barskt uppmanade alla att undvika julhandelns trängsel, för att sedan själv bege sig ut på stan. Men framför allt lär det ha blivit tydligt för många att själva strategin inte varit lyckad. Vi skulle skydda de äldre och andra riskgrupper, men annars försöka köra på som vanligt så gott det gick. Inte göra allt för att pressa ned smittspridningen.

Det har fått sorgliga konsekvenser.

I den nya mätningen är det för första gången fler som tycker att Stefan Löfven har skött krisen dåligt, än som ger honom godkänt.

Att statsministern får tummen ner för sin hantering av pandemin innebär dock inte att oppositionen har något att hurra över. Det minskade förtroendet för den sittande regeringen har nämligen inte inneburit större

förtroende för alternativet. Endast 13 procent tycker att oppositionen gjort sitt jobb ”i huvudsak bra”. Andelen som ger betyget ”dåligt” ligger nu på 25 procent.

Och även detta kan man förstå.

För tonläget har varit högt. Kristdemokraternas partiledare, Ebba Busch, for i ett anklagelsenummer ut mot regeringen för att den ”med berått mod” har tillåtit stor smittspridning i Sverige. Som om det vore av ren och skär illvilja, och med en medveten önskan om att människor ska dö. Jimmie Åkesson kallade det ”massaker” och tyckte att politikerna borde sparka statsepidemiologen. Sedan syntes båda på fest. SD-ledaren snörvlade i riksdagens talarstol. Det mest basala egna ansvaret tog de inte.

Någon alternativ coronastrategi hade de heller aldrig.

När Sverigedemokraterna väl förklarar vad de efterlyser för strategi är det svårt att skilja formuleringarna från regeringens (SvD 7/1).

Ebba Busch började våren med att förklara att hon ”krokade arm” med statministern i pandemin. Så sent som i juni deklarerade hon att ”om hon hade varit statsminister hade hon - kanske valt samma väg som regeringen, med större öppenhet och färre restriktioner än andra länder”.

Moderaternas Ulf Kristersson har på flera vis varit ett undantag. Han krävde tidigt att testningen måste skalas upp. Och kan ta åt sig en del av äran för att vi fick en coronakommission på plats så snabbt.

Men lika lite som Busch och Åkesson har M-ledaren erbjudit ett alternativ till Sveriges strategi. I lika hög grad som Stefan Löfven har Ulf Kristersson valt att gömma sig bakom Folkhälsomyndigheten. ”Jag vill inte bli en av dessa hobbyepidemiologer som låtsas vara expert”, konstaterade moderatledaren i ett tidigt skede.

Samtidigt har M knappast imponerat på kommunal och regional nivå. Moderatstyrda Stockholm, Västra Götaland och Skåne hörde till de regioner som saknade beredskapslager av skyddsutrustning, i strid med gällande pandemiinstruktioner. Partiledningens fokus på testning ledde tyvärr inte till att regionpolitiker valde att gå före.

Dessvärre är det lite som pekar på att en annan regering hade valt en annan strategi för att möta pandemin.

Opinionsutvecklingen talar sitt tydliga språk. När det är dags att möta väljarna nästa år kommer pandemihanteringen att ligga regeringen till last. Oförmågan att formulera ett alternativ lär dock innebära att oppositionens agerande inte heller utgör en fjäder i hatten.

DN 30/1 2021

30 ”Unga män minst intresserade av att öka jämställdheten”

Jämställdhetsmyndighetens nya rapport slår hål på myten att det är den unga generationen som ska se till att jämställdheten fortsätter öka. Vi kan varken förlita oss på att tiden eller den unga generationen automatiskt för jämställdhetsfrågorna framåt. Målmedvetna och verkningsfulla åtgärder krävs för att vi inte ska riskera ett bakslag, skriver Lena Ag.

DN. DEBATT 210130

Utvecklingen mot jämställd representation i politiken har stagnerat, samtidigt som en av fyra unga män tycker att kvinnor överdriver hur ojämställt de behandlas. 100 år efter att kvinnor fick rösträtt och blev valbara till riksdagen är det fortsatt svårt för kvinnor att ta plats i politiken på lika villkor som män. Jämställdhetsmyndighetens rapport som nu överlämnas till regeringen borde oroa varje beslutsfattare som är för jämställdhet.

Myndighetens uppföljning av det jämställdhetspolitiska delmålet om en jämn fördelning av makt och inflytande analyserar hur könsfördelningen ser ut på en rad viktiga

positioner inom politik och offentlig förvaltning. Den visar bland annat att:

1 Unga män visar minst intresse av att bidra till jämställdhet. Jämställdhetsmyndighetens attitydundersökning med 6 400 svenskar visar att även om den stora majoriteten av svenska folket är positivt inställd till jämställdhet som samhällsmål finns det stora skillnader mellan kvinnor och män i olika åldrar. Skillnaderna i attityder till jämställdhet är som störst mellan grupperna unga kvinnor och unga män. En av fem unga män i åldrarna 16 till 24 år instämmer helt i att samhället är jämställt. Motsvarande resultat bland unga kvinnor är en av tjugo. En av fyra unga män svarar också att det stämmer helt att kvinnor överdriver hur ojämställt de behandlas i Sverige. Endast en av tjugo unga kvinnor svarar samma sak. Jämfört med andra grupper tar unga män i vår undersökning inte heller lika ofta avstånd från påståenden som att män är bättre chefer och politiska ledare än kvinnor.

2 Kommunens ”starke man” är sällan en kvinna. Att utvecklingen mot en jämn fördelning av makt och inflytande har stagnerat är som tydligast på kommunal nivå. Sju av tio kommunstyrelseordförande i Sverige är män. Efter att den allmänna rösträtten infördes ökade länge kvinnors representation, men de senaste 25 åren har den legat stilla runt 40 procent. Vid valet 2018 minskade andelen valda kvinnor till kommunstyrelser och kommunfullmäktige i landet som helhet. Också i sametinget minskade kvinnors representation, medan andelen män på posten som regionstyrelsens ordförande ökade. Även om förändringarna i vissa fall verkar marginella, sker de från en redan svag

utgångspunkt och i fel riktning utifrån ambitionerna med jämställdhetspolitiken.

3 Kvinnor och män i politiken verkar inte på lika villkor. Andelen kvinnor och män på beslutsfattande positioner säger inte allt om de olika villkoren att ta sig till och befinna sig på ledande poster. Statistiken indikerar att det fortsatt är svårare för kvinnor än män att bli chefer och att nå ledande positioner inom politiken. Ett av de mest seglivade maktmönstren i det svenska samhället är att män dominerar kraftigt på de högsta, mest prestigefulla och ledande positionerna. Forskning visar att kvinnor missgynnas mer ju högre upp i den politiska hierarkin de kommer. Inom exempelvis kommunpolitiken har en kvinna 40 procent lägre sannolikhet att inneha en ledande position och 50 procent lägre sannolikhet att vara ordförande i kommunstyrelsen än en man. Skillnaderna kan enligt forskning inte förklaras av ledamöters familjesituation, meriter, utbildning, eller att det saknas kvinnliga kandidater. Forskning från både Sverige och USA visar dessutom att kvinnor är mer utsatta för våld, hot och hat än män, ju högre upp i den politiska hierarkin de kommer och ju mer synliga de är i det offentliga samtalet.

4 Livet i politiken stöter bort unga kvinnor. Det är viktigt att också titta på ålder när vi undersöker jämställdhet hos makthavarna. Unga kvinnor och unga män är mest underrepresenterade i politiken. Unga kvinnor hoppar också oftare av sina politiska uppdrag. Kvinnor är underrepresenterade i kommunerna, men det skiljer sig stort mellan olika åldrar, med fler kvinnor i åldrarna 50–64 år och färre unga kvinnor. Studier av europeiska parlament

och Sveriges riksdag visar också att yngre kvinnor är den grupp som är mest utsatt för sexism, trakasserier och härskartekniker.

År 1995 utsågs Sverige till världens mest jämställda land av FN, med den högsta andelen kvinnor i det nationella parlamentet. Mycket har hänt sedan demokratins genombrott och vi har sett kvinnor ta plats på flera områden. I dag är mer än hälften av ministrarna i Sveriges regering kvinnor och bland partiledarna är kvinnor för närvarande i majoritet. Men de senaste 25 åren har Sverige tappat sin topposition internationellt när det gäller kvinnors andel av riksdagsledamöterna.

Det övergripande målet för Sveriges jämställdhetspolitik är att kvinnor och män ska ha samma makt att forma samhället och sina egna liv. En vanlig uppfattning om jämställdhetsutvecklingen i Sverige är att den unga generationen ska vända utvecklingen. Jämställdhetsmyndighetens rapport slår dock hål på den myten och visar att vi varken kan förlita oss på att tiden eller den unga generationen automatiskt för jämställdhetsfrågorna framåt.

I stället drar vi slutsatsen att medvetna åtgärder och påtryckning över hela det politiska spektrumet är nödvändigt för att få resultat. Att konkreta åtgärder gör skillnad har bland annat visat sig i effekterna av den frivilliga kvotering som infördes av politiska partier i mitten av 1990-talet. Forskning visar att varvade listor, med varannan man och varannan kvinna, både ökade kvinnors representation och politikernas generella kompetens. Den internationella utvecklingen, där kvinnors representation ökat i flera länder, visar att medvetna åtgärder och politiskt tryck ger samma effekter. Att Sverige

tappat mark internationellt kan således förklaras både genom andra länders ökade fokus på frågan och att det saknats åtgärder på området i Sverige sedan mitten av 1990-talet.

En orsak till den stagnerade utvecklingen kan vara den utbredda uppfattningen att en jämn fördelning är uppnådd när andelen kvinnor och män ligger inom 40 till 60 procent. Om målsättningen ligger där finns ingen anledning att fortsätta förändringsarbetet, kan tyckas. Statistiken på samhällsnivå visar dock att kvinnor i stort sett alltid är den grupp som ligger närmast en andel om 40 procent och män 60 procent. Inom statsförvaltningen har regeringen satt målet hälften kvinnor och hälften män inom olika områden. Det har till exempel inneburit att det nu finns nästan lika stor andel kvinnor som män på de högsta chefsposterna inom Regeringskansliet.

Motsvarande målmedvetenhet behövs på andra håll för att politiken ska bli effektiv och få genomslag.

Det verkar stundtals som att politiken på samtliga nivåer har lutat sig tillbaka i tron att kvinnors representation automatiskt ökar. Tyvärr missgynnar snarare villkor i den politiska miljön kvinnor som vill engagera sig, och utvecklingen går på sina håll bakåt. Resultaten av vår attitydundersökning tyder också på att arbetet för jämställdhet inte löser sig med den unga generationen. Tvärtom riskeras fler bakslag om inget görs. För att målet om jämn fördelning av makt och inflytande mellan kvinnor och män ska kunna nås krävs målmedvetna och verkningsfulla åtgärder från dagens beslutsfattare.

Lena Ag, generaldirektör
Jämställdhetsmyndigheten

30 Grönt ljus för Astra Zenecas vaccin – trots frågetecken

EU:s läkemedelsmyndighet ger klartecken för Astra Zenecas vaccin mot covid-19 – även för användning på äldre personer. Samtidigt säger EMA att det är osäkert hur effektivt vaccinet är på personer över 55.

– Varje land kommer nu att behöva ta ställning till hur man ska göra, säger Sveriges vaccinsamordnare Richard Bergström till DN.

Astra Zenecas vaccin mot covid-19 är det tredje som får klartecken från EMA, tidigare har Pfizer/Biontech och Moderna fått grönt ljus. Innan Astra Zenecas doser kan börja användas ska vaccinet godkännas formellt av EU-kommissionen.

EMA:s experter anser att det inte finns tillräckliga resultat för att fastställa det vaccinets exakta effektivitet hos personer över 55 år. De förväntar sig dock att vaccinet ger ett skydd även för denna grupp och rekommenderar att det godkänns för användning på alla över 18 år.

På torsdagen rekommenderade den tyska motsvarigheten till Folkhälsomyndigheten att

Astra Zenecas doser endast ges till personer under 65 år.

– Det är tydligt att vi inte har särskilt mycket information om effektivitet bland personer över 55 år, säger Bruno Sepodes, ordförande för EMA:s expertkommitté på en pressträff och fortsätter:

– Att vi väljer att rekommendera användning för alla vuxna baseras på vad vi vet om immuniteten som det här vaccinet ger och den erfarenheten vi har från andra vaccin. Så vi förväntar vi oss en effekt även i denna grupp. Det är en bedömning som inte går emot rekommendationer från enskilda medlemsländer.

13 procent av deltagarna i de studier som EMA utvärderat var äldre personer.

Sveriges vaccinsamordnare Richard Bergström säger att det nu är upp till varje EU-land att avgöra hur Astra Zenecas vaccin ska användas.

– Vaccinet är alltså godkänt för alla över 18 år, däremot kan man inte säga hur effektivt det är för dem som är över 65 år. Det gör att varje land nu kommer att behöva ta ställning till hur man ska göra med sina respektive vaccinations-program, säger han till DN.

Svenska Läkemedelsverket går på EMA:s linje, och kommer inte att utesluta äldre i sitt godkännande av vaccinet. Men det är upp till Folkhälsomyndigheten att gå ut med rekommendationer om vilka som ska få doserna.

Sören Andersson, enhetschef på Folkhälsomyndigheten säger att de mycket väl kan rekommendera att Astra Zeneca används

främst på yngre, men något beslut har inte fattats.

– Vi ska titta på det här mer i detalj. Vi har övervägt något i den riktningen, men vi måste också se vad som är en rimlig åldersgräns, säger han.

Mer information om effektiviteten för äldre väntas från pågående studier. Bland annat sker en stor studie just nu i USA.

Svenskarna kommer inte att få välja vaccin, men kommer att kunna få information om vilket de får, säger Sören Andersson.

Astra Zenecas vaccin är så ”säkert som man kan förvänta sig av vaccin”, säger Sabine Straus som sitter i EMA:s kommitté för farmaceutisk riskbedömning. En kraftig allergisk reaktion, anafylaktisk chock, kan förekomma men är mycket ovanlig förklarar hon. Anafylaktiska chocker har rapporterats i enstaka fall även av andra covid-19-vaccin.

Läkemedelsverket säger att säkerheten för äldre personer är säkerställd i de kliniska studierna.

Astra Zenecas vaccin ges i två doser, med mellan fyra och tolv veckors mellanrum. Effektiviteten är omkring 60 procent – lägre än Pfizer/Biontech och Moderna som har 95 respektive 94 procents effektivitet.

Läkemedelsverket och Folkhälsomyndigheten betonar att Astra Zeneca fortfarande har en tillfredsställande effektivitet.

– Hade vi haft det här från början hade nog alla varit oerhört nöjda, men nu fick vi de här andra som har en ovanligt hög effektivitet först. Så det måste sättas i perspektiv, säger Ulla Wänden Liminga, ämnesområdesansvarig för läkemedelssäkerhet på Läkemedelsverket.

Den första leveransen av Astra Zenecas vaccin kommer till Sverige i nästa vecka. Hur många doser som kommer är dock inte klart, säger Sören Andersson. Läkemedelsjätten har tidigare meddelat att EU kommer få färre dosen än utlovat under årets första tre månader.

Peter Letmark

peter.letmark@dn.se

Amanda Dahl

amanda.dahl@dn.se

FAKTA. LIKHETER OCH SKILLNADER MELLAN VACCINEN

Skyddseffekt

Pfizer/Biontech 95 procent

Moderna 94 procent

Astra Zeneca 60 procent

Förvaring

Pfizer/Biontech –70 grader

Moderna –25 till –15 grader

Astra Zeneca Kylskåpskallt, 2–8 grader

Antal doser

Pfizer/Biontech 2 doser

21 dagars intervall

Moderna 2 doser,

28 dagars intervall

Astra Zeneca 2 doser, 28 dagars intervall

Säkerhet

Vaccinen har likartade, övergående biverkningar kopplade till aktivering av immunsystemet.

Källa: Läkemedelsverket

BAKGRUND. VACCINSTRIDEN I EU

Egentligen skulle Astra Zeneca ha levererat 80 miljoner vaccindoser till EU-länderna fram till och med mars, uppger nyhetsbyrån Reuters som hänvisar till EU-källor.

Men förra veckan meddelade läkemedelsbolaget oväntat att det på grund av produktionsproblem bara kommer att mäkta med 31 miljoner doser under första kvartalet. Astra Zeneca ska nu ha erbjudit sig att leverera ytterligare åtta miljoner doser – totalt 39 miljoner – vilket EU bedömt som otillräckligt.

Exakt hur många vaccindoser som avtalet gäller är inte känt. Medieuppgifter varierar mellan 80 och 120 miljoner doser. Till Reuters säger en EU-källa att det ”beror på hur man läser kontraktet”.

TT

30 EU inför kontroll av vaccin

EU kommer att införa en exportkontroll av vacciner mot covid-19. Åtgärden är en följd av de försenade leveranserna av Pfizers och Astra Zenecas läkemedel. Syftet är att vaccin som är avsett för de 27 medlemsstaterna inte ska kunna lämna EU.

Mycket av de vaccin som finns mot covid-19 tillverkas inom EU, inklusive sådant som är avsett för export till bland annat Storbritannien och Kanada. I spåren av tvisten med framför allt Astra Zeneca, där EU-kommissionen anser att bolaget har brutit mot sitt avtal med EU, vill kommissionen införa exportkontroll.

– Det handlar om öppenhet och tydlighet. Det är viktigt att vi har möjlighet att övervaka situationen och veta att åtagandena i förköpsavtalen respekteras, säger hälsokommissionär Stella Kyriakides.

EU-kommissionen har investerat många miljarder i flera läkemedelsbolag för att de ska börja tillverka vaccin redan innan det blivit godkänt av läkemedelsmyndigheter. Kontrollen införs snarast möjligt, ska gälla under årets första kvartal och omfattar sex bolag.

I Astra Zeneca-fallet finns det inom EU-kommissionen misstankar om att vaccin tillverkat i Belgien har skickats till Storbritannien i stället för att lagras inom EU i väntan på klartecken från europeiska

läkemedelsmyndigheten EMA. På torsdagen gjorde myndighetspersoner i Belgien inspektion vid Astra Zenecas anläggning för att bringa klarhet i frågan.

Från EU-kommissionens sida understryker man att exportkontrollen framför allt ska öka öppenheten i leveranserna. Den lovar att företagen generellt snabbt ska få klartecken för sin försäljning utomlands. Vaccin som är en del av biståndshjälp påverkas inte av kontrollen.

Kommissionen har varit orolig för att enskilda medlemsstater på egen hand inför exportförbud, liknande det som Frankrike gjorde för skyddsutrustning i början av pandemin förra året.

På söndag eftermiddag kommer EU-kommissionens ordförande Ursula von der Leyen att ha ett videomöte med cheferna för de läkemedelsbolag som EU har slutit kontrakt med.

Pia Gripenberg

30 Covidsjuk 80-åring sändes hem till hustrun – som insjuknade

Varberg. På Varbergs sjukhus blev 80-åringen framgångsrikt opererad för ett benbrott. Men också smittad med covid-19. Trots tydliga symtom sändes han hem till sin jämngamla hustru. Nu är hon också sjuk.

– Det här ska inte ske, säger smittskyddsläkaren om sjukhusets agerande – men det finns fler fall.

Förra måndagen var såret efter lårbensoperationen tillräckligt läkt för att Malin Claussons pappa skulle kunna skrivas ut från sjukhuset i Varberg. Men han hade hosta och feber, och eftersom en medpatient tidigare visat sig ha covid-19, testades pappan för det.

– Jag trodde att de tog ett test för att inte skicka hem honom med smitta, säger Malin. Men det visade sig vara nästan tvärtom. Jag har full förståelse för att vården är pressad, men inte i min vildaste fantasi kunde jag föreställa mig att det skulle gå till så här. Man tror inte det är sant.

När Malins mamma fick besked att maken var på väg hem, trots att provsvaret ännu inte

kommit, fick hon veta att sjukhuset oavsett resultatet inte kunde ha honom kvar.

– Det gavs inga alternativ. Mamma uppmanades i stället att skydda sig. De ville till varje pris begränsa smittan på sjukhuset.

Malin Claussons mamma kunde redan samma kväll läsa det positiva provsvaret i makens digitala journaler.

– Hon bäddade åt sig i vardagsrummet och jag gjorde en tjurrusning och köpte visir och masker i lätt panik. Varför väntade de inte?! Mamma är ju också över 80 och riskgrupp.

De första dygnen var pappan extremt omsorgskrävande, och trots hemtjänst och hemsjukvård var också Malin på besök hemma hos sina föräldrar under de dagarna.

– Ja, jag har medvetet utsatt mig för risk, efter att i ett helt år ha undvikit kontakt, som alla andra. Men jag blev fruktansvärt orolig för båda mina föräldrar och kände att jag inte kunde lämna dem i sticket, säger hon.

Nu har det äldre paret levt tillsammans i bostaden i snart två veckor. Och trots försiktighetsåtgärderna har också modern insjuknat.

– Vården blir ju sin egen bödel här, säger Malin Claussons bror Magnus Bengtsson. Nu har de fått fler sjuka och mer problem.

Magnus är brandman, men arbetade förr som ambulansförare. Han ser hanteringen av pappan som ett tydligt tecken på att samhället saknar helhetstänk kring pandemin.

– Det är som att vi sitter i en båt full med hål. Alla öser och smittan bara flyttar runt. Vi har

byggt hela strategin på individansvar och den här gången landade allt på min mamma.

Enligt syskonen var det modern som informerade hemtjänst och hemsjukvård om att maken hade covid. Utan den insatsen hade fler utsatts för smittan. Uppgifterna bekräftas av den medicinskt ansvariga sjuksköterskan i kommunen.

– Här har man inte följt de rutiner som finns för att skydda personal och närstående. Alla som skrivs ut från slutenvården provtas för covid-19 och vi borde i god tid ha fått veta det svaret. Det är inte rutinen som brister, det är följsamheten, säger Gun Andersson, medicinskt ansvarig sjuksköterska, Mas, i Varbergs kommun.

Detta är inte heller det enda fallet. Under 14 dagar har två liknande avvikelserapporter gjorts. Båda gäller patienter som skrivits ut – smittade – från Varbergs sjukhus och anmälningarna från kommunen gäller i första hand att de professionella vårdarna utsatts för risk. Men smittan som drabbade Magnus Bengtssons och Malin Claussons 80-åriga mamma är också föremål för utredning.

– Det här ska inte ske, säger Maria Ryberg Mo, smittskyddsläkare i Halland. Det är en samhällsfarlig sjukdom och vi har alla ett ansvar att se till att smittan inte sprids vidare. Bara risken att en tidigare icke-exponerad person i riskgruppen utsätts betyder att det är väldigt olämpligt.

Maria Ryberg Mo har kontaktat Varbergs sjukhus för att säkerställa att detta inte upprepas framöver. Helena Gladh är chefläkare på sjukhuset.

– Vi har inte haft någon tydlig rutin för att uppmärksamma detta. I normalfallet har vi fokus på vår patient och om den kan få bra eftervård i hemmet. Nu måste vi ta reda på om det finns ytterligare personer som vi också behöver ta hänsyn till.

Att sjukhuset brustit i information till kommunen är uppenbart säger hon, men varför det skett återstår att utreda, liksom vad alternativet till hemsjukvård skulle vara.

– Vi kan uppmärksamma behovet, men hur det ska lösas måste nog bli olika från fall till fall. Vi kommer behöva hjälp av kommunerna med att hitta till exempel möjliga korttidsboenden. Det är jättetråkigt om anhöriga har utsatts för smitta som hade kunnat undvikas, säger chefläkaren.

På tisdagskvällen konstaterades även Malin Clausson vara smittad med covid-19 och föräldrarna är fortfarande sjuka.

Kristina Hedberg

kristina.hedberg@dn.se

30 FHM vill ha negativt test för inresa till Sverige

Folkhälsomyndigheten (FHM) vill ha krav på negativt covid-19-test för inresa till Sverige.

En hemställan har skickats till justitiedepartementet, skriver myndigheten på sin sajt.

”Läget förändras oerhört snabbt i omvärlden och olika virusvarianter kan finnas i fler länder än de vi känner till. Därför anser Folkhälsomyndigheten att det är viktigt att få de nya restriktionerna på plats”, säger myndighetens generaldirektör Johan Carlson i ett pressmeddelande.

För att utländska medborgare ska få resa in i Sverige begär FHM att krav införs på uppvisande av negativt test som är max 48 timmar gammalt.

Svenska medborgare som inte har testat sig före avresan ska göra det samma dag som de kommer tillbaka till Sverige.

TT

30 Dödsfall kan inte kopplas till coronavaccin

EU:s läkemedelsmyndighet (EMA) har granskat den första datan som har kommit in från vaccinationer gjorda med Pfizer/Biontechs coronavaccin. Där konstaterar myndigheten at Pfizer/Biontechs coronavaccin inte kan kopplas till några nya biverkningar eller dödsfall, rapporterar Ekot. EMA har granskat de dödsfall av framför allt äldre personer, och det finns inget som tyder på något samband med vaccinet. Därför utgör fallen ingen säkerhetsrisk, enligt EMA.

30 Skåne: Vi har alldeles för lite vaccin

45 000 doser vaccin mot covid-19 har använts i Skåne, men om tillgången till vaccin hade varit större hade många fler kunnat vaccineras, skriver regionen i ett pressmeddelande:

”Hundratals medarbetare på vårdcentraler och sjukhus står redo med sprutorna.”

Skåne är, likt hela Sverige, i fas ett av vaccineringen och doserna ges nu till boende och personal på särskilda boenden, personer med vård- och omsorgsbehov i hemmet, de som bor med dessa personer, kommunala vårdpersonal och viss sjukvårdspersonal.

– Den absolut största utmaningen just nu är att vi har alldeles för lite vaccin i förhållande till vår kapacitet och till de förväntningar som finns. Det skapar mycket frustration, säger Maria Landgren, läkemedelschef och en av två vaccinationssamordnare i Region Skåne.

Många har frågor, och en del blir upprörda av att vissa särskilda boenden har fått vaccin före andra, skriver regionen vidare.

DN

30 Alice och Noah populärast 2020

Överst på listan över vanligaste namnen på nyfödda under 2020 hamnar återigen Alice, ett namn som toppat listan nio gånger.

Noah var det vanligaste pojknamnet på nyfödda 2020, även det ett namn som varit populärt sedan innan men som nu alltså toppar listan över pojknamn, enligt SCB:s lista över namnstatistik.

Namnen Maja och Elsa hamnade på andra respektive tredje plats för flicknamn, Elsa är nytt på topp, även fast det har placerat sig bland

de tio vanligaste namnen flera gånger de senaste åren.

Andra nykomlingar är Freja och Selma. Det är första gången någonsin som Selma placerade sig bland de tio vanligaste namnen.

För pojknamn hamnade William på andra plats och Hugo på tredje. Ingen ny kandidat tog sig in på topp tio-listan, däremot ändrades ordningen från 2019

Nykomlingar på topp 100-listan för flicknamn är Zoe, Ilse, Belle, Ayla och Idun. Flicknamnen som lämnade listan blev Wilda, Bella, My och Victoria.

Bland de 100 vanligaste pojknamnen är Jonathan, Alvar, Ted, Björn, Otis och Svante nykomlingar. Namnen som tappade sin topp 100-placering blev Kevin, Ville, John, Ibrahim och Thor.

Namnens popularitet varierar även i olika län och kommuner, till exempel var namnet Liam det populäraste pojknamnet i flest län.

Det här året har SCB även publicerat listor över namnens popularitet i olika kommuner. I Värmdö kommun var Leah ett av de vanligaste flicknamnen under 2020 och i Nyköpings kommun var Isak det vanligaste pojknamnet.

Namnen som ökade mest i popularitet var Björn och Bonnie, namnen som minskade mest i popularitet under 2020 var Bianca och Wilmer.

Kajsa Sjödin

kajsa.sjodin@dn.se

FAKTA. LISTORNA

Flicknamnen:

1. Alice

2. Maja

3. Elsa

4. Astrid

5. Wilma

6. Freja

7. Olivia

8. Selma

9. Alma

10. Ella

Pojknamnen:

1. Noah

2. William

3. Hugo

4. Lucas

5. Liam

6. Oscar

7. Oliver

8. Matteo

9. Elias

10. Adam

.

30 Ragdoll i topp bland raskatter

Det är högre efterfrågan än någonsin på raskatter, något som kan hänga samman med hemmasittandet under pandemin. Allra mest poppis är trasdockskatten ragdoll.

Antalet stamboksförda raskatter fortsätter att öka i Sverige – och förra året fick efterfrågan ytterligare fart. För första gången registrerades över 13 000 katter, totalt 13 352, vilket är en ökning med 10 procent.

– Så mycket brukar det inte öka. Vi tror att coronan har haft ett finger med i spelet, säger Eva Porat, förbundsordförande i Sveriges kattklubbars riksförbund.

Det finns i dag 45 godkända kattraser i Sverige och på tronen sitter ragdoll, precis som under de senaste åren. Förra året registrerades det 2 491 nya katter av rasen.

Katten kan när den blir buren slappna av helt i musklerna så att den hänger närmast lealös, som en trasdocka; därav namnet ragdoll.

En vanlig uppfattning, berättar Eva Porat, är att alla katter är ungefär likadana, till skillnad från hundar där olikheterna mellan raser är välkända.

– Storleken är mer jämn bland katter än hundar, men temperament, pälstyper och sätt att vara skiljer sig otroligt mycket, säger hon.

Generellt sett är katter livligare ju mer korthåriga de är och tvärtom. ragdoll är så kallad semi-långhårig, vilket kan vara en orsak till dess popularitet.

– De är lite lugnare än de korthåriga, men kräver inte lika mycket pälsvård som de mest långhåriga, säger Eva Porat.

TT

FAKTA. TOPP TIO

Ragdoll

Maine coon

Sibirisk katt

Norsk skogkatt

Bengal

Devon rex

Helig birma

Brittisk korthår

Neva masquerade

Perser

30 H&M gör försök med klädprenumeration

H&M trappar upp arbetet mot en mer cirkulär affärsmodell. Det nya varumärket Singular societys prenumerationsmodell är ett test i den riktningen, men vd Helena Helmersson är osäker på hur stor del av bolagets affär en sådan modell kan bli.

– Det är jättesvårt att säga, säger hon till DN.

På fredagen presenterade H&M resultatet för fjärde kvartalet. Rapporten visade på en vinst med 3 665 miljoner kronor före skatt, men på grund av stor osäkerhet om pandemins utveckling gav klädjätten inget besked om utdelning.

Under den telefonkonferens där H&M:s vd Helena Helmersson presenterade resultatet fick hon flera frågor om inriktningen mot hållbarhet från investerare och analytiker. Säljer kollektionerna med hållbarhetsinriktning verkligen bättre än de andra? Kommer H&M fortsätta i den riktingen även om det skulle vara mindre lönsamt?

Helena Helmersson svarade att H&M kommer fortsätta i den riktningen av två anledningar: för att kunderna efterfrågar det och för att bli mindre beroende av naturresurser. Målsättningen är att öka inblandningen av återvunnet material, men också att pröva nya affärsmodeller.

Sedan en tid tillbaka hyr H&M:s flaggskeppsbutik i Stockholm ut festkläder, och nyligen började varumärket Arket hyra ut barnkläder. Den senaste i raden av ”test”, som Helena Helmersson uppriktigt kallar bolagets försök med nya affärsmodeller, är Singular Society, som hyr ut kläder och inredning genom prenumerationer.

– Det vi ser nu med krisen är att kunderna är mer medvetna om hållbarhet och frågar efter det mer. Så en del i det här är nya affärsmodeller, där en del är test.

– Hur stort det kan bli sedan, det får vi se.

H&M:s affärsmodell har varit en del av det så kallade ”fast fashion”, vilken går ut på konstanta nyheter till ett lågt pris. På frågan om den eran nu är slut svarar vd:n att det beror på definitionen.

– Det beror på hur du identifierar fast fashion, det är systemet bakom som inte är hållbart och det är det vi håller på att förändra. Mode kommer att vara otroligt viktigt för människor även framöver som ett sätt att uttrycka sig, säger hon.

Efter många år av intensivt butiksöppnande står det också klart att H&M-gruppen ändrar inriktning även i den strategin. Bara i januari har modejätten stängt butiker i Göteborg och Uppsala, och sammanlagt ska antalet butiker minska med 250 stycken i år.

– Vi har för många butiker, och tyvärr får det konsekvenser för medarbetare, säger Helena Helmersson om de 800 medarbetare som sagts upp i Tyskland.

Hon vill däremot inte säga hur många butiker som kan komma att stänga i Sverige.

– Jag får återkomma när vi har mer klarhet i de olika länderna, exakt hur det kommer att se ut, för det här är en plan som vi jobbar med kontinuerligt och som ständigt uppdateras, säger hon.

Tidigare i veckan kunde DN rapportera att H&M i Tyskland har anklagats för att försöka få föräldralediga att sluta. Enligt tidningen Business Insider framgår det i H&M:s strategi att föräldralediga ska uppmanas att sluta, men enligt Helena Helmersson har ingen särbehandling ägt rum.

– Vi är emot all form av diskriminering och vi följer lagar och regler i alla länder, så vi har inte hanterat föräldralediga på något annat sätt än de övriga, säger hon.

Så du har inte tagit del av någon sådan strategi?

– Definitivt inte.

Lovisa Ternby

lovisa.ternby@dn.se

Utbildning och forskning hanteras av utbildningsdepartementet och kulturdepartementet. Med kulturella verksamheter och idrott.

Övergripande delar av kulturministerns demokrati och kultur läggs i området för riksdag m m

293 **Inrikes DN-artiklar 25 - 30 januari 2021**

294 Riksdagen och politiska partier

313 Statsrådsberedningen och statsministern

322 Utrikesförhållanden, försvar och klimat hanteras av utrikesdepartementet, försvarsdepartementet och miljödepartementet.

375 Inre ordning och säkerhet hanteras av justitiedepartementet

460 Infratruktur hanteras av infrastrukturdepartementet. Med digitalisering och energi

519 Hälso- och sjukvård och hushållens problem hanteras av socialdepartementet. Coronakrisen och hushållens problem

762 Utbildning och forskning hanteras av utbildningsdepartementet och kulturdepartementet. Med kulturella verksamheter och idrott.

916 Arbetsmarknad och företagare hanteras av arbetsmarknadsdepartementet och näringsdepartementet.

953 Penningverksamheter hanteras av finansdepartementet m fl.

965 De 21 länsstyrelserna, de 21 regionerna och 290 kommunerna. - 985

Utbildnings-departementet

Utbildningsdepartementet ansvarar för regeringens utbildnings- och forskningspolitik. Departementet arbetar med frågor som exempelvis handlar om skolresultat, lärarnas villkor och studiefinansiering.

Områden

Områden

- Barn- och ungdomsutbildning
- Folkbildning
- Högskola och forskning
- Studiefinansiering
- Vuxenutbildning

Om Utbildningsdepartementet

Relaterad navigering

- Utbildningsdepartementets delar i statens budget
- Rättsliga dokument
- Utredningar och kommittéer
- Myndigheter med flera
- Remisser
- Organisation
- Kontakt

Ansvariga statsråd

Ansvariga statsråd

Anna Ekström
Utbildningsminister

Matilda Ernkrans
Minister för högre utbildning och forskning

Genvägar

Genvägar

- Arbete inom utbildningsområdet med anledning av nya coronaviruset

Aktuellt från Utbildningsdepartementet

Utbildningsdepartementet

https://www.regeringen.se/sveriges-regering/utbildningsdepartementet/

Myndigheter

- **Etikprövningsmyndigheten**
  24 januari 2019 från Utbildningsdepartementet
- **Karlstads universitet**
  23 januari 2017 från Utbildningsdepartementet
- **Högskolan i Skövde**
  23 januari 2017 från Utbildningsdepartementet
- **Högskolan i Halmstad**
  23 januari 2017 från Utbildningsdepartementet
- **Högskolan i Borås**
  23 januari 2017 från Utbildningsdepartementet
- **Högskolan Dalarna**
  23 januari 2017 från Utbildningsdepartementet
- **Göteborgs universitet**
  23 januari 2017 från Utbildningsdepartementet
- **Gymnastik- och idrottshögskolan (GIH)**
  23 januari 2017 från Utbildningsdepartementet
- **Försvarshögskolan**
  23 januari 2017 från Utbildningsdepartementet
- **Centrala studiestödsnämnden (CSN)**
  23 januari 2017 från Utbildningsdepartementet
- **Blekinge tekniska högskola (BTH)**
  23 januari 2017 från Utbildningsdepartementet
- **Överklagandenämnden för högskolan**
  18 januari 2017 från Utbildningsdepartementet
- **Överklagandenämnden för studiestöd (ÖKS)**
  18 januari 2017 från Utbildningsdepartementet
- **Örebro universitet**
  18 januari 2017 från Utbildningsdepartementet
- **Vetenskapsrådet**
  18 januari 2017 från Utbildningsdepartementet
- **Uppsala universitet**
  18 januari 2017 från Utbildningsdepartementet
- **Universitetskanslersämbetet (UKÄ)**
  18 januari 2017 från Utbildningsdepartementet
- **Universitets- och högskolerådet (UHR)**
  18 januari 2017 från Utbildningsdepartementet

- **Södertörns högskola**
  18 januari 2017 från Utbildningsdepartementet

- **Stockholms universitet**
  17 januari 2017 från Utbildningsdepartementet

- **Stockholms konstnärliga högskola (SKH)**
  17 januari 2017 från Utbildningsdepartementet

- **Statens skolverk**
  17 januari 2017 från Utbildningsdepartementet

- **Statens skolinspektion**
  17 januari 2017 från Utbildningsdepartementet

- **Specialpedagogiska skolmyndigheten (SPSM)**
  17 januari 2017 från Utbildningsdepartementet

- **Skolforskningsinstitutet**
  17 januari 2017 från Utbildningsdepartementet

- **Sameskolstyrelsen**
  17 januari 2017 från Utbildningsdepartementet

- **Rymdstyrelsen**
  17 januari 2017 från Utbildningsdepartementet

- **Polarforskningssekretariatet**
  17 januari 2017 från Utbildningsdepartementet

- **Mälardalens högskola (MDH)**
  17 januari 2017 från Utbildningsdepartementet

- **Myndigheten för yrkeshögskolan (MYH)**
  17 januari 2017 från Utbildningsdepartementet

- **Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor**
  17 januari 2017 från Utbildningsdepartementet

- **Mittuniversitetet**
  17 januari 2017 från Utbildningsdepartementet

- **Malmö universitet**
  17 januari 2017 från Utbildningsdepartementet

- **Lunds universitet**
  17 januari 2017 från Utbildningsdepartementet

- **Luleå tekniska universitet**
  17 januari 2017 från Utbildningsdepartementet

- **Linnéuniversitetet**
  17 januari 2017 från Utbildningsdepartementet

- **Linköpings universitet**
  17 januari 2017 från Utbildningsdepartementet

- **Kungl. Tekniska högskolan (KTH)**
  17 januari 2017 från Utbildningsdepartementet

- **Kungl. Musikhögskolan i Stockholm (KMH)**
  17 januari 2017 från Utbildningsdepartementet

- **Kungl. Konsthögskolan**
  13 januari 2017 från Utbildningsdepartementet

- **Kungl. biblioteket (KB)**
  13 januari 2017 från Utbildningsdepartementet

- **Konstfack**
  12 januari 2017 från Utbildningsdepartementet

- **Karolinska institutet (KI)**
  12 januari 2017 från Utbildningsdepartementet

- **Institutet för rymdfysik**
  11 januari 2017 från Utbildningsdepartementet

- **Högskolan Väst**
  11 januari 2017 från Utbildningsdepartementet

- **Högskolan i Kristianstad (HKR)**
  11 januari 2017 från Utbildningsdepartementet

- **Umeå universitet**
  05 februari 2015 från Utbildningsdepartementet

- **Skolväsendets överklagandenämnd**
  05 februari 2015 från Utbildningsdepartementet

Anna Ekström

Utbildningsminister
Utbildningsdepartementet
"Vi har haft ett av de mest högpresterande och jämlika skolsystemen i världen. Dit ska vi igen. Då krävs ordning och studiero, kunskap och bildning. Vi ska skapa en skola där varje elevs ansträngning avgör hur långt hon kan nå i sina studier – inte vilka föräldrar hon råkar ha eller vilken skola hon valt."

Anna Ekströms områden

- Barn- och ungdomsutbildning
- Folkbildning
- Vuxenutbildning

Matilda Ernkrans

Minister för högre utbildning och forskning
Utbildningsdepartementet
”Oavsett var du bor i vårt land ska det finnas goda möjligheter att studera vidare. Vi ska se till att Sveriges studenter får bra förutsättningar och en trygg studietid. Vi investerar i utbildning och forskning för att bygga ett starkare samhälle.”

Matilda Ernkrans områden

- **Högskola och forskning**
- **Studiefinansiering**

SW . 7957 Undervisning o d. Forskning

Kulturdepartementet

Kulturdepartementet ansvarar för frågor som rör kultur, demokrati, medier, de nationella minoriteterna och det samiska folkets språk och kultur. Departementet ansvarar också för idrott och ungdomspolitik samt för frågor som rör det civila samhället, trossamfund och begravningsverksamhet.

Områden

Områden

- Civila samhället och idrott
- Demokrati och mänskliga rättigheter
- Kultur
- Medier
- Ungdomspolitik

Om Kulturdepartementet

Relaterad navigering

- Kulturdepartementets delar i statens budget
- Rättsliga dokument
- Utredningar och kommittéer
- Myndigheter med flera
- Organisation
- Kontakt

Ansvarigt statsråd

Ansvarigt statsråd

Amanda Lind

Kultur- och demokratiminister samt minister med ansvar för idrottsfrågorna

Genvägar

Genvägar

- Amanda Linds möten angående nya coronavirusets effekter
- Regeringens strategi för romsk inkludering
- Demokratin 100 år
- Kulturrådsbloggen

Aktuellt från Kulturdepartementet

Kulturdepartementet

https://www.regeringen.se/sveriges-regering/kulturdepartementet/

Myndigheter

- **Nationalmuseum**
  02 januari 2018 från Kulturdepartementet
- **Delegationen mot segregation**
  02 januari 2018 från Kulturdepartementet
- **Myndigheten för stöd till trossamfund**
  01 juli 2017 från Kulturdepartementet
- **Sveriges Fängelsemuseum**
  02 januari 2017 från Kulturdepartementet
- **Nämnden för hemslöjdsfrågor**
  21 november 2016 från Kulturdepartementet
- **Myndigheten för press, radio och tv**
  27 februari 2015 från Kulturdepartementet
- **Myndigheten för tillgängliga medier**
  27 februari 2015 från Kulturdepartementet
- **Statens musikverk**
  27 februari 2015 från Kulturdepartementet
- **Statens konstråd**
  27 februari 2015 från Kulturdepartementet
- **Statens försvarshistoriska museer**
  27 februari 2015 från Kulturdepartementet
-
- **Riksantikvarieämbetet**
  27 februari 2015 från Kulturdepartementet
- **Naturhistoriska riksmuseet**
  27 februari 2015 från Kulturdepartementet
- **Myndigheten för kulturanalys**
  27 februari 2015 från Kulturdepartementet
- **Moderna museet**
  27 februari 2015 från Kulturdepartementet
- **Konstnärsnämnden**
  24 februari 2015 från Kulturdepartementet
- **Institutet för språk och folkminnen**
  24 februari 2015 från Kulturdepartementet
- **Forum för levande historia**
  24 februari 2015 från Kulturdepartementet
- **Svenska Artisters och Musikers Intresseförening (SAMI)**
  20 februari 2015 från Kulturdepartementet

- **Stiftelsen Dansmuseifonden**
  20 februari 2015 från Kulturdepartementet

- **Sveriges Radio**
  20 februari 2015 från Kulturdepartementet

- **Nordicom**
  20 februari 2015 från Kulturdepartementet

- **Riksteatern**
  20 februari 2015 från Kulturdepartementet

- **Valmyndigheten**
  05 februari 2015 från Kulturdepartementet

- **Zornsamlingarna**
  26 januari 2015 från Kulturdepartementet

- **Stiftelsen Thielska galleriet**
  26 januari 2015 från Kulturdepartementet

- **Stiftelsen Tekniska museet**
  26 januari 2015 från Kulturdepartementet

- **Stiftelsen Strindbergsmuseet**
  26 januari 2015 från Kulturdepartementet

- **Stiftelsen Skansen**
  26 januari 2015 från Kulturdepartementet

- **Stiftelsen Nordiska museet**
  26 januari 2015 från Kulturdepartementet

- **Stiftelsen Föremålsvård i Kiruna**
  26 januari 2015 från Kulturdepartementet

- **Stiftelsen Carl och Olga Milles Lidingöhem**
  26 januari 2015 från Kulturdepartementet

- **Stiftelsen Arbetets museum**
  26 januari 2015 från Kulturdepartementet

- **Riksförbundet Sveriges museer**
  26 januari 2015 från Kulturdepartementet

- **Nobelmuseet**
  26 januari 2015 från Kulturdepartementet

- **Judiska museet i Stockholm**
  26 januari 2015 från Kulturdepartementet

- **Áttje, Svenskt fjäll- och samemuseum**
  26 januari 2015 från Kulturdepartementet

- **Voksenåsen AS**
  21 januari 2015 från Kulturdepartementet

- **Stiftelsen Drottningholms Slottsteater**
  21 januari 2015 från Kulturdepartementet

- **Kungliga Operan AB (Operan)**
  19 december 2014 från Kulturdepartementet

- **Föreningen Svensk Form**
  19 december 2014 från Kulturdepartementet

- **Diskrimineringsombudsmannen, DO**
  19 december 2014 från Kulturdepartementet

- **Utbildningsradion**
  19 december 2014 från Kulturdepartementet

- **Sveriges Television**
  19 december 2014 från Kulturdepartementet

- **Sveriges författarfond**
  19 december 2014 från Kulturdepartementet

- **Svenska Tonsättares Internationella Musikbyrå (STIM)**
  19 december 2014 från Kulturdepartementet

- **Stiftelsen Svenska Filminstitutet**
  19 december 2014 från Kulturdepartementet

- **Stiftelsen Dansens Hus**
  19 december 2014 från Kulturdepartementet

- **Statens museer för världskultur**
  19 december 2014 från Kulturdepartementet

- **Statens medieråd**
  19 december 2014 från Kulturdepartementet

- **Statens maritima museer**
  19 december 2014 från Kulturdepartementet

- **Statens kulturråd**
  19 december 2014 från Kulturdepartementet

- **Statens historiska museer**
  19 december 2014 från Kulturdepartementet

- **Statens centrum för arkitektur och design**
  19 december 2014 från Kulturdepartementet

- **Sametinget**
  19 december 2014 från Kulturdepartementet

- **Röhsska museet i Göteborg**
  19 december 2014 från Kulturdepartementet

- **Riksarkivet**
  19 december 2014 från Kulturdepartementet

- **Nämnden mot diskriminering**
  19 december 2014 från Kulturdepartementet

- **Kungliga Dramatiska teatern AB (Dramaten)**
  19 december 2014 från Kulturdepartementet

- **Bildkonst Upphovsrätt i Sveriges (BUS)**
  19 december 2014 från Kulturdepartementet

- **Sveriges Författarförbund**
  11 december 2014 från Kulturdepartementet

- **Bildmuseet i Umeå**
  11 december 2014 från Kulturdepartementet

Amanda Lind

Kultur- och demokratiminister samt minister med ansvar för idrottsfrågorna
Kulturdepartementet
”Vår demokrati ska främjas, journalister och konstnärers frihet skyddas och oavsett om du bor i storstad eller på landsbygden ska du ha tillgång till att utöva och uppleva kultur och idrott.”

Amanda Linds områden

- Civila samhället och idrott
  - Demokrati och mänskliga rättigheter
- Kultur
- Medier
- Ungdomspolitik

SW 70 Allmänt om konst o kultur.
SW 71 Övergripande formgivning/planering av fysiska miljöer.
SW 72 Formgivning av byggnader o anläggningar, arkitektur.
SW 73 Skulptur o d. Museiverksamheter, konstutställning.
SW 74 Konsthantverk, formgivning av bruksföremål. Inredning.
SW 75 Konstmåleri. 76 Grafisk konst, teckenkonst. 77 Fotografi.
SW 78 Musik (konserter o d 792)
SW 79 Seder o bruk, nöjen, sociala miljöer o verks. Sport.
SW . 7911-7913 Seder och bruk.
SW . 7914-7919 Film, radio, TV, offentliga fester mm.
SW . 792 Teater. Opera. Konserter. Revyer. Konstdans.
SW . 793 Sällskapsnöjen. Sällskapsdans. Lek.
SW . 7959 Sociala miljöer o verks.i allmänna grupper o d.
SW 796/799 Sport, idrott o d.
SW 8 Språkvetenskap. Litteraturvetenskap. Skönlitteratur.
SW 90 Tidningar, tidkrifter, journalistik. Blandade ämnen.
SW . 101 Bibliografiska verksamheter. Arkiv.
SW . 102 Biblioteksverksamheter. Databaser. Internetsökning
SW 10 Samlade kunskaper och övergripande värderingar
SW 11/19 Individernas inre verkligheter.
SW 2 Religiösa verksamheter o d.
SW . 655 Förlagsverksamheter o d.
SW . 659 Marknadsförings- och reklamverksamheter od. SW . 657 Penningverksamheter. Finans. Försäkring. Skatter.
SW 32 Statsvetenskap.

25 Skolvalet är inte fritt för alla elever

När det fria skolvalet diskuteras handlar det främst om hur antagningen ska gå till: kötid, lottning eller närhetsprincip?

Det pratas sällan om hur eleverna ska ta sig dit och hem, vilket kanske inte är ett problem för många barn som bor någorlunda centralt i städer med väl utbyggd kollektivtrafik.

Men hur är det för dem som inte gör det?

”Elever som behöver skolskjuts för att välja eller välja bort en skola har enligt skollagen inte rätt till skolskjuts”, skriver vänsterpartisten Gerhard Eriksson, som tidigare varit undervisningsråd vid Skolverket och Skolinspektionen, i Dagens samhälle.

Vidare menar han att det finns åtskilliga avslagsbeslut på ansökningar från landsbygdsfamiljer, vilket bland annat beror på att elever i friskolor som huvudregel inte har rätt till kostnadsfri skolskjuts. Däremot ska kommunen ordna skjuts om det kan ske utan att det medför organisatoriska eller ekonomiska svårigheter.

Det betyder att det fria skolvalet inte gäller barn vars föräldrar inte vill eller kan skjutsa, alternativt inte har möjlighet att sponsra med busskort, förutsatt att de inte bor i en kommun som har lagt sig över miniminivån. För det finns kommuner som exempelvis erbjuder alla elever ett par avgiftsfria resor per dag, vilket förvisso inte når dem som bor på platser där det saknas reguljärtrafik, men trots det är det ett utmärkt sätt att öppna skolvalet för fler.

Här kan man inflika att det är orimligt att kommunen ska vara skyldig att stå för kostnaden om någon i glesbygd vill plugga i andra änden av kommunen och det saknas bussförbindelser. Å andra sidan vill de flesta inte gå i en skola tiotals mil bort.

Därför är det rimligt att kommuner möjliggör för alla elever att gå i samtliga skolor som ligger inom en

ganska väl tilltagen radie. I alla fall om det ska finnas något skolval att tala om.

Susanne Nyström

susanne.nystrom@dn.se

25 Elsa Kugelberg: Det är ingen slump att dagens högerextremister angriper universiteten

Osynlighet är kanske inte en lyx som akademiker kan kosta på sig just nu. Den nya plattformen Svensk filosofi vill öppna filosofin för en bredare allmänhet. Men i offentligheten riskerar forskare att bli hårt angripna.

Filosofiprofessorn Jason Stanley konstaterade efter attacken på Kapitolium att ”en av de saker som har förvånat mig under de senaste åren är att många kollegor såg sin brist på deltagande i offentliga debatter som en form av dygdig heroism.”

Det finns i akademin ett förståeligt motstånd mot snabba analyser och starka åsikter, sådant som kännetecknar samtidens debattklimat. Lärarens favorit ”det beror på” är sällan ett tillgängligt svarsalternativ

när, till exempel, pulkaåkande på kyrkogårdar ska diskuteras.

På den brittiska doktorandutbildning jag går har kollegorna fördelat sig mellan två läger. De som bara skriver forskningsartiklar, punkt slut. Inga poddar, inga krönikor och absolut inget Twitter. Och sen de som sedan förvisningen från läsesalarna till internet ändå vill hitta något slags sammanhang. Som försöker balansera forskning och undervisning med att sprida sina resultat hos allmänheten.

Det är i alla fall så vi försöker rättfärdiga vårt mer eller mindre tunga beroende. För i den så kallade tredje uppgiften ingår att låta sig intervjuas om sin avhandling, men kanske inte att tjafsa med folk på sociala medier. Eller?

Vi lever trots allt bland klimatförnekare, vaccinmotståndare och, tydligen, schamaner. Mer eller mindre vanligt folk är så övertygade om att valobservatörer ljuger att de klär på sig mjukisbyxor, tar selfier och attackerar offentliga byggnader.

Osynlighet är kanske helt enkelt en lyx som akademiker inte kan kosta på sig just nu.

Det är tanken bakom den nylanserade plattformen Svensk filosofi, som vill öppna den filosofiska världen för en bredare publik. I ett inlägg skriver Torbjörn Tännsjö att han länge var ensam i Sverige om att kombinera rollerna akademisk filosof och samhällsdebattör. Att forskare kan bidra men också att man riskerar att bli orättvist angripen eller till och med tystad i den offentliga arenan.

Akademiker som tillhör en redan utsatt grupp kan vänta sig särskilt hårda angrepp. Och så har det alltid varit. I ”Einstein och fördomarna – om vetenskapens trånga rum” (2019) beskriver utbildningssociologen Rebecka Göransdotter hur det europeiska 1920-talet bemötte Albert Einsteins forskning som underlägsen ”judefysik”, en del av ”den judiska propagandan”. Medan han på många håll mottogs som superstjärna blandade forskarkollegor såväl som den övriga publiken sakliga invändningar mot relativitetsteorierna med antisemitiska påhopp.

Jason Stanleys arbete i ”Fascismens metoder” (2019) visar att det inte är en slump att även dagens högerextrema ifrågasätter expertis och utmålar universiteten som en oas för liberalism, kulturmarxism och feminism. Att Orbán, Trump och Sverigedemokraterna vill strypa genusvetenskapen och kopplar ihop den kritiska teorin med ”globalism”. När man ska etablera myten om ett gyllene förflutet är det besvärligt om forskare kommer dragandes med vetenskap och motbevis.

Einstein kunde inte vara neutral inför sin tids sociala och ideologiska strider, och han kom att ta allt starkare ställning för socialismen och pacifismen. När ”Über die spezielle und die allgemeine Relativitätstheorie” från 1917 översattes till engelska förändrade han även själva tilltalet för att övertyga publiken om sin egen trovärdighet, men också om vikten av att stå på det internationalistiska sanningssökandets sida. Göransdotter beskriver hur det i ”Relativity” från 1920 dyker upp tankeexperiment med oändliga tågrälsar och rymdresor för att poängtera vetenskapens beroende av globalt samarbete och geografisk gränslöshet.

Utmaningen för dagens forskare är att lära sig navigera i vår tids debattklimat. Att bygga allianser med andra som inser att ett anfall på demokratin alltid är ett angrepp också på universitetet. Och då är Twitter inte så dumt.

Elsa Kugelberg

elsa.kugelberg@dn.se

25 Nöjesparker och museer i Stockholm hoppas kunna öppna under våren

Pandemin har inneburit ett hårt slag för Stockholms museer och nöjesparker. Men nu börjar allt fler känna hopp om att kunna öppna upp igen.

– Läget är fortfarande osäkert, men vi hoppas på att det kommer bli under våren, säger Skansens Yvonne Borg Nordlind.

2020 var ett tufft år för kultur- och nöjesbranschen. Regeringens begränsning om allmänna sammankomster med fler än 50 deltagare har gjort det omöjligt för de flesta museer samt nöjes- och djurparker att hålla öppet.

Men tack vare den nya tillfälliga pandemilagen som började gälla den 10 januari finns möjligheten att öppna för besökare med verksamhetsanpassade restriktioner.

Gröna Lunds vd Magnus Widell var under torsdagen mycket hoppfull om att kunna öppna parken under våren tack vare lagen. Men optimismen varierar bland Stockholms nöjes- och kulturverksamheter

Skansen som i höstas tvingades stänga för första gången på 129 år ser med försiktighet på det rådande läget men med förhoppningen att kunna öppna under våren.

– Vi har beslutat att ännu inte ha ett datum som vi siktar mot. Läget är fortfarande väldigt osäkert, men vi hoppas på att det kommer bli under våren. När vi väl bestämmer oss kommer det ske med ganska kort varsel, säger Yvonne Borg Nordlind, Marknads- och kommunikationschef på Skansen.

Vetenskapsmuseet Tom Tits i Södertälje planerar att öppna för allmänheten så fort klartecken ges från Folkhälsomyndigheten och regionen.

– Vi står i startgroparna och väntar på besked, säger Elin Lydahl, vd för Tom Tits.

Vilken form av restriktioner museet kommer att ha är oklart men bland annat kommer antalet besökare begränsas och endast förköpsbiljetter finnas tillgängliga.

Abba the museum som till stor del har internationella besökare håller fortsatt stängt och väntar på reserestriktionerna lättas

– Vi har utfört de anpassningar som krävs för vår verksamhet utifrån nuvarande pandemilag för att kunna ta emot besökare på ett ansvarsfullt sätt. Men trots det har vi svårt att se att vi kan öppna museet inom en snar framtid eftersom vi är beroende av turismen, säger Caroline Fagerlind, museichef på Abba the museum.

Vasamuseet som i somras öppnade med anpassade coronarestriktioner, men som tvingades stänga i oktober, menar att man kommer kunna bedriva verksamheten på ett smittsäkert sätt när möjlighet ges.

– Vi såg att det fungerade bra under månaderna vi hade öppet, vi har anpassat verksamheten så att vi kan erbjuda ett tryggt och säkert besök.

– Förhoppningen är att kunna öppna så snart vi kan men det beror helt på direktiven från regeringen och folkhälsomyndigheten, säger Catrin Rising, kommunikationsansvarig på Vasamuseet.

Hamilton Steiner

25 Nystartad stiftelse ska stötta det svenska musiklivet

Insamlingsstiftelsen Svenska musikfonden arrangerar stjärntät gala för att samla in pengar till den utsatta musikbranschen.

TV4 direktsänder konserten 30 januari med Benjamin Ingrosso, First Aid Kit, Janice, Lars Winnerbäck, Tomas Ledin, Peter Jöback, Stor och Zara Larsson med flera på scen.

Under parollen ”Don’t stop the music” vill stiftelsen skapa ett snabbt och stort ekonomiskt stöd till den svenska musiken och livescenerna. Galan pågår i två timmar under ledning av Sarah Dawn Finer och Martin Stenmarck.

Initiativtagare till den ideella stiftelsen Svenska musikfonden är Stenmarcks bror, musikentreprenören David Stenmarck.

– Jag började arbeta med detta i augusti, det har gått fort. Jag kommer inte på någon annan tillställning som haft en sådan här stor samling av stjärnartister på samma scen, säger han till DN.

Under galakvällen kommer också bland andra Loreen, Frida Öhrn, Molly Sandén, Tommy Körberg och Helen Sjöholm att framträda.

– Det känns så häftigt att se hur så här stora artister ställer upp solidariskt och vill sätta ljuset och stötta musikbranschen – inte minst de i den som bygger branschen – som scenarbetare, underleverantörer och frilansande musiker.

”Don’t stop the music”-kvällen livesänds i TV4 direkt klockan 20.00 den 30 januari från Hamburger Börs och Södra Teatern där artisterna framträder, utan publik.

– Syftet med insamlingen som vi startar nu är att belysa hur viktig musiken är för både Sverige och för musikbranschen. Den är ju en mångmiljonindustri

som spänner över flera närliggande samhällsnäringar och påverkar väldigt många, säger Stenmarck som själv har ett långvarigt förflutet i musikbranschen och skrivit låtar som ”Fade away” till Celine Dion och ”Written in the stars” till Westlife.

– Väldigt många resor ställs till exempel in nu, hotell bokas av och restauranger står tomma och därmed försvinner många arbetstillfällen. Det är så många som drabbas. ”Don’t stop the music” är tänkt att fungera som en samlande kraft så att *alla*, inte minst makthavarna, förstår musiklivets betydelse.

– Jag hoppas att den här musikmanifestationen kan fungera som en budkavle och samlande kraft för musiknäringen.

Till förmån för stiftelsen Svenska musikfonden kommer ett armband med texten ”Don’t stop the music” att säljas för att både bidra och uppmärksamma situationen.

David Stenmarck understryker att det svenska musikundret, som levererat internationella framgångar under 50 år, är byggt på alla de som spelar, sjunger och arbetar hårt för att skapa och framföra musik.

– När jag och brorsan började med musik i Örebro så fanns det fantastiskt mycket möjligheter att musicera i musikskolan, med scener, studiecirklar, länsmusik och jättemånga eldsjälar, säger han.

– Men i dag, när man själv blivit far, så finns det inte längre samma möjligheter och resurser för musik som när jag var ung. Jag ville dra igång det här för att förbättra den situationen. Försöka bidra till att den nya generationen ska få samma möjligheter, säger han.

Georg Cederskog

georg.cederskog@dn.se

25 Skådespelaren och regissören Gunnel Lindblom är död

Skådespelaren och regissören Gunnel Lindblom är död. Det bekräftar Dramaten för DN. Hon medverkade bland mycket annat i sex av Ingmar Bergmans filmer, däribland ”Jungfrukällan” och ”Tystnaden”. Hon blev 89 år.

Gunnel Lindblom föddes 1931 och filmdebuterade 1952 i Gustaf Molanders ”Kärlek”, efter en teaterutbildning vid Göteborgs stadsteater. Hon kom tidigt att arbeta med Ingmar Bergman vid Malmö stadsteater och medverkade i sex av hans filmer, bland andra ”Jungfrukällan” (1960) och ”Tystnaden” (1963).

Utöver skådespeleriet regisserade hon en lång rad uppsättningar på Dramaten och för SVT, samt ett antal filmer. Till exempel stod hon bakom kameran i ”Paradistorg” (1977) och ”Sally och friheten” (1981).

Som teaterregissör återkom hon ofta till dramatiker som norske Jon Fosse och österrikaren Thomas Bernhard. ”Ritter, Dene, Voss” av den senare blev hennes sista regiuppdrag, på Dramaten 2017.

Jan Holmberg, vd fö‹r Stiftelsen Ingmar Bergman, fäste sig särskilt vid Gunnel Lindbloms auktoritet.

– Hon var en av våra stora stjärnor. Hon hade en sådan oerhörd pondus, både som skådespelerska och regissör. Hon fyllde även de mindre rollerna i Bergmans filmer med så oerhörd pregnans att de blev bland de starkare. Det ansiktet glömmer man inte, säger han till DN.

Han beskriver Gunnel Lindbloms huvudroll i Ingmar Bergmans ”Tystnaden” som en av de största i svensk filmhistoria.

– Hon hade skådespelarens fantastiska förmåga och tillgång till känsloregister, men var också en intellektuell person.

DN:s teaterkritiker Leif Zern säger att Gunnel Lindblom varit viktig för honom i hela hans vuxna liv, till att börja med genom Ingmar Bergmans filmer sedan även som scenskådespelare och regissör.

– Jag tror alla är överens om att hon kommer att bli ihågkommen för sin förmåga att hålla tyst. Hon samlade något inom sig som hon höll tillbaka men som man blev berörd av. Det var gastkramande.

Zern framhåller henne också som teaterregissör.

– Hon var en pionjär med att regissera den norske dramatikern Jon Fosse. Hon hade ett absolut gehör för honom och för de många tystnaderna och pauserna i hans verk.

Gunnel Lindblom gick bort natten mot söndag efter en tids sjukdom, berättar Dramaten för DN. Familjen har bett om att få bli lämnad i fred.

Josef Svenberg

josef.svenberg@dn.se

Torbjörn Ivarsson

torbjorn.ivarsson@dn.se

GUNNEL LINDBLOM.

Född i Göteborg den 18 december 1931.

Filmdebuterade 1952 i Gustaf Molanders Kaj Munk-filmatisering ”Kärlek”.

Ingmar Bergman anställde henne vid Malmö stadsteater 1954. Hon spelade bland annat Solveig i ”Peer Gynt” och Margareta i ”Faust”. De kom att jobba tillsammans under nästan 50 år.

Gunnel Lindblom spelade i en rad Bergmanfilmer under 50- och 60-talen som ”Smultronstället”, ”Det sjunde inseglet”, ”Jungfrukällan”, ”Nattvardsgästerna” och ”Tystnaden”.

Hon var också med i Maj Zetterling-filmerna: ”Flickorna” och ”Älskande par”.

Efter att ha varit Bergmans regiassistent på de tre Dramatenuppsättningarna ”Show”, ”Vildanden” och ”Spöksonaten” satsade Lindblom under 70-talet alltmer på en karriär som regissör på hans bolag, med filmer som ”Paradistorg” och ”Sally och friheten”.

2002 belönades hon med en Hedersguldbagge för sin karriär.

25 Jacob Lundström: Gunnel Lindblom var en skådespelare som kunde nästan allt – till och med vara tyst

Gunnel Lindblom var en av våra största skådespelare, men ändå ingen filmstjärna med stort f. Trots att hon en gång i tiden faktiskt skrev kontrakt med 20th Century Fox. Det beror förstås på vad man lägger i ordet, men hennes tilldragande kvalitet hade alltid ett tydligt inslag av integritet och motstånd.

Hos Ingmar Bergman kvittrade hon aldrig förälskade repliker i romantiska roller, som annars kan göra unga kvinnliga skådespelare till stjärnor över en natt. Hon hade en annan sorts utstrålning – en bestämd och utmanande närvaro. Hon kunde vara kritiskt observerande, missnöjd eller besk, och så förstås tystlåten. Inte bara i ”Tystnaden”, den

skandalomsusade film som bidrog till att krossa den så kallade sexvallen, utan även i ”Det sjunde inseglet” där hennes rollfigur inte ens har ett namn utan bara kallas ”den stumma flickan” på rollistan. Ändå väntar man hela tiden på att hon ska ta till orda i det ödesmättade medeltidsdramat – och hennes enda enda replik visar sig också vara filmens sista.

Gunnel Lindblom kom från ett arbetarhem i Göteborg och bildade sig genom att läsa klassiker på biblioteket. De tidiga läsupplevelserna skulle prägla henne genom livet, både som människa och konstnär, och hon återkom själv till sitt intresse för just texten. Inte minst när hon senare skolade om sig från skådespelare till regissör. Men det började med elevskolan på Göteborgs stadsteater år 1950. Efter studierna anställdes hon av Ingmar Bergman på Malmö stadsteater. Den första filmrollen kom som 20-åring i Gustaf Molanders ”Kärlek”. De mest berömda rollerna gjorde hon dock med Bergman: ”Det sjunde inseglet” (1957), ”Jungfrukällan” (1960) och ”Tystnaden” (1963). Den sistnämnda är egentligen den enda huvudrollen, även om hon gör oförglömliga avtryck också i de andra filmerna.

Att hennes sista filmroll kom i kortfilmen ”Bergmans reliquarium” från 2018, som gjordes till hundraårsfirandet av regissören, var därmed ingen slump. Samtidigt bestod hennes karriär av långt mer än samarbeten med Bergman, hon gjorde ju så mycket mer, både på film och på scen.

Men hennes oinsmickrande skärpa gick inte att ta miste på. I Mai Zetterlings regidebut ”Älskande par” från 1964 spelar hon inte någon midsommarfirande överklasskvinna på det fina godset, utan en förbittrad arrendatorshustru som slungar hatiska repliker i förvaltarbostaden. Något år senare spelade hon Anna Månsdotter i Arne Mattssons true crime-thriller ”Yngsjömordet”, en svärdottersmardröm som osar av motvilja och till slut själv får smaka på stålet.

Hon inspirerades av Mai Zetterlings resa från skådespelare till regissör, de gjorde även den feministiska klassikern ”Flickorna” ihop 1968, och

bestämde sig för att själv bli regissör. På 1970-talet tog hon klivet och regidebuterade på Dramaten med ”Sjung vackert om kärlek” medan ”Paradistorg” från 1977 blev hennes första långfilm.

Lindblom beskrev sig själv som en texttrogen regissör och på scen har hon bland andra satt upp Strindberg, Tjechov och Ibsen. Men på film arbetade hon inte med dramatiska klassiker utan moderna berättelser av författare som Ulla Isaksson, Margareta Garpe och Agneta Pleijel. Filmer om människor som var direkt engagerade i samhället, såsom socialsekreterare, och som på ett uppriktigt och nyfiket sätt behandlade svåra ämnen som hur vi ska leva tillsammans. Hon tog också det feministiska arvet från ”Flickorna” vidare, genom att skildra balansgången mellan karriär och familjeliv, inte minst med fokus på kvinnors handlingsutrymme. ”Sally och friheten” från 1981, med Ewa Fröling i huvudrollen, är till exempel fortfarande lysande aktuell i all sin oförvägna krånglighet – och utan att lämna oss med ett färdigt livspussel.

Men trots goda recensioner och en del internationell uppståndelse fick hon svårt att förverkliga sina filmprojekt. Det är inte utan att man undrar vad hon hade kunnat åstadkomma i ett gynnsammare filmklimat. På teatern var hon hur som helst verksam in i det sista. Hon regisserade till exempel två pjäser av Jon Fosse som fick fint mottagande – om hon drogs till kvinnorna inom filmen var det inte sällan allvarsamma män hon frotterade sig med som scenregissör. På Dramaten regisserade hon så sent som 2017 Thomas Bernards ”Ritter, Dene, Voss”.

Ett fascinerande livsverk, inklusive ett femtiotal filmroller och minst lika många på scenen, som talar till allt det outsagda i vårt innersta. Och som kommer att leva vidare. Det går inte att sörja Gunnel Lindblom utan att citera hennes slutreplik i ”Det sjunde inseglet”: ”Det är fullbordat.”

Jacob Lundström

kultur@dn.se

25 Den första rapporten om Förintelsen möttes med svensk misstro och tystnad

Vad visste samlingsregeringen om Förintelsen 1942–1943 – och hur agerade den? Vissa på UD var motsträviga och fega. Regeringen taktisk och tyst. Lars Linder läser historikern Klas Åmarks viktiga bok ”Främlingar på tåg”.

Klas Åmark

”Främlingar på tåg. Sverige och Förintelsen”

Kaunitz-Olsson, 254 sidor

Det är som en förtätad filmscen. Mitt under brinnande krig blir en svensk diplomat på resa med tåg från Warszawa till Berlin kontaktad av en SS-officer som vill berätta något fasansfullt. Nazisterna är i färd med att utföra massmord på judar, och han har själv varit ögonvittne till hur de gasas ihjäl i lastbilar.

Nu vill han att världen ska få veta, så att den tyska hemmaopinionen kan stoppa bestialiteterna.

Det är sensommar 1942, och bara fragment av information om Förintelsen har hittills läckt ut från det avskärmade Polen. Det SS-löjtnanten Kurt Gerstein nu berättar för legationssekreteraren i Berlin Göran von Otter är nytt och handlar om ofattbara övergrepp. I efterhand framstår samtalet i tågkupén som ett unikt ögonblick under kriget, ett tidigt avslöjande med potentialen att öppna världens ögon och förändra världshistoriens gång.

Så vad händer? Uppmärksammar Sverige västmakterna på det oerhörda, håller Churchill rasande tal, slår världspressen larm, kräver folkopinionen ett stopp för nazisternas himmelskriande förbrytelser?

Absolut ingenting händer.

Det är en fascinerande episod, mättad av innebörder, och den har varit väl känd ända sedan Kurt Gerstein ställdes inför rätta efter kriget. Själv hävdade han att han från första början motarbetat systemet inifrån och ett bevis var just försöket att nå ut via von Otter.

I sjuttiofem år har saken också diskuterats. Vad hade hänt om Gersteins vittnesmål snabbt kablats ut över världen? Hur kunde det sjabblas bort? Och varför teg den svenska regeringen så fegt?

För tio år sedan gav historikern Klas Åmark ut boken ”Att bo granne med ondskan”, en genomlysning av Sveriges förhållande till Nazityskland som snabbt fick status av standardverk. Nu har han följt upp den med en studie av historien om Gerstein och von Otter där han också granskar vad Sverige och andra länder egentligen visste om Förintelsen. ”Främlingar på tåg” är den fyndiga titeln, efter Alfred Hitchcocks berömda film om två män som möts på ett tåg – och allt som sedan sker.

Det har blivit en nykter och lättläst genomgång av skeendet före och efter det laddade samtalet i tågkupén. Åmark korrigerar en del missförstånd – och frikänner samlingsregeringen, om också av skäl som inte är särskilt smickrande för svensk statsförvaltning, de heller.

Hanteringen av fallet saknar inte vissa dystert komiska drag. Den skakande rapporten möttes av stor misstro, och ett skäl tycks ha varit att von Otter inte sågs som den allra vassaste kniven i UD:s verktygslåda. Här kom han nu med en ren skräckhistoria – och vad visste man egentligen om vad den där Gerstein hade för syften?

Men bromsklossen i historien är främst den dåvarande svenske ambassadören i Berlin, Arvid Richert. Han såg det absolut inte som sin uppgift att stå på krigsoffrens sida utan ägnade sig helst åt vad Åmark kallar ”stämningsdiplomati”, att oroat rapportera hem om den tyska regeringens och pressens senaste humörsvängningar gentemot Sverige.

Han råder von Otter att inte alls skriva någon rapport till UD, utan att bara rapportera muntligt nästa gång han är i Stockholm – vilket man numera vet kom att dröja över fyra månader, till i januari 1943. Först då nådde alltså budskapet fram, och vid det laget var informationsläget kring Förintelsen ett helt annat.

I december hade de allierade nämligen hunnit lägga fram den första samlade bilden av det man kallade ”judeutrotningen” och formulerat en skarp protest mot Tyskland. Så när von Otter till sist fick berätta sin historia blev reaktionen inte längre misstro, utan tvärtom: ja jo, det där har vi ju hört om.

Och så begravdes den i tysthet.

Men Åmark fortsätter sin diskussion och frågar sig vad som då hänt om UD genast fått rapporten. Hade den publicerats? Skickats vidare till västmakterna?

Knappast. Den svenska regeringen var strängt vaksam mot överdrivna rykten om grymheter, ”greuel-propaganda”, och spred ogärna oroande information om Tyskland – tvärtom censurerades allt som kunde störa relationerna till den mäktiga grannen i söder.

Och om Gersteins uppgifter ändå nått omvärlden? Skulle hjälp då ha sänts till Polen, krigsplanerna ha ritats om, bombplan skickats in över järnvägarna mot lägren?

På den punkten finns ett sorgligt facit. I april 1943 höll västmakterna en konferens om vad som kunde göras för att undsätta judarna. Resultatet blev än en gång – just ingenting. Delegaternas oro kretsade mest kring möjligheten att Hitler skulle öppna gränserna och släppa ut miljontals judar som måste evakueras och tas om hand.

Åmarks bok är intressant och klargörande, och bilden den ger av världssamfundets hållning är illusionslös. För visst var det svårt att förstå vad som hände i länderna där nazisterna drog fram, men de uppgifter som ändå nådde ut bemöttes överallt ungefär lika senfärdigt, motsträvigt eller misstänksamt som inom svenska UD.

Inte helt olikt den sorts tröga ovilja som präglar världen än i dag när det gäller obekväma ödesfrågor som folkmord, flyktingkriser eller, för den delen, klimatet – allt som kan verka för stort, hotfullt och moraliskt krävande för att man riktigt ska orka ta in det.

Det är nog inte fullt så illa ändå. Kanske inte ens sant. Bäst att vänta lite, snart vet vi mer.

Tills allt blivit för sent och de vita bussarna rullar in.

Lars Linder

25 Dikt med schvung som bär uppåt. Anna Hallberg läser Kjell Espmarks nya samling ”Återliv”

Kjell Espmark

”Återliv”

Norstedts, 270 sidor

Stråkarna, ett enda behärskat

ursinne.

Och det är plötslig sommarmorgon

med fläckar av blått, en början till himmel,

varken ond eller god.

Få kan som Kjell Espmark ta avstamp mitt i ursinnet, och landa i ”plötslig sommarmorgon” utan att det känns forcerat. Det finns ett klart fokus i hans dikter som gör rörelserna enkla och klara, ofta med ett schvung som bär uppåt även om utgångspunkten många gånger är mörk.

”Återliv” är en diktsamling som sällar sig till Espmarks ”Skapelsen” (2017) och ”Kvällens frihet” (2019) och bildar ett slags trilogi. Mönstret för böckerna är enhetligt: tjugo dikter per bok, nästan varje dikt är tillägnad eller centrerad kring en historisk person. En författare, en konstnär, tonsättare eller annan skapande människa vars skepnad Espmark kliver in i och lånar jag-perspektivet från. På det sättet är dikterna ett slags mellanting mellan rolldiktning och ekfras (det vill säga dikter till eller utifrån ett annat konstverk).

Dikten ovan är ett citat ur ”Det uudslukkelige”, titeln anspelar på den danska tonsättaren Carl Nielsens symfoni med samma namn. Man kan alltså läsa Espmarks dikt och samtidigt lyssna på Nielsen – det finns flera tolkningar lättåtkomliga på Spotify – vilket gör att läsningen berikas och växer.

Vanligtvis brukar referenstyngda dikter ha något inbundet över sig som skapar distans och underlägsenhetskänslor hos läsaren. Men Espmark är en generös pedagog, längst bak i alla tre böckerna finns en kommentardel, de flesta dikterna är också tydliga med sina inspirationskällor. Poängen är att läsaren i så stor utsträckning som möjligt ska få följa med författaren och uppleva den magiska förvandlingen: Att se världen med någon annans ögon.

Det är en utblick Espmark gång på gång vill erbjuda läsaren och jag tycker så mycket om den ambitionen. Se själv! Testa det här perspektivet! Känn efter hur det känns i det här läget! Den bästa liknelsen jag kan komma på är att följa med en två och ett halvt-åring på en, mycket kort, skogspromenad. Lyckan i att dela sensationen över en myra är svårslagen. När vi avtrubbade vuxna ska drabbas av liknande entusiasm får vi lov att vända oss till konsten.

Titeln ”Återliv” är välfunnen. Det låter som ett ord som redan finns, men står inte i några ordböcker. Jag tänker att det ligger mitt emellan det mirakulösa ”återfödelse” och det kusligare ”gengångare”. Något mer vardagligt och jordnära kanske, i betydelsen liv som blir levande igen; genom att tas i anspråk, förkroppsligas och aktiveras.

Slutet på Carl Nielsen-dikten som jag citerade inledningsvis låter såhär:

Och vinden föds i det gråa gräset

som långsamt, obevekligt blir grönt.

Det är ett färgspel som går igen på bokomslaget, där gräsgröna slingor lyfter mot en vit bakgrund. De två tidigare originalböckerna i trilogin är mörkare: den första svart, den andra blå och den sista alltså vit och grön. Som för att markera samma lyftning som återfinns i dikterna.

Jag skriver ”originalböcker” eftersom de två tidigare samlingarna är infogade här, vilket man kan fundera över. Syftet är förstås välvilligt. Läsaren får hela trilogin i ett stycke, så som också var fallet med ”En sky av vittnen” som kom förra året. Tillsammans med ”Vintergata” (2007) och ”Den inre rymden” (2014) bildade även den boken en trilogi. Det blir tjocka pampiga böcker som vittnar om ett kraftfullt och arbetande författarskap. Men något av den fina uppmärksamheten går förlorat. Det är svårt att ta till sig de enskilda dikterna i en klump.

Med tanke på att de två tidigare böckerna i ”Återliv” kom nyss och därmed är lätta att få tag på, hade jag hellre sett att dessa dikter fått stå i en egen, mindre bombastisk bok. Sidhänvisningarna i de två tidigare böckerna har strukits ur kommentardelen, vilket resulterat i många fula avstavningar (”Eke-löf”, ”Hei-denstam”, ”Marga-retha Holmqvist” och så vidare). Det är förstås inte Espmarks fel, men ger ett lite kärlekslöst uttryck.

Må så vara, att läsa de tre diktsamlingarna i följd ger ändå en estetisk energitillförsel som är särskilt välkommen nu när bibliotek och museum är stängda.

Skapelsens kraft är enorm, Espmarks dikter påminner om det. Även om det går långsammare än vad man egentligen står ut med, är det ett obevekligt faktum att gräset kommer bli grönt.

Anna Hallberg

26 ”Så här vill Centerpartiet utveckla valfriheten i skolan”

För att möta utmaningar som finns i svensk skola behöver vi utveckla valfriheten genom goda reformer. Vi vill bland annat ha ett aktivt skolval där det tidigast går att ställa sig i kö tre år före skolstart. Och vi vill ha utökad obligatorisk lovskola och digitaliserade nationella prov som rättas externt, skriver Annie Lööf (C) och Fredrik Christensson (C).

DN. DEBATT 210126

Alla skolor ska vara bra skolor. Men i dag är det alltför många elever som går i en skola som inte håller måttet. Vi behöver därför åtgärder som gör skillnad. Det handlar om att reformera och tillgängliggöra skolvalet, stärka lärarprofessionen och ställa höga och tydliga

krav på huvudmännen. Det ger oss en skola som utjämnar livschanser.

Alla barn får inte en bra skolgång. Kunskapsresultaten har de senaste decennierna sjunkit. Var sjätte elev klarar inte grundskolan och var fjärde elev lämnar gymnasiet utan fullständiga betyg. Ofta är det pojkarna som har svårast att klara skolan, och klarar en elev inte skolan är dörren till många jobb och vidare studier stängd.

Även likvärdigheten har försämrats. Elevens adress och bakgrund spelar allt större roll för skolresultatet. Och trots flertalet reformer på senare år har spridningen av kunskapsresultaten ökat. Därtill finns en pedagogisk segregation där de skickligaste lärarna arbetar på skolor med lättare förutsättningar, där eleverna har en stark socioekonomisk bakgrund medan lärare på skolor med stora utmaningar, ofta i mer utsatta områden, i större utsträckning är obehöriga.

Vi har ett unikt system i Sverige som gör att alla elever, oavsett tjockleken på föräldrarnas plånbok, kan välja skola. Att frånta dem den rätten genom att begränsa det fria skolvalet är inte att ha elevernas bästa för ögonen. Tvärtom, det kommer bara att medföra ökade orättvisor. Valfriheten är något vi i stället ska vårda och utveckla.

För att möta utmaningar som finns i svensk skola ska vi ställa tydliga och höga krav på huvudmännen, fördela resurser efter behov och fokusera på det som gör skillnad för skolors kvalitet, likvärdighet och trygghet. Men det handlar också om att utveckla valfriheten. Genom att skruva och utveckla goda reformer kan vi få en skola som ger alla elever möjlighet att lyckas, en skola som utjämnar livschanser.

Centerpartiet vill se följande insatser:

1 Valfrihet för alla. För att skolvalet ska bidra till att motverka segregation krävs att fler väljer skola. Det förutsätter ett aktivt skolval där elever och vårdnadshavare ges stöd och information, att antagning blir transparent och samordnad och att kösystemet reformeras. Det ska tidigast gå att ställa sig

i kö tre år före skolstart och finnas en inflyttarkvot vid val av kö på förslagsvis 10 procent så att alla elever får faktisk möjlighet att komma in på skolan de önskar. Ansvaret för ökad information bör ligga hos Skolverket och kommunerna. Förutom att tillhandhålla information om själva valet och tillvägagångssättet bör kommunen bistå med information om vilka huvudmän som finns i kommunen och olika typer av kvalitetsdata.

2 Avgörande för det svenska skolsystemet är att det råder öppenhet och transparens. Det är grundläggande i arbetet med att stärka skolors kvalitet och likvärdighet men också en förutsättning för det fria skolvalet. Sen det stod klart att statistik från fristående skolor inte längre skulle vara tillgänglig har Centerpartiet drivit på hårt för att hitta en lösning. Nu har vi äntligen snart en sekretessbrytande bestämmelse på plats. Alternativet, att införa ett komplicerat juridiskt system som offentlighetsprincipen, hade gett de små skolorna, många av dem på landsbygden, en administrativ börda svår att bära. För många skolor skulle de innebära slutet.

3 Läraren är avgörande för elevers framgång i skolan. Lärarens kompetens är den mest betydelsefulla resursfaktorn för elevers skolframgång. Att svensk skola om 15 år riskerar att sakna runt 45 000 behöriga lärare och förskollärare är därför en av samhällets stora utmaningar. En del i att motverka lärarbristen är att göra läraryrket mer attraktivt. Det handlar bland annat om en stärkt lärarutbildning och professionsprogram som möjliggör kontinuerlig kompetensutveckling och fler karriärtjänster. Samtidigt kan vi inte blunda för att hundratusentals elever varje dag möter en obehörig lärare. Vi behöver därför stärka de obehöriga lärarna med ökat stöd.

Vi behöver också finna fler vägar in i läraryrket. Bland annat bör duktiga obehöriga lärare som arbetar på skolor i utanförskapsområden, där behörigheten är särskilt låg, ges förbättrad möjlighet att läsa utbildningen – vidareutbildning av lärare (Val). Vid

studier på halvfart vill vi därför se upp till 50 procent betald lön.

4 Elever som har svårt att klara målen behöver mer lärarledd tid. Centerpartiet har varit med och infört obligatorisk lovskola för elever de sista två åren i grundskolan. Det är bra, men det räcker inte, insatserna behöver komma tidigare. Vi vill därför att lovskola ska bli obligatoriskt från årskurs fyra. Alla elever som behöver ska genomgå obligatorisk lovskola under sommaren om två veckor per år efter årskurs 4–5 och 4 veckor per år efter årskurs 6–9. På lång sikt behöver vi även öka undervisningstiden för alla.

5 Alla skolor ska vara bra skolor. Skolor måste få kontinuerligt och anpassat stöd i sitt kvalitetsarbete. En viktig del är att öka skolmyndigheternas regionala närvaro vilket möjliggör för ett mer lokalt och behovsanpassat stöd. Stödet ska vara frivilligt och ses som en möjlighet att få hjälp i arbetet med att stärka skolans kvalitet. Men de skolor som inte håller måttet, där kunskapsresultaten uteblir ska tvingas ta emot hjälp för att vända utvecklingen.

Och de skolor, oavsett huvudman, som återkommande inte når upp till kraven om hög kvalitet ska snabbare kunna stängas. Det gäller både vid bristande kunskapsresultat men även då skolor frångår den demokratiska värdegrunden. Här måste det finnas en tydligare kontroll och handlingskraft från myndigheterna. Oseriösa aktörer som använder skattemedel i syfte att sprida extremistideologier eller på annat sätt underminerar det svenska skolsystemet, ska bort. Men samtidigt som undermåliga skolor ska kunna stängas måste friskolor med bevisligen hög kvalitet och goda kunskapsresultat, lättare än i dag, tillåtas expandera för att möta efterfrågan.

6 För att stärka likvärdigheten är det också viktigt att de nationella proven digitaliseras och rättas externt. Centerpartiet är därför, efter att ha drivit frågan under en längre tid, positivt till att det nu äntligen genomförs inom ramen för januariavtalet.

För Centerpartiet är det självklart att skolors kvalitet och resultat ska vara styrande, inte om de går med vinst eller inte. Vi behöver därför lägga fokus på det

som gör skillnad för elevens resultat. Först då kan vi få en skola som utjämnar livschanser och ger alla elever möjlighet att lyckas.

Annie Lööf (C), partiledare

Fredrik Christensson (C), utbildningspolitisk talesperson

26 Spotify satsar på ljudböcker

På måndagen lanserade strömningstjänsten ljudboksversioner av totalt nio klassiska verk, bland annat ”-Frankenstein” och ”Jane Eyre”. Det rapporterar Hollywood Reporter.

Utöver Mary Shelleys skräckroman och Charlotte Brontës skildring av den unga Jane Eyre ingår även ”Övertalning” av Jane Austen samt ”Lysande utsikter” av Charles Dickens i det senaste släppet.

Som komplement till ljudböckerna släpps även en serie där Harvardprofessorn Glenda Carpio

diskuterar var och en av titlarna och ger en fördjupad bild av de nio klassikerna.

Ljudböcker är inget helt nytt fenomen för Spotify. I fjol lanserade tjänsten Harry Potter-boken ”De vises sten” som ljudbok. Varje kapitel lästes in av en känd röst. Bland inläsarna fanns fotbollsspelaren David Beckham, skådespelerskan Dakota Fanning och även Daniel Radcliffe som spelade den unga trollkarlen i filmerna om Harry Potter.

I höstas kom även nyheten att Spotify sökte en chef för sin ljudbokssatsning i USA.

Spotifys nya ljudböcker finns tillgängliga globalt men marknadsförs endast till engelsktalande marknader.

Mohamed Yussuf

mohamed.yussuf@dn.se

26 Nu öppnar biblioteken i Stockholm igen

På tisdagen öppnar biblioteken i Stockholm igen efter att ha hållit stängt i drygt en månad över jul- och nyårshelgen.

Den 18 december kommunicerade regeringen och Folkhälsomyndigheten (FOHM) nya råd och restriktioner gällande bland annat bibliotekens situation. Man sade då att verksamheter som inte är helt nödvändiga att bedriva bör stängas ner, för att förhindra smittspridning.

Uttalandet väckte stor förvirring, då rådet gick tvärs emot den biblioteksslag som säger att biblioteken är en samhällsviktig funktion som enligt lag ska finnas tillgänglig för alla. Trots detta valde nästan samtliga svenska bibliotek att snabbt stänga ner sina verksamheter och förbli stängda under jul- och nyårshelgerna.

På tisdagen öppnar biblioteken i Stockholm igen, efter att ha hållit stängt i över en månad. Öppningen sker med de begränsningar som den nya pandemilagen föreskriver, som att begränsa antalet besökare och glesa ut studie- och läsplatser. All fysisk programverksamhet är fortsatt inställd, men man hoppas att barnverksamheten ska kunna komma i gång så snart biblioteken har öppnat.

– I rådande smittläge är biblioteken inte en mötesplats så jag måste fortsatt vädja till endast korta och nödvändiga besök. Använd gärna bibliotekets digitala tjänster för att reservera böcker och låna e-böcker. Och det finns ett stort utbud av digitala aktiviteter som bokcirklar, språkkaféer och kreativa verkstäder att utforska, säger kultur- och stadsmiljöborgarråd Jonas Naddebo (C) i ett pressmeddelande.

Kajsa Haidl

kajsa.haidl@dn.se

26 Brett och svindlande om hatet mot judarna

Björn Wimans och Sanna Sjöswärds nya bok är en lättillgänglig och engagerad guide till antisemitismens då och nu. Men emellanåt med en dragning åt ”eländesrevy”, skriver Ricki Neuman.

Björn Wiman (essäer) och Sanna Sjösvärd (porträtt)

”Hatet mot judarna”

Fri Tanke förlag, 192 sidor

Björn Wimans ”Hatet mot judarna” är två böcker. I den ena tar författaren med oss på en lång och svindlande resa, med stopp i både Sverige och utlandet, med nedslag i såväl nutid som dåtid, allt med syfte att berätta om antisemitismens historia, beskriva dess karaktär, dess förmåga att ständigt ändra skepnad, dess närvaro överallt i samhällskroppen, dess existens till och med på platser där inga judar längre lever.

Wiman är en utmärkt guide, påläst, seriös och engagerad, och tillsammans besöker vi Berlin i april 1945, då alla vet att det är slut och filharmonikerna ska spela sin sista konsert, som avslutas med Richard Wagners ”Götterdämmerung”. Vi går runt i Dachau. Vi samtalar med historikern Timothy Snyder, om varför Auschwitz är en missvisande symbol för Förintelsen, eftersom de allra flesta sköts i

skogarna och slängdes ner i massgravar som de själva hade grävt.

Vi tar oss till München där allt började. Vi möter lingvisten Viktor Klemperer som under kriget noterar att nazisterna kallar de oppositionella för ”objektivitetsfanatiker”, vilket låter som ett ord som skulle kunna användas i dag. Vi stannar upp vid klimatkrisen, som judarna förr eller senare kommer att anklagas för. Vi får inblickar i nazisternas antimoderna konstsyn, och hamnar lite senare i Sölvesborg, där Sverigedemokraterna sitter i kommunfullmäktige, och nyligen har man - beslutat att inte köpa in ”utmanande samtidskonst”.

Inte ointressant, men vad har det med judehat att göra?

Ibland känns det som om Wiman är mer intresserad av nazismen än av antisemitismen. Mycket handlar om hur nazisterna kom till makten, med den tyska elitens hjälp, hur de tidigt och målmedvetet använde de nya medierna, som film och radio, hur de gång på gång testade var gränsen låg för vad allmänheten skulle acceptera. Och hur de - genom små gradvisa förskjutningar skapade ett nytt samhällsklimat, och Wiman citerar Klemperer, som dokumenterade hur nazisterna effektivt förvandlade det tyska språket, och som skrev att ”ord kan vara som mycket små arsenikdoser: de sväljs helt obemärkt, de tycks inte ha någon verkan, men efter ett tag fungerar giftet ändå”.

Det är ambitiöst, Wiman citerar ett 100-tal författare och skribenter, och redovisar ett flertal reportageresor, det är brett,

impressionistiskt, lättillgängligt, men, och detta sägs inte för att provocera, det blir till slut aningen monotont, åtminstone för denna läsare, emellanåt en utdragen eländesrevy, med den ena fasansfulla berättelsen efter den andra, det ena mörka reportaget efter det andra, den ena varningen från det förflutna efter den andra.

I den sista och femte essän konstaterar Wiman uppgivet att ”världen är trasig”, och på väg åt helt fel håll, vilket han egentligen slog fast redan i den första.

Så vad ska vi göra?

Vi måste försöka återupprätta respekten mellan människor, svarar Wiman, och den måste ”bygga på humanismens enkla grundsats: hyggligheten”. Var och en ”måste försöka vara en ’mensch’”.

Jaha.

Den andra boken är en återanvänd fotoutställning, ”Fading stories” från Fotografiska museet i Stockholm. Där möter läsaren femton svenska överlevande, alla gripande porträtterade av fotograf Sanna Sjöswärd, och alla med en egen berättelse.

Flera av dessa överlevande är numera välkända personer för en svensk publik, som till exempel Hedi Fried, Livia Fränkel och Tobias Rawet, med hjälp av utställningar, framträdanden, program i radio och tv, poddar, artiklar och böcker, nu senast Bernt Hermeles digra ”Överlevarna” från 2020, med över 90 berättelser, och även den med gripande porträtt, av fotograf Cato Lein.

Nyligen var jag under ett års tid chefredaktör för tidskriften Judisk Krönika, och jag hade utan problem kunnat låta varje nummer enbart bestå av berättelser från överlevande.

Dessa viktiga historier har på sistone tagit plats i vårt land, med all rätt, men det förklarar inte varför Wimans essäer måste kompletteras med dessa femton berättelser, som elegant strösslas in mellan texterna, tre och tre.

För att dessa röster inte hörs någon annanstans? För att ge boken större tyngd?

Essäerna hade räckt, mer än väl.

I en aktuell understreckare i SvD, om krigens historia, menar historikern Kim Salomon att vår minneskultur ”ännu inte har lärt sig att handskas med det förflutnas krig”. Samma kan sägas om massmorden på judarna.

Inte så att Förintelsen kommer att glömmas, i själva verket är Shoa en av historiens mest dokumenterade händelser, och dokumentationen fortsätter.

ProbIemet är ett annat.

I berättelsen om sig själv undrar Tobias Rawet hur vi ska göra ”så att kommande generationer kan lära sig något av Förintelsen, och inte bara om”.

Hur ska massmorden minnas? Det är en svår fråga, och den försvåras av att där inte tycks finnas något konkret att lära, ingen tydlig läxa.

I en av essäerna berättar Wiman om historikern Saul Friedländer som tillfrågades om han hade lärt sig något nytt om den mänskliga naturen i och med Förintelsen.

Inget, svarar Friedländer, vilket får mig att minnas ett liknande samtal med historikern Yehuda Bauer, som förklarade för mig att det enda som vi har lärt oss är att vi inte ska döda – och det visste vi.

Fotnot: Björn Wiman är kulturchef på DN och boken recenseras därför av Ricki Neuman, medarbetare på Svenska Dagbladet.

Ricki Neuman

26 ”Svårt för skolorna att påverka normer och uppfostran”

Lärarvikarien Paula Ternström anser (22/1) att eleverna saknar respekt och att lärarna inte vågar ingripa mot ordningsstörningar av rädsla för att bli anmälda och att det behövs regler som följs. Roger Haddad (L) instämmer och lägger till att Barn- och elevombudet borde avvecklas.

Ingen kan ta ifrån Ternström hennes upplevelser från skolans värld. Hennes analys av orsaken framstår dock som grund och Haddads lösning förefaller väl optimistisk.

Eleverna och deras olika beteendemönster är något som skolan måste förhålla sig till, inte något att förfasa sig över. Saker som skolor och huvudmän kan påverka är resurstilldelning, personaltäthet, den fysiska arbetsmiljön, arbetsmetoder, fortbildning och möjligheter för elever med särskilda utmaningar att arbeta i mindre sammanhang.

Att påverka samhälleliga normer, hur föräldrar uppfostrar sina barn eller elevers grundläggande förmåga att följa uppsatta ordningsregler är betydligt svårare för skolorna. Vad specifikt gäller Haddads lösning, att lägga ner Barn- och elevombudet, är det nog att tillmäta den funktionen alltför stor betydelse.

Utöver att en nedläggning sannolikt inte mer än marginellt skulle bidra till lösningen på problemen skulle det försämra möjligheterna för elever som blivit kränkta av lagstridigt agerande från skolor och deras huvudmän att få upprättelse.

Magnus Hjort, Bagarmossen

26 ”Lärarens ord måste gälla i klassrummet”

Lärarnas status har sjunkit under de senaste decennierna. Och den eventuella status som en lärare får måste han eller hon arbeta upp själv. En lärare kan styra mycket genom sitt eget beteende, men då är det viktigt att ha skolledningen med sig. Ofta känns det som att det är lärarens fel om det händer något.

Genom det fria skolvalet och införandet av friskolereformen är konkurrensen mellan skolorna stenhård. Rektorerna är livrädda för att någon elev ska sluta. Alla elever har skolpeng som följer med till nästa skola om de slutar. Då förlorar skolan pengar. Därför lyssnar skolledningen mer på elever och föräldrar än lärare.

Lärarna är en utgift medan eleverna är en inkomst. Jag vet också att det förekommit att rektorer kört över lärare och höjt betyg efter föräldrars påtryckningar.

Kunskap och bildning är ett minne blott. Det viktigaste nu är ”värdegrunden”: hbtq-frågor, genuspedagogik och hållbar utveckling. Att förkovra sig med vidareutbildning ger inte mycket i lönekuvertet.

För att statusen ska höjas krävs att skolledningar värderar sina anställda lärare mer och ger dem befogenheter att utöva auktoritet i klassrummet. Och att det är lärarens ord som gäller. Det daltas för mycket nuförtiden och

lärarna blir överkörda. Därför är det ett omöjligt jobb att vara lärare i dagens Sverige.

Lars Thorén, Stockholm, filosofie magister och gymnasielärare

26 Johan Croneman: Max von Sydow jobbade med alla – och jag tillhör också beundrarna

Den brittiska dokumentären ”Max von Sydow” (SVT Play) ger en rätt bra bild av hur världen utanför Sverige såg på honom. Men det saknas röster av personer som jobbat nära von Sydow.

Han gjorde så otroligt mycket – och lyste även i de mindre rollerna.

Strax innan sin 91-årsdag avled Max von Sydow den 8 mars förra året i sitt hem i Frankrike .

Jag har inte räknat efter hur många filmer det blev totalt, men när en normal människa börjar trappa ner i livet, mellan 60 och 70 på ett ungefär, ja då gjorde Max von Sydow nästan 40 filmer på 10 år (1990–1999).

Den brittiska dokumentären ”Max von Sydow” (SVT Play) ger oss en rätt bra bild av hur man såg på honom från internationellt håll, och filmen har sina förtjänster – men visst saknar jag det viktiga svenska perspektivet. Jag tror vi såg på honom rätt annorlunda härifrån, även om vi delar den enorma beundran som Lyndy Savilles dokumentär ger prov på.

Det är fantastiskt att få höra den brittiske journalisten Derek Malcolm (en gigant och en legend som filmkritiker under mer än femtio år) lägga ut texten om Max von Sydows storhet.

Flera andra kunniga människor i filmbranschen har också intressanta saker att säga – men ingen som jobbade med honom. Och Max von Sydow jobbade med alla, och då menar jag alla. Från Alf Sjöberg och Ingmar Bergman kan man rabbla upp varenda betydande regissör och skådespelare som från 1960 och framåt jobbade med honom, och verkade älska att ha honom i teamet.

Det finns en del intervjuer och filmporträtt med och om honom, men han var synnerligen tillbakadragen, synnerligen privat, väldigt ointresserad av att synas utanför jobbet. Han var kanske bara förbannat blyg?

Möjligen har vi några Max von Sydow-dokumentärer under produktion, någon svensk filmare borde verkligen göra en. Helst någon som hade ett alldeles eget förhållande till honom och hans filmer. Standardporträtten gör honom ingen rättvisa.

I den brittiska dokumentären nämner de nästan ingen av hans filmer eller roller som jag älskar som mest eller oftast tänker på när jag tänker Max von Sydow. Det kan vara små roller som trytferar en hel föreställning.

En av hans mest minnesvärda roller gör han till exempel som Knut Hamsun i Jan Troells film om den norske giganten. Här finns enskilda scener med danskan Ghita Nørby som är världsklass rakt över.

Jag älskade Sidney Pollacks ”Tre dagar med Condor” (1975), en politisk thriller där bland andra Faye Dunaway är fantastisk, och där Max gör en för honom ganska typisk skurkaktig lönnmördare, men med en synnerligen välslipad twist.

Alla minns honom särskilt för hans stora Bergmanfilmer, och beundrar skådespeleriet i flera av dessa 50- och 60-talsinsatser; det är väldigt mycket stiliserad talad text, mycket Dramaten, filmerna har fått ökad betydelse med tiden, men på samma sätt har delar av skådespeleriet åldrats gravt.

Jag minns honom som otrolig i Hasse Alfredsons superdystopi ”Ägget är löst”, också från 1975, och från Francesco Rosis originella och politiska undersökning ”Utsökta lik” från 1976.

Max von Sydow kunde ta yrkesmässigt gigantiska kliv, som mycket få andra har lyckats

göra. ”Utsökta lik” såg jag som 20-åring – och den italienska titeln glömmer man aldrig: ”Cadaveri Eccellenti”.

Han spelade med alla Bergmans stjärnor givetvis, men hade ett internationellt nätverk som är närmast oslagbart. Han spelade med legendarer som Lino Ventura och Fernando Rey, Leonardi DiCaprio, Robert de Niro, Mia Farrow, regissörer som Woody Allen, Scorsese, Spielberg. Och ungefär tusen till.

I Woody Allens mästerverk ”Hannah och hennes systrar” gör han konstnären, pessimisten Frederick. Max von Sydow är enastående, och fäller en av mina absoluta favoritrepliker, någonsin:

”If Jesus came back and saw what was being done in his name, he’d never stop throwing up.”

Mer övertygande blir man inte.

Johan Croneman

johancroneman@gmail.com

26 Stims vd: ”Vi riskerar att få en förlorad kreativ generation”

Musikbranschen är en av de som drabbats hårdast av pandemin. Inom EU har omsättningen minskat med 75 procent och för scenkonsten 90 procent. Det visar en ny studie från Stim kring hur kulturen i EU påverkats av covid-19.

– Vi är nervösa för att 2021 kommer bli ett förlorat år för vår sektor, säger

Karsten Dyhrberg Nielsen, vd för Stim, till DN.

2020 har varit ett förödande år, både för människor och företag – och kulturen. Restriktioner i form av publikbegränsningar, inställda evenemang och social distansering har resulterat i en kraftigt minskad omsättning inom den kulturella sektorn.

Karsten Dyhrberg Nielsen vid Stim anser att regeringen redan har gjort ett bra jobb – men att mer pengar behövs till de branscher som är drabbade:

– Regeringen måste, enligt vår åsikt, investera i sektorer som annars kommer att blöda ihjäl.

Hårdast drabbade av pandemin inom kulturen är musikbranschen tillsammans med scenkonsten. För musiklivet har omsättningen minskat med 75 procent, motsvarande siffra för scenkonsten är 90 procent. EU:s kulturella och kreativa näringar har därmed drabbats hårdare än turistindustrin, enligt en studie av EY (Ernst and Young Global Limited).

Dyhrberg Nielsen hoppas nu att regeringen vidtar tillräckliga åtgärder så att kulturen kan klara sig igenom pandemin, men oroar sig också för att 2021 blir ett ”förlorat år”.

– Om vi hamnar i ett läge där kulturskaparna inte längre kan fortsätta jobba så tror jag att vi kommer att få en förlorad kreativ generation.

Saga Malm

27 ”Ett museum om Förintelsen ska öppna i Stockholm 2022”

Regeringen vill inrätta Sveriges museum om Förintelsen som ett självständigt museum i Stockholm. Vi kommer att återkomma med besked om hur en särskild museibyggnad ska etableras och vi bedömer att museet ska kunna ta emot sina första besökare i juli nästa år, skriver Stefan Löfven (S), Anna Ekström (S) och Amanda Lind (MP).

DN. DEBATT 210127

Förintelsen saknar motstycke i historien men kommer för alltid att ha en universell betydelse. Förintelsen är en avgörande händelse, inte bara för de miljoner som förföljdes och mördades utan även för efterkrigstidens syn på humanism och etik. Morden, förföljelsen och det fruktansvärda lidandet som drabbade det judiska folket, romerna och miljontals andra offer för nazismen har lämnat ett outplånligt ärr över Europa. Även om mördandet inte ägde rum på svensk mark kom Sverige att både påverka och påverkas av det som skedde. Förintelsen är också en del av Sveriges historia.

Vi som samhälle har ett åtagande att främja utbildning, hågkomst och forskning om nazisternas och deras allierades folkmord för att nya generationer ska kunna lära av historien.

Sommaren 2018 föreslog Max Safir, överlevande från Förintelsen, att ett museum borde inrättas i Sverige för att föra vidare hans och de andra överlevandes vittnesmål när de inte längre kan berätta. Betydelsen av att berättelserna lever vidare går inte att överskatta. Dessa vittnesmål har nått ut till generationer av svenskar och utgör en betydande kulturhistorisk gärning.

I regeringsförklaringen efter valet 2018 tillkännagav regeringen att ett nytt museum skulle etableras för att bevara och föra vidare minnet av Förintelsen. I dag, på Förintelsens minnesdag, tar regeringen nu nästa steg för att förverkliga detta.

Ett av förslagen i den utredning som regeringen låtit genomföra är att ett museum om Förintelsen bör inrättas i en befintlig museimyndighet. Därigenom kan museet ingå i en etablerad organisation vad gäller till exempel ledningsfunktioner och museikompetens vilket bidrar till stabilitet i uppbyggnaden av ett nytt museum. Lokaler för magasin, konservering, arkiv och andra funktioner kan samutnyttjas och samordnas.

Regeringen kommer att gå vidare med utredarens förslag om att inrätta Sveriges museum om Förintelsen som ett självständigt museum vid en befintlig museimyndighet och gör bedömningen att museet kommer att kunna ta emot sina första besökare i juli nästa år.

Minnet av Förintelsen finns runt om i vårt land. Det finns i Karlstad, dit 150 judiska kvinnor från koncentrationslägret Bergen-Belsen kom för att vårdas på Herrhagsskolan som gjorts om till beredskapssjukhus. Det finns i Landskrona där många av de 7 000 danska judarna som flydde över Öresund i oktober 1943 togs emot, och i

Malmö, som blev ”hoppets hamn” för de överlevande som kom med de vita bussarna. Det finns i alla lokalsamhällen där tusentals svenskar kom att engagera sig som frivilliga för att hjälpa flyktingar och överlevande med omvårdnad, matlagning, insamling av kläder och leksaker eller för att de skulle ha någon att prata med.

Förintelsen och minnet av den är en angelägenhet för alla i vårt land. En lokalisering i Stockholm underlättar för skolelever och allmänhet runt om i landet att besöka museet. Organisationer som Föreningen Förintelsens överlevande i Sverige och den romska föreningen É Romani Glinda har förordat Stockholm. Regeringens bedömning är att museet ska inrättas i rikets huvudstad och regeringen kommer att återkomma med besked om hur en särskild museibyggnad ska etableras.

Det finns många viktiga aktörer som ett museum om Förintelsen bör samverka med: de överlevande, deras anhöriga, det judiska och romska civilsamhället och andra berörda grupper. Även länsmuseerna och lokala museer bör få en särskild roll, både för att det underlättar för hela landets befolkning att ta del av verksamheten och för att berättelser, vittnesmål, föremål och platser som rör Förintelsen finns i hela landet.

Runt om i världen ser vi hur Förintelsen utnyttjas av olika läger för att uppnå politiska poänger eller för att det egna landet eller den egna gruppens roll i det historiska skeendet ska framstå som mer tilltalande. Det nya museets politiska oberoende och självständighet är avgörande för att det ska kunna utföra sin uppgift. Det är centralt för det nya museets framgång och legitimitet att det kan utveckla

samarbeten med forskare och institutioner i Sverige och internationellt som arbetar med Förintelsen och det romska folkmordet.

Antisemitism, antiziganism och rasism, de drivkrafter som ledde till nazisternas folkmord, finns fortfarande i våra samhällen och tar sig nya uttryck. Hatet mot judar finns i vår historia, högerextrema grupper, i delar av vänstern och i islamistiska miljöer. Vi ser antisemitism hos vuxna och barn som flytt till Sverige från länder där judehat präglar skolundervisning och statlig propaganda. Antisemitiska budskap återfinns hos de som angrep den amerikanska kongressen i Washington och i grupper som sprider konspirationsteorier om vaccinationer och covid-19-pandemin, inte minst i sociala medier. Judar och judiska församlingar och organisationer utsätts för hot och hatbrott, även i Sverige.

I oktober 2021 står regeringen värd för Malmö internationella forum för hågkomst av Förintelsen och bekämpande av antisemitism. Stats- och regeringschefer från cirka femtio länder, organisationer, forskare, civila samhället och företag har bjudits in för att delta vid forumet och uppmanats att presentera nya konkreta åtaganden på området. Med anledning av forumet pågår en nationell satsning för att öka kunskapen om Förintelsen och antisemitism och att stärka undervisningen i skola och vuxenutbildning.

Forum för levande historia har sedan myndigheten bildades 2003 haft regeringens uppdrag att fungera som ett nationellt forum som ska främja arbete med demokrati, tolerans och mänskliga rättigheter med utgångspunkt i Förintelsen. Regeringen ser ett fortsatt behov av att utveckla Forum för levande historia som

expertmyndighet även efter att ett museum om Förintelsen inrättats. Myndigheten har ett viktigt uppdrag att samordna och följa upp regeringens nationella plan mot rasism, liknande former av fientlighet och hatbrott. Myndigheten ska även fortsättningsvis ha till uppgift att främja högtidlighållandet av Förintelsens minnesdag den 27 januari och att dela ut priset till Per Angers minne för humanitära och demokratifrämjande insatser. Forum för levande historia kommer att företräda Sverige i International Holocaust remembrance alliance, där Sverige tillträder som ordförandeland i mars nästa år.

Max Safir föddes i en judisk familj i Polen 1925 och han överlevde bland annat koncentrations- och förintelselägret Auschwitz-Birkenau och koncentrationslägret Ebensee. Max Safir kom till Sverige i mitten av 1950-talet och slog sig ned i Katrineholm där han arbetade och bildade familj. Under 2000-talet var han mycket engagerad i att föreläsa i skolor om sina upplevelser och att resa med svenska ungdomar till Förintelsens minnesplatser i Europa. Max Safir gick bort i juni 2020 och han kommer inte att besöka det museum han tog initiativ till. Men hans och andra överlevandes namn kommer att bestå och deras berättelser kommer att räddas undan glömskan och ingå i det kulturarv vi gemensamt förvaltar inför framtiden.

Stefan Löfven (S), statsminister

Anna Ekström (S), utbildningsminister

Amanda Lind (MP), kultur- och demokratiminister

27 Ovanligt fynd kom från rymden – men en bit saknas

Den ljusstarka bolid som fick fönsterrutor att skaka och förvandlade natt till dag den 7 november förra året slog verkligen ned och delar av den har nu hittats och bekräftats komma från rymden. Det var 66 år sedan en rymdsten hittats på det sättet.

Det var strax före 22.30 den 7 november 2020 som tiotusentals människor i östra Svealand fick se den mäktiga rymdstenen rusa in i jordatmosfären. Flera personer som DN talade med kunde vittna om hur knallen från den fick rutorna att skaka.

Med hjälp av bilder från ett nätverk av kameror i Sverige, Finland, Danmark och Norge kunde rymdstenens sista sekunder följas och forskarna räkna ut att den kunde ha slagit ned i området kring Fjärdhundra i Enköpings kommun. Många meteoritjägare gav sig ut i hopp om att hitta delar. Men så vitt man vet utan att lyckas. Men den 22 november hittades några fragment av den sannolikt nio ton tunga rymdstenen nära byn Ådalen, norr om Fjärdhundra.

– Det är riktigt roligt inte minst för att fyndplatsen stämde mycket väl överens med våra beräkningar. Och jag har fortfarande gott hopp om att det finns mer där ute i naturen, säger Eric Stempels, astronom vid institutionen för fysik och astronomi på Uppsala universitet.

Fyndet gjordes alltså redan förra året men det är först nu som forskarna går ut med nyheten sedan alla analyser är klara. Och trots att meteoritbitarna bara är mellan 1 och 6 millimeter stora är det ingen tvekan om att det rör sig om en besökare från rymden. Den analys som gjorts på Naturhistoriska riksmuseet visar att de består av järn och 10 procent nickel, typiskt för en meteorit.

Att de trots sin litenhet kunde hittas var tack vare ett tips från en meteoritsamlare. Och när mineralogen Jörgen Langhof från Naturhistoriska riksmuseet kom till platsen kunde han konstatera att det fanns tydliga tecken på att något stort och tungt träffat marken. En större sten som var täckt med lav hade märken och några rötter hade slagits av:

Med hjälp av en magnet undersöktes marken och 10 till 15 små bitar hittades upp till tio meter längre bort. Men trots att området söktes igenom flera gånger under några veckors tid hittades inga större delar.

– Det vi har hittat är delar från skorpan av en större meteorit. Men den stora, som borde ha funnits i området, har vi inte kunnat hitta. Det är möjligt att någon annan kommit före oss, säger Eric Stempels.

– De bitar vi har hittat är så små att vi inte har kunnat göra en mer detaljerad kemisk analys.

Clas Svahn

clas.svahn@dn.se

27 ”Det viktigaste är att ställa frågor”

Dallas. Den katolska nunnan Carol Rittner har vigt sitt liv åt forskning och undervisning om Förintelsen.

På Förintelsens minnesdag den 27 januari är hon hedersgäst hos Forum för levande historia, för att tala om vad det är som får vissa människor att visa civil-kurage och stå upp mot förtryck.

Den 6 januari stormades kongressen i Washington av nynazister och högerextrema aktivister. Många skrek rasistiska skällsord. Andra bar tröjor med antisemitiska budskap. Carol Rittner är inte förvånad. Hon har ägnat sitt liv åt att undervisa om de mekanismer i samhället som göder intolerans och hat.

– De senaste åren här i USA har ofta påmint om 1930-talet. Det har skett en gradvis avhumanisering av migranter och minoriteter, säger hon till DN.

Vi träffas i hennes hemstad Dallas i Pennsylvania. Snödrivor kantar gångvägarna utanför det katolska universitet där hon länge undervisade. USA:s nya president Joe Biden växte upp bara ett par kilometer bort, i Scranton. Nu är hon orolig för hans säkerhet.

– Donald Trump har skapat en alternativ verklighet med sina lögner. Jag är orolig över det högerextrema våldet, de här miliserna och huliganerna som Trump hetsat upp. Det gör mig

genuint oroad för Joe Biden och hans familj, Kamala Harris och hennes familj.

– Det är en kuslig stämning i landet nu. Jag oroar mig för vad Trump och huliganerna som stormade kongressen kommer att göra härnäst.

Carol Rittner är katolsk nunna och började tidigt i livet studera den katolska kyrkans roll i Förintelsen. Som tonåring drabbades hon djupt av att läsa Viktor Frankls ”Livet måste ha mening”, en skildring av livet i nazisternas koncentrationsläger.

– Under min uppväxt pågick det samtidigt en förnyelseprocess i den katolska kyrkan, ett försök att ta itu med skulden i Förintelsen. Samtidigt vädjade vår första katolska president, John F Kennedy, om att alla skulle ta ansvar för nationens välbefinnande, säger hon och citerar några av hans mest berömda ord: ”Ask what you can do for your country” (Fråga dig vad du kan för ditt land). Det gjorde intryck på mig, säger Rittner.

Hennes forskning och undervisning ledde till en livslång vänskap med Elie Wiesel, som överlevde Förintelsen. I många år var Rittner direktör för Elie Wiesel foundation for humanity. Precis som Wiesel har hon länge kämpat med frågor om vad det var som fick vissa att rädda liv under Förintelsen, medan andra passivt såg på.

På Förintelsens minnesdag är Carol Rittner internationell gäst hos Forum för levande historia, där hon deltar virtuellt med ett tal och seminarier som diskuterar de här frågorna.

Hon introducerar även sin Oscarsnominerade dokumentär ”The courage to care”, där hon

skildrar personer som räddat liv under Förintelsen.

Filmen ställer tidlösa frågor om vad det egentligen är som får vissa människor att visa civilkurage och stå upp mot förtryck. Vad har hon lärt sig om de metoder som fungerar i undervisningen, som ”bryter igenom barriärerna av likgiltighet” som hon själv uttrycker det?

– Det som ofta fångar uppmärksamhet hos studenter är berättelser i förstahandsperspektiv, från överlevande, oavsett om det är memoarer, filmer eller direkta vittnesmål.

– Men det viktigaste är att fortsätta ställa frågor. Det har visat sig vara det mest effektiva. Elie Wiesel sade alltid till mig att de bästa frågorna inte har några enkla svar, utan bara mer komplicerade frågeställningar.

Under det halvsekel hon har arbetat med de här frågorna i USA har den politiska utvecklingen varit motsägelsefull, säger hon. Dels har det skett klara framsteg i undervisning och den bredare kulturen, men samtidigt har antisemitismen och hatbrotten ökat.

– USA har öppnat nya museer och rest nya monument för att hedra Förintelsens offer. 14 delstater har infört obligatorisk undervisning om Förintelsen i grundskolan. Det är framsteg som vi arbetat hårt för. Samtidigt ser vi mer hat och intolerans runt om i landet. Jag tror att förra året slog rekord i antalet antisemitiska hatbrott.

Enligt Anti-defamation league, som kartlägger antisemitiskt våld, ägde 2 100 antisemitiska hatbrott rum i USA förra året, ett historiskt rekord. Rasistiska hatbrott överlag har också ökat kraftigt, enligt FBI:s siffror. Även antalet

högerextrema grupper har ökat med 55 procent på tre år, enligt Southern poverty law center, som kartlägger extremism.

– Så å ena sidan har vi sett alla de här framstegen för diskussionerna om Förintelsen, för undervisning och bildning, kulturella framsteg för tolerans och förståelse. Å andra sidan har vi Proud Boys. Vi har attacken på synagogan i Pittsburgh, där 17 personer dog. Vi har Charlottesville och attacken på kongressen.

Carol Rittner tror att det finns ett samband.

– USA förändras så fort nu och de som inte gillar den utvecklingen blir alltmer våldsamma i sitt motstånd.

Martin Gelin

FAKTA. CAROL RITTNER

Född 1943 i Camp Hill, Pennsylvania. Katolsk nunna och historiker med fokus på Förintelsen och folkmord.

Tidigare direktör för Elie Wiesel foundation for humanity och professor på Stockton university.

Producerade den Oscarsnominerade dokumentärfilmen ”The courage to care” (1986) om personer som räddat liv under Förintelsen.

Internationell gäst på Förintelsens minnesdag där hon medverkar virtuellt i diskussioner och seminarier på Forum för levande historia.

27 ”Politikerna måste förhindra att polisen tar död på läktarkulturen”

Livet som vi tidigare levt kan kännas som ett minne blott. Det enda som kan hålla hoppets glöd vid liv är gamla historier, bilder, sekvenser och tankar som påminner oss om tiden före covid-19.

Nu utnyttjar polisen en stillastående värld för att ta ett hårdare strypgrepp om den kultur många av oss älskar. Allt vi kan göra är att kippa efter andan och hoppas att någon annan kommer till undsättning. Men vem gör det?

Fotbollens värld tar många olika kulturyttringar. Sporten i sig kan anses berikande och vacker, men kanske ännu vackrare är det som utspelas på läktarna.

Handmålade och handsydda ark med konstnärlig precision i världsklass, ackompanjerat av hejaramsor från tusentals förväntansfulla röster. Allt grundar sig i en ostoppbar passion som syftar till att heja fram sitt lag till nya framgångar.

Många timmar läggs ner av klubbarnas supportergrupperingar på ideellt arbete för att utveckla konsten på läktarna. En konstform som är säregen och alldeles ljuvlig.

I nästan hela mitt liv har fotbollen och framför allt allsvensk fotboll haft stor betydelse. Min far

tog med mig till gamla Råsundastadion redan som bebis. Sedan dess har fotbollskulturens kostym klätt mig väl.

Min bakgrund och historia är inte ovanlig. Den är utbredd och vedertagen bland supportar landet runt. Fotbollskulturen går vertikalt genom familjer, passeras vidare från generation till generation. Vid varje nyintroducerad medlem uppstår ett nytt äktenskapsliknande förhållande mellan person och lag. Fotbollen och dess kultur har jag älskat hela mitt liv och dess framtida beständighet har jag alltid tagit för givet.

Nu är den kärleken på väg att tyna bort, inte för att passionen har sinat, utan för att en tredje part vill verka för förhållandets upphörande. Det sker med en handlingsplan med stegvis upptrappning av repressiva åtgärder mot fotbollen och dess anhängare. Handlingsplanen går under det ökända namnet *villkorstrappan* och syftar till att verka mot ordningsstörningar på läktarna.

Syftet kan anses gott, men tillvägagångssättet är repressivt och kontraproduktivt. Genom att straffa arrangörer, klubbar och supportrar med åtgärder som reducering av publikkapacitet, integritetskränkande kroppsvisitation, förbud mot läktarkoreografier och borttagande av bortaplatssektion blir inte konsekvenserna ändamålsenliga.

Åtgärderna leder till ett inskränkt föreningsliv, ökad fientlighet mot polisen och – föga förvånande – till mer ordningsstörningar på läktarna. Bristen på kommunikation, proportionalitet och sunt förnuft leder till att agerandet i mångas ögon utgör ett incitament till konflikt. Trots protester från spelare,

klubbar och supportrar under 2019 och 2020 har ingenting förändrats.

Fotbollskulturen står inför ett hot den aldrig tidigare ställts inför. Det är dags för politiker att agera och skydda det som många svenskar håller kärt.

Belys orättvisan i bestraffningarna, öppna för en dialog med berörda parter och sätt stopp för villkorstrappans fortsatta verkan.

Gustav Fant, juriststudent, Uppsala

LARS NORÉN 1944–2021.

27 Dramatikern Lars Norén död i covid-19

Dramatikern, regissören och författaren Lars Norén har avlidit 76 år gammal. Han skrev över 100 pjäser, flera diktsamlingar och böcker, och hans inflytande på svensk scenkonst och yngre dramatiker är oöverskådlig.

Under ett halvt sekel var Lars Norén verksam som poet, regissör och dramatiker. Hans pjäser nådde stora internationella framgångar och han nämns ofta som en förebild för yngre dramatiker och författare.

För en tid sedan insjuknade han i covid-19 och på tisdagen somnade han in i sviterna av sjukdomen. I ett pressmeddelande från Albert Bonniers förlag tackar familjen personalen på S:t Görans sjukhus och Karolinska Universitetssjukhuset för fantastisk vård och omsorg under hans sista tid i livet.

– Lars Norén har varit ett av monumenten i det senaste halvseklets svenska kulturliv. Han var vår största dramatiker efter Strindberg. Svenskt kulturliv har påverkats av hans liv – liksom det kommer att påverkas av hans död. Hans bortgång visar hur den nya sjukdomen kan rycka bort människor mitt i deras livslopp, säger DN:s kulturchef Björn Wiman.

Norén föddes 1944 i Stockholm men familjen flyttade tidigt till skånska Genarp där hans pappa fått jobb på järnvägshotellet. I de sena tonåren återvände Norén till huvudstaden och debuterade 1963 med diktsamlingen ”Syrener, snö”. Hans tidiga poesi är ordrik, där finns psykedeliska visioner, sexuella maktspel och tvångsföreställningar.

Det publika genombrottet kom med pjäsen ”Natten är dagens mor” som hade urpremiär på Malmö stadsteater 1982 och som följdes av ”Kaos är granne med Gud” och ”Stillheten”. Pjäserna, som ofta kallats socialrealistiska, är delvis självbiografiska. De handlar om en dysfunktionell familj som driver ett hotell i Skåne på 60-talet.

I en DN-intervju med regissören Kristian Petri från 2014 berättade Norén om den egna barndomen. Om sin familj sa han att han tidigt förstod att den var annorlunda:

– Min pappa var alkoholist och mamma hatade … det här samhället. Mina föräldrar jobbade så

mycket och hade ingen kontroll över mig. Jag var ett vilt och fritt barn och skapade mina egna världar på vinden, den där enorma vinden ...

Sammanlagt skrev Lars Norén ett hundratal pjäser. Familjens inre spänningar, moraliska dilemman, klass och social utsatthet är teman som återkommit.

– Storheten hos Norén som dramatiker ligger i det exakt avlyssnade, i synnerhet i hans 80-talsdramatik och dess borgerliga kvartetter. Det innebar inte bara en fingertoppskänsla för det som rörde sig i samtiden, utan också för replikernas rytm och tystnaderna eller felsägningarna som plötsligt blottade en avgrund, säger DN:s teaterredaktör Johan Hilton.

I slutet av 90-talet skickade tre interner på Tidaholmsanstalten ett brev till Norén där de skrev att de ville spela teater. Han nappade och i samarbete med Riksteatern sattes 1999 pjäsen ”7:3” upp. Titeln refererar till en lagparagraf som rör flyktbenägna fångar och pjäsen blev Noréns mest omdebatterade. I pjäsen talar tre fångar med en dramatiker om sanning, rättvisa, moral och kärlek. Internerna som medverkade i pjäsen hette Mats Nilsson, Tony Olsson och Carl Thunberg. De förstnämnda var aktiva nazister, dömda för rån respektive förberedelse av mord på en kvinna.

Uppsättningen väckte stor debatt, i synnerhet en dialog där Nilsson och Olsson yttrar sig antisemitiskt, och skådespelarna polisanmäldes sedermera för hets mot folkgrupp.

Samtidigt som fängelsetrion åkte landet runt för att spela pjäsen begick Tony Olsson och två andra kumpaner med kopplingar till högerextremism ett flertal brutala kupper, som

kulminerade i bankrånet i Kisa 1999. Under flykten som följde sköt rånarna ihjäl två polismän i det som kom att kallas för Malexandermorden.

– ”7:3” kommer för alltid att kasta en skugga över hans teatergärning och hans senare produktion fick inte samma genomgripande kulturella betydelse som 80- och 90-talens. Men då var han å andra sidan närmast synonym med svensk teater och dess nyväckta intresse för individen och psykologin efter de samhällstillvända gruppteatrarnas intresse för kollektivet under 70- talet, säger Johan Hilton.

2008 utkom ”En dramatikers dagbok”, ett verk på drygt 1 600 opaginerade sidor som bygger på Lars Noréns egna dagboksanteckningar mellan 2000 och 2005. Boken handlar om hans vardag, hans känslosvängningar, minnen och möten. Många kritiker hyllade den men den väckte också ont blod; Norén skrev oförblommerat och vasst om vänner, fiender, kollegor och politiker.

Därefter har det kommit ytterligare tre volymer. Den senaste, ”En dramatikers dagbok 20152019”, släpptes i fjol men drogs snabbt tillbaka av Albert Bonniers förlag efter att det framkommit att boken innehöll ett felaktigt stycke där en skådespelerska påstås lida av demens.

– En av de saker som präglade hans verk var en sorts konstant övertändning. Det var delvis den som gjorde honom underhållande. Han var också en av de mycket få konstnärer som har varit med och skapat den svenska självbilden. ”Norénjularna”, ”Noréngrälen”... det är begrepp som bidragit till att göra oss till de vi är, säger Björn Wiman.

Norén tilldelades en mängd betydelsefulla priser, bland annat De Nios stora pris, Aniarapriset och Pilotpriset. 2003 fick han Svenska Akademiens Nordiska pris och tio år senare mottog han Bellmanpriset.

Han var gift flera gånger, senast med skådespelaren Annika Hallin, som han 2009 fick en dotter tillsammans med. Han har ytterligare två döttrar från tidigare äktenskap.

Lars Norén blev 76 år.

Sandra Stiskalo

Lars Norén har varit ett av monumenten i det senaste halvseklets svenska kulturliv. Han var vår största dramatiker efter Strindberg.

DN:s kulturchef Björn Wiman.

27 Lars Norén – år för år

1944

Lars Norén föds i Stockholm som son till tjänstemannen Mattis Norén och prästdottern Britt Jäderlund.

1948

Familjen flyttar till Genarp i Skåne, där fadern blir källarmästare på järnvägshotellet. Till hotellet kommer en stor blandning av människor, samhällsklasser blandas, det äts och dricks vidlyftigt. Norén har sagt att föräldrarna hade lite eller ingen tid för honom. Han börjar under denna tid läsa, särskilt Ivar Lo-Johanssons tidiga statarromaner. Hotellet blir senare förebild för skådeplatsen i flera av hans mest kända pjäser.

1962

Får jobb som regiassistent åt Bengt Ekerot vid en uppsättning på Dramaten. Under de sena tonåren, när Norén lämnat Skåne för Stockholm, går han en del på teater och hänförs av pjäser som ”Lång dags färd mot natt”.

1963

Debuterar 19 år ung med diktsamlingen ”Syrener, snö”. Den följs av flera samlingar. Hans tidiga lyrik kallas ibland för ”skizz-poesi”, i dikterna finns långa medvetandeströmmar, vanföreställningar och sadomasochistiska inslag.

1968

Hans första roman ”Salome, Sfinxerna” kommer ut. Tre år därpå skriver han ”Amala Kamala” som blir tv-film i regi av Bengt Lagerkvist. Samma år, 1971, tilldelas han Aftonbladets litteraturpris.

1970

Ingår sitt första äktenskap, med Elisabet Mörk som arbetar som scripta vid filminspelningar. Ett år senare får paret en dotter.

1973

Debuterar som scendramatiker på Dramaten med pjäsen ”Fursteslickaren” om en kompositör som hyllar en furste som begått ett massmord. Uppsättningen gör honom till en rubrikernas man, ”årets sämsta pjäs” skriver PO Enquist i sin recension i Expressen. Under 70-talet publicerar Norén flera diktsamlingar och ytterligare några pjäser.

1978

Får sin andra dotter, tillsammans med Ann-Charlotte Bonner.

1982

”Natten är dagens mor” om en hotellägarfamilj i sönderfall sätts upp på Malmö stadsteater. Den och uppföljaren ”Kaos är granne med Gud” gör succé, i dag ses de som moderna svenska teaterklassiker, tillika nyckelpjäser i författarskapet.

1988

Skriver pjäsen ”Höst och vinter”, den inleder den så kallade ”borgerliga kvartetten” där den borgerliga familjen, svart humor, återhållen ångest och uppgörelser mellan barn och föräldrar gestaltas. Det är till stor del dessa

pjäser som gett upphov till begrepp som ”Norénjul” och ”Norénbråk”.

1995

”Som löven i Vallombrosa” visas som tv-pjäs på SVT. Den handlar om fyra generationer som samlas i ett skärgårdshus, pjäsen var inspirerad av Tjechov och medverkade gjorde skådespelare som Krister Henriksson, Suzanne Reuter och Marie Göranzon.

1999

Blir, tillsammans med teaterproducenten Ulrika Josephsson, konstnärlig ledare för den då nyskapade avdelningen Riksdrama på Riksteatern. Samma år sätter han upp pjäsen ”7:3” där tre dömda fångar, två av dem nazister, spelar huvudrollerna. Pjäsen blir mycket omdebatterad, särskilt efter att Tony Olsson – en av internerna som medverkar – tillsammans med två andra under en flykt från ett rån skjuter två poliser till döds i Malexander.

2003

Tilldelas Svenska Akademiens Nordiska pris.

2007

Han och Ulrika Josephsson erbjuds ta över ledarskapet för Betty Nansen Teatret i Köpenhamn. Efter protester från personalen avstår de från jobbet.

2008

”En dramatikers dagbok” utkommer. I den beskriver Norén omsorgsfullt den egna vardagen: måltider, möten, sjukdomssymptom, minnen, kval och känslotillstånd. Många offentliga personer omskrivs med namn, inte alltid i smickrande ordalag. I sin recension av boken skriver DN:s teaterkritiker Leif Zern:

”Förr anklagades litteraturforskarna för att rota i författarnas tvättnotor. I dag är det författarna själva som auktionerar ut sitt lortiga linne till högstbjudande.”

2009

Får sin tredje dotter, tillsammans med skådespelaren Annika Hallin.

2015

”Fragment”, hans första diktsamling på 35 år utkommer. DN:s kritiker Stefan Jonsson skriver att det är en bok ”som glöder av intellektuell vitalitet, vibrerar av allvar och driver språket över dess gränser.”

2020

Fjärde volymen av en ”En dramatikers dagbok” publiceras. Strax därefter drar Albert Bonniers förlag tillbaka boken efter att den visat sig innehålla ett felaktigt stycke där en kvinnlig skådespelare utmålas som dement.

2021

Lars Norén dör i sviterna av covid-19, 76 år gammal.

27 Han var en av de mest briljanta konstnärer Sverige frambringat

Han skrev ständigt – och förändrade sig ständigt. Lars Norén var en mästare på att ta sig in och ur roller och förväntningar, skriver DN:s *Per Svensson* och konstaterar att han hade mycket gemensamt med August Strindberg.

Han var en lovande ung poet. Dagens Nyheters litteraturkritiker Lars-Olof Franzén hälsade på hemma hos honom en vinterdag 1969. Lars Norén bodde då i ”ett gult skolhus på Svartsjölandet intill Hilleshögs kyrka”. Han var 25 år, och hade debuterat med diktsamlingen ”Syrener, snö” redan sex år tidigare.

Intervjun publicerades, tillsammans med några nyskrivna dikter, under vinjetten ”Nya författare” i DN:s söndagstidning. Lars Norén och Göran Sonnevi var, slog Franzén fast, ”två av de unga lyriker som mest övertygande framträtt under sextitalet”. Samtidigt var de ”varandras motsatser”. Sonnevi sträng och politisk. Norén vild och sensuell. Lite av en svensk Rimbaud, kunde man tänka sig, Norén tycks ha värjt sig mot karaktäristiken.

”P O Enquist har sagt att jag intar en romantisk författarroll. Det är inte sant”, hävdade han.

Men Lars Norén skulle visa sig vara virtuos i just denna konst, att inta författarroller, att i offentligheten spela ut den ena personan mot den andra. Han skulle också visa sig vara en hypersensibel barometer, finkalibrerad i sin avläsning av kulturella och sociala väderomslag. I dessa avseenden, om än inte i andra, liknade han en annan förvandlingskonstnär, David Bowie; ”... you drive like a demon from station to station”.

Han var poeten. Han blev den stilbildande teatermannen, både som författare och som regissör. Han skapade med ”En dramatikers dagbok” en egen genre. Han var rubrikmakaren. Han var en av de mest briljanta och komplexa konstnärer Sverige frambringat.

För många år sedan fick Expressens kulturredaktion den goda idén att sammanföra landets två mest betydande dramatiker, Lars Norén och P O Enquist, för en duointervju. Det visade sig kräva långvariga diplomatiska förhandlingar och komplicerad logistik. Till sist var operationen ändå i hamn. Toppmötet skulle äga rum i Enquists arbetslägenhet i Bofills båge på Södermalm. Lars Norén skulle bli mött vid Medborgarplatsens t-banestation och eskorterad till lägenheten av en av kulturredaktionens medarbetare.

Ingen Norén dök upp vid avtalad tidpunkt. Medarbetarna ringde hem till honom. Han förklarade att han varit på mötesplatsen, men ingen hade varit där för att möta honom så han hade tyvärr varit tvungen att åka hem igen.

För alla med någon erfarenhet av de tidsmarginaler som krävs när man förflyttar sig i Stockholms innerstad var detta ett bevis för att miraklens tid ännu inte var förbi. Han måste ha flugit.

Till sist blev mötet ändå av. Expressenmedarbetaren Gabi Gleichmann intervjuade de två författarna som uttryckte sig artigt och kollegialt om varandra, men tycktes djupt eniga om att, med Lars Noréns formulering, vårda och värna sin ömsesidiga ”intensiva obekantskap”.

Inom loppet av mindre än ett år har de nu båda gått bort. De hade genialiteten gemensam, men det är samtidigt svårt att inte följa Lars-Olof Franzéns exempel genom att kontrastera två författarprojekten mot varandra. Enquist försökte skriva sig tillbaka till det gröna huset i Hjoggböle; ”Home again”, som pojken sjunger i nyckelpjäsen ”I lodjurets timma”. Lars Norén blev snarare en mästare på att skriva sig ut och bort; inte bara ut ur och bort från hotellköket i Genarp, utan från alla sammanhang där han riskerade att fastna, bli förväntningarnas och sina egna framgångars fånge.

Den bohemiske unge poeten får ett publikgenombrott som dramatiker med interiör från ett familjeinferno, erövrar med vässade kammarspel den självbespeglande borgerlighetens kärlek, blir adjektiv, prefix och varumärke (norénskt, Norénjul, en Norénpjäs), flyr till folkliga Riksteatern och (en kort tid) Folkteatern i Göteborg, skriver inte längre för de minglande klasserna utan för de dömda, förnedrade och förskjutna (”Morire di Classe”), blir sedan Sveriges mest omsusade dagboksförfattare och iscensätter på tusentals opaginerade sidor sig själv som en närmast karikatyrmässig inkarnation av den samtida urbana, globaliserade borgerligheten, en personifierad tidsanda i svart och grått, ständigt på jakt efter en ny svindyr kavaj som är intill

förväxling lik den han köpte i Paris några veckor tidigare.

Men, och detta är finessen, den representative konsumisten är också en undantagsmänniska, en kompromisslös konstnär som söker näring för själen hos Heidegger och dito för hatet på kultursidorna. Med ena handen sätter han plantor och sätter upp pjäser, med den andra öser han galla över alla som förtjänar det, vilket betyder i princip alla. Han gör förolämpandet till smått genial konst i dessa anteckningar från den för dagen hetaste kaffehålan, spelar med bravur rollen av den svenska kulturvärldens kapten Haddock: ”Jag fylls av en känsla av hundpäls i mitt inre bara jag hör rösten på en kvällstidningsjournalist.”

Är det Lars Norén som träder fram i dagböckerna? Beror på vilken ”Lars Norén” vi syftar på. Här handlar det om den av författaren Lars Norén skapade litterära gestalten Lars Norén. ”Dagboken är inget annat än litteratur förstås”, anförtrodde Norén vid något tillfälle Svenska Dagbladet.

Det fanns naturligtvis också en privat Lars Norén, någon som hade nära relationer, förhållanden, vänner, var gift, såg barn växa upp. Men om denne Norén vet vi faktiskt mycket lite och han ska inte förväxlas med pjäsernas och dagböckernas alter egon.

Då och då under åren släppte Norén i olika intervjuer ifrån sig några biografiska brottstycken. Men i efterhand framstår också de som ”litteratur”, ett alternativt rollspel. Den demoniske konstnären fick i rollistan sällskap av den vanliga grabben som gillade familjeliv, joggning och pannbiff med lök.

Han skrev. Han skrev ständigt, från tidiga tonår och sedan dag efter dag, decennium efter decennium. Det han skrev var nästan alltid märkvärdigt, repliker så vassa att man skulle kunna skära prosciutto med dem, som Norén själv vid något tillfälle belåtet konstaterade.

Liksom sin dagbokskollega Ulf Lundell hade Lars Norén i detta avseende, dikt som liv och liv som dikt, mycket genensamt med August Strindberg. Liksom Strindberg var Norén instinktivt och intensivt medveten om det farliga i att bli omtyckt, det riskabla i att bli populär. Då kan man fastna, börja upprepa sig, bli sitt eget kalkerpapper. Alltså gäller det att skriva sig ut och bort, bryta med vänner, bryta sig loss, ständigt skaffa sig nya fiender.

”Viktigt, livsviktigt, att skapa fiender, att göra sig arvlös, trolös, hemlös, för att i ensamhet kunna upprätta och behålla sitt eget universum”, slog Lars Norén fast när han i en dagbokspassage tecknade ett Strindbergsporträtt som också kunde läsas som ett insiktsfullt självporträtt.

Lars Norén föddes den 9 maj 1944 i Stockholm. Pappan var hovmästare. När Lars ännu var i förskoleåldern flyttade familjen till Skåne för att ta över och driva Järnvägshotellet i Genarp.

Miljön, och den egna familjehistorien, försåg Lars Norén med material till sedan länge klassikermärkta pjäser som ”Natten är dagens mor” och ”Kaos är granne med Gud”. Han har beskrivit sin uppväxt som kaotisk. Hans far var alkoholiserad. Själv blev han, som utböling från Stockholm, mobbad i skolan. Men i en lång intervju med författaren och regissören Kristian Petri, publicerad i DN i maj 2014, inför Noréns 70-årsdag, litterariseras också barndomsminnena: de färgstarka figurer som

passerade genom hotellet, läraren som försåg den brådmogne Lars med lyriksamlingar, det skånska landskapet som får honom att associera till den tyske romantiske skalden Hölderlin, det nakna och opersonliga hotellrummet som ett oskrivet ark.

Lars Norén började, hävdade han själv, skriva redan när han var 10–11 år gammal. Som tonåring flyttade han tillbaka till Stockholm, levde enligt vad han själv låtit förstå ett hårt liv nära samhällets mest utsatta, men också nära sjukdomen och mentalvården. Så gav han ut sin första diktsamling hösten 1963, 19 år gammal, ”Syrener, snö” kom ut på Bonniers och recenserades i DN av Olof Lagercrantz som tyckte sig se ”en ovanlig bildbegåvning” och summerade: ”Man vill därför gärna tro att han har en framtid som diktare.” Han fick rätt.

Och också P O Enquist hade rätt. Lars Norén iklädde sig verkligen en romantisk författarroll. I viss mening förblev han av allt att döma den trogen genom hela sitt författarskap; inte trots, utan genom, sina rollbyten, sitt värnande om en, åtminstone självupplevd, outsiderposition. ”Arvlös, trolös, hemlös.”

Det är också delvis mot den bakgrunden man förmodligen måste betrakta haveriet ”7:3”, det fängelsedrama Lars Norén inscenerade för Riksteaterns räkning vintern 1999. Pjäsen hade fyra roller: Reine Brynolfsson spelade Lars Norén. Tre Tidaholmsinterner spelade sig själva. Två av dem var bekännande nynazister och fick från scenen tillfälle att predika sitt evangelium.

Dagen efter den sista föreställningen, i maj, rånade en av skådespelarna banken i Kisa tillsammans med två andra nazister, varav en

varit knuten till teaterprojektet som chaufför och informell säkerhetsvakt. Rånarna mördade två poliser i Malexander. Detta drama, som följdes av en intensiv debatt fokuserad på teaterprojektet, har beskrivits och analyserats av Elisabeth Åsbrink i en bok med den välfunna titeln ”Smärtpunkten”.

Brotten var brottslingarnas, och bara deras. Men redan innan de ägde rum, redan när ”7:3” var bara teater, med en briljant Reine Brynolfsson i rollen som teatermakaren själv, tvingade föreställningen fram jobbiga frågor: Varför ”riktiga” kriminella på scenen? Varför ”riktiga” nazister? Det var svårt att slita sig från misstanken att det delvis var ett uttryck för den romantiske diktarens hybris, övertygelsen om att allt han andas på kan bli konst, och den av Östermalmspubliken vid det laget närmast ihjälkramade stjärndramatikerns längtan efter att överskrida gränser, bli utmanande igen, farlig igen. ”7:3” var, och förblev, en smärtpunkt, inte bara för Norén.

Under 2010-talet varvade Lars Norén de stora feta dagböckerna med sparsmakade, inte lika publiktillvända, prosapoetiska volymer: ”Filosofins natt” (2007), ”Ingen” (2014), ”Efterlämnat” (2017). Dagböckerna och de - prosapoetiska texterna fungerade som varandras motpoler och korrektiv. I dagböckerna ägnade sig Norén åt en bulimisk konsumtion av samtiden. I prosadikten vände han ryggen åt nuet, där kom rösten från det förflutnas och framtidens gravplatser. ”Jag känner en nästan obscen tacksamhet säger jag över det som återstår Det allt mindre ljuset tingen som inte längre är föremål de sista förnekelserna medvetandet som skrattar åt sig själv” (ur ”Efterlämnat”).

Döden hade länge gått vid hans sida, från sida till sida i pjäsmanuskripten. Han kunde föreställa sig och framställa sina rollgestalter som redan döda, skenlevande i ett slags Hades. För den som levde sitt liv i litteraturen kunde den tanken kanske vara paradoxalt förtröstansfull. Döden förlorar något av sin dramatik, blir i grunden bara ett scenbyte.

Per Svensson

per.svensson@dn.se

27 Ingegärd Waaranperä: Lars Norén förvandlade våra blödande sår till en enastående teatergärning

Skönhetens ursprung är alltid ett sår – unikt för var och en av oss, dolt eller synligt – som alla människor bär på, bevarar och flyr in i när de

vill dra sig undan världen för en stunds kort men intensiv ensamhet.” (Jean Genet citerad efter Mikael van Reis ”Efterskrift till Lars Noréns ’De döda pjäserna’ I–IV”.)

Såret är centralt i Lars Noréns dramatik, omnämnt i pjäs efter pjäs: Maria i ”Rumäner” har ”ärr överallt inuti.” I ”Sanning och konsekvens”: ”Läk våra onda sår… Överallt finns de.”

Jag tänker på stigmata, Jesu sår, och på hur Lars Noréns varje pjäs med början i sådana sår har vidgats, öppnat sig mot publiken, mot världen tills såret är allas och allt.

Man kan nog kalla det Jesus-komplex. Eller högkänslighet. Eller helt enkelt dramatikerns lätta tvåfingerstryck på tidens puls. Det slår mig, när det nu är över och i enlighet med naturen skulle sluta blöda – att det ju inte har varit hans egna sår, utan förstås våra. Och att han med otrolig precision ofta har hittat dit där vi har mest ont, eller strax kommer att få det, när decenniets infektioner slår ut i form av Armanikostymer, abstinens eller egomani. Var tid, och klass, sina sår.

Jag säger inte att Norén skrev samhällsteater från början, men han uttryckte tidens ångest. Den förband han med världsdramatiken utan att vi direkt märkte det. Tv-pjäsen om ett oidipalt fadermord till exempel, ”Modet att döda”, sågs 1978 av 1,7 miljoner. Då hade han precis valt dramatiken.

I början av 80-talet kom ”Natten är dagens mor” och ”Kaos är granne med Gud” om uppväxtåren på 50-talet, skrivna i nära kontakt med föregångare som Ibsen och inte minst Eugene O’Neill (som han snart hyllar med mästerverket ”Och ge oss skuggorna”, 1988).

Gömt missbruk och familjelögner var i samklang med den tiden. Hotellpjäsernas Genarp ligger inte långt ifrån Vipeholmsanstalten där kariesforskare matade förståndshandikappade med godis. Lars Noréns egen psykiska sjukdomstid var också nära i både tid och rum. Urpremiären av ”Natten är dagens mor” 1982 i Malmö, i Göran Stangertz regi, blev succé och öppning för en makalös dramatikerbana.

Men regissörerna stod inte i kö för Norénpjäser, inte än, men snart. Det gryende 80-talet och dess nyfödda yuppie-klass fick sina trauman genomlysta i ”En fruktansvärd lycka” och ”Underjordens leende”, genom vilka regissören Suzanne Osten satte fart på det Norénska dramahjulet. Ett lyckat samarbete som slutade i konflikt och uppbrott: Lars Norén sökte realism, Osten det komediantiska, drastiska. Nånstans här föds antagligen regiviljan hos dramatikern.

Norén visade att plågornas summa är konstant oavsett borgerligt välstånd och dyra kostymer och gav oss pjäser som den prekärt explosiva sommarhusidyllen ”Som löven i Vallombrosa”. Skådespelarna älskade hans pjäser, texter med substans gav dem chansen att utforska och fördjupa sin konst. För publiken blev pjäserna jämförelsestoff när det egna livet krackelerade i Norénjular och ändlösa äktenskapskriser.

Han måste ha skrivit oavbrutet. Inte en pjäs i taget, han borrade sig fram med flera pjäser inom varje tema. Efter hotell- och sen familjedramernas interna dissektioner kom 90-talet med samhällets allt tydligare skiktning i uppe och nere.

Norén lämnade stuckaturvåningarna, vände blicken utåt neråt. ”Rumäner” som jag minns allra bäst, i regi av Stefan Larsson på Galeasen 1994, utspelar sig i ett hotellrum i New York. Paret som flytt från Ceausescu har hamnat i ett nytt helvete, ”fria” men inte insläppta, plötsligt del i en ny världs avskrap.

På ”Kliniken” (1994) ser vi 1950-talets mentalsjukhus i modern normupplöst tappning. Här möts utstötta från nya samhällsklasser. Ännu närmare kommer vi i tv-dramat ”En sorts Hades” från samma år och ungefär samma ställe – en vidunderligt vacker, bottenlöst sorglig och ibland ändå rolig föreställning som Norén regisserade själv med sublim fingertoppskänsla.

På 90-talet har han blicken vänd mot undersidan. I uteliggarnas och narkomanernas soprum och kulvertar lever ”lyckans restprodukter” som Norénkännaren Mikael van Reis, kallar dem. ”Personkrets 3:1”, skriver Leif Zern, ”flyttar tyngdpunkten från individen till samhället ... och ger teatern en angelägenhetsgrad som den inte har haft på ett par decennier.”

Nu är Norén mycket stor. Aktad, beundrad. Det tycks ha känts som en fångenskap, ett skal att bryta sig ur. Han söker sig tillbaka till utstöttheten, så tolkar jag det, med pjäser som ”Under” och den tragiskt motbjudande ”Skuggpojkarna”.

Men framför allt, givetvis, med det enormt provocerande fångprojektet ”7:3” 1998, där de nazistiska kriminella fick ha scenen som sin megafon. Jag trodde då att Norén ville skrämma publiken till att förstå hotet som de utgjorde. I dag undrar jag om han ville spegla delar av

publikens ännu omedvetna strömningar. Såg han kanske vad som var på ingång i Sverige?

Katastrofen var hur som helst Noréns och eventuellt hade han önskat den. Hans liv som teaterchef på Riks Drama avslutades. Efter en kort period på Folkteatern i Göteborg drog han sig tillbaka till skrivandet. Kanske som en avbön regisserade han år 2000 Mikael Nyqvist i ”Om detta är en människa”, Primo Levis berättelse om sin tid i förintelselägret Buna, en lågmäld Golgatavandring på glödande kol.

Som dramatiker vänder Norén i det nya seklet blicken mot döden och döendet. I pjäser som ”November” och ”Kommer och försvinner” liksom ”Stilla vatten” (eller ”Tristano”) som jag såg i hans egen regi i Berlin 2001, är döden en konstant beståndsdel i livet, för varje gång vi glömmer den ett steg närmare.

De två tegelstenarna ”Samhälle” och ”Terminal” är på tillsammans 2769 sidor. 40 pjäser skrivna under 2000-talet. Samlingen ”De döda pjäserna I–IV” (1989–1994) rymmer ytterligare fjorton. Det är långtifrån allt. Ett makalöst författarskap har flutit fram ur Lars Noréns aldrig sinande penna. Ett i omfång och kvalitet gigantiskt arv att förvalta.

Ingegärd Waaranperä

27 ”Jag tvekar aldrig att kalla honom ett geni.” Vänner och kolleger minns en av Kultursveriges allra största genom tiderna

Mohamed Yussuf

mohamed.yussuf@dn.se

Kajsa Haidl

kajsa.haidl@dn.se

Agnes Laurell

agnes.laurell@dn.se

Georg Cederskog

georg.cederskog@dn.se

Hugo Lindkvist

hugo.lindkvist@dn.se

Sandra Stiskalo

”Han är vår främste dramatiker historiskt sett. I dag vet man inte om den verkliga omfattningen

av Lars Noréns författarskap, det är enormt. Det är poesi under två decennier, över hundra skådespel i svensk dramatik och en dagbok på mer än 5 000 sidor.”

Mikael van Reis, kritiker och författare.

”Han hade alla talanger som en dramatiker behöver. Han skrev med en gammal mästares teknik men om samtidens brinnande ämnen och teman. Han borde ha tilldelats Nobelpriset i litteratur!”

Rudolf Rach, före detta -förläggare på det anrika tyska förlaget Suhrkamp som gav ut Lars Noréns böcker på såväl tyska som franska.

”Jag är inte redo att skriva ’hade’ ännu, jag kan inte förstå att han är död. Hans poesi, romaner, pjäser och dagböcker har präglat generation efter generation det senaste halvseklet. Mer än - någon tror jag. Det känns som om en bärande pelare har ryckts undan. Nu fladdrar allting.”

Anna Hallberg, poet och kritiker.

.

27 Därför är vi skyldiga att värna tanken om de mänskliga - rättigheterna

Det är ingen slump att respekten för Deklarationen om de mänskliga rättigheterna minskar när Förintelsens vittnen nu lämnar oss. Ola Larsmo ser allt fler svenska politiker tona ned betydelsen av ett livsviktigt rättesnöre.

I söndagens DN satte Emerich Roth, som i många år vittnat om hur han överlevde Auschwitz-Birkenau, ord på något som är centralt den dag vi ägnar åt att minnas Förintelsens offer.

”Av oss som ännu kan berätta om det vi varit med om är bara några få kvar i livet – och vi orkar inte så länge till (...) Det är nu viktigt att tänka framåt och finna olika vägar som bäddar för kontinuiteten så att kommande generationer kan lära något av Förintelsen och inte bara om Förintelsen.”

Frågan är, med Roths ord, vad vi och världen lärt av Förintelsen. Och vad det är vi riskerar att glömma.

I samband med Nürnbergprocessen mot naziregimens krigsförbrytare ställdes den svåra frågan om för vilket brott de skulle ställas till

svars. De massmord de begått hade varit fullkomligt lagliga i det egna landet och skett på statens uppmaning. Men om inte det industriella massmord de nyss utfört var ett brott – vad var då över huvud taget brottsligt?

I diskussionerna kring Nürnbergprocessen föddes flera av de begrepp vi i dag rör oss med – som folkmord, ”genocide”, myntat av den polsk-judiska juristen Raphael Lemkin, respektive ”Brott mot mänskligheten”, som formulerades av hans kollega och rival, domaren Hersch Lauterpacht. Bägge hade förlorat större delen av sin släkt i Förintelsen, och de var högst olika som människor. De var överens om att ”lagliga” massmord är brott – men för att det skulle vara möjligt att åtala gärningsmännen måste en annan sorts lag formuleras. En internationell. Om hela den diskussionen har såväl Philippe Sands som Elisabeth Åsbrink skrivit utmärkta böcker.

Det var i gläntan mellan andra världskrigets slut och kalla kriget, som det nybildade FN tillsatte flera kommittéer för att arbeta med sådana frågor. En tog fram en särskild konvention om folkmord. En annan, under ledning av Eleanor Roosevelt, arbetade intensivt med den deklaration om vad som ur ett internationellt perspektiv var ”mänskliga rättigheter”, som gavs namnet Universal declaration of human rights (UDHR). I bakgrunden för bägge kommittéernas arbete fanns Nürnbergprocessen. I december 1948, med en veckas mellanrum, antogs först Konventionen om folkmord och sedan Deklarationen om de mänskliga rättigheterna. Deklarationens inledning syftar direkt på Förintelsen, då den - talar om hur ”ringaktning och förakt för de

mänskliga rättigheterna har lett till barbariska gärningar som har upprört mänsklighetens samvete.”

Den holländsk-amerikanske statsvetaren och filosofen Johannes Morsink har i flera böcker, senast ”The universal declaration of human rights and the Holocaust” (2019) gått igenom alla förarbeten till UDHR och visat hur den på punkt efter punkt tillkom som en reaktion på Förintelsen. Den rapport som FN:s krigsförbrytarkommission skrev för Människorättskommittén i augusti 1947 slog också fast att Nazistaten våldfört sig på varenda en av de principer som nu föreslogs ingå i en katalog över alla människors okränkbara rättigheter.

Som Morsink skriver pågick det ett utbyte av dokument och idéer mellan Folkmordskommittén och Människorättskommittén. Han citerar en av Deklarationskommitténs centrala aktörer, den libanesisk-arabiske filosofen Charles Malik, som bekräftar att Deklarationen ”inspirerades av motståndet mot nazismens och fascismens barbariska doktriner”. Läser man Deklarationen med de glasögonen blir det tydligt hur särskilt artikel 12 till 17 i detalj handlar om att omöjliggöra den behandling som Europas judar utsattes för.

Människorättskommissionens arbete inleddes 1945 och deklarationen tog form i en tid då världspolitikens konfliktlinjer ännu var flytande – före Berlinblockaden och innan Maos röda armé segrat i det kinesiska inbördeskriget. Uppgiften, i detta politiska ingenmansland, var att ta fram mänsklighetens minsta gemensamma nämnare i rättighetsfrågor. Två världskrig senare hade alla insett att världen

höll på att växa ihop. Gick det då att hitta gemensamma riktlinjer från olika delar av världen, principer som det nybildade FN kunde enas om?

En del av den kritik som senare riktats mot UDHR menar att resultatet skulle blivit ett renodlat västerländskt projekt. Men bland de mest inflytelserika kring kommitténs bord fanns förutom den nämnde Charles Malik även René Cassin, fransk jude som fått stora delar av sin släkt mördad av nazisterna. Den indiska feministen Hansa Mehta spelade en viktig roll just för att lyfta fram kvinnoperspektivet i Deklarationen och intog ett tydligt anti-kolonialistiskt perspektiv. En av de tongivande delegaterna var kinesiske PC Chang, dramatiker, diplomat och pedagog, om vilken Hans Ingvar Roth nyligen gav ut en djuplodande biografi.

Chang lade hela tiden fram de kinesiska rättighetsprinciper han funnit hos Lao Tse, Mencius eller Konfucius. Här skulle formuleras en mänsklighetens moral, och när man läser dagboksutdrag och rapporter från kommitténs arbete framstår det som ett mirakel att de lyckades få ned ett ord på papper. Rent hat flammade ibland upp mellan somliga delegater. Men alla förstod vad som stod på spel. Som den katolske filosofen Jacques Maritain, vilken själv deltog i arbetet, sammanfattade saken: ”Vi är överens så länge du inte frågar oss varför.”

Det har tidvis rått missförstånd om vilken sorts dokument UDHR är, rent filosofiskt. Det är till att börja med inte naturrättsligt grundat, vilket en del tycks tro – och det var för att undvika sådana feltolkningar som alla teologiska anspelningar ströks. Det enklaste är att säga att det är ett performativt dokument – det slår fast,

när det signeras, vilka som är de mänskliga rättigheterna – som en sammanfattning av den mänskliga erfarenheten, på olika kontinenter, av vad som är rätt och okränkbart. Eviga sanningar tar form i förhandlingar – därför att alla känner igen dem som absoluta. När det var dags för omröstning i FN:s generalförsamling i december 1948 var det bara Sovjetblocket, Sydafrika och Saudiarabien som lade ned sina röster. Det är tänkvärt att två av de tre maktsfärer som satte sig på tvären i dag är borta.

UDHR var inte heller ett rättsligt bindande dokument. Däremot skulle det ses som en riktlinje både för enskilda nationer och individer liksom för de verkligt bindande dokument som följde, som ”Konventionen om medborgerliga och politiska rättigheter” vilken antogs 1976 (men som varken Kina eller Saudiarabien ratificerat). UDHR har sedan 1948 fått ett allt starkare inflytande, och organisationer som Amnesty, Helsingforskommittén och Human Rights Watch fick sin trovärdighet från att den varit en absolut norm. Så har Deklarationen också betraktats inom svensk politisk kultur – ett rättesnöre man inte skulle gå utanför. Som det slås fast i dess inledning har alla ett ansvar för att det som skett inte ska tillåtas igen. ”Mänsklighetens samvete.”

Det är ingen slump att UDHR börjat förlora sin status av rättesnöre inom svensk politik i samma ögonblick som Förintelsens vittnen lämnar oss, ett efter ett. Tidigare var det ett svenskt politiskt parti, Sverigedemokraterna, som ifrågasatt dess giltighet, och vid flera tillfällen satt just ”mänskliga rättigheter” i motsats till ”medborgerliga rättigheter”. När

man från högerextremt håll ondgör sig över ”globalister” är det bland annat UDHR som är måltavlan. Det är då främst artikel 14, om rätten att söka (men inte automatiskt få) asyl man skjutit in sig på – och som somliga debattörer helt vill avskaffa. Men man ska ha klart för sig att det inte bara är asylrätten som sådan som är ifrågasatt. UDHR är avsiktligt konstruerad på ett sådant vis att ingen rättighet går att lyfta ut utan att samtliga faller. Det är hela eller ingenting alls.

Nu ser vi hur olika svenska politiska aktörer stiger ut ur den åsiktskorridor där denna mänsklighetens gemensamma moral ägt en oomtvistad giltighet. Den politiska instinkten säger att man just nu kan ta snabba politiska poäng på att distansera sig från UDHR. Moderaternas Tobias Billström skröt nyligen öppet på Twitter över att Moderaterna i riksdagen försökt blockera FN:s barnkonvention, härledd ur UDHR. Det går så lätt när man väl börjat sväva i väg: snart rör man sig obunden och befriad genom etern.

Det är här vi ser den verkligt avgörande förändringen av svensk politik. Det slutstreck i sten som Deklarationen skulle dra för mänskligheten blir allt suddigare ju fler av de röster som själva kan vittna om Förintelsens följder som tystnar. Kopplingen mellan Förintelsens verklighet och de instrument vi - inrättat för att skapa det ”aldrig mer” som minnesdagen skall påminna om försvagas. Frågan är, med Emerich Roths ord, vad vi till sist lärt av Förintelsen och inte bara om den.

Ola Larsmo

kultur@dn.se

.

27 De planerar gratis bokfest på Stockholms gator i sommar

Covid-19 har även drabbat bokbranschen. Nu planeras motåtgärder – en gratis litteraturfest. Den 26–29 augusti arrangeras Stockholms bokhelg.

Både bokhandlar och förlag ska öppna dörrarna för sina läsare med en rad arrangemang.

Formerna är fria. Förlagen och bokhandlarna ska skapa sina egna program efter egen önskan: till exempel att bjuda in sina författare, ställa fram bokbord, ordna signeringar och arrangera roman- och lyrikläsningar eller andra scenarrangemang. Eller bjuda på levande musik och pop up-läsningar i ett gatuhörn, beroende på väderlek.

Bakom initiativet står förlaget Kaunitz-Olsson i Gamla stan som leds av Nina Hemmingsson, Martin Kaunitz och Thomas Olsson.

De två sistnämnda med ett förflutet som förläggare inom Bonniers och Norstedts.

– Tanken är helt enkelt att skapa en väldigt löst sammanhållen litteraturfestival som är gratis. Alla förlag och boklådor bjuder in sina läsare för att de ska kunna träffa författare och de som jobbar på förlagen, säger Martin Kaunitz som understryker att alla arrangemang kommer genomföras på ett smittsäkert vis.

Målsättningen är inte att konkurrera med etablerade institutioner som Bokmässan i Göteborg eller Kulturhuset Stadsteaterns Internationell författarscen.

– Stockholms bokhelg handlar ytterst om att vi måste slåss för läskulturen, att få människor att läsa böcker och att vi hela tiden hittar på saker som lyfter upp boken. Böcker är ju väldigt billigt i dag i jämförelse med många andra nöjen.

Idén uppstod i höstas. De arrangerade då en boksignering och läsning med Carl-Johan De Geer och Lena Andersson på gatan utanför deras förlag med ett jazzband på plats.

– Det kom bra med folk som köpte böcker och minglade och pratade på ett coronasäkert sätt. Vi slogs direkt av att detta är *precis* vad alla bokintresserade har längtat efter nu när Bokmässan i Göteborg inte kommer att arrangera en fysisk mässa i höst och så mycket ställs in, säger Martin Kaunitz.

Han tillägger att den flexibla storleken på Stockholms bokhelg gör det möjligt att enkelt skala upp eller skala ner utifrån hur många intresserade som dyker upp.

Inspirationen bakom satsningen är hämtad från den franska seriefestivalen i lilla Angoulême, som arrangerats sedan 1974.

– Den är världens tredje största seriefestival och lockar under en vecka 200 000 besökare varje år. På varje litet torg smäller de upp tält med olika bokteman, tecknare sitter i varje hörn och signerar och alla butiker skyltar om med kända seriefigurer i fönstren. Det är en så himla härlig festival, säger Thomas Olsson som återkommer till värdet i det småskaliga.

– Det vore underbart om vi skulle vi kunna få till lite av den festivalen där alla hjälps åt och läsare kan samlas under en helg och vandra runt mellan Stockholms förlag. Dessutom är det ju miljövänligt.

– Vi vet ju att många är nyfikna på att just få hälsa på hos förlagen – också de mindre – och se hur de arbetar, kanske köpa några böcker och få träffa författare.

Intresset för bokvärlden lär inte ha minskat efter Lydia Sandgrens succéroman ”Samlade verk” och tv-serien ”Kärlek och anarki” som utspelar sig i förlagsmiljö.

Martin Kaunitz beskriver hur intresset för just möten mellan författare och deras läsare respektive författarkollegor fortsätter att växa.

– Vårt eget förlag bygger mycket på sådana möten – att ordna möten där De Geer möter Ola Larsmo och serieskaparen Nina Hemmingsson träffar bokförläggaren Gui Minhais dotter. Det kräver inga stora arrangemang, det räcker att ställa fram något att dricka för besökarna, konstaterar han.

En effekt av att bokhandlarna blir färre är att den fysiska boken blivit mindre synlig.

– Vi ser den här bokfestivalen som en kraft underifrån mot den utvecklingen. Nästan alla platser i Sverige där böcker syns i dag är ju till salu. På det viset har det varit länge i många delar av Europa – den som kan betala bäst syns mest, säger Kaunitz.

Vad är era förväntningar på intresset för bokhelgen?

– Vi har redan talat med ett femtontal förlag i Stockholm och alla säger ja till att vara med. Tanken med det här är att inte bara hylla

litteraturen utan också Stockholm, som ju faktiskt är en av Europas främsta litterära städer.

Vad händer om coronaläget förvärras i augusti?

– Om Folkhälsomyndigheten skulle gå ut då och uppmana alla att undvika onödiga möten så ställer vi givetvis in. Vår publik vill förstås inte heller komma om arrangemanget inte är hundra procent säkert, svarar Martin Kaunitz.

– Men blir det som i höstas när vi hade utomhusläsningar på gatan i Gamla stan med bokbord och max femtio personer på plats så kommer vi definitivt att ordna en litterär gratisfestival.

Georg Cederskog

georg.cederskog@dn.se

STOCKHOLMS BOKHELG.

Inleds på torsdagskvällen den 26 augusti och pågår till och med söndag 29 augusti.

I april ska alla intresserade förlag, bokhandlare och medier med flera träffas på en nätlänk för att diskutera igenom formerna och planeringen för Stockholms bokhelg.

I maj ska ett preliminärt program presenteras, i augusti offentliggörs så det officiella programmet för bokfestivalen.

27 ”Det är min skyldighet att minnas”

Marit Gentele Gruson är tacksam över att fylla 95 år. ”Jag överlevde en katastrof och en ofattbar olycka. Sedan dess anser jag det vara min skyldighet att gå vidare. Mina minnen behövs, än en tid.”

1972 lekte livet för familjen Gentele. Marits man, operaregissören Göran Gentele, hade just tackat ja till toppjobbet som chef för Metropolitanoperan i New York.

Inte utan vånda, förstås. Men nu hade han pratat med styrelsen, grillats av facket, vädrat sina idéer om en experimentscen på Met. Göran Gentele var världsberömd för sina uppsättningar, inte minst av ”Aniara”, till Karl Birger Blomdahls musik.

Familjen skulle bara ta en kort semester bland Sardiniens karga berg. De satt i bilen och sjöng, Göran och hans flickor: Marit och döttrarna Cecilia, 20, och Beatrice, 14 år och deras halvsyster Jeanette Gentele, 27.

Marit minns glädjen, hur alla sjöng av hjärtans lust. Och så skuggan av en lastbil. Sedan ingenting, förrän Marit och Jeanette Gentele vaknade upp på ett litet sjukhus, båda svårt skadade. Göran Gentele var död, liksom de två yngre döttrarna. Rubrikerna i Sverige blev stora och svarta.

– På sjukhuset berättade Jeanette att hon var gravid. Jag sa att de fick inte röntga henne, för Guds skull. Vi har hållit ihop, Jeanette och jag.

När Arvid föddes var jag med på BB, bland alla papporna.

Vägen tillbaka tog flera år.

– Operans förre danschef Erik Bruhn bjöd mig till sin stuga utanför Köpenhamn och byggde upp min kropp igen, sena för sena, precis som han tränade sina dansare.

Marit Gentele Gruson är uppväxt i Karlstad, där hennes styvfar Isak Bergson var delägare i en stor konfektionsfabrik. Men både grosshandlare Bergson och hans fru Greta brann för konst och teater. Isak Bergson skrev hellre revyer än satt på kontoret.

– I vårt hem samlades turnerande sångare och artister, mamma hade själv varit skådespelare. Och de stora Värmlandsmålarna med den bullrande Gustaf Fjæstad i spetsen festade till morgontimmarna. Innan de gick hade de hängt om pappas tavlor, eller skruvat hjulen av möblerna.

Efter kriget uppmuntrades Marit och hennes syster Ann, som målade, att flytta till Stockholm. Marit gick på Dramatens elevskola och Ann på Konstakademien. De hyrde en våning på Mäster Samuelsgatan och höll salong. Alla var där, med Ingmar Bergman i spetsen. Han ville gärna ha bordsseans, och röt åt gästerna att vara tysta och inte störa andarna. Efter seansen satt han i trappuppgången och tröstade gråtande flickor.

– Han frågade mig en gång hur jag kunde stå emot hans tjuskraft? Jag sa att det berodde på att han var en ormtjusare, men jag var ingen orm.

Marit träffade Göran Gentele på Dramaten, där hon spelade i hans elevuppsättningar. Men egentligen gillade hon inte att stå på scenen.

– Jag är ingen exhibitionist. Jag var väl lite snygg, men det krävs mer för att betvinga en publik – då behövs det tjuskraft ... Jag hade hellre velat regissera.

Genom Göran Gentele kom Marit in bakom scenen, både på operan och filmen. På femtiotalet signerar Göran Gentele några lätta och luftiga filmkomedier, bland annat ”Leva på Hoppet” och ”Fröken April”. De har en modernt rolig ton. Marit Gentele var med både som manusskrivare och scripta.

– Det skojigaste med inspelningen av ”Leva på Hoppet” var att lyssna på Jarl Kulles och Per Oscarssons gnabb. De var helt olika, men gillade varandra. Per försvann ibland med en bunt broschyrer. Han var sjundedagsadventist, och missionerade i omgivningen. Jarl Kulle å sin sida var nationell och konservativ, och svärmade för Karl XII. Per retade honom, men Jalle tog inte illa upp. Jalle hade problem med hyn, och Per beordrade honom att äta morötter. Jarl åt morötter tills han blev illröd, och fick sminkas om.

Efter olyckan på sjuttiotalet flyttade Marit Gentele till New York, där hon blev nära vän med Jeanette Bonnier. Hon träffade snart sin andre man, Sydney Gruson, som var journalist och satt i ledningen för New York Times.

– Tidningsvärlden och teatervärlden har många likheter. Det var roligt att vara med när pressarna gick i gång, en sorts direktsändning. Genom Sydney fick jag kontakt med politikens värld. Vi blev bekanta med Kissinger, som

kallade mig ”sin lilla socialist”. Jag presenterade honom för Olof Palme.

På äldre dar har Marit blivit sambo med sin två år yngre syster, målaren Ann Bergson Romyn. De delar vardagen i våningen på Upper East Side, och har alltid mycket att prata om.

Marit Gentele Gruson säger att hon har hjärtat till vänster. De senaste fyra åren har hon levt med hjärtat i halsgropen:

– Högervridningen under Trump har varit chockerande. Det är tragiskt och pinsamt att denne figur fått representera Amerika. För Amerika med alla sin fel och brister är ett framåtsträvande land. Det mest stimulerande med att bo i New York är att få gå ut på gatan och möta hela världen. Alla dessa olika människor – som är USA.

Ulrika Knutson

Marit Gentele Gruson med sin man Göran 1967.

Foto: Roger Tillberg TT

Marit Gentele Gruson

Gratuleras till: Fyller 95 år den 27 januari.

Bor: New York.

Familj: Systern Ann Bergson Romyn, syskonbarn och styvdottern Jeanette Gentele med familj.

Bakgrund: Skådespelare, manusförfattare, främjare av kammarmusik, och kulturutbyte mellan Sverige och USA.

Så firar jag: En liten middag med syster Ann – också för att fira att båda nyss har fått sin vaccinspruta!

28 Antisemitisk attack mot medier

Flera medier i Östergötland har utsatts för antisemitiska attacker under natten mot onsdagen, Förintelsens minnesdag. Föremål och meddelanden har lämnats utanför redaktionslokaler i såväl Linköping som Norrköping, rapporterar Corren.

Under morgonen påträffades även det antisemitiska budskapet vid Stadshuset i Linköping. Polisen rubricerar det hela i nuläget som hets mot folkgrupp, men vill inte kommentera om det finns misstänkta gärningspersoner. TT.

28 Besvikelse över beslut om Förintelsemuseet

Beskedet om att förlägga Förintelse-museet i Stockholm möts av besvikelse från kommunstyrelsens ordförande Katrin Stjernfeldt Jammeh (S).

– Man missar en historisk chans, säger hon.

Regeringen vill öppna ett självständigt museum om Förintelsen – och det ska ligga i Stockholm. Det skrev statsminister Stefan Löfven (S), utbildningsminister Anna Ekström (S) och kulturminister Amanda Lind (MP) på DN Debatt i går.

Beslutet var en besvikelse för politikerna i Malmö som länge har kämpat för att museet ska ligga där.

– Initiativet att inrätta ett museum är väldigt välkommet, men jag är besviken på lokaliseringen. Staten går miste om en möjlighet att synliggöra många av de historiska platserna som finns här, säger Katrin Stjernfeldt Jammeh (S), kommunstyrelsens ordförande i Malmö.

Statsminister Stefan Löfven säger att han förstår kritiken.

– Det är många som hade velat ha museet och det är förståeligt. Det är bra, det är positivt i grunden att man vill ha ett museum, säger han efter att han talat vid riksdagens minneshögtid för Förintelsen.

– Nu kommer vi att se till att museet är verksamt och har kontakt med föreningar och andra museer och åskådliggöra minnet runt om i vårt land, säger han.

Löfven delar uppfattningen att kampen mot antisemitismen i Malmö måste föras men anser att den kampen måste föras i hela landet.

– Det avgörande skälet till att det ska ligga i huvudstaden är att vi underlättar då för fler skolklasser i hela landet. Det är lättare att åka hit än att åka från Norrland ned till Malmö, säger Löfven.

TT

M-profilen flyttar när han får barn

År 2020 slutade med en covid-19-infektion för den före detta M-politikern Benjamin Dousa. I nästan tre veckor var han sänkt och fick reflektera över sin nya roll som vd på tankesmedjan Timbro från sängkanten.

2021 började med att en granat kastades in mot hans grannes lägenhet i Kista.

– Den dag jag har fått barn flyttar jag härifrån, säger han.

Född och uppvuxen i Husby, enligt egen utsago ”räddad av det fria skolvalet” (som han i dag kan se stora jämlikhetsproblem med) och tidigt politiskt aktiv. 2016 valdes han till förbundsordförande i MUF och två år senare till ordförande i Rinkeby-Kista stadsdelsnämnd. Benjamin Dousa, 28, var kanske på väg att bli politiker på livstid.

Det ville han inte, trots sitt engagemang, särskilt i förortsfrågor. Han beskriver sin resa som en färd mellan det som antingen är bara svart eller vitt till en verklighet som är en svårnavigerad gråzon.

Nu har han lämnat partipolitiken för en vd-post på tankesmedjan Timbro och är självkritisk:

– Redan för över tio år sedan var varningssignalerna tydliga. Då ströddes det ”integrationspengar” över förorten och man

hoppades att problemen skulle försvinna. Det gjorde de inte.

Han är stolt över det som han uppfattar som tuffa, men nödvändiga, beslut om stadsdelens ekonomi, som att till exempel skära i de administrativa kostnaderna som han tagit. De möjliggjorde bland annat många viktiga språk- och lässatsningar som gjorts.

Han är också glad över att han drivit frågan om att anställa ordningsvakter och sätta upp nya övervakningskameror. Inget har dock löst det som han betraktar den stora överhängande faran: att den som lyckas etablera sig direkt flyttar därifrån. Det gör förorterna till ett slags transitboenden där bidragsberoende är högt och skolresultaten låga.

Men Dousa pratar också om ”de låga förväntningarnas rasism” och den offermentalitet som han uppfattar som utbredd:

– Få skolor i världen, och inte tiotusen nya poliser, kan göra särskilt stor nytta om föräldrarna inte sätter regler och ramar för sina söner. Att hela tiden skylla på samhället sänder också fel signaler till alla oss som också är uppvuxna med ensamstående mammor med låga löner, som inte blev kriminella, säger han.

Själv kommer han sannolikt att flytta den dag han har fått barn. Varken han, eller läkaren Magnus Isacson som deklarerade i en debattartikel att han lämnar vårdcentralen i Tensta eftersom det är för tungt, har ett enskilt ansvar att utgöra ett integrationsprojekt.

– Det finns så mycket värme och engagemang, så många modiga människor i förorten som inte

syns. Men vi måste tala klarspråk om problemen – de är kopplade till det höga bidragsberoendet och den höga invandringen.

Ulrika By

ulrika.by@dn.se

Fakta. Benjamin Dousa

Född i Husby, uppvuxen med en ensamstående mamma.

Valde redan i grundskolan att gå i en skola i stan. Har en kandidatexamen vid Handelshögskolan , sitter i dess direktion och har också arbetat som markoanalytiker på en bank.

Sambo, inga barn, bor i lägenhet i Kista.

Skriver på en ny bok om Järva och integrationsfrågan som han hoppas bli klar med om något år. Det ska bli ett slags uppföljare till ”Snöflingorna faller över Husby” som släpptes för tre år sedan.

28 Skola ändrar antagningen – ska bli mindre homogen

Diskussionen om hur segregationen i svenska skolor ska minska har pågått länge. Nu ändrar Stiftelsen Viktor Rydbergs skolor sin antagningsprocess för att få en större blandning av elever.

När Viktor Rydberg öppnar sin nya skola i Fisksätra i Nacka kan det bli starten på ett nytt sätt att rekrytera elever. Svenska grundskolor har i dag antingen ett kösystem eller gör ett urval utifrån närhetsprincipen.

Många skolor i Stockholms län är kraftigt segregerade, med en elevsammansättning som inte liknar hur det ser ut i respektive kommun.

Det finns brister i båda antagningssystemen eftersom de leder till homogena skolor, anser Amanda Hurst, skolchef på stiftelsen Viktor Rydberg. Därför ska deras nya grundskola i Fisksätra kombinera de båda antagningsprocesserna (övriga Viktor Rydberg-skolor kommer att behålla sina vanliga antagningsprocesser).

– Om man till exempel är nyinflyttad i Stockholm eller kommer från ett annat land kanske man inte vet om att man kan ställa sina barn i kö och då har man ingen chans att komma in, säger hon.

Men diskussionen om varför det är viktigt att blanda elever med olika socioekonomisk

bakgrund är för enkelspårig, menar Amanda Hurst. Den fastnar ofta i en diskussion om att det är viktigt för barn från utsatta områden att få samma chans, som att blandningen enbart är en fördel för dem och sker på bekostnad av mer resursstarka elever.

– Det är en olycklig missuppfattning att en utbildning blir bättre för att barnen går med andra barn med exakt samma bakgrund. Tvärtom, heterogena skolor leder till bättre studieresultat. Olikheter är i själva verket en viktig grund för barnen att lyckas och vara förberedda för framtiden, säger Amanda Hurst.

– Den svenska skolan missgynnar barn som inte håller sig inom normen men den missgynnar också barn i stort då vi behöver ha fler perspektiv i skolan. Vi behöver ha världen i skolan. Skolan kan inte vara något vid sidan av, som en skyddad verkstad.

Amanda Hurst har hittills bara fått positiva reaktioner från föräldrar, men säger att det säkert finns de som känner oro.

– Vi kan inte fortsätta gör skola som vi gjort i hundra år. Vi tror att detta leder till en bättre utbildning och vi vill föregå med gott exempel och därför vill vi ta det här ansvaret för att utveckla den svenska skolan, säger hon.

Marijana Dragic

marijana.dragic@dn.se

28 Regeringen vill se över ”bristen på idrottsanläggningar”

Regeringen ger Centrum för Idrottsforskning uppdraget att se över behovet av idrottsanläggningar runt om i landet.

– Det är en brist på idrottsanläggningar och det innebär hinder för barns och vuxnas idrottande. Idrottsklubbar kanske inte kan ta emot alla barn som vill idrotta, säger idrottsminister Amanda Lind (MP).

I uppdraget ingår att genomföra en fördjupad analys av förekomsten och behovet av anläggningar och utemiljöer för rörelser.

– Vi vill ha mer kunskap för att kunna få beslutsunderlag för att kunna fatta rätt beslut och driva en aktiv idrottspolitik, säger Lind.

I dag är det kommunerna och privata aktörer som ansvarar för idrottsanläggningarna.

– Kommunerna har efterfrågat att staten tar ett större engagemang. Nu ska vi se vad vi kan göra, vilka verktyg vi har för att ge kommunerna det stöd som behövs.

Lind tycker att det behövs mer kunskap om idrottsanläggningar runt om i landet.

– När man ser på den mångfald och bredd på idrottsanläggningar som finns runt om i landet så är utmaningarna i de stora städerna är att

också planera för att bygga idrottsanläggningar så att man inte glömmer bort det när befolkningen ökar. På landsbygden kan det finnas en utmaning i att kunna underhålla de anläggningar man har.

I fjol fick Boverket i uppdrag att titta på hur en samlad stödfunktion för anläggningar kunna se ut.

– Boverket jobbar nu med att se vilket stöd som kommunerna kan behöva och hur det skulle kunna göras i praktiken.

Det här året får Centrum för idrottsforskning dessutom uppdraget att genomföra en fördjupad analys om coranapandemins påverkan på idrotten.

– Vi vill få mer kunskap om hur pandemin påverkat idrottsrörelsen socialt och ekonomiskt. Vi måste följa hur pandemin slår mot idrottsrörelsen på sikt för att kunna säkra att vi har en stark idrottsrörelse efter pandemin.

Lars Grimlund

lars.grimlund@dn.se

28 Diskussionen om teater håller på att gå förlorad, skriver Olle Näsman

Leif Zerns artikel ”Vi måste sluta behandla skådespelarna som oansvariga barn” (DN 13/1) är en viktig påminnelse om den brist i bedömningen av svensk teater som gällt länge.

Karin Helander – professor emerita i teatervetenskap vid Stockholms universitet – har analyserat den svenska teaterkritikens status under 1950- och inledningen av 60-talen. Hon konstaterar att teaterkritikerna då dominerades av starka manliga och borgerliga profiler som Nils Beyer, Tord Baeckström, Ivar Harrie, Ebbe Linde, PG Pettersson och Sten Selander. Deras kritik följde ett standardiserat mönster.

Helanders professorskollega vid Umeå universitet – Per Ringby – har tillskrivit en ung Göran O Eriksson förtjänsten för att debatten om den svenska teaterkritiken tog fart. Erikssons grundtes var att den genomlevde en språklig kris där teaterrecensenterna ”inte utvecklat begrepp, terminologi och traditioner för att i precisa termer ange kopplingen mellan å ena sidan skådespelarens konst och å andra sidan motiven och idéerna bakom det valda gestaltningssättet”.

Med denna oklarhet följde, menade Eriksson, att både regissörer och skådespelare led av en identitetskris och en låg självkänsla. Det innebar att de inte fick den återkoppling av de intryck som deras gestaltningar gett recensenterna. Därmed riskerade en viktig diskussion mellan konstnärer och kritiker att gå förlorad. Följden hade blivit, var Erikssons slutsats, att teatern – regissörerna – skådespelarna hamnade utanför diskussionen om konstens och teaterns estetik och roll i samhället.

Recensenterna karakteriserades av Eriksson som en ”borgerlig kategori” som av traditionen kunde använda ett väl förankrat intellektuellt språkbruk. Någon sådan resurs hade inte konstnärerna – regissörerna – skådespelarna att ta till. För att lösa detta dilemma var det därför nödvändigt att de själva började ta ett nytt ansvar för sina uppgifter.

Teaterns politisering under 1960- och 70-talen innebar förvisso att många teateraktörer tog sig an Erikssons tes. Men frågan är vad som finns kvar av detta i dagens svenska teater? Inte mycket tvingas jag konstatera. Vi tycks stå lika nakna som under tidigare decennier, utan de begrepp och de redskap som Eriksson föreslog och som Zern nu efterlyser. Det är därför hög tid och mycket angeläget att hans påminnelse begrundas av alla som är engagerade i svensk teater.

Läs Leif Zerns text ”Vi måste sluta behandla skådespelarna som oansvariga barn” på dn.se/kultur.

Olle Näsman

28 van Hoves visioner utvecklas i Värnamo

”Éric van Hove: Fenduq”

Vandalorum, Värnamo. Visas t o m 7/3, endast förbokade besök.

Éric van Hoves ”Fenduq” på Vandalorum är mycket mer än en vanlig, vacker konstutställning.

Det är också ett visionärt socioekonomiskt, teknologiskt och marknadsföringsmässigt utvecklingsprojekt. Därtill ett konkret utbyte mellan marockanska hantverkare och den småskaliga, småländska tillverkningsindustrin, i gemensam strävan efter hållbara produktionsmodeller. Såväl i skapandet av ”social skulptur” som fungerande produkter – 100 handgjorda elmopeder, tillverkade i Marocko, ska bli färdiga i år.

Nu har Vandalorum, likt många andra konstinstitutioner, drabbats hårt av coronapandemin och fått anpassa verksamheten; senast med obligatorisk förbokning och något minskade öppettider. Utställningar har också förlängts, både den med Systrarna Jobs textilkonst och van Hoves interdisciplinära ”Fenduq”. Denna storsatsning byggdes på i helgen med en andra digital ”tankesmedja”, i samarbete med

Linnéuniversitetet, som en del av det interregionala projektet Nya Småland.

Deltagarna var från tre kontinenter; forskare och professorer inom ekonomi, datorteknologi, bioteknik och konst, tillsammans med företagsledare, författare, filosofer, konstnärer, curatorer. På Vandalorums hemsida finns ett rikt referensmaterial; allt ifrån utställningskatalogen med många bilder och en dokumentärfilm om Éric van Hove, till korta föreläsningar av deltagare i tankesmedjan, bland annat om den historiska relationen mellan hantverk och industri.

Här finns även en länk till van Hoves marockanska ateljé (som också heter ”Fenduq”) och det sociala projektet ”The Mahjouba Initiative” – det vill säga utvecklingen av handgjorda mopeder. Men trots allt detta hyperintressanta nätmaterial vill jag slå ett slag för den fysiska utställningen. Den är värd en Smålandsresa.

För det är först nära inpå objekten man ser hur utsökt ornamenterade och välgjorda de är, och verkligen förstår hur spännande Éric van Hoves idéer är. Min första tanke om att alla dessa repliker av maskiner, motordelar och fordon bara är något för teknikintresserade kunde jag dessutom skrota på plats. För minst lika viktigt är den konstnärliga gestaltningen, det skickliga hantverket och de fina materialen, varav vissa återvunna och många lokala.

Verken i utställningen är inlånade från museisamlingar, det mesta rena konstobjekt men också de första tre prototyperna i ”Mahjouba Initiative”, varav en handgjord moped som faktiskt går att köra. Den äldsta skulpturen heter ”V12 Laraki” och är en utsmyckad, exakt replik av en Mercedes-Benz

V12-motor S-600. Tyngst är ”Ús heit” med 800 kilo. Det är min favorit – en förunderlig maskinskulptur inspirerad av en skördetröska, med inslag av frisisk keramik, svenskt glas och indonesiskt bensnideri.

För van Hove verkar intresset ha gått från konstverk inspirerade av motorer till mer praktiskt användbara produkter, som är snygga och samtidigt socialt och miljömässigt hållbara.

Jag cirklar runt podierna och häpnar över hur komplexa verken är, alla med sin egen historia. De är hopsatta av en mängd olika små delar, ibland flera hundra, tillverkade med millimeterprecision. Delarna är gjorda av allt ifrån pärlemor, halvädelstenar, nysilver, gul och röd koppar, kamelben, getskinn, kohorn och en mängd olika träslag, till elektronik, batterier, 3D-printade plastdelar, gummi och superlim!

Och här uppges aldrig bara en upphovsperson, utan listor med varenda hantverkares namn.

Sannolikt är det Éric van Hoves speciella bakgrund som format hans kosmopolitiska, kollektiva och tvärdisciplinära intressen. Han är född 1975 i Algeriet och växte upp i Kamerun, med belgiska föräldrar som var ingenjörer involverade i utvecklingsprojekt. När han var 14 år återvände familjen till Belgien och efter studier på Konsthögskolan i Bryssel reste van Hove till Japan, där han tog sin magister- och doktorsexamen.

Han lär ha besökt 150 länder och skapat platsspecifik konst i över hundra av dem. Sedan 2012 är van Hove baserad i Marocko, där hantverkssektorn sysselsätter hela 20 procent av befolkningen. I hans ateljé i Marrakech arbetar nu ett tiotal hantverkare men också hans hustru, flera konstnärer, ekonomer och

skribenter. Enligt hemsidan är namnet fenduq en kombination av ”fenn”, arabiska för konst, och ”funduq” som betyder handels- och mötesplatser för karavaner.

Det traditionella hantverket i Marocko är dock hotat och beroende av turismen, som under pandemin minskat dramatiskt. Problemet är också att få vill betala för avancerat hantverk, så van Hoves upphöjande av hantverkskunnandet betyder rimligen mycket för de anställdas yrkesstolthet och försörjningsmöjlighet. Hans fokus på lokal produktion, på samarbete i stället för konkurrens, känns såväl sympatiskt som ett inlägg i globaliseringsdebatten.

Arbetet med den fjärde mopedprototypen har försenats av pandemin, samtidigt som just den globaliserade tillverkningen nu skärskådas mer kritiskt än någonsin.

Det första exemplaret av ”Mahjouba IV” hinner troligtvis inte att visas på utställningen. Men jag bär med mig Éric van Hoves förträffliga mål med den handgjorda elmopeden. Den ska få ner luftföroreningarna, skapa lokala jobb och även bli enklare och billigare att reparera än importerade elmopeder. Och som det lite förnumstigt heter i en utställningstext: ”avslöja för marockaner den verkliga kraften i deras hantverksarv”.

Birgitta Rubin

birgitta.rubin@dn.se

28 Uppslagsrikt. Fascinerande undersökningar av Andreas Erikssons konstnärliga process

”Andreas Eriksson. Från Skiss till vävnad”

Nordiska akvarellmuseet, Skärhamn. Tillfälligt stängd, planerad nyöppning 13/2, förlängd t o m 25/4

”Andreas Eriksson. Weavings” (Infinite Grayscale)

”Andreas Eriksson. Cutouts” (Hatje Cantz)

Det är ett osedvanligt vackert konstrum. Akvarellmuseets innersta sal är en väldig, öppen rymd. Min blick vandrar fritt mellan Andreas Erikssons punktbelysta vävnader i ofärgad lintråd. Femton textila verk i olika storlek hänger inneslutna i sig själva, fyllda av en andäktig tystnad. Inget eller ingen stör dem

heller, eftersom museet tillfälligt är stängt på grund av rådande pandemi.

Vävarna påminner om kartor över en avskalad terräng. Avgränsade fält bildar ett melerat mönster i olika bleka toner och med varierande textur. Jag ser åkerlappar. Eller barken på en trädstam. Perspektiven upplösta, texturen nära. Bilder vidöppna som snittytor, en sorts måleriska tegar som ligger i träda. Fast vävarnas spektrum av ljust grå och beigebruna toner är helt deras eget, ett resultat av linets växtplats och ljusförhållanden.

I utställningens inledande rum gestaltas processen fram till vävarna med ett generöst urval skisser och fotografier, akvareller och materialprover. Samt en vävstol. Intressant att inse hur målningar först översätts till konturteckningar och sedan till vävnader, i stegvis förskjutning och i en dialog mellan konstnär, teknik och professionella vävare.

I väntan på att Akvarellmuseet ska öppna igen finns två nyutkomna böcker som fördjupar sig i Erikssons arbetsprocess. Den tunna volymen ”Weavings” (Infinite Grayscale) sammanfattar projektet genom vävarnas handfasta anteckningar och en uppslagsrik text av Sara Walker. Omslagets relieftryckta vävstruktur tillför läcker materialkänsla.

Den mer påkostade ”Cutouts” (Hatje Cantz) presenterar ännu en aspekt av Erikssons påtagligt idédrivna konstnärskap. Till skillnad från de långsamt framväxande bildvävarna innehåller ”Cutouts” fragment som klippts ur större misslyckade målningar. Mindre delar Eriksson bedömt som intressanta att bevara. Minnen från en tidigare process, som kanske rymmer möjligheter till nya verk.

Boken är sobert formgiven av Henrik Nygren som en sorts kartong med flikar, och sviten av 77 fragment presenteras i nummerordning. Skisser visserligen, men egentligen är det inget avgörande som skiljer de urklippta bitarna från Erikssons större målningar. Här finns det välbekanta spelet mellan ljusa och mörka partier, mellan större mossgröna fält och lysande orangea fläckar. Växelvis täta och upplösta penseldrag löper i olika riktning och ställer bildens perspektiv på ända. Rörelser i färgen skapar djup och för tillbaka till ytan.

Bläddringen bland utsnitten är fascinerande, boken visualiserar konstnärens blick. Områden han fastnat för och utseenden han föredrar. Som läsare hamnar jag mitt i måleriet. Insmugna mellan bildfragmenten finns korta texter där Kirsty Bell skriver tänkvärt om mullvadshögar, ateljéfönster och Rilkes brev om Cézanne. Som ett sätt att benämna måleriets omedvetna process.

Ett förlopp som Andreas Eriksson undersöker och vill befinna sig i. Vävarna och de urklippta dukbitarna ingår där – som strategier gränsande till måleriet och till den outgrundliga tillvaron.

Magnus Bons

29 Annette Kullenberg död i sviterna av covid-19

Journalisten och författaren Annette Kullenberg har avlidit i sviterna av covid-19 i Portugal.

Annette Kullenberg föddes i Stockholm 1939 och hon inledde sin bana som journalist i början av 1960-talet.

Hon var känd som en frispråkig skribent och debattör, bland annat på Aftonbladet, där hon arbetade i 25 år. Hon har också varit utrikeskorrespondent i Buenos Aires och Barcelona.

Kullenberg skrev flera skönlitterära böcker – debuten kom 1967 med romanen ”Vänd på dig”. Hon ligger också bakom flera reportageböcker, som ”Överklassen i Sverige” från 1974.

TT

29 Vi ser hur mänskliga rättigheter utmanas i världen och det är viktigare än någonsin att stå upp för dem.

Jämställdhetsminister Åsa Lindhagen (MP) som vill inrätta ett oberoende institut för mänskliga rättigheter och. Målsättningen är att det ska stå klart den 1 januari 2022. Kostnaden beräknas bli 50 miljoner per år.

29 Fysisk majblomma tillbaka – i digital butik

Efter förra årets inställda försäljning och ekonomiska ras gör nu Majblomman comeback i dubbel tappning.

Fysiska majblommor av 2020-års modell, som legat på lager i ett år, ska levereras rakt ner i brevlådan via ”blomsterbutiker” online, samtidigt som en nationell insamling görs där man kan få årets tigerrandiga blomma – i digital version.

Majblommans intäkter för förra året ser ut att landa på omkring hälften av vad som kommer in ett vanligt år – samtidigt som fler och fler barnfamiljer söker ekonomiskt stöd på grund av pandemins effekter.

I år vill generalsekreterare Tove Lindahl Greve ha revansch.

– Vi behöver komma ikapp och ta igen allt det som inte gick att genomföra under 2020. Barn som lever i ekonomiskt utsatthet är de första som drabbas när ekonomin tar en törn och vi behöver samla in pengar så att vi kan dela ut stöd, säger hon.

Första gången som majblomman såldes i Sverige var 1907.

TT

29 SF Studios gör film om Stockholms blodbad

Action, svek, kärlek, maktkamp – och en gravid småbarnsmamma. SF Studios planerar ett actiondrama som utspelar sig under Stockholms blodbad. Maria Karlssons (”Snabba cash”) manus kretsar kring ”dåtidens superkändis” Kristina Gyllenstierna som försökte försvara huvudstaden när danskarna attackerade år 1520.

– Det förvånar mig att ingen tidigare har gjort film om denna spektakulära, unika och fullständigt makabra händelse – en av de kanske viktigaste händelserna i Nordens historia. Det är ”the real red wedding” – med Kristina Gyllenstierna, en 28-årig höggravid fembarnsmamma, i huvudrollen, säger Maria Karlsson.

Inspelningsstarten är planerad till 2023.

30 Bofasta på Koster oroas när skolan hotas av nedläggning

Koster. En av Sveriges minsta skolor ligger på den bohuslänska ön Koster – ett välkänt semestermål för tusentals besökare varje sommar.

Men det går bara nio elever på skolan och vårterminen kan bli den sista, eftersom lågstadieskolor i kommunen kan tvingas att ha minst 20 elever.

– Om skolan stänger så kommer Koster att dö. Det är jag säker på, säger föräldern Åsa Eriksson.

I vagnen sitter Åsa Erikssons dotter Julia, 4 år. Framför springer dottern Maja, 7 år, med klasskompisarna och tvillingarna Arvid och Tor som båda är 8 år. Åsa kör, eller snarare trycker fram barnvagnen genom snöslasket.

Snöslasket ligger på ön Koster, som består av en syd- och en nordö, mitt i det kristallklara Kosterhavet som nyligen blivit en nationalpark. Öarna lider av samma problem som har drabbat de klassiska semestermålen Visby eller Venedig de senaste åren. Turismen är bränslet som sätter fart på den lokala ekonomin – samtidigt som den riskerar att överhetta den lokala bostadsmarknaden med skyhöga priser på hus som köps av besökare snarare än av året runtboende.

Sällskapet är på väg till skolan och går förbi färjeläget där båten från fastlandet lägger till. Under sommarmånaderna går tusentals turister av båten just här.

På en annonstavla sitter lappar som lockar till cykelhyra, dykupplevelser, och mysiga kafé- och restaurangbesök. Turismen på Koster omsätter över 200 miljoner kronor årligen.

Bredvid tavlan finns en karta – där en svart ruta är utpekad som skolan.

– Vem vill inte ha en sån här skolpromenad varje morgon? säger Ida Tauru, mamma till tvillingarna.

Frågan är hur länge den svarta rutan på kartan får vara kvar. En utredning i kommunen menar att varje lågstadie i kommunen bör ha minst 20 elever, för att säkra undervisningens kvalitet samt en sund kommunekonomi.

På Kosters skola går det nio barn, och två på förskolan.

Det är varken första eller sista gången en mindre skola i Sverige hotas av nedläggning, eller faktiskt lägger ned. Frågan har lett till folkomröstning i Luleå, men diskuteras även i södra Dalarna, och i Hudiksvallstrakten. Orsaken är alltså bland annat bättre tillgång till behörig personal och därmed bättre undervisning. Till nackdelarna hör ofta långa resvägar för eleverna.

För barnen på Koster skulle en färjetur till skolan på fastlandet innebära 45 minuter varje morgon med ledsagare, från och med att de är sex år.

– Det är inte alltid så kul att åka över havet när det blåser hårt, säger Åsa Eriksson som arbetar på Kosterbåtarna och är uppvuxen på ön.

Föräldrarna beskriver skolan som ”fantastisk”, och de vill inte tro att skolan kommer att läggas ned. På frågan vad de gör om det ändå händer så låter svaret ”det får vi ta då”.

– Hade det funnits bostäder för barnfamiljer så hade ju fler barn gått på skolan, säger Ida Tauru.

Ida Tauru och maken David Ahlskog är Ica-handlare på ön och flyttade hit för sju år sedan. Under sommaren ger turismen välkomna inkomster.

Men turismen gör alltså att markpriserna på Koster ökar, vilket är en av orsakerna till att så få barn går på skolan eftersom få barnfamiljer med en medelinkomst har råd med bostad på ön. En stuga på 36 kvadratmeter utan kommunalt vatten har ett utgångspris på 2,5 miljoner kronor.

Ida Tauru och maken hyr ett hus året runt – en lösning som är få förunnat.

– Det vanligaste är ju att man får hyra under vinterhalvåret för sedan kommer sommargästerna. Då kan man ta ut en högre hyra, säger hon.

Bostadsfrågan på ön är ett tvisteämne med många år på nacken.

– Nu går vi förbi Filjestadsprojektet, säger Åsa Eriksson och pekar upp mot en samling träd och sly.

Platsen är välkänd på ön. Kommunen har haft planer på att bygga bostäder på området i årtionden. Men i höstas sattes spiken i kistan för det senaste av projekten. Då sa det kommunala bostadsbolaget – ett aktiebolag med vinstkrav i ryggen – nej till att bygga på

marken på grund av den ekonomiska osäkerheten.

Till slut kommer sällskapet fram till skolan och läraren Susanne de Barés tar emot på skolgården. Hon flyttade från Sigtuna kommun till Koster för jobbet i somras, och hon är både behörig och trivs med jobbet. Hon vill inte uttala sig om den diskussion som pågår i kommunen om skolans vara eller icke-vara. Men en sak vet hon:

– Det är en rolig utmaning att hitta former för hur man kan jobba med en liten grupp i så många olika årskurser.

Föräldrarna på Koster är långt ifrån ensamma i sin situation. Liknande problem finns exempelvis i Venedig och Cinque Terre i Italien, där relationerna mellan besökare och bofasta är ”extrema”.

– Man kan säga att turism är en gastkram. Besöksplatserna som får en kram de inte alltid överlever, säger Owe Ronström, professor i etnologi vid Uppsala universitet.

En plats där besökarna är en av orsakerna till att lokalbefolkningen överlever ekonomiskt riskerar också att leda till miljöer som byggs upp för att tillfredställa besökarna snarare än de bofasta, menar Owe Ronström.

– Ett lysande exempel är världsarvet i Visby. Det är mer medeltida än det någonsin har varit. De har byggt tillbaka och fixat till Visby stad så att det är mer medeltida nu är vad det var innan.

Lösningen ligger delvis i att diversifiera inkomstkällorna.

– Man behöver begränsa turismen på något sätt. Och man behöver satsa på att ge de bofasta fler horisonter än bara en, säger Owe Ronström.

Strömstad är en av de svenska kommuner som drabbats värst av coronakrisen. Som granne med Norge har kommunen levt gott i årtionden tack vare gränshandeln – en industri som omsätter tio miljarder kronor årligen. Kommunens invånare och affärsidkare är vana vid tusentals turister som reser in och spenderar i stadens butiker, kaféer och köpcentrum. Men i somras uteblev de flesta och arbetslösheten har ökat med 700 procent under 2020 i Strömstad.

Trots skenande arbetslöshet vill kommunstyrelsens ordförande Kent Hansson (S) satsa på Kosters framtid.

– Vi har ju verkligen ambitionen att få Koster att leva året runt men det är en komplex fråga, säger han.

Vad tänker du om att turismen driver upp markpriserna på Koster?

– Ja, vi vet att vissa sommarveckor är det nästan mer turister på plats än vad ön klarar av. Och priserna är ju upptrissade så in i bänken. Det är svårt för en svensk barnfamilj att lösa bostadsproblemet själva. Därför ska vi utreda frågan och se hur vi kan få till fler bostäder på Koster. Allmännyttan måste hjälpa till, säger han.

Föräldrarna på Koster är oroliga för att skolan ska stänga, vad säger du om det?

– Det finns ingen majoritet i kommunen för att stänga skolan, vad jag vet. Men elevunderlaget är ett problem.

Helena Jönsson

FAKTA. KOSTER

Kosteröarna, eller bara Koster, är en svensk ögrupp i Tjärnö socken i Strömstads kommun belägen strax utanför Strömstad i norra Bohuslän. Den består av de två öarna Nord- och Sydkoster, vilka skiljs åt av ett smalt sund. Utanför ligger en mängd skär och holmar.

Koster är Sveriges västligaste bebodda plats; antalet åretruntboende uppgår till drygt 300 personer, varav majoriteten är bosatta på Sydkoster. Öarna tillhör Strömstads kommun, och skiljs från fastlandet av Kosterfjorden.

.

30 Nya krav för bidrag till stöd oroar: ”Vi kommer att tvingas lägga ner”

Stockholms stads bidrag till fristående resursskolor har minskat med flera miljoner kronor sedan utbildningsförvaltningen uppdaterat rutinerna i bedömningarna om tilläggsbelopp. Nu larmar flera skolor om akuta ekonomiska bekymmer.

På en resursskola som Vintertullsskolan på Södermalm i Stockholm går elever som har svårt att klara av skolan och att fungera i ett vanligt klassrum. De har i många fall neuropsykiatriska funktionsnedsättningar som autism, adhd eller Aspergers syndrom.

Torvid Hafström är huvudman på skolan, han är bekymrad över avslagen och verksamhetens framtida överlevnad.

– Det är beklämmande att staden väljer att neka elever med särskilda behov av stöd det tilläggsbelopp de har rätt till.

– Vi och flera andra fristående resursskolor i staden kommer att tvingas att lägga ner eller omstrukturera om vi inte får ekonomiska resurser nog för våra elever, säger han.

Tidigare har utbildningsförvaltningen i många fall vägt in resursskolornas organisation som helhet vid bedömningarna rörande tilläggsbelopp för elever med särskilda behov av stöd, något man från förvaltningens sida nu menar inte överensstämmer med skollagen. Sedan 2019 har man därför uppdaterat rutinerna och de är nu mer anpassade för att bedöma ansökningarna av tilläggsbelopp för varje enskild elev.

De nya rutinerna har gjort att samtliga fristående resursskolor i staden fått minskade inkomster genom tilläggsbelopp. Bland annat Vintertullsskolan som tidigare fått tilläggsbelopp för samtliga elever, men som under den senaste ansökningsperioden fick avslag på fyra av sex nyansökningar. Dessutom har tilläggsbeloppet minskat för flera av de elever som studerat på skolan sedan tidigare.

Motiveringen från kommunens sida är att resursskolorna på ett tydligare sätt måste visa hur deras undervisning möter elevernas behov.

– Det räcker inte att påvisa att man har elever med omfattande behov, man måste också på ett mycket tydligt sätt visa vilka insatser man gör för att möta deras omfattande behov av stöd, säger skolborgarrådet Isabel Smedberg-Palmqvist (L).

Torvid Hafström menar att skolan gör gedigna beskrivningar både över verksamheten och även över studieplaner för de enskilda eleverna i ansökningarna.

– Vi har tillsatt extra personal och har även en jurist som jobbar ideellt med detta. Att hävda att vi skriver för lite eller för dåligt är respektlöst mot skolprofessionens arbete och kunskap.

– Avslagen får enorma konsekvenser för eleverna och deras familjer, säger han.

Vintertullsskolan är inte den enda resursskolan i staden som drabbats. I nian på Magelungens grundskola på Södermalm går Ammi Bakk som precis som många av sina klasskompisar inte får något tilläggsbelopp.

Ammi har tidigare gått på en vanlig kommunal skola, men när hon för några år sedan märkte att något inte kändes rätt bestämde sig hon och familjen att Ammi skulle genomgå en neuropsykiatrisk utredning. Hon diagnostiserades med Aspergers syndrom och add. Sedan dess har man kämpat för att Ammi ska få det skolstöd hon behöver.

– Skolan gjorde så gott de kunde, men de hade varken kompetensen eller resurserna att ge

Ammi det stöd hon har behov av, säger Ammis mamma Sylvia.

– Till slut kom det till en punkt då det inte fungerade alls för Ammi, hon satt hemma mycket och hade svårt att hänga med i skolan.

Vändningen för Ammi kom när hon i våras fick en plats på Magelungen, sedan dess upplever både hon och mamma Sylvia att Ammis utveckling gått framåt.

Caroline Englund är lärare på skolan och har jobbat med Ammi sedan i höstas.

– Vi sätter upp individuella planer för alla elever, i Ammis fall började vi med distansundervisning och sedan har vi successivt övergått till mer undervisning i skolan.

Enligt Caroline Englund blir det ohållbart för skolan att fortsatt ge eleverna det stöd de behöver om man inte får något tilläggsbelopp utöver skolpengen.

– Då blir alternativet att antingen lägga ner verksamheten eller att ta in dubbelt så många elever, men då blir det ingen resursskola.

Ammi är orolig för hur hennes egen skolgång skulle påverkas om hon blev tvungen att byta tillbaks till en vanlig skola, men också för andra i hennes situation.

– Det känns inte alls bra, säger hon.

Hamilton Steiner

hamilton.steiner@dn.se

FAKTA. TILLÄGGSBELOPP

Förutom skolpengen som alla skolor i landet får kan resursskolor ansöka om tilläggsbelopp för elever med särskilt behov av hjälp och stöd.

Summan på tilläggsbeloppet bedöms individuellt för varje elev och kan variera, från omkring 1 200 kronor per elev och månad till omkring 23 000 kronor.

Totalt får över 1 200 elever i Stockholms stad särkilt stöd.

400 elever får stöd i särskilda undervisningsgrupper där eleverna läser allt från enstaka ämnen till hela skoldagen beroende på behovet.

Omkring 200 elever i staden läser i kommunens stadsdelsövergripande CSI-grupper.

Utöver dessa studerar omkring 650 elever från Stockholm på fristående resursskolor i staden, i närliggande kommuner eller i övriga landet.

FAKTA. SÄRSKILT STÖD

Högsta förvaltningsrätten fastslog 2017 att kommuner har rätt, enligt skollagen, att själva inrätta och driva resursskolor.

Stockholms stad tillhandahåller i dag så kallade stadsövergripande CSI-grupper som i praktiken fungerar som kommunala resursskolor och finns till för elever med mycket omfattande behov av stöd. Utöver det planerar kommunen även för att till år 2023 införa stöd för elever med särskilda behov i ytterligare två steg:

1. Samtliga skolor ska ha särskilda undervisningsgrupper för elever i behov av mer hjälp än den som finns i det vanliga klassrummet.

2. Alla stadsdelar ska ha minst en resursenhet med kapacitet att tillgodose elever med ytterligare behov av stöd, när den enskilda skolans stöd inte räcker.

30 Johan Croneman: Jag tycker synd om människor som inte förstår sig på handboll

Det går in genom det ena örat och ut genom det andra – efteråt minns jag knappt vad jag har sett.

Skidskyttesändning som vanligt, världscupen, tv:n står på och pratar liksom för sig själv. Svenskarna är långt efter. Ola Bränholm och Helena Ekholm försöker få liv i en komplett död sändning.

Det går inget vidare.

Svenskorna är sexa och tia och Helena Ekholm tycker som vanligt att det är väldigt bra kört – bästa herre kör in som 26:e gubbe. Och det sägs något om att det inte riktigt var hans dag i dag.

Det ligger onekligen något i det.

Ola Bränholm och Helena Ekholm måste vara en av de mest färglösa kombinationerna i sportkommenterandets historia.

Jag försöker höja ljudet, är det något jag inte har fattat? Ibland höjer Ola Bränholm själv rösten radikalt. Någon har skjutit fullt. Han signalerar till oss som tittar: ”Nu är det spännande.”

Nä. Inte särskilt.

Handbollskvarten mellan Danmark och Egypten är förmodligen en av de mest spännande matcherna som någonsin spelats, alla sporter, alla kategorier.

Matchen är slut flera gånger, lika många gånger kvitterar något av lagen i sista sekunden. Två förlängningar, samma sak där. Sekunddraman. Det går till straffläggning och Robert Perlskog och Claes Hellgren drar sig till minnes någon mästerskapsmatch på Island för evigheter sedan som senast gick till två förlängningar och straffar.

Det här var ändå bland det jävligaste man sett.

Jag höll givetvis på Egypten, eftersom jag aldrig håller på danskar i någon sport (eftersom en dansk aldrig någonsin skulle hålla på en svensk i någon enda sport – så barnslig är jag).

Däremot gillar jag ju danska spelare, som till exempel Mikkel Hansen, målvakten Niklas Landin och Lasse Svan.

Den sistnämnde gick in och avgjorde när hela Danmark måste ha stått upp helt tysta och hållit sig för både ögon, öron och mun.

Efter det: 7.9 på Richterskalan.

Jag tycker synd om människor som inte förstår sig på handboll.

Som farsan: ”De springer ju bara med bollen upp till det andra målet och står där och passar till varandra, och så tar de andra bollen och springer över till det andra målet igen och ställer sig där och passar.”

Varje gång han såg en handbollssnutt på tv. Hela min uppväxt.

Uträknade lag, eller uträknade enskilda idrottare, som plötsligt visar världen att alla hade fel är de mest älskvärda av alla.

Som när den amerikanske brottaren Rulon Gardner besegrade ryssen Alexander Karelin i OS 2000. Karelin hade inte förlorat på 13 år och inte släppt en enda poäng de senaste sex åren. Buster Douglas KO mot Mike Tyson 1990. Greklands vinst i fotbolls-EM 2004. Leicester Citys seger i Premier League 2015-16.

Och den största skrällen av alla skrällar: ”The miracle on ice”, vinter-OS 1980. USA:s - collegelag slog världens kanske genom tidernas bästa ishockeylandslag, Sovjet, med 4–3.

Detta svenska handbollslandslag har haft absolut noll förväntningar på sig, tio debutanter, kanske kunde man göra hyggligt ifrån sig i mellanrundan. Att de spelar final på söndag är en av de mäktigaste svenska lagbragderna någonsin. De har spridit sann glädje som mycket få andra landslag lyckats göra på många år. Mitt i covid-helvetet fick vi i alla fall något att vara lite glada för – och det är laget som sprang in i våra hjärtan.

Sprang och sprang. Och man vill aldrig att det skall ta slut:

Spring Wanne, spring!

Johan Croneman

johancroneman@gmail.com

30 Björn af Kleen: Annette Kullenberg vårdade sitt utanförskap som skribent

Journalisten och författaren Annette Kullenberg är död. Hon avled i sviterna av covid-19 i Portugal. Hon blev 82 år. Björn af Kleen minns en beundrad mentor som kunde vara krävande att umgås med.

En period kom hon resande från Arboga med regionaltåg. Det förvånade mig att en så kosmopolitisk människa som Annette Kullenberg slagit sig ned i en centralort i Västmanland med knappt 15 000 invånare.

Detta var i början av 2000-talet när Kullenberg försökte acklimatisera sig i Sverige efter exilåren i Las Palmas. Hon hade stämt sin arbetsgivare Aftonbladet när tidningen utan hennes vetskap strukit i en krönika om prinsessan Madeleines alkoholvanor. (”Vanliga tjejer som dricker för mycket har vi haft många artiklar om. Sen har vi en särskild sorts artiklar om nåt som kallas för ’partyprinsessan’”).

Nu satt vi på Operabaren eller Gondolen. Eller möjligen Kupan, en secondhandaffär på Östgötagatan på Södermalm där hon gillade att äta syltkakor och dricka kaffe på fat. Jag försökte konversera henne som blivande pensionär, på väg mot välförtjänt vila efter decennier av dagliga konfrontationer från

kvällstidningens sistasida. Tänker du åldras, frågade jag försiktigt, vid Arbogaån?

– Är du dum, eller? Fattar du inte att det finns stoff där?

I Lund hade jag skrivit en litteraturvetenskaplig uppsats om Kullenbergs oefterhärmliga reportage- och porträttkonst, som den tog sig uttryck i Aftonbladets bilaga Magasinet. När jag själv började skriva i tidningar sökte jag upp mästaren för ett slags påbyggnadskurs.

Det var krävande att umgås med Kullenberg. Efter utdragna luncher, där vinglaset färgades rosa av hennes läppstift, tände hon alltid en cigarett sittande vid bordet och askade i matresterna.

När kyparen protesterade agerade hon alltid lika förvånat, nej, chockat och kränkt. Hon inledde släpiga föreläsningar om det repressiva svenska samhällsklimatet och fördelarna med det mer livsbejakande latinska temperament hon själv erövrat.

Det fanns enormt mycket att lära av Annette som reporter. Hon var expert på att manipulera en intervjusituation till ett ömsint samtal. Ställ aldrig några frågor, uppmanade hon mig första gången vi pratade. Hennes alternativa metod ställde höga krav på lyhördhet och närvaro. Det kunde verka varmt och vimsigt i hennes sällskap. Men på väg därifrån kände man sig alltid genomskådad, liksom skivad som en fabriksbakad limpa.

Hon levde sitt arbete. Man skriver på natten, sade hon, och så vaknar man på förmiddagen när de börjar ringa och skälla. Hon vårdade sitt utanförskap som ett sätt att optimera sin iakttagelseförmåga.

En dagboksanteckning från Mälarpaviljongen, sent i september 2007. Annette hade varit på Nationalmuseum och sett en utställning om 1800-talskitsch. Hon viftade med cigaretten och sade att även vår tid är ”nybarock”.

”Det yttre, förklädnaden, spelet för publiken har otroligt stor betydelse”, sa hon. ”Samtidigt är skräcken för döden stor, rädslan för vad som ska hända med vårt otroliga överflöd.”

Hon skulle ta tåget tillbaka till Arboga samma eftermiddag. Varför, frågade jag. Vad är du på jakt efter där? Hon fnös över ordet jakt, som om det förringade den iakttagande akten.

”Nä, jag är inte på jakt”, sade hon. ”Jag brukar igenkännas på att jag sitter på en bänk och röker.”

Annette Kullenberg avled natten till torsdagen.

Björn af Kleen

bjorn.afkleen@dn.se

30 Bokbranschen reagerar på jätten Spotifys satsning på ljudböcker

I veckan fick Spotifys 320 miljoner användare tillgång till ljudböcker upplästa av kändisar. Medan konkurrenterna fokuserar på populärlitteratur erbjuder strömningsjätten i stället klassiker. Är det ett test eller ett seriöst försök att slå sig in i en växande bransch?

Ungefär varannan bok (48 procent) som konsumerades i Sverige under 2019 strömmades eller laddades ner genom abonnemangstjänster levererade av företag som Storytel, Bookbeat och Nextory. Sådana tjänster stod för 21 procent av den totala omsättningen på den svenska bokmarknaden.

– Grundmodellen är att det finns ett enormt utbud. Alla ska ha allt. En genomsnittlig konsument har nog svårt att överblicka hur mycket de faktiskt har tillgång till, säger Erik Wikberg, doktor i företagsekonomi och mångårig konsult åt Svenska bokhandlareföreningen och Svenska förläggareföreningen.

Att Spotify i veckan tillgängliggjorde nio klassiska verk (bland annat Mary Shelleys ”Frankenstein”, ”Lysande utsikter” av Charles Dickens och Charlotte Brontës ”Jane Eyre”) innebär ett trendbrott, menar han.

– Det är en intressant strategi att de satsar på ett fåtal, utvalda titlar i stället för ett oändligt förråd av böcker som kan passa alla typer av läsare. Jag tycker att det är innovativt och att det kan tolkas som en nischning. Vi lever i ett överflödssamhälle och att kurera ett innehåll på det här sättet kan bli ett mervärde för användaren. Man hade kunnat förvänta sig att en så här stor aktör snarare använde sin marknadsmakt som konkurrensmedel.

En satsning på klassiker kan förstås också ha juridiska förklaringar. Rättigheterna för verk där upphovspersonen varit död en viss tid är vanligtvis gratis. Det gör att man behöver ta hänsyn till färre intressenter – som förlag och författare – vid produktion och publicering. Men på topplistorna över de mest lyssnade titlarna återfinns i första hand genrelitteratur, som deckare, erotik och biografier av kändisar.

– Det finns en tydlig uppfattning om vilka böcker som går bra i ljudformat. Det ska inte vara för många tidshopp, enkel kronologi och lätt att hänga med eftersom man förväntas göra andra saker samtidigt som man lyssnar. Till exempel promenera eller städa. Just ”Frankenstein” och ”Jane Eyre” har en ganska rak kronologi och det finns exempel på filmatiseringar som blivit populära. Ryska klassiker med stort persongalleri hade kanske inte varit lika passande, säger Julia Pennlert, universitetslektor vid Bibliotekshögskolan i Borås.

Hon anser att så kallad kvalitetslitteratur är intressant i relation till ljudboksbranschen i stort.

– ”Klassiker” syftar ju till litteratur som stått sig stark över tid. Ljudboken, däremot, anpassas till vad man tror att läsare är intresserade av just nu och berättelserna har stark förankring i lokala förhållanden, till exempel har jag sett hur namn ändrats när ett svenskt verk översatts till danska. Genom att enbart erbjuda engelskspråkiga böcker riktar sig Spotify i stället mot en väldigt bred ”generalistmarknad”.

Jämfört med tryckta böcker och e-böcker finns en annan viktig komponent i ljudboken: uppläsaren. Traditionellt är det en skådespelare. Bland de mest populära återfinns Stefan Sauk och Katarina Ewerlöf.

– De har en oerhört betydelsefull roll. Många följer en viss uppläsare snarare än ett författarskap, säger Julia Pennlert.

Även här utmärker sig Spotify. Förvisso läser skådespelaren Hilary Swank upp Kate Chopins ”Uppvaknandet”. Men när en version av ”Harry Potter och de vises sten” släpptes förra året var fotbollsspelaren David Beckham en av uppläsarna. Nu hörs youtubern David Dobrik läsa ”Frankenstein”.

– ”Allmänna” kändisar som fotbollshjälten David Beckham är exempel på ett nytt fenomen. Uppläsaren representerar en ny sorts sorteringsmekanism som inte har funnits förut. Den blir en del av verket, säger Erik Wikberg.

Varken han eller Julia Pennlert är förvånade över Spotifys intåg på ljudboksmarknaden.

– Det är ingen överraskning direkt. De digitala plattformarna vill ha allt på ett ställe. Med tanke på att Spotify på senare tid satsat på poddar så är det här en logisk utveckling. Valutan är innehållet och sättet det paketeras på, säger Julia Pennlert.

Tobias Gyhlenius, kommunikationschef på Spotify i Norden, vill inte ge någon utförlig kommentar om planerna för företagets satsning på klassiker.

– Vi genomför rutinmässigt ett antal tester för att förbättra användarupplevelsen på Spotify. Några av de testerna kan i slutändan bli en del av vår bredare användarupplevelse medan andra huvudsakligen resulterar i viktiga lärdomar, skriver han i ett mejl till DN.

Att slå sig in på den nordiska marknaden och locka etablerade inhemska författare kan bli svårt i dagsläget. Det tror i alla fall Niclas Sandin, vd på Bonnierägda Bookbeat.

– Vi har hittat affärsmodeller som är hållbara för alla – författare, förlag och digitala plattformar. På Spotify är musiken störst och förlag och författare måste dela kakan med artisterna och skivbolagen.

Han har sett hur ersättningsmodellen hanterats i bland annat Tyskland.

– Där har förlagen tvingats klippa ner romanerna till låt-tracks på två–tre minuter och släppa böckerna som musikalbum för att få tillräcklig ersättning. Den modellen har inte lockat några nya, populära författarskap.

Vad gäller klassiker så poängterar han att även Bookbeat och andra strömningstjänster erbjuder sådana i sitt utbud.

– Vi har sett att de ofta läggs i biblioteket, men att många sedan inte lyssnar. Det är väl som med bokhyllan hemma. Klassiker kan bli stående olästa, men man tänker att någon gång ska jag ta mig an dem…

Niclas Sandin, liksom flera andra representanter för etablerade strömningsföretag, tycker att Spotifys satsning är både spännande och sporrande. Dan Panas, kommunikationschef på Storytel, säger det är ”glädjande att fler upptäcker kraften i den ljudvåg som sveper över världen”.

– Vi kommer förstås att följa Spotifys USA-test med stort intresse precis som alla andra.

Shadi Bitar, vd och grundare av Nextory, reagerade också positivt på nyheten:

– Det mesta som sker i vår spännande bransch är intressant för oss och att fler aktörer satsar på att öka intresset för böcker och historieberättande är välkommet. En utmaning som vi alla står inför är att få unga att läsa mer böcker. Det finns så mycket som konkurrerar om deras uppmärksamhet och därför finns det utrymme för fler att hjälpa till att driva på en beteendeförändring, kommenterar han mejlledes.

Per Bengtsson

kultur@dn.se

Strömmade ljudböcker.

Storytel, som startades 2005, är den ledande aktören med över en halv miljon titlar på 25 olika språk. Storytel beräknas kontrollera cirka 60 procent av den svenska marknaden. 2016 köpte företaget det anrika bokförlaget Norstedts.

Näst störst är Bookbeat och Nextory. 2019 lanserades även Amazonägda Audible i Sverige.

Spotify är världsledande inom strömmad musik. I flera länder, bland annat Tyskland, ingår även ljudböcker i utbudet. Det finns också många barnradioproduktioner med dramatiserade uppläsningar av bilderböcker.

I veckan lanserades nio ljudböcker på engelska av författare som Jane Austen, Charles Dickens och Mary Shelley. Uppläsare är bland andra youtubaren David Dobrik och skådespelaren - Hilary Swank. I separata ljudspår diskuterar Harvardprofessorn Glenda Carpio titlarna för att ge en fördjupad bild av verken.

30 Ann-Helén Laestadius. ”Statens kolonisering av Sápmi har aldrig stannat av”

Efter Girjasdomen i fjol blossade rasismen åter upp i Norrlands inland. ”Folk här nere fattar inte att hatet mot samer fortfarande pågår där uppe”, säger Ann-Helén Laestadius som är

aktuell med romanen ”Stöld”. *Sandra Stiskalo* och *Lotta Härdelin* träffar den Augustprisade författaren för ett samtal om renskötsel, rasism och att skriva utan att skada.

Byn där Elsa bor är namnlös – vi ska återkomma till varför – men man kan anta att den ligger någonstans i Malmfälten, för i närheten finns en stad stor nog att rymma hyreslägenheter, och så finns gruvan.

Elsa är dotter i en renskötarfamilj. En krispig januaridag när solen åter skymtar vid horisonten skidar hon ensam ut till rengärdet. Där står en skoter på tomgång, vid stängslet ligger en kropp. Öronen är avskurna men Elsa känner igen den, det är Nástegallu, hennes egen ren. Intill skotern står en man i avgasångorna. Även honom känner Elsa igen, i denna trakt känner alla till alla. Mannen håller en blodig kniv i sin hand. När han får syn på Elsa flinar han och drar med pekfingret i en gest över halsen.

Det är första, men inte sista, gången hon står öga mot öga med samehatet.

– När jag var liten var det samiska självklart. Jag var mitt i kulturen, koltarna, jojken, slöjden och traditionerna och visste inte att det fanns människor som tyckte illa om mig enbart på grund av vem jag var. Precis som för Elsa i romanen kom det som ett plötsligt slag. För mig inträffade det när jag började skolan, säger Ann-Helén Laestadius.

Romanen heter ”Stöld” och utspelar sig i ett landskap som samer nyttjat för renskötsel i -århundraden, om inte längre. Rätten till det vilar på urminnes hävd, som det står i lagboken. Men det finns även andra som bott i trakten i

generationer och några av dem tycker sig förfördelade gentemot samerna. Elsa och hennes släkt hittar sina renar döda och skändade i skogen, ibland har döden föregåtts av utdragen tortyr. Med åren ska våldet eskalera och riktas inte enbart mot djuren.

Det yttre händelseförloppet är i viss mån verklighetsbaserat. Ann-Helén Laestadius har i arbetet med romanen läst över 100 polisanmälningar om försvunna och dödade renar. Inte en enda av dem har gått vidare till förundersökning.

– Det föder en otrolig frustration och en känsla av vanmakt hos renägare. Därtill kommer konflikterna med gruv- och skogsbolagen och det pyrande samehatet som ibland blossar upp till direkta hot. Folk här nere fattar inte att hatet mot samer fortfarande pågår där uppe.

Vad tror du är skälet till att polisanmälningarna inte leder någon vart?

– Flera renskötare jag pratat med upplever att det inte finns något intresse från polisens sida, men jag kan inte påstå att det är så för jag vet faktiskt inte. Polisen i Norrbotten har ju också orimligt stora områden att bevaka.

Att döda en ren rubriceras som stöld, personerna i din roman är inte nöjda med det. Vilken brottsrubricering hade de velat se?

– Jaktbrott, kan jag tänka mig. Det kan till skillnad från stöld ge fängelsestraff. Jaktbrott gäller till exempel för älgar och björnar som ägs av staten. Att döda dessa djur bedöms som allvarligare än att döda renar som ägs av samer.

Ann-Helén Laestadius bor själv ”här nere”, det vill säga i Solna i Stockholm. Hit flyttade hon för att studera kriminologi och statsvetenskap,

strax därefter började hon jobba som reporter på kvällstidningarna parallellt med studierna. Men hon kallar fortfarande Norrbottens inland för hemma trots att det var tjugo år sedan hon lämnade och hemstaden inte finns kvar. Åtminstone inte sådan den såg ut när hon växte upp.

2004 skickade Kiruna ut ett av de mer uppseendeväckande pressmeddelandena i svensk kommunhistoria. ”Vi ska flytta en stad”, löd rubriken. Hundra års gruvbrytning hade orsakat deformationer i marken, det fanns risk att hela staden skulle implodera. Ann-Helén Laestadius har skrivit såväl om stadsflytten som om gruvans betydelse för och påverkan på Kirunaborna. Dels i reportageboken ”Bromsgatan – vi som bodde på gårdarna”, dels i ungdomsromanen ”Tio över ett” om Maja som ställer klockan för att varje natt vakna i tid till LKAB:s sprängningar, redo att rädda familjen om dödsraset skulle inträffa. För den boken tilldelades hon 2016 Augustpriset i barn- och ungdomskategorin.

– Alla som vuxit upp i Kiruna har på ett eller annat vis haft en politisk uppväxt, det är oundvikligt i en sådan stad. Min pappa jobbade i gruvan, han lärde mig om arbetsrätt, strejker och facket. Från barndomen fick jag med mig ett extremt rättvisepatos.

Det är en egenskap som kan få andra att rygga inför henne. Hon är den frivilliga skolrådsföräldern. Lärare som ser hennes namn i mejlkorgen hämtar en kopp kaffe och tar ett djupt andetag innan de klickar på ”öppna”, säger hon med ett leende. Men rättvisan är också en drivkraft i författarskapet. Just ”Stöld” har hon skrivit i ett tillstånd av lika delar ilska och ödmjukhet.

– Jag har varit så arg över vad renskötarna tvingas vara med om. Samtidigt har jag velat vara försiktig; jag är inte en författare som går över lik för litteraturen. Om romanen provocerar är jag beredd att ta en debatt, men den får inte skada någon. Det är därför byarna i boken inte har namn, jag vill inte att verkliga människor felaktigt ska kopplas till den och därmed hotas eller förtalas på grund av vad jag skrivit. Det är ju faktiskt en roman!

Under researchen har hon varit med på skiljningar och kalvmärkning, fast alltid som åskådare. Ann-Helén Laestadius har inget renmärke och har själv aldrig levt med renar. Men hennes mamma har. Och genom mammans barndomsberättelser och fotoalbum väcktes fascinationen och respekten för rennäringen och djuret i sig.

Nu bor inte heller föräldrarna kvar i gruvstaden. De har flyttat till byn Silkimuotka, en och en halv timmes bilfärd nordost om Kiruna. Ann--Helén Laestadius längtar nästan alltid dit. Till tystnaden, norrskenet, skoterturerna över den frusna sjön och laxfisket i Lainioälven om sommaren.

Det är också till Silkimoutka hon åker för att skriva. Där hittar hon rätt ton och rytm för sina texter. Som barn på 70-talet fick hon inte lära sig samiska. De äldre som hade kunnat föra språket vidare gjorde inte det, det fanns en skam över modersmålet – ett arv från nomadskolans tukt – och tidens pedagoger avrådde från att undervisa barn i två språk samtidigt. Det kunde göra dem halvspråkiga, sades det.

– Språkmässigt tillhör jag en förlorad generation, det är en sorg. Jag förstår lite

vardaglig samiska, fast vågar fortfarande inte tala särskilt mycket. Men när jag är där uppe har jag språket omkring mig, jag hör hur människorna pratar och det har en förlösande effekt på skrivandet.

Hur skiljer det sig åt att vara same i Solna - respektive i Kiruna?

– Stort. När jag jobbade som reporter på tidningen NSD hände det att jag blev kallad lappjävel när jag var ute på jobb. Det har jag aldrig varit med om i Stockholm. Samtidigt har man som same i Kiruna nära till släkten, kulturen, rötterna och det betyder allt.

Och hur var det som barn?

– Rätt tufft i skolan. Personligen var jag inte särskilt drabbad av samehatet men så höll jag en väldigt låg profil också. Jag skulle knappast ha gått klädd såhär, säger hon och pekar på sig själv.

Kolten har hon lämnat hemma. I dag är hon klädd i blåjeans, runt halsen har hon en rutig blå yllesjal som hålls samman av en risku – en samisk silverbrosch. Av silver är också det långa halsbandet med det stora hänget som sticker fram under sjalen.

Utöver konst och kultur skapad av artister som Sofia Jannok, regissören Amanda Kernell och konstnärer som Britta Marakatt-Labba och Anders Sunna är det *en* sak som dominerat riksmediers intresse för Sápmi de senaste åren: Girjasmålet.

2009 lämnade Girjas sameby i Gällivare kommun in en stämningsansökan mot svenska staten. Syftet var att klargöra vem som äger rätten till jakt och fiske i området. Målet gick

hela vägen till högsta instans och för ett år sedan avgjordes det i Högsta domstolen till Girjas fördel. I domen fastslogs att samebyn och dess medlemmar ensamma äger rätten att besluta vem som får jaga och fiska på området, liksom när och hur det ska gå till. Domen utlöste en våg av hat och hot riktat mot samer av människor som ansåg sig ha lika stor eller större rätt till marken. Den väckte också frågan om samerna inte därmed också äger rätten att förfoga över andra naturresurser som svenska staten tjänar stora pengar på i området, som mineraler, metaller och träd, exempelvis.

– Det här har man ju kämpat för i många år men inte fått särskilt mycket gehör för. Till nu. Frågan är så mycket större än jakt och fiske, säger Ann-Helén Laestadius.

Fortsätter svenska statens kolonisering av Sápmi?

– Ja! Den har aldrig stannat av. Det märks inte minst med tanke på gruvbolagens prospekteringar och provbrytningar och på statliga Sveaskogs avverkningar (som DN rapporterade om förra veckan, reds anm) som försvårar eller omöjliggör renskötseln.

Girjasdomen ledde inte enbart till samefientliga utbrott. Den synliggjorde också sprickor inom den samiska befolkningen. Runt tio procent av samerna bedriver rennäring i en sameby, många andra samer finner det djupt orättvist att enbart denna grupp ska ha rätt att besluta över och livnära sig på marken och vattnet.

Även i romanen ”Stöld” framträder makt-hierarkier inom det samiska. Patriarkatet är en sådan. Rennäringen ärvs till stor del från far till son, huvudpersonen Elsa kämpar med att ta plats i manliga domäner.

En annan hierarki gäller det som skulle kunna beskrivas som äkthet baserad på rötter. Elsas mamma talar samiska och syr perfekta koltar, ändå blir hon av illasinnade tungor kallad för *rivgu*, en ibland nedvärderande benämning för en icke-samisk kvinna.

– Det var viktigt för mig att skriva också om det som inte är smickrande. Som detta att höra till en förtryckt grupp och själv anamma majoritetssamhällets sätt att göra skillnad på folk. Jag tycker att det är sorgligt.

Hur kan det ta sig uttryck bland samer?

– Till exempel kan vem som helst överklaga andras rätt att finnas i den samiska röstlängden, alltså den som ger samer rösträtt i sametingsvalet. Det leder ofta till obehagliga debatter om vem som är same och inte. Många blir förtvivlade över det där, alltså att samer själva gör på samma sätt som svenskarna gjort och säger att vissa inte duger.

Mannen som i romanen dödar renen Nástegallu och gestikulerar åt Elsa att han är beredd att ta livet också av henne heter Robert Isaksson. Hans gestalt och situation påminner om en typ av man som på sistone diskuterats i medier, ofta i förhållande till högerpopulism och antidemokratiska krafter: han lever ensam, är utförsäkrad, missnöjd och alkoholiserad.

Jag frågar Ann-Helén Laestadius hur man kan förstå eller förklara Robert Isaksson och hans - aggression mot samer och renar.

– Han är en människa som blivit bitter. Han, hans pappa, ja flera generationer bakåt har också bott i detta område och han är arg för att han inte har samma rättigheter till marken som de renskötande samerna. Han klarar inte av att

ta ansvar för sitt eget miserabla liv och för alkoholismen. Han lyfter problemen ur sig själv och skyller allt på samerna.

Men har han på något vis hamnat i en orättvis position i förhållande till samerna?

– Nej, det tycker inte jag. Jag tycker att det är helt rätt att samer – Sveriges och Europas enda ursprungsbefolkning – har utökad eller egen rätt att bestämma hur områden där rennäringen bedrivs får nyttjas.

Hon tänker efter och säger sedan att orättvisa visserligen finns men att den inte är begränsad till män som Robert Isaksson i romanen utan drabbar de flesta som bor i Norrlands inland eller i avfolkningsbygd generellt, för den delen. Hon tar ett exempel. Föräldrarna i Silkimuotka har 4,5 mil till närmaste ambulansdepå men efter klockan 17 på vardagarna och om helgerna finns där ingen personal. Skulle något ske i byn då får man vänta en och en halvtimme på ambulans från Kiruna eller på en helikopter, om vädret tillåter.

– Själv har jag fem minuter till Karolinska från min lägenhet i Solna, min son kan välja mellan olika gymnasieskolor och vill jag byta jobb finns möjligheter, säger Ann Helén Laestadius och fortsätter:

– Jag upplever att många här nere är rätt bortskämda med hur bra vi har det, sett till samhällsservice. Det är inte särskilt konstigt att det finns en frustration i avfolkningsbygder, en känsla av att man har blivit fråntagen något och därför vänder sig till politiska partier som adresserar just denna upplevelse av förlust.

Sandra Stiskalo

ANN-HELÉN LAESTADIUS.

Född 1971 i Kiruna, i dag bosatt i Solna.

Har arbetat många år som journalist, dels på NSD i Kiruna, dels på kvällstidningarna och som kriminalreporter på den numera nedlagda tidningen Stockholm City.

Debuterade 2007 med ”Sms från Soppero”, en ungdomsroman som hon skrev på ett par veckor efter att Nordiska museet utlyst en manustävling på temat ”att vara ung same i dag”.

Har därefter gett ut ett tiotal böcker, flera av dem utspelar sig i hennes barndomstrakter och rör sig kring teman som identitet, ursprung och utsatthet.

För boken ”Tio över ett” tilldelades hon 2016 Augustpriset i barn- och ungdomskategorin med motiveringen: ”Med driv i språket flätar Laestadius samman plats, politik och psykologi.”

Aktuell med romanen ”Stöld”, hennes första skönlitterära bok för vuxna (Romanus & Selling).

Arbetsmarknad och företagare hanteras av arbetsmarknads-departementet och näringsdepartementet

293 **Inrikes DN-artiklar 25 - 30 januari 2021**

294 Riksdagen och politiska partier

313 Statsrådsberedningen och statsministern

322 Utrikesförhållanden, försvar och klimat hanteras av utrikesdepartementet, försvarsdepartementet och miljödepartementet.

375 Inre ordning och säkerhet hanteras av justitiedepartementet

460 Infratruktur hanteras av infrastrukturdepartementet. Med digitalisering och energi

519 Hälso- och sjukvård och hushållens problem hanteras av socialdepartementet. Coronakrisen och hushållens problem

762 Utbildning och forskning hanteras av utbildningsdepartementet och kulturdepartementet. Med kulturella verksamheter och idrott.

916 Arbetsmarknad och företagare hanteras av arbetsmarknadsdepartementet och näringsdepartementet.

953 Penningverksamheter hanteras av finansdepartementet m fl.

965 De 21 länsstyrelserna, de 21 regionerna och 290 kommunerna. - 985

Arbetsmarknads-departementet

Arbetsmarknadsdepartementet ansvarar för frågor och ärenden som rör arbetsmarknad, arbetsrätt och arbetsmiljö. Departementet ansvarar också för arbetet för ökad jämställdhet mellan kvinnor och män och mänskliga rättigheter på nationell nivå. Dessutom ansvarar departementet för arbetet för integration, mot segregation, rasism och diskriminering samt för att stärka hbtq-personers och barns rättigheter.

Områden

Områden

- **Arbete mot segregation**
- **Arbetsmarknad**
- **Arbetsrätt och arbetsmiljö**
- **Barnets rättigheter**
- **Demokrati och mänskliga rättigheter**
- **Jämställdhet**
- **Nyanländas etablering**

Om Arbetsmarknadsdepartementet

Relaterad navigering

- **Arbetsmarknadsdepartementets delar i statens budget**
- **Rättsliga dokument**
- **Utredningar och kommittéer**
- **Myndigheter med flera**
- **Remisser**
- **Organisation**
- **Kontakt**

Ansvariga statsråd

Ansvariga statsråd

Eva Nordmark
Arbetsmarknadsminister

Märta Stenevi
Jämställdhets- och bostadsminister med ansvar för stadsutveckling och arbetet mot segregation och diskriminering

Genvägar

- Reformering av Arbetsförmedlingen
- Ordning och reda på arbetsmarknaden
- En arbetsmiljöstrategi för det moderna arbetslivet 2016-2020
- Arbetet mot hedersrelaterat våld och förtryck
- Hbtqi-personers lika rättigheter och möjligheter
- Samlat grepp mot rasism och hatbrott
- Följ Arbetsmarknadsdepartementet på Twitter
- Prenumerera på nyhetsbrev om regeringens arbetsmarknadspolitik

Aktuellt från Arbetsmarknadsdepartementet

Arbetsmarknadsdepartementet

https://www.regeringen.se/sveriges-regering/arbetsmarknadsdepartementet/

Myndigheter

- **Myndigheten för arbetsmiljökunskap**
  16 augusti 2018 från Arbetsmarknadsdepartementet
- **Arbetsmiljöverket**
  07 mars 2016 från Arbetsmarknadsdepartementet
- **Statens nämnd för arbetstagares uppfinningar, SNAU**
  15 oktober 2015 från Arbetsmarknadsdepartementet
- **Arbetsdomstolen**
  02 februari 2015 från Arbetsmarknadsdepartementet
- **Svenska ILO-kommittén**
  02 februari 2015 från Arbetsmarknadsdepartementet
- **Svenska ESF-rådet, Rådet för Europeiska socialfonden i Sverige**
  02 februari 2015 från Arbetsmarknadsdepartementet
- **Nämnden för styrelserepresentationsfrågor**
  02 februari 2015 från Arbetsmarknadsdepartementet
- **Institutet för arbetsmarknads- och utbildningspolitisk utvärdering, IFAU**
  02 februari 2015 från Arbetsmarknadsdepartementet
- **Inspektionen för arbetslöshetsförsäkringen, IAF**
  02 februari 2015 från Arbetsmarknadsdepartementet
- **Arbetsförmedlingen**
  02 februari 2015 från Arbetsmarknadsdepartementet
- **Medlingsinstitutet**
  03 december 2014 från Arbetsmarknadsdepartementet

Eva Nordmark

Arbetsmarknadsminister
Arbetsmarknadsdepartementet
"Alla som kan arbeta ska arbeta. Det är grunden för vår gemensamma välfärd. När arbetslivet förändras gör vi en nystart i arbetsmarknadspolitiken. Regeringen fortsätter föra en politik för fler jobb och nya satsningar på kompetensutveckling. Vi bygger ett tryggare arbetsliv med goda utvecklingsmöjligheter. Så möter vi framtiden tillsammans."

Eva Nordmarks områden

- **Arbetsmarknad**
- **Arbetsrätt och arbetsmiljö**
- **Nyanländas etablering**

SW . 658 Allm.företagsekonomi, Arbets-förmedling o -marknad.
SW . 7958 Sociala miljöer o sociala verksamheter i boendet.

Märta Stenevi

Jämställdhets- och bostadsminister med ansvar för stadsutveckling och arbetet mot segregation och diskriminering

Arbetsmarknadsdepartementet

"Vi kan aldrig acceptera att människor inte har makten över sina egna liv. Regeringen jobbar för ökad jämställdhet på alla nivåer, att stärka barns rättigheter, att bekämpa våld i nära relationer och hedersrelaterat våld och förtryck. Vi står tydligt upp för alla människors lika värde." (Företrädarens förklaring)

Märta Stenevis områden

- Arbete mot segregation
- Barnets rättigheter Bostäder och samhällsplanering Demokrati och mänskliga rättigheter
- Jämställdhet
- Nyanländas etablering

- Presskontakter
- Pressbilder
- E-post till registrator
- Kontakt

SW . 658 Allm.företagsekonomi, Arbets-förmedling o -marknad.

Näringsdepartementet

Näringsdepartementet har ansvar för frågor som rör bolag med statligt ägande, näringsliv, innovation, landsbygd, livsmedel och regional utveckling.

Områden

Områden

- Bolag med statligt ägande
- Innovation
- Landsbygd, livsmedel och areella näringar
- Näringspolitik
- Regional utveckling

Om Näringsdepartementet

Relaterad navigering

- Näringsdepartementets delar i statens budget
- Rättsliga dokument
- Utredningar och kommittéer
- Myndigheter med flera
- Remisser
- Kontakt

Ansvariga statsråd

Ansvariga statsråd

Ibrahim Baylan
Näringsminister

Jennie Nilsson
Landsbygdsminister

Genvägar

Genvägar

- Information in English from the Ministry of Enterprise and Innovation
- Regeringens strategiska samverkansprogram
- En livsmedelsstrategi för jobb och hållbar tillväxt i hela landet
- Ett nationellt skogsprogram för Sverige

Aktuellt från Näringsdepartementet

Näringsdepartementet

https://www.regeringen.se/sveriges-regering/naringsdepartementet/

Myndigheter

- **Teracom Group AB (Teracom)**
  22 november 2017 från Näringsdepartementet
- **European company for the financing of railroad rolling stock (EUROFIMA)**
  09 april 2015 från Näringsdepartementet
- **Stiftelsen Norrlandsfonden (Norrlandsfonden)**
  09 april 2015 från Näringsdepartementet
- **Stiftelsen Industrifonden (Industrifonden)**
  09 april 2015 från Näringsdepartementet
- **Centrala djurförsöksetiska nämnden**
  06 februari 2015 från Näringsdepartementet
- **Skogsstyrelsen**
  06 februari 2015 från Näringsdepartementet
- **Statens veterinärmedicinska anstalt (SVA)**
  06 februari 2015 från Näringsdepartementet
- **Livsmedelsverket (SLV)**
  06 februari 2015 från Näringsdepartementet
- **Statens jordbruksverk (SJV)**
  06 februari 2015 från Näringsdepartementet
- **Sveriges lantbruksuniversitet (SLU)**
  06 februari 2015 från Näringsdepartementet
- **Lernia AB (Lernia)**
  05 februari 2015 från Näringsdepartementet
- **Orio AB (Orio)**
  05 februari 2015 från Näringsdepartementet
- **Verket för innovationssystem (Vinnova)**
  04 februari 2015 från Näringsdepartementet
- **Vattenfall AB (Vattenfall)**
  04 februari 2015 från Näringsdepartementet
- **Vasallen AB (Vasallen)**
  04 februari 2015 från Näringsdepartementet
- **V.S. VisitSweden AB (VisitSweden)**
  04 februari 2015 från Näringsdepartementet
- **Transportstyrelsen**
  04 februari 2015 från Näringsdepartementet
- **Trafikverket**
  04 februari 2015 från Näringsdepartementet
- **Trafikanalys**
  04 februari 2015 från Näringsdepartementet

- **Tillväxtverket**
  04 februari 2015 från Näringsdepartementet
-
- **TeliaSonera Aktiebolag (TeliaSonera)**
  04 februari 2015 från Näringsdepartementet
- **Svevia AB (publ) (Svevia)**
  04 februari 2015 från Näringsdepartementet
- **Sveriges geologiska undersökning (SGU)**
  04 februari 2015 från Näringsdepartementet
- **Svensk-Danska Broförbindelsen SVEDAB AB (Svedab)**
  04 februari 2015 från Näringsdepartementet
- **Svenska skeppshypotekskassan (Svenska Skeppshypotek)**
  04 februari 2015 från Näringsdepartementet
- **Svenska rymdaktiebolaget (SSC)**
  04 februari 2015 från Näringsdepartementet
- **Swedfund International AB (Swedfund)**
  04 februari 2015 från Näringsdepartementet
- **Swedesurvey Aktiebolag (Swedesurvey)**
  04 februari 2015 från Näringsdepartementet
- **Swedavia AB (Swedavia)**
  04 februari 2015 från Näringsdepartementet
- **Sveaskog AB (Sveaskog)**
  04 februari 2015 från Näringsdepartementet
-
- **Statens väg- och transportforskningsinstitut (VTI)**
  04 februari 2015 från Näringsdepartementet
- **Statens Bostadsomvandling AB (Sbo)**
  04 februari 2015 från Näringsdepartementet
- **Specialfastigheter Sverige Aktiebolag (Specialfastigheter)**
  04 februari 2015 från Näringsdepartementet
- **SOS Alarm Sverige AB (SOS Alarm)**
  04 februari 2015 från Näringsdepartementet
- **Sjöfartsverket**
  04 februari 2015 från Näringsdepartementet
- **SJ AB (SJ)**
  04 februari 2015 från Näringsdepartementet
- **SBAB Bank AB (publ) (SBAB)**
  04 februari 2015 från Näringsdepartementet
- **SAS AB (SAS)**
  04 februari 2015 från Näringsdepartementet
- **Samhall Aktiebolag (Samhall)**
  04 februari 2015 från Näringsdepartementet

- **RISE Research Institutes of Sweden AB (RISE)**
  04 februari 2015 från Näringsdepartementet

- **PostNord AB (PostNord)**
  04 februari 2015 från Näringsdepartementet

- **Post- och telestyrelsen (PTS)**
  04 februari 2015 från Näringsdepartementet

- **Patentombudsnämnden**
  04 februari 2015 från Näringsdepartementet

- **Patent- och registreringsverket (PRV)**
  04 februari 2015 från Näringsdepartementet

- **Myndigheten för tillväxtpolitiska analyser och utvärderingar (Tillväxtanalys)**
  04 februari 2015 från Näringsdepartementet

- **Metria AB (Metria)**
  04 februari 2015 från Näringsdepartementet

- **Luossavaara-Kiirunavaara Aktiebolag (LKAB)**
  04 februari 2015 från Näringsdepartementet

- **Luftfartsverket (LFV)**
  04 februari 2015 från Näringsdepartementet

- **Konkurrensverket (KKV)**
  04 februari 2015 från Näringsdepartementet

- **Jernhusen AB (Jernhusen)**
  04 februari 2015 från Näringsdepartementet

- **Inlandsinnovation AB (Inlandsinnovation)**
  04 februari 2015 från Näringsdepartementet

- **Infranord AB (Infranord)**
  04 februari 2015 från Näringsdepartementet

- **Green Cargo AB (Green Cargo)**
  04 februari 2015 från

- **Fouriertransform Aktiebolag (Fouriertransform)**
  04 februari 2015 från Näringsdepartementet

- **Bolagsverket**
  04 februari 2015 från Näringsdepartementet

- **Arlandabanan Infrastructure AB (Arlandabanan)**
  04 februari 2015 från Näringsdepartementet

- **Apoteksgruppen i Sverige Holding AB (Apoteksgruppen)**
  04 februari 2015 från Näringsdepartementet

- **Apoteket AB (Apoteket)**
  04 februari 2015 från Näringsdepartementet

- **Ansvarsnämnden för djurens hälso- och sjukvård**
  04 februari 2015 från Näringsdepartementet

- **ALMI Företagspartner AB (ALMI)**
  04 februari 2015 från Näringsdepartementet
-
- **Aktiebolaget Svensk Exportkredit (SEK)**
  04 februari 2015 från Näringsdepartementet

- **Aktiebolaget Svensk Bilprovning**
  04 februari 2015 från Näringsdepartementet

- **Aktiebolaget Bostadsgaranti (AB Bostadsgaranti)**
  03 februari 2015 från Näringsdepartementet

- **Akademiska Hus Aktiebolag (Akademiska Hus)**
  03 februari 2015 från Näringsdepartementet

- **AB Svenska Spel (Svenska spel)**
  03 februari 2015 från Näringsdepartementet

- **AB Göta kanalbolag (Götakanal)**
  03 februari 2015 från Näringsdepartementet

- **Styrelsen för samefonden**
  19 december 2014 från Näringsdepartementet

- **Lantmäteriet**
  19 december 2014 från Näringsdepartementet

- **Boverket**
  19 december 2014 från Näringsdepartementet

Ibrahim Baylan

Näringsminister
Näringsdepartementet

Ibrahim Baylans områden

- Bolag med statligt ägande
- Innovation
- Näringspolitik

SW . 657 Penningverksamheter. Finans. Försäkring. Skatter.
SW . 658 Allm.företagsekonomi, Arbets-förmedling o -marknad.
SW 66/68 Tillverkning av varor.
SW 66 Tillverkning av kemivaror od.
SW 67 Tillverkning av bearbetningsvaror o d
SW 68 Tillverkning av komplexvaror.
SW 69 Tillverkning/ byggande av byggnader o anläggningar.
SW . 644 El-, gas-, värme-, vatten- hygienförsörjning o d.
SW 63 Biologisk produktion. Jordbruk, skogsbruk, jakt, fiske od.
SW 62 Ingenjörsverksamheter (konstruktion o d)

Jennie Nilsson

Landsbygdsminister
Näringsdepartementet

Jennie Nilssons områden

- Landsbygd, livsmedel och areella näringar
- Regional tillväxtSW 63 Biologisk produktion. Jordbruk, skogsbruk, jakt, fiske od.

SW 63 Biologisk produktion. Jordbruk, skogsbruk, jakt, fiske od.

25 Allt färre skogsavverkningar kontrolleras på plats

I fjol anmälde svenska skogsägare planer på nära 65 000 avverkningar till Skogsstyrelsen.

Nästan alla fick grönt ljus.

DN kan avslöja att andelen skog som inspekteras av tillsynsmyndigheten minskar kraftigt.

En anmälan om skogsavverkning var nionde minut. Så såg snittsiffran ut för 2020. Anmälningarna gällde avverkningar på totalt 274 000 hektar, en yta nära Blekinges storlek.

I en serie artiklar granskar DN den svenska skogsindustrin, och har bland annat berättat om protester från samer och miljö- och turism-organisationer mot avverkningar av gammal skog i Norrbotten. I den här delen går vi in på Skogsstyrelsen – myndigheten som ansvarar för tillsynen av att skogsbolag och privata markägare följer lagen när skogen brukas.

Enligt skogsvårdslagen och Skogsstyrelsens föreskrifter ska skogsägare ta hänsyn till känslig natur och till rennäringen – bland annat inte göra för stora hyggen, lämna inslag av alla trädslag och död ved och inte förstöra renbetet. Men hittills klarar Sverige varken miljömålet levande skogar eller målet om ett rikt växt- och djurliv – tusentals arter hotas av skogsbruket.

Tillstånd för att avverka krävs bara för fjällnära skog – för övrig skog behövs bara en anmälan till Skogsstyrelsen. DN kan nu avslöja att allt större andel av avverkningarna sker utan att någon inspektör från Skogsstyrelsen besökt skogsmarken.

Andelen och antalet fältbesök såväl före som efter avverkningarna har stadigt minskat: 2011 besöktes de planerade avverkningarna i 9 procent av fallen – i fjol 4 procent. Samma år kontrollerades 15 procent av de genomförda avverkningarna på plats – i fjol mindre än 1 procent.

Runt 200 handläggare jobbar med ärendena på lokala kontor runt om i landet.

– De flesta anmälningar rullar igenom systemet ganska fort. Vi försöker prioritera vilka vi besöker. Det bygger mycket på vår skogspolitik – frihet under ansvar. Min bild är att skogsbolagen vill göra rätt, säger Åsa Lundberg, ansvarig för utveckling av tillsynen hos Skogsstyrelsen.

Enligt Skogsstyrelsens generaldirektör Herman Sundqvist, som tidigare var Sveaskogs skogchef, kan alltmer tillsyn ske på distans tack vare den tekniska utvecklingen.

– Vi använder alltmer digitalt bildmaterial som blir bättre och bättre och som möjliggör att mer jobb går att göra inomhus bakom datorn.

Var tionde handläggning sker helt automatiskt. Anmälan om skogsavverkning som kommer i form av en karta kontrolleras då digitalt mot myndighetens register över kultur- och fornlämningar, skyddade naturområden, renbete, områden som inventerats och där värdefulla myrar, vattendrag, förekomster av arter som häckande örnar eller annat påträffats.

– Om en anmälan ”rinner igenom” är det för att den inte krockar med eller överlappar områden där vi har uppgifter om de andra delarna. På det sättet har vi granskat, säger Herman Sundqvist.

Skogsstyrelsens årsrapport från 2018 tar upp att andelen avverkningsanmälningar som besöktes i fält före avverkning ”minskade kraftigt, från 6,2 procent till 4,4 procent”. I den senaste årsrapporten nämns inte den ytterligare minskningen. Enligt Sundqvist

varierar det från år till år vad myndigheten väljer att redovisa.

Finns något man bara kan upptäcka om man är fysiskt på plats?

– Ja, självklart. Förekomster av olika arter som är små och svåra att identifiera. Vegetation, som förekomst av marklavar som är viktigt för renarnas mat, är sådan som vi i nuläget har svårt att upptäcka digitalt, säger han och fortsätter:

– Du kan ifrågasätta även varför polisen inte gör fler fartkontroller. Allt är en fråga om prioritering och avvägning. Över tid minskar Skogsstyrelsens anslag – det finns en förväntan om en ständig effektivisering och det har jag som myndighetschef ansvar för.

Lena Gustafsson, professor emeritus vid SLU, forskar om biologisk mångfald och naturvård i skogen. Hon ifrågasätter att digitala verktyg och flygfoton kan ersätta fältbesök.

– Det finns en hög risk för att man kommer att missa skogar med höga naturvärden. Även en skog som kan se väldigt homogen ut i Norrland kan ha höga naturvärden – med lång kontinuitet där man inte avverkat.

Tord Snäll, professor i ekologi vid Sveriges lantbruksuniversitet, SLU, reagerar på de minskade fältbesöken som DN:s granskning visar.

– Det är klart att det inte är bra.

Han lyfter att Skogsstyrelsen nu dessutom kommer att sluta inventera nyckelbiotoper – områden med höga naturvärden där det finns stor chans att hitta rödlistade arter, och som inte får avverkas enligt FSC-certifieringsreglerna. Frågan har sedan länge drivits på från skogsägarföreningar och Lantbrukarnas riksförbund, och var ett krav från Centerpartiet för att ingå januariavtalet.

– I kombination med att man kommer att arbeta mindre med att inventera så är det särskilt illa att

fältbesöken minskar. Det ökar risken för att allt fler bestånd med höga naturvärden avverkas, säger Tord Snäll.

Förklaringen om att tekniska utvecklingen gjort det möjligt att effektivisera bort fältbesöken i allt större utsträckning ställer han sig frågande till.

– Det förvånar mig att Skogsstyrelsen påstår det. Jag har inte sett någon studie som slår fast att de automatiserade tillsynsmetoderna är lika effektiva för att identifiera skyddsvärd mark som fältbesök. Jag skulle säga att det är en hypotes bara.

Skogsstyrelsen har rätt att besluta om föreläggande och förbud mot avverkning vid områden där myndigheten bedömer att miljöhänsyn ska tas. Antalet beslut har varierat mellan 30 och 450 det senaste decenniet. De senaste två åren har antalet beslut minskat – framför allt minskade beslut som rör artskydd.

Om en skogsägare gör fel – hur stor risk är det för honom eller henne att åka dit?

– Det vet jag inte om man kan bedöma. Tidigare kollade vi satellitbilder för att fånga upp avverkningar som inte var anmälda. Det blir ett antal varje år, säger Skogsstyrelsens Åsa Lundberg.

Varje år lämnar Skogsstyrelsen in åtalsanmälningar till åklagare, då skogsägare misstänks för lagbrott. I fjol var det 45 åtalsanmälningar, totalt runt 600 senaste decenniet. Om anmälningarna leder till åtal eller dom vet Skogsstyrelsen inte för det görs ingen uppföljning.

Lisa Röstlund

lisa.rostlund@dn.se

Nyckelbiotoper

Skogsområden med stor betydelse för skogens flora och fauna, där rödlistade arter finns eller kan förväntas finnas. I dag finns 1 800 rödlistade svenska arter.

FAKTA.

Miljömålet för skogen klaras inte

Sverige har förbundit sig att arbeta aktivt mot förlusterna av biologisk mångfald genom flera internationella direktiv och konventioner.

Inom ramen för EU:s art- och habitatdirektiv arbetar Sverige aktivt för att bevara livsmiljöer för vilda djur och växter. Dessutom är Sverige med i den internationella konventionen om biologisk mångfald och FN:s mål för att bevara biologisk mångfald, de så kallade Aichimålen. Riksdagen klubbade 1999 igenom 16 miljömål – riktlinjer för hur Sverige skulle nå FN:s miljö- och klimatmål inom Agenda 2030.

Ett av målen var ”levande skogar” och definierades av riksdagen: ”Skogens och skogsmarkens värde för biologisk produktion ska skyddas samtidigt som den biologiska mångfalden bevaras samt kulturmiljövärden och sociala värden värnas.”

Men målet har inte nåtts. Livsmiljöer för flera arter i skogen fortsätter att fragmenteras och helt försvinna. Inte heller målet om ett rikt växt- och djurliv hålls. ”Många arter och naturtyper riskerar att försvinna .”

Källor: Riksdagen, Naturvårdsverket

Tusentals nyckelbiotoper avverkade

55 000 hektar – motsvarande 80 000 fotbollsplaner – skogar med höga naturvärden, så kallade nyckel-biotoper, har avverkats i Sverige mellan 2000 och 2018 enligt en rapport från Skogsstyrelsen i fjol. Samma rapport uppger samtidigt att fler nyckelbiotoper tillkommit.

Skogsstyrelsens inventeringar visar att andelen avverkningar som haft ”stor negativ påverkan på hänsynskrävande biotoper” – med andra ord förstört särskilt känslig natur – ökat kraftigt under 2000-talet.

Efter att analyserna och metoderna kritiserats för att vara osäkra har Skogsstyrelsen dock slutat redovisa statistiken.

Skogsstyrelsen genomförde rikstäckande inventeringar av nyckelbiotoper under åren 1993–1998 samt 2001–2006. I dag sker ingen systematisk inventering.

Enligt den statliga skogsutredningen ska inventering och registrering av nyckelbiotoper ersättas av en ”naturmiljöbeskrivning”, som inte längre enskilt ska kunna stoppa avverkning utan ska sammanvägas med andra underlag, och som även ska kunna gå att överklaga av markägare som vill avverka.

Källor: Skogsstyrelsen, Naturskyddsföreningen, Skogsutredningen

.

26 Klart med ny multiarena – köpcentrum stoppas

Göteborg. Den segslitna arenafrågan i Göteborg går mot en lösning. På måndagen kom åtta partier bland annat överens en ny multiarena, som ska ersätta Scandinavium. Pandemin och nya förväntade köpmönster gör att planerna på ett stort köpcentrum vid Korsvägen skrotas.

Kommunstyrelsen ordförande Axel Josefson (M) är mycket nöjd med den breda politiska uppgörelsen som omfattar åtta partier, alla utom MP och SD.

– Det har varit viktigt för mig att få med mig så många partier som möjligt i den här uppgörelsen, så att vi trots det komplicerade parlamentariska läget kan säkra en långsiktig hantering och åter sätta Göteborg på

kartan som en evenemangsstad att räkna med, säger Josefson.

Den blocköverskridande överenskommelsen innebär att:

En ny multiarena som ersättning för Scandinavium samt ny hall/arena som ersättning för Lisebergshallen ska som huvudförslag ligga söder om Valhallagatan i anslutning till Svenska Mässan. Projektet ska samverka med Svenska Mässan för att få en optimal utformning av arenaanläggningen. Higabs pågående utredning om Valhallabadets kvaliteter ska tas i beaktande.

Ersättningshallar för Valhallas sporthallar ska ligga i anslutning till de två nya arenorna. Berörda idrottsaktörer samt större och mindre kulturarrangörer involveras för samverkan kring nya arenor och sporthallar.

Området norr om Valhallagatan och söder om Nya Ullevi längs Mölndalsån ska bebyggas med kvartersstad med i huvudsak bostäder. Burgårdsparkens kvaliteter ska tas tillvaras och biografen Bergkungen ser i dagsläget ut att bli kvar.

Förslaget att bygga ett nytt köpcentrum i området skrotas. Marken där Scandinavium ligger föreslås i stället användas för blandstadsbebyggelse.

De framtida arenorna ska drivas i kommunal regi och finansieras med försäljning av byggrätter, men det kan också bli tal om externa finansiärer för att dela på riskerna. Göteborgs stad ska dock ha rådighet över arenorna.

Utvecklingen av evenemangsområdet har varit en fråga som dragits i långbänk. Tillspetsat kan man säga att pandemin löste upp en av de hårdaste knutarna. De nya köpmönster som kunde skönjas före krisen väntas bli förstärkta och inget parti förordar längre ett stort köpcentrum vid Korsvägen som skulle hjälpa till att finansiera arenorna.

Även företrädare för andra partier är belåtna med att den segslitna frågan nu ser ut att gå mot en lösning.

– Äntligen kan vi ta ett hållbart helhetsgrepp för att stadsutveckla evenemangsområdet. Nya arenor, bostäder och parker – mer idrott, kultur och världsartister till göteborgarna. Underbart också att Frölunda kan få en riktigt bra hemmaarena, säger Martin Wannholt, Demokraternas ledare.

Även Socialdemokraterna är nöjda med överenskommelsen:

– För mig har det viktigaste hela tiden varit att hitta en lösning, så att Göteborg efter pandemin kan skapa nya jobb och erbjuda riktigt bra konserter och inte minst en arena värdig vårt eget Frölunda. Det känns riktigt bra att vi äntligen är i mål, säger Socialdemokraternas Jonas Attenius.

Jens Littorin

jens.littorin@dn.se.

26 Kök och arbetsplatser utomhus i Parisinspirerad ”stad i staden”

Stadshagen på västra Kungsholmen ska utvecklas och knyta ihop Hornsbergs strand med stenstaden.

Ett av projekten är Electrolux plan att utveckla sitt huvudkontor till ett ekokvarter där allt väsentligt ska gå att nå på en 15 minuters promenad.

Utvecklingen av kvarteret utgör en del av stadens större detaljplan för Stadshagen som bland annat innefattar 1 800 bostadslägenheter, kontor, handel, en ny grundskola för 750 elever, fem nya förskolor, fyra enheter med servicelägenheter, ett kollektivboende, nya - gator, torg och parker, en tennishall samt flytt och förädling av Sankt Göransgatan, med cykelbanor och trädalléer.

– Det ska vara väldigt lätt att kunna ta sig hit utan bil och enkelt att ha cykel för den som bor här. Det ska också finna bil- och cykelpooler. Med cykel ökar cirkeln man kan ta sig runt i på 15 minuter, säger projektansvariga Ulrika Kågström som är fastighetschef på Electrolux i Stockholm.

Planerna om ett tätare Stadshagen har diskuterats i snart 20 år. En av bromsklossarna i arbetet har varit vad man ska göra med elvamannafotbollsplanen på Stadshagens IP, som i och med förslaget kommer att behöva hitta en ny plats.

I stadens beslut om genomförande av detaljplanen är det Fredhäll som föreslås för ny fotbollsplan, men nu utreds en alternativ placering i närområdet i stället för Fredhäll. Det finns ännu inget beslut i frågan.

I stadens budget för 2021 har idrottsförvaltningen, fastighets-, exploaterings- och stadsbyggnadskontoret fått i uppdrag att utreda en placering i Kristinebergs strandpark.

Syftet med utvecklingen av Stadshagen är bland annat att förtäta och att bygga ihop Hornsbergs strand med resten av Kungsholmen.

Electrolux fastighet ska bli ett blandat kvarter med utbyggt kontor, ett nytt torg i stället för parkering vid t-baneuppgången, kafé, butiker,

en ny restaurang, träningsanläggning med pool och gröna gårdar på taken.

– Det ska bli en liten stad i staden. Vi tar avstamp i Stockholms stads vision om den gröna och levande staden, men 15-minutersstaden är inspirerat av det man gör i - Paris. Vi har en fantastisk geografisk position, ovanpå en t-baneuppgång, nära vatten, Fridhemsplan och E4:an, säger Ulrika Kågström.

I den första fasen byggs 100 nya bostäder genom en utbyggnad av huvudkontoret, något som enligt plan ska vara klart 2023. Detaljplanen ger utrymme för totalt 500 lägenheter, det som byggs blir bostadsrätter.

– Det blir mindre, yteffektiva lägenheter. Vi har valt att lägga mycket yta på gemensamhets-utrymmen, som en lounge och ett extra gemensamt kök där man kan ha matlagningskurser, för att möjliggöra ett socialt sammanhang, säger Ulrika Kågström.

På de gemensamma gårdarna ska rekreationsytor med utegym, utekök och utomhusarbetsplatser skapas.

– Vi vill vara med om att utveckla Stadshagen till dess fulla potential med ett hållbarhetstänk – och bidra med gröna värden mitt i cityläget. Vårt projekt ska uppfylla väldigt många olika nyttor och ge möjlighet till återbruk och att dela resurser inom kvarteret. Vi tror att befolkningen söker lösningar som gör att de kan känna på riktigt att de kan göra de rätta valen, säger Ulrika Kågström.

Mia Tottmar

mia.tottmar@dn.se

FAKTA. NÖDBOSTÄDER OCH FATTIGDOM

För drygt 100 år sedan var Stadshagen en lantlig trakt som många trångbodda Kungsholmsbor sökte sig till.

1897 byggdes de första nödbostäderna i Stadshagen, två trälängor vid S:t Görans Kapellgränd. Men de flesta fick fortfarande reda sig en bostad av lådor, brädstumpar, överblivet virke från byggen och annan bråte.

Nöden var stor och 1916-19 byggdes nästa etapp nödbostäder. Tanken var att dessa hus längs Finsens väg skulle finnas under en mycket begränsad tidsperiod, men flertalet kom att stå kvar till mitten av 1960-talet.

Under 1930-talet bebyggdes Stadshagsberget med det första större hyreshusområdet i Stadshagen.

Källa: Stockholms stadsmuseum

27 A-kassorna: Vi har tidigare fått nej till regelförenklingar

Sveriges a-kassor riktar kritik mot arbetsmarknadsminister Eva Nordmark (S) efter en DN-artikel där Nordmark sagt att regelverket behöver förändras. Enligt Sveriges a-kassor har de länge lyft behovet av regellättnader utan att få gehör.

Ansökningarna om att få a-kassa ökade dramatiskt 2020. Sammantaget fick över 100 000 fler a-kassa jämfört med året innan – en ökning med 43 procent, enligt nyhetsbyrån

Siren. För att förhindra långa väntetider gav regeringen landets a-kassor ett tillfälligt bidrag på 100 miljoner kronor, men ett komplext regelverk gör att det tar lång tid att lära upp ny personal.

Sveriges a-kassor, som är en gemensam service- och intresseorganisation för landets 25 a-kassor, menar att de återkommande har fört fram behovet av regelförenklingar och pekat på att det nuvarande regelverket är för komplicerat för att kunna hantera stora volymer.

– Vi har tidigare sett effekter av det när arbetslösheten gått upp, och därför har vi i flera år ständigt lyft frågan om att den här försäkringen måste bli mer transparent, säger Harald Petersson, ordförande för Sveriges a-kassor.

När coronakrisen blev ett faktum lyfte Sveriges a-kassor återigen fram sina förslag, men innan sommaren fick de besked om att regeringen valt att inte genomföra dem.

– Vi är jättetacksamma att vi fått 100 miljoner till a-kassorna, det är inget snack om det, men för att klara uppdraget utan att ha längre väntetider så är det regelförändringar som är lösningen, säger Harald Petersson.

Eva Nordmark svarar i ett mejl att det tar tid att förändra regelverket.

”Vi har övervägt olika alternativ men kommit fram till att det inte finns några snabba lagändringar vi kan genomföra som inte för med sig några negativa konsekvenser”, skriver hon, och uppger att regeringen lägger kraft på att reformera a-kassan långsiktigt.

Sveriges a-kassor anser att dagens arbetslöshetsförsäkring är ett ”lapptäcke” av tillägg och undantag. Pandemin har dessutom gjort lapptäcket ännu större på grund av tillfälliga förändringar som till exempel korttidspermitteringar.

– Alla de insatserna påverkar handläggningen när man är arbetslös, och det gör att det har tagit längre tid, säger Harald Petersson.

Organisationen är främst kritisk till att försäkringen utgår från att en person arbetar heltid hos en och samma arbetsgivare. Att räkna ut ersättningsnivåer för sådana som timanställda, gig-arbetare och före detta sjukskrivna är komplicerat, eftersom a-kassorna måste lägga stor möda på att begära intyg för olika perioder från olika arbetsgivare. Organisationen har därför föreslagit att ersättningen ska baseras på inkomst i stället för arbetad tid.

– Då hade vi till stor del kommit ifrån hanteringen av arbetsgivarintyg som tar väldigt lång tid, säger Harald Petersson.

Eva Nordmark säger att regeringen vill gå vidare med ett sådant förslag, men upprepar att det är regelförändringar som tar tid.

Lovisa Ternby

lovisa.ternby@dn.se

Malmfynd säkrar svensk gruvdrift

LKAB har gjort nya malmfyndigheter. Gruvbolaget tror nu på fortsatt produktion för driften i Kiruna, Malmberget och Svappavaara i minst 40 år till, skriver SVT Norrbotten.

Men det finns även utmaningar som måste övervinnas innan projektet är i hamn.

LKAB har under två år gjort stora investeringar på prospektering för att leta malm i alla sina gruvor efter larmet om att malmen i Kiruna-gruvan kan ta slut redan 2035. Hittills har bolaget satsat 700 miljoner kronor och anställt 25 personer till prospekteringen för att provborra 350 kilometer och driva 2,4 kilometer undersökningsort, enligt SVT Norrbotten.

I februari kommer LKAB att offentliggöra resultaten, men redan nu uppger gruvbolaget fynden är så pass goda att man tror på en fortsatt produktion bortom 2060 i gruvorna i Kiruna, Malmberget och Svappavaara.

Undersökningarna ska fortsätta fram till 2025, då LKAB måste besluta om nya huvudnivåer i Kiruna och Malmberget. Planen för Svappavaara är att gruvorna Leveäniemi och Gruvberget ska slås ihop till en enda stor underjordsgruva.

Pär Weihed, professor i malmgeologi vid Luleå tekniska universitet, har tidigare kritiserat LKAB för att bolaget under decennier har försummat att söka nya fyndigheter och försatt sig i ett mycket svårt läge. Efter beskedet om bolagets nya malmfyndigheter anser han att framtiden ser ljus ut för Norrbotten.

– Det finns all anledning att se positivt på framtiden, säger han till SVT Norrbotten.

Samtidigt finns det utmaningar som måste övervinnas, bland annat kompetensförsörjning och tillståndsprocesserna som kan ta tid. De tekniska svårigheterna att bryta på större djup är annat.

Katarina Lagerwall

katarina.lagerwall@dn.se

FAKTA. GRUVNÄRINGEN

Sverige är ett av Europas viktigaste gruvländer och står för 91,5 procent av all järnmalm som produceras inom EU. Sverige är en av de främsta producenterna även av övriga bas-metaller.

Tillsammans med stål- och metallverken utgör gruvnäringen en stor del av den svenska export-industrin.

2019 fanns 12 producerande metallgruvor i Sverige.

Sedan 2018 har investeringarna för prospektering ökat med 22 procent.

Källa: LKAB, Svensk gruvnäring

30 Ökad orderingång för Atlas Copco

Verkstadskoncernen Atlas Copco redovisar en vinst före skatt på 5 293 miljoner kronor för fjärde kvartalet, en minskning från 5 572 miljoner kronor motsvarande period året före.

Intäkterna minskade med sex procent till 25 738 miljoner kronor, från 27 319 miljoner kronor ett år tidigare. Styrelsen föreslår en utdelning på 7:30 kronor per aktie som ska betalas ut i två delar. Förra året var utdelningen 7:00 kronor per aktie.

TT

30 SSAB stoppar köp av Tata Steel-fabrik

Ståltillverkaren SSAB:s samtal kring förvärv av Tata Steel har avslutats. Bolagets vd meddelar att det skulle bli för dyrt att ställa om stålverket i Nederländerna för att passa in i deras hållbara strategi.

I november förra året bekräftade SSAB att de hade inlett samtal med det indiska stålbolaget Tata Steel om ett förvärv av deras europeiska

del, koncentrerat till en anläggning i IJmuiden i Nederländerna.

– Vi har dragit slutsatsen att vi inte ska genomföra det här förvärvet för att vi får inte in det i vår strategi. Vår ambition och viktigaste strategi är att vara ledande med grön omställning och först med fossilfritt stål.

– Det är för stor osäkerhet och för dyrt att ställa om IJmuiden enligt vår hypotes, därför avslutade vi samtalen, säger SSAB:s vd Martin Lindqvist.

Bolaget kämpade med en svag marknad förra året. Martin Lindqvist säger att företaget haft utmaningar, men att fjärde kvartalet såg bättre ut.

– Det var en bra avslutning på ett tufft år. Jag tycker att 2020 var ett prövande år med väldigt volatil efterfrågan och covidutmaningar, men när efterfrågan kom tillbaka fjärde kvartalet var vi snabba med att öka produktionen igen.

I delårsrapporten för fjärde kvartalet skriver bolaget att de inte kommer att föreslå någon utdelning för 2020. Detta samtidigt som bolaget vände till vinst före skatt på 346 miljoner kronor vilket kan jämföras med förlusten på 1,2 miljarder kronor samma period föregående år.

Intäkterna på drygt 16,9 miljarder kronor låg i linje med samma period föregående år.

Efterfrågan på stål under inledningen av 2021 bedöms nu vara fortsatt god och SSAB uppger att man tror på en ökad leverans jämfört med föregående kvartal.

– Vi ser i första kvartalet en god efterfrågan. Sedan får man lägga in en brasklapp kring hur covid-19 kan påverka oss på lång eller kort sikt.

Vi väntar oss ökande volymer och ökande priser in i första kvartalet.

TT

.

30 Här får gamla trasor ett nytt liv

Lappa och laga är det nya svarta. Gamla trasor får nytt liv i såväl hipsterkvarteren på Södermalm som på Skärholmens återbruk. Trastextilen är även invävd på Stockholms exklusiva modescener och i Östasiatiska museets finrum.

I en jeansverkstad på Södermalm sitter Douglas Luhanko böjd över en gammal symaskin. Han låter en tråd i indigonyans bölja fram och tillbaka över en lapp som täcker ett hål på ett par gamla jeans.

– Det är väldigt skönt att lappa och laga och förlänga livet på gamla kläder, det blir som ett vackert ärr när man bygger upp väven med flera lager tråd, säger Douglas Luhanko.

Han kallar sig textilentusiast och driver både jeansbutik och lagningsverkstad i Södermalms hipsterkvarter. Han och kollegan Kerstin Neumüller har gett ut böcker om att lappa och laga och att färga med indigo. De håller regelbundet workshops i återbrukstekniker som lockar stockholmare som anammat trenden att slita men inte slänga.

– För tio år sedan ville ingen synas med en Myrorna-kasse, men i dag har det fått en högre status att handla second hand och vintage. Vi är uppvuxna med att det alltid är det nya som är fint. Snygg tröja, är den ny? Men fler och fler köper färre plagg och värdesätter dem då kanske mer och lagar och lappar i stället. Inspirationen kommer från Japan där man vet att göra vardag till konst.

– Vi har kurser inspirerade av både sashiko och shibori. Sashiko är ju ett samlingsnamn för broderier som blivit populära som lagningsstygn, men är egentligen enkla förstygn som funnits i alla kulturer och shibori är ju en japansk term för batik. Men med japanska ord känns det mer exotiskt än att gå en batikkurs eller en kurs i att lappa och laga, säger Douglas Luhanko.

Det egna textilintresset föddes när han gjorde ett mjukisdjur på syslöjden i lågstadiet. På högstadiet började han sy egna kläder, framför allt jeans.

– Att växa upp som ung man i Eskilstuna och få acceptans för ett klädintresse då låg jeans ganska nära. Det finns ändå någon slags

maskulinitet i plagget, som jag som ung kunde ta till mig, även om jag i dag har ett mycket bredare intresse inom textilier.

Han började även samla på gamla jeans och åkte till USA för att leta efter jeans i Nevadas gruvor. Intresset förde honom även till Tokyo där amerikanska vintagejeans länge hajpats. Här hittade han även trastextilier som kallas boro och är lappade för att hålla i generationer.

– Det fina med japansk boro är att man tar tillvara material och skapar något som är funktionsmässigt men samtidigt väldigt vackert. Lagningen i sig blir ett eget konstverk.

I Japan handlade boro om överlevnad. Det var lika viktigt att hålla familjen varm som att ställa mat på bordet. Tyg var en lyxvara och bomull och ull fanns inte för de fattiga i norr som fick hålla till godo med hampa.

– När kläderna var uttjänta och inte gick att lappa och laga så rev man de i trasor och vävde sakiorityg som liknar våra trasmattor. När tyget var slut gjorde man rep av materialet, och när repet var slut blev det veke till ljus. Från hampa till aska, säger Douglas Luhanko.

När får man slänga gamla jeans utan att skämmas?

– Jag tycker inte att man ska slänga textilier överhuvudtaget. De går ju att lappa och laga till nästan fördärv och de blir ju bara finare och finare med åren. Intresset för ett plagg ökar ju när man känner att någon har investerat tid genom att lägga in något av sig själv. Handsydda lagningar kan ju ibland ha tagit längre tid att sy än att producera själva plagget.

Att lappa och laga är det nya svarta märks även i museivärlden. På Östasiatiska museet har

intendent Petra Holmberg länge varit intresserad av de japanska trastextilierna som hon menar inte lämnar någon oberörd.

– Jag blev väldigt tagen när jag besökte Amuse museum i Tokyo, boron gick rakt in i hjärtat. Att se fattiga människors liv som var så sammanvävt med textilerna framför ögonen. Som att komma in i folks vardagsrum och se hur de hade haft det. Ingen kan komma undan, säger Petra Holmberg.

Östasiatiska har nu byggt en hel utställning till lagningskonsten som föddes i armod och moralen kring att ta tillvara, på japanska mottainai, och är fortfarande förenat med skam för många japaner. När den japanska etnologen Chuzaburo Tanaka började samla in de gamla lagade kläderna från fiskare och lantbrukare i norra Japan mötte han motstånd från både kvinnorna som lagat plaggen och forskarvärlden.

– Kvinnorna ville inte gärna lämna ifrån sig kläderna som var både känslomässigt och ekonomiskt värdefulla. Om tygbiten var så stor att man kunde slå in en böna så var den värd att spara. Det fanns en ambivalens, man var stolt över sina kläder men skämdes också över sin fattigdom. Boro bygger på armod och brist och det var inget man ville skylta med, säger Petra Holmberg.

Först i början av 2000-talet fick boro hög status internationellt när en privat samling ställdes ut i Kalifornien och en annan utställning visade på ett slott i Frankrike.

– Japansk textil och estetik har en väldigt cool prägel för många. I dag finns även en slags moral att lappa och laga kläder. Inte bara bland

fattiga, prins Charles låter laga sina oljerockar, fast han har råd att köpa nytt. Även överklassen vill ta tillvara för att det är moraliskt fel att slänga och köpa nytt, säger Petra Holmberg.

Hon tror att det nyväckta intresset för att laga bland yngre är en reaktion på det ohållbara snabbmodet som utvecklats de senaste decennierna.

– Ekokläder och second hand börjar komma ned i folkdjupet. Det här snabbmodet och snabbkonsumtionen är ju en parentes i mänsklighetens historia. Nu börjar folk bli mer medvetna om hållbart mode. Ett par jeans motsvarar en persons dricksvatten under ett år, säger Petra Holmberg.

Rave review är designerduon som i sin ateljé i Hökarängen visat att det även går att göra internationellt erkänd haute couture av gamla trasor. Till Boroutställningen på Östasiatiska museet har de lappat ihop en kappa av gamla plädar.

– Vi var de första att göra om hemtextilier till kläder. Folk har ju alltid gjort det hemma, men inte på den här nivån. Vi gör high-end remake kläder för lyxbutiker, både fysiska och på nätet, säger Josephine Bergqvist.

Hon och designerkollegan Livia Schück startade för tre år sedan och har prisats otaliga gånger, senast under modeveckan i Paris 2020. Duon märker ett tydligt ökat intresse både internationellt och i Stockholm.

– Klimatkrisen har hjälpt till, och Greta Thunberg, det har blivit en klädskam. Stockholmare är väldigt miljömedvetna. Det är viktigt att visa att man bryr sig om klimatet genom att bära återanvända kläder.

När tror du det blir det gamla finare än det nya?

– Det tror jag redan är på väg. Gamla grejer är ju dyrare eftersom remake-produktion är mycket dyrare än att göra nytt. Det klädkedjorna gör i dag är inte av samma kvalitet. Det ökar värdet att det både är unikt och dyrare, säger Josephine Bergqvist.

Lappa och laga-trenden saluförs inte bara på catwalks utan även i kommunal regi i förorten. På Återbruket som öppnade för allmänheten i veckan finns verkstäder för att lappa och laga både kläder, möbler och cyklar.

– Jag tror att folk har en förståelse för att deras konsumtion har en miljöpåverkan och vill ta hand om sina saker på ett bättre sätt. Det är lite trendigt också, man vill visa att man att har en kreativ ådra och gör om sina saker för att det ska bli mer unikt och personligt, säger klimatborgarråd Katarina Luhr (MP).

I syverkstaden står två symaskiner och hyllorna är fyllda med sybehör, tyger, garn och tråd. Allt slängt eller skänkt. Tanken med verkstadslokalerna på dryga 500 kvadrat är att trångbodda stockholmare ska få plats att pyssla om sina grejer.

– Jag tänker att det här något som vi kommer att tvingas till framöver, vare sig vi vill eller inte. Resurserna kommer inte att räcka till. Jag tror att det blir en realitet att vi måste hand om våra grejer på ett bättre sätt, och då måste vi lära oss också så att vi kan hantverket, säger Karin Sundin, återbruksansvarig på Stockholm.

Jessica Ritzén

jessica.ritzen@dn.se

FAKTA. STOCKHOLM LAPPAR OCH LAGAR

Lappa och laga kurser

Workshops i att lappa och laga, Sashiko - japanskt broderi och Shibori - japansk batik, hålls av bland annat studieförbunden ABF och Medborgarskolan samt Second sunrise.

Boro-konst

Utställningen Boro - nödens konst visar en världsunik samling av japanska trastextilier. Svenska kreatörer inom mode, poesi och ljudkonst tolkar också Boro. Utställningen visas när museet återöppnas igen.

www.ostasiatiska.se

Remake mode

Rave review är designduon som skapar exklusiva modeplagg av gamla täcken, kläder och lakan. Deltar även i Östasiatiska museets Boro-utställning.

www.rave-review.com

Återbruk Skärholmen

Återbruk Skärholmen är miniåtervinning inriktad på återbruk. Här finns verkstäder för att laga kläder, möbler och cyklar. Samt även en gebortbutik med slängda saker.

Öppet tis-fre 11-18, lör-sön 11-16.

Penningverksamheter hanteras av finansdepartementet m fl.

Kommentarer kan ingå i de andra områdena

293 **Inrikes DN-artiklar 25 - 30 januari 2021**

294 Riksdagen och politiska partier

313 Statsrådsberedningen och statsministern

322 Utrikesförhållanden, försvar och klimat hanteras av utrikesdepartementet, försvarsdepartementet och miljödepartementet.

375 Inre ordning och säkerhet hanteras av justitiedepartementet

460 Infratruktur hanteras av infrastrukturdepartementet. Med digitalisering och energi

519 Hälso- och sjukvård och hushållens problem hanteras av socialdepartementet. Coronakrisen och hushållens problem

762 Utbildning och forskning hanteras av utbildningsdepartementet och kulturdepartementet. Med kulturella verksamheter och idrott.

916 Arbetsmarknad och företagare hanteras av arbetsmarknadsdepartementet och näringsdepartementet.

953 Penningverksamheter hanteras av finansdepartementet m fl.

965 De 21 länsstyrelserna, de 21 regionerna och 290 kommunerna. - 985

Finansdepartementet

Finansdepartementet ansvarar för frågor som rör statens ekonomi. Det handlar om samordning av statens budget, prognoser och analyser, skattefrågor samt styrning och förvaltning av statens verksamhet. Dessutom ansvarar departementet för frågor som rör finansmarknad, bostäder och samhällsplanering samt konsumentlagstiftning.

Områden

Områden

- Bostäder och samhällsplanering
- Ekonomisk politik
- Finansmarknad
- Kommuner och regioner
- Konsumentpolitik
- Offentlig upphandling
- Skatt och tull
- Spelpolitik
- Statlig förvaltning

Om Finansdepartementet

Relaterad navigering

- Finansdepartementets delar i statens budget
- Rättsliga dokument
- Utredningar och kommittéer
- Myndigheter med flera
- Remisser
- Organisation
- Kontakt

Ansvariga statsråd

Ansvariga statsråd

Magdalena Andersson
Finansminister
Lena Micko
Civilminister
Åsa Lindhagen
Finansmarknadsminister, biträdande finansminister

Genvägar

Genvägar

- Statens budget
- Prognoser för den ekonomiska utvecklingen
- Ekonomiska åtgärder för 2020 till följd av virusutbrottet
- För företagare med anledning av covid-19

Aktuellt från Finansdepartementet

Finansdepartementet

https://www.regeringen.se/sveriges-regering/finansdepartementet/

Myndigheter

- **Myndigheten för digital förvaltning**
  07 september 2018 från Finansdepartementet
- **Upphandlingsmyndigheten**
  25 november 2015 från Finansdepartementet
- **Trygghetsstiftelsen**
  25 juni 2015 från Finansdepartementet
- **Miljömärkning Sverige AB (Miljömärkning Sverige)**
  19 maj 2015 från Finansdepartementet
- **Statistiska centralbyrån**
  06 februari 2015 från Finansdepartementet
- **Statens skadereglerings nämnd**
  06 februari 2015 från Finansdepartementet
- **Statens Personadressregisternämnd**
  06 februari 2015 från Finansdepartementet
- **Resegarantinämnden**
  06 februari 2015 från Finansdepartementet
- **Kammarkollegiet**
  06 februari 2015 från Finansdepartementet
- **Fastighetsmäklarinspektionen**
  06 februari 2015 från Finansdepartementet
- **Allmänna reklamationsnämnden (ARN)**
  06 februari 2015 från Finansdepartementet
- **Första AP-fonden**
  05 februari 2015 från Finansdepartementet
- **Stipendiestiftelsen för studier av japanskt näringsliv**
  05 februari 2015 från Finansdepartementet
- **Tredje AP-fonden**
  05 februari 2015 från Finansdepartementet
- **Tullverket**
  05 februari 2015 från Finansdepartementet
- **Sparbankernas säkerhetskassa**
  05 februari 2015 från Finansdepartementet
- **Skatteverket**
  05 februari 2015 från Finansdepartementet
- **Skatterättsnämnden**
  05 februari 2015 från Finansdepartementet

- **Sjätte AP-fonden**
  05 februari 2015 från Finansdepartementet

- **Sjunde AP-fonden**
  05 februari 2015 från Finansdepartementet

- **Riksgälden**
  05 februari 2015 från Finansdepartementet

- **Prövningsnämnden för stöd till kreditinstitut**
  05 februari 2015 från Finansdepartementet

- **Länsstyrelserna**
  05 februari 2015 från Finansdepartementet

- **Lotteriinspektionen**
  05 februari 2015 från Finansdepartementet

- **Krigsförsäkringsnämnden**
  05 februari 2015 från Finansdepartementet

- **Konsumentverket**
  05 februari 2015 från Finansdepartementet

- **Kronofogdemyndigheten**
  05 februari 2015 från Finansdepartementet

- **Konjunkturinstitutet**
  05 februari 2015 från Finansdepartementet

- **Forskarskattenämnden**
  05 februari 2015 från Finansdepartementet

- **Fjärde AP-fonden**
  05 februari 2015 från Finansdepartementet

-

- **Finanspolitiska rådet**
  05 februari 2015 från Finansdepartementet

- **Finansinspektionen**
  05 februari 2015 från Finansdepartementet

- **Ekonomistyrningsverket**
  05 februari 2015 från Finansdepartementet

- **Bokföringsnämnden**
  05 februari 2015 från Finansdepartementet

- **Arbetsgivarverket**
  05 februari 2015 från Finansdepartementet

- **Andra AP-fonden**
  05 februari 2015 från Finansdepartementet

- **Statskontoret**
  19 december 2014 från Finansdepartementet

- **Statens överklagandenämnd**
  19 december 2014 från Finansdepartementet

- **Statens tjänstepensions- och grupplivnämnd**
  19 december 2014 från Finansdepartementet

- **Statens servicecenter**
  19 december 2014 från Finansdepartementet

- **Statens fastighetsverk (SFV)**
  19 december 2014 från Finansdepartementet

- **Statens ansvarsnämnd**
  19 december 2014 från Finansdepartementet

- **Fortifikationsverket**
  19 december 2014 från Finansdepartementet

- **Statens tjänstepensionsverk (SPV)**
  18 december 2014 från Finansdepartementet

- **Skiljenämnden i vissa trygghetsfrågor**
  18 december 2014 från Finansdepartementet

- **Offentliga sektorns särskilda nämnd**
  18 december 2014 från Finansdepartementet

Magdalena Andersson

Finansminister
Finansdepartementet
"Att tillväxten skapas på ett sätt som är socialt och ekologiskt hållbart och fördelas rättvist är en av vår tids ödesfrågor, men också en fråga där Sverige har goda möjligheter att ligga i framkant".

Magdalena Anderssons områden

- Ekonomisk politik
- Skatt och tull

SW . 657 Penningverksamheter. Finans. Försäkring. Skatter.
SW . 656 Transportverksamheter, resbyrå, lagring o d. (Tull)
SW . 6520-6524 Opolitisk offentlig civil förvaltning.

Lena Micko

SW . 657 Penningverksamheter. Finans. Försäkring. Skatter.
SW . 6520-6524 Opolitisk offentlig civil förvaltning.

Civilminister
Finansdepartementet
”Som civilminister är en av mina viktigaste uppgifter att se till att kommuner och regioner har de förutsättningar de behöver för att klara sina uppgifter, inte minst att kunna erbjuda medborgarna en god och tillgänglig välfärd. För ett Sverige som håller ihop är det också viktigt med en statlig närvaro över hela landet”

Lena Mickos områden

- Kommuner och regioner
- Konsumentpolitik
- Offentlig upphandling
- Statlig förvaltning

Åsa Lindhagen

Finansmarknads- och bostadsminister, biträdande finansminister
Finansdepartementet
”Jag är en oroad optimist. Vår generations viktigaste uppdrag är att skapa ett samhälle som håller även för de som ska leva långt efter oss. Därför arbetar jag för finansiell stabilitet och ett stabilt bostadsbyggande. Ekonomin ska gynna den som fattar klimatsmarta val.”

Åsa Lindhagen områden

- Bostäder och samhällsplanering
- Finansmarknad

SW . 657 Penningverksamheter. Finans. Försäkring. Skatter.
SW . 643 Organisation av boende, personalrum o d, hotell.

SW 71 Övergripande formgivning/planering av fysiska miljöer.
SW 72 Formgivning av byggnader o anläggningar, arkitektur.
Länsstyrelser hör till regeringen

27 Nya tekniska problem för Swedbank

Swedbank har haft stora tekniska problem i flera av sina tjänster under de tre senaste bankdagarna.

Under fredagen, måndagen och stora delar av gårdagen kunde kunder bitvis inte logga in i varken appen eller internetbanken för att uträtta sina ärenden. Stundtals har det över huvud taget inte att nå bankens hemsida.

Vid 15-tiden i går, tisdag, var tjänsterna i gång och fungerade för en del av kunder. Andra kunde fortfarande inte komma in.

De tidigare störningarna medförde samma problem som i går, men banken vill inte uttala sig om huruvida det finns något samband mellan haverierna. Inte heller ges någon information om orsakar.

– Vi en bra överblick över problemet och följderna. Just nu fokuserar vi till hundra procent på att lösa incidenten så att alla kan komma åt sina tjänster säger bankens presskommunikatör Ralf Bagner.

Andreas Lindberg
andreas.lindberg@dn.se

28 SEB-aktien lyfte efter bokslutet

Det blev ett rejält kurslyft för SEB-aktien i den inledande handeln på börsen efter bankens bokslut för 2020.
Rapporten präglades av ett oväntat starkt resultat och nya finansiella mål.
Restriktioner och nedstängningar gjorde att den globala återhämtningen bromsade in i fjärde kvartalet, skriver SEB:s vd Johan Torgeby i bokslutet.
Samtidigt fortsatte tillgångspriserna uppåt, med nya börsrekord och stigande bostadspriser.
Draghjälp kommer enligt Torgeby från stödpaket motsvarande 24 procent av BNP globalt och 34 procent av BNP i Sverige – men även tack vare ett avtal i sista minuten mellan EU och Storbritannien och Joe Bidens seger i det amerikanska presidentvalet.
”Optimismen står i kontrast mot de globala makroekonomiska utmaningarna, vilket än en gång åskådliggör det gap som upplevs finnas mellan de finansiella marknaderna och realekonomin”, skriver Torgeby i en kommentar i SEB:s bokslut.
SEB:s styrelse föreslår i bokslutet en utdelning på 4:10 kronor per aktie, i linje med Finansinspektionens rekommenderade tak på 25 procent av vinsten 2019 och 2020.
Och när det gäller resultatet för fjärde kvartalet blev såväl räntenettot som vinsten högre än väntat, om man jämför med en sammanställning av prognoser gjord av Refinitiv.

”Utlåningsmarginaler och inlåningsvolymer påverkade räntenettot positivt medan utlåningsvolymer hade en negativ påverkan på grund av den starkare svenska kronan”, skriver SEB i bokslutet.

Enligt Torgeby har SEB under 2020 hanterat pandemirelaterade kreditförfrågningar motsvarande ungefär 139 miljarder kronor, och beviljat amorteringsfrihet på lån och uppskov på pensionslösningar för ungefär 40 000 kunder i behov av ytterligare likviditet.

Han beskriver SEB:s affärsmodell som motståndskraftig i krisen, med rörelseintäkter på i princip oförändrad nivå under 2020 jämfört med 2019.

”Pandemin påverkade dock intäktskompositionen, med negativ effekt på SEB:s betal- och kreditkortsaffär medan den ökade volatiliteten gav stöd till ränte-, valuta- och råvaruaffären. Avkastningen på eget kapital för helåret nådde cirka 10 procent, med bidrag från en ökning av räntenettot med 10 procent under året”, skriver han.

TT

30 Svenske Malkolm gjorde klipp

Svenske Malkolm Banker har på kort tid tjänat otroliga åtta gånger insatsen på börsen. Men förutom pengarna finns tydliga inslag av att välta giganterna på Wall Street.

Malkolm Banker går första året på Handelshögskolan i Stockholm, men beskriver sig inte som någon börshaj, snarare som en som hänger på webben och snappar upp vad som händer där.

Han snubblade över nätforumet Reddits tråd Wall Street Bets och läste en analys om hur aktien i Gamestop skulle kunna fås att stiga mot skyarna genom att utmana stora hedgefonder, som spekulerat i en fallande kurs genom blankning. Kursen gick upp redan i december och Malkolm köpte en del aktier, som sedan, stärkt av uppgången, blev fler.

– Det var tydligt att analysen stämde, säger han.

Malkom Bankers portfölj har stigit med 800 procent, åtminstone före torsdagens ras. Hur mycket det har blivit i reda kronor håller han för sig själv.

Jargongen på nätforum som Wall Street Bets har en ton av klasskrig mot de enorma hedgefonderna.

– Andan är lite att man vill välta de här giganterna, säger Malkolm Banker.

TT

De 21 länsstyrelserna, de 21 regionerna och 290 kommunerna.

Kommentarer kan ingå i de andra områdena

293 **Inrikes DN-artiklar 25 - 30 januari 2021**

294 Riksdagen och politiska partier

313 Statsrådsberedningen och statsministern

322 Utrikesförhållanden, försvar och klimat hanteras av utrikesdepartementet, försvarsdepartementet och miljödepartementet.

375 Inre ordning och säkerhet hanteras av justitiedepartementet

460 Infratruktur hanteras av infrastrukturdepartementet. Med digitalisering och energi

519 Hälso- och sjukvård och hushållens problem hanteras av socialdepartementet. Coronakrisen och hushållens problem

762 Utbildning och forskning hanteras av utbildningsdepartementet och kulturdepartementet. Med kulturella verksamheter och idrott.

916 Arbetsmarknad och företagare hanteras av arbetsmarknadsdepartementet och näringsdepartementet.

953 Penningverksamheter hanteras av finansdepartementet m fl.

965 De 21 länsstyrelserna, de 21 regionerna och 290 kommunerna. - 985

Länsstyrelserna

Uppdaterad 05 februari 2015

Sverige är indelat i 21 län som alla har en länsstyrelse och en landshövding. Länsstyrelsen är en statlig samordnande myndighet, en servicemyndighet, en överklagandeinstans och med tillsynsansvar. Länsstyrelsen står som garant för att de av regeringen beslutade nationella målen genomförs.

Länsstyrelsernas webbplats

- **Facebook** **Twitter**
- **LinkedIn** **E-post**

Sidan är uppmärkt med följande kategorier:

- **Finansdepartementet**
- **Statlig förvaltnin**
-

De 21 Regionerna

De 290 Kommunerna

Regeringens ministrar styr inte kommuner och regioner men har något inflytande genom länsstyrelserna. Det inflytandet är oklart. Regeringen har inflytande över kommuner och regioner genom statliga myndigheter men myndigheterna är självständiga och regeringen styr dem bara genom allmänna instruktioner.

Därför behövs ett område för länsstyrelsers, kommuners och regioners verksamheter.

Frånhttp://wimnell.com/omr36-39zzzzzq14-15.pdf

Under regeringen lyder Landshövdingar med Länsstyrelser.

Här från Sven Wimnell 1 maj 2019:
Människornas verksamheter och grunderna för planering av framtiden för världen och Sverige.
http://wimnell.com/omr40zp.pdf

Länsstyrelserna

Sverige är indelat i 21 län som alla har en länsstyrelse och en landshövding. Länsstyrelsen är en statlig samordnande myndighet, en servicemyndighet, en överklagandeinstans och med tillsynsansvar. Länsstyrelsen står som garant för att de av regeringen beslutade nationella målen genomförs.
Länsstyrelsernas webbplats

Publicerad 17 december 2014 · Uppdaterad 05 februari 2015

Länsstyrelsen Blekinge län

Privat Företag Förening Lantbruk och landsbygd Stat och kommun Besök och upptäck

Bygga och bo
Djur och natur
Jakt och fiske
Livshändelser

Läsa våra senaste nyheter Läsa mer om oss Besöka ett naturreservat Våra remisser Ring rätt telefonnummer vid kriser

Dalarnas län

Privat Företag Förening Lantbruk och landsbygd Stat och kommun Besök och upptäck

Bygga och bo
Djur och natur
Jakt och fiske
Livshändelser

Kontakta oss Sök i Länsstyrelsens diarium Hitta publikationer Hitta ett naturreservat Läs om landshövding och länsledning

Gotlands län

Privat Företag Förening Lantbruk och landsbygd Stat och kommun Besök och upptäck

Bygga och bo
Djur och natur
Jakt och fiske
Livshändelser

Få utflyktstips Kontakta oss Anmäla bristande djurhållning Ansöka om stöd i Landsbygdsprogrammet Jobba hos oss

Gävleborgs län

Privat Företag Förening Lantbruk och landsbygd Stat och kommun Besök och upptäck

Bygga och bo
Djur och natur
Jakt och fiske
Livshändelser

Anmäla bristande djurhållning Söka solcellsstöd Titta i vårt diarium Veta mer om motortrafik i naturen Veta mer om hotade arter (ÅGP) Läsa våra nyheter

Hallands län

Privat Företag Förening Lantbruk och landsbygd Stat och kommun Besök och upptäck

Bygga och bo
Djur och natur
Jakt och fiske
Livshändelser

Läsa våra nyheter Söka jobb Söka stöd till solceller Läsa våra kungörelser Kontakta oss Ansöka om strandskyddsdispens Anmäl för miljöprövning av vattenkraft

Jämtlands län

Privat Företag Förening Lantbruk och landsbygd Stat och kommun Besök och upptäck

Bygga och bo
Djur och natur
Jakt och fiske
Livshändelser

Jobba hos oss Evenemang på gång Kungörelser Aktuella jaktbeslut och domar Komplettering eller yttrande i ärende

Jönköpings län

Privat Företag Förening Lantbruk och landsbygd Stat och kommun Besök och upptäck

Bygga och bo
Djur och natur
Jakt och fiske
Livshändelser

Jobba hos oss Evenemang på gång Kungörelser Aktuella jaktbeslut och domar Komplettering eller yttrande i ärende

Kalmar län

Privat Företag Förening Lantbruk och landsbygd Stat och kommun Besök och upptäck

Bygga och bo
Djur och natur
Jakt och fiske
Livshändelser

Läsa nyheter Kontakta oss Anmäla att djur far illa Söka karta eller geotjänster Läsa fiskeregler Ansöka om medborgarskap Publikationer

Kronobergs län

Privat Företag Förening Lantbruk och landsbygd Stat och kommun Besök och upptäck

Bygga och bo
Djur och natur
Jakt och fiske
Livshändelser

Anmäla vattenkraft till miljöprövning Ta del av kungörelser Anmälan om vattenverksamhet Söka stöd till solceller Kolla lediga jobb

Norrbottens län

Privat Företag Förening Lantbruk och landsbygd Stat och kommun Besök och upptäck

Bygga och bo
Djur och natur
Jakt och fiske
Livshändelser

Jobba hos oss Veta mer om årets älgjakt Söka i diariet Läsa våra senaste nyheter Veta mer om landshövdingen

Skåne län

Privat Företag Förening Lantbruk och landsbygd Stat och kommun Besök och upptäck

Bygga och bo
Djur och natur
Jakt och fiske
Livshändelser

Söka solcellsstöd Överklaga kommuns beslut Ansöka om tillstånd för djurverksamhet Söka stiftelser och stipendier Ansöka om medborgarskap

Stockholms län

Privat Företag Förening Lantbruk och landsbygd Stat och kommun Besök och upptäck

Bygga och bo
Djur och natur
Jakt och fiske
Livshändelser

Registrera stiftelse Anmäla att djur far illa Kontakta Länsstyrelsen Jobba hos oss

Södermanlands län

Privat Företag Förening Lantbruk och landsbygd Stat och kommun Besök och upptäck

Bygga och bo
Djur och natur
Jakt och fiske
Livshändelser

Läsa våra senaste nyheter Jobba hos oss Veta mer om Länsstyrelsen Anmäla vattenverksamhet Ansöka om tillstånd för djurverksamhet Ansöka om förprövning av djurstallar

Uppsala län

Privat Företag Förening Lantbruk och landsbygd Stat och kommun Besök och upptäck

Bygga och bo
Djur och natur
Jakt och fiske
Livshändelser

Läsa nyheter Söka jobb Läsa kungörelser Skaffa en digital brevlåda Söka stöd för naturvård Överklaga kommunens beslut Hyra boende i naturreservat

Värmlands län

Privat Företag Förening Lantbruk och landsbygd Stat och kommun Besök och upptäck

Bygga och bo
Djur och natur
Jakt och fiske
Livshändelser

Se om vi har lediga tjänster Läsa om nya regler för vattenkraft 2019 Hitta ett naturreservat Läsa nyheter Söka energistöd Delta i Regional samverkanskurs - RSK - 2019

Västerbottens län

Privat Företag Förening Lantbruk och landsbygd Stat och kommun Besök och upptäck

Bygga och bo
Djur och natur
Jakt och fiske
Livshändelser

Anmäla bristande djurhållning Anmäla vattenkraft till nationell plan för miljöprövning Söka i Länsstyrelsens diarium Läsa våra nyheter Ladda ner en publikation Jobba hos oss

Västernorrlands län

Privat Företag Förening Lantbruk och landsbygd Stat och kommun Besök och upptäck

Bygga och bo
Djur och natur
Jakt och fiske
Livshändelser

Besöka ett naturreservat Läsa våra publikationer Hitta en författning Söka i vårt diarium

Västra Götalands län

Privat Företag Förening Lantbruk och landsbygd Stat och kommun Besök och upptäck

Bygga och bo
Djur och natur
Jakt och fiske
Livshändelser

Läsa våra nyheter Kolla status på vattnet och musslor i Västerhavet Ansöka om medborgarskap Registrera stiftelse Jobba hos oss Komplettera ditt ärende Söka i våra karttjänster och geodata

Örebro län

Privat Företag Förening Lantbruk och landsbygd Stat och kommun Besök och upptäck

Bygga och bo
Djur och natur
Jakt och fiske
Livshändelser

Läsa nyheter Kontakta oss Söka jobb Ladda ner en publikation Använda karttjänster och geodata Hitta naturreservat eller kulturmiljö

Östergötlands län

Privat Företag Förening Lantbruk och landsbygd Stat och kommun Besök och upptäck

Bygga och bo
Djur och natur
Jakt och fiske
Livshändelser

Ansöka om bidrag för vård av kulturhistoriska miljöer Ansöka om bidrag till solceller Hitta en vigselförrättare Söka stiftelser i vår stiftelsedatabas Samråd för ändring i naturmiljön

Kommuner och landsting (regioner)

Kommunallag (2017:725)

Svensk författningssamling 2017:725
SFS nr: 2017:725
Departement/myndighet: Finansdepartementet K
Utfärdad: 2017-06-22
Ändringsregister: SFSR (Lagrummet)
Källa: Regeringskansliet / Lagrummet.se

SFS-nummer · 2017:725 · Visa fulltext

Innehåll:

- 1 kap. Grunderna för den kommunala verksamheten
- 2 kap. Kommunala angelägenheter
- 3 kap. Kommunernas och landstingens organisation och
- 4 kap. Förtroendevalda
- 5 kap. Fullmäktige
- 6 kap. Styrelsen och övriga nämnder
- 7 kap. Anställda
- 8 kap. Delaktighet och insyn
- 9 kap. Kommunal samverkan
- 10 kap. Överlämnande av kommunala angelägenheter
- 11 kap. Ekonomisk förvaltning
- 12 kap. Revision
- 13 kap. Laglighetsprövning
- Övergångsbestämmelser

Sven Wimnell 9+16+26 maj 2016:

Sveriges 6 regioner. Länsstyrelser, landsting och kommuner. Invånare 2005 och 2013. Antalet bostäder 2010. Länkar till deras hemsidor på internet 6 maj 2016 med uppgifter om allt de vill visa upp.

http://wimnell.com/omr36-39zzzq.pdf

Innehåll:

Sida

3 **Sveriges regioner.**

10 **Länsstyrelser, landsting och kommuner. Invånare 2005 och 2013. Antalet bostäder 2010. Länkar till deras hemsidor på internet 6 maj 2016 med uppgifter om allt de vill visa upp**.
Kompletteringar har skett den 14 och 16 maj 2016:
För varje län har lagts till:
* Skattesatser 2016 i kommuner, län riket. Uppgifter från SCB.
* Sammanräknad förvärvsinkomst per kommun år 2014 för kvinnor och män. Uppgifter från SCB.
* Samtliga förväntade påbörjade bostäder genom nybyggnad, Uppgifter från boverkets intervjuundersökningar presenterade i maj 2016.
* Antal förvärvsarbetande (dagbefolkning) efter sektor och kommun År 2014. Uppgifter från SCB.
* Svenskt Näringslivs hemsidor för länen.
* Arbetsförmedlingarna i länen.
* Handelsbanken

11 1) Norrbottens, Västerbottens, Västernorrlands och Jämtlands län.

29 2) Dalarnas, Gävleborgs, Södermanlands, Uppsala, Västmanlands och Örebro län.

55 3) Östergötlands, Jönköpings, Kalmar och Kronobergs län.

74 4) Gotlands och Stockholms län.

84 5) Hallands, Värmlands och Västra Götalands län.

106 6) Blekinge och Skåne län.

119 **Detaljer om kommunerna. Folkmängd per tätort och småort per kommun 2005 (enligt SCB)**

121 1) Norrbottens, Västerbottens, Västernorrlands och Jämtlands län.

144 2) Dalarnas, Gävleborgs, Södermanlands, Uppsala, Västmanlands och Örebro län.

177 3) Östergötlands, Jönköpings, Kalmar och Kronobergs län.

200 4) Gotlands och Stockholms län.

212 5) Hallands, Värmlands och Västra Götalands län.

246 6) Blekinge och Skåne län.

267 **Pressinbjudan: Indelningskommittén presenterar diskussionsunderlag angående Sveriges framtida regionala indelning.**

277 **Några kommentarer den 14 maj 2016.**

280 **Innehållet i hemsidor hos boverket, naturvårdsverket och socialstyrelsen samt arbetsuppgifter för den nya regeringen.**

293 **Människor påverkas hela livet av fysiska och sociala miljöer de vistas i.**

294 Människornas levnadsförhållanden och utvecklingens krafter.

297 Utvecklingens krafter

298 Systemet för mänskliga verksamheter

301 Den fundamentala påverkanskedjan

303 Sven Wimnells hemsida på Internet: Samhällsplaneringens problem. Hur ska man kunna förbättra världen ?

305 Något om välfärd och näringsliv. 26 maj 2016.

307 Näringslivet.

308 Svenskt Näringaliv

317 Arbetsförmedlingen

324 Handelsbanken

Från SKR.se 28 dec 2019

Sveriges kommuner och regioner

Meny

Arbetsgivare, kollektivavtal

Demokrati, ledning, styrning

Ekonomi, juridik, statistik

Hälsa, sjukvård

Integration, social omsorg

Näringsliv, arbete, digitalisering

Samhällsplanering, infrastruktur

Skola, kultur, fritid

Förskola, grund- och gymnasieskola

Kultur, fritid

Om SKR

- Lediga jobb Remisser Styrelsehandlingar och beslut Styrelse och beredningar Kansliorganisation Om SKR

Mer från SKR

- Kurser och konferenser Rapporter och skrifter Cirkulär Webbsändningar Nyhetsbrev Press Lärande exempel Bloggar

Kommuner, regioner

- Kort om kommuner och regioner Kommuner, lista Fakta kommuner och regioner Regioner, lista

Hjälp

English pages
Lättlästa sidor
Webbkarta
A-Ö index

Webbhandboken

I webbhandboken samlar vi alla riktlinjer, instruktioner och annat som krävs för att kunna göra ett bra jobb med sidorna på SKR:s webbplatser.
Sök i webbhandboken
Om webbhandboken

Om SKR

SKR är en arbetsgivar- och intresseorganisation. Vi är en medlems-organisation för alla kommuner och regioner.

SKR:s uppgift är att stödja och bidra till att utveckla kommuner och regioners verksamhet. Vi fungerar som ett nätverk för kunskapsutbyte och samordning. I vår roll ingår att ge service och professionell rådgivning till tjänstepersoner och förtroendevalda i kommuner och regioner inom alla de frågor som kommuner och regioner är verksamma inom. Vi erbjuder även kurser och konferenser inom många ämnen.
SKR:s medlemmar

Sveriges största arbetsgivarorganisation
SKR är arbetsgivarorganisation för alla kommuner och regioner. De är tillsammans arbetsgivare för mer än en miljon människor. SKR har till uppgift att teckna centrala kollektivavtal om lön och allmänna anställningsvillkor.
Arbetsgivarfrågor

Det går att göra skillnad
SKR:s ambition är att ligga steget före och belysa viktiga omvärldsförändringar. På så vis kan vi påverka utvecklingen i den riktning som ger störst nytta för våra medlemmar, och som i förlängningen bäst gynnar allmänheten. Genom intressebevakning arbetar vi för att påverka beslutsfattare såväl nationellt som internationellt.
Internationellt
Lättläst information om Sveriges Kommuner och Regioner

Fakta om kommuner och regioner

Antal kommuner och regioner
Det finns 290 kommuner och 21 regioner i Sverige. Gotlands kommun räknas in både under kommuner och regioner. Gotland är kommun med landstingsuppgifter och regionalt utvecklingsansvar och har också rätt att kalla sig region.

Så styrs regionerna
Regionerna styrs av politiker som valts direkt av länets invånare. Det betyder att medborgarna har stora möjligheter att påverka och kontrollera hur regionerna utför sina uppdrag.
Så styrs regionerna

Så styrs kommunerna
Kommunerna ansvarar för en stor del av den samhällsservice som finns där vi bor. Bland de viktigaste uppgifterna är förskola, skola, socialtjänst och äldreomsorg. Kommunerna styrs av politiker som valts direkt av medborgarna. Det betyder att medborgarna har stora möjligheter att påverka och kontrollera hur kommuner utför sina uppdrag.
Så styrs kommunerna

Kommungruppsindelning
Sveriges Kommuner och Landstings kommungruppsindelning 2017. Här finns en beskrivning av den reviderade kommungruppsindelning som gäller från 1 januari 2017.
Kommungruppsindelning
Läns- och kommunregister

Här finner du en lista över alla län och vilka kommuner de innefattar samt en lista med landets alla kommunkoder och en karta över Sveriges kommuner.
Länsregister
Kommunkoder
Kommunindelning, karta från SCB (PDF, nytt fönster)

Kostnader och intäkter för kommuner och regioner
Vi har sammanställt statistik kring hur kommunernas och regionernas kostnader och intäkter är fördelade. Du finner bland annat tabeller med övergripande uppgifter om kommunernas och landstingens resultat, de siffror som diagrammen bygger på samt utvecklingen av statsbidragen.
Fakta om kommunernas och regionernas kostnader och intäkter

Antal anställda i kommuner och regioner
Sveriges kommuner och regioner är tillsammans arbetsgivare för mer än en miljon människor. Mer exaka och uppdaterade uppgifter hittar du på våra statistik-sidor.
Personalstatistik

Rena fakta om kommuner och regioner
Det finns många föreställningar och uppfattningar om kommuner och regioner och den verksamhet som de ansvarar för.
Många gånger är uppfattningarna korrekta och relevanta och bidrar till att förbättra våra välfärdstjänster. Andra gånger baseras de på bristfällig fakta, onyanserade resonemang och oproportionerliga slutsatser. Orsaker och verkan, resultat och resursfördelning – det är inte alltid det låter sig förklaras i korta, slagkraftiga rubriker.
Vi har därför tagit fram en skrift där vi samlat fakta om kommuner och regioner i ett försök att ge hela bilden, eller den bild som sällan visas.
Välfärden i siffror

Läs vidare
Därför är självstyrelse bra
Styra Sverige, så fungerar det
Lista på kommuner som återtagit benämningen stad
Stads- och kommunhistoriska institutet
Kartor, SCB:s webbplats

Informationsansvarig
- **Björn Kullander Handläggare**

Sveriges Kommuner och RegionerSKR är en medlems- och arbetsgivarorganisation för landets alla kommuner och regioner. Vi är en politiskt styrd organisation och vår styrelse består av förtroende-valda från kommuner och regioner. Sveriges Kommuner och Regioner hette tidigare Sveriges Kommuner och Landsting (SKL).

Kontakta SKR
Adress och övrig kontaktinformation
08-452 70 00
info@skr.se

- Facebook
- Twitter
- YouTube
- RSS
- Prenumerera på webbinnehåll
- SKR:s webbhandbok
- Om webbplatsen
- Kakor
- Personuppgifter - GDPR
- Förbättra webbplatsen

Kommungruppsindelning 2017

Här är en beskrivning av SKLs kommungruppsindelning 2017 som gäller från den 1 januari 2017. Det är en omarbetning av den tidigare kommungruppsindelningen från 2011.

Kommungruppsindelningen används för att underlätta jämförelser och analyser i olika statistiska sammanhang och är utarbetad på Statistiksektionen, SKL.

Indelningen består av totalt nio grupper fördelade på tre huvudgrupper, där kommunerna grupperats utifrån vissa kriterier som tätortsstorlek, närhet till större tätort och pendlingsmönster. Dataunderlaget är hämtat från SCB:s olika databaser.

Förändringar jämfört med tidigare indelning
Huvudprincipen för den nya indelningen har varit storlek på tätorten, närhet till större tätort och pendlingsmönster. Grupperna storstad och större städer bygger nu på antal invånare i den största tätorten i kommunen istället för som tidigare, invånarantalet i hela kommunen.

En ny grupp, mindre stad/tätort, har tillkommit och pendlingsmönstren i omkringliggande kommuner har fått ökad betydelse. Grupperna varuproducerande kommuner och kommuner i tätbefolkad respektive glesbefolkad region har utgått. Gruppen turism-och besöksnärings-kommuner finns kvar, men med förändrad definition.

Beskrivning av grupperna
För en mer utförlig och detaljerad beskrivning, se publikationen Kommungruppsindelning 2017.

A. Storstäder och storstadsnära kommuner
A1. Storstäder - kommuner med minst 200 000 invånare varav minst 200 000 invånare i den största tätorten.

A2. Pendlingskommun nära storstad - kommuner där minst 40 procent av nattbefolkningen pendlar till arbete i en storstad eller storstadsnära kommun.

B. Större städer och kommuner nära större stad
B3. Större stad - kommuner med minst 50 000 invånare varav minst 40 000 invånare i den största tätorten.
B4. Pendlingskommun nära större stad - kommuner där minst 40 procent av nattbefolkningen pendlar till arbete i en större stad.
B5. Lågpendlingskommun nära större stad - kommuner där mindre än 40 procent av nattbefolkningen pendlar till arbete i en större stad.

C. Mindre städer/tätorter och landsbygdskommuner
C6. Mindre stad/tätort - kommuner med minst 15 000 men mindre än 40 000 invånare i den största tätorten.
C7. Pendlingskommun nära mindre stad/tätort - kommuner där minst 30 procent av nattbefolkningen pendlar till arbete i annan mindre ort och/eller där minst 30 procent av den sysselsatta dagbefolkningen bor i annan kommun.
C8. Landsbygdskommun - kommuner med mindre än 15 000 invånare i den största tätorten, lågt pendlingsmönster (mindre än 30 procent).
C9. Landsbygdskommun med besöksnäring - landsbygdskommun med minst två kriterier för besöksnäring, dvs antal gästnätter, omsättning inom detaljhandel/ hotell/ restaurang i förhållande till invånarantalet.

Översiktstabell och lista på indelning 2017 (Excel, nytt fönster)
Classification of Swedish municipalities 2017 (engelsk översättning) (PDF, nytt fönster)

Publikationer
Kommungruppsindelning 2017 (PDF, nytt fönster)

https://skr.se/tjanster/omwebbplatsen/omkakor/webbkarta.16.html

Webbkartan visar alla sidor som finns på webbplatsen.

I systemet för mänskliga verksamheter ligger verksamheterna för demokrati i område 3 :

3. Politikvetenskaper och politiska verksamheter.
15 områden

SW 3 Politikvetenskaper och politiska verksamheter.

SW 31 Statistik och demografi.
SW 32 Statsvetenskap.
SW 33 Nationalekonomi, internationell ekonomi.
SW 34 Lagar o förordningar, traktat, juridik.

SW 35 De demokratiskt valda församlingarnas verksamheter.
SW . 351 Sveriges riksdag (och motsvarande utomlands)
SW . 352 Kommun- och landstingsfullmäktige (och mots.)
SW . 353 Sveriges regering (och motsvarande utomlands)
SW . 354 Mellanfolkliga centrala organ (FN, EU o d).

SW 36/39 Politiska krav och politiska planeringar:
SW 36 ...om individernas kroppsliga förhållanden.
SW 37 ...om utbildning o d.
SW 38 ...om fysiska miljöer o ekonomiska verks.
SW 39 ...om sociala miljöer, nöjen, sport o d.

Områdena 31-34 innehåller politiska vetenskaper som inte för politik utan bara studerar politiker och politik.

Området 35 innehåller verksamheter som förtroendevalda i allmänna val ägnar sig åt: folkvalda församlingar på olika nivåer. FN EU, riksdagar, kommuner och folkvalda regioner
.
Områdena 36-39 innehåller verksamheter som försöker påverka de förtroendevalda, i första hand politiska partier, politiska organisationer och personer.

Den svenska regeringen och kommunerna och regionerna ska ägna sig åt att undersöka vad som har gjorts, görs, kan göras och bör göras och vilka beslut som bör fattas. Riksdagen beslutar om vad de tre kategorierna ska ägna sig åt.

Kommunerna har lag för sina verksamheter och ska sörja för kommuninånarnas välfärd. Regionerna har vissa av delar av välfärden under sitt beskydd, huvudsakligen sjukvård och kommunikationer. De kan komma i konflikt med kommunerna när gränserna är suddiga.

För regeringen gäller att den ska se till välfärden i hela landet och kommer i konflikt med kommuner och regioner, bland annat ifråga om problem med coronasjukan, men mycket ifråga om socialtjänst för barn, gamla och personer med problem. Hushållen ska ha goda förhållanden och ha god service ifråga om gemnesamma saker, som utredningar, försvar, vägar, tillgång till bostäder, skolor, socialtjänst. handel och kulturella verksamheter o s v..

FN och dess organisationer, EU m m har krav på svenska förhållanden som den svenska regeringen måste beakta. Regeringen har mycket att bestyra och ska anpassa sig till både problem under och över regeringens nivå.

Regeringen består av departement och ministrar enligt följande :

Systemet för mänskliga verksamheter utom område 3

1. Psykologiska och filosofiska verksamheter
20 områden:
Texten för områdena är länk till hemsidan.

SW 1 Psykologiska och filosofiska verksamheter.

SW 10 Samlade kunskaper och övergripande värderingar
SW . 101 Bibliografiska verksamheter. Arkiv.
SW . 102 Biblioteksverksamheter. Databaser. Internetsökning
SW . 103 Allmänna encyklopedier. Övergripande värderingar.
SW . 104 Övergripande filosofiska verksamheter om samband
SW . 105 Övergripande om forskning
SW . 106 Övergripande om ekonomiska verksamheter
SW . 107 Övergripande filosofier om utbildning o d.
SW . 108 Samhällskunskap.
SW . 109 Ide- filosofi- och lärdomshistoria.

SW 11/19 Individernas inre verkligheter.
SW 11 Individens lager av kunskaper, erfarenheter o d.
SW 12 Individens visioner, framtidsvisioner o d.
SW 13 Individens känslor, värderingar od. Estetik.
SW 14 Individens ideologi / uppfattning om samband o d.
SW 15 Individens psykiska mekanismer Psykologi o d.
SW 16 Individens logik. Vetenskpsteori o d.
SW 17 Individens moral och uppfattningar om moral.
SW 18/19 Filosofer, äldre och senare, i öst och väst.

2. Religiösa verksamheter o d.
5 områden:

SW 2 Religiösa verksamheter o d.
SW 20 Övergripande religiösa verksamheter o d.
SW 21 Allmän religionsvetenskap.
SW 22/28 Kristna religioner.
SW 29 Icke kristna religioner o d.

4. Sambandsforskningsverksamheter. Infostruktur.
3 områden:

SW 4 Sambandsforskningsverksamheter.
SW 40 Systemvetenskap.Infostruktur.
SW 41-49 Samband o samordning mellan olika verksamheter.

5. Naturforsknings- och matematikverksamheter.
11 områden

SW 5 Naturforsknings- och matematikverksamheter.
SW 50 Allmänt om naturforskning. Naturkunskap.
SW 51 Matematik.
SW 52 Astronomi, rymdforskning.
SW 53 Fysik o d.
SW 54 Kemi o d.
SW 55 Geologi, meteorologi, hydrologi o d.
SW 56 Paleontologi, arkeologi o d.
SW 57 Biologi, ekologi. Naturgeogr. Utv.lära, ärftlighet
SW 58 Botanik.
SW 59 Zoologi.

6. Teknologiska / Ekonomiska verksamheter. 30 områden:

SW 6 Teknologiska / Ekonomiska verksamheter.
SW 60 Allmänt om teknologiska o ekonomiska verksamheter.

SW 61 Hälso- o sjukvårdsverks., räddning o d. Veterinärverks.
SW 62 Ingenjörsverksamheter (konstruktion o d)
SW 63 Biologisk produktion. Jordbruk, skogsbruk, jakt, fiske od.
SW 64 Hushållsarbeten. Energi- och hygienförsörjning.
SW . 641 Matlagning. 642 Måltider, matservering.
SW . 643 Organisation av boende, personalrum o d, hotell.
SW . 644 El-, gas-, värme-, vatten- hygienförsörjning o d.
SW . 645 Användning av inventarier o d.
SW . 646 Personlig hygien o d, klädvård (utom tvätt o d)
SW . 647 Allmän hushållsekonomi. Inkomster o utgifter mm.
SW . 648 Städnings-, rengörings- och tvättverksamheter o d.
SW . 649 Personvård: barn, hemsjukvård.

SW 65 Adm, distribution, kommunikation, organisation o d.
SW . 651 Kontorsarbete o d. Datoranvändning.
SW . 6520-6524 Opolitisk offentlig civil förvaltning.
SW . 6525-6529 Militära verksamheter.
SW . 654 Telekommunikationsverksamheter.
SW . 655 Förlagsverksamheter o d.
SW . 656 Transportverksamheter, resbyrå, lagring o d.
SW . 657 Penningverksamheter. Finans. Försäkring. Skatter.
SW . 658 Allm.företagsekonomi, Arbets-förmedling o -marknad.
SW . 659 Marknadsförings- och reklamverksamheter od.

SW 66/68 Tillverkning av varor.
SW 66 Tillverkning av kemivaror od.
SW 67 Tillverkning av bearbetningsvaror o d
SW 68 Tillverkning av komplexvaror.

SW 69 Tillverkning/ byggande av byggnader o anläggningar.

7. Formgivning av fysiska och sociala miljöer. 21 områden:

SW 7 Formgivning av fysiska och sociala miljöer.
SW 70 Allmänt om konst o kultur.

SW 71 Övergripande formgivning/planering av fysiska miljöer.
SW 72 Formgivning av byggnader o anläggningar, arkitektur.
SW 73 Skulptur o d. Museiverksamheter, konstutställning.
SW 74 Konsthantverk, formgivning av bruksföremål. Inredning.
SW 75 Konstmåleri. 76 Grafisk konst, teckenkonst. 77 Fotografi.
SW 78 Musik (konserter o d 792)

SW 79 Seder o bruk, nöjen, sociala miljöer o verks. Sport.
SW . 7911-7913 Seder och bruk.
SW . 7914-7919 Film, radio, TV, offentliga fester mm.
SW . 792 Teater. Opera. Konserter. Revyer. Konstdans.
SW . 793 Sällskapsnöjen. Sällskapsdans. Lek.
SW . 794 Spel. Skicklighets-och turspel. Lotteri. Lotto. Tips etc.

SW 795 Sociala miljöer och sociala verksamheter.
SW . 7951 Sociologi. Socialvård..
SW . 7952/7956 Sociala miljöer, sociala verksamheter.
SW . 7957 Undervisning o d.
SW . 7958 Sociala miljöer o sociala verksamheter i boendet.
SW . 7959 Sociala miljöer o verks.i allmänna grupper o d.

SW 796/799 Sport, idrott o d.

8. Språkvetenskap. Litteraturvetenskap. Skönlitteratur.
12 områden:
SW 8 Språkvetenskap. Litteraturvetenskap. Skönlitteratur.
SW 80 Språkliga verksamheter. 802/809 motsvarar 82/89.
SW 81 Litteraturvetenskap. Litteraturhistoria.
SW 82/89 Skönlitteratur på olika språk.
SW 82 Engelsk skönlitteratur o d.
SW 83 Tysk, nederländsk, nordisk skönlitt.
SW 84 Fransk skönlitteratur o d.
SW 85 Italiensk skönlitteratur o d.
SW 86 Spansk och portuguisisk skönlitteratur o d.
SW 87 Grekisk och latinsk skönlitteratur o d.
SW 88 Slavisk och baltisk skönlitteratur o d.
SW 89 Skönlitt på orientaliska och övriga språk o d .

9. Blandade saklitterära verksamheter. Tidningar. Allmän geografi. Biografi. Allmän historia.
12 områden:
SW 9 Saklitterära verks.Allmän geografi o historia. Biografi.
SW 90 Tidningar, tidkrifter, journalistik. Blandade ämnen.
SW 91 Allmän geografi, reseskildringar. 913/919 mots. 93/99.
SW 92 Biografiska verksamheter, släkthistoria o d.
SW 93/99 Historieskrivande verksamheter, allmän historia.
SW 93 Allmänt om allm. historia. Världs- och forntidshistoria.
SW 94 Medeltidens o nya tidens hist. i allmänhet och i Europa.
SW 95 Medeltidens o nya tidens historia i Asien.
SW 96 Medeltidens o nya tidens historia i Afrika.
SW 97 Medeltidens o nya tidens hist i Nord- o Mellanamerika.
SW 98 Medeltidens o nya tidens historia i Sydamerika.
SW 99 Medeltiden o nya tiden: Australien. Oceanien. Poler. Rymden.

Ansvarsområden

Kulturministern, utbildningsministern och forkningsministern i regeringen svarar för verksamhetsområdena 1-5, 8-9 och en stor del av 7. Övriga ministrar svarar för område 6 och en liten del av 7.

I omåde 6 sköts område 61 hälso- och sjukvård huvudsakligen av regionerna och område 64 av kommunerna. I område 7 sköter kommunerna områdena 71 och 72 och kulturministern områdena 73- 794 och 796-799. Det blir inte mycket kvar till de övriga ministrarna huvudsakligen övergipande delar av 795.

Kulturministern, utbildningsministern och forkningsministern har inte hög hand om sina områden, beklagligt eftersom kunskaper och värderingar har stor betydele för demokratin.

I Sven Wimnell 7 januari 2021: Om stora regioner och regionstyrelser. Debattartiklar. Utrikes och inrikes artiklar till 1 januari 2021.
http://wimnell.com/omr36-39zzzzzzy6.pdf
gjordes en genomgåg av regionerna med följande slutsats

Slusats
Det kan vara lämpligt att ha
290 kommuner,
6 stora självständiga regioner,
21 länsstyrelser samt
6 statliga regionstyrelser för planering av verksamheter som rör regionala förhållanden i de 6 stora områdena.

Regionstyrelserna kan ligga direkt under regeringen eller ha myndighetskaraktär.

Det viktiga är att staten får planeringar för de 6 stora regionerna som de nu inte tycks ha och som behövs.

Regeringen behöver ha en regionminister, oklart var, som kan hantera regionerna. Det kan kanske vara klimat- och miljöministern som omvandlas till klimat- och regionminister.

De 6 regionstyrelserna ska styras av klimat- och regionministern, som ska ha en rikspolitik som grund som ska innehålla statens krav på regionernas och kommunernas fysiska och sociala miljöer. Länsstyrelserna som har lång tradition blir kvar för kontinuiteten och får tillsyn över länen.

Man ska få kvar självständigheten i kommuner och regioner och samtidigt ha en statlig styrning med hjälp av de statliga regionstyrelserna.

Man kan skilja mellan planeringar och beslut. Planeringarna ska följa processerna hur det var och är, kan bli och bör bli.

Kommunerna och de självständiga regionerna måste förbättras enligt vad man lärt sig nu. Det som tillkommer är den statliga planeringen, som lider av stor brist nu.

.